

serie informes anuais / 30

A Economía Galega

Informe 2015



INSTITUTO DE ESTUDOS
E DESENVOLVEMENTO DE GALICIA
(IDEGA)

IESIDE
BUSINESS INSTITUTE

Centro de
Investigaciones
//ABANCA

//Afundación
Obra Social ABANCA

A Economía Galega

Informe 2015

Equipo realizador

Dirección

Alberto Meixide Vecino
Universidade de Santiago de Compostela/IDEGA

Membros

Juan J. Ares Fernández ■ Universidade de Santiago de Compostela/IDEGA
Roberto Bande Ramudo ■ Universidade de Santiago de Compostela/IDEGA
Adrián Blanco Estévez ■ Economista
Melchor Fernández Fernández ■ Universidade de Santiago de Compostela/IDEGA
Manuel Fernández Grela ■ Universidade de Santiago de Compostela/IDEGA
Manuel Ferro Novoa ■ ABANCA
Aureliano García González-Llanos ■ Economista
Uxío Labarta Fernández ■ Centro de Investigaciones Marinas, CSIC
Xan López Facal ■ Economista
Edelmiro López Iglesias ■ Universidade de Santiago de Compostela/IDEGA
Dolores Martínez Martínez ■ Afundación
Fidel Martínez Roget ■ Universidade de Santiago de Compostela
Luis Otero González ■ Universidade de Santiago de Compostela
Xulio X. Pardellas de Blas ■ Universidade de Vigo
Marcos Pérez Pérez ■ Grupo ERENEA, Universidade de Vigo
Emilio Pérez Touriño ■ Universidade de Santiago de Compostela
Bernardo Valdés Paços ■ Universidade de Santiago de Compostela
Miguel Anxo Vázquez Taín ■ Universidade de Santiago de Compostela
Manuel Vilas Fernández ■ Universidade de Santiago de Compostela

Colaborador

Manuel López Sande

Supervisión lingüística

Alba Rodríguez Saavedra ■ Afundación

Afundación

Deseño e produción: uqui.net

Imprime: Gráficas Lasa

ISSN: 2171-8849

Depósito legal: C 1832-2011

| | |
|-----|---|
| 11 | <i>Presentacións</i> |
| 15 | Trinta anos de economía galega |
| 41 | Introdución |
| 43 | Economía internacional |
| 50 | Economía española |
| 55 | Economía galega |
| 65 | I. Mercado de traballo |
| 67 | Introdución |
| 68 | Evolución recente do mercado laboral en Galicia: ocupación, desemprego e actividade |
| 79 | Unha mirada alternativa á evolución do mercado laboral galego |
| 94 | Salarios e custos salariais |
| 99 | II. Agricultura |
| 101 | Algúns feitos relevantes en 2015 |
| 106 | A dinámica do complexo agroalimentario e do complexo da madeira no período 2000-2013 |
| 112 | Tendencias a medio prazo do sector agrario (1990-2014) |
| 117 | A conxuntura do sector en 2015: unha visión global |
| 124 | Evolución da produción |
| 128 | Prezos percibidos e prezos pagados polos agricultores |
| 132 | Conxuntura das principais ramas agrarias |
| 135 | Poboación ocupada |
| 136 | Censos gandeiros |

| | |
|-----|---|
| 141 | III. Pesca, marisqueo e acuicultura |
| 143 | III.1. Pesca |
| 143 | Introdución |
| 144 | Frota pesqueira |
| 146 | Distribución da frota e emprego pesqueiro nas diferentes zonas costeiras de Galicia |
| 152 | Produción pesqueira |
| 158 | Xestión e conxuntura do sector pesqueiro galego |
| 162 | III.2. Marisqueo |
| 162 | A campaña marisqueira 2014. Normativa |
| 162 | Resultados da campaña |
| 168 | III.3. Acuicultura |
| 170 | A piscicultura |
| 171 | O mexillón |
| 173 | As producións de ameixas e ostras |
| 176 | Crónica institucional e empresarial |
| 179 | IV. Industria |
| 181 | IV.1. A industria galega |
| 181 | O comportamento da industria galega |
| 194 | Crónica industrial |
| 216 | IV.2. A política industrial |
| 216 | A incidencia da política rexional comunitaria en 2015 |
| 224 | A política da Administración central aplicada en Galicia |
| 232 | A política industrial da Administración autonómica |
| 253 | V. Sector exterior |
| 255 | Comercio exterior de mercancías |
| 280 | O investimento estranxeiro directo (IED) |

| | |
|-----|--|
| 305 | VI. Construción |
| 307 | Introdución |
| 312 | Vivenda |
| 325 | Demanda pública de obras |
| 331 | VII. Servizos |
| 333 | A actividade do sector servizos no 2015 |
| 346 | Turismo |
| 358 | Os transportes |
| 373 | A distribución e o comercio interior en 2015 |
| 385 | VIII. Sector financeiro |
| 387 | Introdución |
| 388 | Contexto económico da actividade financeira |
| 388 | Contexto financeiro |
| 390 | Contexto normativo. Nova política de supervisión |
| 391 | Principais magnitudes do sistema financeiro |
| 401 | Eixes estratéxicos de futuro |
| 402 | Os intermediarios financeiros non bancarios |
| 417 | IX. Sector público |
| 419 | Introdución |
| 419 | O sector público autonómico galego |
| 445 | O sector público local galego |
| 452 | O sector público estatal en Galicia |

A *Economía Galega*, a publicación periódica especializada máis lonxeva de Afundación, cumpre trinta anos en 2016. No transcurso destas tres décadas, Galicia experimentou os que quizais sexan os cambios máis significativos da súa historia contemporánea, transitando dos tímidos pasos cara ao limiar dunha economía globalizada a ter voz de seu na Unión Europea. Polo tanto, o progreso social e económico neste tempo, mesmo tras dúas serias crises —a mediados dos anos noventa e a iniciada en 2008—, é incontestable. As transformacións rexistradas en todos os sectores produtivos galegos modificaron de forma substancial a realidade de Galicia, constátándose transvasamentos de actividade en todos os segmentos e acadando un nivel de industrialización imprescindible para o progreso da economía e unha dinamización do sector terciario equiparable ao de calquera economía consolidada. Este proceso de modernización de Galicia foi recollido en cada unha das entregas anuais de *A Economía Galega*.

Nesta nova entrega do *Informe* ofrecemos, como é habitual, unha aproximación aos acontecementos que determinaron o panorama socioeconómico do ano 2015 e de principios de 2016, aínda que nesta ocasión se acompañan dun capítulo introdutorio adicional dedicado aos cambios, tanto estruturais coma de evolución das magnitudes macro e microeconómicas, producidos nestes trinta anos de vida da publicación. Tal e como sinalabamos nas páxinas limiares do ano pasado, a tímida mellora dos datos veuse asentando ao longo do exercicio de 2015 e consolídase nos primeiros meses deste 2016. Polo tanto, e consonte os resultados dos diversos indicadores dispoñibles e analizados nas páxinas seguintes, todo parece apuntar cara a unha mellora dos parámetros económicos. Non obstante, a taxa de desemprego e o descenso demográfico son dúas cuestións que necesitarán ser abordadas sen demora co fin de afianzar a incipiente recuperación.

Desde aquel *Informe Cero* publicado no ano 1986 ata a actualidade, Afundación experimentou, así mesmo, cambios substanciais que nos reafirmaron no noso papel de difusores do coñecemento, porque estamos convencidos de que os avances sociais son consecuencia da potenciación cultural e educativa, subscribindo a afirmación de que «un investimento en educación paga o mellor xuro», en palabras de Benjamin Franklin. Por este motivo, dúas das nosas liñas estratéxicas de traballo reforzan estas áreas de xeito especial, buscando contribuír á necesaria mellora do noso futuro.

Entendemos que *A Economía Galega* fortalece, precisamente, este leitmotiv e favorece a difusión do saber económico, tan necesario para a comprensión da nosa realidade actual. A través do intercambio de pareceres e de novas achegas, seguindo un esquema de progreso, promovemos o xurdimento de sínteses que poidan derivar nun incremento do valor engadido como sociedade, favorecendo unha economía do coñecemento de incuestionable valía. Este compromiso conduciunos a participar, xunto a ABANCA, na creación do Instituto de Educación Superior Intercontinental de la Empresa (IESIDE), unha ambiciosa iniciativa de coñecemento, investigación e formación con proxección internacional no ámbito da empresa. Trátase dun espazo de aprendizaxe concibido desde a necesaria dinamización da eficiencia social, entendéndoa como un motor de progreso, especialmente nunha etapa de transición desde unha fonda crise que afectou todos os estratos da nosa sociedade.

Este aniversario de *A Economía Galega* é tamén o momento para trasladar o noso recoñecemento a Alberto Meixide, quen, desde o Instituto de Estudos e Desenvolvemento de Galicia (IDEGA) da Universidade de Santiago de Compostela, asumiu a dirección deste estudo, concibido como un instrumento ao servizo da cidadanía. Facemos extensible este agradecemento á ampla nómina de colaboradores, investigadores e especialistas que neste tempo achegaron a súa *expertise* e o seu coñecemento. Este mesmo fundamento participativo e plural continúa estando vixente hoxe en día, posto que entendemos que, como veñen demostrando estes trinta anos de *A Economía Galega*, as contribucións argumentadas son un requirimento sine qua non para avanzar cara ao progreso.

Miguel Ángel Escotet Álvarez
Presidente de Afundación e reitor presidente de IESIDE

No pasado número de *A Economía Galega* anticipábanse os xermolos dunha recuperación que cumpriría corroborar a raíz dos datos obtidos en 2015. Pois ben, as páxinas que seguen parecen indicar un afianzamento daquela tenue recuperación que apuntaban os indicadores en 2014, tanto a raíz dos resultados de 2015 como os do primeiro trimestre de 2016. Debe subliñarse, en primeiro lugar, o avance dun 3,2% da economía española no pasado exercicio, o ritmo de crecemento máis elevado desde 2007 e superior (1,9%) ao avance do conxunto dos países europeos, convertendo España no motor de crecemento da UE. Os factores esóxenos, vinculados cunha política marcadamente expansiva por parte do Banco Central Europeo con tipos de xuro inusualmente baixos e do programa de compra de débeda pública denominado Quantitive Easing (QE), a debilidade do euro fronte ao dólar, que impulsa as vendas no exterior, e mais a caída do prezo do barril de cru para un país tan dependente como España son, sen dúbida, relevantes, pero tamén no contexto dos factores endóxenos se constatan datos positivos que redundan neste avance. Por exemplo, a demanda nacional consolidouse como principal factor de crecemento, achegando 4,1 puntos porcentuais ao avance do PIB, ademais da recuperación do mercado de traballo e o proceso de desapalancamento iniciado en 2014, ao tempo que outros indicadores deste ámbito seguiron tendencias alcistas. En consonancia con esta progresión é destacable en positivo o bo comportamento dos datos do turismo, cun 4,9% de crecemento respecto ao exercicio precedente e cuxa repercusión tamén é visible nos bos datos que amosa o sector en Galicia.

Canto á economía galega, as medicións dos diferentes parámetros de 2015 parecen corroborar unha melloría, sendo especialmente relevante o incremento no consumo dos fogares, 1,8 puntos porcentuais maior ca en 2014, consecuencia da mellora tanto do mercado do traballo e da obtención de crédito como das expectativas dos consumidores. Tamén debemos destacar que, consonte os resultados das variables consideradas no primeiro trimestre de 2016, o crecemento en Galicia parece estar dinamizado pola actividade industrial e reforzado pola evolución favorable de sectores como a construción de obra pública, nomeadamente en infraestrutura ferroviaria, e o sector servizos, co turismo e o transporte aeroportuario como garantes da recuperación.

Todas estas consideracións sobre o comportamento das economías española e galega no ano 2015 e primeiros meses de 2016 apuntan cara a unha senda de crecemento, que esperamos que se consolide nos próximos trimestres e que permita trasladar

os bos resultados dos indicadores macroeconómicos á realidade máis próxima, co obxectivo de diminuír a desigualdade e a polarización sociais e favorecer a inclusión dos sectores máis afectados ao longo deste período.

Para contribuír a potenciar o coñecemento sobre aspectos que, coma estes, poden resultar paradoxais, ABANCA creou, xunto a Afundación, o Instituto de Educación Superior Intercontinental de la Empresa (IESIDE), un completo centro de estudo e de investigación que promove a comunicación entre o ámbito universitario e o empresarial. Coa posta en marcha deste proxecto educativo refórzase, desde ABANCA, o papel de dinamizador da divulgación do coñecemento económico protagonizado por *A Economía Galega* ao longo de tres décadas. Por este labor a favor da difusión do saber, trasladamos o noso recoñecemento a Afundación, editora deste emblemático estudo periódico; ao Instituto de Estudos e Desenvolvemento de Galicia (IDEGA) da USC, promotor desta iniciativa en 1986; a Alberto Meixide Vecino, director da publicación desde os seus inicios; e, así mesmo, a todas as persoas que nela viñeron colaborando no transcurso destes trinta anos.

Francisco Botas Ratera
Conselleiro delegado de ABANCA

Trinta anos de economía galega

Trinta anos de economía galega

Co título de *A Economía Galega. Informe Cero*, en 1986 publicábase o primeiro dos informes que, ao longo dos últimos trinta anos, ofrecemos puntualmente á sociedade galega. Nestas tres décadas, Galicia experimentou profundas transformacións no terreo económico que foron o obxecto prioritario de análise nesta publicación. Pero estes cambios acompañáronse tamén doutros, non menos importantes, no ámbito social ou o institucional, que hoxe nos sitúan nun escenario radicalmente diferente ao existente a mediados dos anos oitenta. Aínda que non é o obxecto desta introdución facer unha crónica detallada deste período, si queremos resumir algunhas das transformacións máis relevantes que se produciron no seu tecido produtivo e como influíron no nivel de benestar dos galegos.

Estas transformacións tiveron lugar nun contexto internacional no que, ao longo deste período, se produciron dúas crises económicas con importantes efectos na economía española: a crise de comezos dos anos noventa e a máis recente, iniciada en 2007 en Estados Unidos. Ademais, nestes anos asistimos ao proceso de globalización da economía mundial, cun protagonismo crecente das economías emerxentes, lideradas por China. En 1986, ano no que iniciamos esta publicación, España adhírese á Comunidade Económica Europea e verá culminado o seu proceso de integración, posteriormente, coa adopción do euro como moeda. Os primeiros anos desta etapa serán testemuñas tamén dun forte e doloroso proceso de reconversión industrial, así como da consolidación progresiva do Estado das autonomías. Todos estes fitos, loxicamente, tiveron unha importante influencia na economía galega e condicionaron en boa medida o seu desenvolvemento.

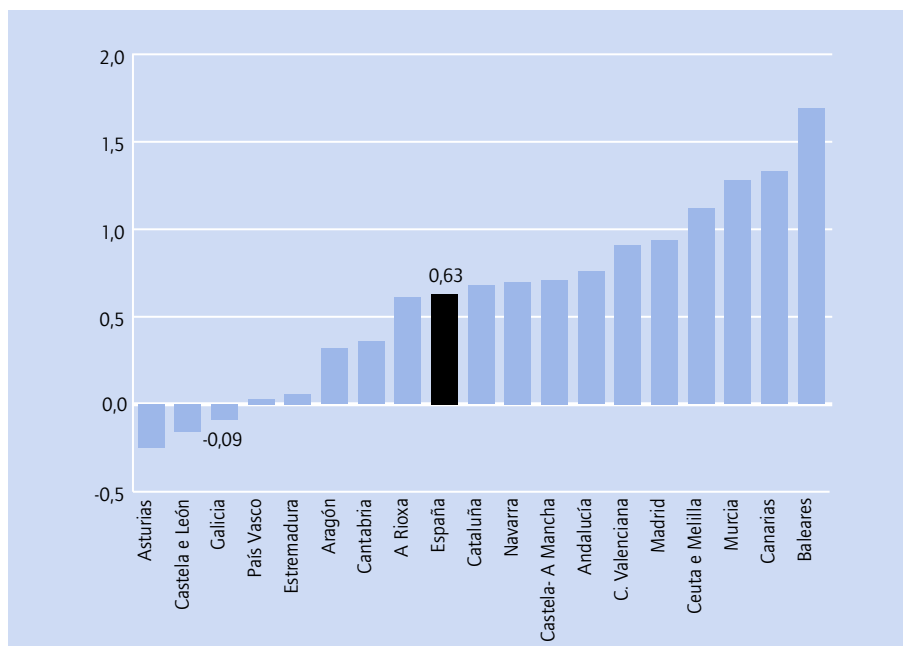
Dinámica demográfica e cambios económicos globais

Máis alá dos cambios que se produciron no contexto externo, un elemento fundamental no comportamento da economía galega e a súa configuración territorial foi a **evolución da poboación** e os cambios experimentados na súa estrutura, así como a súa inserción no **mercado de traballo**.

Gráfico 1

Evolución da poboación. Período 1985-2015

Taxa de crecemento anual acumulativa (en %)



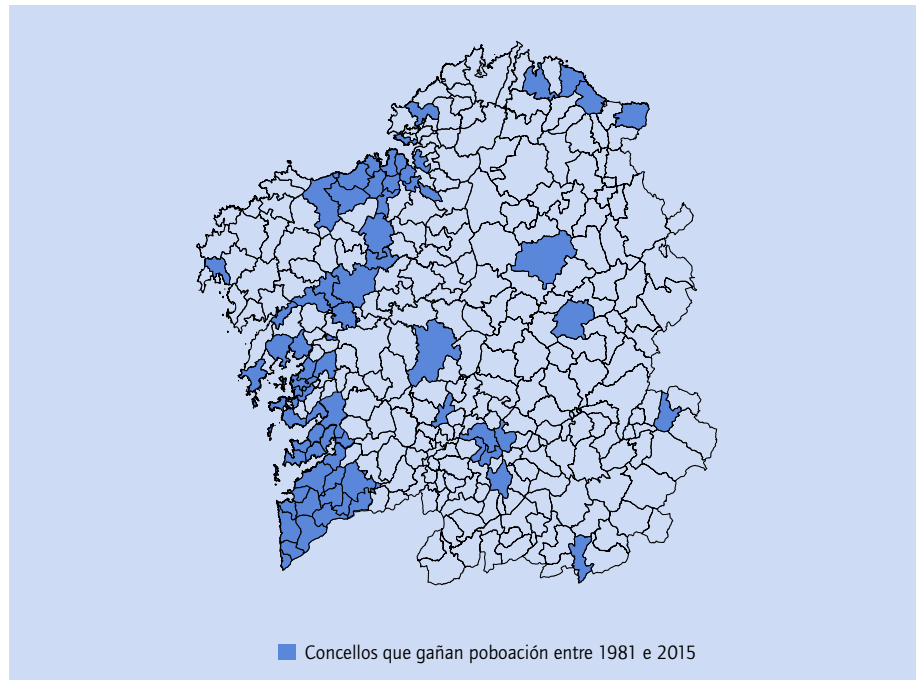
En 1985 a poboación galega superaba lixeiramente os 2,8 millóns de habitantes, o 7,28% da poboación española. Trinta anos despois, o número de residentes en Galicia diminuíu en preto de 75.000 persoas, mentres que o conxunto de España gañou aproximadamente 8 millóns de habitantes. O declive demográfico galego, iniciado décadas atrás, exhibe unha baixa intensidade no período de referencia (taxa de crecemento anual acumulativa do -0,09%), pero contrasta fortemente co que sucedeu na maioría das comunidades autónomas e no conxunto do Estado, como pode observarse no gráfico 1.

Esta perda de peso relativo da poboación galega exhibiu unha elevada heteroxeneidade en termos territoriais, cun claro protagonismo das provincias atlánticas, en detrimento de Lugo e Ourense. O resultado destas diferenzas na dinámica territorial da poboación é un desequilibrio crecente con áreas que teñen unha densidade de poboación que superan os 6000 habitantes por km² fronte a outras que non alcanzan os 20 habitantes por km². Esta dobre tendencia de concentración e despoboamento reflíctese no mapa 1.

Como se pode observar, no período de referencia considerado, soamente o 22% dos municipios (71 dun total de 314) aumentaron a súa poboación, concentrándose, salvo contadas excepcións, no eixe polo que transcorre a AP-9, especialmente nas áreas

Mapa 1

Concellos que gañan poboación entre 1981 e 2015

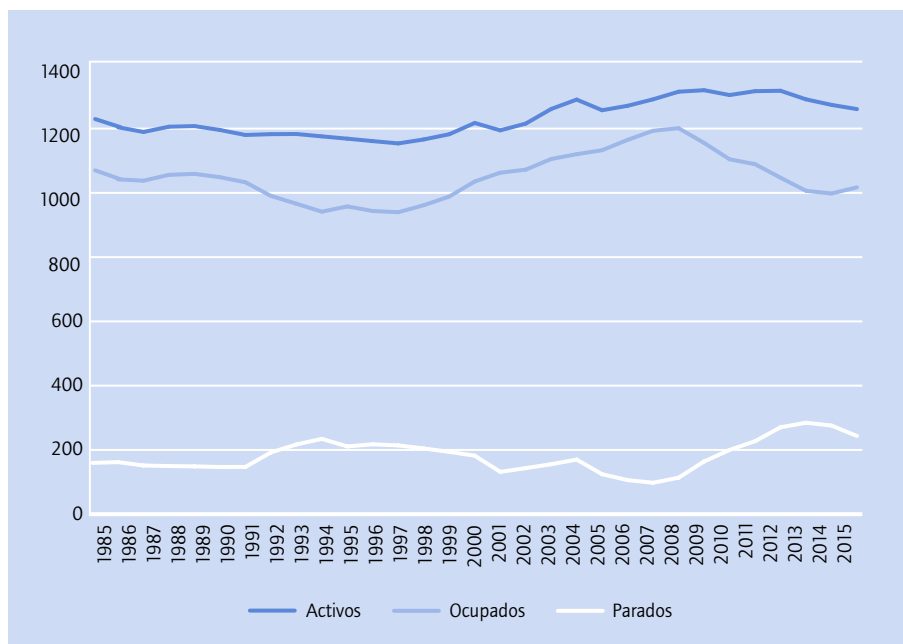


metropolitanas de Vigo-Pontevedra, Santiago e A Coruña. En contraposición, o 78% de municipios restante (243) sufriu caídas ou estancamentos dos seus habitantes. Outra forma de avaliar este proceso de concentración consiste en ver o número de municipios que agrupaban o 75% da poboación galega: 150 en 1950, 111 en 1981 e 71 en 2015.

Esta distribución da poboación está intimamente relacionada coa dinámica de envellecemento que, sendo similar ao de moitas economías da nosa contorna, revestiu unha especial intensidade no caso galego, sobre todo nas áreas rurais. En 1985 os menores de 16 anos case duplicaban os maiores de 65, xa que por cada menor de 16 anos había 0,6 maiores de 65. Trinta anos despois, por cada menor de 16 anos hai en Galicia 1,92 maiores de 65. Ademais da baixa fecundidade e do aumento da esperanza de vida, tendencias comúns á maioría dos países desenvolvidos, en Galicia hai que engadir un elemento diferencial: condicionada en boa medida por unha débil actividade económica, a dinámica migratoria foi pouco significativa, permitindo compensar soamente o saldo vexetativo negativo ata 2012, pero sen incidir a favor dos tramos centrais de idade con maior potencial de actividade. De feito, a composición por idades do saldo migratorio, sobre todo desde o inicio da crise recente, cun saldo negativo nas idades centrais e un positivo nas idades avanzadas contribuíron ao envellecemento da poboación galega.

Gráfico 2

Evolución do número de activos, ocupados e parados en Galicia (en miles de persoas)



O nivel de actividade económica, a creación de emprego, os fluxos migratorios e o crecemento vexetativo da poboación están intimamente relacionados a través dun proceso de retroalimentación con efectos no curto e no longo prazos. Neste sentido, non podemos entender o comportamento do mercado de traballo en Galicia sen ter en conta a dinámica poboacional que acabamos de describir brevemente.

Así, o cambio que se produciu na estrutura por idades da poboación supuxo, a medida que a incorporación dos mozos ao mercado de traballo reducía a súa intensidade, unha menor presión polo lado da oferta de traballo, pero sen chegar a constituír un freo á actividade económica. A pesar de que a poboación en idade de traballar en 2015 é lixeiramente inferior á de 1985, o incremento na taxa de actividade das mulleres permitiu que o número de activos en 2015 sexa lixeiramente superior ao que existía hai 30 anos.

Nestes 30 anos obsérvase un envellecemento da poboación en idade de traballar, pasando a media de 38,6 a 42 anos. Ao mesmo tempo, prodúcese unha forte diminución no tramo de 16 a 32 anos, o que terá implicacións na evolución futura da oferta de traballo en Galicia se non se corrixe esta tendencia.

En termos de poboación activa, do mesmo xeito que sucede coa poboación total, existe unha gran diferenza entre a traxectoria que mostrou en Galicia e en España: mentres que no primeiro caso os activos só aumentaron en 31.000 (2,5%), no segundo o incremento foi de 8,9 millóns (64%). Iso supuxo un xiro nas taxas de actividade,

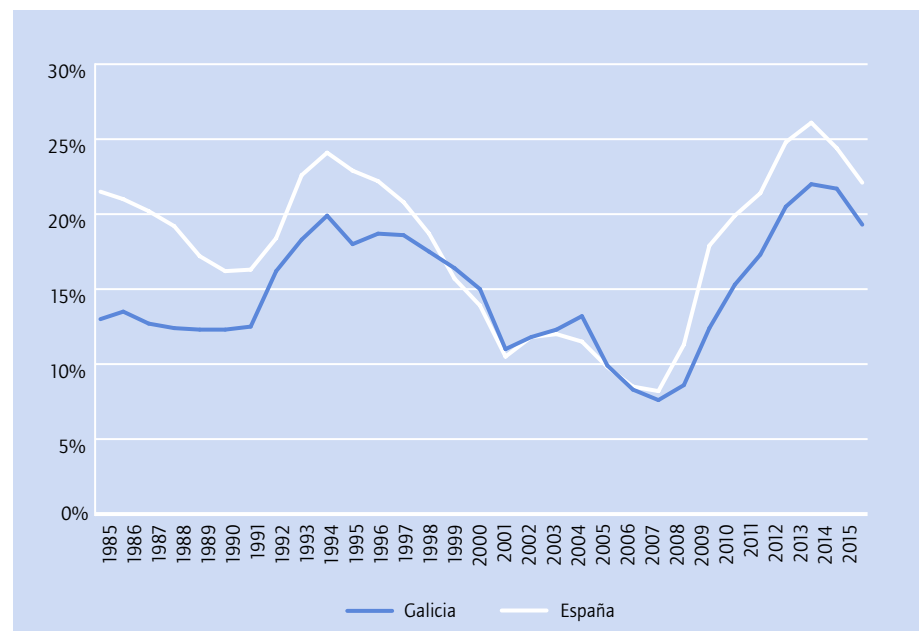
xa que mentres en 1985 Galicia exhibía unha taxa 7,5 puntos porcentuais superior á española, en 2015 será España a que supere en seis puntos a taxa galega.

Ademais, este comportamento mostrou dinámicas claramente diferentes cando desagregamos a análise por xénero: mentres que a poboación activa feminina en Galicia aumentou ao longo das tres décadas, a masculina sufriu unha caída considerable, reducíndose en máis de 20 puntos a brecha que existía en 1985 entre as respectivas taxas de actividade. Esta solución difire da que se produciu no conxunto de España, onde o crecemento dos activos masculinos e femininos foi claramente positivo en ambos os casos. O resultado final pode resumirse no seguinte: en 1985 por cada muller activa en Galicia había 1,56 homes (en España esta relación era de 2,30). Trinta anos despois, por cada muller activa, Galicia contaba con 1,10 homes e España con 1,86.

Cando desagregamos os activos en ocupados e parados, mantense ese diferente comportamento. Entre 1985 e 2015 o emprego total diminuíu en Galicia en 53.000 persoas (-5%), mentres que en España aumentou en 6,8 millóns (62%). Á súa vez, o incremento do paro foi máis intenso en España (68%) que en Galicia (52%). A pesar diso, a forte expansión da ocupación en España fixo que a taxa de paro apenas variase, pasando do 21,5% en 1985 ao 22,1% tres décadas despois. En contraposición, a dificultade para crear emprego neto mostrada neste período pola economía galega fixo que a súa taxa de paro aumentase ata o 19,3% en 2015, partindo dunha taxa moi inferior (13%), como se pode apreciar nos gráficos 2 e 3.

Gráfico 3

Evolución da taxa de paro (en %)



A pesar desa suba de seis puntos na taxa de paro e da escasa capacidade para xerar emprego neto, Galicia exhibiu na maior parte do período de referencia unha taxa de desemprego inferior á media española. As distintas dinámicas poboacionais e de emprego que acabamos de comentar explican as devanditas diferenzas. En España, a poboación activa e o emprego crecen intensamente, aínda que a primeira faino a un maior ritmo, mentres que en Galicia, o práctico estancamento da poboación activa, coa consecuente menor presión da oferta de traballo, permite alcanzar aparentemente un mellor resultado a pesar dos pobres rexistros en termos de creación de emprego.

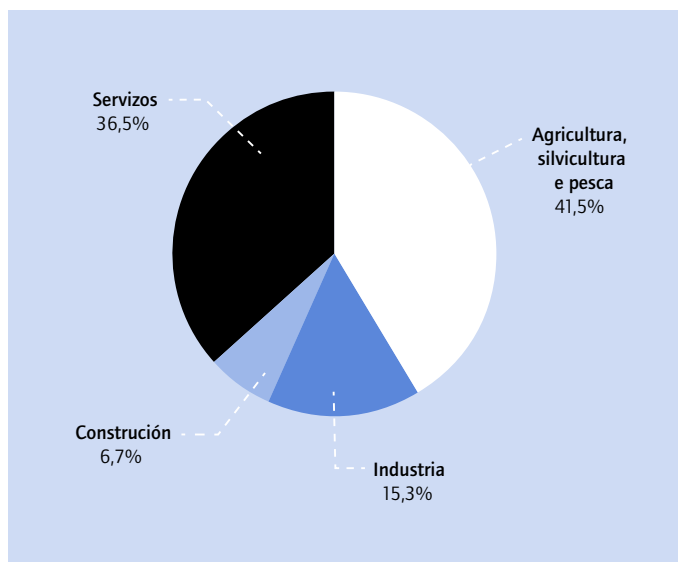
Ademais da distinta dinámica demográfica, estes comportamentos tan dispares explícanse en boa medida polas profundas transformacións que tiveron lugar na estrutura sectorial do emprego, en consonancia cos cambios acaecidos no tecido produtivo. En 1986 a distribución da ocupación en Galicia entre os grandes sectores era moi diferente á existente no conxunto do Estado debido basicamente ao papel que na nosa economía tiñan a agricultura e a pesca.

O sector primario galego ocupaba 432.000 persoas o que supoñía o 24,5% do emprego do sector en España e o 44% do total de Galicia. En España, o peso relativo deste sector soamente supoñía o 17,6% do emprego total. Partindo desta situación, a entrada na Comunidade Económica Europea e o progresivo envellecemento da poboación agraria galega coaduxeron nun proceso de fortísima reestruturación sectorial con importantes transvases de emprego desde o sector primario cara a outras ramas de actividade: dos 432.000 ocupados do sector primario de 1986, en 2015 soamente quedaban 64.000; é dicir, en tres décadas case 370.000 traballadores da agricultura e pesca cambiaron de sector ou cesaron na súa actividade.

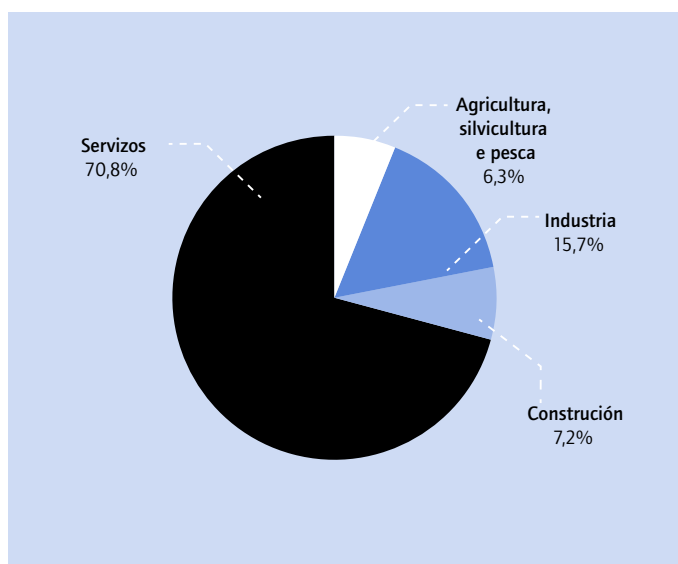
Gráfico 4

Distribución da ocupación en Galicia por sectores

a) Ano 1986



b) Ano 2015



O sector servizos será o que asuma o protagonismo na creación de emprego ao longo destas tres décadas, compensando en boa medida a caída que acabamos de comentar. Coa creación de 341.000 postos de traballo, os servizos case duplicaron o seu peso relativo, representando en 2015 o 71% do emprego total, poñendo de manifesto o intenso proceso de terciarización que transformou a estrutura produtiva e do mercado laboral en Galicia.

Os dous axustes mencionados explican como neste período, e partindo dunha situación moi distinta, se vai producir unha homologación progresiva da nosa estrutura sectorial do emprego coa existente a nivel do Estado. Neste proceso, os cambios que se produciron, tanto no emprego industrial, como na construción en Galicia foron pouco relevantes. Concretamente, en 2015 o número de traballadores na industria coincidía co de 1986 (160.000), sendo tamén practicamente igual o seu peso relativo (15,7% e 15,4%). Por outra banda, o intenso proceso de destrución de emprego na construción para partir do estoupido da burbulla inmobiliaria, devolveu o sector a un nivel (74.000 traballadores) non moi afastado do de 1986 (70.000).

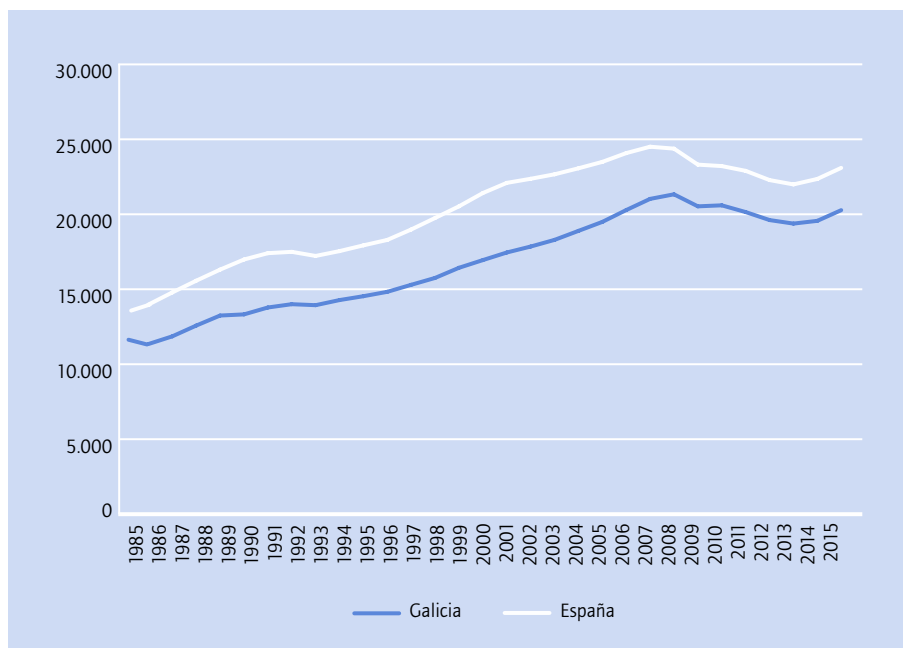
Non podemos terminar este breve repaso do mercado laboral sen mencionar un dos aspectos onde o balance destes trinta anos é, sen dúbida, máis satisfactorio: a importante mellora experimentada polo nivel educativo da poboación. Dous datos son suficientemente expresivos da devandita mellora. O 72% da poboación activa en Galicia soamente tiña estudos primarios en 1985, porcentaxe que caeu abruptamente ata o 7% en 2013. Ao mesmo tempo, no devandito período, a porcentaxe de activos con estudos superiores pasou do 2,1% ao 13,9%. Estas cifras mostran o importante esforzo realizado en termos de investimento en capital humano durante estas décadas. Con todo, os froitos do devandito esforzo non se están trasladando de forma satisfactoria ao mercado laboral, onde, ás elevadas taxas de abandono escolar ou de paro xuvenil, súmanse os problemas de sobrecualificación da man de obra e de emigración dun elevado número de titulados superiores e medios.

A importante mellora que se produciu nestes trinta anos no nivel de benestar en España e en Galicia, como consecuencia das profundas transformacións económicas que tiveron lugar, pódese resumir sinteticamente na **evolución do PIB per cápita**. O gráfico 5 mostra a traxectoria exhibida por esta variable en ambas as economías. O feito máis relevante a destacar é que, neste período, se produciu un notable proceso de converxencia real de Galicia coa media española, pasando de representar o seu PIB *per cápita* o 79% da media estatal en 1985 ao 87,7% en 2015. Este proceso de converxencia produciuse a pesar de que o incremento do PIB total en Galicia foi claramente inferior ao de España: en termos reais o PIB galego aumentou entre 1985 e 2015 un 73,2%, mentres que o español o fixo nun 105,8%. A explicación está na dinámica demográfica que describimos anteriormente. É dicir, tivo lugar un proceso de converxencia *pasiva*, no sentido de que a redución do diferencial non se debeu a un maior ritmo de crecemento do PIB total en Galicia, senón a un menor ritmo de crecemento da súa poboación (de feito, reduciuse).

O proceso de converxencia coa media española acentúase cando temos en conta a renda familiar dispoñible. Así, en 2000, mentres que o PIB *per cápita* en Galicia

Gráfico 5

Evolución do PIB por habitante a prezos de 2010 (en euros)



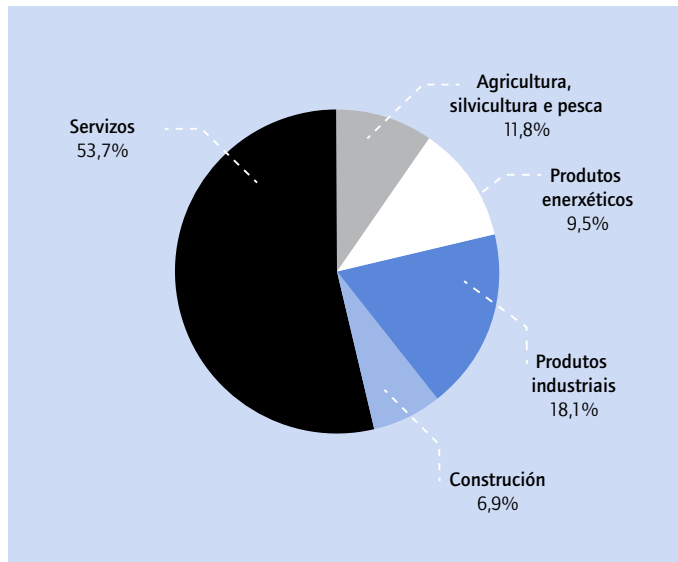
representaba o 77,6% da media estatal, a súa renda familiar dispoñible *per cápita* subía ata o 85%. O diferencial entre ambas as variables mantívose ao longo das últimas décadas (para 2013, último dato dispoñible, as porcentaxes eran do 88,4% e 91,6%, respectivamente) e pon en evidencia a relevancia da función redistributiva do Estado de benestar reducindo a brecha en termos de renda. O papel que xogan as transferencias públicas (fundamentalmente as pensións)ponse claramente de manifesto cando analizamos a estrutura dos ingresos familiares en Galicia. Segundo a Enquisa Estructural dos Fogares publicada polo IGE, en 2014 as prestacións representaban o 36,7% dos ingresos das familias, porcentaxe que aumenta de forma considerable nas provincias de Lugo (39,6%) e Ourense (43,7%). Se, ademais, temos en conta que, nos municipios de menos de 10.000 habitantes, as prestacións representan nada menos que o 47,2% do ingreso dos fogares,ponse en evidencia a fortísima dependencia do nivel de vida nas zonas rurais, máis envellecidas, das transferencias do Estado.

Coa incorporación de España á Comunidade Económica Europea en 1986, o proceso de converxencia viuse favorecido por un importante fluxo de fondos comunitarios (fondos estruturais, de cohesión e sectoriais) dos que Galicia se beneficiou desde a súa posición de rexión cun PIB *per cápita* inferior ao 75% da media comunitaria (rexión obxectivo 1, denominada posteriormente rexión obxectivo converxencia). Xa para o período 2014-2020 Galicia sae dese grupo aínda que segue recibindo fondos europeos para suavizar a transición. Medida en termos de paridade de poder de compra,

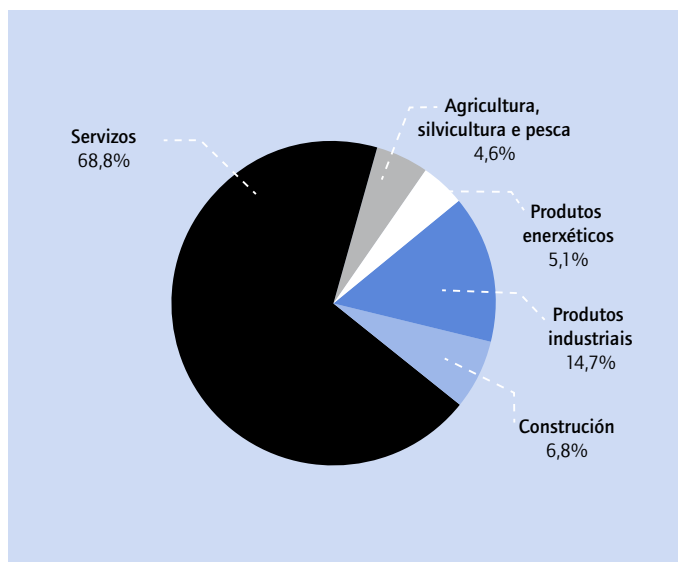
Gráfico 6

Estructura sectorial do VEB galego

a) Ano 1986



b) Ano 2015



a converxencia de Galicia con respecto á UE-28 alcanzou o seu máximo en 2008 e 2009 (a súa renda *per cápita* representaba o 89% da media, e España, o 101%) aínda que nos anos posteriores, dada a intensidade da crise, perdeu posicións, situándose en 2014 no 80% da media da UE-28.

O crecemento do PIB agregado ao longo destes anos estivo acompañado de importantes modificacións na estrutura sectorial da produción, en consonancia cos cambios producidos na estrutura do emprego xa comentados. O gráfico 6 permite apreciar os cambios que se produciron nos macrosectores neste período: o peso relativo do VEB do sector primario reduciuse a algo menos da metade (pasa do 11,8% ao 5,1%); tamén cae o peso relativo da industria (tanto as ramas de enerxía como as manufactureiras) e levemente a construción, mentres que o sector servizos aumenta os 15 pp que perde o resto. Estes cambios, xunto aos transvases de emprego entre ramas, especialmente os que se produciron na agricultura, foron un factor importante no proceso de converxencia da economía galega coa española en termos de produtividade, reducíndose de forma notable as diferenzas existentes en 1985.

Transformación dos principais sectores económicos

A traxectoria seguida polos macrosectores económicos de Galicia ao longo destes trinta anos foi moi dispar, pero en todos eles se produciron importantes transformacións estruturais.

O sector agrario, e máis globalmente, o complexo agroalimentario de Galicia viron modificado de forma substancial o contexto institucional no que desenvolve a súa actividade. Isto foi así como consecuencia de tres procesos: a integración na Comunidade Económica Europea en 1986, as continuas reformas da política agraria común (PAC)

e a progresiva liberalización do comercio mundial de produtos agrarios. A eses procesos habería que engadir aínda un cuarto, este de carácter interno: a transferencia de competencias da Administración central ás comunidades autónomas, que orixinou que a Xunta de Galicia e o Parlamento autonómico adquirisen un papel relevante na definición, financiamento e, sobre todo, na xestión das políticas agrarias e de desenvolvemento rural.

Eses procesos tiveron dúas grandes implicacións para o sector. Por unha banda, fixeron que os nosos agricultores deban enfrontarse a unha crecente competencia europea e internacional, nun contexto de mercados cada vez máis liberalizados. E, ao mesmo tempo, orixinaron a necesidade de operar nun marco institucional moito máis complexo, dada a multiplicación dos niveis de decisión: actualmente interveñen aquí a Organización Mundial do Comercio (OMC), a UE, o Estado e finalmente a comunidade autónoma.

Eses condicionantes da contorna, unidos ás deficiencias que presentaba o sector a mediados dos anos oitenta, van facer que nas tres últimas décadas asistamos a transformacións de enorme alcance. O primeiro a destacar é a intensa diminución que experimentou o peso relativo do sector, tanto en termos produtivos como sobre todo no emprego. Neste sentido, durante os últimos trinta anos culminou a que constitúe unha das transformacións esenciais da sociedade galega desde mediados do século XX: a tardía, pero abrupta, desagrarización. No momento da integración europea, o sector agrario achegaba algo máis do 10% do PIB e do 40% do emprego. Pois ben, nos últimos 30 anos iso mudou de forma radical: con datos de 2015 achega o 4,5% do emprego e o 3,3% do PIB, porcentaxes que continúan sendo relativamente altas no contexto español e máis aínda en comparación cos países máis desenvolvidos da Europa comunitaria, pero que para o emprego están xa en liña coa media da UE-28.

Esa acelerada perda de peso no conxunto da economía acompañouse de mudanzas moi fortes nas características e a estrutura interna do sector comezando polos resultados económicos do sector e que, tomando como referencia o período 1990-2013 podemos sintetizar no seguinte: cunha dinámica produtiva máis favorable que o conxunto de España e un comportamento similar da renda, a principal singularidade da evolución do sector en Galicia estivo na intensidade do axuste demográfico. Se en 1990 a nosa agricultura xeraba o 5,8% da renda agraria española contando co 21% dos agricultores, en 2013 mantén un peso similar na renda (6,2%), pero co 8% da poboación ocupada (a participación no emprego agrario español é 2,5 veces menor á de dúas décadas atrás). Esa intensidade moito máis forte do axuste demográfico posibilitou unha notable converxencia da renda por ocupado, que pasou do 27,7% ao 78,5% da media da agricultura española. Contamos cada vez con menos agricultores, pero que obteñen uns ingresos máis próximos ao estándar medio español.

Ao mesmo tempo, nas tres décadas transcorridas desde a integración europea consolidouse a clara especialización gandeira do agro galego, pero con dinámicas diversas das distintas ramas aquí incluídas. O máis salientable é o forte dinamismo produtivo que mantivo o sector lácteo, a pesar da existencia do sistema de cotas. Así, no período 1985-2015 a produción de leite multiplicouse por 1,6 e o volume das

entregas á industria foi máis do dobre, ou que permitiu que Galicia reforzase a súa posición de primeira zona produtora de España ata figurar actualmente entre as dez primeiras rexións lácteas da UE. Ao tomar os datos máis recentes dispoñibles sobre a estrutura da produción agraria (correspondentes a 2013), observamos que o agro galego continúa presentando unha nidia especialización gandeira, cun peso relativo deste subsector próximo ao 60%, que contrasta coa especialización agrícola do sector en España.

A tecnoloxía e as estruturas produtivas do sector experimentaron tamén fondas transformacións, que poden resumirse en tres notas. En primeiro lugar, rexistrouse unha intensa substitución de traballo por capital, cun elevado esforzo investidor dos agricultores que permanecen en activo. En paralelo, asistimos a un intenso proceso de desaparición e concentración de explotacións, cun aumento considerable da súa dimensión media. Todos eses cambios víronse limitados, porén, pola persistencia de graves deficiencias estruturais, en especial na base territorial das explotacións e nos usos da terra; deficiencias que hipotecaron o resultado do esforzo investidor do sector, estando na orixe de que a produtividade do traballo e a renda por ocupado permanezan en valores claramente inferiores á media española e europea.

Por outra banda, a intensa reestruturación dos últimos trinta anos levou á progresiva consolidación dun estrato de explotacións medianas, minoritario en número, pero que é xa dominante en termos produtivos: unhas 10.000 explotacións, o 13% do total, nas que está un cuarto da man de obra, pero que achegan máis das tres cuartas partes da produción. Son estas explotacións as que constitúen o núcleo da agricultura profesional galega, do que vai depender esencialmente o futuro produtivo do sector. Ese núcleo concéntrase nas ramas bovinas e fundamentalmente no leite. Convivindo con ese segmento, subsiste un conxunto moito máis numeroso de pequenas explotacións, que son as que dominan a imaxe agregada do agro galego. Pero aínda que son relevantes en termos sociais e polas funcións que cumpren do punto de vista medioambiental e territorial, o seu peso na produción é xa moi limitado.

Globalmente, o complexo agroalimentario, o conxunto formado polo sector agrario e as industrias transformadoras dos seus produtos, mantivo ao longo destas décadas e segue mantendo hoxe un peso relevante na economía galega, tanto en termos produtivos como sociais. Con cifras de 2013, xera o 5,2% do PIB e da ocupación directa a 67.500 persoas, o 7% do emprego, porcentaxes que superan a media española e en maior medida aínda a da UE, polo que esta segue constituíndo unha importante liña de especialización da nosa economía.

Agora ben, sentada a súa relevancia, o complexo agroalimentario galego continúa presentando unha notable debilidade estrutural que non se viu corrixida de modo significativo nos tres últimos decenios: está centrado na produción agraria, sendo limitado en termos comparativos o desenvolvemento da industria transformadora. Isto contrasta abertamente co que se observa nos países do noso contorno, nos que o habitual é que o VEB xerado na transformación das materias primas agrarias supere o da agricultura. Esa debilidade agroindustrial explícase por dous factores: a saída de Galicia sen elaborar dunha parte importante da produción agraria (sobre todo dos

produtos gandeiros) e a especialización da agroindustria en produtos de escaso valor engadido, que son, ademais, os que contan cunha demanda menos dinámica.

A debilidade estrutural da agroindustria vén afectando especialmente as principais producións gandeiras (leite e carne), e dá lugar a un feito chamativo: a pesar da especialización gandeira do agro galego, non son as ramas industriais relacionadas con estas producións (industria cárnica e láctea) as que teñen maior peso económico; este lugar é ocupado polas outras industrias alimentarias e a industria de bebidas. O sector lácteo constitúe o exemplo extremo desa debilidade agroindustrial, de tal modo que producindo Galicia hoxe o 38% do leite de vaca de España, a industria láctea radicada na nosa comunidade só representaba en 2013 o 9,7% do VEB da española.

Pola súa banda, **o sector pesqueiro en Galicia** a mediados dos anos oitenta achegaba o 4,7% ao PIB total e o 3,8% ao emprego. No tempo transcorrido, o peso do sector foi diminuindo ata representar en 2013 o 2,1% do PIB e o 3,2% do emprego (2,1% na pesca e acuicultura, 0,9% na industria transformadora). Non debemos esquecer que, aínda que a pesca se caracterice como actividade do sector primario, a súa produtividade económica xa a mediados dos oitenta ficaba lonxe da que se obtiña na agricultura (a *ratio* VEB/emprego era de 295,61 miles de pesetas, verbo de 73,64 miles de pesetas no agro), situándose moito máis preto da industria (392,14 miles de pesetas).

Se os cambios no contorno tiveron grandes implicacións nas transformacións no sector agrario, como xa comentamos, algo similar aconteceu no mundo da pesca. Logo da grande expansión da pesca galega coa súa internacionalización nos anos sesenta e setenta, a creación de sociedades mixtas xa desde o ano 1976 para facer fronte á extensión das augas territoriais polos países ribeiráns foi una estratexia acaída para manter a capacidade pesqueira galega. Tamén o foi a estratexia de *quota hoppings* fronte á regulamentación de Irlanda, Reino Unido e Francia para manter dereitos de pesca nesas augas sobre todo a partires do acordo coa Comisión Europea de 1981. O acordo tiña entre os seus obxectivos unha redución da frota arrastreira española (da que a galega representaba ao redor do 80%), e gañar acceso a un amplo mercado deficitario na cobertura pola propia frota española.

As sociedades mixtas establecéronse en países como Namibia, Mozambique ou Sudáfrica a partir dos anos oitenta. A frota conxeladora española gozara ata ese momento de libre acceso aos principais caladoiros, o 75% dos cales estaban en augas internacionais que agora deixaban de selo. Para garantir a continuidade do acceso aos recursos, o Goberno español aprobou o Decreto 2517/76, de 8 de outubro, relativo ao fomento de empresas pesqueiras conxuntas (EPC). Actualmente, esta frota de sociedades mixtas conta con 185 buques e 1110 tripulantes nacionais, aínda que a maioría da tripulación é foránea. Tamén crean máis de 400 empregos comunitarios directos en terra, e preto de 5500 en países terceiros.

Na actualidade o volume de pesca fresca (peixe e marisco), que vén de augas galegas e comunitarias, poxada nas lonxas galegas é de 180.464 toneladas cun valor total duns 460 millóns de euros. Polo que respecta ao peixe conxelado, tanto da frota pesqueira conxeladora (galega, de empresas pesqueiras mixtas ou de embarcacións abandeiradas noutros países), como dos buques mercantes e portacolectores,

é desembarcado, principalmente, nos portos de Vigo, Marín, Vilagarcía de Arousa e Ribeira. Preto do 80% deste volume chega ao porto en contedores procedentes dos países onde traballan os buques das sociedades mixtas, rexistrándose polo tanto como importacións de peixe conxelado, mentres que o 20% restante se desembarca directamente no porto de Vigo pola frota conxeladora galega de grande altura. En 2015 contabilizáronse en Vigo 667.224 toneladas de peixe conxelado.

Polo que respecta á acuicultura, nos anos oitenta estaba dominada polo cultivo de mexillón que, con melloras tecnolóxicas, logrou xa alcanzar producións de 200 a 225 mil toneladas, nunhas 3300 bateas. A entrada na UE permite unha reconstrución do sistema organizativo, as asociacións de bateeiros e o seu agrupamento. É a partir de 1985 cando se establecen acordos de comercialización con quendas de venda e mais tamén a introdución dos avais na compra, o que fai medrar a rendibilidade e que, xunto aos fondos europeos, permitirá un anovamento da frota bateeira e mais das propias bateas e mesmo tamén das empresas transformadoras. Esa organización institucionalizada permite xunto á Administración desenvolver unha normativa de cultivos e unha reordenación dos polígonos e parques de cultivo que se mantén ata hoxe, e permite mellorar rendementos e calidade da produción. Arestora, e sobre todo en función da extensión dos peches por mareas vermellas, a produción móvese entre as 225 mil e as 300 mil toneladas de mexillón por ano, cun emprego de 9000 persoas e unha facturación en primeira venda duns 130 millóns de euros ao ano. Nos últimos tempos a valorización do mexillón nos mercados expandiuse ata alcanzar o 60% da produción, cando nos anos oitenta estaba entre o 35% e o 40%, sendo o resto para a industria transformadora. Tamén neste tempo se dá a competencia do mexillón chileno, que a partires dos anos noventa incrementa exponencialmente o seu cultivo ata acadar as 200 mil toneladas, sendo desenvolvido polos investimentos galegos en Chile, o que supón un factor de competencia na propia España e tamén na UE.

A comezos dos anos oitenta iníciase o cultivo de rodaballo en terras galegas, desenvolvendo unha tecnoloxía propia e a instalación de grandes empresas que levan na actualidade a unha produción de case 8000 toneladas e, ao seu abeiro, o desenvolvemento dos cultivos de linguado e ollomol. O primeiro, cunhas 650 toneladas, e o segundo, cunhas 200 cada ano. Os intentos de cultivo de salmón son seguidos desde hai pouco tempo, mais a pesares dun mercado dunhas 30.000 toneladas, as características bioecolóxicas do mar galego non permiten a viabilidade competitiva do cultivo. Ao tempo o cultivo da troita logra unha grande expansión en España na década dos noventa, con case 30.000 toneladas por ano e algunhas innovacións no cultivo de elevada rendibilidade, que levaron Galicia a producir máis de 8000 toneladas, para chegar nestes últimos anos a baixar a unhas 4000 toneladas, das 16.000 do total de España.

Polo que toca ao marisqueo, tanto a pé como en embarcación, asúmese a súa xestión polo Goberno galego e, por máis que se lanzan unha e outra vez plans de desenvolvemento e mesmo avances tecnolóxicos acaídos, os éxitos fican lonxe de se alcanzar. Fronte aos datos dos anos oitenta, que situaban o marisqueo a pé nuns 16.000, mariscadores, nestes últimos anos, o total sitúase no contorno dos 4000, dos

cales entre un 15% e un 20% por cento son homes, que maioritariamente traballan no marisqueo a frote, alternando con outras especies non de bivalvos. Cómpre sinalar que o devalo do número de mariscadores, sobre todo coa introdución dos Permex, levou a unha mellora nas rendibilidades.

Finalmente, subliñar que a industria transformadora de conserva e conxelado gañou peso nestes anos, incrementando o seu VEB e a súa relevancia no sector industrial galego. Das tres ramas que integran o sector da pesca (pesca extractiva e marisqueo, acuicultura e industria transformadora), a acuicultura é a que ten un maior efecto arrastre sobre o tecido empresarial galego, seguida da industria transformadora.

A industria galega experimentou importantes transformacións neste período, relacionadas con cambios na súa estrutura e coa apertura aos mercados internacionais. En termos agregados temos que subliñar o estancamento do emprego industrial: tanto en cifras absolutas (160.000) como relativas (15%), o número de ocupados na industria practicamente non variou entre 1986 e 2015. En contraposición, o VEB incrementouse nese mesmo período (1985-2015), en termos reais, un 21,3%, moi similar ao crecemento da produtividade, dado o estancamento do emprego. Porén, debido ás transformacións na estrutura sectorial da economía galega xa comentadas, nestes trinta anos, a participación relativa da industria no PIB total reduciuse en 10,5 puntos (pasou de representar o 28,1% do PIB en 1986 ao 17,5% en 2015). A perda de peso relativo tivo unha intensidade parecida tanto nas ramas da industria enerxética, como nas ramas da industria manufactureira. A xeración de produtos enerxéticos, aínda que segue tendo relevancia, non é actualmente tan determinante no tecido produtivo galego como o foi na década dos oitenta. Tampouco o é a industria transformadora. Esta perda relativa, concordante cun forte proceso de terciarización, foi común a moitas economías do noso contorno.

A taxa de crecemento real do VEB industrial neste período foi inferior ao 1% anual. Unha parte deste moderado crecemento explícase polo forte impacto que tivo nas ramas industriais a crise iniciada no 2008. Mentres que desde 1986 ata 2008 o VEB da industria manufactureira creceu, en termos reais, un 61,9%, a partir de 2009 sofre unha profunda contracción, cunha caída que, soamente nese ano, foi do 13,2%.

Da análise desagregada por ramas, para o período comprendido entre 1986 e 2013, despréndese que tres actividades (produtos enerxéticos, alimentación e material de transporte) supuxeron, en ambos os anos, case dous terzos do VEB xerado pola industria galega. Pero os maiores incrementos do VEB, que se reflectiron nun aumento significativo do seu peso relativo, observáronse no sector do téxtil e confección, cun incremento en termos reais do 73,7%, e na xeración de produtos metálicos e maquinaria.

As fortes mudanzas experimentadas polo tecido empresarial galego desde a reconversión industrial dos anos oitenta, estiveron estreitamente relacionadas con numerosos procesos de concentración, fusión, privatización de empresas públicas, desaparición de empresas emblemáticas e nacemento doutras que se van converter en referentes globais. De todos estes episodios que foron configurando a industria galega dáse conta dun xeito detallado na crónica industrial incluída todos os anos neste informe.

Coa incorporación de España en 1986 á Comunidade Económica Europea, a política industrial aplicada en Galicia viuse beneficiada desde entón por un fluxo importante de fondos europeos. Estes fondos xunto aos dispoñibles polas diferentes administracións públicas permitiron poñer en práctica políticas en moi diferentes ámbitos. Aquí destacaremos as que inciden dun modo directo na actividade industrial e, máis en concreto, as axudas ao financiamento á empresa privada galega e asociacións ou entidades que contribúan a desenvolver o tecido produtivo. Estas viñéronse realizando baixo diferentes modalidades e todas elas persistiron no tempo: subvencións a fondo perdido, concesión de préstamos a tipos de xuro inferiores aos do mercado, prestación de avais, subvencións ao tipo de xuro dos préstamos concedidos por entidades financeiras privadas e participación minorista e temporal no capital social das empresas a través das sociedades de capital risco.

Todas estas modalidades aplicáronse, en maior ou menor grao, en Galicia, polos diferentes organismos ou instrumentos xestores, nos últimos trinta anos. Neste proceso de creación e desenvolvemento dos organismos encargados de levar a cabo a política industrial destacamos varios momentos clave. En 1985 promulgouse a lei de Incentivos Rexionais mediante a cal se creou en 1988 a zona de promoción económica de Galicia, vixente na actualidade, pola que se conceden subvencións a fondo perdido ao investimento produtivo de proxectos empresariais dunha certa dimensión. Esta lei tamén propiciou a implantación, a finais da década dos oitenta e principios dos noventa, das zonas de urxente reindustrialización (Vigo e Ferrol) e as zonas industriais en declive (Ferrol). En 1992 a Administración autonómica creou o Instituto Galego de Promoción Económica (IGAPE), organismo que, desde entón, é o instrumento básico da Xunta de Galicia para «impulsar o desenvolvemento competitivo do sistema produtivo galego». En 1999 constituíuse, con participación maioritariamente do IGAPE, a sociedade de capital risco, XesGalicia que se encargou de xestionar os activos de Sodiga (sociedade creada en 1972, sendo o instrumento máis veterano da política industrial galega) e un conxunto de fondos que en 2015 se elevaban a seis, entre os que destacan os fondos Adiante e Emprende. Finalmente, en 2012 creouse a Axencia Galega de Innovación (GAIN), organismo responsable da política tecnolóxica da Xunta de Galicia que complementa a executada polo Centro para o Desenvolvemento Tecnolóxico Industrial (CDTI) que canaliza as políticas da Administración central neste ámbito.

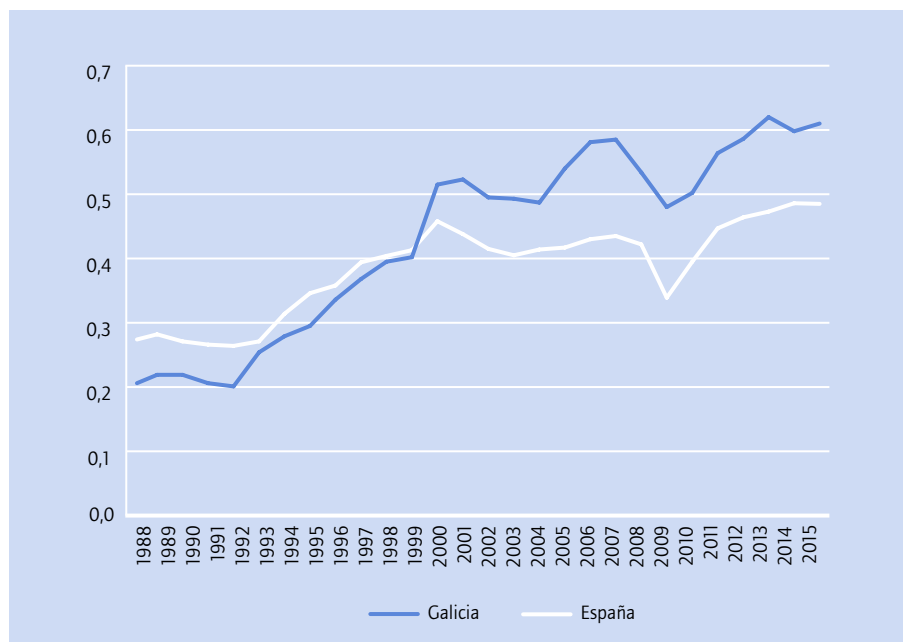
Un dos cambios máis relevantes que se produciron na economía galega en xeral, e na **industria** en particular, ao longo destas décadas, foi o da crecente apertura aos mercados internacionais. As ramas industriais, que pasaron de representar o 74% das exportacións galegas en 1985 ao 85% en 2015, lideraron este proceso de internacionalización da economía.

Canto aos trazos xerais, en pouco se parecen os resultados do comercio exterior galego efectuado en 1985 co realizado en 2015. As exportacións totais, en termos reais, multiplicáronse por 5,1 e as importacións por 3,7. O saldo comercial deficitario de 1985 deu paso a un superávit en 2015, o cal se vén mantendo desde 2007. As exportacións pasaron de representar o 12,9% do PIB ao 33,7%, cifras que, á marxe do elevado comercio intraindustrial existente, poñen de manifesto o salto dado desde

unha concentración maioritaria no mercado español na década dos oitenta a unha base exportadora máis ampla na actualidade, cunha presenza crecente nos mercados internacionais. Esta evolución tamén se deu no fluxo importador, o que supuxo, xunto ao crecemento das exportacións, que o grao de apertura da economía de Galicia pasase de 0,20 a 0,61 nestes anos, acadando en 2015 un valor claramente superior ao da economía española (0,46).

Gráfico 7

Grao de apertura da economía galega e española (exportacións+importacións/PIB)



Aínda que nestes trinta anos se mantiveron algúns dos trazos que caracterizan estruturalmente o comercio externo galego, houbo modificacións sectoriais significativas. Neste período persistiu a concentración nun reducido grupo de sectores e, co paso do tempo, foise incrementando o comercio intraindustrial. Agora ben, se se compara a distribución sectorial das exportacións, descubrimos que o peso relativo das vendas de material de transporte terrestre e vehículos automóbiles é practicamente o mesmo en 1985 e 2015. Esta actividade lideraba o *ranking* exportador galego nos dous anos, sendo tamén similar o peso dos produtos da pesca. Non obstante, o principal cambio foi o do sector do téxtil e confección xa que, de seren irrelevantes as súas exportacións en 1985, pasaron a representar o 23,8% do total en 2015. Pola contra, detéctase unha significativa perda de peso dos sectores de produtos enerxéticos, en ferro, aceiro e metais non férreos. Canto ao fluxo de importacións obsérvase que en 1985 o

comercio case se limitaba ao petróleo e carbón (57% do total), aos produtos vexetais, aos produtos pesqueiros e maquinaria e de ferro e aceiro. En 2015 o protagonismo correspóndelles ás importacións do sector da automoción, seguido polo petróleo, produtos téxtiles e da pesca.

A distribución territorial do comercio externo mostra unha estrutura das exportacións galegas en 2015 moi similar á de 1985, sendo os principais clientes as economías europeas do noso contorno, lideradas por Francia, debido ás transaccións no sector da automoción. Ademais, nestes anos consolidouse o comercio con Portugal e Italia. Pola contra, a orixe das importacións variou substancialmente. En 1985 as principais provisións exteriores proviñan de varios países americanos e do Reino Unido. Ningún dos países que ocupaban as cinco primeiras posicións nas importacións en 1985 se manteñen en 2015, aínda que continúa predominando o comercio coa Unión Europea. En relación coas economías emerxentes, pouco presentes nos intercambios comerciais ata hai poucos anos, destacan as transaccións con China, país do que procede o 4,5% do importado por Galicia en 2015.

O contido tecnolóxico dos bens industriais que desde Galicia se comercializan no exterior nas últimas décadas está moi condicionado polo peso relativo que en cada exercicio ten cada un dos sectores nos que o comercio está especializado. Nos anos nos que destacan a exportación e importación de produtos de automoción e os seus compoñentes, o peso relativo do conxunto de bens fabricados con tecnoloxía media-alta sitúase por riba de calquera outro grupo. Foi por exemplo, o caso de 2008, no que o valor do exportado alcanzou o 48,1% do total ou en 2015 no que as importacións supuxeron un 45,7% do total. Non obstante, o peso do conxunto de bens de tecnoloxía baixa no total foi desde sempre moi elevado, xa que neste grupo se inclúen alimentación, madeira e confección, entre outros. Foi precisamente o pulo nas compras e vendas de confección de prendas de vestir o que favoreceu que o peso relativo deste grupo de bens se incrementase nos últimos anos.

O sector que en termos relativos experimentou unha menor variación da súa participación relativa no VEB e o emprego no conxunto destes trinta anos en Galicia foi o da **construción**. Aínda que o *boom* inmobiliario e o investimento en obra pública incrementasen notablemente o seu peso na economía galega (en 2007 a participación da construción no PIB galego era do 13% e do 12% no emprego), tanto o estoupido da burbulla inmobiliaria, como o derrubamento do investimento público derivado da crise provocaron unha forte contracción da actividade, alcanzando en 2015 unha participación relativa no PIB e o emprego, non moi distante da que tiña en 1986, como mostran os gráficos 4 e 6.

Aínda que nas últimas décadas a poboación galega apenas aumentou, o sector da vivenda experimentou unha forte expansión. O aumento da demanda de vivenda de primeira residencia en Galicia debeuse, en gran medida, ao intenso transvase de poboación rural a núcleos urbanos, así como á redución do tamaño medio das familias. A esta demanda hai que engadir a derivada da adquisición de vivenda como un depósito de valor —só así se explica o elevado número de vivendas baleiras— e o crecemento da vivenda secundaria, de tipo vacacional.

Así, entre 1991 e 2011 o número de fogares galegos aumentou un 32%, pasando de case 800.000 a 1.060.000 e o stock residencial creceu un 41%, pasando de 1,13 a 1,6 millóns de vivendas. Das novas, 113.000 son secundarias, modalidade que experimentou un auxe do 85%. Ao mesmo tempo, nese período constátase unha mellora no estado das vivendas: aumenta o tamaño das principais e detéctase unha clara melloría nas súas instalacións.

Un trazo característico do sector residencial galego, que persistiu ao longo das últimas décadas, é o elevado número de vivendas desocupadas. En 2011, con case 300.000, representaba o 18% do total, porcentaxe similar á que existía vinte anos antes. Por outra banda, o 75% destas vivendas atópanse en bo estado e poderían incorporarse de forma inmediata ao mercado de venda ou aluguer.

A forte redución que se produciu no tamaño medio dos fogares en Galicia compensou o escaso dinamismo demográfico, tirando con forza da demanda de primeira residencia. Entre 1991 e 2011 o número medio de persoas por fogar cae de forma apreciable pasando de 3,46 a 2,62. Con todo, a marxe de redución desta variable é limitada, e posiblemente non poderá compensar a perda de demanda derivada das tendencias previstas para a poboación galega nos próximos anos. Neste sentido, a dinámica regresiva que reduce o número de individuos en idades comprendidas entre os 25 e 45 anos, unida á ausencia de fluxos migratorios que poida compensala, supón outro factor limitativo que condicionará, xunto ao anterior, o proceso de recuperación do mercado da vivenda, unha vez que se consoliden as expectativas de crecemento e xeración de emprego.

Unha boa parte dos cambios producidos neste período na estrutura da economía galega están relacionados coa profunda transformación do **sector servizos**. En 2015, máis de 156.000 empresas operaban nalgunha das súas ramas de actividade, nas que traballaban 720.000 persoas, que supoñen o 70,8% do total de ocupados e xeran, segundo o INE, o 68,4% do VEB galego por importe duns 35.000 millóns de euros. Esta fotografía contrasta coa imaxe que este sector tiña en 1986. Hai trinta anos, estas magnitudes agregadas eran ben diferentes.

Daquela, as escasas estatísticas existentes sobre as actividades terciarias rexistraban unha cifra de 379.000 ocupados, que representaban o 36,4% da ocupación total e xeraban o 53,7% do VEB. É dicir, neste período os servizos foron capaces de aumentar a súa contribución ao PIB de Galicia en 15,1 puntos porcentuais e 341.000 novos postos de traballo, mentres que a cifra total de ocupados apenas variaba.

Estes profundos cambios xa dan unha idea da magnitude e intensidade do proceso de terciarización que viviu a economía de Galicia nestas tres décadas. Un proceso que protagonizaron, con distintos ritmos e calendario, a totalidade das economías dos países desenvolvidos e que está relacionado cos cambios nos patróns de consumo, a baixa produtividade das actividades terciarias, máis intensivas en man de obra que a industria manufactureira, así como co forte crecemento dos chamados servizos avanzados ou servizos á produción. Ademais, no caso galego, a construción da nova Administración autonómica tamén levou aparelado un importante desenvolvemento dos servizos públicos transferidos, nomeadamente a educación, sanidade, servizos

sociais. Actividades cuxa produción non está orientada ao mercado na maioría dos casos, pero que aumentaron a súa achega ao PIB ata acadar o 20% no ano 2015.

Estaría incompleto este balance sen facer un repaso pola dinámica que seguiron as principais ramas que integran os servizos. Este percorrido axuda tamén a apreciar a verdadeira dimensión estrutural dos cambios producidos. No conxunto de actividades do comercio interior e a distribución, os anos noventa foron os da explosión dos formatos comerciais nas cidades de Galicia, especialmente os hipermercados das grandes cadeas multinacionais e os centros comerciais. A comezos do ano 2000 operaban en Galicia 19 hipermercados cunha superficie comercial bruta superior aos 90.000 m². As cidades galegas albergaban 22 centros comerciais de tamaño medio cunha superficie bruta próxima aos 275.000 m² e 935 locais comerciais. Unha verdadeira transformación dun sector dominado ata entón polo comercio tradicional e pequenas cadeas de autoservizos familiares. Ata o inicio da gran recesión no 2008, o crecemento do consumo agregado dos fogares suavizou os efectos da forte competencia que impuñan estes novos operadores. A crise, cos seus efectos sobre os hábitos de compra dos consumidores provocou unha dolorosa reestruturación coa desaparición do 10,5% das empresas de distribución entre os anos 2008 e 2014 que supuxo o peche de máis de 4400 tendas tradicionais e dalgunhas grandes superficies.

Agora ben a maior transformación que se produciu nestes anos na distribución comercial foi, sen dúbida algunha, a irrupción do comercio electrónico ou a venda online. Esta nova canle que non existía no ano 1986 aproveitou a oportunidade que as novas tecnoloxías e a expansión da cobertura de Internet ofrecen para converterse nunha nova oportunidade para facilitar o intercambio de bens e servizos entre empresas (B2B) e entre estas e os consumidores (B2C).

Aínda que con máis retraso do que sería desexable, Galicia experimentou unha notable mellora das súas infraestruturas tanto no transporte terrestre e ferroviario, como aeroportuario e marítimo. Unha das consecuencias destas melloras foi o aumento continuado da cifra de pasaxeiros que utilizan as tres terminais aeroportuarias galegas. Os máis de catro millóns do ano 2015 multiplican por cinco os 850.000 que as utilizaban no ano 1986. Algo semellante se pode dicir das mercadorías que operan nos cinco portos de interese xeral existentes no litoral galego, cuxo volume se duplicou neste período, ao tempo que leva áncoras a primeira autoestrada do mar entre Vigo e Nantes.

A oferta de prazas hoteleiras en Galicia era de 28.600 no ano 1986 repartidas en 700 establecementos. Pasados estes trinta anos, o número duplicouse ata chegar as 61.370, o 4,3% do total da oferta española. A oferta distribúese de forma moi desigual no territorio, xa que as dúas provincias atlánticas concentran o 74% destas prazas. Este notable aumento da oferta de aloxamento foi acompañado dunha diversificación cara a novos segmentos como o turismo rural, que conta con máis de 6300 prazas, ou o turismo de balnearios, que aproveita a abundancia deste tipo de recursos, nomeadamente na provincia de Ourense.

En 2015 foron 3.650.000 os viaxeiros que se aloxaron nos hoteis de Galicia, unha cantidade que case triplica a de 1986. Neste período Galicia aumentou tamén o seu atractivo cara a fóra, xa que se daquela tan só 12 de cada 100 procedían do

estranxeiro; no pasado ano esta proporción ascendeu ao 28%. Esta evidente mellora confirma o turismo como un dos sectores clave do modelo de crecemento económico de Galicia e ratifica a aposta feita pola mellora da súa imaxe, pola calidade das instalacións e pola diversificación. Malia os progresos que se produciron nestes ámbitos, os dous principais desafíos que as autoridades turísticas teñen por diante continúan sendo a desestacionalización e o aumento da estadía media. Neste longo período a concentración das pernoitas nos tres meses da tempada estival non só non se reduciu, senón que aumentou en oito pp, pasando do 44% ao 52,9% en 2015. Mentres, a estadía media segue estancada arredor de 1,6 días.

Hai tres décadas era moi difícil imaxinar as profundas transformacións que sufrirían as políticas reguladoras das distintas ramas que abrangue este macrosector. O destino maioritario das súas vendas aos mercados locais ou internos convertía estas actividades en candidatas naturais para ser obxecto de políticas proteccionistas. Nunha primeira fase, que arranca despois de recibir o traspaso de competencias nos oitenta, as principais disposicións dirixíronse a deseñar o marco regulador no que se tiñan que desenvolver as actividades transferidas como o comercio interior, o turismo ou o transporte terrestre. Cunha tendencia proteccionista e marcadamente intervencionista, este cadro de disposicións ten o seu punto de inflexión no ano 2006 cando a Comunidade Económica Europea aproba a directiva 123/2006/CE de liberalización dos servizos. Para a Comisión Europea os servizos están chamados a desenvolver un papel estratéxico, entendendo que a súa contribución, nomeadamente a dos servizos ás empresas, axudará a mellorar a eficiencia de todo o tecido produtivo en terreos como a loxística ou as novas tecnoloxías de información.

En 2007 entra en vigor a política de *ceos abertos* que, xunto á irrupción das compañías de baixo custo, vai revolucionar o mercado de transporte aéreo en Galicia. Desde o seu desembarco ata hoxe, máis de 17 millóns de pasaxeiros utilizaron os seus servizos, que teñen unha cota de mercado do 70%. As medidas de liberalización tamén afectaron as actividades do comercio interior, que desde 2014 xa non precisan de autorización administrativa previa para a súa apertura. As novas disposicións fan realidade a liberdade de establecemento, eliminando a licenza autonómica que ata entón se esixía para a implantación das grandes superficies de venda. Os establecementos tiveron que adaptarse a este novo marco que implantaba a liberdade de horarios de apertura, así como das campañas de rebaixas.

Coincidindo con este trinta aniversario, os reguladores teñen que facer fronte aos novos desafíos que propón o desenvolvemento do coñecido desde o 2010 como *consumo colaborativo*. Estas novas modalidades de organización para a prestación de servizos aproveitan o potencial das plataformas dixitais para poñer en contacto aos usuarios cos potenciais prestatarios desta nova modalidade de consumo. Hoxe isto é unha realidade que esperta inquiredanzas, cando non forte resistencia, en sectores como o aloxamento turístico, o transporte urbano e o transporte terrestre interurbano de pasaxeiros. Nos vindeiros anos estes novos modelos de prestación de servizos probablemente continúen crecendo e aparecerán outras modalidades que poñerán a proba os límites do marco regulatorio vixente.

Este breve repaso dos últimos trinta anos non estaría completo se non fixésemos mención dos cambios acaecidos en dous ámbitos fundamentais para o desenvolvemento da actividade económica: as infraestruturas e a facenda autonómica.

Desde a segunda metade da década dos anos oitenta do pasado século ata 2010, tivo lugar en España un intenso proceso de dotación de capital público, que posibilitaría a creación dunha moderna rede de **infraestruturas de transporte**, que só se interromperá pola baixada do investimento público asociada ao impacto da recente crise económica.

Galicia beneficiouse plenamente deste esforzo investidor incrementando de forma importante a súa dotación de capital público que, entre outros logros, permitiu xerar un novo mapa das comunicacións, tanto en termos de articulación territorial interna do país, como da súa accesibilidade. Neste contexto, é pertinente lembrar que as infraestruturas de transporte representan ao redor do 90% das denominadas infraestruturas produtivas ou básicas.

Canto á rede viaria, pasamos de practicamente non dispoñer de vías de gran capacidade —menos de 100 km, que nin tan sequera conectaban A Coruña e Vigo na década dos 80— a ter na actualidade unha densa rede de autoestradas e autovías que supera os 1100 km no territorio galego, cun ritmo de crecemento da rede que duplica o do resto de España.

Será nos anos noventa cando se produciu a consolidación e xeración dos grandes eixes vertebradores do territorio galego, formados, fundamentalmente, pola autoestrada do Atlántico (AP-9) e as dúas autovías que, desde as cabeceiras galegas, conectarían coa meseta.

O Plan Director de Infraestruturas (PDI) 1993-2007 constituíu o instrumento fundamental da política territorial do Estado, proponendo por primeira vez un enfoque integral de todos os modos de transporte, cunha formulación estratéxica de desenvolvemento sustentable e cunha perspectiva temporal de medio prazo que superaba a vella concepción radial do sistema de transportes español. Na rede de gran capacidade prevista polo PDI, ademais das dúas autovías cara á meseta, expóñense as conexións entre as cidades interiores de Galicia e grandes eixes transversais como a autovía do Cantábrico. Co PDI tamén se impulsan importantes actuacións nas áreas urbanas de Galicia, a maioría concibidas dentro do programa no medio urbano do Plan General de Carreteras (PGC).

Por parte da Administración autonómica, co Plan de Estradas de Galicia de 1991, iníciase a modernización da rede autonómica, baseada no impulso como vías de altas prestacións das denominadas vías rápidas —cunha soa calzada de circulación—, os corredores, preparados para o seu posible desdoblamento, e as autoestradas de peaxe. Co inicio do novo século puxéronse en marcha novas actuacións, finalizadas nuns casos (as autovías de Lalín-Ourense, Salnés, Barbanza, Santiago-Brión, etc.) e sufrindo importantes atrasos e/ou paralizacións noutros, como consecuencia dos recortes do investimento público derivados da crise económica (actuacións na Costa da Morte ou nas comarcas de Ortegal e A Mariña, por exemplo).

Cara ao futuro, ademais da finalización das actuacións pendentes e de atender a adecuada reposición e mantemento dunha rede tan extensa como renovada, os temas

principais viran ao redor das alternativas á AP-9 —que probablemente atopan na maior utilización do ferrocarril nese corredor a opción máis racional—, e sobre todo en dar resposta aos problemas de mobilidade nas áreas urbanas das cidades. Indubidablemente estas necesitan de actuacións coordinadas das tres administracións implicadas, da combinación de opcións con distintos modos de transporte e do impulso do transporte público en cada unha das grandes áreas urbanas.

En materia ferroviaria, pasamos dunha rede obsoleta, en vía única e a maior parte sen electrificar, a dispoñer dun total de 240 km que unen mediante unha liña de altas prestacións o eixe atlántico (A Coruña-Vigo), que enlaza en alta velocidade desde Santiago con Ourense. Desde Ourense —segundo as previsións oficiais— continuará como liña de alta velocidade ata Zamora, onde debería conectar, supostamente en 2018, coa liña xa en servizo Zamora-Madrid. O eixe atlántico A Coruña-Vigo iníciase entre 2003 e 2004 e a súa entrada en servizo entre A Coruña e Santiago é en 2011, ao mesmo tempo que a alta velocidade (AV) desde Santiago a Ourense e Santiago-Vigo en 2015, cunha utilización certamente importante e crecente desde entón.

Por outra banda, no ano 2000 tómase a decisión de realizar a conexión AV a Galicia cun deseño que tivo diversos avatares e que permitiría, no seu caso, tempos de viaxe Santiago-Madrid na contorna das tres horas e media. Trátase, indubidablemente, dunha obra extraordinariamente complexa pola súa excepcional envergadura, sometida ao debate e escrutinio permanente en relación coas súas modificacións, atrasos e/ou incumprimentos sobre as datas comprometidas.

Á marxe dos progresos realizados, canto ao ferrocarril na nosa comunidade, quedan varias materias pendentes. En primeiro lugar, está a necesaria prolongación do eixe atlántico, cara ao sur cunha conexión en velocidade alta entre Vigo e Porto fundamental para consolidar a eurorrexión Galicia-Norte de Portugal, e cara ao norte entre A Coruña e Ferrol. En segundo lugar, queda por afrontar a modernización da relación ferroviaria Lugo-Ourense e a súa conexión exterior Monforte-Ponferrada-León. Pero, talvez, a *reválida* por superar é a da ausencia dun modelo eficiente de transporte ferroviario de mercadorías. Mentres os portos exteriores da Coruña e Ferrol aínda non dispoñen de acceso ferroviario, a participación modal de ferrocarril no transporte de mercadorías é de tan só un 2%.

Galicia ten unha situación única e vantaxosa cara á súa inserción nas rutas marítimas de alcance internacional. Ademais, os cinco portos de interese xeral do Estado recibiron neste período fortes investimentos que lle permitiron mellorar amplamente as súas instalacións e equipamentos. Máis aínda, no caso de Ferrol e A Coruña acometeuse a construción de dous grandes portos exteriores, nunha decisión non exenta de controversia pola súa localización próxima e alto custo. Con todo, a pesar de todos os investimentos realizados, a súa participación no tráfico portuario de mercadorías español mantense na contorna do 7%, o que podemos entender como unha infrautilización do seu potencial. De feito, desde inicios da década dos noventa á actualidade os seus tráxicos creceron menos que a media nacional.

A súa potenciación e desenvolvemento non depende por tanto das súas ben dotadas instalacións e infraestruturas, senón de que sexan concibidos como auténticos

centros integrados de transporte, á vez que plataformas loxísticas, que no noso caso deberán ser capaces de coordinarse e funcionar en rede.

O caso dos aeroportos galegos tamén exemplifica un tipo de política que xerou resultados que distan de ser óptimos: dimensionamiento inxustificado de moitos dos investimentos acometidos, redundancia de ofertas de voos de tempada vacacionais e ausencia de oferta para as necesidades de voos de medio e longo percorrido nos que o aeroporto *único* do Porto logra actuar como un verdadeiro *hub* competitivo para voos transatlánticos e europeos. Unha situación que nos últimos anos veu caracterizada por unha ineficaz e custosa competencia local entre os tres aeroportos, fronte a un mercado liberalizado e no que as compañías *low-cost* ditan as condicións cambiantes da oferta de voos e aprovéitanse da incapacidade institucional do sistema para atopar un camiño á especialización e a unha xestión integrada.

Unha última conclusión a apuntar despois deste balance é de índole máis institucional e metodolóxica e fai referencia á necesidade de establecer algún instrumento de análise dos grandes proxectos de investimento no noso país que, con carácter independente, leve a cabo unha avaliación rigorosa deles.

Un factor determinante no desenvolvemento da economía de Galicia nestes últimos trinta anos foi o papel desempeñado pola **Administración autonómica**.

A aprobación do Estatuto en 1981, inicialmente, non espertou un entusiasmo excesivo entre a poboación, pero acabou por configurar un marco de autogoberno e benestar con notable apoio social.

A década dos anos oitenta, foi a da construción da autonomía. Desde a perspectiva do gasto, Galicia recibe o núcleo fundamental das súas competencias entre 1981 e 1990. Neste último ano asume as competencias básicas en materia sanitaria e o SERGAS substitúe o INSALUD. Esta rapidez na configuración da autonomía –como corresponde a unha comunidade de *vía rápida*– ten unha nidia expresión orzamentaria: entre 1984 e 1992 o crecemento do gasto autonómico en termos reais superou o 20% anual. Desde a perspectiva dos ingresos, a facenda autonómica neste período é extremadamente dependente das transferencias, tanto correntes como de capital. A autonomía tributaria só se exerce sobre os tributos cedidos que seguen sendo de titularidade estatal.

A partir de 1993 a facenda autonómica entra nunha fase de consolidación e estabilidade, desde a óptica do gasto. Continúan asumíndose novas competencias e o gasto total crece un 3,3% anual en termos reais ata o ano 2007, só lixeiramente por riba do PIB galego. Os principais cambios teñen lugar na estrutura dos ingresos, que evolucionan na dirección dunha maior autonomía financeira. Desde 1992 as comunidades autónomas participan nos rendementos do IRPF devindicado no seu territorio e posteriormente esa participación transfórmase en cesión parcial do imposto. Ademais, desenvólvese algo máis a tributación propia, que en Galicia está centrada inicialmente no gravame da contaminación. Deste xeito a autonomía tributaria de Galicia supera o 20% en 2002.

A partir de 2002 teñen un peso relevante as participacións territorializadas en impostos indirectos, de xeito que o nivel de recursos de cada comunidade depende máis

do que suceda nela. E, sobre todo, os recursos sanitarios intégranse no fondo común, reducíndose a condicionalidade da actuación dos gobernos rexionais. Mantense en niveis similares de intensidade o efecto redistributivo das transferencias, que permite a Galicia ter un nivel de gasto corrente lixeiramente superior á media española en termos por habitante, pese a unha capacidade tributaria substancialmente inferior.

Este escenario sofre un cambio radical en 2008. Os ingresos non financeiros colapsan e sitúanse en niveis sobre o PIB anteriores á transferencia do INSALUD, pese a que en 2009 fora aprobado un novo modelo de financiamento que achegaba máis recursos ás comunidades. Os gastos caen, pero con menor intensidade, de xeito que todo o aforro corrente desaparece. A fenda entre recursos e empregos cóbrease con débeda.

Ese duro axuste que debe afrontar a comunidade autónoma ten un protagonista destacado: os gastos de capital, que se reducen en dous terzos entre 2008 e 2014. A Xunta de Galicia tendeu a protexer os servizos públicos básicos (educación, servizos sociais e, sobre todo, sanidade e xustiza, nos que os recursos caen menos) mentres concentrou o groso dos recortes en actuacións en vivenda e fomento do emprego, cultura e accións de carácter económico. Nunha segunda fase da crise as decisións do Goberno de España en materia de remuneracións e contratación de empregados públicos, así como na organización escolar ou no prezo dos medicamentos, distribuirán de xeito diferente os termos do axuste, afectando máis o gasto corrente, a sanidade e a educación.

A pesar dos problemas que xorden a partir de 2008, o balance dos trinta anos é positivo. A Xunta de Galicia contou con recursos comparables –seguramente algo máis altos– por unidade de necesidade que o conxunto das comunidades de réxime común. Adicionalmente, facilitou a capitalización pública e a mellora do aparello produtivo. Os ingresos por transferencias de capital entre 1984 e 2014 superaron o 1,55% do PIB na media do período.

A situación de crise sacou á luz aspectos do funcionamento do sistema autonómico sobre os que non hai consenso e que supoñen retos nos próximos anos. O crecente avelentamento da poboación elevará as demandas de gasto; a fatiga coa solidariedade interterritorial e a ampliación da Unión Europea limitarán os fondos adicionais procedentes do exterior. A madurez do sistema autonómico dificultará que a Administración central poida achegar recursos adicionais. En definitiva, a satisfacción das necesidades e o acerto na modernización dependerá máis de nós mesmos.

Introducción

Economía internacional

Países avanzados

A economía mundial creceu un 3,1% en 2015, a menor taxa de avance da actividade económica desde 2009. Contrariamente ao sucedido a principios da presente década, en 2015, ao igual que no 2014, foron as economías desenvolvidas as que mostraron maior solidez e as emerxentes as que acusaron unha maior vulnerabilidade. As primeiras continuaron o seu proceso de recuperación e estabilización do ciclo económico e creceron un 1,9%, destacando a alza da actividade na zona euro e particularmente nos países mediterráneos. Polo contrario, as segundas desaceleraron a súa actividade económica por quinto ano consecutivo, deixando un avance de só un 4%, debido ao freo e á volatilidade amosada pola economía chinesa e o seu contaxio ás economías de América Latina.

A zona euro creceu por segundo ano consecutivo logo da caída do PIB en 2012 e 2013. A economía da área monetaria única avanzou un 1,5%, seis décimas máis que no ano anterior, consolidando o ciclo económico expansivo comezado en 2014. Os países mediterráneos pasaron de ser o principal foco de incerteza a asumiren o papel de motor económico no vello continente. En particular, é destacable o avance de España (3,2%, 1,6 pp máis que no 2014), así como o de Francia (1,1%, 0,9 pp máis) e Italia (0,8%, 1,2 pp máis), despexando ambos os países as dúbidas sobre unha posible recaída da actividade económica. Pola súa parte, a *locomotora europea*, Alemaña, avanzou un 1,5%, unha décima menos que no ano anterior.

A política monetaria do BCE foi continuísta durante 2015, mantendo tanto os tipos de referencia no historicamente baixo 0,05% e anunciando unha prolongación do programa de compra de débeda (QE ou Quantitative Easing) ata 2017. O uso destas medidas extraordinarias permitiu ao BCE impulsar a actividade económica, estabilizar o sistema financeiro e afastar os riscos da saída dos países periféricos da zona euro, pero non foi tan efectivo á hora de dinamizar o fluxo de crédito. A política monetaria do BCE tampouco foi efectiva á hora de incrementar o nivel dos prezos e achegalos ao obxectivo do 2% nunha zona euro que continúa en deflación. En marzo de 2016 o BCE insistiu e intensificou esta política monetaria extraordinariamente expansiva e levou os

tipos ata o 0%, aumentou a barra de liquidez do QE de 60.000 a 80.000 millóns de euros mensuais e anunciou a posibilidade de comezar a comprar débeda corporativa.

Polo que respecta á política fiscal, cabe destacar que o BCE se uniu á Comisión Europea para pedir incrementar os plans de investimento público –conscientes de que o investimento privado tardará en normalizarse– co fin de estimular a actividade nos países do norte de Europa e reducir a taxa de paro nos países do sur. A este respecto, cómpre sinalar que o Plan Juncker, que debería mobilizar 300.000 millóns de euros e crear 1,3 millóns de postos de traballo no vello continente, comezou a funcionar no mes de xullo en base a unha lista de 2000 proxectos financiáveis, aínda que as expectativas respecto ao seu papel como estímulo económico e factor de arrastre para dinamizar a actividade económica en Europa quedaran reducidas.

Pola súa parte, a crise política e económica en Grecia, moi destacada no *Informe 2014* por ser o principal foco de incerteza e preocupación en Bruxelas e Frankfurt, foi perdendo protagonismo conforme avanzaba 2015. No mes de xaneiro do pasado ano Syriza gañou as eleccións xerais con amplo respaldo da poboación grega, apoiada nun forte discurso de antiausteridade. Porén, a incapacidade de Syriza de manexar os problemas financeiros acumulados durante anos, e a inflexibilidade da UE para volver negociar o programa de austeridade levaron o país a unha situación límite, cunha saída de capitais do 9% do PIB e o consecuente *corralito*, que desembocou no verán nunha nova ameaza de saída do país do euro. Aínda que esta posibilidade se foi apagando na segunda metade do ano, o *problema grego* segue aberto a principios de 2016, con continuos enfrontamentos entre Atenas e Bruxelas polos axustes esixidos como contraprestacións das liñas de crédito do BCE, sexan salarios dos funcionarios, pensións ou privatizacións das empresas públicas.

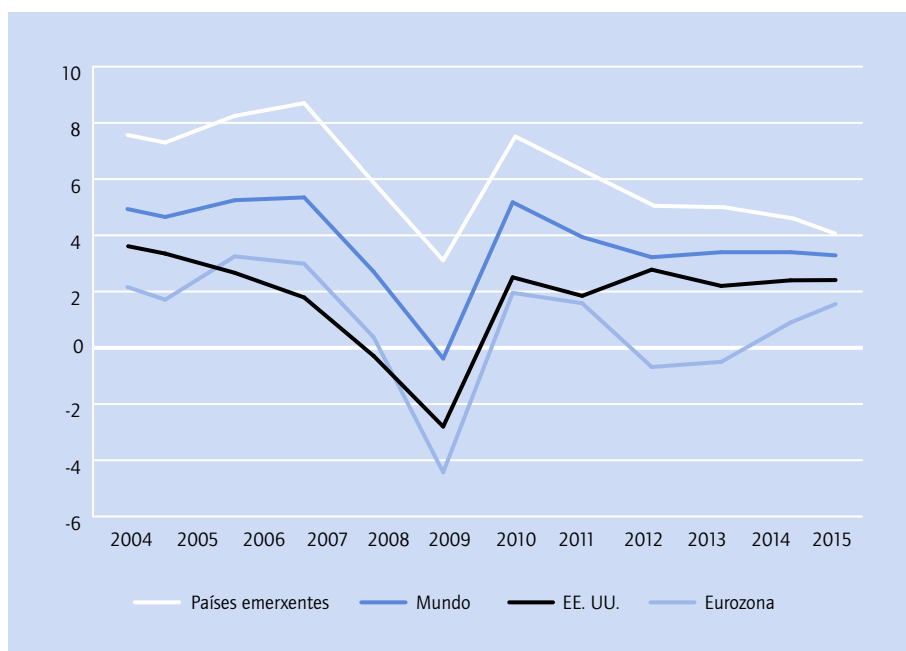
Conforme o problema grego se ía diluíndo a principios de 2016, o protagonismo no ámbito económico e empresarial europeo pasou do país heleno ao Reino Unido. Os británicos votaron cun 52% de apoio no referendo no 23 de xuño a saída do seu país da UE (Brexit). O abandono dun estado membro das institucións europeas é unha situación sen precedentes que abre un escenario de incerteza e que xa tivo tres efectos a curto prazo nas semanas seguintes ao anuncio do resultado da consulta. A nivel político interno, provocou a dimisión do primeiro ministro David Cameron, promotor da iniciativa e defensor do *remain*. A nivel político externo, provocou unha gran preocupación nas institucións europeas, temerosas especialmente de que outros países poidan seguir os pasos do Reino Unido. A nivel económico, a libra esterlina depreciouse fortemente contra as principais divisas do mundo e, polo que respecta aos intereses españois, as empresas con exposición a Reino Unido, en particular os bancos e a aeroliña Iberia (parte do consorcio IAG) precipitáronse na bolsa. Cabe tamén esperar efectos negativos inmediatos no sector turístico. En todo caso, os efectos do Brexit no medio e longo prazos serán resultado do proceso de diálogo que se abre agora entre Bruxelas e Londres, e, en particular, do resultado das renegociacións dos acordos nos ámbitos comerciais, económicos e financeiros.

Estados Unidos, a primeira economía mundial, avanzou un 2,5% en 2015, unha décima máis que no ano anterior. O consumo privado, que concentra o 69% do PIB,

continuou sendo o principal motor da economía estadounidense, impulsado por unha taxa de paro do 5% —foron creados 2,6 millóns de novos empregos en 2015— e a baixa relación débeda-ingreso. Con todo, pese á fortaleza do emprego e a maior renda dispoñible dos fogares, a economía norteamericana non está exenta de incertezas que debilitan a súa capacidade de crecemento para os próximos anos: os inventarios sitúanse en máximos, os beneficios corporativos caen e a produción industrial está estancada. Neste sentido, na segunda parte do 2015 a actividade comezou a mostrar unha suave desaceleración por mor do peor comportamento exportador como consecuencia da fortaleza do dólar e da atonía da demanda dalgúns dos principais socios comerciais.

Logo de varios anos de expansión do balance por un valor de 6 billóns de dólares desde 2008, en decembro de 2015 a FED anunciou a primeira suba dos tipos de xuro dos fondos federais en nove anos, confirmando o esperado xiro na política monetaria do principal banco central do mundo. O incremento dun cuarto de punto, desde o 0,25% ao 0,50%, prodúcese unha vez cumpridos os obxectivos que tiña marcados Janet Yellen para iniciar o ascenso de tipos: taxa de desemprego no 5% e expectativas razoables de inflación no 2%. Deste modo a FED pasa de apoiar a expansión económica a centrarse en frear a creación de burbullas en diferentes activos logo de manter os tipos preto do 0% durante sete anos (desde o inicio do *evento Lehman*).

Gráfico 1
Evolución do PIB. Taxas de variación interanuais (en %)



Xapón, terceira economía mundial, avanzou un 0,6% logo dun crecemento plano do 0% en 2014. Os fortes estímulo fiscais postos en marcha por Xinzo Abe non conseguiron afianzar a recuperación económica en 2015, e a actividade foi de máis a menos ao longo do ano e contraeuse un 0,4% no último trimestre. A economía xaponesa continúa sen encontrar unha senda de crecemento sólida e sustentable. As debilidades estruturais que acompañan o país nipón nas últimas décadas, como o elevado endebedamento público e o baixo consumo privado apenas mudaran un ano despois do plan de estímulo fiscal coñecido como *abonomics*.

Países emerxentes

Os países emerxentes e en desenvolvemento continuaron a súa senda descendente, crecendo un 4%, a menor taxa dos últimos 13 anos, se exceptuamos 2009. Estes países continúan acusando un dobre impacto: a retirada de capitais e a caída das expectativas logo do comezo dun novo ciclo na política monetaria estadounidense, e a desaceleración da economía chinesa e o seu impacto no resto de Asia emerxente e en América Latina. Ademais, cabe destacar que outras grandes economías como Brasil e Rusia entraron nun profundo e preocupante ciclo recesivo. As turbulencias nos mercados de valores de débeda destes países, en particular de China, xerou violentos estoupidos de inestabilidade financeira a finais de 2015 e principios de 2016 que se transmitiron a gran velocidade ás bolsas de valores dos países avanzados.

A economía chinesa medrou un 6,9% no 2015, catro décimas menos que no 2014 e a taxa máis baixa dos últimos 25 anos. A evolución recente da economía chinesa é un dos maiores logros da historia económica moderna: 500 millóns de chineses abandonaron a pobreza e a porcentaxe de persoas que vivía en situación de miseria reduciuse do 85% ao 7%. Non obstante, unha vez esgotado o modelo de crecemento pola acumulación de factores —capital e traballo— que caracterizou a economía chinesa durante as últimas décadas, a viraxe cara a outro modelo económico está amosando enormes desafíos. Por un lado, China vai dando pasos cara a unha economía de mercado, dando maior marxe aos axentes económicos na asignación de factores produtivos, abrindo gradualmente a conta de capitais, reestruturando e incorporando criterios de xestión privada nas grandes empresas públicas. Por outro, China está investindo grandes cantidades de capitais en I+D co obxectivo de modernizar e orientar a súa industria cara aos servizos e actividades de máis valor engadido.

Ata agora este proceso, que comezou en 2014, deixa un crecemento económico moito máis modesto e especialmente un crecente número de factores de incerteza que se están a transmitir rapidamente por todo o mundo. Os desafíos da economía chinesa son numerosos: sobrecapacidade do sector industrial, elevada débeda pública dos gobernos locais, banca na sombra fóra dos circuítos oficiais, volatilidade nas bolsas de valores ou escasa produtividade das SOE (State Owned Enterprises), que xogan un papel fundamental na estrutura produtiva do país. Ademais, a situación viuse agravada pola escasa credibilidade dos datos publicados polo Goberno, que acentúa a

percepción negativa por parte dos investidores internacionais que, xunto aos axentes económicos locais, sacaron do país 637.000 millóns de dólares en 2015.

Pese a todos estes factores de incerteza merece a pena destacar que China continuou incrementando o seu peso no mundo mediante novas iniciativas. En primeiro lugar, lanzou en 2015 o Banco Asiático de Investimentos e Infraestruturas (AIIB) que, con 57 países fundadores e un capital inicial de 57.000 millóns de dólares, é o primeiro banco multilateral liderado polo país asiático e pretende actuar como contrapeso ás institucións de Breton Woods. En segundo lugar, proxectou o mapa inicial da ruta terrestre e marítima da nova Ruta da Seda, que contará cun fondo para proxectos de infraestruturas de 40.000 millóns de dólares, e que contribuirá a expandir o seu papel comercial, financeiro e diplomático no mundo, en particular no amplo grupo de países incluídos nos dous bloques. En terceiro lugar, o FMI recoñeceu o iuan na cesta de divisas que forman parte dos Dereitos Especiais de Xiro (SGR polas súas siglas en inglés), a unidade de conta da institución. Beijing incrementa así o seu prestixio e logra o recoñecemento do FMI nos modestos pasos dados na apertura de súa conta de capital e da libre flutuación da moeda local.

Pola súa parte, América Latina contraeu a súa economía un 0,13%, no que é a primeira caída da actividade económica na rexión desde 2009. Xa no *Informe 2014* comentamos o cambio de ciclo que estaba a experimentar a economía latinoamericana como consecuencia da abrupta diminución de demanda de materias primas por parte de China, como resultado da desaceleración no país asiático —e a consecuente baixada dos prezos nos mercados internacionais—, así como do final das políticas expansivas da Reserva Federal norteamericana. Neste contexto marcadamente recesivo, a marxe de actuación dos *policymakers* para impulsar a actividade económica encóntrase fortemente limitada. Polo que respecta á política fiscal, existe unha escasa marxe de manobra debido á forte diminución dos ingresos derivados tanto das *commodities* como da actividade económica e o maior gasto discrecional resultado do incremento do desemprego. Polo que respecta á política monetaria, logo das subas recentes dos prezos ao consumo e a ameaza de fuga de capitais, os bancos centrais de Brasil, Perú, Colombia e Chile víronse forzados a incrementar as taxas de xuro.

Ademais, esta conxuntura desfavorable viuse agravada pola forte recesión económica que está a atravesar Brasil —a maior economía do continente e cun impacto moi relevante noutros países latinoamericanos— que en 2015 rexistrou a maior contracción do PIB dos últimos 20 anos (-3,8%). O afundimento de todos os indicadores macroeconómicos —incluíndo a actividade agrícola e a construción de infraestruturas, que resultaran decisivas no período expansivo— viuse acompañado dunha forte perda de confianza por parte dos investidores estranxeiros, que levaron o país a perder o *investment grade* e a depreciación do real fronte ao dólar nun 48% no 2015 (4,16 reais por dólar, a menor taxa dos últimos 22 anos). O escenario político engade máis inestabilidade, coa presidenta Rousseff e o ex presidente Lula da Silva cercados polos escándalos de corrupción asociados á petroleira estatal Petrobras, e con distintos sectores da sociedade solicitando un *impeachment* para a presidenta en 2016. Como resultado da forte oposición interna, Dilma Rouseff finalmente deixou o Goberno no mes

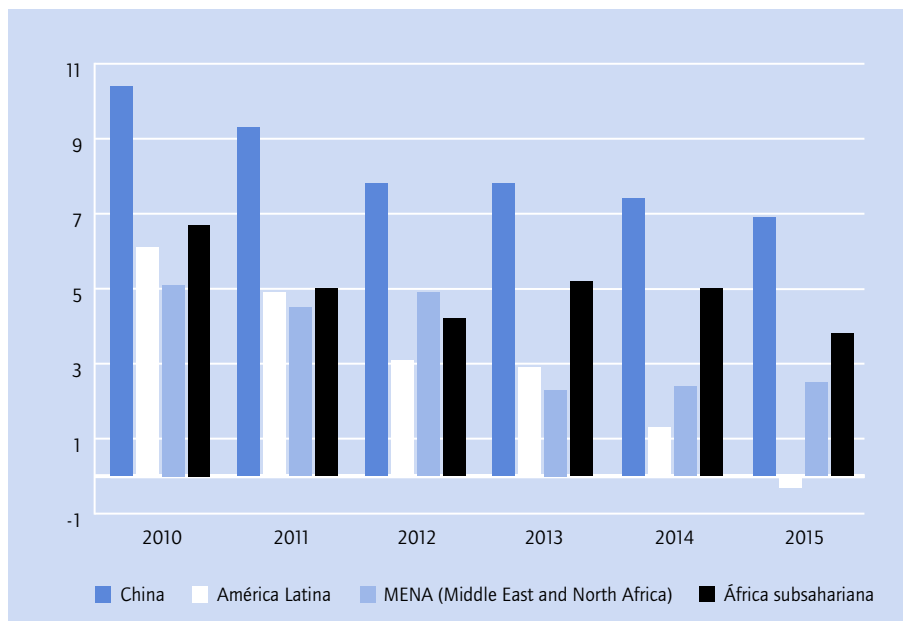
de maio en favor de Michel Temer, presidente do Partido do Movemento Democrático Brasileiro, que asumiu a presidencia da República de forma interina.

A outra grande economía latinoamericana, México, avanzou un 2,5% en 2015, dúas décimas máis que no exercicio anterior, aínda que por debaixo das expectativas de crecemento de principios de ano. Ata o momento, as ambiciosas medidas estruturais (principalmente reforma fiscal, enerxética e de competencia) impulsadas polo presidente Peña Nieto en 2014, cuxo obxectivo era incrementar o PIB potencial do país, non tiveron o resultado esperado. A economía viuse negativamente afectada por un decepcionante avance da produción industrial e polos prezos do barril de petróleo, *commoditie* da que o país aínda ten unha forte dependencia no que aos ingresos fiscais se refire. As outras grandes economías da rexión tiveron un comportamento negativo, coa excepción de Chile e Perú. Colombia desacelerou o seu crecemento ata o 3,1% (desde o 4,5% de 2014), Arxentina só avanzou un 1,2%, Ecuador rexistrou un ano sen crecemento (desde o 3,8% en 2014) e Venezuela, en caída libre, contraeuse un 5,7%.

Ademais, no plano político, cabe destacar que os distintos procesos electorais durante 2015 e 2016 poderían estar indicando unha gradual retirada do modelo económico altamente intervencionista aplicado en varios países da rexión nas últimas décadas. En Venezuela, a Mesa de Unidade Popular –que agrupa as formacións opositoras– rexistrou unha ampla vitoria fronte ao chavismo, agora liderado polo presidente

Gráfico 2

Evolución do PIB en países emerxentes. Taxas de variación interanuais (en %)



Nicolás Maduro, nas eleccións á Asamblea (cámara baixa) do mes de decembro. En Arxentina, o candidato liberal Mauricio Macri logrou a vitoria en segunda volta no mes de novembro acabando con 12 anos de *kirchnerismo*. A principios do 2016, en Bolivia, o presidente Evo Morales perdeu un referendo no que buscaba habilitarse para un cuarto mandato, na primeira derrota electoral do líder indíxena en dez anos. Ademais, durante 2015 e principios do 2016, Cuba e os Estados Unidos continuaron a dar pasos cara á normalización das súas relacións políticas e diplomáticas, certificadas nunha histórica visita do presidente Obama á illa no mes de marzo. Todos estes resultados poderían estar indicando unha nova tendencia política na rexión que nos próximos anos podería abrir novos espazos a políticas económicas máis aperturistas.

A rexión MENA (Middle East and North Africa) tivo un avance conxunto do 2,5%, tres décimas máis que no ano anterior e segundo ano de baixada consecutiva da actividade económica. Os países do Consello de Cooperación do Golfo presentaron resultados dispares. Qatar e Omán aceleraron o seu ritmo de crecemento en 2015 ata o 3,3% e 4% respectivamente, e, debido ás súas abundantes reservas e ao proceso de diversificación económica levado a cabo nos últimos anos, non parecen estar sentindo a baixada do prezo dos hidrocarburos. O comportamento do prezo do cru si foi polo contrario determinante para Arabia Saudita que, cun déficit público de 98.000 millóns de dólares e a baixada de dous chanzos na cualificación da súa débeda, experimentou unha desaceleración do seu crecemento. Os países do Magreb tamén viron un empeoramento no comportamento das súas economías, coa notable excepción de Marrocos, que dobrou o seu ritmo de crecemento ata o 4%.

Por último, cabe destacar que a economía rusa entrou en recesión e o seu PIB caeu un 3,7% (desde 0,6% en 2014). É a maior contracción en seis anos, froito non só da caída do prezo dos hidrocarburos, senón tamén do aceiro e do cobre, da evolución do rublo, que non conseguiu recuperarse do colapso do 40% en 2014, e dos efectos das sancións económicas establecidas pola súa intervención no conflito de Ucraína e a anexión de Crimea. Rusia, ao igual que China —en desaceleración— ou Brasil —en recesión— experimentou unha forte saída de capitais, de 144.000 millóns de dólares en 2014 e de 52.000 millóns no primeiro semestre do 2015.

Nas súas previsións publicadas en abril de 2016, o FMI estimou un crecemento da economía mundial do 3,4% para o ano en curso e de 3,5% para 2017. No referido ás economías emerxentes, o informe *Perspectivas Económicas Globais* rebaixa as estimacións debido ás dúbidas sobre o éxito na transición do modelo de crecemento chinés, o afondamento da crise brasileira e os efectos da baixada do prezo do cru nos países de Oriente Medio. Con todo, a institución con sede en Washington prevé un avance para o heteroxéneo grupo de países emerxentes de 4,1% e 4,6% para 2016 e 2017 respectivamente. Polo que respecta aos países desenvolvidos, o FMI estima un avance do 1,9% e 2% para 2016 e 2017, impulsados polo 2% de crecemento previsto para os Estados Unidos e o 1,5% da zona euro.

Economía española

A economía española avanzou un 3,2% en 2015, o ritmo de crecemento máis elevado desde 2007 e superior en 1,8 puntos ao rexistrado en 2008. España, que tres anos atrás era a principal preocupación e factor de incerteza na zona euro, converteuse no seu motor de crecemento, cun avance moi por enriba do conxunto dos países europeos (1,9%). O novo ciclo económico expansivo vén impulsado por tres fortes ventos de cola. En primeiro lugar, especialmente destacable é a xa mencionada política extraordinariamente expansiva por parte do BCE, tanto no mantemento dos tipos de xuro a niveis inusualmente baixos como polo programa de recompra de débeda pública. En segundo lugar, cabe destacar a caída do prezo do barril de cru —aspecto moi importante nun país tan dependente enerxeticamente do exterior como España— e que segundo cálculos do Goberno supuxo un aforro na factura enerxética de 15.000 millóns de euros desde a metade de 2014 e un incremento adicional do PIB do 0,3% en 2015. Un terceiro factor sería a debilidad do euro fronte ao dólar norteamericano, cunha baixada desde 1,4 en marzo de 2014 a 1,08 de marzo de 2015, que impulsa as vendas das empresas españolas no exterior e por extensión o crecemento económico.

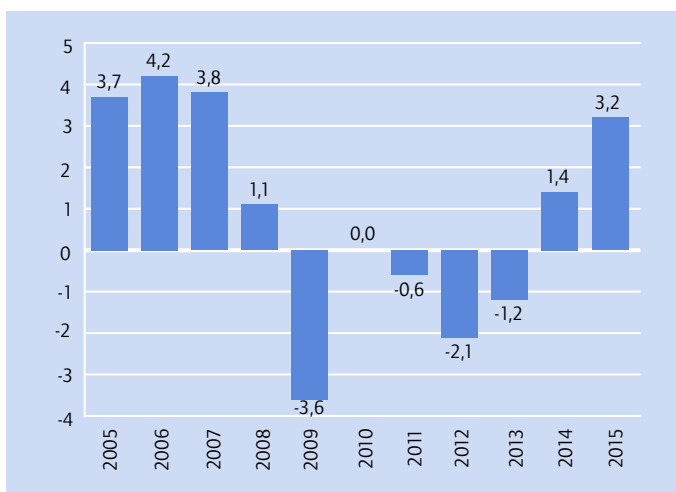
En 2015 a demanda nacional consolidouse como o principal factor de crecemento, achegando 4,1 puntos porcentuais ao avance do PIB, impulsada polo dinamismo do consumo de fogares e empresas e o investimento produtivo. Polo que respecta ao consumo privado, motor da economía española no pasado ano cun 3,5% de avance, todos os indicadores, como as matriculacións, o comercio polo miúdo ou a confianza dos axentes, consolidaron a súa tendencia alcista. A fortaleza que está amosando a devandita variable está baseada en dous factores. Por un lado, a recuperación do mercado de traballo, que será comentada máis adiante, e, por outro, a continuación do proceso de desapalancamento que comezou en 2014. Respecto deste último, cómpre sinalar que en 2015 os fogares rexistraron un aforro financeiro de 35.000 millóns, o que permitiu reducir a débeda bruta ata o 107,7%, 27 puntos menos que en 2007, ano no que comezou a crise.

A FBCF (Formación Bruta de Capital Fixo), pola súa parte, rexistrou un avance do 6,4% en 2015, notablemente por riba do 4,9% rexistrado un ano antes. A aceleración dos investimentos produtivos veu motivada polo incremento rexistrado no Índice de Confianza Empresarial (ICE) nos dous trimestres centrais do ano, así como pola mellora

Gráfico 3

Evolución do PIB da economía española.

Taxas de variación interanuais (en %)



no acceso das empresas ao financiamento empresarial. O bo comportamento do investimento produtivo atópase en liña con outros indicadores de actividade industrial como o Índice de Producción Industrial (IPI) que avanzou un 3,2%. En todo caso, cómpre destacar que os indicadores de investimento así como os de comportamento da industria foron de máis a menos durante o 2015.

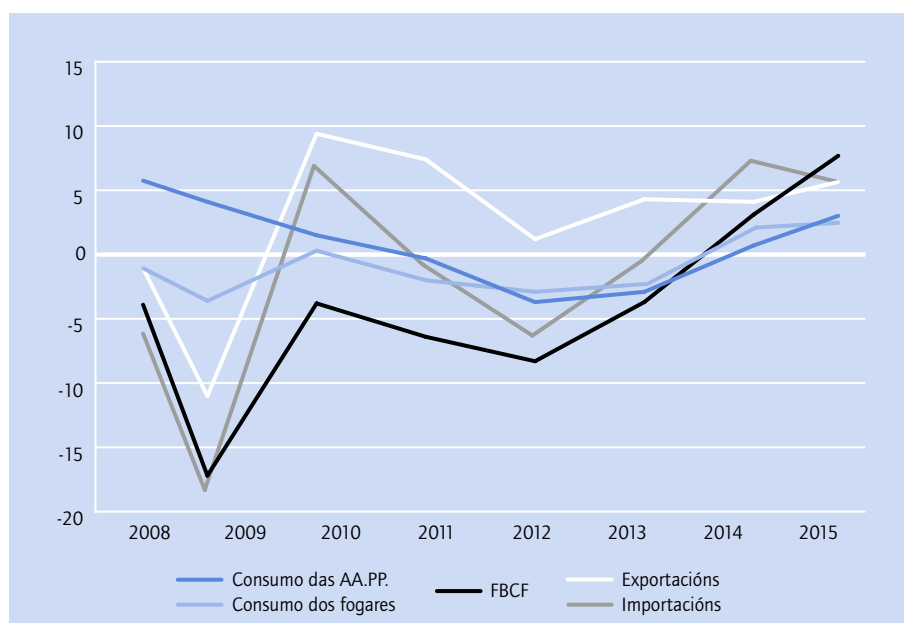
Polo que respecta ao sector exterior, as exportacións de mercancías creceron en 2015 un 4,3% a prezos correntes e un 3,7% en volume, e a economía española continuou gañando cota no comercio mundial. Por destinos, o comportamento foi moi heteroxéneo: as vendas á Unión Europea (65% do total) incrementáronse un 6,4% en volume e ao resto do mundo, só un 0,5%. Pese a iso, entre estes últimos é relevante sinalar o importante avance das vendas a grandes mercados emerxentes como China (8,8%), México (21,6%), Chile (23,9%), Filipinas (11,5%) e Arabia Saudita (36%). Os principais sectores das exportacións españolas rexistraron incrementos nas vendas ao exterior en 2015. O sector do automóbil avanzou un 19,6%, e os sectores de alimentación, bebidas e tabaco e de produtos químicos creceron un 9% e un 5,5%, respectivamente.

Á marxe do comercio de mercancías, a balanza de servizos, viuse como cada ano, fortemente impulsada pola entrada de turistas en España que, en 2015, logrou un novo rexistro, acadando os 68,1 millóns, un 4,9% máis que no ano anterior. Os

Gráfico 4

Evolución do PIB por compoñentes da demanda en España.

Taxas de variación interanuais (en %)



principais países emisores de turistas en España foron Reino Unido, Francia e Alemaña, e as comunidades autónomas con maior recepción de visitantes foron Cataluña, Illas Baleares e Illas Canarias. Finalmente, sumando as balanzas de mercancías, servizos e rendas, o balance para a economía española foi positivo por terceiro ano consecutivo, acadándose un saldo de 16.700 millóns de euros co exterior, equivalente ao 1,5% do PIB.

O novo ciclo de crecemento acelerou o seu impacto positivo sobre o mercado de traballo. Segundo a EPA, en 2015 creáronse en España 452.000 postos de traballo no sector privado e 73.100 no sector público (conxuntamente un 3% máis que no ano anterior). A taxa de paro fechou o pasado ano no 20,9% e o paro no conxunto do ano baixou en 678.200 persoas, o maior descenso na serie histórica da EPA. O desemprego continuou descendendo en todas as comunidades autónomas, se ben a recuperación non está levando a reducir substancialmente a forte disparidade rexional en termos de taxa de paro. Ao igual que nos anos anteriores, as que presentan unha taxa máis reducida foron o País Vasco (12,9%), Navarra (13,5%) e A Rioxa (14%), mentres que as que contan con unha taxa máis elevada continúan sendo Andalucía (29,9%), Extremadura (28,1%) e Canarias (26,7%).

O déficit público pechou 2015 cunha diferenza entre ingresos e gastos de 56.608 millóns de euros, equivalente ao 5,2% do PIB. O dato supón uns 10.000 millóns por enriba do pactado polo Goberno español con Bruxelas (4,2%) e desborda as previsións do propio Executivo así como dos analistas económicos. A Comisión Europea é consciente de que o Goberno español reduciu o déficit desde o 9,5% nun contorno nada favorable, pero xa mostrou o seu malestar cos datos de peche do pasado ano e esixiu medidas adicionais para acadar o equilibrio orzamentario co ritmo e prazos acordados. Concretamente a Comisión solicitou un esforzo adicional centrado nas comunidades autónomas máis incumplidoras, en particular Cataluña e Comunidade Valenciana. O conxunto das administracións públicas españolas pecharon 2015 con obrigas por valor de 1.069.000 millóns de euros, 667.000 millóns máis que en setembro de 2007, segundo datos do Banco de España, e a débeda pública viva española estaría situada arredor do 100% do PIB.

Polo que respecta á evolución dos prezos, o Índice de Prezos o Consumo (IPC) interanual pechou 2015 no 0%, logo de que nos últimos meses do ano se rexistrase un comportamento deflacionista (-0,4% en agosto, -0,9% en setembro, -0,7% en outubro e -0,3% en novembro). A presión á baixa no prezo dos carburantes foi manifesta, por canto a inflación subxacente rexistrou unha taxa positiva do 0,9%. Ao longo do ano

Cadro núm. 1

Previsións de crecemento da economía española

| | 2016 | 2017 |
|------------------|------|------|
| Goberno | 2,7 | 2,9 |
| Banco de España | 2,7 | 2,3 |
| Comisión Europea | 2,6 | 2,5 |
| OCDE | 2,8 | 2,5 |
| FMI | 2,6 | 2,3 |

Fonte: Elaboración propia.

as partidas máis inflacionistas foron alimentos e bebidas (1,8%), outros bens e servizos (1,7%) e bebidas alcohólicas e tabaco (1,3%), mentres que as máis deflacionistas foron transporte (-2,8%) e vivenda (-2,3%).

Xa no *Informe 2014* indicabamos que a recuperación das principais variables macroeconómicas non podía facer esquecer o empeoramento doutras variables de carácter máis social que mostran a gran cantidade de bolsas de poboación que se están quedando atrás na recuperación económica. En España os salarios caeron un 22% de media entre 2007 e 2014 e 13,4 millóns de persoas (29,2% da poboación española) atópanse en risco de exclusión social, segundo Intermón Oxfam. Ademais, o alarmante incremento da desigualdade mostra unha sociedade cada vez máis polarizada e menos inclusiva: España é o país da OCDE no que máis creceu a desigualdade desde o comezo da crise, só por detrás de Chipre, e o 1% máis rico concentrou en 2015 tanta riqueza como o 80% dos máis desfavorecidos.

Como era de esperar nun ano de final de lexislatura e cunha cita electoral en decembro, 2015 deixou poucas iniciativas e reformas de calado. Non se rexistraron avances nos grandes desafíos da economía española, como o mantemento do Estado de benestar nun contexto de diminución dos ingresos fiscais e incremento dos gastos, a reforma educativa cara a un sistema máis adaptado ás demandas actuais, a esperada transición do modelo de crecemento cara á industria 4.0 altamente especializada e exportadora ou o alarmante incremento da desigualdade e a exclusión social.

Aos problemas estruturais mencionados, véñense sumar factores de risco tanto internos como externos a curto prazo que poderían afectar negativamente a recuperación económica. A nivel interno, o escenario logo das eleccións do mes de decembro, que supuxo o final do bipartidismo PP-PSOE por primeira vez desde o restablecemento da democracia, abriu un período de incerteza, e España queda á espera da formación de Goberno, logo de dúas eleccións celebradas o 20 de decembro de 2015 e o 26 de xuño de 2016, sen que ningún dos partidos políticos e as súas confluencias acadasen unha maioría suficiente para dirixir o Executivo. A este escenario engádeselle á súa vez a incerteza xerada polo proceso independentista catalán, que acelerou o seu paso a finais do 2015 coa aprobación do Parlament de iniciar a chamada *desconexión de España*. A nivel externo, o principal factor de risco é a reversión dos mencionados ventos de cola, de natureza esóxena, que están impulsando a economía española no novo ciclo expansivo.

No primeiro trimestre de 2016 a economía española mantivo o seu ritmo de crecemento e avanzou un 0,8% (un 3,4% con respecto ao mesmo período de 2015), igual que nos dous trimestres inmediatamente anteriores, o que sen dúbida constitúe unha boa nova dado o escenario de incerteza política comentada. Non obstante, outros indicadores deixan datos preocupantes no inicio do 2016. A débeda pública proseguiu a súa escalada e no primeiro trimestre rebasou o 100% do PIB por primeira vez desde 1909, e a taxa de paro pechou o primeiro trimestre no 21%, unha décima máis que a finais de 2015.

Segundo as últimas estimacións do Goberno, a economía española crecerá o 2,7% en 2016, impulsada tanto polo consumo como polo investimento privado, e o 2,9% en

2017. Con este ritmo de crecemento, a taxa de paro situaríase ao final do presente exercicio no 19,9%. Máis modestas, e acordes cos analistas internacionais, son as previsións do Banco de España, que estima que o avance da economía española do 2,7% en 2016 e do 2,3% en 2017. En todo caso, cabe destacar que a situación política introduce un compoñente de incerteza nas previsións debido principalmente á dificultade de facer predicións sobre o gasto das administracións públicas que podería variar considerablemente dependendo do Goberno que finalmente poida conformarse.

Polo que respecta aos organismos internacionais, a Comisión Europea publicou no mes de maio as súas estimacións de crecemento para a economía española, deixándoa no 2,6% e 2,5% para 2016 e 2017, respectivamente. A principal preocupación de Bruxelas respecto á economía española non é a consolidación do novo ciclo económico, que é dada por feita, senón a capacidade de cumprir co compromiso de situar o déficit público no 3% en 2017. A finais de maio de 2016, a OCDE, estima un crecemento do PIB español do 2,8% e do 2,5% para os dous anos indicados. Pola súa parte, no seu informe de abril, o FMI indicou que a economía española debería crecer un 2,6% no presente exercicio e 2,3% no próximo, tamén en liña co indicado polos outros organismos.

Gráfico 5

Evolución do PIB por comunidades autónomas. Ano 2015

Taxas de variación interanuais (en %)

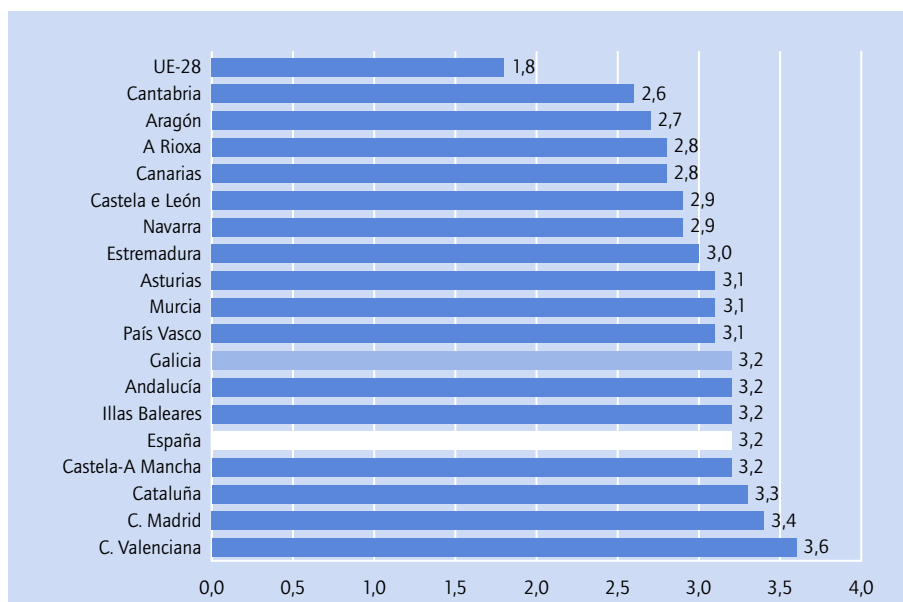
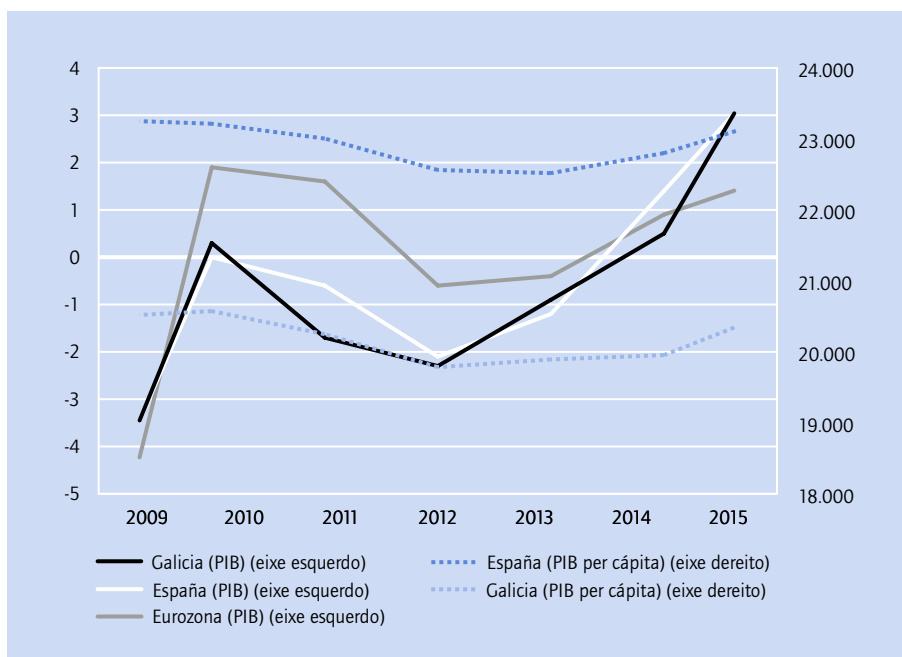


Gráfico 6

Evolución do PIB (en %) e valor do PIB per cápita (euros)



Economía galega

A economía galega creceu un 2,1%, segundo o Instituto Galego de Estatística (IGE), o que supón 1,7 puntos máis que no ano anterior e o mellor comportamento desde 2007. Ademais, a actividade foi de menos a máis, acabando o ano cun avance do 0,8% respecto ao trimestre inmediatamente anterior. Polo tanto, os datos da evolución do PIB confirman que a economía galega deixou a crise atrás e comezou un novo ciclo expansivo.

Se se toma como referencia a contabilidade rexional publicada polo INE, o PIB galego creceu en 2015 un 3,2%, 1,2 puntos máis que a estimación do IGE. Este avance sería similar ao do conxunto da economía española e 1,4 puntos porcentuais por riba da media da UE-28. Á marxe de Galicia, as comunidades autónomas nas que máis creceu o PIB foron a Comunidade Valenciana (3,6%), Madrid (3,4%) e Cataluña (3,3%), e as que menos Cantabria (2,6%), Aragón (2,7%) e A Ríoxa (2,8%), nun exercicio con menor disparidade rexional que outros anos.

Pola súa parte o PIB por habitante situouse nos 20.431 euros, un 3,9% máis que no ano anterior, sendo o terceiro ano de suba consecutiva. Non obstante, o incremento non supón unha converxencia coa media española. Desde o comezo da crise en 2008

Cadro núm. 2

Evolución do PIB e dos compoñentes da demanda

Taxas de variación interanuais (en %)

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|------------------------------|-------------|-------------|------------|------------|
| Galicia | | | | |
| Consumo dos fogares e ISFLSF | -3,5 | -2,1 | 0,5 | 2,3 |
| Gasto AAPP | -0,1 | -3,3 | 0,6 | 1,9 |
| FBCF | -5,0 | -7,7 | 0,5 | 5,8 |
| Exportacións | -10,2 | 17,2 | 1,2 | 4,2 |
| Importacións | -10,4 | 10,7 | 1,4 | 5,5 |
| PIB | -2,7 | -0,7 | 0,4 | 2,1 |
| España | | | | |
| Consumo dos fogares e ISFLSF | -3,5 | -3,1 | 1,2 | 3,1 |
| Gasto AAPP | -4,5 | -2,8 | 0,0 | 2,7 |
| FBCF | -7,1 | -2,5 | 3,5 | 6,4 |
| Exportacións | 1,1 | 4,3 | 5,1 | 5,4 |
| Importacións | -6,2 | -0,3 | 6,4 | 7,5 |
| PIB | -2,6 | -1,7 | 1,4 | 3,2 |

Fonte: IGE e INE.

Galicia non conseguiu achegarse á media española, e tampouco en 2015, ano no que creceu a distancia coa media do Estado en 108 euros. O PIB por habitante galego pechou o pasado ano no 87,7% da media estatal, ocupando o posto 12 no *ranking* autonómico, e situándose 11.381 euros por debaixo da comunidade máis rica, Madrid, e 4265 euros por enriba da de menor renda, Extremadura.

Analizando o avance do PIB, cabe destacar que, polo lado da demanda agregada, todos os compoñentes rexistraron un crecemento positivo en 2015. Resulta particularmente relevante a consolidación da recuperación do consumo dos fogares, que avanzou un 2,3% (1,8 puntos máis que no ano anterior), e que é resultado da mellora do mercado de traballo e do mercado de crédito, así como das expectativas dos consumidores. Tamén é importante destacar o considerable avance da FBCF, dun 5,8%, amosando o investimento e a recuperación da confianza por parte das empresas galegas, logo de varios anos de diminucións e un avance moi modesto no pasado ano. O gasto das administracións públicas, pola súa parte, no ano previo ás eleccións ao Parlamento de Galicia, previstas para o derradeiro trimestre do ano, foi do 1,9%, superior ao rexistrado nos exercicios anteriores.

Igualmente, polo lado da oferta, todas as ramas de actividade, tanto na estimación do IGE como na do INE, rexistraron importantes incrementos. O avance no sector terciario, que representa o 62,4% do VEB galego, foi dun 2%, sendo as partidas que mellor se comportaron, segundo o IGE, as de actividades profesionais (5,5%),

comercio, transporte e hostalería (3,5%) e información e comunicacións (2,3%). Polo que respecta ao sector industrial, que representa o 17% do VEB galego, o avance foi dun 2,1% en 2015, impulsado principalmente polas ramas de fabricación de produtos metálicos, fabricación de vehículos a motor e a fabricación doutros produtos minerais non metálicos. O sector primario, pola súa parte, avanzou un 1,4%.

A evolución positiva do PIB galego en 2015 reflíctese nun aumento da actividade en todos os macrosectores.

Para o sector agrario galego o ano 2015 veu marcado, sobre todo, por ser o primeiro sen cotas lácteas, tras a desaparición deste sistema o 1 de abril. Esa liberalización deuse nun contexto desfavorable a nivel europeo e internacional o que fixo que o sector lácteo galego se enfrontase a unha forte caída dos prezos e a un freo do crecemento da produción, de tal modo que, por primeira vez en décadas, viu reducido o seu peso na produción láctea española.

Globalmente, a dinámica do sector agrario caracterizouse en 2015 por unha expansión dos volumes de produción e o abaratamento dos insumos, pero eses factores favorables víronse contrarrestados pola caída dos prezos percibidos. O resultado foi unha notable redución da renda agraria, que, a pesar da acelerada diminución da poboación ocupada, provocou unha deterioración tamén da renda por traballador. Esas tendencias son o resultado dunha conxuntura desfavorable na maioría das orientacións produtivas, pero con notables diferenzas entre elas. O balance máis negativo encontrámolo nas explotacións lácteas, pero unha conxuntura similar, de descenso dos ingresos, viviron as explotacións de porcino e tamén as de coellos e a avicultura

Cadro núm. 3

Evolución do PIB e dos compoñentes da oferta

Taxas de variación interanuais (en %)

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|-----------------|-------------|-------------|------------|------------|
| Galicia | | | | |
| VEB primario | -0,9 | -0,5 | 2,3 | 1,4 |
| VEB industria | -2,6 | 4,2 | -1,6 | 2,1 |
| VEB construción | -11,3 | -7,2 | -2,2 | 3,7 |
| VEB servizos | -2,1 | -1,3 | 1,1 | 2,0 |
| PIB | -2,7 | -0,7 | 0,4 | 2,1 |
| España | | | | |
| VEB primario | -11,0 | 16,5 | -3,7 | 1,9 |
| VEB industria | -4,9 | -5,2 | 1,2 | 3,4 |
| VEB construción | -14,3 | -9,8 | -2,1 | 5,2 |
| VEB servizos | -0,4 | -0,6 | 1,9 | 3,1 |
| PIB | -2,6 | -1,7 | 1,4 | 3,2 |

Fonte: IGE e INE.

de carne. Entre as ramas gandeiras cun certo peso, tan só escaparon desa crise o vacún de carne e os ovos. A conxuntura foi moito menos desfavorable nas ramas agrícolas ou vexetais, destacando o bo ano polo que atravesaron os produtores de hortalizas.

O sector pesqueiro proseguiu adaptándose á nova política pesqueira común. Galicia recibirá do fondo europeo marítimo e de pesca (FEMP) un total de 371 millóns de euros entre 2014 e 2020. As cotas pesqueiras beneficiaron en 2015 a frota do Gran Sol e prexudicaron o caladoiro nacional. A produción pesqueira de 2015 superou en valor a de 2014, aínda que non en volume, grazas ao aumento de preto dun 10% dos prezos da pesca fresca. A exportación de preparados e conservas de peixes e mariscos en Galicia incrementouse tanto en volume como en valor.

A Consellería do Mar destinou en 2015 algo máis de 18 millóns de euros para axudas ao sector. A mediados dese ano entrou en vigor a reforma do Código penal, que tipifica o furtivismo como delito e, en outubro, presentouse o borrador do anteproxecto da primeira lei de acuicultura de Galicia, posteriormente retirada da súa tramitación parlamentaria ante as controversias que suscitou.

O sector industrial experimentou en 2015 unha recuperación similar á rexistrada no PIB grazas ao comportamento da industria transformadora na que o IGE estimou un crecemento do seu VEB do 4,6%. Esta evolución positiva foi particularmente contrarrestada polo peor resultado do sector enerxético.

Por grandes grupos cabe destacar o elevado incremento do índice de produción industrial (IPI) en todos eles, salvo en bens de consumo non duradeiro, cuxa actividade se mantivo estancada, e na xeración de produtos enerxéticos na que a variación foi negativa. O IPI xeral medrou un 4,2%.

Cun menor nivel de desagregación, os resultados foron máis dispares. O IPI incrementouse máis do 15% na industria téxtil, na fabricación doutros produtos minerais non metálicos, na fabricación de maquinaria e na fabricación doutro material de transporte, cun peso relevante na industria galega. Noutras actividades as variacións foron máis moderadas, aínda que destaca a dinámica positiva da industria da madeira, a fabricación de vehículos de motor, a industria de caucho e de plástico e a fabricación de bebidas. Pola contra, a actividade foi menor que en 2014 en confección de roupa de vestir, o que contrasta co crecemento do comercio galego co estranxeiro neste tipo de produtos. Tamén experimentaron un descenso a metalurxia, a fabricación de ferro e aceiro e ferroalixes e a fabricación de material e equipamento eléctrico.

Canto ás políticas levadas a cabo polas diferentes administracións para conseguir un maior dinamismo na actividade industrial de Galicia cabe destacar o peor comportamento dos instrumentos que facilitan subvencións a fondo perdido ao investimento, mentres obteñen mellores resultados aqueles que proporcionan financiamento ás empresas mediante a concesión de préstamos. En 2015 cabe destacar a recuperación das operacións de capital risco levadas a cabo pola Administración autonómica a través de XesGalicia grazas, sobre todo, aos investimentos realizados polo fondo Emprende e a recuperación dos investimentos de Sodiga, tras uns anos de saneamento da súa carteira. Canto á política tecnolóxica, foron moi significativas as axudas canalizadas

a través do CDTI nos fondos FEDER-Innterconecta e xa en canto, actuacións máis específicas, cabe destacar a xestión da Axencia Galega de Innovación no impulso ao proxecto de aeronaves non tripuladas no aeródromo das Rozas, no Concello de Castro de Rei (Lugo).

No sector da construción o VEB e o emprego tiveron crecementos significativos en 2015, aínda que por debaixo da media estatal. A recuperación do sector baseouse máis na obra pública que na edificación residencial, xa que o mercado inmobiliario se mostrou moi estancado. A oferta de vivendas apenas medrou e a demanda aínda está por despegar. Pola contra, o gasto público alcanzou niveis relativamente elevados.

O prezo medio da vivenda libre galega en 2015 (1178 euros/m²) é o mesmo que o do ano anterior. A vivenda nova abaratouse un 1% e a usada mantivo o seu prezo. Pontevedra volveu ser a provincia coa vivenda máis cara e Lugo a máis barata. En 2015 parece rematar o axuste nos prezos que se vén producindo desde 2008. Desde ese ano os prezos medios das vivendas caeron un 24% en Galicia e un 30% en España.

O subsector que dinamizou a construción en Galicia no último ano foi a demanda de obra pública que, en contra da tendencia negativa do conxunto de España, aumentou máis dun 25% na nosa comunidade. Este incremento baseouse na obra civil e explícase pola forte medra dos investimentos do Goberno central, dirixidos fundamentalmente ás obras de transporte ferroviario. En 2015, Galicia sitúase como a segunda comunidade con maior nivel de licitación por habitante (396 euros), aínda que isto non oculta a profunda caída no nivel de investimento público que se produciu nos derradeiros dez anos tanto en Galicia coma en España.

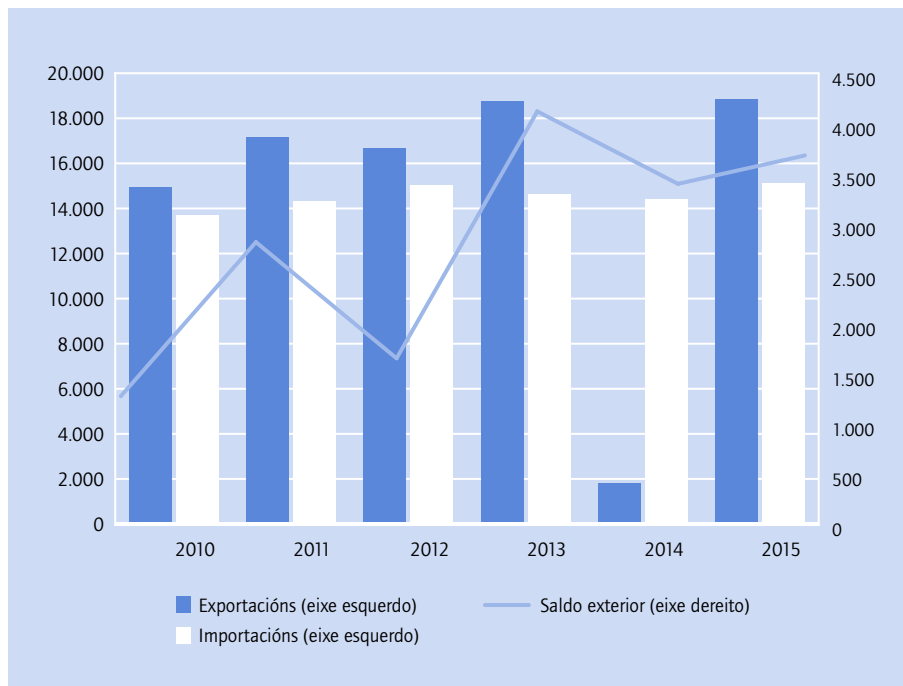
O sector dos servizos en Galicia logrou en 2015 os mellores resultados desde 2008 e consolidou así a senda de crecemento iniciada en 2014. A taxa de variación anual do 2% foi, non obstante, inferior á alcanzada polo PIB galego. Esta recuperación, máis feble que a do conxunto de España, estivo acompañada por unha alza nos prezos. En todo caso, supuxo que o emprego seguise medrando. Nos servizos creáronse 18.300 postos de traballo, o 57% do total galego.

As principais ramas do terciario tiveron unha evolución positiva. Sobresae o comportamento do turismo. O número de viaxeiros aloxados en hoteis acadou un novo récord histórico cunha taxa de crecemento do 11,8%, 3,7 puntos máis que en 2014. Por segundo ano consecutivo foron os visitantes procedentes do estranxeiro os que rexistraron o maior crecemento. Os resultados foron mellores que os do conxunto de España, aínda que a materia pendente segue sendo a duración das viaxes. Persistiu unha estadia media moi baixa.

Tamén o sector de transporte confirmou a súa recuperación. As taxas de variación foron positivas nas diversas modalidades de tráfico. No transporte marítimo o volume de mercancías cargadas e descargadas nos portos galegos de interese xeral medrou un 7,3%, grazas, sobre todo, aos graneis sólidos. Por outra banda, alcanzáronse os catro millóns no tráfico aéreo de viaxeiros o que supuxo un incremento do 7,5%. Estas cifras aínda están lonxe das que se acadaban antes do inicio da crise. En 2007 superáronse os 4,6 millóns de pasaxeiros. Tamén aumentou o volume de mercancías transportadas por vía aérea un 15,1%.

Gráfico 7

Evolución das exportacións, importacións e saldo exterior (en millóns de euros)



Finalmente, o comercio interior logrou en 2015 o seu segundo aumento anual consecutivo tanto en vendas como en emprego. Non obstante, os resultados foron mellores en vendas, a cifra de negocios dos establecementos medrou en decembro, un 5,4%, que en ocupación, que tan só o fixo nun 1,4%. A diferenza do exercicio anterior, a traxectoria seguida polo índice da cifra de negocios foi superior en Galicia á do conxunto de España.

No que aos intercambios comerciais co exterior se refire, en 2015 Galicia rexistrou o mellor dato da serie histórica de exportacións. Aumentaron, en valor, un 5,7%, representando o 7,5% do total español. Esta porcentaxe consolida Galicia no sexto posto do *ranking* estatal. Medrou o exportado en todos os grupos arancelarios relevantes, se ben, pola súa dimensión, cabe destacar o espectacular incremento das exportacións de materiais téxtiles e confección, un 14,2%, estimuladas pola evolución da facturación internacional de Inditex. Material de transporte, en especial as transaccións en vehículos automóbiles da factoría PSA, segue liderando as vendas externas galegas, aínda que o crecemento en 2015 foi inferior á media. Estes dous grupos absorberon máis da metade do exportado por Galicia. Polo que respecta aos destinos de exportacións, 3 de cada 4 euros exportados desde Galicia dirixíanse cara a países da Unión Europea, e o 62,3% do total comercializábase na zona euro. No vello continente produciuse

unha destacable recomposición, cunha menor dependencia de Portugal e Francia e un incremento de Italia, Reino Unido, Alemaña, Países Baixos e Polonia. Ademais destas dúas partidas principais, comportáronse positivamente tanto os bens de equipo como as conservas de carne e peixe.

Pola súa parte, as importacións tamén rexistraron un avance positivo debido, fundamentalmente, ao empuxe do comercio intraindustrial que determina o comercio galego co exterior. Concretamente, as compras incrementáronse un 4,9%. Como nas exportacións, Galicia tamén ocupa o sexto lugar no *ránking* importador das comunidades autónomas españolas nas que Cataluña e Madrid teñen un peso predominante. Tradicionalmente, a estrutura das importacións de bens en Galicia caracterizouse polo elevado peso de material de transporte e minerais e combustibles metálicos aos que se teñen que engadir confección e pesca. Polo que respecta ás xeografía de destino, ademais do bo comportamento dos intercambios comerciais coa UE, destaca o aumento das importacións procedentes de Marrocos, os países candidatos á UE, así como os pertencentes a Mercosur (Mercado Común do Sur)¹ e á OPEP (Organización de Países Exportadores de Petróleo).² Como resultado da diferenza entre exportacións e importacións, Galicia rexistrou un superávit comercial de 3.710,4 millóns de euros no 2015, un 11,4% maior que no 2014.

Polo que respecta ao investimento estranxeiro recibido, no 2015 rexistráronse 85 millóns de euros, o que supón un 60% máis que no ano anterior, o que se atopa en liña coa mellora da percepción da economía galega por parte dos investidores internacionais, referendada pola revisión á alza de S&P na cualificación da débeda de BBB (estable) a BBB+ (estable) a finais do 2015. En todo caso, sendo o dato de recepción de investimento estranxeiro positiva, debe ser contextualizado, xa que a cifra se encontra moi afastada dos máis de 400 millóns recibidos no ano 2011 ou 2013. Galicia recibiu investimentos dun total de 29 países ou territorios en 2015. Destacan Suíza e Singapur, debido á adquisición de estaleiros do grupo Rodman por parte de China Sonangol, e tamén de India. Reino Unido é o primeiro país investidor da Unión Europea, aínda que o seu fluxo decaeu un 70,2% con respecto a 2014. Por outro lado, tamén foi relevante o comportamento do investimento galego no exterior, que acadou os 1100 millóns de euros, o mellor dato dos últimos seis anos e un 145% máis que no exercicio anterior. Novamente este dato debe ser matizado, xa que o 94% destes investimentos concentrouse no Reino Unido e nos Estados Unidos, en particular, na compra de propiedades, polo que en principio o efecto para o sector empresarial galego será mínimo.

¹ Mercado Común do Sur. Grupo de países conformado por Brasil, Arxentina, Paraguai, Uruguai, Venezuela e Bolivia.

² A OPEP está integrada por Angola, Arabia Saudita, Alxeria, Ecuador, Emiratos Árabes Unidos, Indonesia, Iraq, Kuwait, Nixeria, Qatar, República Islámica de Irán, República Socialista de Libia e Venezuela

No que ás contas públicas se refire, o actual Goberno galego continuou situando no centro das súas prioridades económicas a consolidación fiscal e o equilibrio orzamentario. Galicia fechou 2015 cun déficit de 0,67% do PIB, por debaixo do 0,7% que esixía o Consello de Política Fiscal e Financeira, cumprindo así os seus compromisos de déficit coa Administración central por segundo ano consecutivo. Deste modo, Galicia, xunto ao País Vasco e as Illas Canarias, foron as únicas comunidades autónomas españolas que cumpriron cos seus compromisos de déficit no 2015. Polo que respecta á débeda pública acumulada, Galicia fechou o ano en 10.375 millóns, equivalente ao 18,6% do seu PIB, ocupando o sétimo lugar das comunidades autónomas españolas. O dato sitúase por debaixo da media rexional de 24,2% e moi lonxe das comunidades autónomas con maior débeda como Castela-A Mancha (29,1%), Comunidade Valenciana (28,7%) e Cataluña (25,3%). Cabe destacar que, pese ao axuste fiscal realizado nos últimos anos, Galicia tiña unha débeda de 3794 euros por habitante a finais de 2015, cando antes da crise, no ano 2005, era de 1239 euros por habitante.

En liña co bo desempeño da actividade económica en 2015, o mercado de traballo galego seguiu avanzando positivamente, cun crecemento do emprego do 1,9%, o mellor dato desde 2007. Un total de 40.100 persoas atoparon emprego ao longo do ano e a taxa de desemprego reduciuse ata o 17,7%, un total de 3,2 puntos menos que a media do conxunto do Estado. A comunidade autónoma fechou o pasado ano cun total de 1.032.000 ocupados e 222.700 parados.

Por último, no que respecta ao comportamento dos prezos, cabe destacar que o IPC rexistrou unha taxa de variación do -0,2%. A redución de prezos non foi xeneralizada, e só dúas partidas foron deflacionistas, a vivenda (-3,2%) e o transporte (-2,8%), mentres que o resto rexistrou un crecemento dos prezos, que foi modesto e non superou o 1,5% en ningún caso. Galicia tivo un comportamento do IPC dúas décimas menor que o conxunto do Estado. Respecto a outras comunidades autónomas, Canarias (-0,4%), Cantabria (-0,4%), Castela e León (-0,3%), Castela-A Mancha (-0,3%) e Extremadura (-0,3%) tiveron unha maior caída no IPC que Galicia, e País Vasco (0,3%), Cataluña (0,3%), Comunidade Valenciana (0,2%) e A Ríoxa (0,1%), un incremento positivo dos prezos.

A evolución da economía galega en 2016 probablemente superará as previsións sobre o seu crecemento que se fixeron a finais de 2015 e a principios deste ano. A Xunta anunciou unha variación do PIB do 2,5% e prevé, a principios do segundo semestre de 2016, modificar á alza en varias décimas esta porcentaxe. Un similar crecemento do 2,5% foi o anunciado por FUNCAS en febreiro de 2016, porcentaxe que no pasado mes de maio reduciu en tres décimas o *Observatorio Rexional* do BBVA, deixando a taxa de crecemento galega no 2,2%. En todo caso, as estimacións do IGE amosan un incremento no PIB nos tres primeiros meses de 2016 dun 2,8%, nun contexto dunha progresiva aceleración da actividade nos últimos trimestres. Os resultados xa coñecidos sobre a evolución de diferentes variables e indicadores económicos reflicten un incremento da actividade económica en case todas as ramas produtivas.

Estas perspectivas positivas están condicionadas polas incertezas do contorno externo e interno e contemplan incertezas que poderían frear esta sensible recuperación.

Xa se sinalaba ao comezo deste capítulo o freo da actividade nas economías emerxentes e as desconfianzas que xeran as economías máis avanzadas, en especial os principais países da Unión Europea. Ademais, na economía española no seu conxunto todas as previsións apuntan cara a un crecemento inferior ao de 2015, aínda que cunha taxa superior á galega. Esta evolución queda condicionada, entre outros factores, á resolución da situación política e ao cumprimento dos obxectivos de déficit para o que tamén haberá que agardar polas exixencias de Bruxelas unha vez se constitúa o novo Goberno.

En todo caso, os resultados das variables e indicadores de oferta e demanda dispoñibles referidos aos primeiros meses de 2016 son, polo xeral, positivos. O máis sobresaínte é o comportamento da industria manufacturera, que no primeiro trimestre do ano medrou en VEB un 6,7%, e que o índice de produción industrial se incrementou nos tres primeiros meses do ano un 5,9%, un 12,1% e un 3%, respectivamente. Esta traxectoria suxire que a recuperación da actividade industrial está sendo o motor do crecemento en Galicia se ben as outras actividades tamén están respondendo dun xeito positivo. A construción está a medrar por riba de incremento medio, mentres os servizos presentan resultados moi dispares sendo a rama do comercio, o transporte e a hostalería o segmento máis dinámico.

Aínda con estes resultados, a confianza empresarial non acaba de consolidarse. As expectativas dos empresarios son peores nos dous primeiros trimestres de 2016, en Galicia e España, que para os dous últimos trimestres de 2015. En todo caso, esta percepción contraponse cos resultados alcanzados non só na industria, senón tamén nos servizos. Neste último sector, o índice da cifra de negocio medrou en taxas moi elevadas no primeiro trimestre, no que destaca a taxa do 11,6% do pasado febreiro. Tamén cómpre sinalar a evolución positiva do índice galego de comercio polo miúdo que, en prezos constantes, subiu nos catro primeiros meses de 2016 en torno a un 5% tanto en Galicia como en España.

A evolución do sector do turismo tamén está contribuíndo positivamente ao crecemento do PIB galego, se ben os resultados seguen sendo inferiores aos alcanzados en España. Desde xaneiro ata abril o número de viaxeiros medrou, con respecto ao ano anterior, un 8,2% (12,3% en España), porcentaxe similar ao incremento das pernoctacións. Cabe agardar un bo verán turístico ao que axudará a apertura excepcional, en 2016, da porta santa da catedral de Santiago de Compostela.

Neste contexto de maior dinamismo da actividade económica apréciase unha recuperación do mercado de traballo, aínda que as súas cifras disten moito de ser satisfactorias. No primeiro trimestre de 2016 a ocupación, segundo a EPA, aumentou un 3,4%, o que axudou a que a taxa de paro se situase no 18,2%, cando un ano antes era do 21,8%. Os datos de maio do paro rexistrado reflicten un descenso de case un 8% con respecto ao mesmo mes de 2015, o que en termos absolutos supón que Galicia tiña nese mes 16.517 parados menos. Non tan elevada, pero tamén positiva, é a taxa de variación das afiliacións á Seguridade Social que no primeiro trimestre de 2016 medrou un 1,78% e o pasado abril o fixo ao 1,80%, o que permitiu alcanzar 945.319 traballadores afiliados, cifra que, nese mes, non se lograba desde 2011.

Finalmente, a pesar da evolución da economía mundial, os resultados dispoñibles do comercio externo galego no primeiro trimestre de 2016 seguen mostrando un elevado dinamismo nas exportacións. Medraron, en termos monetarios, un 5,4% o que contrasta cun menor fluxo importador (-0,6%).

A evolución deste conxunto de variables suxire que a economía galega manterá en 2016 a dinámica de crecemento iniciada en 2013. Os resultados do primeiro semestre confirman que a taxa de variación do PIB superará a de 2015, se ben o resultado a final do ano dependerá en gran medida de como se resolvan as incertezas que condicionarán a evolución da economía galega na segunda metade do ano.

I. Mercado de traballo

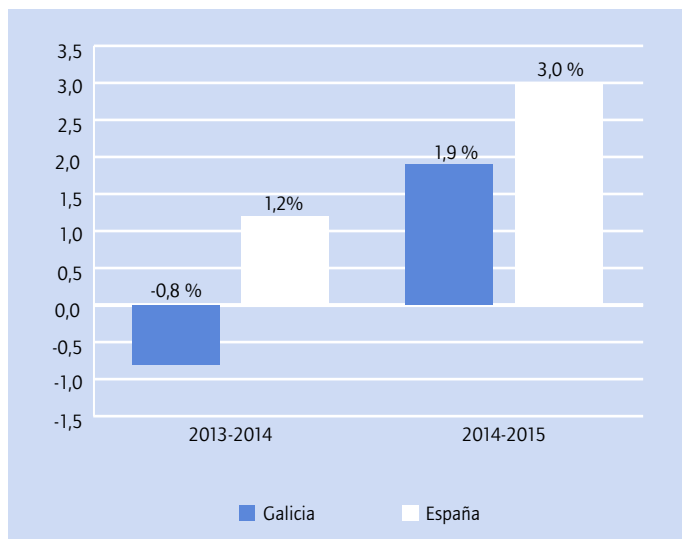
- Por primeira vez desde o comezo da crise, Galicia consegue pechar un ano cun crecemento neto do emprego. En total, 19.200 ocupados máis.
- A redución no número de desempregados (32.400 menos) e na taxa de paro (do 21,65% ao 19,31%) confirman a dinámica positiva do mercado laboral galego, aínda que continúan descendendo os activos, especialmente os homes.
- Galicia, despois destes últimos anos de débil recuperación, aínda está lonxe da converxencia nos indicadores laborais clave da Estratexia Europa 2020.
- En 2015, a taxa de subutilización do emprego (que ten en conta, ademais dos parados, a poboación desanimada, a poboación dispoñible para traballar e os traballadores involuntarios a tempo parcial) foi en Galicia do 32%, lixeiramente inferior á española e case 13 puntos superior á taxa de paro oficial.
- O tecido produtivo galego ten evidentes dificultades para absorber o capital humano que está formando, o que pode ter como consecuencia o incremento dos fluxos de saída entre a poboación con este nivel formativo superior.
- A taxa de paro da poboación con educación superior é máis elevada en Galicia que no conxunto de España, cando a nivel agregado a taxa de paro española supera a galega en máis de 2,7 puntos porcentuais.
- O 42,03% das mulleres con educación superior e o 38,41% dos homes están traballando en ocupacións non axustadas ao seu nivel formativo (subempregados por emprego inadecuado).
- Alza do emprego temporal, o que evidencia a dificultade de facer atractiva a contratación indefinida, a pesar das últimas modificacións lexislativas.
- O peso dos nin-nin (colectivo entre 15 e 29 anos que nin estudan nin traballan) aumentou considerablemente durante a crise, pero co inicio da recuperación redúcese ata o 16,3%. Un problema novo é que, neste colectivo, o peso do grupo con estudos superiores aumenta.
- Moderación salarial no 2015 cun aumento pactado na negociación colectiva do 0,7% e unha caída dos custos laborais totais do 1,2%.

Introdución

Por primeira vez desde o comezo da crise, Galicia consegue pechar un ano con máis persoas traballando que cando acabou o anterior. En 2015 creouse emprego. En total, 19.200 ocupados máis. En paralelo, a taxa de paro descendeu 2,34 puntos porcentuais; do 21,65% ao 19,31%. Así o indican os datos da Encuesta de Población Activa (EPA) do Instituto Nacional de Estadística (INE) que estima en 2015 o número de persoas ocupadas en algo máis do millón e as desempregadas, en 243.000.

Gráfico 1

Variación interanual da ocupación (en %)



Se acudimos á información dos datos rexistrados nas oficinas de emprego e recollidos polo Ministerio de Emprego e Seguridade Social, o patrón repítese: 23.511 persoas menos inscritas como parados rexistrados e algo máis de 18.600 afiliados máis. Todos estes datos, os da EPA e os do ministerio, debuxan un escenario de evidente creación de emprego.

Pero Galicia comeza esta recuperación desde unha posición do seu mercado laboral tan escura, que as cifras absolutas, pese a indicaren unha clara mellora deixan moitas sombras, en especial as relacionadas cunha poboación activa en claro retroceso. A unha evidentemente desfavorable estrutura por idades da poboación galega, únese unha menor entrada de poboación estranxeira, o retorno de emigrantes e, sobre todo, a emigración dos nados en Galicia. Se o emprego comeza a remontar

é o momento de analizar non só os tradicionais indicadores laborais, senón tamén de estudar algúns detalles que poden adiantar que clase de mercado de traballo pode ter Galicia cando se dea por neutralizada a crise económica actual.

Evolución recente do mercado laboral en Galicia: ocupación, desemprego e actividade

A evolución da ocupación

A recuperación económica iniciada debilmente en 2014 veuse confirmando na progresión do mercado laboral durante 2015. A evolución do PIB permitiu unha evolución positiva da ocupación, despois dun ano 2014 decepcionante en termos de recuperación do emprego en Galicia, que acabou con 8400 ocupados menos que en 2013 (cando en España aumentara a ocupación en 205.200 persoas). Segundo os datos da EPA, en 2015 o emprego en Galicia aumentou en 19.200 persoas, un 1,92% máis, pero lonxe do

Gráfico 2

Taxa de crecemento interanual da ocupación (en %)

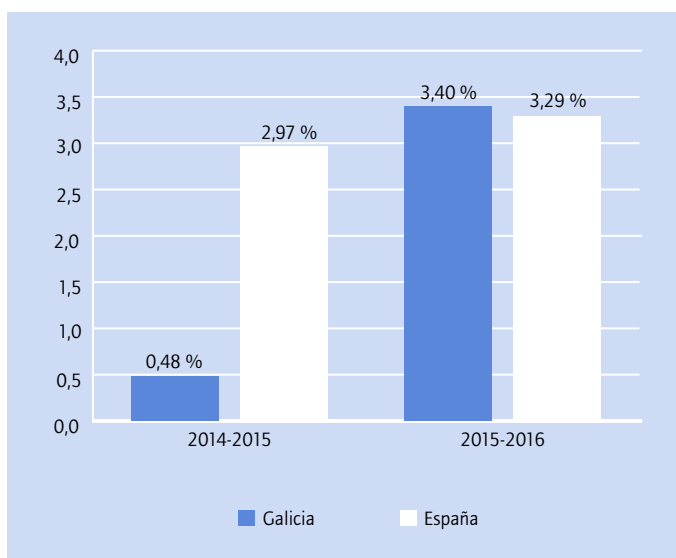


Gráfico 3

Variación intertrimestral da ocupación (en %)

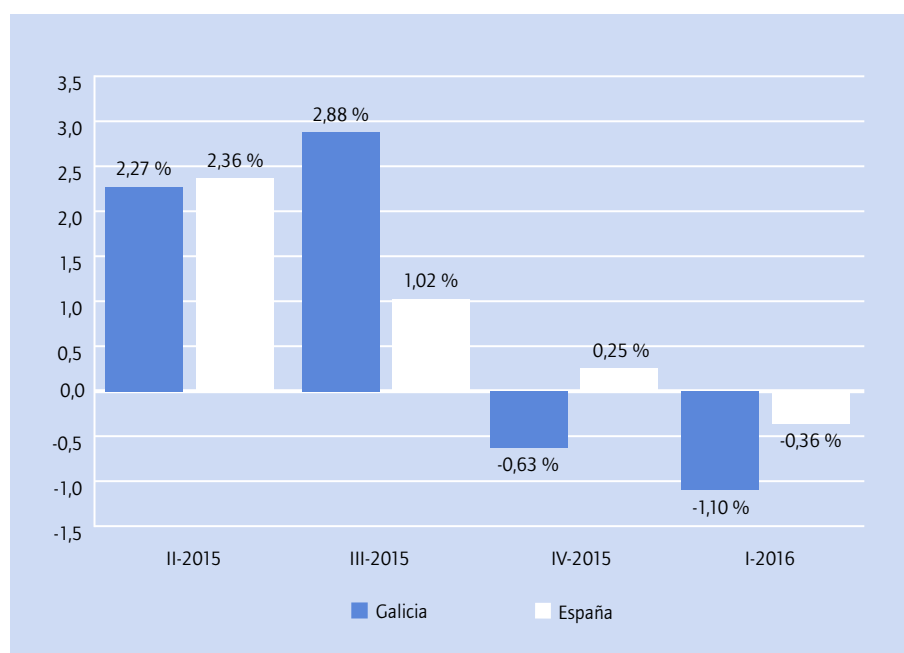


Gráfico 4

Variación interanual do número de afiliados á Seguridade Social (en %)

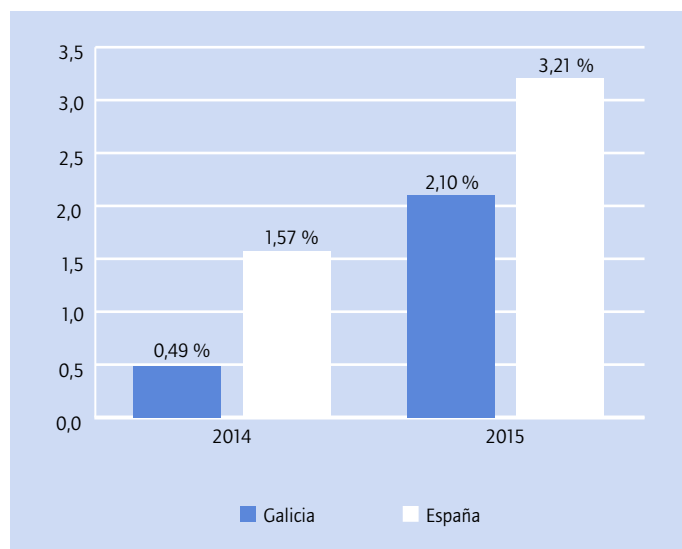
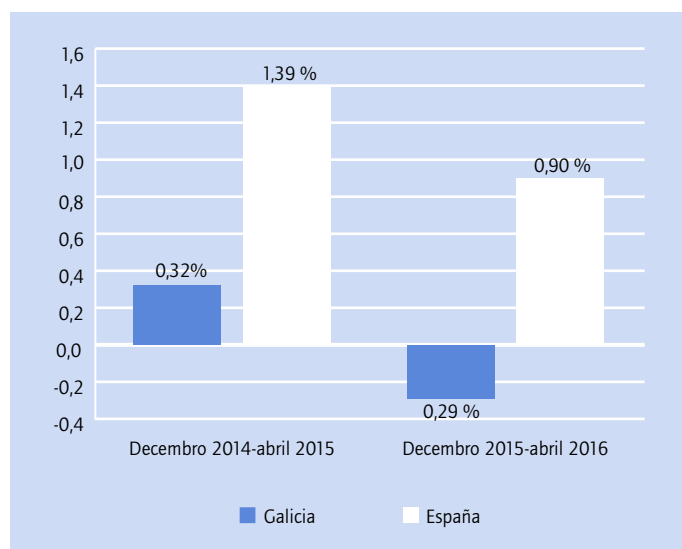


Gráfico 5

Evolución relativa do número de afiliados á Seguridade Social (en %)



3,01% de aumento da ocupación no conxunto nacional.

A mellora da ocupación é significativa, pero segue lonxe da dinámica do conxunto do Estado (200 puntos básicos en 2013-2014 e 100 puntos básicos en 2014-2015). Non obstante, se comparamos a evolución no último ano natural, diferenza entre o primeiro trimestre de 2015 e o primeiro trimestre de 2016, podemos ter unha imaxe da situación moi diferente. Neste caso (gráfico 2) os datos amosan unha importante aceleración no crecemento do emprego en Galicia (un 3,4%), superando lixeiramente o crecemento no conxunto de España (3,29%). Este feito é máis o resultado dun mal comportamento da ocupación no 2014 e especialmente no primeiro trimestre de 2015, que dunha mellora especialmente significativa no 2015 e principios de 2016, como mostra o gráfico 3. De feito a análise das variacións intertrimestrais da ocupación entre o primeiro trimestre de 2015 e o primeiro trimestre de 2016 mostra como tanto o último trimestre de 2015 como o primeiro de 2016 non foron nada positivos para a economía galega.

Os datos da evolución do número de afiliacións á Seguridade Social confirman o cambio de tendencia (recuperación do emprego), a aceleración durante 2015 e a importante diferenza na dinámica do emprego entre Galicia e o conxunto de España (gráfico 4). Os datos tamén confirman unha desaceleración na creación de emprego tanto en Galicia como no conxunto de España no inicio de 2016, e tamén o mantemento das diferenzas na dinámica do emprego a favor de España (gráfico 5).

Segundo a EPA, a recuperación no emprego é especialmente intensa na construción, en parte da industria, en educación e nas actividades sanitarias e de servizos sociais. O ano 2015 acaba con menos empregos na industria da alimentación, na

agricultura, na hostalería e nas actividades financeiras e de seguros (cadro 1). O ritmo de evolución do emprego en construción, claramente superior á media, chama a atención sobre as dificultades que deben afrontar economías como a galega se queren optar por modelos de crecemento cun maior protagonismo das actividades industriais e de maior valor engadido.

Cadro núm. 1

Evolución da ocupación por sectores

| | Variación 2014-2015 | |
|---|---------------------|--------------|
| | Absoluta (miles) | Relativa (%) |
| Construción | 6,5 | 9,7 |
| Industrias extractivas, refinación de petróleo, fabricación de produtos farmacéuticos, de caucho e plásticos, doutros produtos minerais non metálicos, de produtos metálicos, metalurxia, enerxía, gas e auga | 5,6 | 12,5 |
| Fabricación de maquinaria, material eléctrico, material de transporte e industrias manufactureiras diversas | 5,5 | 12,2 |
| Educación | 5,3 | 7,6 |
| Actividades sanitarias e de servizos sociais | 3,5 | 4,2 |
| Outros servizos | 2,6 | 4,5 |
| Transporte e almacenamento | 2,3 | 5,4 |
| Actividades profesionais, científicas e técnicas | 2,1 | 5,0 |
| Información, comunicacións, actividades artísticas, recreativas e de entretemento | 1,2 | 2,9 |
| Pesca e acuicultura | 1,1 | 6,5 |
| Industria da madeira e da cortiza, salvo mobles; cestería e espartaría | 1,0 | 11,8 |
| Venda e reparación de vehículos de motor e motocicletas | 0,4 | 1,9 |
| Comercio por xunto e ao retallo | 0,3 | 0,2 |
| Industria do papel, artes gráficas e reprodución de soportes gravados | -0,2 | -4,2 |
| Industria téxtil, do coiro e do calzado | -1,2 | -10,0 |
| Administración pública e defensa; seguridade social obrigatoria | -1,2 | -1,7 |
| Actividades inmobiliarias, administrativas e servizos auxiliares | -1,6 | -3,5 |
| Actividades financeiras e de seguros | -2,1 | -10,8 |
| Hostalaría | -2,9 | -4,1 |
| Agricultura, gandería, caza e silvicultura | -3,5 | -7,1 |
| Industria da alimentación, bebidas e tabaco | -5,2 | -13,4 |

Fonte: Elaboración propia a partir da EPA, INE e IGE.

A poboación activa

En relación coa oferta de traballo, a poboación activa durante 2015 redúcese en 13.200 persoas (-1,03%), unha cifra semellante á redución no ano anterior (17.100 persoas, o que supón 1,32% menos que o ano previo). Desde principios de 2012 a poboación activa galega redúcese a un forte ritmo, superior a unha perda anual do 1% dos activos. A estrutura por idades da poboación galega incide claramente neste feito. Cada ano as persoas que entran no intervalo de idade que define a poboación potencialmente activa (os que cumpren 16 anos) non son un número suficiente para substituír os que, por idade (65 anos), pasan da ocupación á inactividade. Por exemplo, en 2015 cumpriron en Galicia 16 anos 20.800 persoas, fronte a 33.601 que cumpriron 65 anos, o que supón unha redución na poboación potencialmente activa de 12.801 persoas, número que pode ser significativamente maior na poboación activa dadas as diferenzas na taxa de actividade de ambos os colectivos (a taxa de actividade en 2015 da poboación entre 16 e 19 anos é do 9,5%, fronte ao 40,8% da poboación entre 60 e 64 anos).

A literatura académica adoita relacionar a caída da poboación activa en fases recesivas como a vivida neste último ciclo económico co coñecido como efecto desánimo (o desalento das persoas que desexan traballar e que, tras un período de busca activa de emprego, ao non o atoparen, pasan á inactividade), pero dada a estabilidade da taxa de actividade do grupo de idade de 16 a 64 entre 2013 e 2016 (en torno ao 72,8%) non parece que sexa este un factor determinante. De feito a estatística de fluxos da poboación activa mostra que o paso de inactivo a parado ofrece movementos superiores ao paso de parado a inactivo en todos os trimestres dos últimos anos, coa única

Gráfico 6

Evolución da poboación activa en Galicia (en miles de persoas)

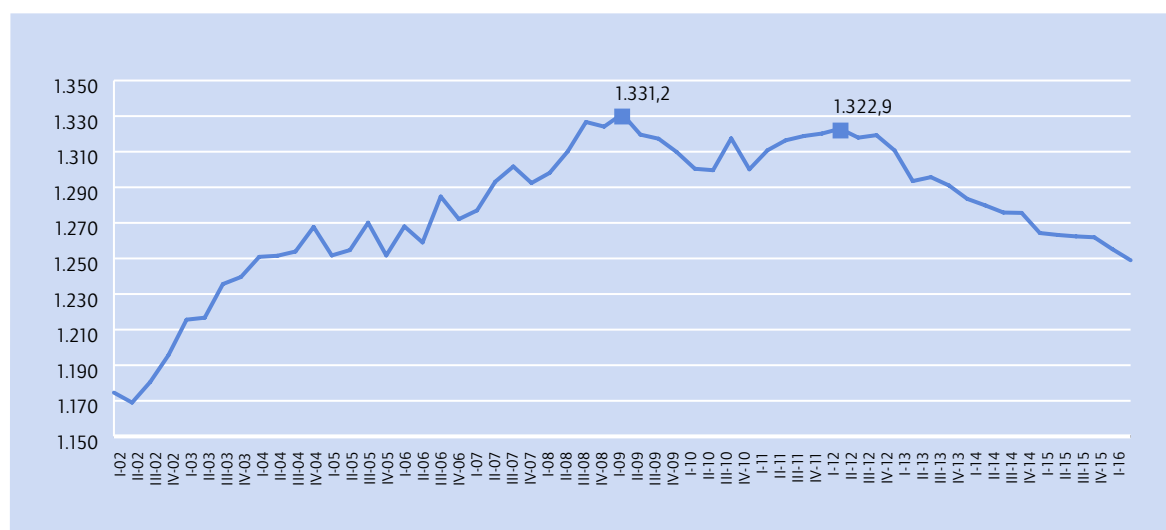
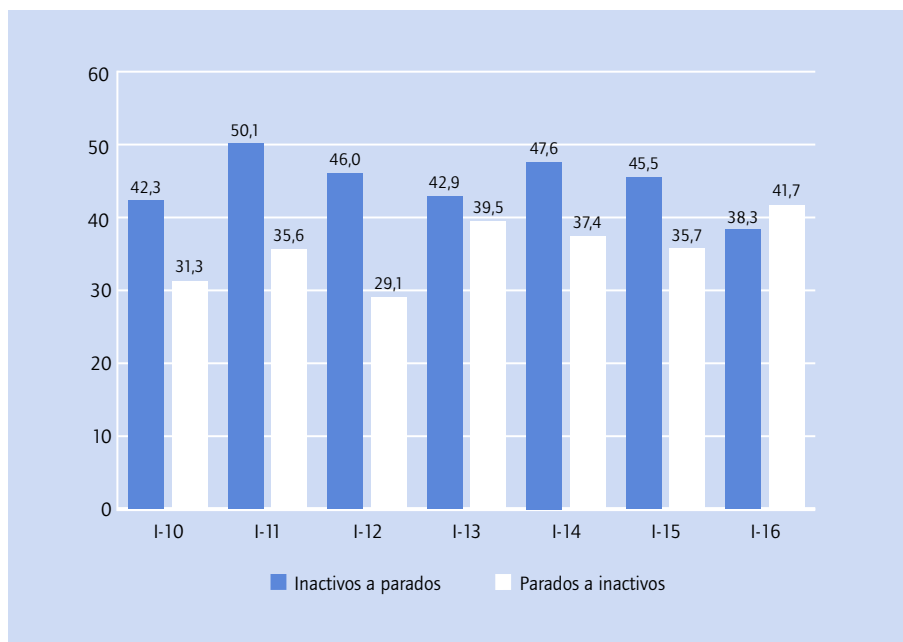


Gráfico 7

Fluxos intertrimestrais (en miles de persoas)



excepción do primeiro trimestre de 2016 (gráfico 7). Os datos parecen indicar, en todo caso, certa evidencia do denominado efecto traballador engadido, dado que o fluxo da inactividade ao paro é superior nas mulleres que nos homes e, ademais, se concentra en idades maduras. A ausencia ou redución na prestación por desemprego tamén pode ter un efecto significativo neste feito. En todo caso, a evidencia sería favorable a un incremento na poboación activa e non a unha redución, xa que é o efecto traballador engadido o que parece dominar.

Non obstante, ademais da estrutura demográfica, a caída da poboación activa parece estar vinculada ás variacións residenciais que, no caso dunha economía rexional, abarcan tanto os fluxos migratorios interiores como exteriores. O saldo neto en 2014 no tramo de idade entre 24 e 54 anos (idade de máxima actividade), segundo a enquisa de movementos migratorios foi de case 4000 persoas, o que supón unha importante contracción da poboación activa, explicando máis do 30% da caída. O resto é facilmente identificable cunha estrutura demográfica envellecida onde a perda de efectivos por xubilación non é reemplazada pola incorporación dos mozos ao mercado laboral, tanto polo seu número menor, como polas dificultades observadas na dinámica laboral para atopar un emprego de calidade. A estrutura demográfica pode ser un límite no futuro á expansión da oferta de traballo en Galicia, pero cunha taxa de participación para o colectivo de 16 a 64 anos tres puntos porcentuais inferior á media española, e máis de sete respecto á taxa de actividade dos madrileños, non

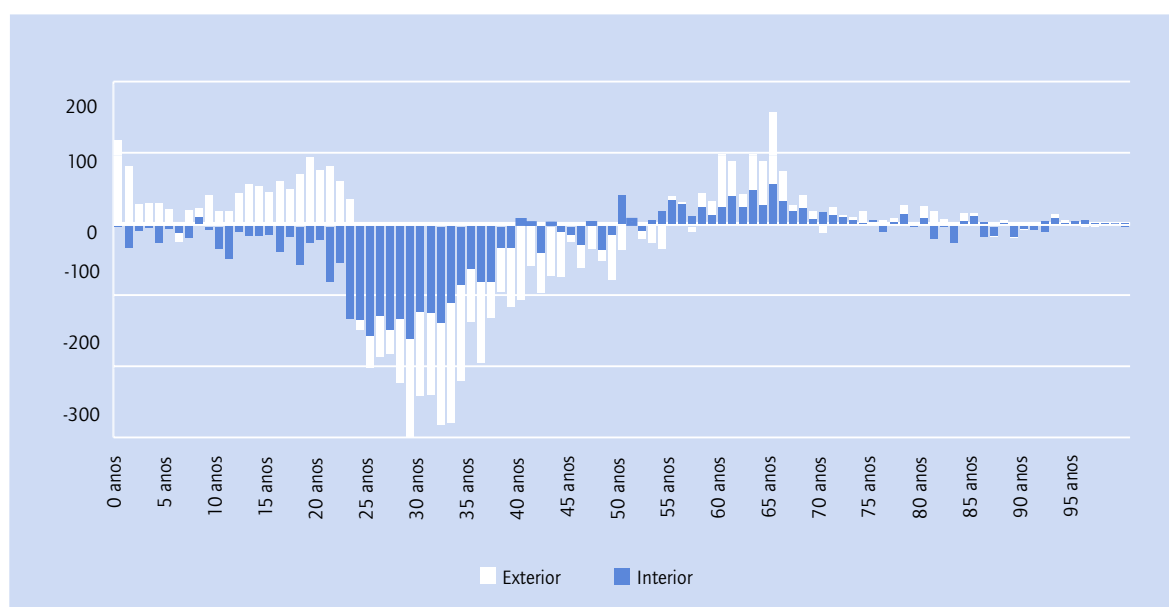
pode ser o principal argumento para explicar o decaemento da poboación activa. A falta de expectativas laborais é o factor determinante na evolución da poboación activa galega.¹

O perfil por idades do saldo neto acumulado polos movementos migratorios en Galicia en 2014 mostra importantes diferenzas cando separamos os fluxos internos dos externos (gráfico 8). Ambos os fluxos coinciden en mostrar que as saídas de residentes en Galicia son superiores ás entradas nos tramos de maior actividade laboral (de 25 a 50 anos). É dicir, no tramo de idade onde o movemento obedece a razóns económicas, Galicia non consegue reter ou atraer poboación, nin cando se compara co resto de España nin cando se compara co resto do mundo. Tamén coinciden os fluxos no tramo de maiores de 55 anos. Neste caso, as chegadas son superiores ás saídas, e permiten visualizar a chamada emigración de retorno, alcanzada a idade de xubilación (na actualidade tanto de primeira como de segunda xeración).

As diferenzas entre ambos os fluxos aparecen cando analizamos o que sucede no tramo entre 0 e 25 anos. Mentres que as saídas de residentes galegos cara a outras rexións españolas superan as entradas, tamén neste tramo de idade, no caso do fluxo exterior sucede o contrario. Que o signo do fluxo se manteña en todo o intervalo de 0 a 50 anos indica que os momentos de saída son maioritariamente realizados polo

Gráfico 8

Movementos migratorios por idade. Saldo neto acumulado 2014

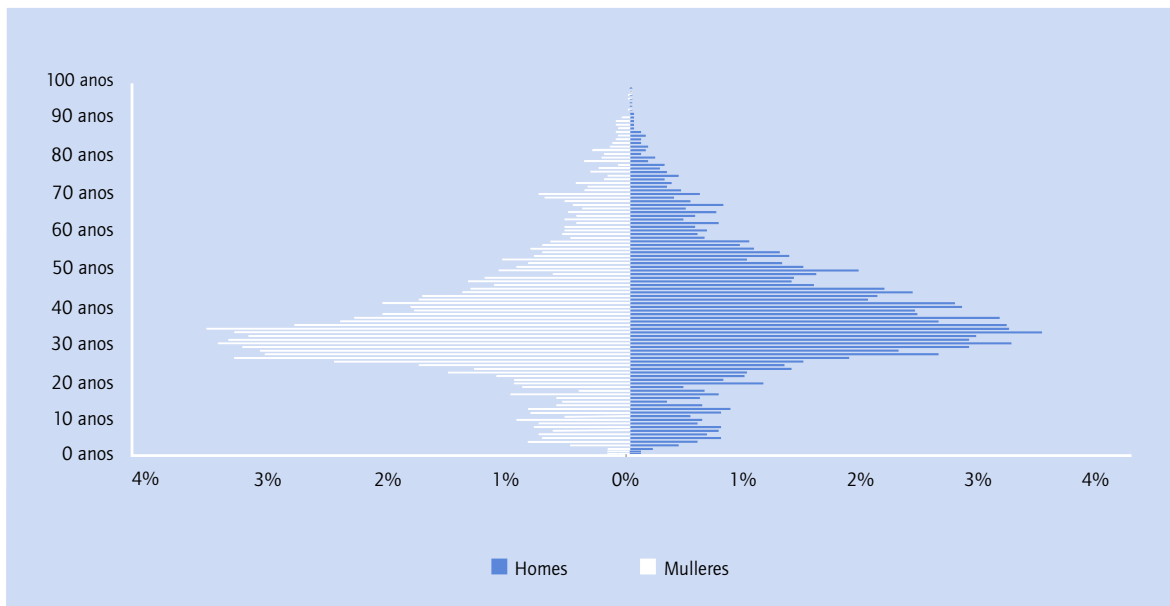


¹ Dado o tamaño da poboación galega entre 16 e 64 anos, cada punto porcentual de incremento na taxa de actividade supón máis de 17.000 activos adicionais.

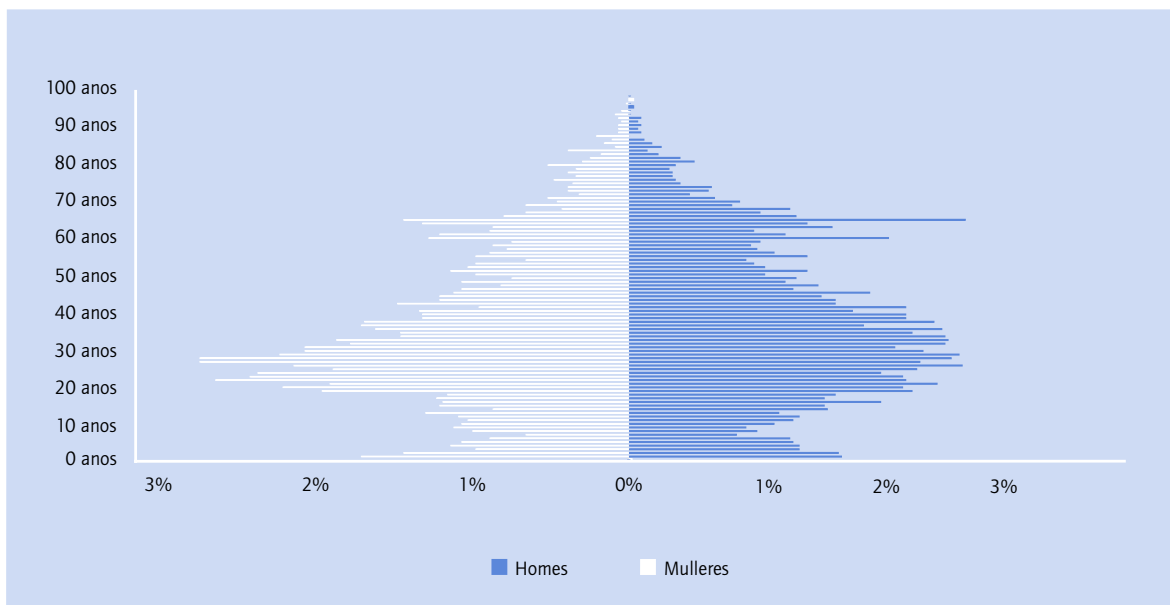
Gráfico 9

Fluxos exteriores. Pirámides de poboación por sexo e idade. Ano 2014

a) Fluxo de emigración con destino ao estranxeiro



b) Fluxo de inmigración procedente do estranxeiro



conxunto da unidade familiar. Os adultos en idade laboral saen acompañados de menores, o que pode entenderse como movementos de carácter máis duradeiro.

No caso dos fluxos exteriores, para o tramo entre 0 e 25 anos as entradas son maiores que as saídas. Se observamos con detalle as pirámides de poboación de entrada e saída (gráfico 9), podemos intuír parte da explicación. No desprazamento cara a Galicia, os adultos son acompañados de menores, mentres que na outra dirección (saída de Galicia) non. Fronte á saída familiar cara ao resto de España, a saída cara ao resto do mundo é individual e en moitas ocasións obedece a desprazamentos de carácter estacional ou exploratorio. Mesmo estas saídas poden ter un marcado carácter formativo, polo que a súa repercusión económica e social, se é este o caso, debe ser matizada. Pero tamén poden ser o anticipo de desprazamentos futuros do resto da unidade familiar, polo que o impacto cuantitativo máis intenso aínda estaría por chegar.

A poboación desempregada

Nun contexto de redución da poboación activa, a creación de emprego tradúcese nunha diminución moi significativa do número de desempregados (-32.400 persoas no último ano), o que supón unha caída do 11,75% en termos da taxa interanual, lixeiramente superior á caída do desemprego no conxunto de España (-9,88%). Unha correcta valoración da diminución do desemprego observada ao longo de 2015 debe ter en conta dous feitos. En primeiro lugar, que a redución en Galicia do desemprego en 2014 foi modesta (-3%), sobre todo tendo en conta que en España o desemprego diminuíu ese

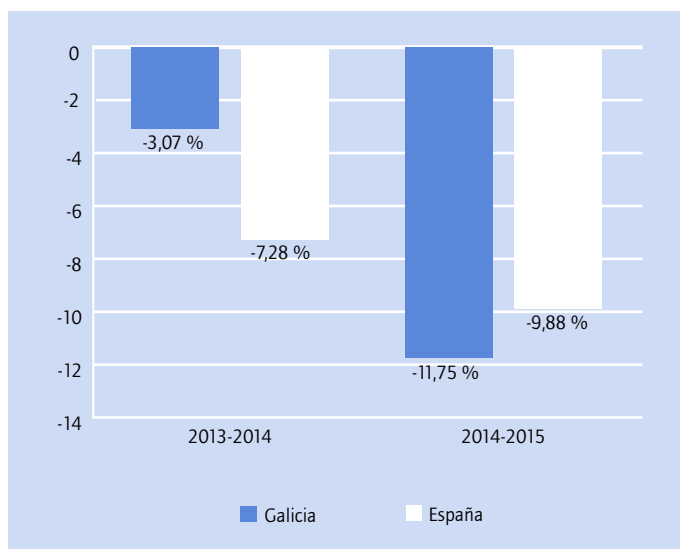
ano máis do dobre (-7,28%). En segundo lugar, como xa comentamos, gran parte do descenso no número de desempregados galegos non está ligado ao incremento da ocupación, senón ao abandono do mercado laboral por desánimo ou por acadar a idade de xubilación.

O descenso do número de desempregados freouse no primeiro trimestre de 2016, pero este feito non impide que a taxa de desemprego, aínda que aumente lixeiramente neste primeiro trimestre do ano, acade o 18,24%, case cinco puntos porcentuais por debaixo do seu nivel no primeiro trimestre de 2014, e case tres puntos por debaixo da taxa de paro do conxunto de España.

Resumindo, desde unha aproximación clásica aos resultados do mercado de traballo, podemos concluír que o mercado

Gráfico 10

Evolución do número de desempregados (en %)



laboral galego experimentou no último ano unha dinámica positiva, pero que deixa o mercado laboral aínda moi lonxe da situación acadada en 2008, antes do inicio deste período recesivo. O último ano trae dúas boas novas para o mercado laboral galego, un incremento significativo da ocupación e un forte descenso do desemprego, pero tamén unha negativa, o descenso continuado na poboación activa, especialmente no caso dos homes.

En conxunto, máis do 40% do descenso do desemprego (gráfico 11) débese á caída na poboación activa que, ao estar en gran medida vinculada á marcha de persoas en idade de máxima actividade despois de acabaren a súa formación, pode ter importantes repercusións a medio prazo tanto sobre a oferta de traballo como sobre a súa cualificación. Non se debe caer no erro de crer que todos os que deixan de estar parados é porque atopasen un emprego. Nalgúns casos si, pero noutros, esas persoas que deixan de estar desempregadas na estatística rexional fano porque deixan de residir en Galicia ou porque pasan á situación de inactividade (non buscan activamente emprego). As diferenzas con España son novamente moi significativas. Se facemos a mesma descomposición para o conxunto de España, pódese estimar no 6% o efecto da caída da actividade sobre o descenso do desemprego. Facendo un simple cálculo, pódese atribuír ao efecto da caída na poboación activa a diminución na taxa de paro como podemos comprobar no destacado da páxina 82 («A achega da poboación activa e da ocupación á evolución da taxa de paro»).

Gráfico 11

Variación absoluta de ocupados, desempregados e activos (en miles de persoas)
Período 2014-2015

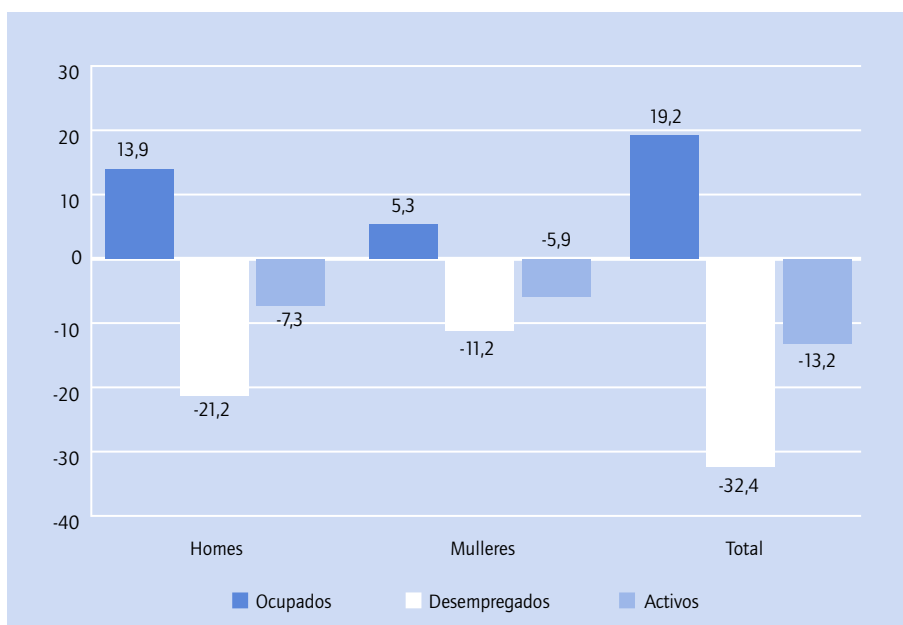
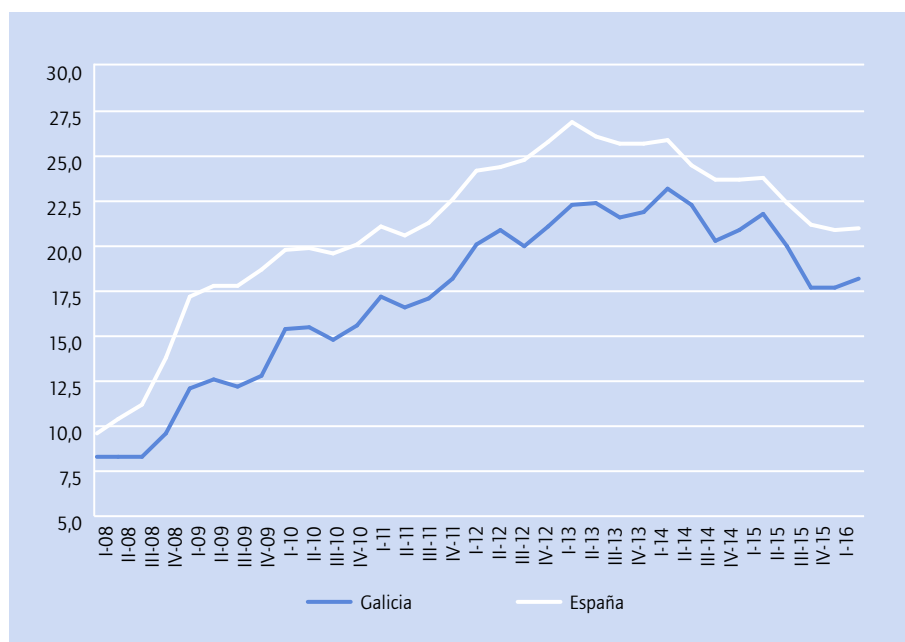


Gráfico 12

Evolución da taxa de paro



O diferencial existente na taxa de desemprego entre Galicia e España (gráfico 12) é un argumento recorrente para apoiar o mellor comportamento da economía galega en termos de creación de emprego e mostrar a súa maior resistencia os *shocks* económicos adversos. Porén, a saúde e condicións dun mercado laboral inclúe múltiples dimensións que a taxa de desemprego non pode aproximar dun xeito correcto. É necesario ter en conta outros indicadores alternativos que analicen esoutras dimensións para ter unha visión máis completa e correcta das características e condicións laborais do mercado galego e as súas diferenzas cos contornos máis próximos. Cuestións como a taxa de emprego, a duración do desemprego, o número de desanimados (ou desempregados ocultos), a subocupación (por insuficiencia de horas ou por falta de adecuación do traballo á cualificación do empregado), a temporalidade na relación laboral, a vulnerabilidade no emprego ou a evolución do nivel educativo da forza de traballo son dimensións a considerar cando estudamos a evolución dun mercado laboral.

A achega da poboación activa e da ocupación á evolución da taxa de paro

Neste recadro mostramos un sinxelo exercicio que permite contabilizar a achega que os dous compoñentes da taxa de paro (poboación activa e poboación ocupada) realizaron na súa evolución entre os anos 2014 e 2015. As fórmulas que definen a taxa de desemprego son as reflectidas na marxe dereita.

Por tanto, na dinámica da taxa de paro incide a evolución da poboación ocupada e a da poboación activa. A taxa diminuíra (aumentará) cando aumente (diminúa) a poboación ocupada e/ou cando diminúa (aumente) a poboación activa. Para illar cada un deste efectos, simulamos en primeiro lugar cal sería a taxa de paro en 2015 se a poboación activa se mantivese constante no seu valor de 2014, pero a poboación ocupada crecese na taxa que realmente o fixo. Este cálculo aparece recollido no panel de contribución do emprego do cadro 2. Como se pode comprobar, se calculamos as correspondentes taxas de paro para 2014 e 2015, observamos como o descenso da taxa de paro atribuíble á evolución do emprego é de 1,5 puntos.

A continuación simulamos cal sería a taxa de paro en 2015 se a poboación ocupada se mantivese constante no seu valor de 2014 e a poboación activa se reducise na taxa que realmente o fixo. Este cálculo aparece resumido no panel da contribución da poboación activa do cadro 2 e, como se pode comprobar, a variación na taxa de paro atribuíble á caída na poboación activa é de 0,8 puntos. Polo tanto, a contribución deste agregado é inferior á do emprego.²

$$\text{Taxa de desemprego} = \frac{\text{Poboación parada}}{\text{Poboación activa}}$$

Podemos reescribir esta definición como:

$$\text{Taxa de desemprego} = \frac{\text{Poboación activa} - \text{Poboación ocupada}}{\text{Poboación activa}}$$

que polo tanto pode ser escrita como:

$$\text{Taxa de desemprego} = 1 - \frac{\text{Poboación ocupada}}{\text{Poboación activa}}$$

Cadro núm. 2

Contribución do emprego e da poboación activa á dinámica da taxa de desemprego

| | Contribución do emprego | | | Contribución da poboación activa | | |
|---------------------|-------------------------|---------|--------------|----------------------------------|-----------|--------------|
| | Poboación activa * | Emprego | Taxa de paro | Poboación activa | Emprego * | Taxa de paro |
| 2014 | 1.273,9 | 998 | 21,7 | 1.273,9 | 998 | 21,7 |
| 2015 | 1.273,9 | 1.017,2 | 20,2 | 1.260,7 | 998 | 20,8 |
| Contribución | | | -1,5 | | | -0,8 |

* O valor de 2015 mantense constante.

Fonte: Elaboración propia a partir da EPA.

² Nótese que a suma de ambas as contribucións é igual á variación real da taxa de paro, 2,3 puntos porcentuais.

Unha mirada alternativa á evolución do mercado laboral galego

A taxa de emprego

Desde a introdución dun capítulo sobre emprego no Tratado de Amsterdam en 1997, considérase a taxa de emprego (relación entre a poboación ocupada e a poboación en idade de traballar) como o indicador social clave para fins analíticos á hora de estudar a evolución dos mercados laborais. Unha baixa taxa suxire que existe unha proporción significativa da poboación que podería estar traballando, pero non o está facendo. Isto pode ser por unha alta taxa de desemprego ou por unha alta taxa de inactividade (traballadores desanimados ou estudantes). De feito a súa interpretación debe realizarse con moito coidado. Mentres unha proporción baixa suxire, en xeral, unha subutilización da forza de traballo, unha alta relación non proporciona un sinal inequívoco, xa que non ten en conta a calidade do emprego. Por exemplo, moitos países de rendas baixas teñen taxas de emprego moi altas debido a que a poboación non pode permitirse estar sen emprego. Desde outro punto de vista, baixas taxas de emprego vinculadas a maior participación da mocidade no sistema educativo, pode ser en realidade un avance positivo máis ca un problema para esa economía.

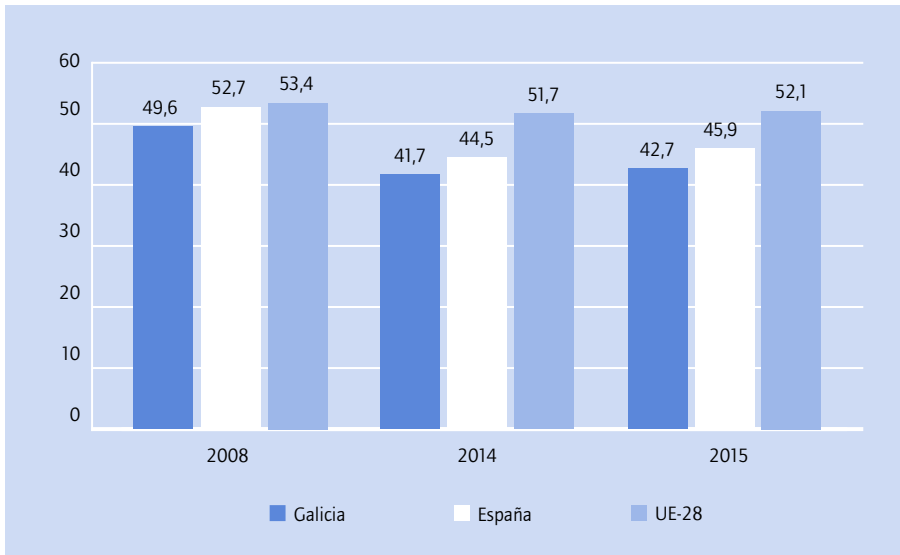
Para favorecer comparacións homoxéneas é importante incluír un límite de idade superior (64 anos) dado que a lexislación sobre a xubilación difire entre países. Tamén é de interese ter en conta a situación especial dos máis novos (de 16 a 20 anos), cuxa participación no sistema educativo pode ser un factor de crecemento futuro máis que un problema laboral. De feito, se calculamos a taxa de emprego directamente sobre o conxunto da poboación maior de 16 anos, diferenzas na estrutura por idades afectarían claramente os resultados (gráfico 13). Galicia ten unha taxa de emprego similar á da media española para a poboación entre 20 e 64 anos, o que non ocorre cando consideramos todos os maiores de 16 anos. En todo caso, en 2015, tras un importante crecemento no último ano, atópase moi lonxe da media da UE (8,5 puntos porcentuais). Se a comparamos coa do ano 2008, a principal conclusión é que queda moito camiño por percorrer para volver á situación precrise. O obxectivo do Plan Nacional de Reformas (acadar o 74%, un punto menos que o obxectivo marcado na Estratexia 2020) está tan lonxe que requiriría gañar máis de dous puntos anuais, algo moi difícil, pero non imposible.

A conclusión sobre a superioridade dos resultados do mercado laboral galego fronte ao español, clara cando utilizamos a taxa de desemprego como indicador clave, esvaécese cando temos en conta a taxa de emprego. O diferencial é agora favorable a España cando utilizamos o conxunto de poboación con máis de 15 anos, aínda que se reduce significativamente cando analizamos o colectivo de 20 a 64 anos. Non obstante, nunca é favorable á economía galega. Outra conclusión confirmada: o impacto da crise segue a estar presente nos resultados de España e Galicia, despois destes últimos anos de débil recuperación, o que non aconteceu do mesmo xeito no resto da UE, polo que a falla de converxencia nos indicadores laborais é moi evidente (máis de oito puntos porcentuais na taxa de emprego de 20 a 64 anos).

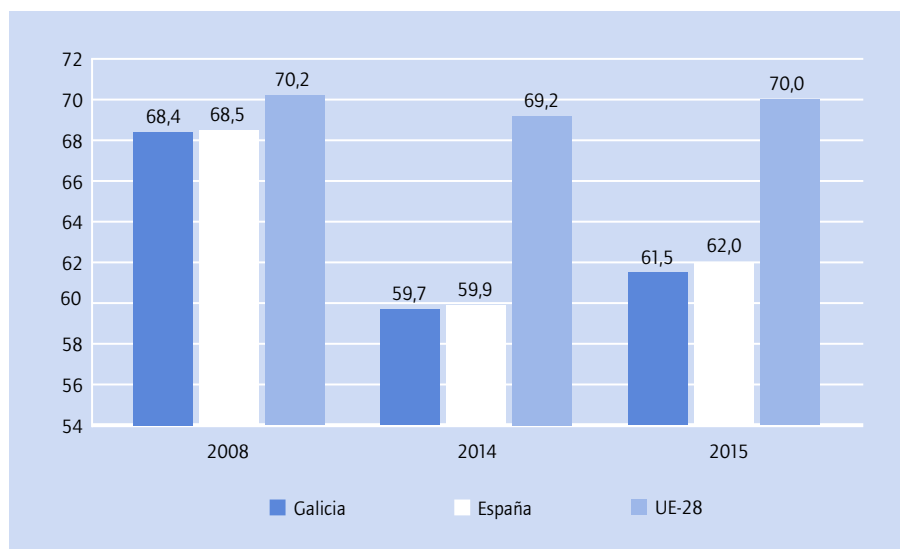
Gráfico 13

Taxas de emprego (en %)

a) Máis de 15 anos



b) De 20 a 64 anos



Indicadores alternativos á taxa de paro

A taxa de desemprego calculada a partir da EPA, seguindo os criterios da OIT, é o indicador oficial de desemprego para facer comparacións internacionais. No cálculo desta taxa de paro os criterios son moi estritos para o que se considera parado (por exemplo, non se considera os traballadores desanimados como parados, nin basta con desexar traballar, debe buscarse activamente emprego), pero non tanto para a consideración de ocupado (basta con traballar unha hora na semana de referencia, o que elimina do cálculo todos aqueles que traballan a tempo parcial, aínda que desexen facelo a tempo completo). En EE.UU., o Bureau of Labor Statistics ofrece ata seis indicadores (U1 ata U6) para medir a infrautilización do factor traballo na economía. A taxa U3 é a taxa de paro EPA. Se aos parados, segundo os criterios da OIT, imos sumando outros colectivos afectados, temos o resto de medidas alternativas. Se aos parados EPA sumamos as persoas que, estando dispoñibles, non buscan emprego porque cren que non o van atopar (desanimados), temos a taxa U4. Engadindo todos os que están dispoñibles para traballar e o desexan, pero non buscaron emprego no último mes temos a taxa U5. Por último, se incluímos todos os traballadores a tempo parcial de forma involuntaria porque non atoparon un emprego a tempo completo temos a taxa U6.

Os valores que toman estes indicadores U3 e U6 en España e Galicia en 2015 poden verse no cadro 3. A diferenza entre España e Galicia é moito máis reducida na taxa de subutilización do emprego que na taxa de desemprego *oficial*, o que de novo matiza a aparente vantaxe nos resultados do mercado laboral galego.

Estes indicadores complementan a taxa de desemprego con definicións máis amplas da subutilización do factor traballo. A taxa de subutilización (U6) ten en conta a poboación desanimada, a poboación dispoñible para traballar, os traballadores involuntarios a tempo parcial e os *oficialmente* parados. A taxa de subutilización tende a ser moito máis elevada que a taxa de desemprego oficial, pero as dúas adoitan moverse en tándem. Por iso é moi instrutivo analizar se seguiron diferentes traxectorias desde a recesión. Normalizadas todas as taxas a valor 100 no terceiro trimestre de 2009, o gráfico 14 mostra a evolución durante estes últimos anos. As diferenzas son moi notables, en parte porque o retardo no inicio dos efectos en Galicia situou o diferencial

Cadro núm. 3

Comparación taxas de paro e subutilización do emprego (en %)

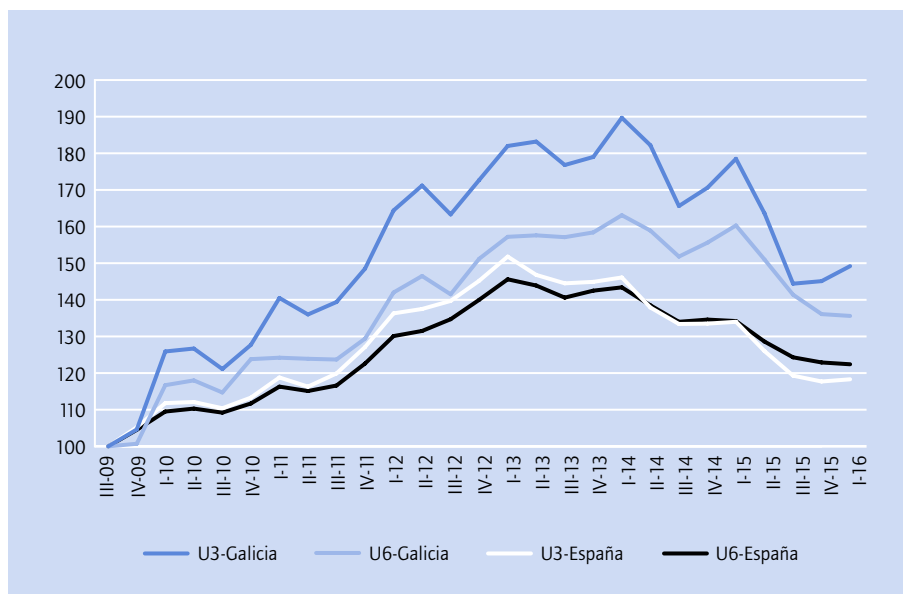
Ano 2015

| | Galicia | España | Diferenza Galicia-España |
|------------------------------------|---------|--------|--------------------------|
| Taxa de paro | 19,31 | 22,06 | 2,75 |
| U6. Taxa de subutilización emprego | 32,00 | 32,50 | 0,50 |

Fonte: Elaboración propia a partir dos microdatos da EPA, INE e IGE.

Gráfico 14

Taxas U3 e U6. Evolución normalizada (en %)



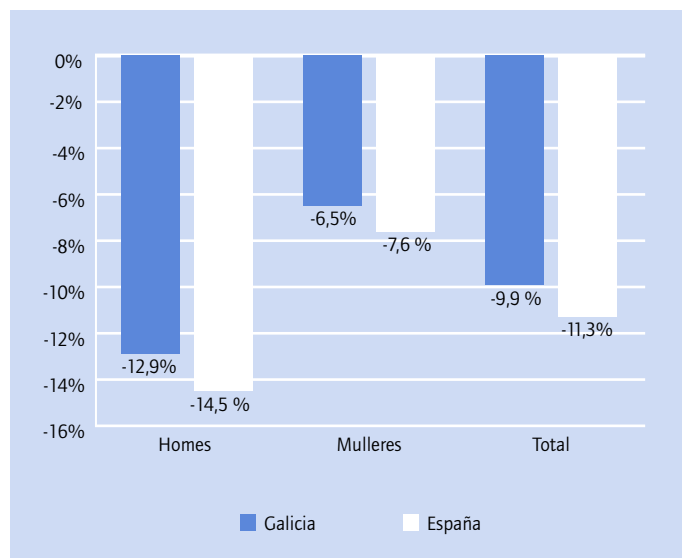
na taxa de paro entre España e Galicia en máis de cinco puntos porcentuais a finais de 2009, punto de inicio do gráfico 14. Máis rechamantes son as diferenzas na evolución de ambas as taxas que, mentres en España si se moven como un tándem, en Galicia teñen importantes diferenzas (gráfico 14). Outro feito relevante é o retardo no mercado laboral galego do inicio da recuperación laboral. Os peores resultados en Galicia estímanse no primeiro trimestre de 2014, e desde aí iníciase lentamente a recuperación en ambos os indicadores. En España este inicio prodúcese exactamente un ano antes.

O desemprego de longa duración

O desemprego de longa duración é unha categoría de desemprego que ten especial relevancia tanto desde un punto de vista económico (infrautilización dos recursos humanos e, polo tanto, redución do potencial de creación de riqueza) como social para a persoa que corre o risco de entrar nunha situación de exclusión laboral (a situación de desemprego crónico pode expulsar a persoa do mercado laboral como consecuencia do desfase formativo). Ademais, esta situación afecta as categorías de activos que posúen especiais dificultades de acceso ou reincorporación no mercado de traballo debido ás súas características particulares (mocidade, mulleres, maiores de 45 anos ou discapacitados).

Gráfico 15

Variación relativa do número de desempregados de longa duración (en %). Período 2014-2015



A relevancia do desemprego de longa duración, persoas que levan doce meses como mínimo buscando emprego e non traballaron en todo ese período, levou á inclusión da taxa de paro de longa duración entre os indicadores estruturais da Unión Europea para a avaliación da Estratexia de Lisboa (ano 2000). Actualmente forma parte dos indicadores de desenvolvemento sostible no epígrafe de inclusión social (acceso ao mercado de traballo).

No período 2010-2015 a taxa de paro de longa duración aumentou tanto en homes como en mulleres. Nos homes elevouse en 5,3 puntos, e nas mulleres, en 4,8 puntos. No mesmo período en España o incremento da taxa de desemprego de longa duración foi de 4,3 puntos nos homes e 5,8 nas mulleres.

En 2015 en España o 60,8% dos parados son de longa duración (en 2010 só o era o 42%), cunha incidencia maior nas

mulleres. En Galicia a situación agregada é idéntica (60,8%), pero a incidencia por xénero ten unha relación contraria (62,1% dos homes parados son de longa duración fronte ao 59,5% das mulleres). No último ano o descenso no número de desempregados de longa duración foi máis intenso en España que en Galicia, e está sendo tamén desigual por xénero, cunha dinámica máis positiva para os homes (gráfico 15). En todo caso, estes datos volven confirmar que a recuperación está sendo máis acusada no mercado laboral nacional que no galego, e que se trata dun problema cuantitativa e cualitativamente moi relevante.

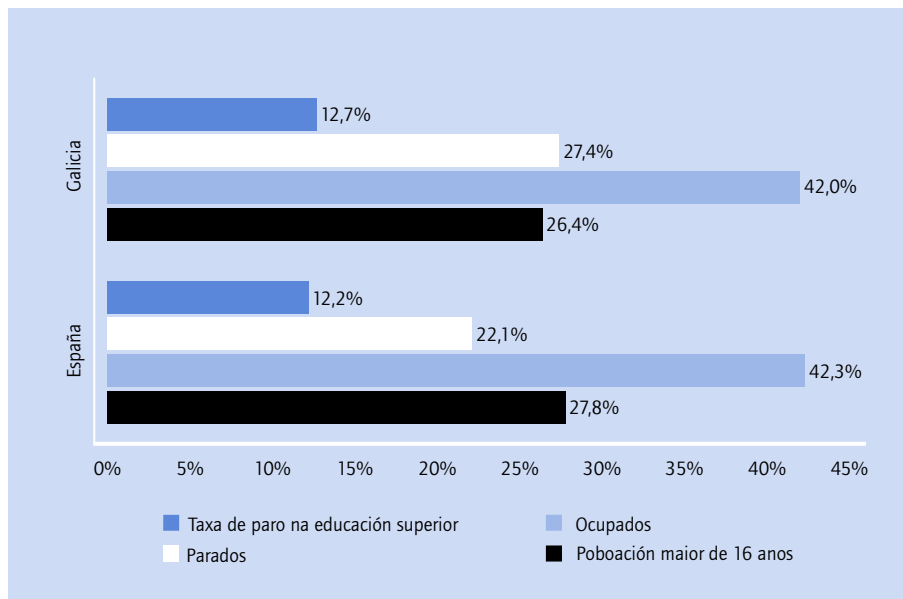
O capital humano no mercado laboral galego

A evolución do capital humano en Galicia segue unha dinámica similar á española. No último lustro a poboación maior de 16 anos con estudos superiores aumentou un 12,2% fronte ao 9,9% para o conxunto de España, pero aínda así na actualidade o peso das persoas con educación superior é lixeiramente inferior en Galicia (gráfico 16). O mesmo ocorre para a poboación ocupada. Non obstante, na poboación parada o peso das persoas con educación superior é moito máis elevado en Galicia, o que ten como consecuencia que a taxa de paro estimada para este colectivo sexa superior en Galicia, cando a nivel agregado a taxa de paro española supera a galega en máis de 2,7 puntos porcentuais. Esta evidencia confirma a dificultade do tecido

Gráfico 16

Educación superior. Peso en diferentes colectivos (en %)

Primeiro trimestre de 2016

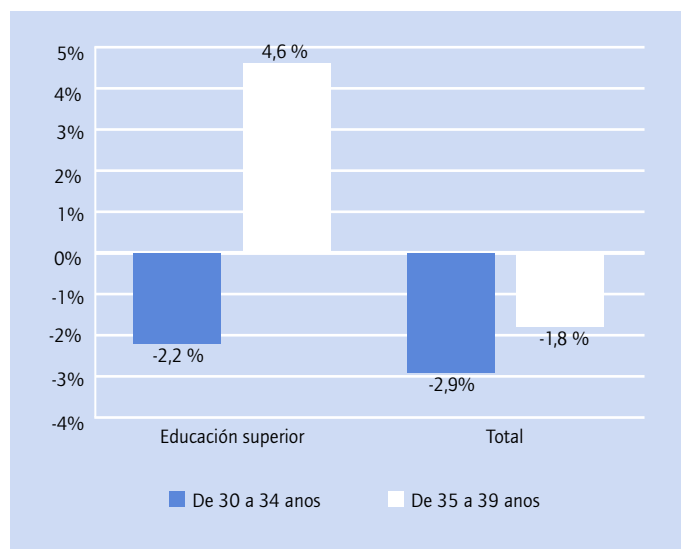


produtivo galego para absorber o capital humano que está formando, o que pode ter como consecuencia o incremento dos fluxos de saída entre a poboación con este nivel formativo superior.

As estatísticas dispoñibles non permiten estimar directamente a cualificación dos fluxos de entrada e saída nunha economía rexional como a galega, e calquera aproximación aos efectos dos movementos migratorios sobre a acumulación de capital humano debe realizarse a partir de información indirecta e da incorporación de múltiples supostos. Un exercicio interesante é utilizar a información dispoñible na EPA sobre o nivel educativo das persoas no tramo entre 30 e 34 anos, e baixo o suposto de que a taxa de mortalidade tanto neste tramo como no de 25 a 29 anos pode asumirse como nulo, estimar cal pode ser a perda de poboación por fluxos migratorios, comparando a poboación existente no trimestre actual coa poboación existente no tramo de idade anterior (de 25 a 29 anos) cinco anos antes. Calculadas estas diferenzas para os tramos de 30 a 34 e de 35 a 39 anos os resultados móstranse no gráfico 17. Confírmase as saídas netas de poboación en ambos os tramos, como xa indicara a estatística de movementos migratorios. Os cálculos indican tamén que a saída de poboación con educación superior é moi importante no tramo de 30 a 34 anos, seguramente moito máis relevante do que podemos estimar a partir da EPA, xa que estes movementos tardan moito tempo en rexistrarse, pois en moitos casos teñen unha motivación intermedia entre estudo e traballo, polo que son considerados como temporais. Pero a

Gráfico 17

Estimación de fluxos de saída (en %) en Galicia



perda de máis do 2,2% dos cualificados é unha cifra moi relevante, xa que, como indicamos, a posibilidade de estar infravalorando os fluxos é moi probable, non só polos movementos non rexistrados pola EPA, senón como porque neses cinco anos o normal é que moitas das persoas do tramo de 25 a 29 anos rematasen os seus estudos incrementando a poboación con nivel educativo superior. De feito, isto é o que pasa co tramo de idade de 35 a 39 anos. O crecemento relativo dun 4,6%, cando o conxunto de poboación neste tramo cae un 1,81%, indica que as saídas se concentran na poboación con niveis educativos inferiores, o que non ocorre para o tramo de 30 a 34 anos. A saída de poboación con estudos superiores parece concentrarse no período inmediatamente posterior á finalización dos estudos, aínda que gran

parte parece regresar pasados uns anos, consonte se pode desprender do crecemento no número de persoas con este nivel educativo no tramo seguinte.

Calidade da ocupación: subemprego, temporalidade e vulnerabilidade

O subemprego

Cando os ocupados traballan menos horas das que desexan ou en postos de traballo dun nivel inferior ao que teñen para evitar quedar no desemprego, falamos do fenómeno do subemprego. A súa consecuencia inmediata é unha redución dos ingresos do traballador por debaixo do nivel que serían capaces de obter en condicións normais. O subemprego é un indicador adicional para avaliar a saúde do mercado laboral, xa que o subemprego e o desemprego non son o mesmo. O subemprego é importante para recoñecer as ineficacias do mercado laboral, mesmo nos casos onde o nivel de desemprego sexa moi baixo.

Podemos diferenciar dous tipos de subemprego: subemprego por insuficiencia de horas e o subemprego por situacións de emprego inadecuado, que pode ser por competencias ou por ingresos. O INE define como subempregado todo aquel ocupado que traballa menos de 40 horas semanais, expresa o desexo de traballar máis horas e está dispoñible para facelo. Polo tanto, a EPA permite estimar directamente o subemprego por insuficiencia de horas. A evolución deste tipo de subemprego durante a crise é oposta á evolución do total de ocupados como mostra o gráfico 18, tanto para Galicia como para o conxunto de España.

Durante os últimos anos, produciuse un dobre fenómeno no mercado laboral galego e español: redúcese a ocupación, pero tamén se reducen as horas medias de traballo efectivo semanal. Unha forma de visualizar este segundo fenómeno é cuantificar o número de ocupados que traballan menos horas das que desexan. O seu peso no total da ocupación aumentou durante a crise (gráfico 19), acadando o seu valor máximo en 2013. Desde entón, a mellora no mercado laboral tamén se deixa notar na evolución desta taxa, que reduciu o seu valor, máis lentamente en Galicia que en España, o que aproximou os valores das taxas entre ambos os territorios. En calquera caso, a principios de 2016 máis do 10% dos ocupados traballan menos horas das que desexan.

A partir dos microdatos da EPA tamén é posible estimar o subemprego por situacións de emprego inadecuado. Neste caso considérase que existe subemprego cando as esixencias do emprego desenvolvido no relativo ao nivel de instrución se atopa por debaixo do nivel de instrución *formal* do traballador. Falamos entón de sobre-educación ou desaxuste coa titulación. A idea é que o traballador ten uns coñecementos que non utiliza no seu traballo ou os utiliza moi por debaixo do grao de aproveitamento que lograría se o posto de traballo estivese máis acorde coa titulación do traballador.

Existen diferentes alternativas para medir este tipo de desaxuste. Nesta aproximación utilizamos unha medida obxectiva baseada na Clasificación Internacional Uniforme de Ocupacións. A idea é unir as ocupacións dos traballadores en catro

Gráfico 18

Evolución normalizada do emprego e o subemprego por insuficiencia de horas

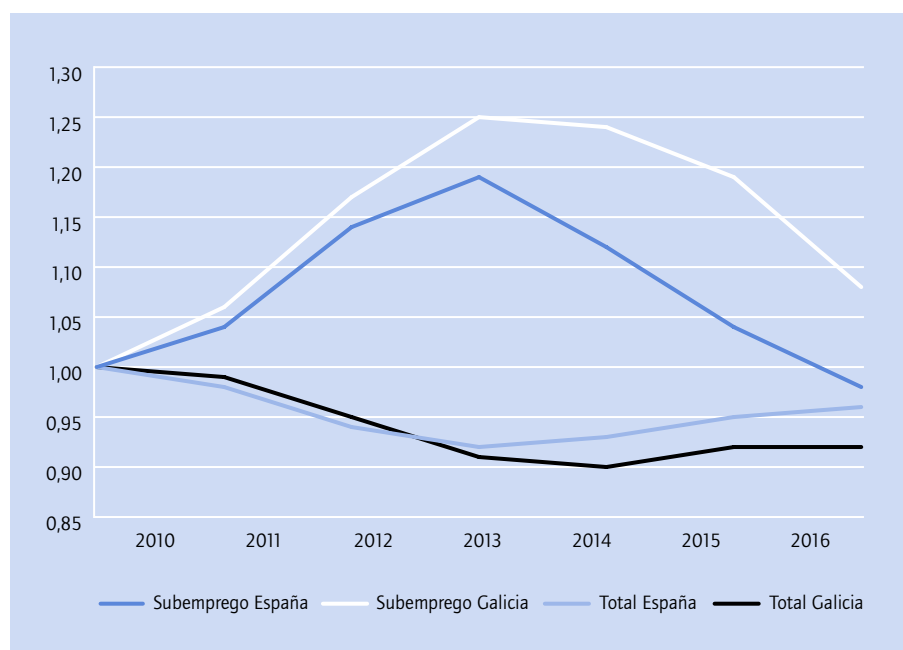
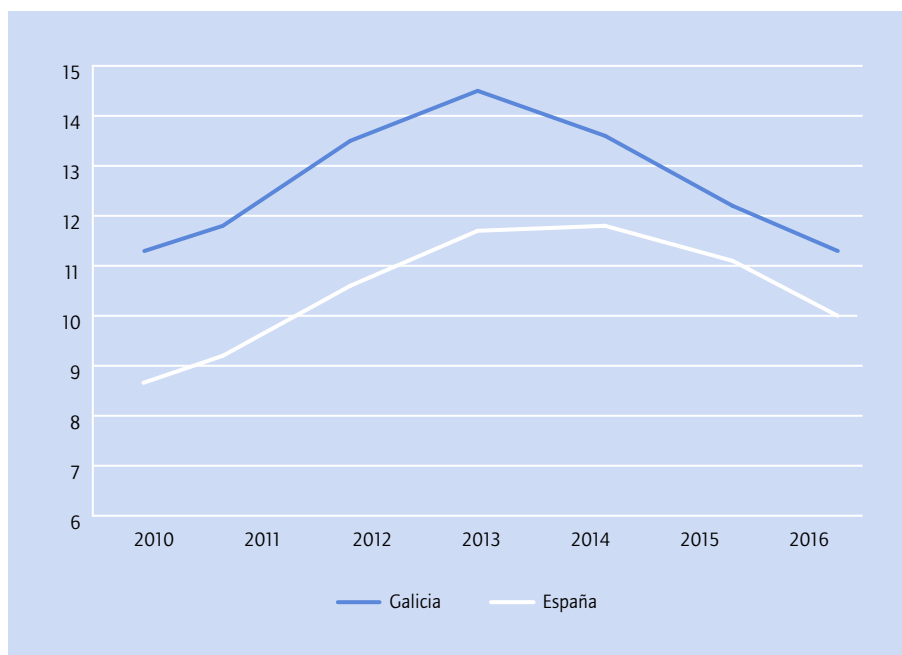


Gráfico 19

Evolución da taxa de subemprego por insuficiencia de horas (en %)



Cadro núm. 4

Códigos das ocupacións CNO-2011

| | |
|---|---|
| 0 | Ocupacións militares (códigos CNO-2011). Forzas armadas (códigos CNO-1994) |
| 1 | Directores e xerentes (códigos CNO-2011). Dirección das empresas e das administracións públicas (códigos CNO-1994) |
| 2 | Técnicos e profesionais científicos e intelectuais (códigos CNO-2011) |
| 3 | Técnicos e profesionais de apoio (códigos CNO-2011) |
| 4 | Empregados contables, administrativos e outros empregados de oficina (códigos CNO-2011). Empregados de tipo administrativo |
| 5 | Traballadores de servizos de restauración, persoais, protección e vendedores de comercio (códigos CNO-2011) |
| 6 | Traballadores cualificados no sector agrícola, gandeiro, forestal e pesqueiro (códigos CNO-2011). Traballadores cualificados na agricultura e na pesca (códigos CNO-1994) |
| 7 | Artesáns e traballadores cualificados das industrias manufactureiras e da construción (excepto operadores de instalacións e maquinaria (códigos CNO-2011). Artesáns e traballadores cualificados das industrias manufactureiras, da construción e a minería, excepto operadores de instalacións e maquinaria (códigos CNO-1994) |
| 8 | Operadores de instalacións e maquinaria e montadores (códigos CNO-2011) |
| 9 | Ocupacións elementais (códigos CNO-2011). Traballadores non cualificados (códigos CNO-1994) |

Fonte: IGE, Clasificación Nacional de Ocupacións 2011 (CNO-2011). Notas explicativas.

grupos e asignarlles un nivel de educación a cada grupo de ocupacións seguindo a Clasificación Internacional Normalizada da Educación. Seguindo esta clasificación, se un traballador dun grupo específico ten un nivel de educación que se corresponde co nivel de educación asignado ao posto que ocupa, considérase que está axustado a el. Existe polo tanto un desaxuste cando conta cun nivel de educación inferior (subeducados) ou superior (sobreeducados). Por exemplo, un universitario que traballa de administrativo (ocupación non manual que require poucas cualificacións) está sobreeducado ou subempregado. Unha vantaxe deste tipo de estimación é que a definición de desaxuste non cambia no tempo, polo que pode ser utilizada para facer comparacións temporais. Nesta primeira aproximación calculamos o número de subempregados por emprego inadecuado só no colectivo de traballadores con nivel educativo superior. Consideramos, seguindo a literatura especializada, que as ocupacións axustadas a este nivel educativo son os códigos 1, 2 e 3 da CNO-2011. Exclúese da análise a ocupación 0 (ocupacións militares e forzas armadas) e considérase que o resto de ocupacións (do código 4 ao 9) supoñen subemprego para os traballadores con nivel educativo superior.

Utilizando a información do primeiro trimestre de 2016, o subemprego por emprego inadecuado dos titulados superiores galegos acada o 40,1%, con diferenzas apreciables por xénero (39% no caso dos homes e 41% no caso das mulleres). A situación en España é sensiblemente mellor, cunha taxa agregada inferior ao 37% (36,5% para os homes e 37,3% para as mulleres).

O incremento deste tipo de subemprego foi moi importante durante os anos de crise, aumentando en case dez puntos porcentuais entre 2009 e 2015, sendo o impacto máis intenso no caso das mulleres.

Gráfico 20

Peso do subemprego nos traballadores con educación superior (en %). Primeiro trimestre de 2016

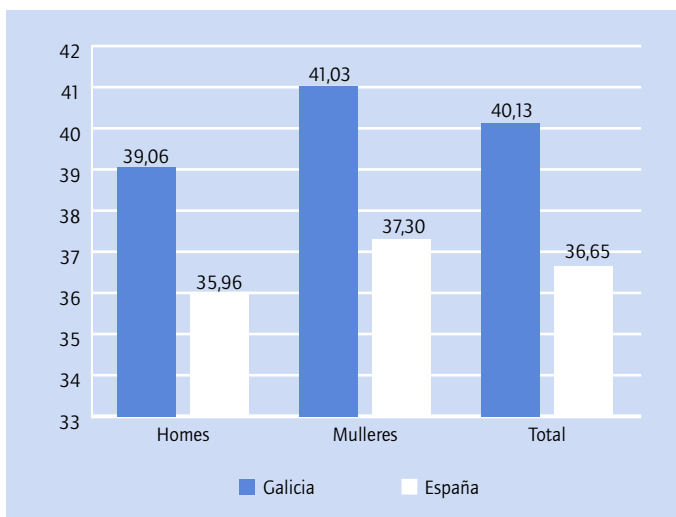
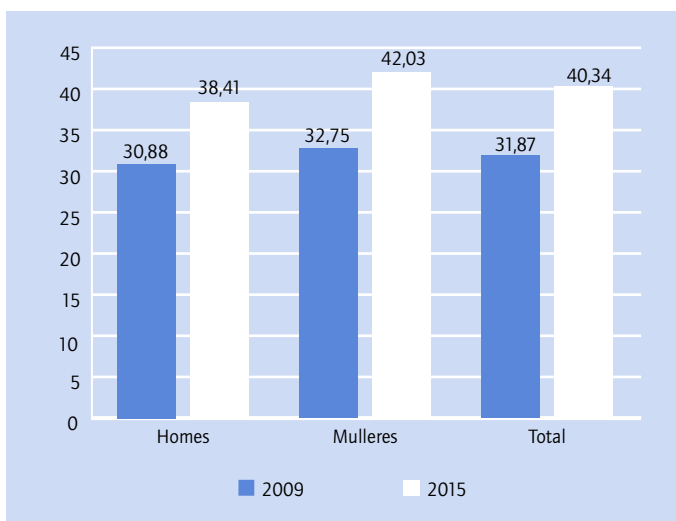


Gráfico 21

Evolución do peso do subemprego nos traballadores con educación superior en Galicia (en %)



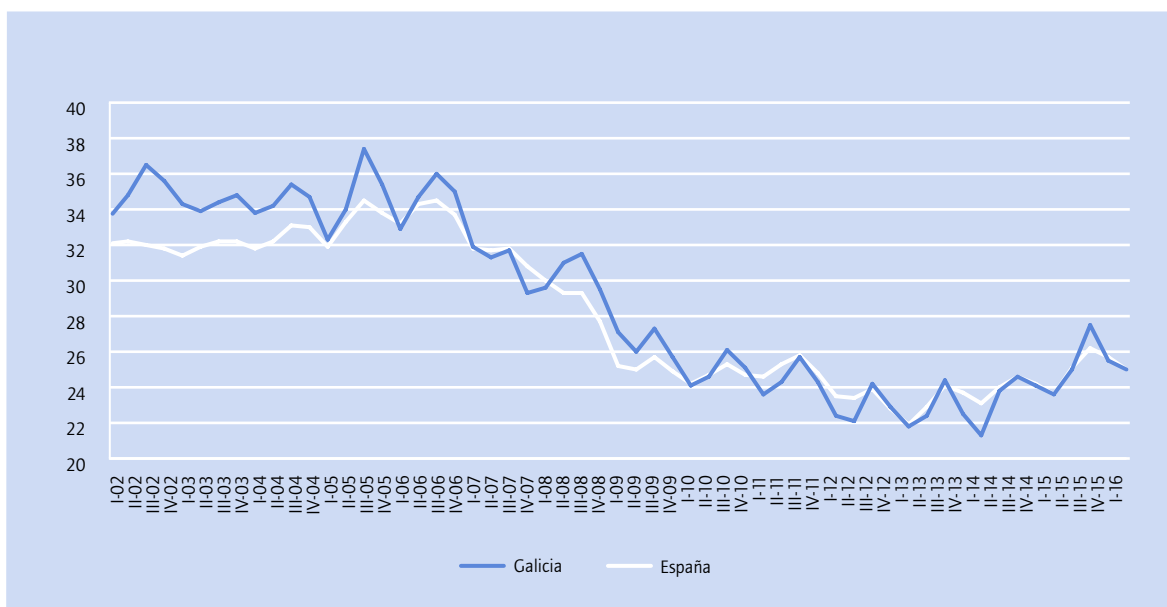
Taxa de temporalidade

A taxa de temporalidade incorpora un elemento básico para definir a precariedade laboral, a contratación temporal involuntaria (todos aqueles que prefiren un contrato indefinido, pero non o puideron atopar). Esta taxa, polo tanto, pode servir de aproximación a unha taxa de precariedade laboral. A temporalidade no mercado de traballo español e galego vén caracterizándose pola permanencia de moitos traballadores temporais nesa situación durante longos períodos de tempo, dando lugar a un conxunto de traballadores que non acaban de conseguir acceder a empregos de carácter indefinido.

A reforma laboral de 2012 tiña como un dos principais obxectivos corrixir este forte desequilibrio. Os datos confirman que a reforma non está a acadar os resultados esperados. De feito, a redución da temporalidade resultou moito máis intensa na fase previa á reforma laboral, coincidindo cunha forte destrución de emprego centrado neste tipo de contratación. A evidencia mostrada no gráfico 22 da suba do emprego temporal no inicio da recuperación laboral confirma que, por moitos alicientes que ofrezca a contratación indefinida, resulta moito máis atractiva a curto prazo a contratación temporal, pola flexibilidade que proporciona ás empresas.

Gráfico 22

Evolución da taxa de temporalidade (en %)

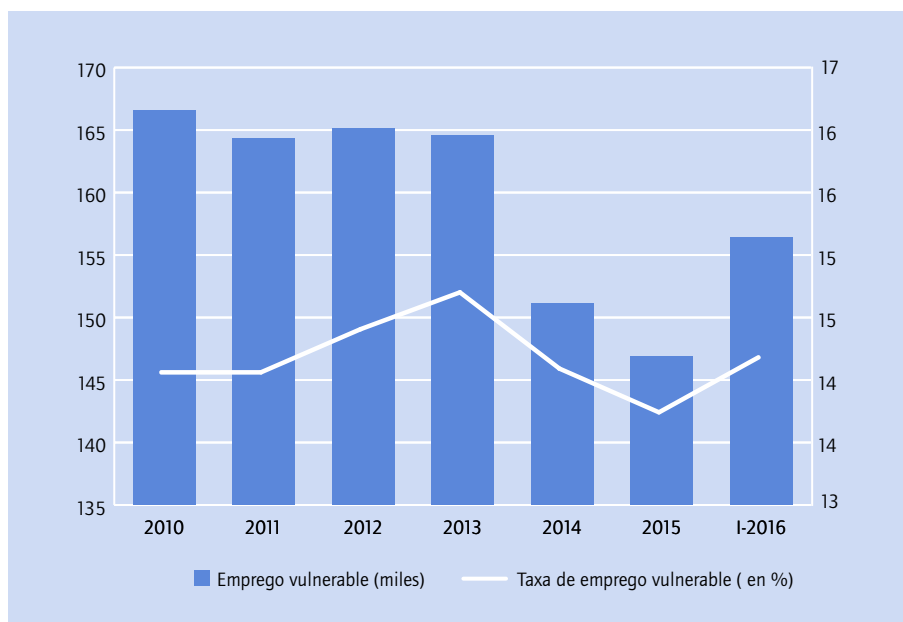


Taxa de autoemprego e axuda familiar

Este indicador proporciona unha medida do emprego vulnerable a partir de dúas clases de situacións laborais: o autoemprego e a axuda familiar. A proporción de poboación que traballa por conta propia ou nunha empresa familiar con respecto ao emprego total, o que se denomina taxa de emprego vulnerable, é un dos novos indicadores de emprego vinculados aos obxectivos de desenvolvemento do milenio.³ Ata certo punto, tamén pode ser usado como unha *proxy* do traballo informal desde unha perspectiva individual. Na práctica combina dúas categorías de ocupados que son máis propensos a carecer de acordos formais de traballo e acceso á protección social. Estes son os traballadores independentes sen empregados e os traballadores familiares auxiliares (é dicir, os traballadores familiares non remunerados). O emprego vulnerable asóciase a miúdo coa pobreza, o traballo precario e a vulnerabilidade económica, xa que estes empregos tenden a estar mal pagados, seren menos seguros e máis susceptibles de se veren afectados polas condicións económicas. No gráfico 23 represéntase a evolución do emprego vulnerable en Galicia desde 2010; cómpre chamar a atención sobre a importante suba no primeiro trimestre de 2016.

Gráfico 23

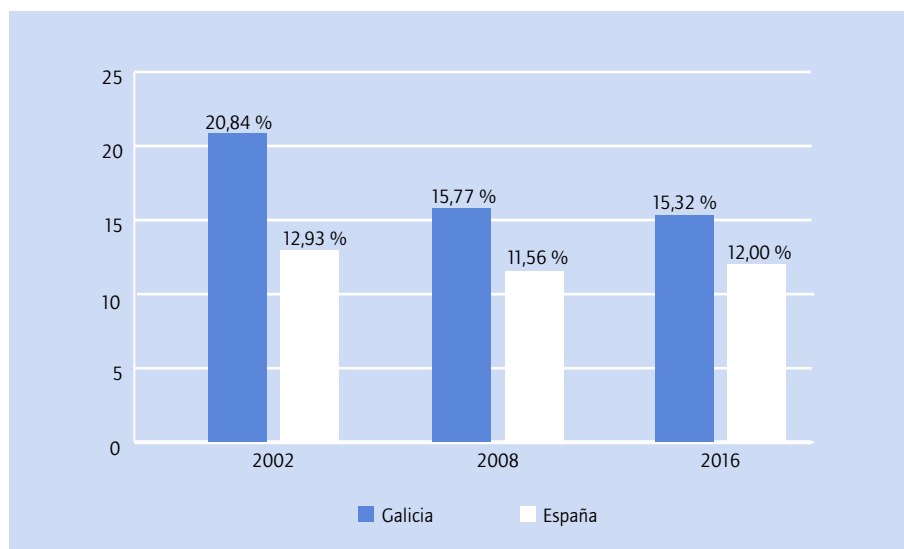
Emprego vulnerable en Galicia



³ *Guía sobre los nuevos Indicadores de Empleo de los Objetivos de Desarrollo del Milenio: incluido el conjunto completo de Indicadores de Trabajo Decente*, Oficina Internacional do Traballo, Xenebra, OIT, 2009.

Gráfico 24

Evolución da taxa de emprego vulnerable (en %)



Esta taxa de emprego vulnerable é moito máis elevada en Galicia que en España, como mostra o gráfico 24, onde comparamos a situación antes da fase expansiva, no inicio da crise e no último trimestre dispoñible (primeiro trimestre de 2016). Os datos mostran como parte da aparente vantaxe de Galicia no mercado laboral pode estar vinculada a unha menor calidade do emprego. A fase expansiva iniciada en 1996, e interrompida pola breve recesión de 2001-2002, reduce considerablemente o peso do emprego vulnerable en Galicia, pero mantendo un importante diferencial respecto ao conxunto de España. Tras a recesión de 2001-2002, a fenda na taxa de emprego vulnerable entre Galicia e España superaba os sete puntos porcentuais que, no primeiro trimestre de 2016, se reduciron a menos da metade, superando lixeiramente os tres puntos porcentuais.

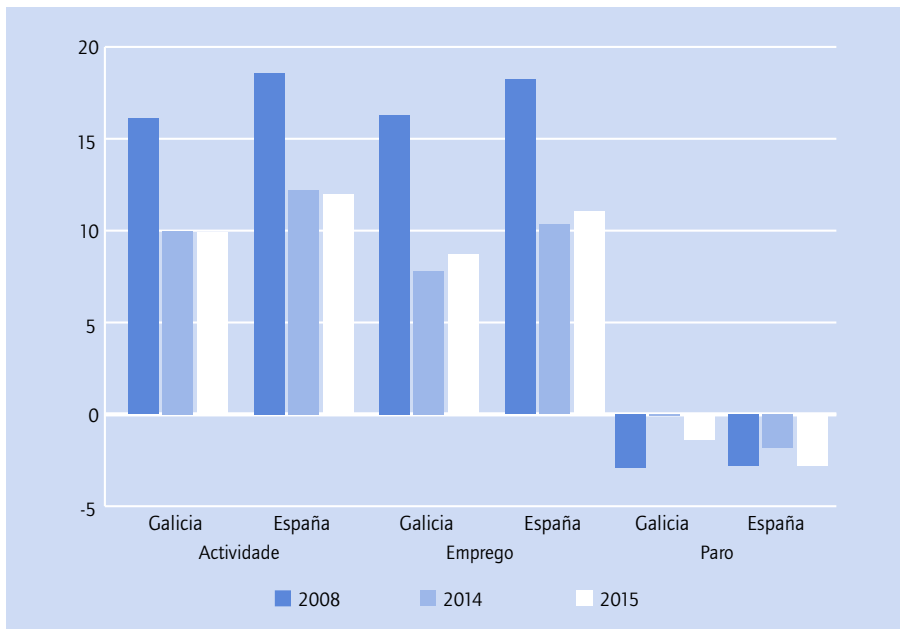
A fenda de xénero no mercado laboral galego

No último ano, as fendas de xénero no mercado laboral galego cambiaron a súa tendencia á redución pola maior incidencia da crise no emprego masculino, sobre todo, no mesmo inicio da crise. Os tres principais indicadores laborais que permiten analizar a situación das mulleres no mercado laboral, as taxas de actividade, de emprego e de paro, romperon a tendencia á redución desde 2008 a 2014, máis claro aínda no caso do conxunto da economía española.

Non obstante, este cambio na tendencia non se cumpre no caso das taxas de actividade. A incorporación da muller ao mercado laboral e o regreso de mulleres

Gráfico 25

Fenda de xénero no mercado laboral (en %)



antes inactivas pola falta de traballo da súa parella, mantén a tendencia a redución na fenda tamén durante 2015, aínda que cunha menor intensidade.

A diferenza nas taxas de emprego, que diminuíra considerablemente durante o período, volveu aumentar no último ano a un forte ritmo, dado que a recuperación da taxa de emprego masculina duplica o incremento en puntos porcentuais da feminina.

Por último, a taxa de paro masculina, que en 2014 case se igualara coa taxa de paro feminina no 21,6%, acelerou a súa redución desde 2013, cando acadou o seu máximo. No último ano os homes viron reducida a súa taxa de paro en case tres puntos porcentuais, mentres que no caso das mulleres foi de 1,57 puntos porcentuais.

Gráfico 26

Fenda de xénero no traballo a tempo parcial (en %)

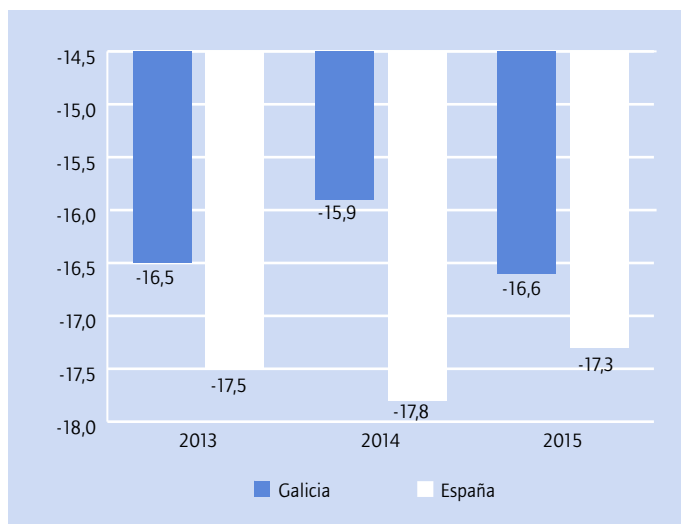
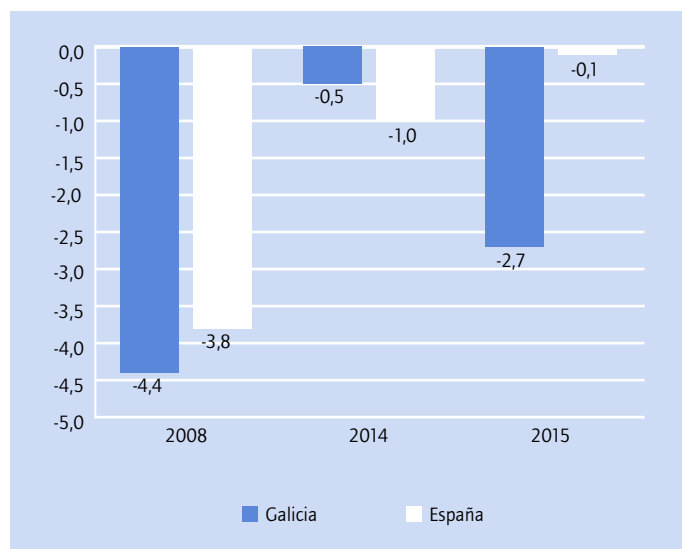


Gráfico 27

Fenda de xénero na contratación temporal (en %)



En gran medida, este resultado é consecuencia das diferenzas na evolución da poboación activa, onde a perda de efectivos masculinos está sendo lixeiramente superior á perda no colectivo feminino.

Respecto a dúas características básicas do emprego, a temporalidade e o tipo de xornada (a tempo completo ou a tempo parcial), as mulleres seguen protagonizando tanto a ocupación temporal como a de tempo parcial, dous aspectos que reflicten as peores condicións laborais das mulleres con respecto aos homes.

O emprego parcial seguiu crescendo tanto nos homes como nas mulleres, pero nestas últimas con maior intensidade, o que supón que a fenda de xénero no traballo a tempo parcial aumentase en dous puntos porcentuais entre 2008 e 2015, pasando a situarse en 16,6 puntos (6,5%

dos homes teñen xornada parcial fronte ao 23,1% das mulleres, cifras algo inferiores ás estimadas para o conxunto nacional).

Por outra parte, en 2015, o 73,2% das mulleres ocupadas teñen un contrato indefinido e o 26,8%, temporal, fronte ao 75,9% e o 24,1%, respectivamente, no caso masculino. Desde outro punto de vista, en Galicia en 2015, 52 de cada 100 persoas ocupadas con contrato temporal son mulleres, maioría feminina que non se dá no conxunto de España (48 de cada 100), onde a fenda de xénero na contratación temporal case se anulou por completo.

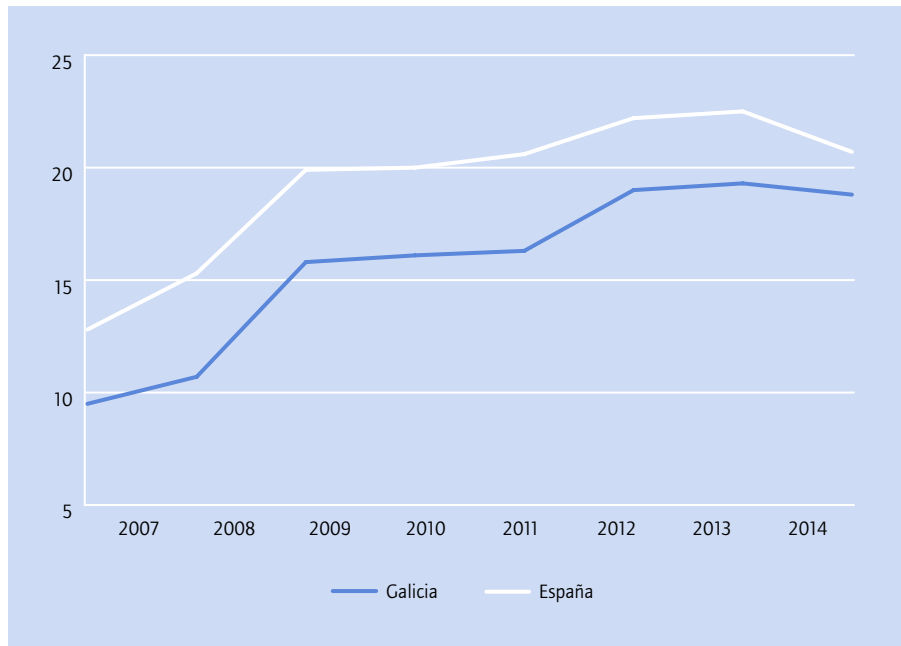
En conxunto, a situación da muller no mercado laboral galego é claramente desfavorable, situación que a crise parecía estar corrixindo lentamente, pero que o inicio da recuperación pareceu frear.

«Nin-nin»: un problema para a recuperación?

Por último, analizamos cal foi desde o inicio da crise a evolución dos denominados *nin-nin* (colectivo entre 15 e 29 anos que nin estudan nin traballan). Trátase dun grupo de persoas desanimadas, sen emprego e cunha preparación académica limitada, en moitos casos inferior á que esixen as empresas, o que dificulta a súa contratación incluso cando a economía comece unha senda de crecemento máis forte. Unha gran parte deste colectivo abandonara os seus estudos durante o *boom* inmobiliario atraída por postos de traballo con boas condicións, pero, cando se derrubou a actividade no sector da construción, acabaron no desemprego e con moitas dificultades para acceder

Gráfico 28

Poboación nova (de 15 a 29 anos) que nin estuda nin traballa (en %)



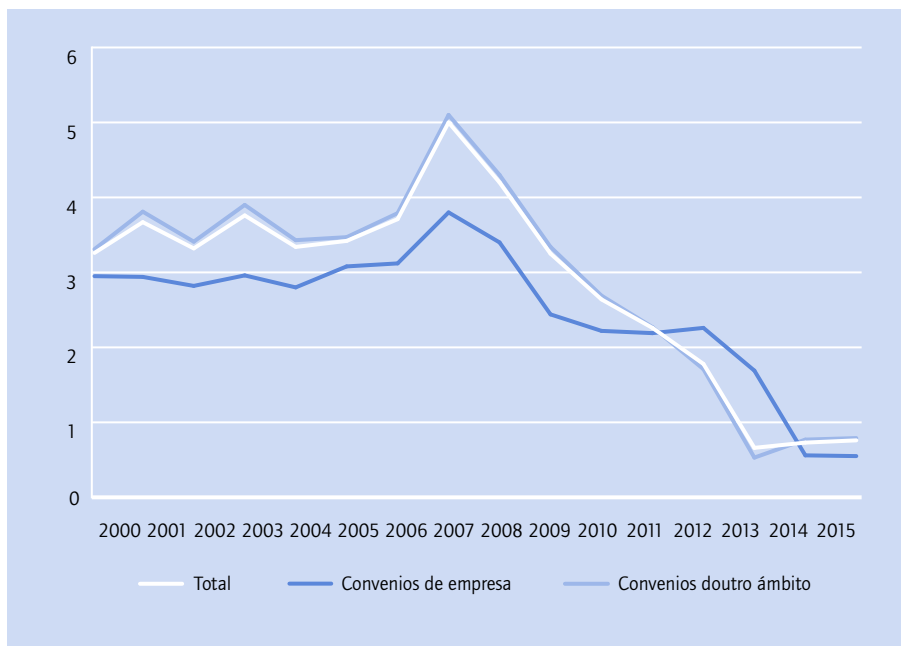
a un mercado laboral cada día máis competitivo. Un novo problema na actualidade é que a este colectivo se están dirixindo, cada vez, máis universitarios.

Salarios e custos salariais

A forte caída que se vén rexistrando no índice de prezos ao consumo (IPC), e que se traduciu en taxas de inflación negativas ao longo de todo o ano (desde o -1,4% de xaneiro ata o -0,2% de decembro, para a media do ano a variación foi do -0,7%) está a favorecer a moderación na evolución dos salarios pactados en convenios colectivos. A Estadística de Convenios Colectivos publicada polo Ministerio de Emprego e Seguridade Social amosa que para o conxunto de convenios asinados ao longo de 2015 o aumento salarial pactado foi do 0,76%, moi lonxe dos valores previos ao comezo da crise. Se en 2007 este aumento era do 5%, e se mantivo en valores relativamente elevados ata 2011 (2,26%), o afondamento da recesión que tivo lugar por entón provocou unha caída moi forte nas esixencias salariais dos traballadores, pasando a moverse desde 2013 nun intervalo por debaixo do 1%. Como é habitual, existe unha importante diferenza entre os convenios de empresa e os de ámbito superior. Tradicionalmente, os primeiros adoitan resultar nun aumento salarial inferior, xa que

Gráfico 29

Aumento salarial pactado nos convenios colectivos en Galicia



precisamente a negociación individual entre traballadores e empresa permite a introdución nas discusións de materias non salariais, como poden ser os comedores ou garderías de empresas, formación, etc. Os traballadores, neste caso, aceptan unha maior moderación nos salarios a cambio destas prestacións non salariais. Nos convenios de ámbito superior, polo contrario, a negociación faise entre representantes do sector, polo que non se poden ter en conta as circunstancias propias de cada empresa. Como resultado, nos convenios máis descentralizados o aumento salarial en 2015 foi do 0,55%, mentres que nos de ámbito superior á empresa, o aumento foi do 0,79%. Por outra banda, é salientable indicar que aínda que o número de convenios de empresa é maior que o doutro ámbito (o 81% do total de convenios foi de empresa), a porcentaxe de traballadores cubertos por estes últimos é moi superior (en torno ao 85% do total).

Aínda que os datos de aumento salarial pactado proporcionados pola Estadística de Convenios Colectivos indican unha moderación na evolución dos salarios, existen outros elementos que inciden de xeito clave nos custos laborais que deben afrontar as empresas, e que, polo tanto, determinan a capacidade para crear emprego. A Encuesta Trimestral de Coste Laboral elaborada polo INE proporciona información sobre a evolución dos diferentes tipos de custo (tanto por traballador como por hora traballada) nos sectores non primarios da economía. Segundo esta enquisa, o custo laboral total diminuíu na media do ano 2015 un 0,7%, aínda que a evolución nos diferentes sectores foi dispar. Mentres na industria o custo aumentaba un 1,2%, na construción e nos servizos

se reducía nun 0,5% e 1,2%, respectivamente. O custo laboral está composto por dúas grandes categorías, o custo salarial e os outros custos. Dentro do primeiro epígrafe están incluídos os pagos salariais ordinarios, as horas extraordinarias ou os atrasos. Dentro dos outros engólabanse as percepcións non salariais (por exemplo os pagos por incapacidade temporal a cargo da empresa, os pagos por desemprego a traballadores afectados por procesos de regulación de emprego ou as indemnizacións por despedido) e os relacionados cos pagos e subvencións e bonificacións da Seguridade Social. Tendo en conta isto, para o conxunto de sectores non primarios a caída nos outros custos (-1,7%) foi maior que a redución no salarial (-0,3%), o que indica que son estas partidas relacionadas con diferentes ámbitos das relacións laborais as responsables da redución no total. Non obstante, as diferenzas entre sectores son marcadas. Así, o custo salarial aumentou na industria (1%) e se reduciu de xeito similar na construción (-0,7%) e nos servizos (-0,5%). Os outros, polo contrario, caeron con forza nos servizos (3%), resultado do efecto conxunto da caída nos custos por percepcións non salariais (20,9%) e o aumento das subvencións e bonificacións da Seguridade Social (21,6%). Na industria, polo contrario, os outros custos aumentaron un 1,9%, como resultado do aumento nos de cotizacións obrigatorias (2,6%), que non foi compensado pola redución nos custos por percepcións non salariais (2,1%), e o aumento da partida de subvencións da Seguridade Social (13,6%). A construción, por último, mantivo constantes os outros custos, ao aumentar simultaneamente o de percepcións non salariais e as bonificacións e subvencións (1,8% e 55,3% respectivamente). Con isto, o custo total ascendeu na media do ano a 2.246,2 euros, sendo máis elevado na industria (2.629,1 euros), seguido da construción (2.431,4 euros) e os servizos (2.135,5 euros).

Cadro núm. 5

Custo laboral por traballador, sector de actividade e compoñentes do custo (en euros)

| | 2014 | 2015 | | | | | Media | Variación | TVA (en %) |
|--|---------|------------|-------------|--------------|-------------|---------|-------|-----------|---------------|
| | | I trim. | II trim. | III trim. | IV trim. | | | | |
| Industria | | | | | | | | | |
| Custo total | 2.261,4 | 2.175,0 | 2.242,9 | 2.196,2 | 2.370,6 | 2.246,2 | -15,2 | -0,7 | |
| Custo salarial total | 1.654,0 | 1.582,3 | 1.635,8 | 1.601,9 | 1.775,8 | 1.649,0 | -5,0 | -0,3 | |
| Custo salarial ordinario | 1.461,2 | 1.451,3 | 1.447,9 | 1.448,5 | 1.443,9 | 1.447,9 | -13,3 | -0,9 | |
| Outros custos | 607,4 | 592,7 | 607,1 | 594,3 | 594,7 | 597,2 | -10,2 | -1,7 | |
| Custo por percepcións non salariais | 78,2 | 61,4 | 75,1 | 61,9 | 68,3 | 66,7 | -11,5 | -14,7 | |
| Custo por cotizacións obrigatorias | 539,5 | 542,4 | 543,4 | 542,5 | 543,7 | 543,0 | 3,5 | 0,7 | |
| Subvencións e bonificacións da Seguridade Social | 10,3 | 11,1 | 11,4 | 10,1 | 17,4 | 12,5 | 2,3 | 22,0 | |

[Continúa] ►

Cadro núm. 5 (continuación)

Custo laboral por traballador, sector de actividade e compoñentes do custo (en euros)

| | 2014 | 2015 | | | | | Variación | TVA (en %) |
|---|---------|------------|-------------|--------------|-------------|---------|-----------|---------------|
| | | I trim. | II trim. | III trim. | IV trim. | Media | | |
| Construción | | | | | | | | |
| Custo total | 2.597,3 | 2.500,7 | 2.537,4 | 2.526,5 | 2.951,7 | 2.629,1 | 31,8 | 1,2 |
| Custo salarial total | 1.904,0 | 1.781,2 | 1.831,2 | 1.830,8 | 2.247,0 | 1.922,6 | 18,6 | 1,0 |
| Custo salarial ordinario | 1.605,0 | 1.643,3 | 1.624,2 | 1.631,9 | 1.666,6 | 1.641,5 | 36,5 | 2,3 |
| Outros custos | 693,3 | 719,4 | 706,2 | 695,7 | 704,7 | 706,5 | 13,2 | 1,9 |
| Custo por percepción non salariais | 80,3 | 90,6 | 82,2 | 70,3 | 71,2 | 78,6 | -1,7 | -2,1 |
| Custo por cotización obligatorias | 622,8 | 636,3 | 633,7 | 634,2 | 652,0 | 639,0 | 16,2 | 2,6 |
| Subvencións e bonificacións da Seguridade Social | 9,8 | 7,5 | 9,7 | 8,8 | 18,4 | 11,1 | 1,3 | 13,6 |
| Servizos | | | | | | | | |
| Custo total | 2.442,9 | 2.286,4 | 2.495,2 | 2.373,5 | 2.570,7 | 2.431,4 | -11,4 | -0,5 |
| Custo salarial total | 1.693,3 | 1.544,9 | 1.729,7 | 1.641,9 | 1.811,7 | 1.682,0 | -11,2 | -0,7 |
| Custo salarial ordinario | 1.489,5 | 1.491,5 | 1.503,4 | 1.488,2 | 1.512,1 | 1.498,8 | 9,3 | 0,6 |
| Outros custos | 749,6 | 741,5 | 765,5 | 731,6 | 759,0 | 749,4 | -0,2 | 0,0 |
| Custo por percepción non salariais | 121,3 | 117,0 | 132,0 | 114,1 | 130,9 | 123,5 | 2,2 | 1,8 |
| Custo por cotización obligatorias | 636,3 | 631,7 | 644,4 | 630,4 | 647,0 | 638,4 | 2,0 | 0,3 |
| Subvencións e bonificacións da Seguridade Social | 8,0 | 7,2 | 10,9 | 12,9 | 18,9 | 12,5 | 4,4 | 55,3 |
| Total | | | | | | | | |
| Custo total | 2.161,3 | 2.084,7 | 2.145,6 | 2.101,0 | 2.210,9 | 2.135,5 | -25,7 | -1,2 |
| Custo salarial total | 1.588,4 | 1.538,2 | 1.578,5 | 1.543,9 | 1.658,6 | 1.579,8 | -8,6 | -0,5 |
| Custo salarial ordinario | 1.422,9 | 1.400,7 | 1.399,0 | 1.401,3 | 1.383,5 | 1.396,1 | -26,8 | -1,9 |
| Outros custos | 572,9 | 546,4 | 567,2 | 557,0 | 552,3 | 555,7 | -17,1 | -3,0 |
| Custo por percepción non salariais | 73,6 | 48,5 | 67,8 | 54,9 | 61,6 | 58,2 | -15,4 | -20,9 |
| Custo por cotización obligatorias | 509,9 | 510,3 | 511,3 | 512,3 | 507,6 | 510,4 | 0,5 | 0,1 |
| Subvencións e bonificacións da Seguridade Social | 10,6 | 12,4 | 11,9 | 10,2 | 16,9 | 12,9 | 2,3 | 21,6 |

Fonte: INE, Encuesta Trimestral de Costes Laborales.

II. Agricultura

- En 2015 comezou a aplicarse o novo sistema de axudas directas ás explotacións derivado da reforma da PAC 2014-2020, ao tempo que era aprobado (en novembro) o Programa de Desenvolvemento Rural de Galicia para este período.
- O complexo agroalimentario mantén un peso importante na economía galega, que se viu reforzado durante a crise económica; pero continúa sen corrixir a súa debilidade estrutural: a industria só achega o 35,9% do VEB, porcentaxe idéntica á do ano 2000.
- O agro galego estase vendo afectado de cheo pola deterioración dos mercados agrarios que se iniciou na UE en 2014 e que se acentuou en 2015, sobre todo, nas producións gandeiras.
- No primeiro ano sen cotas, o sector lácteo enfrontouse a unha forte caída dos prezos e viu freado o crecemento das entregas á industria, de tal modo que, por primeira vez en décadas, Galicia viu reducido o seu peso na produción láctea española.
- A dinámica do sector agrario galego caracterizouse en 2015 por unha expansión dos volumes de produción e o abaratamento dos insumos, pero eses factores favorables víronse contrarrestados pola forte caída dos prezos percibidos.
- O resultado foi unha notable redución da renda agraria por segundo ano consecutivo, que vén acentuar a contracción observada nas dúas últimas décadas.
- A pesar de que continuou a acelerada diminución da poboación ocupada, o descenso da renda agraria global orixinou en 2015 unha deterioración tamén da renda por traballador.
- A crise de prezos na que estiveron sumidas en 2015 as ramas gandeiras afectou en Galicia con especial intensidade as explotacións lácteas, que viron reducidos os seus ingresos en preto do 20%. Pero unha conxuntura similar deuse no porcino e de forma máis atenuada tamén nos coellos e na avicultura de carne.
- A evolución foi menos desfavorable nas ramas agrícolas ou vexetais, destacando o bo ano polo que atravesaron os produtores de hortalizas.

Algúns feitos relevantes en 2015

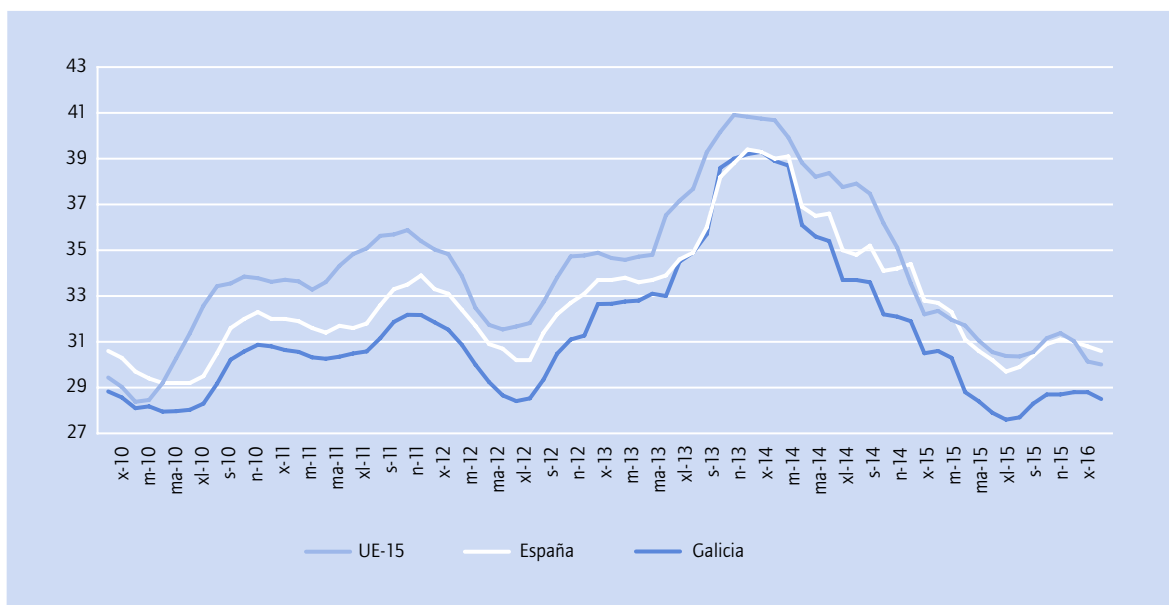
A primeira campaña sen cotas lácteas

Para o sector agrario galego o ano 2015 veu marcado, sobre todo, por ser o primeiro sen cotas lácteas, tras a desaparición deste sistema desde o 1 de abril. Como sinalamos no informe anterior, esta liberalización da produción deuse nun contexto moi desfavorable, dada a forte caída dos prezos percibidos polos gandeiros ao longo de toda a campaña 2014-2015 (abril 2014-marzo 2015), sen que fose previsible unha mellora da conxuntura nos meses seguintes. Pois ben, a evolución veu confirmar esas previsións, e os prezos mantivéronse en niveis baixos durante todo o exercicio. Con maior precisión, tras alcanzar un mínimo de 27,6 céntimos de euro/litro en xullo de

Gráfico 1

Evolución dos prezos do leite ao produtor

(céntimos de euro/litro para Galicia e España; céntimos/kg para a UE)



2015, o seu nivel apenas subiu ata 28,8 céntimos en decembro, cifra que se mantivo en xaneiro de 2016, para caer lixeiramente a 28,5 céntimos en febreiro (último dato publicado no momento de redactar este texto) (gráfico 1). O resultado é que, en media anual, o prezo do leite en Galicia foi en 2015 (28,9 céntimos/litro) un 17,8% inferior ao de 2014 (35,1 céntimos).

Esa dinámica non é exclusiva da nosa comunidade, ao responder a tendencias de fondo nos mercados de produtos lácteos a escala europea e mundial. Pero o problema está afectando con especial gravidade as explotacións galegas, posto que o prezo medio que estas perciben segue a manterse moi por debaixo da media española (uns 2 céntimos menos), sendo de feito o menor de todas as comunidades autónomas. Un dato revelador é que o diferencial entre o prezo galego e a media do resto do Estado veu oscilando durante o último ano ao redor de 3,5 céntimos por litro. Por outra parte, ese prezo continúa sendo tamén inferior á media da UE-15, aínda que o diferencial neste caso tendeu a atenuarse (gráfico 1). Máis preocupantes, se cabe, son as crecentes diverxencias entre explotacións, cunha parte dos nosos gandeiros que se están enfrontando a dificultades cada vez maiores para teren asegurada a recollida do leite, véndose obrigados a aceptar prezos extremadamente baixos.

No anterior informe lembramos que as reformas da PAC aplicadas a partir de 2003 levaron a unha crecente liberalización do mercado lácteo comunitario, que o fixo moi dependente das oscilacións nos mercados mundiais. Pois ben, os datos ata abril de 2016 mostran que as cotizacións internacionais das principais *commodities* lácteas (leite en po, manteiga) seguen sen recuperarse. Entre os factores que explican iso está a atonía da demanda pola redución das importacións de China, ao que hai que sumar no caso europeo o impacto do veto ruso ás exportacións comunitarias. En 2015 as importacións chinesas de leite gordo en po practicamente se reduciron á metade en comparación co ano anterior, as de leite magro en po caeron un 21% e as de manteiga máis do 10%, se ben os últimos meses de 2015 mostran unha certa estabilización. A pesar do contexto desfavorable, a UE logrou incrementar en 2015 o volume das súas exportacións de lácteos, pero a costa duns prezos menores; unha dinámica (dos volumes e prezos das exportacións) que o comportamento da paridade euro-dólar contribúe a explicar.

Á atonía da demanda internacional de produtos lácteos, temos que sumarlle o incremento da oferta en Australia, Estados Unidos e a propia UE. No caso da UE a fin do sistema de cotas levou a unha expansión das entregas de leite á industria en 2015 do 2,5%, que veu unirse ao crecemento superior ao 4% rexistrado en 2014. A expansión no último ano foi especialmente intensa en Irlanda (13,3%), Bélxica (7,2%) ou Holanda (6,8%), pero tivo lugar tamén noutros estados membros, entre eles, España (2%). Se en vez de comparar 2015 con 2014, facemos a comparación desde que terminaron as cotas (abril-decembro de 2015 *versus* abril-decembro de 2014), o crecemento é superior ao 3% na UE (Irlanda, 16,2%; Bélxica, 10,7%; Holanda, 9,9%; Dinamarca, 4,6%; e Alemaña, 2,7%) e en España alcanza o 2,6%.

Nese contexto Galicia proseguiu co aumento das entregas, aínda que por primeira vez en moitos anos a un ritmo inferior ao español. Concretamente, no período

abril-decembro de 2015 o crecemento interanual foi do 0,7% e no conxunto de 2015 limitouse ao 0,3%.¹ Deste modo, nun marco de forte expansión da produción, o primeiro ano sen cotas saldouse para o sector lácteo galego cunha perda de peso produtivo no Estado e no conxunto da UE, invertendo a tendencia das tres últimas décadas. Unha dinámica que está por ver se prosegue no futuro, pero que no inmediato parece ter a súa orixe nos menores prezos percibidos e na debilidade da industria. O único dato favorable para o sector foi o bo comportamento dos custos. Segundo o Observatorio do Sector Lácteo de Galicia, o índice de custos de produción (que recolle a evolución dos custos variables das explotacións lácteas) pasou de 108,2 en xaneiro de 2015 a 97,3 en xaneiro de 2016 (índice 100 no primeiro trimestre de 2010), o que supón unha diminución do 10%; continuando desta forma a tendencia descendente observada a partir de finais de 2012 e, sobre todo, desde mediados de 2014.²

A conxuntura que acaba de resumirse, en particular os baixos prezos e os problemas de recollida para algunhas explotacións, fixeron que a primeira campaña sen cotas se caracterizase por unha importante conflitividade. Algo que tamén se deixou sentir noutros países da UE, se ben en graos diversos. En Galicia o conflito alcanzou o seu punto álxido coa folga de entregas e o bloqueo ás industrias no mes de setembro; presión que se trasladou posteriormente ás cadeas de distribución.

En resposta ás mobilizacións, o 23 de setembro de 2015 asinouase a nivel español o denominado Acordo Lácteo que, entre outros obxectivos, pretende conseguir prezos sustentables e remuneradores en cada tramo da cadea. O acordo foi rubricado pola FENIL (representante das industrias) e distintas asociacións da distribución alimentaria, ademais das principais empresas da industria láctea e da distribución. Por parte dos produtores, porén, contou co apoio da representación das cooperativas e ASAJA, pero non dos outros dous sindicatos agrarios (UPA e COAG). En Galicia non foi apoiado tampouco por outras organizacións de produtores integradas na entidade que convocara as mobilizacións, a Plataforma en Defensa do Sector Lácteo.

O acordo inclúe compromisos dos distintos axentes da cadea láctea, entre os que podemos salientar:

1. Por parte da distribución alimentaria:
 - a. Valorizar o leite e derivados lácteos, impedindo o seu uso como produtos reclamo.
 - b. Establecer contratos a longo prazo coas industrias provedoras.

¹ Os datos sobre as entregas na UE e nos distintos estados membros proceden do *European Milk Market Observatory* (http://ec.europa.eu/agriculture/milk-market-observatory/index_en.htm). En tanto que os de Galicia continúan sendo subministrados polo fondo español de garantía agraria –FEGA– (http://www.fega.es/es/PwfGcp/es/regulacion_mercados/declaraciones-de-leche).

² http://mediorural.xunta.gal/areas/gandaria/sector_lacteo/observatorio_do_sector_lacteo/custos_de_produccion.

2. Por parte das industrias lácteas:

- a. Aplicar nos seus contratos prezos e volumes de compras que contribúan ao mantemento das explotacións.
- b. Compartir cos gandeiros a revalorización que obteñan nos prezos de cesión á distribución.
- c. Promover, xunto a cooperativas e organizacións de produtores, un modelo de contrato-tipo que incorpore un sistema de arbitraje independente.
- d. Subministrar mensualmente ao Ministerio de Agricultura, Alimentación e Medio Ambiente (MAGRAMA) os datos sobre os prezos de cesión ou venda do leite á distribución.

Algúns deses compromisos xa foron executados, como o acordo dun modelo de contrato-tipo ou a aprobación polo MAGRAMA do real decreto sobre cesión de prezos, publicado a mediados de abril de 2016, despois dunha longa e complexa tramitación (RD 153/2016, de 15 de abril, sobre Declaraciones Obligatorias a Efectuar por los Fabricantes de Leche Líquida Envasada de Vaca). Pero eses cambios nas regras formais non se traduciron ata agora en modificacións relevantes nas relacións entre gandeiros, industrias e distribución. De tal modo, os prezos pagados aos produtores apenas se recuperaron nos meses inmediatamente posteriores e volven apuntar á baixa cara á primavera de 2016; simultaneamente, proseguen os problemas de recollida do leite para algunhas explotacións.

A difícil situación pola que atravesamos o sector lácteo en toda Europa levou as institucións comunitarias a aprobaren axudas excepcionais ás explotacións. Concretamente, a través do Regulamento 2015/1853 (UE) estableceuse unha axuda para os produtores gandeiros por un total de 420 millóns de euros, dos que 25,5 corresponden a España. Ademais, o MAGRAMA activou unha axuda suplementaria cunha dotación de 20 millóns. Trátase, en todo caso, de pequenos *balóns de osíxeno* que poden paliar algo as dificultades a curto prazo, pero non resollen os problemas de fondo.

As estimacións da Comisión Europea para 2016 non anticipan un escenario mellor no mercado lácteo, sobre todo, durante a primeira metade do ano, na que prevé un importante aumento das entregas e novas caídas de prezos. Ese escenario fixo que o Consello de Ministros de Agricultura da UE, celebrado en marzo de 2016, aprobouse un incremento das compras de intervención de manteiga e leite en po, pero mantendo o nivel dos prezos de intervención. Ademais, ante a petición de diversos estados membros para introducir medidas temporais de freo da produción, decidiu permitilo, pero trasladando a aplicación e o eventual custo orzamentario ás decisións en cada país. Deste modo, acábese de activar (en abril de 2016) un mecanismo que permite ás organizacións de produtores, cooperativas ou interprofesionais tomar de forma concertada medidas para frear a produción, pero sempre con carácter voluntario e tendo que ser financiadas as posibles compensacións ás explotacións polo orzamento de cada estado, algo que casa mal cunha regulación común do mercado a nivel europeo e que permite anticipar a nula ou case nula efectividade da medida (que país vai incentivar o control da súa produción se os veciños a seguen incrementando?).

A primeira campaña do novo sistema de axudas directas da PAC 2014-2020

Outra novidade en 2015 foi a posta en marcha do novo sistema de axudas directas ás explotacións derivado da reforma da PAC 2014-2020. Sen coñecer aínda os datos definitivos deste primeiro ano, si podemos adiantar algúns resultados.

En Galicia presentáronse 33.034 solicitudes, o 3,9% do total do Estado (844.502). Comparado co número de beneficiarios do pagamento único en 2014, a redución (-8,2%) foi considerablemente maior que a media española (-2,4%). A superficie pola que se solicitou axuda no pagamento de base, que grosso modo podemos identificar coas terras de cultivos e pastos integradas en explotacións con dereito ás axudas da PAC, foi de 481.000 hectáreas, o 2,1% tan só do total de España.

No que respecta á contía unitaria das axudas, segundo os datos provisionais publicados polo fondo galego de garantía agraria (FOGGA), o importe do pagamento básico nas sete rexións nas que está dividida a superficie galega oscila entre 112,86 e 264,27 euros/hectárea. Dado que o pagamento verde ou *greening* vai ser lixeiramente superior ao 50% do básico, entre as dúas axudas, a media cobrada por hectárea nas distintas rexións situarase entre 170 e 397 euros. Outro feito a salientar é que unha porcentaxe importante das explotacións galegas van percibir a partir de agora as axudas directas da PAC a través do novo réxime simplificado de pequenos agricultores: serán algo máis de 10.000, o 31% dos solicitantes do pagamento básico.

Finalmente, coñecemos a contía unitaria nesta primeira campaña das axudas vinculadas á produción en diferentes ramas. Centrándonos nas máis relevantes para o noso agro:

1. No sector lácteo a axuda para explotacións en zonas de montaña estableceuse en 123,6 euros/vaca para as 75 primeiras cabezas e 59,7 euros/vaca para o resto; nas restantes zonas a axuda queda en 120,5 e 58 euros/vaca, respectivamente.
2. Para as vacas nutrices, a axuda no territorio peninsular fixouse en 95,9 euros/cabeza.
3. No vacún de ceboponse en marcha unha axuda con dúas modalidades: unha para os becerros cebados na mesma explotación de nacemento e outra para os que proceden doutra explotación. No territorio peninsular a contía ascende a 32,7 e 19,6 euros/animal, respectivamente.

Por outra parte, en novembro de 2015 foi aprobado finalmente o Programa de Desenvolvemento Rural (PDR) de Galicia 2014-2020, que vai contar cunha dotación económica de 1.186,4 millóns de euros (889,8 millóns de fondos comunitarios e 296,6 procedentes da Administración Xeral do Estado e da Xunta de Galicia). Como indicamos no anterior informe, iso implica unha redución do 20% respecto ao orzamento inicial do PDR 2007-2013, debido sobre todo ao recorte dos recursos achegados pola Administración central. Os fondos previstos concéntranse principalmente en catro liñas: 335 millóns para investimentos en activos físicos (explotacións, industrias,

infraestruturas...); 305 millóns para o desenvolvemento de zonas forestais e aumento da viabilidade dos bosques; 116 millóns para axudas en zonas con limitacións naturais; e 107 millóns para axudas á mocidade para a creación de empresas.

A dinámica do complexo agroalimentario e do complexo da madeira no período 2000-2013

A recente publicación polo IGE da serie das Contas Económicas de Galicia en base 2010 para o período 2000-2013 permite actualizar a análise ofrecida en informes anteriores sobre a estrutura e a dinámica do complexo agroalimentario e do complexo da madeira. Resumimos a continuación as súas tendencias a medio prazo, prestando especial atención á evolución rexistrada no período de crise económica (2008-2013).

Complexo agroalimentario

Para analizar o complexo agroalimentario utilizamos as contas de produción e explotación e emprego con base 2010. Esas contas están desagregadas en 73 ramas, das que incluímos neste complexo as seis seguintes: agricultura, gandería, caza e servizos relacionados; procesamento e conservación de carne e elaboración de produtos cárnicos; fabricación de produtos lácteos; fabricación de produtos para a alimentación animal; outras industrias alimentarias; e fabricación de bebidas.

O complexo de produción agroalimentario así definido mantén un peso importante na economía galega: en 2013 supón o 5,2% do PIB e o 7% do emprego. Ademais, no quinquenio 2008-2013, nun contexto de contracción do PIB e forte destrución laboral na nosa economía, as ramas que integran este complexo tiveron un comportamento favorable en termos relativos, feito lóxico se temos en conta que estamos a falar da produción de bens de primeira necesidade (cunha baixa elasticidade de renda), que sufriron menos a retracción do consumo provocada pola crise. Deste modo, fronte á perda de peso relativo que se constataba nos anos de expansión (2000-2008), na etapa de crise (2008-2013) aumentou lixeiramente a súa participación tanto no PIB (do 5% ao 5,2%) como no emprego (do 6,6% ao 7%) (cadro 3).

O reforzamento do seu peso económico durante a crise deuse a pesar da lixeira caída que sufriu o VEB do complexo en euros correntes, sendo isto, á súa vez, o saldo de dúas fases claramente diferenciadas: diminución do VEB no bienio 2009-2010 e recuperación nos tres anos seguintes (2011-2013), que se deu tanto no sector agrario como na industria agroalimentaria (cadro 1).

Pola súa parte, a dinámica do emprego neste complexo está totalmente dominada polo sector agrario; de tal modo que a intensa redución constatada no período 2000-2008 deixou paso a unha diminución moito máis lenta nos anos de crise (a deterioración do mercado laboral freou a saída de man de obra da agricultura). Unha

Cadro núm. 1

Evolución do valor engadido bruto do complexo agroalimentario de Galicia

| | Base 2000 | | Base 2010 | | | | | | | | | |
|------------------------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| | 1995 | 2000 | 2000 | 2003 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012* | 2013* |
| Millóns de euros correntes | | | | | | | | | | | | |
| Agricultura, gandería e caza | 892,3 | 856,9 | 1.139,1 | 1.476,7 | 1.402,2 | 1.670,3 | 1.706,3 | 1.477,9 | 1.452,6 | 1.516,2 | 1.515,0 | 1.646,8 |
| Industria agroalimentaria | 428,4 | 532,7 | 630,1 | 719,5 | 899,4 | 911,3 | 967,4 | 871,8 | 821,0 | 811,3 | 822,7 | 922,5 |
| Industria cárnica | 66,6 | 91,9 | 130,0 | 130,8 | 155,4 | 164,0 | 148,2 | 174,0 | 150,2 | 179,1 | 135,9 | 187,9 |
| Industria láctea | 78,8 | 75,7 | 122,1 | 194,7 | 184,4 | 174,6 | 202,1 | 146,6 | 114,8 | 89,1 | 165,7 | 159,5 |
| Industria alimentación animal | 65,4 | 65,8 | 59,8 | 66,4 | 129,1 | 122,8 | 116,2 | 85,9 | 83,8 | 69,3 | 73,8 | 65,4 |
| Outras industrias alimentarias | 145,2 | 186,0 | 211,0 | 193,5 | 245,3 | 252,7 | 317,2 | 249,4 | 232,4 | 236,0 | 222,8 | 288,8 |
| Industria de bebidas | 72,5 | 113,3 | 107,2 | 134,1 | 185,4 | 197,1 | 183,8 | 216,0 | 239,8 | 237,8 | 224,6 | 221,0 |
| Total | 1.320,8 | 1.389,5 | 1.769,2 | 2.196,2 | 2.301,6 | 2.581,7 | 2.673,7 | 2.349,7 | 2.273,5 | 2.327,5 | 2.337,7 | 2.569,4 |
| % sobre o total do complexo | - | - | - | - | - | - | 1,5 | - | - | - | - | - |
| Agricultura, gandería e caza | 67,6 | 61,7 | 64,4 | 67,2 | 60,9 | 64,7 | 63,8 | 62,9 | 63,9 | 65,1 | 64,8 | 64,1 |
| Industria agroalimentaria | 32,4 | 38,3 | 35,6 | 32,8 | 39,1 | 35,3 | 36,2 | 37,1 | 36,1 | 34,9 | 35,2 | 35,9 |
| Industria cárnica | 5,0 | 6,6 | 7,3 | 6,0 | 6,8 | 6,4 | 5,5 | 7,4 | 6,6 | 7,7 | 5,8 | 7,3 |
| Industria láctea | 6,0 | 5,4 | 6,9 | 8,9 | 8,0 | 6,8 | 7,6 | 6,2 | 5,0 | 3,8 | 7,1 | 6,2 |
| Industria alimentación animal | 4,9 | 4,7 | 3,4 | 3,0 | 5,6 | 4,8 | 4,3 | 3,7 | 3,7 | 3,0 | 3,2 | 2,5 |
| Outras industrias alimentarias | 11,0 | 13,4 | 11,9 | 8,8 | 10,7 | 9,8 | 11,9 | 10,6 | 10,2 | 10,1 | 9,5 | 11,2 |
| Industria de bebidas | 5,5 | 8,2 | 6,1 | 6,1 | 8,1 | 7,6 | 6,9 | 9,2 | 10,5 | 10,2 | 9,6 | 8,6 |
| Total | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |

*Os datos de 2012 e 2013 son provisionais.

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE, *Contas Económicas. Base 2000. Serie 1995-2001 e Contas Económicas de Galicia. Base 2010. Serie 2000-2013.*

análise máis detallada dos datos do IGE pon de manifesto a existencia tamén aquí de dúas fases: estabilización do emprego no sector agrario e no conxunto do complexo no bienio 2009-2010, e reanudación do seu descenso desde 2011 (cadro 2). Coas tendencias globais dominadas polo sector agrario, hai que destacar que a industria agroalimentaria logrou manter estable o seu emprego durante a crise; feito que adquire máis valor nun contexto de forte destrución de postos de traballo tanto no conxunto da economía como no sector industrial.

En calquera caso, os datos recentes non alteran a debilidade estrutural do noso complexo agroalimentario: este continúa centrado na produción agraria, sendo limitado o desenvolvemento da industria transformadora. Concretamente en 2013 a industria só achega o 35,9% do VEB do complexo, porcentaxe practicamente idéntica á de 2000 (35,6%), polo que a estrutura non variou nos últimos 13 anos (cadro 1). Un

dato que contrasta co que se observa en xeral nos países do noso entorno, nos que o habitual é que o VEB xerado na transformación das materias primas agrarias supere o da agricultura. Sen ir máis lonxe, en España en 2013, o VEB da industria agroalimentaria alcanzaba unha cifra (27,3 mil millóns de euros) claramente superior á do sector agrario (24,4 mil millóns).³ Como sinalamos en anteriores informes, esa debilidade estrutural explícase por dous factores: a saída de Galicia dunha parte importante da produción primaria sen elaborar e a especialización da nosa agroindustria en produtos de escaso valor engadido. Un problema este último que, lonxe de mellorar, parece agravarse no último decenio: se en 2000 a *ratio* VEB/produción na industria agroalimentaria galega se limitaba ao 23,1%, en 2013 descendera ao 18,6%.⁴

Ese problema afecta especialmente as principais producións gandeiras (leite e carne), e dá lugar a un feito rechamante: a pesar da especialización gandeira do agro galego, non son as ramas industriais relacionadas con estas producións (industria cárnica e láctea) as que teñen maior peso económico; este lugar é ocupado polas outras industrias alimentarias e a industria de bebidas, que en conxunto achegan máis da metade do VEB da industria agroalimentaria (cadro 1). O sector lácteo constitúe o exemplo máis claro desa debilidade agroindustrial, de tal modo que, producindo Galicia ao redor do 38% do leite de vaca de España, a industria láctea radicada na nosa comunidade só achegaba en 2013 o 9,7% do VEB da española.

Cadro núm. 2

Evolución do emprego no complexo agroalimentario de Galicia (en miles de persoas)

| | Base 2000 | | Base 2010 | | | | | | |
|-----------------------------------|--------------|--------------|--------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| | 1995 | 2000 | 2000 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012* | 2013* |
| Postos de traballo (miles) | | | | | | | | | |
| Agricultura, gandería e caza | 182,4 | 133,3 | 130,3 | 58,8 | 56,4 | 56,7 | 54,6 | 51,6 | 48,1 |
| Industria agroalimentaria | 16,3 | 18,6 | 17,9 | 19,6 | 20,4 | 20,2 | 19,9 | 19,5 | 19,4 |
| Industria cárnica | 2,5 | 2,9 | 3,9 | 3,9 | 4,5 | 4,1 | 4,1 | 4,0 | 4,3 |
| Industria láctea | 1,8 | 1,7 | 1,7 | 1,9 | 2,1 | 1,9 | 2,0 | 1,9 | 2,0 |
| Industria alimentación animal | 1,3 | 1,2 | 1,2 | 1,4 | 1,3 | 1,3 | 1,2 | 1,2 | 1,1 |
| Outras industrias alimentarias | 9,1 | 10,92 | 9,2 | 9,3 | 9,6 | 9,8 | 9,7 | 9,7 | 9,4 |
| Industria de bebidas | 1,6 | 1,9 | 1,8 | 3,1 | 3,0 | 3,1 | 2,9 | 2,7 | 2,6 |
| Total | 198,6 | 151,9 | 148,2 | 78,4 | 76,8 | 76,8 | 74,5 | 71,1 | 67,5 |

*Os datos de 2012 e 2013 son provisionais.

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE, *Contas Económicas. Base 2000. Serie 1995-2001* e *Contas Económicas de Galicia. Base 2010. Serie 2000-2013*.

³ Cifras tomadas da Contabilidade Nacional de España Base 2010 do INE.

⁴ Datos procedentes da Encuesta Industrial de Empresas do INE.

Cadro núm. 3

Evolución do peso do complexo agroalimentario no conxunto da economía galega

| | Base 2000 | | Base 2010 | | | | | | | | | |
|--------------------------------|-------------|-------------|-------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| | 1995 | 2000 | 2000 | 2003 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012* | 2013* |
| VEB (%) | | | | | | | | | | | | |
| Agricultura, gandería e caza | 3,7 | 2,5 | 3,7 | 3,9 | 3,0 | 3,3 | 3,2 | 2,8 | 2,8 | 3,0 | 3,1 | 3,3 |
| Industria agroalimentaria | 1,8 | 1,6 | 2,0 | 1,9 | 1,9 | 1,8 | 1,8 | 1,7 | 1,6 | 1,6 | 1,7 | 1,9 |
| Industria cárnica | 0,3 | 0,3 | 0,4 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,4 |
| Industria láctea | 0,3 | 0,2 | 0,4 | 0,5 | 0,4 | 0,3 | 0,4 | 0,3 | 0,2 | 0,2 | 0,3 | 0,3 |
| Industria alimentación animal | 0,3 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,3 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,1 | 0,1 | 0,1 |
| Outras industrias alimentarias | 0,6 | 0,6 | 0,7 | 0,5 | 0,5 | 0,5 | 0,6 | 0,5 | 0,4 | 0,5 | 0,4 | 0,6 |
| Industria de bebidas | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,4 | 0,4 | 0,4 | 0,3 | 0,4 | 0,5 | 0,5 | 0,5 | 0,4 |
| Total | 5,5 | 4,1 | 5,7 | 5,8 | 4,9 | 5,1 | 5,0 | 4,5 | 4,4 | 4,5 | 4,7 | 5,2 |
| Postos de traballo (%) | | | | | | | | | | | | |
| Agricultura, gandería e caza | 18,3 | 12,3 | 11,4 | 8,3 | 6,1 | 5,4 | 5,0 | 5,1 | 5,2 | 5,3 | 5,2 | 5,0 |
| Industria agroalimentaria | 1,6 | 1,7 | 1,7 | 1,5 | 1,7 | 1,6 | 1,7 | 1,8 | 1,9 | 1,9 | 2,0 | 2,0 |
| Industria cárnica | 0,2 | 0,3 | 0,4 | 0,4 | 0,4 | 0,4 | 0,3 | 0,4 | 0,4 | 0,4 | 0,4 | 0,4 |
| Industria láctea | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 |
| Industria alimentación animal | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 |
| Outras industrias alimentarias | 0,9 | 1,0 | 0,8 | 0,6 | 0,7 | 0,7 | 0,8 | 0,9 | 0,9 | 0,9 | 1,0 | 1,0 |
| Industria de bebidas | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,3 |
| Total | 19,9 | 14,0 | 13,1 | 9,8 | 7,7 | 7,0 | 6,6 | 6,9 | 7,1 | 7,2 | 7,2 | 7,0 |

*Os datos de 2012 e 2013 son provisionais.

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE, *Contas Económicas. Base 2000. Serie 1995-2001* e *Contas Económicas de Galicia. Base 2010. Serie 2000-2013*.

Complexo da madeira

Incluimos no complexo da madeira catro ramas das 73 que distingue o IGE nas Contas Económicas de Galicia. Base 2010: silvicultura e explotación forestal, industria da madeira e da cortiza, industria do papel e fabricación de mobles. En 2013 este complexo deu emprego a 20.800 persoas e xerou 916 millóns de euros de valor engadido (cadro 4).

A diferenza do complexo agroalimentario, no que o sector primario ten un maior peso, no da madeira é a industria transformadora a responsable da maior parte do VEB e do emprego xerado. A limitación neste caso radica en que esta se centra principalmente na primeira transformación, como ilustra o feito de que a primeira rama en importancia, a moita distancia, é a industria da madeira e da cortiza (taboleiros e serra) (cadro 4). Isto marca unha importante diferenza co que sucede no conxunto de España, onde é a segunda transformación (fabricación de mobles) a que alcanza maior relevancia. O resultado é que mentres en Galicia o complexo xera 2 euros na

Cadro núm. 4

Evolución do valor engadido e do emprego no complexo da madeira de Galicia

| | Base 2000 | | Base 2010 | | | | | | | | | |
|--|--------------|--------------|--------------|--------------|----------------|----------------|----------------|--------------|----------------|--------------|--------------|--------------|
| | 1995 | 2000 | 2000 | 2003 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012* | 2013* |
| A. VEB | | | | | | | | | | | | |
| Millóns de euros correntes | | | | | | | | | | | | |
| Silvicultura, explotación forestal e actividades dos servizos relacionados | 182,5 | 245,8 | 266,3 | 304,9 | 257,8 | 309,9 | 340,2 | 250,5 | 307,0 | 330,7 | 283,2 | 296,1 |
| Industria da madeira e da cortiza | 278,1 | 344,9 | 338,4 | 399,2 | 448,9 | 507,6 | 457,9 | 362,8 | 352,7 | 356,3 | 323,0 | 312,2 |
| Industria do papel | 127,5 | 158,2 | 168,2 | 99,0 | 121,3 | 140,0 | 141,7 | 89,8 | 155,5 | 119,1 | 112,5 | 129,1 |
| Fabricación de mobles | - | - | 131,2 | 167,6 | 223,0 | 223,3 | 234,5 | 213,9 | 190,3 | 181,9 | 191,4 | 178,1 |
| Total | 588,1 | 749,0 | 904,0 | 970,7 | 1.051,0 | 1.180,9 | 1.174,4 | 917,1 | 1.005,4 | 988,0 | 910,0 | 915,6 |
| % sobre o total do complexo | | | | | | | | | | | | |
| Silvicultura, explotación forestal e actividades dos servizos relacionados | 31,0 | 32,8 | 29,5 | 31,4 | 24,5 | 26,2 | 29,0 | 27,3 | 30,5 | 33,5 | 31,1 | 32,3 |
| Industria da madeira e da cortiza | 47,3 | 46,1 | 37,4 | 41,1 | 42,7 | 43,0 | 39,0 | 39,6 | 35,1 | 36,1 | 35,5 | 34,1 |
| Industria do papel | 21,7 | 21,1 | 18,6 | 10,2 | 11,5 | 11,9 | 12,1 | 9,8 | 15,5 | 12,1 | 12,4 | 14,1 |
| Fabricación de mobles | - | - | 14,5 | 17,3 | 21,2 | 18,9 | 20,0 | 23,3 | 18,9 | 18,4 | 21,0 | 19,4 |
| Total | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |
| B. Emprego | | | | | | | | | | | | |
| Postos de traballo (miles) | | | | | | | | | | | | |
| Silvicultura, explotación forestal e actividades dos servizos relacionados | 3,8 | 6,7 | 5,4 | 5,8 | 6,0 | 6,8 | 7,7 | 8,1 | 6,8 | 6,7 | 6,2 | 6,2 |
| Industria da madeira e da cortiza | 11,3 | 14,1 | 14,6 | 14,0 | 13,4 | 12,9 | 11,7 | 10,4 | 10,2 | 9,2 | 8,5 | 8,2 |
| Industria do papel | 1,1 | 1,0 | 1,1 | 1,4 | 1,4 | 1,5 | 1,5 | 1,6 | 1,6 | 1,6 | 1,5 | 1,4 |
| Fabricación de mobles | - | - | 12,6 | 10,5 | 10,6 | 8,1 | 8,2 | 7,5 | 6,9 | 6,3 | 5,5 | 5,0 |
| Total | 16,2 | 21,8 | 33,7 | 31,7 | 31,4 | 29,4 | 29,1 | 27,5 | 25,5 | 23,7 | 21,7 | 20,8 |
| % sobre o total do complexo | | | | | | | | | | | | |
| Silvicultura, explotación forestal e actividades dos servizos relacionados | 23,7 | 30,6 | 16,1 | 18,3 | 19,0 | 23,1 | 26,5 | 29,3 | 26,6 | 28,1 | 28,6 | 30,0 |
| Industria da madeira e da cortiza | 69,7 | 64,7 | 43,2 | 44,3 | 42,7 | 44,1 | 40,2 | 37,7 | 40,0 | 38,7 | 39,3 | 39,3 |
| Industria do papel | 6,6 | 4,7 | 3,3 | 4,4 | 4,4 | 5,1 | 5,1 | 5,7 | 6,2 | 6,6 | 6,9 | 6,7 |
| Fabricación de mobles | - | - | 37,3 | 33,0 | 33,9 | 27,7 | 28,2 | 27,2 | 27,2 | 26,6 | 25,3 | 23,9 |
| Total | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |

*Os datos de 2012 e 2013 son provisionais.

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE, Contas Económicas. Base 2000. Serie 1995-2001 e Contas Económicas de Galicia. Base 2010. Serie 2000-2013.

transformación industrial por cada euro de valor engadido no monte, no Estado esa cifra elévase a máis de 11 euros.⁵

Por outra parte, hai que salientar que a crise económica tivo un forte impacto no complexo da madeira galego, dada a súa ligazón con actividades especialmente afectadas pola crise, como a construción. Así, se entre 2000 e 2007 o VEB do complexo medrou a un ritmo anual do 3,9%, no período 2008-2013 sufriu unha caída media do 4,2% anual, ata retornar a unha cifra (en euros correntes) similar á de principios de século. O deterioro foi especialmente acusado na industria da madeira e da cortiza, que pasou dunha taxa de crecemento anual do 6% nos anos de expansión a un -7,8% anual na etapa de crise. Pero o impacto deixouse sentir tamén con forza na fabricación de mobles e, aínda que en menor medida, no propio sector forestal (cadro 4).

En conxunto, o complexo da madeira achega en 2013 o 1,8% do VEB e o 2,1% do emprego da nosa economía. Isto é, aproximadamente, 1/3 do que vimos para o complexo agroalimentario, constatándose unha diminución continua do seu peso relativo no período 2000-2013, tanto na fase de expansión económica como na de crise (cadro 5).

Cadro núm. 5

Evolución do peso do complexo da madeira no conxunto da economía galega

| | Base 2000 | | Base 2010 | | | | | | | | | |
|--|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| | 1995 | 2000 | 2000 | 2003 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012* | 2013* |
| VEB (%) | | | | | | | | | | | | |
| Silvicultura, explotación forestal e actividades dos servizos relacionados | 0,8 | 0,7 | 0,9 | 0,8 | 0,6 | 0,6 | 0,6 | 0,5 | 0,6 | 0,6 | 0,6 | 0,6 |
| Industria da madeira e da cortiza | 1,2 | 1,0 | 1,1 | 1,1 | 1,0 | 1,0 | 0,9 | 0,7 | 0,7 | 0,7 | 0,7 | 0,6 |
| Industria do papel | 0,5 | 0,5 | 0,5 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,2 | 0,3 | 0,2 | 0,2 | 0,3 |
| Fabricación de mobles | - | - | 0,4 | 0,4 | 0,5 | 0,4 | 0,4 | 0,4 | 0,4 | 0,4 | 0,4 | 0,4 |
| Total | 2,7 | 2,6 | 2,9 | 2,6 | 2,3 | 2,3 | 2,2 | 1,8 | 1,9 | 1,9 | 1,8 | 1,8 |
| Postos de traballo (%) | | | | | | | | | | | | |
| Silvicultura, explotación forestal e actividades dos servizos relacionados | 0,4 | 0,6 | 0,5 | 0,5 | 0,5 | 0,6 | 0,7 | 0,7 | 0,6 | 0,6 | 0,6 | 0,6 |
| Industria da madeira e da cortiza | 1,1 | 1,3 | 1,4 | 1,3 | 1,2 | 1,1 | 1,0 | 0,9 | 0,9 | 0,9 | 0,9 | 0,8 |
| Industria do papel | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,2 | 0,2 | 0,1 |
| Fabricación de mobles | - | - | 1,2 | 1,0 | 0,9 | 0,7 | 0,7 | 0,7 | 0,6 | 0,6 | 0,6 | 0,5 |
| Total | 2,1 | 2,6 | 3,2 | 2,9 | 2,7 | 2,5 | 2,5 | 2,5 | 2,4 | 2,3 | 2,2 | 2,1 |

*Os datos de 2012 e 2013 son provisionais.

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE, *Contas Económicas. Base 2000. Serie 1995-2001* e *Contas Económicas de Galicia. Base 2010. Serie 2000-2013*.

⁵ Datos calculados a partir da Contabilidad Nacional de España. Base 2010 do INE.

Tendencias a medio prazo do sector agrario (1990-2014)

No informe anterior ofrecemos un balance sobre a dinámica das macromagnitudes do sector agrario galego no período 1990-2012 baseado na información dispoñible, que estaba integrada por dúas series: a publicada polo Ministerio de Agricultura para o decenio 1990-2000, completada coas súas estimacións para 2011 e 2012; e a serie integrada polas estimacións da Consellería do Medio Rural para 2000-2008 e os datos para os anos recentes (2008-2012) publicados polo IGE nas Contas Económicas de Galicia. No último ano viron a luz novas cifras que permiten actualizar a análise ata 2013, ademais de revisar as estimacións para os anos precedentes. Por unha parte, como vimos no epígrafe anterior, o IGE publicou a serie das Contas Económicas de Galicia en Base 2010 para o período 2000-2013; datos que, sen ofrecerem para a agricultura unhas contas detalladas, si permiten aproximarse ás magnitudes básicas do sector (produción e renda). En paralelo, o Ministerio de Agricultura, Alimentación e Medio Ambiente (MAGRAMA), continuando o que fixera para 2011 e 2012, deu a coñecer as contas da agricultura por comunidades autónomas para 2013.⁶

Apoiándonos nesas cifras, imos achegar unha imaxe actualizada das tendencias do sector no período 1990-2013, completándoas co que indican para 2014 as nosas propias estimacións. Con isto trátase de resumir a dinámica do sector agrario nos dous últimos decenios, co fin de contextualizar a análise sobre a súa conxuntura en 2015.

Tendencias globais no período 1990-2013

No gráfico 2 recolleemos a evolución anual das macromagnitudes básicas do sector agrario galego en termos reais no período 1990-2013 que se obtén tomando as series do MAGRAMA (1990-2000) e da Consellería do Medio Rural (2000-2008) e enlazando esta última cos datos do IGE para 2008-2013.⁷ As tendencias no conxunto do período aparecen definidas por tres notas:

- a. O volume da produción agraria experimentou un incremento moderado, pero moito máis significativo do que viñan indicando ata agora os datos: 40% nos 23 anos, o que supón unha taxa acumulativa anual do 1,5%.

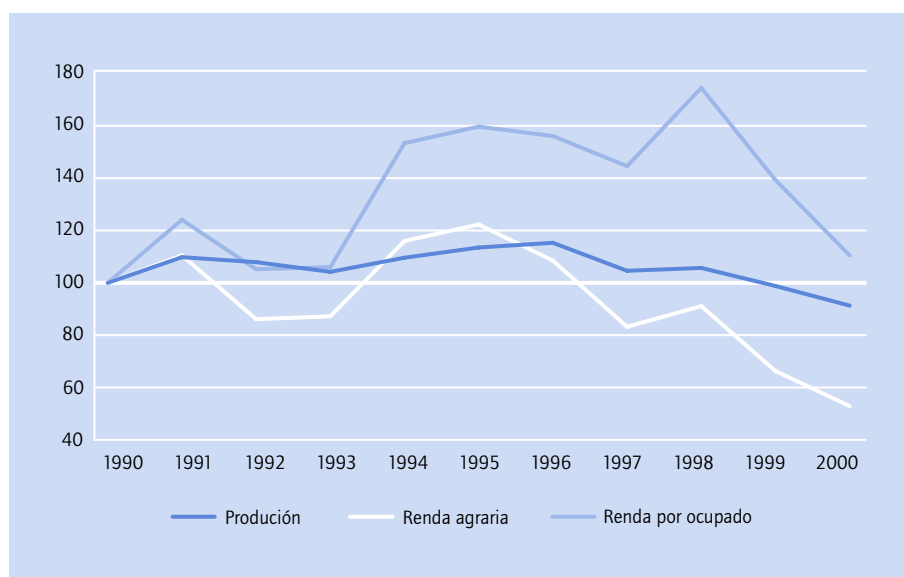
⁶ MAGRAMA: *Cuentas Económicas de la Agricultura. Resultados regionales 2013* (<http://www.magrama.gob.es/es/estadistica/temas/estadisticas-agrarias/economia/cuentas-economicas-agricultura/#para4>).

⁷ As cifras de produción están expresadas en termos reais (descontando a variación dos prezos percibidos), e as relativas á renda agraria, en moeda constante (deflactadas polo IPC). Convén lembrar que todos os datos se refiren á rama Agricultura, gandería, caza e actividades dos servizos relacionadas, e que a produción aparece medida a prezos básicos (suma dos prezos ao produtor máis as subvencións ligadas aos produtos).

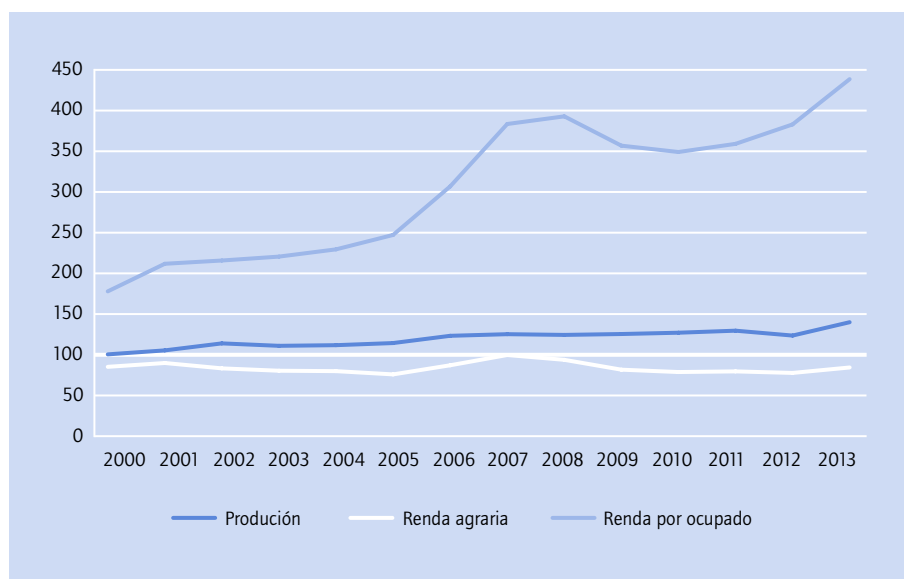
Gráfico 2

Evolución da produción, da renda e da renda por ocupado no sector agrario galego. Evolución en termos reais; índices base 1990=100

a) Series do MAGRAMA



b) Series da Consellería do Medio Rural



b. Ese crecemento do *output* acompañouse, porén, dunha diminución da renda agregada en moeda constante (-15,6%), que tivo a súa orixe en dous factores: o notable aumento dos consumos intermedios e as amortizacións do capital fixo; e a dinámica desfavorable dos prezos (deterioro do nivel real dos prezos percibidos e da relación prezos percibidos/prezos pagados), só compensada en parte pola alza das subvencións.

c. O terceiro feito a salientar foi o fortísimo axuste demográfico, que se concreta en que a poboación ocupada no sector se reduciu a 1/5 do seu volume inicial (-80,7%). Isto posibilitou que, a pesar do descenso da renda global, a renda por ocupado experimentase un incremento espectacular, multiplicándose (en euros constantes) por 4,4 no período 1990-2013 (gráfico 2). En cifras absolutas, expresado en euros constantes de 1995, este indicador pasou de 3530 a 15.482 euros por traballador. Se tomamos os datos en termos correntes (moeda de cada ano) a renda por traballador multiplicouse por 8,4, pasando de 2700 euros en 1990 a 25.700 en 2013.

En suma, ao final do período o sector agrario galego xeraba un *output* un 40% superior ao de dúas décadas antes e unha renda un 15% inferior, pero facíao con 1/5 da man de obra inicial, o que posibilitaba que a renda por ocupado fose máis de catro veces superior á existente en 1990.

O cadro 6 permite situar esas tendencias no contexto español, a partir das macro-magnitudes en termos correntes publicadas polo MAGRAMA para 1990, 2000, 2011, 2012 e 2013. As conclusións poden resumirse así:

- O valor monetario da produción agraria (resultado da dinámica combinada do *output* real e dos prezos) rexistrou en Galicia no período 1990-2013 un crecemento claramente maior que en España, facendo que o seu peso na produción española se elevase do 6% ao 8,3%.
- Isto acompañouse dun incremento máis forte dos consumos intermedios (gasto das explotacións na compra de *inputs*), o que limitou o crecemento do valor engadido e fixo que o peso da agricultura galega no VEB agrario español ascendese tamén, pero en menor medida: do 6,2% ao 7,5%.
- Se a iso unimos a maior carga das amortizacións do capital fixo e o menor aumento das subvencións no agro galego,⁸ o resultado é que, a pesar da expansión moito maior do valor do *output*, a renda do sector rexistrou aquí unha evolución similar, só levemente mellor. Así, a participación na renda agraria de España pasou do 5,8% en 1990 ao 6,2% en 2013.
- Cunha dinámica produtiva máis favorable e un comportamento similar da renda agregada, a principal singularidade da evolución do sector en Galicia estivo na

⁸ Como se deduce do cadro 6, a ratio subvencións/produción agraria limitábase en Galicia en 2013 ao 42% da media estatal.

intensidade que alcanzou o axuste demográfico. Se en 1990 a nosa agricultura xeraba o 5,8% da renda agraria española contando co 21% dos agricultores, en 2013 mantén un peso similar na renda (6,2%), pero co 8% da poboación ocupada (a participación no emprego agrario español é 2,5 veces menor á de dúas décadas atrás). Esa intensidade moito máis forte do axuste demográfico posibilitou unha notable converxencia da renda por ocupado, que pasou do 27,7% ao 78,5% da media da agricultura española. Noutras palabras, se en 1990 a renda que obtiña cada agricultor galego se limitaba a 1/4 da media do sector en España en 2013 supera os 3/4, un nivel que non está lonxe da plena equiparación (cadro 6). Contamos cada vez con menos agricultores, pero que obteñen uns ingresos cada vez máis próximos ao estándar medio español.

Cadro núm. 6

Evolución das macromagnitudes do sector agrario galego e do seu peso na agricultura española*

| | Millóns de euros correntes | | | | | | | Poboación ocupada (miles) | Renda agraria/Ocupado (miles de euros) |
|---------------------------|----------------------------|--------------------------|--------------------------------|---|------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------|---------------------------|--|
| | (A) Producción agraria | (B) Consumos intermedios | (C = A-B) VEB a prezos básicos | (D) Amortizacións (consumo de capital fixo) | (E) Outras subvencións á produción | (F) Outros impostos sobre a produción | Renda agraria (VENcf) (C-D+E-F) | | |
| Cifras absolutas | | | | | | | | | |
| 1990 | 1.470,8 | 505,0 | 965,7 | 181,2 | 17,9 | 1,5 | 800,8 | 292,4 | 2,7 |
| 2000 | 1.653,7 | 788,3 | 865,4 | 266,1 | 23,9 | 2,0 | 621,1 | 140,0 | 4,4 |
| 2011 | 3.078,5 | 1.645,8 | 1.432,7 | 400,7 | 245,8 | 10,5 | 1.267,4 | 64,8 | 19,6 |
| 2012 | 3.191,8 | 1.763,7 | 1.428,1 | 421,4 | 227,4 | 9,5 | 1.224,6 | 59,3 | 20,7 |
| 2013 | 3.653,7 | 1.959,0 | 1.694,7 | 441,9 | 203,2 | 10,1 | 1.445,8 | 56,3 | 25,7 |
| % variación | | | | | | | | | |
| 1990-2000 | 12,4 | 56,1 | -10,4 | 46,8 | 33,2 | 27,9 | -22,4 | -52,1 | 62,0 |
| 2000-2013 | 120,9 | 148,5 | 95,8 | 66,1 | 751,5 | 409,9 | 132,8 | -59,8 | 478,9 |
| 1990-2013 | 148,4 | 287,9 | 75,5 | 143,8 | 1.034,5 | 552,3 | 80,5 | -80,7 | 837,6 |
| Galicia/España (%) | | | | | | | | | |
| 1990 | 6,0 | 5,7 | 6,2 | 9,2 | 6,1 | 3,0 | 5,8 | 21,0 | 27,7 |
| 2000 | 4,6 | 5,9 | 3,8 | 9,6 | 1,8 | 1,5 | 2,9 | 14,5 | 20,2 |
| 2011 | 7,5 | 8,3 | 6,7 | 8,5 | 4,1 | 4,0 | 5,7 | 8,9 | 63,9 |
| 2012 | 7,6 | 8,6 | 6,7 | 8,6 | 3,8 | 3,3 | 5,5 | 8,3 | 66,3 |
| 2013 | 8,3 | 9,1 | 7,5 | 8,8 | 3,5 | 3,2 | 6,2 | 8,0 | 78,5 |

* Rama Agricultura, gandería, caza e actividades dos servizos relacionados.

Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ MAGRAMA: *Evolución de las macromagnitudes agrarias regionales 1990-2000; Cuentas Económicas de la Agricultura. Resultados nacionales 1990-2015; Cuentas Económicas de la Agricultura. Resultados regionales 2011, 2012, 2013.*

■ INE, EPA.

As distintas etapas dentro do período 1990-2013

Esas tendencias globais no período 1990-2013 esconden unha dinámica totalmente contraposta entre as dúas décadas aí incluídas: comportamento negativo e moito peor que en España nos anos 1990; evolución, en cambio, positiva e netamente mellor que a española nos 2000 e no que vai transcorrido do decenio actual (cadro 6). Nunha análise máis detallada, conséntase a existencia de seis etapas na dinámica do sector agrario galego ao longo deses 23 anos (gráfico 2):

- A primeira metade dos noventa (1991-1995) caracterizouse por unha significativa alza da produción e a renda do sector e, aínda máis, da renda por ocupado.
- A evolución modificouse por completo no quinquenio 1996-2000, no que asistimos a unha contracción do *output* acompañada dunha caída intensa da renda, que levou mesmo a un notable deterioro da renda por agricultor.
- Despois desa fonda crise, a dinámica do sector experimentou unha mellora no quinquenio 2001-2005, que posibilitou unha recuperación da renda por traballador.
- A mellora moderada do quinquenio anterior deixou paso a unha dinámica moito máis favorable no bienio 2006-2007.
- A quinta etapa comprende o trienio 2008-2010, no que o sector rexistrou de novo un comportamento moi desfavorable. A crise de rendas iniciada a nivel europeo en 2008, que nese ano afectara de forma moderada o noso agro, acentuouse en 2009 e prolongouse a 2010. Nestes tres anos asistimos a un lixeiro incremento da produción, pero o acusado deterioro dos prezos (pola caída dos percibidos e a alza simultánea do custo dos insumos) provocou un descenso da renda e mesmo da renda por ocupado: -21% e -9%, respectivamente, no trienio.
- Finalmente a sexta etapa correspóndese cos anos 2011-2013, que se caracterizan en conxunto, aínda que con oscilacións, por unha recuperación da crise anterior. Neste trienio, debido principalmente aos favorables resultados de 2013, o *output* da agricultura galega aumentou nun 10%, a renda agregada, nun 7%, e a forte caída simultánea da poboación ocupada fixo que a renda por traballador experimentase un incremento do 26%, superando en 2013 os niveis previos á crise iniciada en 2008.

En conxunto, o balance do período 1990-2013 aparece ensombrecido pola dinámica moi negativa que tivo lugar na segunda metade dos noventa e no trienio 2008-2010; mentres que na primeira metade dos noventa, na maior parte da década dos 2000 (especialmente no bienio 2006-2007) e de novo no último trienio (2011-2013) o sector presenta un comportamento positivo.

Actualización coas estimacións para 2014

As estimacións propias que elaboramos para 2014, que aparecen resumidas no cadro 7 e no gráfico 4, permiten actualizar as tendencias a medio prazo completando a serie para o período 1990-2014. Pois ben, eses cálculos, que deben tomarse con prudencia á espera de dispoñer de datos oficiais, apuntan a que este ano cesou a recuperación constatada no trienio anterior. A pesar da expansión dos volumes de produción, o deterioro dos prezos percibidos provocou que a renda do sector agrario galego sufrise unha notable caída (-6,8%). O fortísimo descenso da poboación ocupada (-12,8%) posibilitou que esa contracción da renda agregada se acompañase dun incremento da renda media por traballador; pero iso non oculta a inflexión negativa que se produciu na conxuntura do sector. En calquera caso, a incorporación das cifras de 2014 só vén acentuar o diagnóstico sobre as tendencias a medio prazo que obtiñamos para o período 1990-2013: descenso da renda agregada e mellora simultánea da renda por ocupado debido á intensa redución da man de obra.

A conxuntura do sector en 2015: unha visión global

Evolución na Unión Europea e en España

Nos anos transcorridos desde o estalido da crise económica en 2008, os ingresos dos agricultores europeos presentan en conxunto unha tendencia alcista, pero acompañada de fortes oscilacións conxunturais, moi ligadas á volatilidade dos mercados internacionais. Segundo as cifras máis recentes de EUROSTAT, a renda agraria por unidade de traballo (UTA) en euros constantes sufriu na UE-28 unha acusada caída en 2008 e 2009 (-4,3% e -10%, respectivamente), seguida dunha vigorosa recuperación en 2010 (22%) e 2011 (9,2%). E as oscilacións continuaron, se ben de forma máis suave, nos tres anos posteriores: lixeira diminución en 2012 (-1,8%), alza en 2013 (2,9%) e nova caída en 2014 (-1,7%) (cadro 7 e gráfico 3).

Pois ben, esa inestabilidade proseguíu en 2015 cun descenso dos ingresos do sector que veu acentuar a caída constatada no exercicio anterior. De acordo coas primeiras estimacións de EUROSTAT,⁹ a renda global do sector agrario rexistrou na UE-28 unha diminución en euros constantes do 6%; o que, a pesar do descenso da man de obra (-1,8%), provocou unha redución da renda por UTA (-4,3%) (cadro 7). O deterioro nos dous últimos anos non anula o incremento a medio prazo que segue caracterizando a renda por traballador: o seu nivel en 2015 é un 9% superior ao de

⁹ EUROSTAT (2015): *Communiqué de presse 223/2015*, 15 de decembro de 2015.

European Commission - Directorate General for Agriculture and Rural Development (2016): *Statistical Factsheet. European Union*. January 2016.

2007 e acumula no período 2000-2015 un crecemento do 31,9% (gráfico 4). Pero vén confirmar as continuas oscilacións conxunturais que acompañan ese incremento. Oscilacións que no bienio 2014-2015 están moi ligadas á baixa dos prezos agrarios nos mercados internacionais, agravada no caso europeo (sobre todo para certos produtos) polo impacto do veto ruso ás exportacións comunitarias.

Como vén sucedendo desde 2008, esa dinámica global esconde comportamentos sumamente dispares duns a outros estados membros, que hai que vincular coa volatilidade dos mercados dos diferentes produtos e o seu impacto moi desigual por países. Concretamente, a caída da renda por UTA no conxunto da UE-28 en 2015 é o resultado de evolucións que van desde o incremento do 21,5% en Croacia ata o descenso nun 37,6% en Alemaña. No lado negativo, este indicador diminuíu en 15 dos 28 estados membros, alcanzando taxas de variación negativas próximas ou enriba do 20% en Alemaña, Dinamarca, Reino Unido, Luxemburgo, Polonia e Romanía. En contraposición, os 13 países restantes viron mellorar os ingresos dos seus agricultores, con alzas superiores ao 10% en Croacia, Letonia e Grecia, e no contorno desa cifra en Francia, Bélxica e Italia. En conxunto, a caída concentrouse principalmente nos 13 novos estados membros integrados desde 2004 (-8,4%), en tanto que foi moi suave na UE-15 (-1%).

Cadro núm. 7

Evolución da renda global e da renda por ocupado no sector agrario en Galicia, España e na UE
Cifras referidas á metodoloxía SEC-95. Taxas de variación anuais (en %)

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|----------------------------|------|-------|--------|-------|------|-------|-------|-------|-------|
| Galicia | | | | | | | | | |
| Renda agraria ¹ | 14,5 | -5,9 | -12,9* | -3,5* | 1,0* | -2,4* | 8,7* | -6,8* | -8,2* |
| Man de obra (ocupados) | -8,4 | -8,2 | -4,1 | -1,4 | -1,9 | -8,5 | -5,1 | -12,8 | -7,1 |
| Renda/Ocupado | 25,0 | 2,4 | -9,2* | -2,2* | 2,9* | 6,7* | 14,5* | 6,9* | -1,2* |
| España | | | | | | | | | |
| Renda agraria ¹ | 10,6 | -14,0 | -7,4 | 11,3 | -5,2 | -0,1 | 6,9 | -7,2 | 0,6 |
| Man de obra (UTA) | -1,5 | -5,3 | -3,9 | 0,2 | -3,3 | -0,5 | -5,4 | -2,1 | -2,6 |
| Renda/UTA | 12,4 | -9,2 | -3,7 | 11,1 | -1,9 | 0,4 | 12,2 | -5,2 | 3,3 |
| UE² | | | | | | | | | |
| Renda agraria ¹ | 4,8 | -6,3 | -12,4 | 17,5 | 6,2 | -2,2 | 1,9 | -4,0 | -6,0 |
| Man de obra (UTA) | -5,5 | -2,1 | -2,3 | -3,5 | -2,7 | -0,5 | -0,9 | -2,3 | -1,8 |
| Renda/UTA | 10,4 | -4,3 | -10,0 | 22,0 | 9,2 | -1,8 | 2,9 | -1,7 | -4,3 |

¹ VENcf en moeda constante.

² De 2007 a 2012 UE-27; a partir de 2013 UE-28.

* Estimacións propias (para 2009-2013 baseadas nas Contas Económicas do IGE).

Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ Eurostat, *Economic Accounts for Agriculture*.

■ MAGRAMA, Cuentas Económicas de la Agricultura.

■ Consellería do Medio Rural, Contas Económicas da Agricultura 2006-2008.

■ IGE, Contas Económicas de Galicia. Base 2010. Serie 2000-2013.

■ INE, EPA.

O deterioro que sufriu este ano a renda dos agricultores europeos tivo esencialmente a súa orixe, igual que en 2014, na dinámica desfavorable dos prezos percibidos, só compensada en parte polo abaratamento dos insumos. Pero a iso sumouse unha contracción do *output* (-0,8%), en contraste coa expansión do exercicio anterior. Ao lado diso, a outra novidade radicou nas ramas máis afectadas polo descenso dos prezos: se en 2014 este se concentrou nas producións agrícolas, en 2015 foron as ramas gandeiras, en particular o leite e o porcino, as que rexistraron as maiores caídas.

Con algo máis de detalle podemos resumir así o balance do último ano. O volume da produción agraria experimentou unha leve contracción (-0,8%), derivada da caída do *output* vexetal (-3,7%) e a pesar do crecemento do gandeiro (2,5%), o que, dada a diminución menor do volume dos consumos intermedios (-0,3%), orixinou

unha redución máis significativa do VEB real (-1,7%). A esa contracción do *output* sumouse unha dinámica desfavorable dos prezos, pola súa caída nas ramas gandeiras, que provocou un descenso apreciable do valor monetario da produción agraria (-2,5%) concentrado na gandería (-5,9%). O abaratamento simultáneo dos insumos posibilitou que iso se acompañase dun descenso similar do gasto en consumos intermedios (-2,4%), pero, aínda así, deuse un comportamento negativo dos prezos. Isto, unido á diminución das *outras subvencións*, as non ligadas aos produtos (-4,5%), deu como resultado unha redución da renda agraria (-6% en euros constantes) e tamén da renda por traballador (-4,3%). Cómpre reiterar, iso si, que ese negativo balance global esconde dinámicas moi dispares por orientacións produtivas: desde a forte caída do valor da produción

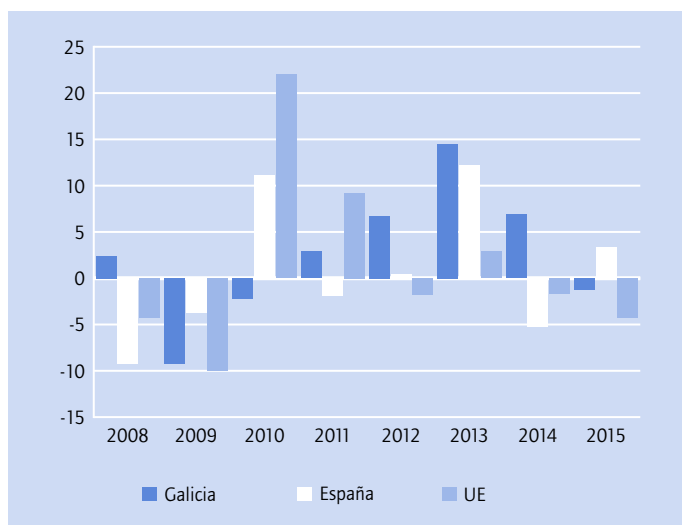
no sector lácteo (-14,9%) e no porcino (-8,9%), ata aumentos significativos (entre o 7% e o 12%) nas froitas e hortalizas. Temos que salientar o contraste que se observa en conxunto entre o subsector agrícola e o gandeiro: a produción vexetal reduciuse en volume (-3,7%), pero mantivo estable o seu valor económico (-0,3%) grazas ao aumento dos prezos; mentres que o contrario sucedeu na gandería, onde se incrementaron os volumes producidos (2,5%), pero a intensa caída dos prezos provocou unha diminución do seu valor (-5,9%).

A crise de rendas pola que atravesamos a agricultura europea no bienio 2014-2015 afectou tamén España, pero con notables especificidades. Se en 2014 a diminución tanto da renda do sector (-7,2%) como da renda/UTA (-5,2%) foi aquí moi superior á media da UE-28, iso deixou paso en 2015 a unha moderada recuperación en contraste

Gráfico 3

Renda agraria por ocupado en termos reais

Taxas de variación interanuais (en %)



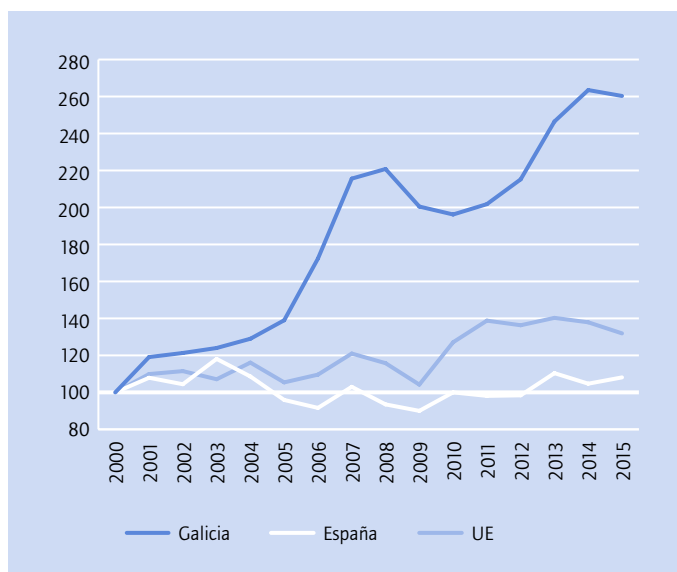
co novo descenso a nivel comunitario. Concretamente, segundo as estimacións do MAGRAMA,¹⁰ que nutren tamén as cifras publicadas polo EUROSTAT, a renda da agricultura española (en euros constantes) rexistrou este ano un leve incremento (0,6%), o que, unido á redución da man de obra (-2,6%), deu como resultado un aumento máis significativo da renda por UTA (3,3%). Un aumento que non é suficiente para compensar o deterioro do exercicio anterior, pero que contrasta positivamente coa evolución deste indicador a escala europea (-4,3%) (cadro 7 e gráfico 3).

As oscilacións recentes insírense nunha tendencia a medio prazo máis desfavorable no caso español, como se reflicte no feito de que a renda por traballador en 2015 só supera nun 8,1% a de comezos de século, mentres que na UE o incremento neste período 2000-2015 alcanza o 31,9%. Non obstante, hai que precisar que ese peor comportamento débese á pasada década, en tanto que no último cuatrienio (2012-2015) a renda agraria por UTA presenta en España unha evolución mellor que a media europea (gráfico 4). Ampliando o horizonte temporal, resulta rechamante que a renda dos agricultores sufrise aquí unha notable caída (-17,4%) entre 1996 e 2008, coincidindo coa etapa de expansión económica, mentres que no período de crise económica experimentou unha alza, que permitiu retornar en 2015 a un valor (en euros constantes) similar ao de 1996. O resultado é que, con fortes oscilacións, a renda por traballador na agricultura española permaneceu globalmente estancada nas dúas últimas décadas.

Centrándonos en 2015, a dinámica favorable que presenta España no contexto europeo tivo a súa orixe principal nun factor: a alza moito maior dos prezos dos produtos agrícolas, que posibilitou un aumento do valor monetario da produción vexetal (6,1%) en contraste coa súa estabilidade na UE (-0,3%). Dada a especialización nesas ramas do sector agrario español, iso marcou a conxuntura global do sector compensando a negativa evolución das ramas gandeiras. Deste modo, o valor económico da produción agraria experimentou un incremento en euros correntes (2,5%), en contraste coa súa caída na UE-28 (-2,5%); e, a pesar do

Gráfico 4

Evolución da renda agraria por ocupado en termos reais
(índices: base 2000 = 100)



¹⁰ MAGRAMA (2016): Renta agraria año 2015. Segunda estimación. Enero 2016.

<http://www.magrama.gob.es/es/estadistica/temas/estadisticas-agrarias/economia/cuentas-economicas-agricultura>.

crecemento do gasto en consumos intermedios, iso trasladouse á variación da renda agraria, que rexistrou unha leve alza en termos reais (0,6%), fronte á súa caída a nivel europeo (-6%). Reiteramos que esta evolución máis positiva da renda tivo a súa orixe no comportamento dos prezos (pola súa alza nos produtos agrícolas), posto que a caída tanto da produción como do VEB real foi na agricultura española superior á media europea (para o VEB -6,5% fonte a -1,7%).

Con algo máis de detalle, podemos sintetizar así a dinámica do sector en España en 2015:¹¹

- O volume do *output* sufriu unha contracción (-1,8%), debido á caída da produción agrícola (-6,3%) e a pesar da expansión da gandeira (4,8%). Dado o crecemento simultáneo do volume dos consumos intermedios (2,9%), iso provocou un descenso maior do VEB real (-6,5%).
- A redución do *output* viuse máis que compensada polo comportamento favorable dos prezos. Neste sentido, tivo lugar un incremento dos prezos básicos da produción agraria (4,4%) debido á súa alza nos produtos vexetais¹² (13,3%) e unha estabilidade simultánea do índice de prezos dos insumos (-0,1%), o que deu como saldo unha mellora tanto dos prezos percibidos en termos reais como da relación real de intercambio dos agricultores (prezos percibidos/prezos pagados).
- A pesar da diminución das *outras subvencións* (as axudas desvinculadas da produción) no primeiro ano de aplicación da PAC 2014-2020 (-3,2%), o bo comportamento dos prezos deu como resultado final un lixeiro aumento da renda do sector (0,6% en euros constantes).

Hai que recalcar, non obstante, pola súa relevancia desde a perspectiva galega, que esa dinámica global esconde unha conxuntura totalmente contraposta entre as ramas agrícolas e as gandeiras. Nas primeiras deuse unha caída dos volumes producidos (-6,3%) acompañada dunha alza maior dos prezos (13,3%), que orixinou un aumento do valor da produción (6,1%), destacando os incrementos observados nas froitas e hortalizas. Mentres que o contrario sucedeu nas ramas gandeiras: expansión do *output* (4,8%), mais contrarrestada polo deterioro dos prezos (-6,8%), do que se derivou unha redución do valor da produción (-2,4%). Aínda que isto agacha, á súa vez, tendencias dispares: notable caída dos ingresos nas explotacións lácteas (-13,7%) e, en menor medida, nas de porcino e ovos, fronte a un moderado incremento nas de vacún de carne e avicultura de carne.

¹¹ MAGRAMA (2016): Renta agraria año 2015. Segunda estimación. Enero 2016.

¹² Os prezos básicos, nos que están calculadas as macromagnitudes do sector, inclúen os prezos percibidos e as subvencións ligadas aos produtos. Se nos limitamos aos prezos percibidos, os últimos datos publicados polo MAGRAMA, correspondentes aos índices anuais móbiles de novembro de 2015, sinalan un crecemento do 2,1% (resultado dun aumento do 7,2% dos prezos agrícolas e un descenso do 7,7% dos gandeiros). <http://www.magrama.gob.es/es/estadistica/temas/estadisticas-agrarias/economia/precios-percibidos-pagados-salarios>.

A dinámica do sector agrario galego en 2015

En Galicia non contamos polo momento con ningunha estimación oficial das contas económicas do sector agrario en 2015,¹³ polo que debemos conformarnos con perfilar un balance provisional a partir dos datos dispoñibles, referidos á dinámica das principais producións no noso agro e aos prezos percibidos e pagados a nivel español.

Para contextualizar a conxuntura recente hai que comezar lembrando que a agricultura galega participou nos anos 2008-2014 das tendencias a escala europea e estatal que acabamos de expoñer, pero fíxoo con notables especificidades. A diminución da renda por ocupado no bienio 2008-2009 foi máis moderada que en España e na UE, pero a caída prolongouse no noso caso ata 2010. Iso foi seguido dunha recuperación no trienio 2011-2013, debido principalmente aos favorables resultados de 2013: neses tres anos recuperouse a renda do sector e isto, unido á intensa caída da man de obra, traducíuse nun incremento da renda por traballador superior á media española e comunitaria. Finalmente, o agro galego viuse afectado de cheo polo deterioro dos mercados que se iniciou na UE en 2014, sufrindo este ano unha notable contracción da renda agregada. Pero o ritmo especialmente elevado que alcanzou, segundo a EPA, a redución da poboación ocupada deixou como saldo estatístico un aumento da renda por traballador (6,9%), en contraste co descenso na UE (-1,7%) e en España (-5,2%) (cadro 7 e gráfico 3). O resultado para o conxunto do período 2008-2014 é un comportamento dos ingresos do sector peor a nivel agregado que a media estatal e europea, pero mellor se nos fixamos na renda por ocupado (dada a diminución moito máis intensa da man de obra). En concreto, este último indicador incrementouse nos sete anos un 22,2%, fronte ao 14% na UE e o 1,7% tan só en España (gráfico 4).

Partindo desas tendencias previas, a información coa que contamos apunta a que o sector agrario galego estivo sumido en 2015 nunha conxuntura similar, en canto aos resultados económicos, á constatada na UE sobre todo en dous aspectos: acentuouse o deterioro da renda iniciado o ano anterior e esa crise concentrouse nas ramas gandeiras, cun especial protagonismo para o sector lácteo. Segundo os nosos cálculos, a renda agraria (en euros constantes) sufriu aquí un descenso do 8,2%; o que, a pesar da forte diminución que por cuarto ano consecutivo rexistrou a poboación ocupada (-7,1%), provocou un descenso tamén da renda por ocupado (-1,2%). Nunha perspectiva comparada, a caída da renda agregada situouse por enriba da media comunitaria (-8,2% fronte a -6%), e só a diminución moito máis intensa da man de obra (-7,1% fronte a -1,8%) posibilitou que o deterioro da renda por traballador fose relativamente moderado (-1,2% en contraste co -4,3% na UE-28). Un deterioro que, en todo caso, sitúa a agricultura galega totalmente á marxe da recuperación dos ingresos que viviu o sector en España (cadro 7 e gráfico 3).

¹³ Para os dous últimos anos (2014 e 2015) existen datos (do IGE e do INE) sobre a evolución do VEB do sector agropesqueiro. Pero estes, ademais de limitarse a esa variable, non son directamente utilizables aos nosos efectos ao incluíren tamén a pesca, que en Galicia achega ao redor do 25% do VEB do sector primario (23,7% en 2013).

A similitude coa UE no comportamento da renda foi, non obstante, o resultado dunha dinámica un pouco diferente: se na agricultura europea iso derivou da combinación dunha lixeira contracción do *output* e un descenso dos prezos, no caso galego asistimos a unha expansión dos volumes de produción acompañada dunha caída moito máis intensa dos prezos percibidos. Nunha imaxe global, o sector rexistrou en Galicia un crecemento do *output* en contraste coa redución a nivel estatal e comunitario. Pero iso viuse contrarrestado pola evolución dos prezos, que sufriron un deterioro máis moderado na UE e tiveron un comportamento global positivo en España; sendo este factor o que determinou principalmente a dinámica da renda.

Con algo máis de detalle, podemos caracterizar así a conxuntura do sector agrario en Galicia en 2015:¹⁴

- A produción experimentou un significativo crecemento (que estimamos no 3,6%), apoiado sobre todo na expansión do *output* gandeiro (4%) e en menor medida do agrícola (2,6%), o que orixinou un incremento similar ou algo inferior do VEB

real (entre 3% e 3,5%). Neste punto os nosos cálculos están en sintonía coas estimacións das Contas Económicas Trimestrais do IGE, que indican unha variación positiva do VEB das ramas agraria e pesqueira (1,4% no conxunto do ano, con tendencia a reforzarse no segundo semestre) (cadro 8). Aínda que o crecemento que nós estimamos para o VEB agrario está moi por enriba do que sinala o IGE para a agricultura e pesca.

- A expansión do *output* acompañouse dun comportamento moi desfavorable dos prezos, que veu acentuar a dinámica negativa iniciada en 2014. Neste aspecto asistimos a unha notable caída dos prezos percibidos en termos nominais

(-6,1%) debida esencialmente aos prezos gandeiros (-8,3%). E, aínda que iso se viu en parte atenuado polo lixeiro descenso do IPC (-0,7%) e o abaratamento dos insumos das explotacións (-2,3%), o resultado foi unha redución dos prezos percibidos en euros constantes (-5,5%) e un deterioro tamén da relación real de intercambio dos agricultores, a *ratio* prezos percibidos/prezos pagados (-4%).

- Eses son os cálculos tomando os datos sobre a evolución dos prezos percibidos nos diferentes produtos a nivel español que publica o MAGRAMA (cadros 12 e 13).

Cadro núm. 8

Variación real do VEB a prezos básicos das ramas

agraria e pesqueira. Taxas de variación interanuais (en %)

Datos corrixidos de efectos estacionais e de calendario

| | Galicia | España |
|---------------|---------|--------|
| 2012 | -0,9 | -11,0 |
| 2013 | -0,5 | 16,5 |
| 2014 | 2,3 | -3,7 |
| 2015 | 1,4 | 1,9 |
| I trimestre | 1,2 | -4,0 |
| II trimestre | 0,2 | 2,0 |
| III trimestre | 2,5 | 3,7 |
| IV trimestre | 1,6 | 6,2 |

Fonte: IGE e INE.

¹⁴ Os datos nos que se sustenta este balance son analizados de forma pormenorizada nos bloques posteriores do capítulo.

Pola súa relevancia, debemos sinalar que eses datos mostran unha caída do prezo do leite (-9,3%) moi inferior á que indican para Galicia as cifras do FEGA recollidas no gráfico 1 (-17,8%). Se tomamos estas cifras, obtense unha redución do índice de prezos dos produtos gandeiros (-12,4%) e do índice xeral de prezos percibidos (-8,8%) claramente maior.

■ Como resultado final, o deterioro dos prezos provocou que, a pesar do aumento da produción e do VEB real, a renda agraria sufrise unha caída que estimamos no 8,2%.

As tendencias que acabamos de expoñer foron o resultado dunha conxuntura desfavorable na maioría das orientacións produtivas, pero con notables matices e diferenzas entre elas. O balance máis negativo encontrámolo nas explotacións lácteas: no primeiro ano despois da eliminación das cotas, estas viron freado bruscamente o crecemento da produción (das entregas á industria) e sufriron unha forte caída dos prezos, o que provocou unha redución global dos seus ingresos, próxima ao 20%. Pero unha conxuntura similar, de forte descenso dos prezos e os ingresos, viviron as explotacións de porcino e, de forma máis atenuada, tamén as de coellos e a avicultura de carne. Entre as ramas gandeiras cun certo peso tan só escaparon desa crise, e viron aumentar o valor económico da súa produción, o vacún de carne e os ovos. A conxuntura foi globalmente moito menos desfavorable nas ramas vexetais, que rexistraron só unha diminución lixeira dos ingresos (-1,3%), froito do aumento da produción e a caída moderada dos prezos. Aínda que isto esconde tamén evolucións dispares, entre as que salienta o bo ano polo que atravesaron os produtores de hortalizas.

Evolución da produción

Estrutura da produción agraria

No cadro 9 recollemos a evolución da estrutura da produción agraria en Galicia no período 1990-2013, incorporando as cifras máis recentes, que son as publicadas para 2011-2013 polo MAGRAMA. Centrándonos na situación actual, podemos observar que o agro galego continuaba presentando en 2013 unha nidia especialización gandeira, cun peso relativo deste subsector (57,5%) só lixeiramente inferior ao de dúas décadas atrás. Especialización focalizada en catro produtos, que achegan en conxunto o 95% do valor da produción animal: leite, carne de vacún, carne de aves e porcino. A produción vexetal, pola súa parte, supón o 39,3% do *output* agrario e nela destacan catro grupos de cultivos que suman tamén máis de 9/10 do total: plantas forraxeiras, froitas (onde se inclúen as uvas), hortalizas e patacas (cadro 9).

Se efectuamos unha análise comparativa co total de España, o primeiro a salientar é que a orientación gandeira do noso agro contrasta coa especialización agrícola da agricultura española. O peso relativo dos dous subsectores móvese en ambos os espazos nunha relación de 60/40, pero con porcentaxes invertidas. No ámbito agrícola,

Cadro núm. 9

Evolución da estrutura da produción agraria en Galicia; comparación con España

| | Estrutura da produción agraria (%) | | | | | Índices de especialización de Galicia* | Peso de Galicia no total español (%) |
|--|------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--|--------------------------------------|
| | Galicia | | | | España | | |
| | 1990 | 2000 | 2011 | 2013 | 2013 | | |
| Produción vexetal | 35,2 | 33,1 | 38,9 | 39,3 | 58,8 | 0,7 | 5,5 |
| Cereais | 1,2 | 3,0 | 1,6 | 1,0 | 10,0 | 0,1 | 0,8 |
| Plantas industriais ¹ | 1,0 | 0,2 | 0,4 | 0,6 | 2,1 | 0,3 | 2,2 |
| Plantas forraxeiras | 8,5 | 7,0 | 9,6 | 12,4 | 4,6 | 2,7 | 22,5 |
| Hortalizas ² | 7,2 | 8,5 | 8,6 | 8,4 | 17,5 | 0,5 | 4,0 |
| Patacas | 10,5 | 4,0 | 5,0 | 5,5 | 1,6 | 3,3 | 27,6 |
| Froitas ³ | 3,6 | 5,9 | 11,2 | 10,0 | 17,0 | 0,6 | 4,9 |
| Víño e mosto | 2,8 | 3,9 | 2,4 | 1,4 | 3,2 | 0,4 | 3,6 |
| Outros | 0,3 | 0,6 | 0,0 | 0,0 | 2,7 | 0,0 | 0,1 |
| Produción animal | 61,8 | 66,2 | 56,9 | 57,5 | 37,3 | 1,5 | 12,8 |
| Carne e gando | 32,3 | 28,7 | 31,9 | 32,7 | 28,3 | 1,2 | 9,6 |
| Bovino | 16,3 | 11,5 | 12,5 | 13,7 | 6,1 | 2,2 | 18,5 |
| Porcino | 7,0 | 5,3 | 5,4 | 8,7 | 14,1 | 0,6 | 5,1 |
| Equino | 0,1 | 0,0 | 0,1 | 0,0 | 0,1 | 0,4 | 3,6 |
| Ovino e caprino | 1,1 | 0,5 | 0,2 | 0,4 | 2,2 | 0,2 | 1,4 |
| Aves | 6,9 | 9,4 | 12,7 | 9,1 | 5,3 | 1,7 | 14,3 |
| Coellos e outros | 1,0 | 2,0 | 1,0 | 0,8 | 0,5 | 1,5 | 12,6 |
| Produtos animais | 29,4 | 37,5 | 25,1 | 24,8 | 9,1 | 2,7 | 22,7 |
| Leite | 24,1 | 32,2 | 22,9 | 23,0 | 6,6 | 3,5 | 29,1 |
| Ovos | 5,1 | 3,0 | 2,0 | 1,6 | 2,0 | 0,8 | 6,5 |
| Outros | 0,3 | 2,3 | 0,2 | 0,3 | 0,5 | 0,6 | 4,6 |
| Servizos e actividades secundarias non agrarias | 3,1 | 0,7 | 4,2 | 3,2 | 3,9 | 0,8 | 6,8 |
| Produción rama agraria | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 1,0 | 8,3 |

¹ Inclúe remolacha, tabaco, algodón, xirasol e as leguminosas en gran.

² Inclúe as flores e plantas de viveiro.

³ Inclúe froitas frescas, cítricos e uvas.

* Relación entre o peso relativo de cada produción en Galicia e o que ten en España.

Fonte: Elaboración propia a partir de MAGRAMA:

Evolución de las macromagnitudes agrarias regionales 1990-2000;

Cuentas Económicas de la Agricultura. Resultados regionales 2011-2013.

Galicia só rexistra no contexto do Estado un índice de especialización superior a 1 (un peso relativo maior que a media española) nas plantas forraxeiras e nas patacas. Mentres que a nosa especialización gandeira no marco estatal se centra no leite, a carne de vacún, a carne de aves e os coellos rexístrase, en cambio, unha desespecialización relativa nos ovos e de forma máis acusada nas restantes producións cárnicas (porcino, equino e ovino-cabrún) (cadro 9).

Partindo deses datos sobre o peso económico das distintas ramas, imos analizar a evolución rexistrada en 2015 polo volume das principais producións agrícolas e gandeiras.

Evolución das principais producións agrícolas (en volume)

Segundo as estimacións provisionais do EUROSTAT e o MAGRAMA, o ano 2015 saldouse tanto na UE-28 como en España cunha importante contracción da produción vexetal (-3,7% e -6,3%, respectivamente). En Galicia, polo contrario, os datos iniciais subministrados polos *Avances de Superficies y Producciones de Cultivos* do MAGRAMA¹⁵ apuntan a unha moderada expansión, se ben con comportamentos diversos duns a outros cultivos. Os incrementos de maior magnitude (por enriba do 10%) déronse

Cadro núm. 10

Evolución das principais producións agrícolas en volume en Galicia*

| | Produción (miles de toneladas) | | | | | | TVA (%) | | | | |
|-----------------------|--------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|
| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2011/ 2010 | 2012/ 2011 | 2013/ 2012 | 2014/ 2013 | 2015/ 2014 |
| Cereais en gran | 224,4 | 169,5 | 192,2 | 196,9 | 216,2 | 210,9 | -24,5 | 13,4 | 2,5 | 9,8 | -2,5 |
| ■ Trigo | 75,2 | 33,8 | 37,0 | 36,4 | 42,9 | 42,9 | -55,1 | 9,6 | -1,6 | 17,6 | 0,0 |
| ■ Centeo | 21,1 | 8,3 | 8,1 | 10,5 | 13,9 | 13,9 | -60,7 | -2,2 | 29,2 | 32,4 | 0,0 |
| ■ Millo | 128,1 | 127,4 | 147,0 | 150,0 | 159,4 | 154,1 | -0,5 | 15,4 | 2,0 | 6,3 | -3,3 |
| Leguminosas en gran | 2,6 | 2,6 | 3,2 | 4,1 | 4,0 | 4,9 | 0,0 | 24,8 | 25,5 | -0,9 | 21,8 |
| Patacas | 498,7 | 454,5 | 473,5 | 439,8 | 472,1 | 457,6 | -8,9 | 4,2 | -7,1 | 7,3 | -3,1 |
| Millo forraxeiro | 2.589,3 | 2.069,0 | 2.508,5 | 2.426,3 | 2.464,7 | 2.740,3 | -20,1 | 21,2 | -3,3 | 1,6 | 11,2 |
| Hortalizas | 356,0 | 332,7 | 332,0 | 328,3 | 336,6 | 338,2 | -6,5 | -0,2 | -1,1 | 2,5 | 0,5 |
| ■ Col e repolo | 91,6 | 72,4 | 61,4 | 60,7 | 58,7 | 61,5 | -21,0 | -15,2 | -1,1 | -3,3 | 4,8 |
| ■ Leituga | 20,2 | 19,1 | 20,3 | 19,1 | 20,3 | 19,5 | -5,4 | 6,5 | -5,9 | 6,1 | -4,0 |
| ■ Tomate | 128,0 | 114,3 | 110,1 | 93,9 | 94,8 | 98,1 | -10,7 | -3,7 | -14,8 | 1,0 | 3,5 |
| ■ Pemento | 49,3 | 70,3 | 63,3 | 67,3 | 76,5 | 73,4 | 42,6 | -9,9 | 6,3 | 13,8 | -4,2 |
| ■ Cebola | 26,9 | 25,9 | 34,5 | 43,8 | 40,7 | 39,7 | -3,7 | 33,3 | 26,8 | -7,1 | -2,3 |
| ■ Feixón verde | 40,0 | 30,7 | 42,3 | 43,5 | 45,5 | 46,0 | -23,3 | 37,9 | 2,8 | 4,6 | 0,9 |
| Froitas | 139,6 | 149,9 | 174,2 | 124,7 | 157,5 | 137,4 | 7,4 | 16,2 | -28,4 | 26,3 | -12,8 |
| ■ Mazá para sidra | 67,6 | 72,2 | 79,9 | 61,2 | 81,6 | 66,7 | 6,8 | 10,6 | -23,4 | 33,3 | -18,2 |
| ■ Mazá de mesa | 61,5 | 65,6 | 80,8 | 54,8 | 66,5 | 59,6 | 6,7 | 23,2 | -32,2 | 21,2 | -10,3 |
| ■ Pera | 10,5 | 12,1 | 13,5 | 8,7 | 9,5 | 11,0 | 15,2 | 11,4 | -35,3 | 8,7 | 16,3 |
| Víño (en miles de hl) | 908,9 | 1.478,1 | 729,6 | 738,7 | 678,5 | 850,5 | 62,6 | -50,6 | 1,2 | -8,1 | 25,3 |

* Os datos de 2014 son provisionais e os de 2015 constitúen avances.

Fonte: MAGRAMA, *Anuario de Estadística e Avances de Superficies y Producciones Agrícolas*.

na colleita vitivinícola, nas leguminosas gran e no millo forraxeiro. Mentres que a produción se mantivo aproximadamente estable nas hortalizas, diminuíu de forma moderada (2,5%-3%) nos cereais e nas patacas, e só rexistrou unha caída máis significativa nas froitas (cadro 10). Ponderando esas taxas de variación co peso económico dos diversos cultivos, os nosos cálculos indican un crecemento global da produción agrícola do 2,6%, en aberto contraste coa súa redución a nivel europeo e sobre todo en España.

Evolución das principais producións gandeiras (en volume)

No ámbito gandeiro o contexto en 2015 caracterizouse na UE-28 e en maior medida aínda en España por unha apreciable expansión do *output* (2,5% e 4,8%, respectivamente). En sintonía con esas tendencias, no agro galego asistimos tamén a un aumento dos volumes producidos na práctica totalidade das ramas, coa única excepción do porcino. Pero as taxas de crecemento foron variadas e con algunha novidade relevante. Os maiores incrementos (por enriba do 4%) tiveron lugar nas producións cárnicas (coa mencionada excepción do porcino), destacando sobre todo a carne de vacún (13,6%). Mentres que o crecemento da produción láctea experimentou un notable freo, de forma paradoxal, posto que isto sucedeu xusto no ano en que desapareceron as cotas e se liberalizou o dereito a producir. Concretamente, os datos que continúa publicando o FEGA sobre as entregas declaradas á industria indican que o seu volume en Galicia só aumentou en 2015 nun 0,3%, lonxe das taxas do 2%-3% que viñan dándose nos últimos exercicios e moi por baixo tamén do incremento medio no Estado (2%). Deste modo, por primeira vez en décadas, reduciuse a nosa participación na produción láctea española, aínda que esta seguía superando ese ano o 38% (cadro 11).

A pesar dese freo no sector lácteo, o balance global foi un incremento significativo do *output* gandeiro. En concreto, se ponderamos as taxas de variación recollidas no cadro 11 co peso económico de cada rama, obtemos un crecemento estimado dese *output* do 4%, superior ao europeo e próximo ao español. Nunha imaxe recapitulativa temos, en definitiva, que a dinámica do sector agrario galego se caracterizou en 2015 pola notable expansión da produción gandeira e o aumento máis moderado da agrícola, pero que resalta en contraste coa contracción que esta sufriu a escala europea e estatal. O resultado foi un incremento do *output* agrario que os nosos cálculos sitúan no 3,6%, fronte á caída constatada na UE-28 (-0,8%) e en España (-1,8%).

¹⁵ MAGRAMA: *Avances de Superficies y Producciones de Cultivos*.

<http://www.magrama.gob.es/es/estadistica/temas/estadisticas-agrarias/agricultura/avances-superficies-producciones-agricolas/>

Cadro núm. 11

Evolución das principais producións gandeiras en volume en Galicia

| | Volume de produción en cada ano | | | | | | |
|-------------------------------|---------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| | 1985 | 1995 | 2005 | 2010 | 2013 | 2014 | 2015 * |
| Leite de vaca ¹ | 1.644,5 | 2.110,7 | 2.258,1 | 2.337,6 | 2.509,6 | 2.575,0 | 2.583,1 |
| Carne de vacún ² | 52,5 | 65,6 | 96,1 | 88,4 | 87,4 | 86,3 | 98,0 |
| Carne de porcino ² | 85,6 | 75,6 | 101,6 | 78,5 | 71,8 | 77,9 | 75,9 |
| Carne de ave ² | 92,6 | 111,0 | 163,4 | 175,4 | 172,9 | 181,4 | 189,4 |
| Carne de ovino ² | 0,9 | 0,4 | 0,6 | 0,4 | 0,3 | 0,3 | 0,3 |
| Carne de caprino ² | 0,3 | 0,3 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,0 | 0,0 |
| Carne de coello ² | 10,1 | 4,7 | 6,7 | 11,9 | 13,3 | 14,1 | 15,0 |
| Ovos ³ | 122,5 | 74,3 | 58,9 | 53,3 | 49,2 | 51,5 | - |

| | Taxas de variación acumulativa anual (%) | | | | | | % variación 2015* / 1985 | Galicia/España (%) | |
|-------------------------------|--|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------------------------|--------------------|--------|
| | 1995/1985 | 2005/1995 | 2010/2005 | 2013/2010 | 2014/2013 | 2015/2014 | | 1985 | 2015 * |
| Leite de vaca ¹ | 2,5 | 0,7 | 0,7 | 2,4 | 2,6 | 0,3 | 57,1 | 26,9 | 38,2 |
| Carne de vacún ² | 2,3 | 3,9 | -1,7 | -0,4 | -1,3 | 13,6 | 86,7 | 13,1 | 15,5 |
| Carne de porcino ² | -1,2 | 3,0 | -5,0 | -2,9 | 8,5 | -2,6 | -11,3 | 7,4 | 1,9 |
| Carne de ave ² | 1,8 | 3,9 | 1,4 | -0,5 | 4,9 | 4,4 | 104,5 | 11,4 | 13,1 |
| Carne de ovino ² | -7,8 | 3,4 | -6,5 | -8,2 | 3,5 | 6,3 | -62,3 | 0,7 | 0,3 |
| Carne de caprino ² | -1,6 | -5,3 | -11,8 | -10,0 | -28,8 | 12,2 | -84,7 | 3,7 | 0,5 |
| Carne de coello ² | -7,3 | 3,6 | 12,1 | 3,8 | 5,7 | 7,0 | 48,9 | 12,9 | 24,0 |
| Ovos ³ | -4,9 | -2,3 | -2,0 | -2,6 | 4,6 | - | -58,0 | 13,9 | 4,9 |

* Para os ovos o período é 1985-2014. A produción de leite en 2015 é unha estimación a partir dos datos sobre as entregas á industria declaradas este ano (variación respecto ao ano anterior).

¹ Millóns de litros.

² Miles de toneladas.

³ Millóns de dúcias.

Fonte: Elaboración propia a partir de:

- MAGRAMA, *Anuario de Estadística, Boletín Mensual de Estadística, Encuesta de sacrificio de ganado e Estadística Láctea.*
- Consellería do Medio Rural, *Anuario de Estadística Agraria.*

Prezos percibidos e prezos pagados polos agricultores

A expansión dos volumes de produción acompañouse en 2015 dunha caída máis forte do Índice Xeral de Prezos Percibidos polos agricultores galegos (-6,1% en termos nominais), que fixo que se reducese o valor económico do *output* constituíndo o fenómeno esencial que marcou a conxuntura do sector. Ese descenso dos prezos veu sumarse ao rexistrado o ano anterior (-7,6%), pero con cambios notables no impacto por ramas. En 2014 a caída fora especialmente acusada nos produtos agrícolas, onde afectou todos os grupos de cultivos e alcanzou unha media ponderada do -24,9%, mentres que os prezos gandeiros experimentaron baixas xeneralizadas, pero máis moderadas (entre -2,5% e -9%), coa importante excepción do prezo do leite, que

Cadro núm. 12

Porcentaxe de variación dos prezos percibidos e pagados polos agricultores en Galicia

| | 2011/2010 | 2012/2011 | 2013/2012 | 2014/2013 | 2015/2014 |
|--|-------------|-------------|-------------|--------------|-------------|
| A. Prezos percibidos* | | | | | |
| Produtos agrícolas | 4,1 | 20,3 | 7,8 | -24,9 | -3,9 |
| Cereais | 26,1 | 10,1 | -15,6 | -7,2 | 1,7 |
| Leguminosas | 6,1 | 8,2 | 6,9 | -7,5 | -3,5 |
| Patacas | -17,5 | 15,7 | 40,2 | -49,1 | -2,3 |
| Cítricos | -20,5 | -5,1 | 16,4 | -0,1 | 0,7 |
| Froitas non cítricas | -1,1 | 3,9 | 13,4 | -11,0 | 8,0 |
| Hortalizas | -23,7 | 5,8 | 7,2 | -10,9 | 19,2 |
| Viño e subprodutos | 13,3 | 46,6 | -6,5 | -23,3 | -19,2 |
| Flores e plantas ornamentais | -4,0 | 17,1 | 5,8 | -1,4 | -15,5 |
| Cultivos forraxeiros | 19,9 | 18,8 | -0,3 | -9,6 | -2,1 |
| Produtos animais | 7,5 | 7,0 | 3,6 | 0,7 | -8,3 |
| Leite | 4,0 | 0,4 | 10,4 | 6,8 | -9,3 |
| Carne e gando bovino | 7,9 | 10,5 | 3,3 | -3,4 | -6,9 |
| Carne e gando porcino | 7,2 | 8,8 | 8,8 | -5,2 | -14,2 |
| Carne e gando aviar | 18,2 | 8,5 | -3,4 | -4,8 | -5,9 |
| Carne e gando ovino | 11,1 | 2,4 | -6,0 | 4,9 | 7,1 |
| Carne e gando caprino | 9,0 | -1,2 | -0,6 | -2,5 | -3,0 |
| Carne e gando coellos | 8,4 | -0,4 | 5,2 | -8,9 | -13,3 |
| Ovos | 5,4 | 45,5 | -30,1 | 0,0 | 2,5 |
| Produtos forestais | 1,7 | -7,6 | -9,1 | -3,0 | 2,0 |
| Índice xeral de prezos percibidos | 3,4 | 8,7 | 3,5 | -7,6 | -6,1 |
| B. Prezos pagados** | | | | | |
| Sementes selectas e pés | 5,8 | 5,2 | 0,2 | 12,2 | 0,5 |
| Alimentos para o gando | 15,4 | 7,2 | 0,0 | -8,0 | -1,1 |
| Fertilizantes | 21,4 | 4,7 | -3,2 | -4,9 | 2,9 |
| Enerxía e lubricantes | 19,2 | 7,8 | -1,0 | -1,2 | -10,8 |
| Protección fitopatolóxica | -0,5 | 1,4 | 3,1 | 0,2 | -0,9 |
| Tratamentos zoonosanitarios | 0,0 | 0,7 | 1,2 | 0,5 | -0,4 |
| Conservación e reparación de maquinaria | 1,7 | 0,4 | 1,6 | 0,7 | 3,3 |
| Conservación e reparación de edificios | 2,2 | 0,6 | -1,7 | 0,6 | -0,6 |
| Índice xeral de prezos pagados | 13,3 | 6,0 | -0,2 | -4,9 | -2,3 |

* Evolución dos prezos por grupos de produtos no conxunto de España e variación dos índices de prezos por subsectores que resulta para Galicia ao aplicarlle á evolución anterior á estrutura da produción agraria galega.

** Evolución dos prezos dos diversos *inputs* correntes no conxunto de España e variación do índice xeral de prezos pagados que resulta para Galicia ao aplicarlle á evolución anterior a estrutura dos consumos intermedios da nosa agricultura.

Fonte: Elaboración propia a partir de:

- MAGRAMA, *Precios percibidos, pagados y salarios agrarios*.
- Consellería do Medio Rural, *Anuario de Estadística Agraria*.

permaneceu estable.¹⁶ No ano 2015, en cambio, o deterioro concentrouse nas ramas gandeiras, onde alcanzou unha media do 8,3%; en tanto que foi bastante moderado nas agrícolas (-3,9%) (cadro 12).

Examinando con maior detalle os datos para este ano, nos prezos agrícolas encontramos dinámicas diversas que van desde a notable alza nas froitas e hortalizas ata o importante descenso no viño, pasando polo lixeiro incremento nos cereais e as leves caídas nas patacas e os cultivos forraxeiros. O resultado foi unha redución media do prezo dos produtos vexetais do 3,9%, lonxe da sufrida en 2014 (-24,9%), pero que contrasta coa alza constatada na UE-28 (3,4%) e, sobre todo, en España (13,3%). Non obstante, como xa adiantamos, foron os mercados gandeiros os que atravesaron en 2015 por unha peor situación, experimentando unha caída de prezos que afectou practicamente todas as ramas, coa única excepción dos ovos e o ovino (rama esta cun peso marxinal no agro galego). Nas producións cárnicas o descenso dos prezos oscilou entre o 6% e o 14%, con taxas relativamente moderadas na carne de vacún (-6,9%) e nas aves (-5,9%) e moito maiores no porcino (-14,2%) e nos coellos (-13,3%). Pero, polo seu peso no noso agro, o feito máis relevante foi a grave crise na que estivo sumido o sector lácteo. Os datos de prezos percibidos do MAGRAMA para o total de España indican unha caída do prezo do leite respecto a 2014 do 9,3% (cadro 12); taxa que as cifras do FEGA, máis fiables e referidas especificamente aos gandeiros galegos, elevan ao 17,8%. En conxunto, o índice de prezos dos produtos gandeiros sufriu unha diminución entre o 8,3% que recolle o cadro 12 e o 12,4% que se obtén tomando para o leite os datos do FEGA. Un deterioro moi forte en todo caso, acorde coas tendencias do contorno, pero que supera o rexistrado en España (-6,8%) e na UE (-8,4%). O saldo global foi unha redución do índice xeral de prezos percibidos polos agricultores galegos (-6,1%, -8,8% cos datos corrixidos para o leite) moi por enriba da media europea (-1,7%) e que contrasta coa súa alza na agricultura española (4,4%).

O impacto dese deterioro dos prezos percibidos na renda dos agricultores viuse atenuado, en primeiro lugar, pola taxa de inflación negativa que rexistrou a economía galega, a variación negativa do IPC (-0,7%). E sobre todo polo abaratamento dos insumos das explotacións (-2,3%), prolongando a tendencia iniciada o ano anterior. Neste aspecto destaca sobre todo en 2015 o descenso dos prezos da enerxía (-10,8%) e, en menor medida, dos alimentos para o gando (-1,1%) (cadro 12). Con todo, o resultado final foi unha dinámica dos prezos claramente desfavorable para os agricultores galegos; ao confluír unha notable caída dos prezos percibidos en euros constantes (mínimo do 5,5%) e un deterioro tamén da relación prezos percibidos/prezos pagados (-4%) (cadro 13). En ambos os casos cun descenso moi superior á media da UE e que contrasta coa evolución favorable en España.

¹⁶ De feito, os datos de prezos percibidos para o conxunto de España publicados polo MAGRAMA indican mesmo un aumento do 6,8% do prezo do leite en 2014 (cadro 12). Pero se tomamos a información do FEGA sobre os prezos declarados polos compradores, máis fiable ao noso entender, obtense para Galicia unha variación mínima (0,56% respecto ao prezo medio anual en 2013).

Cadro núm. 13

Evolución dos índices de prezos percibidos e pagados polos agricultores galegos

| | Índice xeral de prezos percibidos ¹ | Índice xeral de prezos pagados ¹ | IPC | Prezos percibidos/ Prezos pagados | Prezos percibidos/ IPC |
|------|--|---|-------|--------------------------------------|---------------------------|
| 1985 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |
| 1986 | 110,5 | 102,7 | 109,1 | 107,5 | 101,2 |
| 1987 | 113,1 | 103,2 | 115,2 | 109,5 | 98,1 |
| 1988 | 119,2 | 104,4 | 121,2 | 114,2 | 98,4 |
| 1989 | 132,6 | 105,8 | 130,0 | 125,4 | 102,0 |
| 1990 | 128,3 | 108,4 | 138,5 | 118,4 | 92,6 |
| 1991 | 127,2 | 110,4 | 146,7 | 115,2 | 86,7 |
| 1992 | 116,2 | 112,5 | 154,7 | 103,3 | 75,1 |
| 1993 | 123,8 | 116,6 | 162,0 | 106,1 | 76,4 |
| 1994 | 147,8 | 118,9 | 170,3 | 124,2 | 86,8 |
| 1995 | 154,2 | 125,0 | 178,3 | 123,4 | 86,5 |
| 1996 | 147,2 | 129,6 | 184,5 | 113,5 | 79,8 |
| 1997 | 149,1 | 133,9 | 188,0 | 111,4 | 79,3 |
| 1998 | 152,9 | 132,6 | 191,7 | 115,3 | 79,8 |
| 1999 | 150,8 | 132,4 | 196,5 | 113,9 | 76,7 |
| 2000 | 158,0 | 140,6 | 203,0 | 112,4 | 77,9 |
| 2001 | 165,4 | 143,3 | 210,1 | 115,5 | 78,7 |
| 2002 | 156,7 | 147,3 | 218,0 | 106,4 | 71,9 |
| 2003 | 165,6 | 151,0 | 223,1 | 109,7 | 74,3 |
| 2004 | 168,1 | 159,1 | 230,4 | 105,6 | 73,0 |
| 2005 | 162,0 | 160,3 | 238,1 | 101,1 | 68,1 |
| 2006 | 168,6 | 165,1 | 246,5 | 102,1 | 68,4 |
| 2007 | 186,6 | 179,7 | 252,6 | 103,9 | 73,9 |
| 2008 | 191,4 | 208,2 | 263,3 | 91,9 | 72,7 |
| 2009 | 168,0 | 180,9 | 261,7 | 92,8 | 64,2 |
| 2010 | 174,8 | 188,5 | 266,7 | 92,7 | 65,5 |
| 2011 | 180,7 | 213,6 | 275,7 | 84,6 | 65,5 |
| 2012 | 196,4 | 226,4 | 282,2 | 86,7 | 69,6 |
| 2013 | 203,2 | 226,0 | 286,5 | 89,9 | 70,9 |
| 2014 | 187,8 | 214,9 | 286,5 | 87,4 | 65,5 |
| 2015 | 176,2 | 210,0 | 284,5 | 83,9 | 62,0 |

[Continúa] ►

Cadro núm. 13 (continuación)

Evolución dos índices de prezos percibidos e pagados polos agricultores galegos

| | Índice xeral de prezos percibidos ¹ | Índice xeral de prezos pagados ¹ | IPC | Prezos percibidos/Prezos pagados | Prezos percibidos/IPC |
|--------------------|--|---|------|----------------------------------|-----------------------|
| % variación | | | | | |
| 2011/2010 | 3,4 | 13,3 | 3,4 | -8,8 | 0,0 |
| 2012/2011 | 8,7 | 6,0 | 2,4 | 2,5 | 6,2 |
| 2013/2012 | 3,5 | -0,2 | 1,5 | 3,6 | 1,9 |
| 2014/2013 | -7,6 | -4,9 | 0,0 | -2,8 | -7,6 |
| 2015/2014 | -6,1 | -2,3 | -0,7 | -4,0 | -5,5 |

¹ Os índices de prezos percibidos e prezos pagados que ofrecemos son os que resultan de imputarlle os índices sectoriais españois (para os diferentes produtos agrarios e as diversas partidas dos consumos intermedios) á estrutura da produción e dos consumos intermedios da agricultura galega.

Fonte: Elaboración propia a partir de:

- MAGRAMA, *Precios percibidos, pagados y salarios agrarios*.
- Consellería do Medio Rural, *Anuario de Estadística Agraria*.
- INE.

Nunha visión a medio prazo, o deterioro dos anos 2014-2015 xa moito máis que absorbeu a mellora que experimentaran os prezos no bienio 2012-2013. De tal modo que no conxunto do período 2008-2015, desde que se acentuou a volatilidade dos mercados agrarios a nivel internacional e na UE, os prezos percibidos polos agricultores galegos acumulan unha caída en euros constantes do 16,1% e a relación prezos percibidos/prezos pagados sufriu un descenso maior (-19,2%) (cadro 13).

Conxuntura das principais ramas agrarias

A partir dos datos que acabamos de expoñer, sobre os volumes de produción e os prezos, no cadro 14 elaboramos unha estimación da variación que experimentou en 2015 o valor da produción nas principais ramas do sector agrario galego; o que permite perfilar un balance provisional da conxuntura das diversas ramas.¹⁷

Comezando pola produción vexetal, o exercicio caracterizouse en conxunto por un moderado aumento das colleitas (2,6%) contrarrestado por unha caída algo maior dos prezos (-3,9%), o que deixou como saldo un leve descenso do valor da produción

¹⁷ Convén recalcar que nese cadro os datos sobre os volumes de produción proceden das estimacións do MAGRAMA referidas especificamente a Galicia. Mentres que os relativos aos prezos corresponden á evolución dos prezos percibidos de cada produto a nivel español, coa única excepción do prezo do leite onde tomamos as cifras para Galicia publicadas polo FEGA.

Cadro núm. 14

Estimación da variación do valor da produción nas principais ramas agrícolas e gandeiras de Galicia. Ano 2015*

| | % variación 2015/2014 | | |
|---------------------------|-----------------------|--------------|-------------|
| | Volumen | Prezo | Valor |
| Producción vexetal | 2,6 | -3,9 | -1,3 |
| Cereais | -2,5 | 1,7 | -0,8 |
| Patacas | -3,1 | -2,3 | -5,4 |
| Froitas | -12,8 | 8,0 | -4,8 |
| Hortalizas | 0,5 | 19,2 | 19,7 |
| Víño | 15,3 | -19,2 | -3,9 |
| Cultivos forraxeiros | 11,2 | -2,1 | 9,1 |
| Producción animal | 4,0 | -12,4 | -8,4 |
| Leite | 0,3 | -17,8 | -17,5 |
| Carne e gando vacún | 13,6 | -6,9 | 6,7 |
| Carne e gando porcino | -2,6 | -14,2 | -16,8 |
| Carne e gando aviar | 4,4 | -5,9 | -1,5 |
| Carne e gando ovino | 6,3 | 7,1 | 13,4 |
| Carne e gando caprino | 12,2 | -3,0 | 9,2 |
| Carne e gan do coellos | 7,0 | -13,3 | -6,3 |
| Ovos | 5,3 | 2,5 | 7,8 |
| Producción agraria | 3,6 | -8,8 | -5,2 |

* As cifras referidas á variación dos volumes de produción proceden das estimacións do MAGRAMA para Galicia.

As relativas aos prezos corresponden, en cambio, á evolución dos prezos percibidos en España, excepto para o prezo do leite onde tomamos os datos para Galicia publicados polo FEGA. Isto último fai que a variación global dos prezos gandeiros e do total dos prezos agrarios difira da calculada no cadro 12.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos dos cadros 10, 11 e 12.

(-1,3%). Viron deteriorados os seus ingresos en contía moderada (ao redor do -5%) os produtores de patacas e froitas e en menor medida os de cereais (-1%), en todos os casos debido principalmente á diminución dos volumes producidos. En tanto que os mellores resultados (alza dos ingresos próxima ao 20%) corresponderon ás explotacións de hortalizas, beneficiadas por unha elevación significativa dos prezos, sendo de sinalar tamén o incremento, en volume e en valor, dos cultivos forraxeiros (cadro 14).

Deixamos para o final unha referencia específica ao sector vitivinícola, co fin de introducir aquí algunhas precisións adicionais. Segundo os datos do cadro 14, a conxuntura desta rama en Galicia estivo marcada por unha importante expansión da colleita (15,3%), pero nun contexto de forte caída dos prezos a nivel español (-19,2%), o que dá como resultado un moderado descenso do valor da produción (-3,9%). Porén, se nos

centramos nas cinco denominacións de orixe existentes na nosa comunidade, que comercializan en conxunto algo máis da metade da produción vitivinícola, a información apunta a un panorama máis favorable. Os datos provisionais sobre a colleita de 2015 feitos públicos polos consellos reguladores das cinco denominacións de orixe sinalan un forte aumento do volume de uvas colectadas e de viño elaborado: o incremento respecto a 2014 oscila entre o 22% e o 37% nas tres denominacións de orixe de maior dimensión (Rías Baixas, Ribeiro e Ribeira Sacra), alcanza o 68% na de Monterrei e unicamente foi de escasa magnitude (2,6%) na de Valdeorras. Polo tanto, o balance para o viño amparado por estas marcas oficiais de calidade foi, tanto no referido á evolución da produción como do seu valor económico, claramente mellor do que indican as estatísticas para o conxunto da rama.

As ramas gandeiras, pola súa parte, viviron unha crise practicamente xeneralizada, aínda que con intensidades diversas, a causa do deterioro dos prezos. Isto reflíctese nos datos globais para estas ramas: os volumes producidos aumentaron nun 4%, pero o descenso dos prezos (-12,4%) orixinou unha baixa notable do seu valor (-8,4%). Só o abarataemento simultáneo dos insumos e o complemento que achegan as axudas directas da PAC (para aquelas ramas e produtores que contan con elas), atenuaron a caída da renda das explotacións.

Como se desprende do cadro 14, foron as explotacións lácteas e as de porcino as que sufriron unha redución máis forte dos ingresos (-17,5% e -16,8%, respectivamente), en ambos os casos debido ao deterioro dos prezos, ao que se sumou un estancamento (no leite) ou un leve descenso (no porcino) do volume do *output*. Pero tamén se viron inmersas nunha diminución dos prezos e os ingresos as outras ramas cárnicas intensivas: coellos (-6,3%) e aves (-1,5%). O contrapunto encontrámolo no bo ano que viviron as granxas de ovos, e tamén dúas ramas que teñen hoxe un peso moi escaso no noso medio rural, o ovino e o caprino (cadro 14).

Finalmente, a conxuntura das explotacións de vacún de carne pode cualificarse de moderadamente positiva, aínda que con matices, posto que o incremento dos seus ingresos (6,7%) foi o resultado dunha notable expansión da produción, pero un descenso dos prezos percibidos. Unha dinámica esta que encontramos tamén para a carne comercializada baixo o amparo da Indicación Xeográfica Protexida (IXP) Ternera Gallega, que supón 1/5 da produción total de carne de vacún de Galicia. Segundo os datos difundidos polo Consello Regulador desta IXP, en 2015 proseguíu a súa expansión, pero cunha baixa moderada dos prezos. En concreto, o número de explotacións inscritas aumentou un 2,2% (superando as 7800), os canais certificados, un 5,3%, e o volume de carne comercializada, un 6,7%, ata rozar as 20.000 toneladas. Pero o axuste dos prezos provocou que o incremento do valor económico da produción en primeira venda se limitase ao 4%, ata alcanzar 112,4 millóns de euros.¹⁸

¹⁸ Datos difundidos na páxina web: <http://www.terneragallega.com/>.

Poboación ocupada

Os datos da Enquisa de Poboación Activa para 2015 confirman a forte diminución da poboación ocupada no sector agrario galego que vén dándose nos anos recentes; concretamente, a caída alcanzou este ano o 7,1%. Deste modo, despois do freo constatado nos primeiros anos da crise económica (no cuatrienio 2008-2011 o descenso limitouse ao 2,4% anual), nos últimos catro anos (2012-2015) o ritmo de redución da poboación ocupada agraria (-8,4% anual) sitúase en niveis similares aos da fase de expansión económica 1995-2007 (-8,6% anual), a pesar das limitadas oportunidades de emprego alternativo noutras actividades. De feito, só nos dous últimos anos, 2014 e 2015, o número de ocupados na agricultura case se reduciu nun 20% (cadro 15).

Nos últimos informes sinalamos que esa reactivación do éxodo agrario resultaba sorprendente nunha conxuntura económica marcada polas dificultades para atopar emprego noutros sectores. Diagnóstico que segue tendo validez, a pesar da lixeira

Cadro núm. 15

Evolución da poboación ocupada no sector agrario en Galicia e España (medias anuais)

| | Galicia | | España | |
|---|----------------|--------------------|----------------|--------------------|
| | Número (miles) | Índices (1985=100) | Número (miles) | Índices (1985=100) |
| 1985 | 415,1 | 100,0 | 1.829,6 | 100,0 |
| 1992 | 239,2 | 57,6 | 1.167,1 | 63,8 |
| 1995 | 223,9 | 53,9 | 1.040,1 | 56,8 |
| 2008 | 69,8 | 16,8 | 771,1 | 42,1 |
| 2009 | 67,0 | 16,1 | 743,6 | 40,6 |
| 2010 | 66,0 | 15,9 | 755,3 | 41,3 |
| 2011 | 64,8 | 15,6 | 725,9 | 39,7 |
| 2012 | 59,3 | 14,3 | 712,8 | 39,0 |
| 2013 | 56,3 | 13,6 | 707,9 | 38,7 |
| 2014 | 49,1 | 11,8 | 702,4 | 38,4 |
| 2015 | 45,6 | 11,0 | 705,0 | 38,5 |
| Taxas de variación media acumulativa anual (%) | | | | |
| 1992/1985 | -7,6 | | -6,2 | |
| 1995/1992 | -2,2 | | -3,8 | |
| 2008/1995 | -8,6 | | -2,3 | |
| 2011/2008 | -2,4 | | -2,0 | |
| 2015/2011 | -8,4 | | -0,7 | |

Fonte:

- INE, Encuesta de Población Activa.
- IGE, Enquisa de Poboación Activa en Galicia.

recuperación do emprego non agrario que tivo lugar en 2015. Tamén apuntamos que a caída da man de obra agraria estaba sendo especialmente intensa nas mulleres e particularmente entre as máis novas. De feito, en 2015 o número de mulleres con menos de 45 anos ocupadas na agricultura supón menos da metade das que había en 2010; dato sumamente preocupante para o futuro do sector. Con todo, no último ano, a evolución detallada que mostran as cifras da EPA modificouse: segundo esas estimacións deuse unha lixeira suba das mulleres de menos de 45 anos, mentres que a redución se centrou nas mulleres entre 45 e 54 anos e nos homes maiores de 54.

O resultado é que en 2015 a poboación ocupada na nosa agricultura se limitaba xa a 45.600 persoas, só 1/10 aproximadamente da existente hai trinta anos, no momento da integración na UE (cadro 15). Ademais, as persoas traballadoras que permanecen no sector presentan un importante envellecemento: o 31,2% teñen entre 45 e 54 anos e o 29,7% superan os 54. En consecuencia, é fácil prever que no futuro van continuar os abandonos a un ritmo importante simplemente por razóns demográficas (xubilacións), polo que, de non producirse unha incorporación significativa de traballadores novos, a man de obra agraria seguirá cunha intensa caída.

A evolución galega contrasta de forma notable coa observada a nivel español. Por un lado, no que respecta ás tendencias a medio prazo, no período 1985-2015, a poboación ocupada agraria reduciuse en Galicia nun 89%, mentres que en España só o fixo nun 61,5%. E o contraste é máis acusado se cabe nos anos recentes: no cuatrienio 2012-2015 o descenso limitouse na agricultura española ao 0,7% anual, mentres que aquí alcanzou o 8,4% (cadro 15).

Censos gandeiros

Gando bovino: evolución do censo e do número de explotacións

Os datos de 2014 do rexistro de explotacións de bovino da Consellería do Medio Rural mostran un lixeiro incremento este ano no número de vacas; incremento que se debeu fundamentalmente ás de leite, mentres que a cifra de vacas de carne permaneceu case estable (cadro 16). O aumento das vacas de leite é coherente co forte crecemento que experimentaron este ano as entregas de leite á industria, especialmente no primeiro semestre (8,2% en comparación co mesmo semestre do ano anterior), e pode encontrar a súa explicación na favorable conxuntura de prezos da que gozou o sector en 2013 e na primeira metade de 2014.

Ao mesmo tempo, continuou a desaparición de explotacións de bovino, aínda que se confirma un certo freo deste proceso na etapa recente. Así, mentres que entre 2000 e 2006 a taxa anual de variación foi do -7,1%, no período 2006-2014 reduciuse ata o -4,4%, o que segue sendo de todos os modos un ritmo notable (cadro 16).

No cadro 17 vemos que esa desaparición presenta unha clara correlación co tamaño das explotacións, alcanzando a súa maior intensidade nas de menor dimensión.

Cadro núm. 16

Evolución do número de explotacións con vacas e do censo de vacas por tipos en Galicia

| | Número de explotacións con vacas (miles) | Vacas de muxidura (miles) | Vacas que non se moxen (miles) | Número total de vacas (miles) | Número de vacas/ Explotación |
|---|--|---------------------------|--------------------------------|-------------------------------|------------------------------|
| 2000 | 73,4 | 447,4 | 251,9 | 699,3 | 9,5 |
| 2001-2002 | 63,4 | 508,2 | 246,3 | 754,5 | 11,9 |
| 2006 | 47,2 | 340,4 | 217,3 | 557,7 | 11,8 |
| 2007 | 44,2 | 337,0 | 218,0 | 555,0 | 12,6 |
| 2008 | 41,9 | 339,4 | 221,7 | 561,1 | 13,4 |
| 2009 | 40,6 | 334,8 | 220,6 | 555,5 | 13,7 |
| 2010 | 38,7 | 328,6 | 224,8 | 553,4 | 14,3 |
| 2011 | 36,9 | 327,1 | 221,6 | 548,6 | 14,9 |
| 2012 | 35,3 | 325,8 | 217,0 | 542,8 | 15,4 |
| 2013 | 34,1 | 324,7 | 210,2 | 535,0 | 15,7 |
| 2014 | 33,0 | 337,0 | 212,1 | 549,1 | 16,6 |
| Taxas de variación acumulativa anual (%) | | | | | |
| 2014/2000 | -5,6 | -2,0 | -1,2 | -1,7 | 4,1 |
| 2006/2000 | -7,1 | -4,5 | -2,4 | -3,7 | 3,7 |
| 2014/2006 | -4,4 | -0,1 | -0,3 | -0,2 | 4,4 |

Fonte: Consellería do Medio Rural, *Rexistro de explotacións de bovino*.

Aínda que resulta digno de sinalar que, tomando os datos do período 2003-2014, o número de unidades produtivas diminúe en todos os estratos por de baixo de 100 vacas, incrementándose tan só por enriba deste limiar. Ese proceso de reestruturación fai que o censo bovino tenda a concentrarse cada vez máis nas unidades de certa dimensión: en 2014 as explotacións con 30 ou máis vacas, sendo só o 16,3% do total, contan co 55,8% dos animais; e, en concreto, aquelas que superan as 50 vacas, só o 6,7% do total, concentran algo máis de 1/3 do censo (cadro 17). Estes datos esconden, ademais, un notable contraste entre as explotacións lácteas e as especializadas na carne, cun grao de concentración moito máis elevado nas primeiras. Así, no leite as explotacións con 50 e máis cabezas concentran xa a metade das vacas lácteas; mentres que na carne esa porcentaxe baixa ao 10%, e a maioría dos animais (o 58,5%) segue estando en explotacións con menos de 20 vacas.

Cadro núm. 17

Evolución da estrutura dimensional das explotacións de bovino en Galicia

| A. Evolución | | | | | | |
|--------------------------|--------------------------------|-------------|-------------|-------------------------|--------------|-------------|
| Tamaño (número de vacas) | Número de explotacións (miles) | | | Número de vacas (miles) | | |
| | 2003 | 2014 | TVA (%) | 2003 | 2014 | TVA (%) |
| 1-9 | 40,5 | 17,7 | -7,3 | 130,3 | 66,2 | -6,0 |
| 10-19 | 10,6 | 6,3 | -4,6 | 147,4 | 88,6 | -4,5 |
| 20-29 | 5,6 | 3,6 | -3,8 | 133,1 | 87,6 | -3,7 |
| 30-49 | 4,6 | 3,2 | -3,4 | 174,0 | 119,8 | -3,3 |
| 50-99 | 1,9 | 1,8 | -0,8 | 123,7 | 116,4 | -0,5 |
| >=100 | 0,3 | 0,5 | 4,4 | 42,3 | 70,3 | 4,7 |
| <50 | 61,3 | 30,8 | -6,1 | 584,7 | 362,3 | -4,3 |
| >= 50 | 2,2 | 2,2 | 0,0 | 166,0 | 186,8 | 1,1 |
| Total | 63,5 | 33,0 | -5,8 | 750,7 | 549,1 | -2,8 |

| B. Distribución porcentual | | | | |
|----------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| Tamaño (número de vacas) | Explotacións | | Vacas | |
| | 2003 | 2014 | 2003 | 2014 |
| 1-9 | 63,7 | 53,5 | 17,4 | 12,1 |
| 10-19 | 16,7 | 19,1 | 19,6 | 16,1 |
| 20-29 | 8,7 | 11,0 | 17,7 | 16,0 |
| 30-49 | 7,3 | 9,6 | 23,2 | 21,8 |
| 50-99 | 3,0 | 5,3 | 16,5 | 21,2 |
| >=100 | 0,5 | 1,4 | 5,6 | 12,8 |
| < 50 | 96,5 | 93,3 | 77,9 | 66,0 |
| >= 50 | 3,5 | 6,7 | 22,1 | 34,0 |
| Total | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |

Fonte: Consellería do Medio Rural, *Rexistro de explotacións de bovino*.

Gando porcino

Tras a leve recuperación do censo de porcino nos primeiros anos desta década, 2015 veu marcado pola súa estabilización, tanto para as porcas reprodutoras como para o número total de animais. Iso contrasta coa continuación da súa expansión en España, o que fixo que Galicia vise reducido o seu peso relativo (cadro 18).

Nunha visión de medio prazo, a pesar da recuperación rexistrada na primeira década deste século, o censo porcino de Galicia está lonxe do existente no momento da integración europea. Isto, unido á continua expansión do sector en España, fixo que

Cadro núm. 18

Evolución do censo de gando porcino en Galicia (maio de cada ano)

| | 1987* | 1997* | 2008* | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---------------------------|----------------|----------------|--------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| Miles de cabezas | | | | | | | | | | |
| Porcos da ceba | 436,0 | 239,6 | 308,6 | 443,7 | 401,9 | 418,4 | 423,6 | 437,7 | 433,4 | 433,5 |
| Porcas reprodutoras | 182,8 | 121,8 | 83,0 | 114,0 | 97,8 | 113,3 | 109,8 | 107,9 | 118,7 | 118,1 |
| Total | 1.589,9 | 1.013,7 | 821,9 | 1.174,5 | 1.034,3 | 1.055,9 | 1.072,4 | 1.092,8 | 1.091,7 | 1.090,1 |
| Índices (1987=100) | | | | | | | | | | |
| Porcos da ceba | - | 55,0 | 70,8 | 101,8 | 92,2 | 96,0 | 97,2 | 100,4 | 99,4 | 99,4 |
| Porcas reprodutoras | - | 66,6 | 45,4 | 62,4 | 53,5 | 62,0 | 60,1 | 59,0 | 64,9 | 64,6 |
| Total | - | 63,8 | 51,7 | 73,9 | 65,1 | 66,4 | 67,4 | 68,7 | 68,7 | 68,6 |
| Galicia/España (%) | | | | | | | | | | |
| Porcos da ceba | 8,5 | 3,7 | 3,1 | 4,2 | 4,3 | 4,2 | 4,5 | 4,6 | 4,5 | 4,2 |
| Porcas reprodutoras | 9,2 | 5,7 | 3,3 | 4,6 | 3,9 | 4,7 | 4,7 | 4,8 | 5,0 | 4,9 |
| Total | 9,8 | 5,4 | 3,3 | 4,5 | 4,2 | 4,1 | 4,3 | 4,4 | 4,3 | 4,0 |

* Os resultados de 1987, 1997 e 2008 corresponden ao mes de abril.

Fonte: MAGRAMA, *Anuario de Estadística e Encuestas Ganaderas*.

o noso peso no total estatal pasase do 9,8% en 1987 a cifras en torno ao 4%-4,4% nos anos recentes. O dinamismo deste sector en España, do que Galicia ten participado en escasa medida, evidénciase no reforzo da súa posición como un dos grandes exportadores de carne de porcino da UE, fundamentalmente polo crecemento das exportacións ao mercado asiático, se ben o sector enfrontou en 2015 unha importante crise de prezos en toda a UE, debida en boa medida aos efectos do veto ruso.

III. Pesca, marisqueo e acuicultura

- A produción pesqueira galega de 2015 foi de 180.464 toneladas, acumulando un valor total de 458,2 millóns de euros. A cotización media dos desembarques foi de 2,54 euros por quilogramo, superando a de 2014 en preto dun 10%.
- A produción do mexillón en Galicia alcanzou as 264.000 toneladas e uns 112 millóns de euros en primeira venda. Con incrementos dun 12% en volume e dun 14% en valor verbo de 2014. Mantense nun 60% o mexillón destinado á venda en fresco e a súa capacidade exportadora aos mercados europeos, sobre todo o francés e o italiano.
- A produción de pesca conxelada acadou 667.224 toneladas. A exportación de conservas incrementouse en volume e en valor con respecto a 2014.
- As cotas pesqueiras acadadas en 2015 beneficiaron a frota do Gran Sol con aumentos na maioría das súas especies obxectivo. Pola súa banda, a frota do caladoiro nacional sufriu fortes reducións das súas cotas.
- O conflito do sector do cerco continúa aberto ao manterse o criterio histórico de reparto das cotas de xarda e xurelo entre as comunidades autónomas.
- O rodaballo continúa sendo a gran produción na piscicultura galega, cunhas 7780 toneladas, tanto máis cando a caída de produción de troita, cunhas 4000 resalta os resultados. O cultivo de linguado segue medrando ata case 800 toneladas, por máis que se precise unha lexislación.
- A produción de ameixas sostense na ameixa xaponesa que achega un 80% da ameixa producida en Galicia. O devalo do marisqueo vén marcado pola caída do berberecho, debida a unha patoxenia.
- A Consellería do Mar destinou en 2015 máis de 18 millóns de euros ás axudas para a modernización e investimentos na frota, política comercial e industria de transformación pesqueira.
- En 2015 o furtivismo converteuse en delito tras entrar en vigor a reforma do Código penal, con efectos positivos xa constatados.
- O anteproxecto da lei de acuicultura presentado no outono do 2015 tivo que ser retirado debido á contestación unánime do sector.

Introdución

O sector pesqueiro galego é unha complexa rede de actividades moi diversas que xuntas constitúen un dos piares da economía galega. A pesca extractiva, é o primeiro elo dunha cadea que continúa cos sectores conxelador, conserveiro e comercializador, que, á súa vez, tamén se nutren do marisqueo e da acuicultura. Este informe aborda en primeiro lugar a descrición da frota e a produción pesqueira de Galicia no momento actual e a súa evolución recente, mentres a continuación, trata polo miúdo outros acontecementos destacables e noticias relevantes para o sector ocorridas ao longo do ano 2015. Na segunda parte, analiza o comportamento da acuicultura e do marisqueo.

A actividade extractiva galega en augas comunitarias desenvólvese dentro do marco regulador trazado pola Unión Europea a través da política pesqueira comunitaria (PPC). Desde o 1 de xaneiro de 2014 é efectiva a nova política pesqueira común acordada polo Consello e o Parlamento europeos. Os obxectivos da nova política pasan por recuperar a sostibilidade dos recursos pesqueiros, prohibir os descartes, conceder poder de decisión ao sector descentralizando a toma de decisións, dar prioridade á acuicultura, apoiar a pesca artesanal, mellorar os coñecementos científicos sobre a situación das poboacións e asumir responsabilidades en augas exteriores a través dos acordos internacionais da UE. O fondo europeo e marítimo para a pesca (FEMP) é o instrumento que financiará a aplicación da nova PPC. A través do Ministerio de Agricultura, Alimentación e Medio Ambiente Galicia (MAGRAMA), recibirá 371 millóns de euros do FEMP para o período 2014-2020. Os primeiros TAC e cotas acadados baixo a nova PPC en 2014 permitiron a Galicia manter en 2015 o nivel de explotación dos principais stocks de interese para a frota, con suaves reducións nalgúns casos.

Polo que respecta á produción pesqueira, 2015 foi un ano relativamente bo, mellorando o resultado económico de 2014, a pesar da diminución das capturas, grazas ao aumento de preto dun 10% dos prezos medios da pesca fresca comercializada nas lonxas galegas con respecto ao ano anterior. A frota do Gran Sol foi a gran beneficiada polas cotas pesqueiras acadadas en 2015 no Consello de Ministros de Pesca da UE, especialmente no caso da pescada. Porén, a frota do caladoiro nacional tivo que facer fronte a importantes recortes nas cotas de varias das súas especies obxectivo. No aspecto social, 2015 foi un ano convulso debido á mobilización do sector galego do cerco en demanda de mellores cotas de xarda e xurelo, e principalmente para pedir

a modificación dos criterios de repartición das cotas de ambas as dúas especies (actualmente baseados nas capturas históricas), de forma que tivesen en conta aspectos socioeconómicos. Malia as reunións celebradas entre o sector e a Administración e as levas melloras acadadas, este conflito aínda está pendente de solución. Outras noticias destacables de 2015 foron a tipificación do furtivismo como delito no novo Código penal e a presentación do anteproxecto da lei de Acuicultura de Galicia.

Frota pesqueira

Malia as tendencias decrecentes do número de buques e das cifras totais de capacidade e potencia, a frota pesqueira de Galicia segue a ser a rexional máis importante tanto de España coma de Europa. As súas características máis salientables son a gran diversidade tanto en artes de pesca empregadas coma en especies obxectivo capturadas, e a súa presenza constátase en case todos os caladoiros importantes do mundo, tanto en augas nacionais ou comunitarias coma en augas internacionais ou de terceiros países non membros da UE. O cadro 1 amosa a dimensión do sector pesqueiro galego en relación co español e co da Unión Europea. En marzo de 2016, a frota galega estaba composta por 4432 unidades, tal como se reflicte nos cadros 1 e 2. O número estimado de tripulantes ocupados na frota ascendía a 11.092.

Cadro núm. 1

Dimensión do sector pesqueiro galego en relación co español e co da UE-28. Ano 2015¹

| | UE-28 | España | Galicia | % Galicia/ España | % Galicia/ UE-28 |
|---|---------|---------|---------|----------------------|---------------------|
| Frota² | | | | | |
| Núm. de barcos | 85.233 | 8.693 | 4.432 | 51,0 | 5,2 |
| Capacidade (miles de GT) | 1.633,6 | 353,0 | 143,0 | 40,5 | 8,8 |
| Potencia motor (miles de Kw) | 6.584,8 | 804,0 | 271,0 | 33,7 | 4,1 |
| Produción | | | | | |
| Valor dos desembarques (millóns de euros) | 6.113,4 | 1.555,6 | 886,0 | 57,0 | 14,5 |
| Consumo³ | | | | | |
| Quilogramos por persoa e ano | 23,7 | 44,2 | 53,3 | - | - |
| Renda⁴ | | | | | |
| Valor engadido da pesca e acuicultura/PIB (%) | 0,1 | 0,2 | 1,3 | - | - |

¹ *Facts and Figures on the Common Fisheries Policy, 2014.* Comisión Europea.

² Na frota non se consideran os buques auxiliares de cultivos mariños.

³ Consumo *per cápita* = subministración dispoñible de produtos pesqueiros por persoa e ano.

⁴ No peso relativo do sector respecto do PIB considéranse conxuntamente pesca e acuicultura.

Fonte: Elaboración propia a partir da Comisión Europea, INE, IGE e Consellería do Mar.

A frota pode clasificarse, en función da distribución xeográfica da actividade pesqueira, en tres grandes grupos de embarcacións: do caladoiro nacional, de altura ou comunitaria e de grande altura ou internacional (cadro 2).

A frota do caladoiro nacional ou Cantábrico-noroeste é, con moita diferenza, a máis numerosa de Galicia, con 4257 embarcacións (o 96,1% da frota galega). Opera en augas próximas do Atlántico e do Cantábrico con pequenas embarcacións de pesca e marisqueo que empregan as modalidades de arrastre, artes menores, cerco, palangre de fondo, palangre de superficie, rascos e volantas. Os buques con autorizacións para a pesca de palangre de fondo e palangre de superficie non traballan a totalidade do ano neste caladoiro, podendo pescar temporalmente fóra destas augas baixo a pertinente

Cadro núm. 2

Frota pesqueira en Galicia. Datos de marzo de 2016

| | Número de barcos | Capacidade (TRB) | GT* | Potencia (CV) | Potencia (Kw) | Estimación do emprego |
|---|------------------|------------------|----------------|----------------|----------------|-----------------------|
| Caladoiro nacional (Cantábrico noroeste) | | | | | | |
| Arrastre | 69 | 9.816 | 15.742 | 31.303 | 23.020 | 589 |
| Artes menores | 3.928 | 9.478 | 8.689 | 108.257 | 79.612 | 6.481 |
| Cerco | 148 | 4.550 | 5.927 | 31.636 | 23.265 | 1.203 |
| Palangre de fondo | 28 | 968 | 1.487 | 5.310 | 3.905 | 217 |
| Palangre de superficie | 52 | 6.263 | 11.417 | 21.677 | 15.941 | 444 |
| Rascle | 4 | 114 | 123 | 550 | 404 | 27 |
| Volanta | 28 | 993 | 1.787 | 5.386 | 3.961 | 191 |
| Total | 4.257 | 32.182 | 45.171 | 204.119 | 150.108 | 9.153 |
| Pesqueira comunitaria (altura) | | | | | | |
| NEAFC < 100 TRBs | 6 | 466 | 945 | 2.025 | 1.489 | 73 |
| NEAFC arrastre | 26 | 5.534 | 8.469 | 15.988 | 11.757 | 260 |
| NEAFC palangre de fondo | 37 | 5.954 | 10.586 | 21.037 | 15.471 | 448 |
| Portugal | 3 | 465 | 694 | 1.312 | 965 | 30 |
| Total | 72 | 12.419 | 20.694 | 40.362 | 29.682 | 811 |
| Pesqueira internacional (grande altura) | | | | | | |
| Bacallaeiros | 3 | 2.521 | 4.926 | 8.629 | 6.346 | 47 |
| Cerco | 3 | 5.565 | 8.002 | 13.525 | 9.946 | 47 |
| Conxeladores | 15 | 12.580 | 19.831 | 30.423 | 22.373 | 236 |
| NAFO conxeladores | 15 | 10.747 | 18.204 | 23.510 | 17.289 | 236 |
| Palangre de superficie | 67 | 14.849 | 26.359 | 47.420 | 34.873 | 563 |
| Total | 103 | 46.262 | 77.322 | 123.507 | 90.827 | 1.128 |
| Total xeral | 4.432 | 90.863 | 143.187 | 367.988 | 270.617 | 11.092 |
| Acuicultura/Auxiliar bateas | 1.284 | - | - | - | - | - |

* Tonelaxe bruta (*Gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural e do Mar: *Registro de buques pesqueiros*. Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

autorización. As embarcacións do caladoiro nacional teñen unha capacidade media de 10,61 GT e unha potencia media de 35,26 Kw. Esta frota xera o 82,5% do emprego pesqueiro directo en Galicia e o valor de facturación máis alto da frota galega, con preto dun 40% do total da pesca extractiva.

Dentro do grupo de buques do caladoiro nacional, o segmento máis importante é o de artes menores, composto por numerosas embarcacións de pequeno porte (3928 unidades, cunha capacidade media de 2,21 GT e unha potencia media de 20,27 Kw). Traballa principalmente nas augas de competencia da comunidade autónoma, onde practica unha pesca multiespecífica cunha ampla variedade de artes (trasmallos, miños, palangrillos, marisqueo a frote ou diferentes tipos de nasas) que utiliza de xeito estacional en función da especie obxectivo. Este estrato ocupa o 58% dos tripulantes galegos, a maioría autónomos, e é tamén o segmento máis importante do caladoiro nacional en termos de facturación. Estes datos sitúan a frota de baixura como un sector estratéxico de grande importancia social para as poboacións costeiras galegas.

A frota de altura está composta por 72 buques (o 1,6% da frota) cunha capacidade media de 287,42 GT e unha potencia media de 412,25 Kw, e traballa en augas doutros países da Unión Europea. Pola súa banda, a de grande altura conta cun total de 103 buques (o 2,3% da frota), cunha capacidade media de 750,70 GT e unha potencia media de 881,82 Kw, e opera en augas internacionais e de terceiros países. A actividade desta frota está supeditada á participación da Unión Europea en organizacións pesqueiras internacionais e á sinatura de acordos pesqueiros con terceiros países con recursos de interese nas súas augas. Debido ás grandes dimensións destes buques, esta frota representa o 53% da tonelaxe do total galego pese a contar con menos do 3% das embarcacións rexistradas nos portos galegos. As de altura e grande altura xeran, aproximadamente, a partes iguais, o 20% da ocupación na pesca. As tripulacións son máis numerosas que as do caladoiro nacional, debido ás dimensións dos buques e aos longos períodos de marea. Alcanzan os 11 tripulantes de media por buque, cun máximo de 16 tripulantes no caso dos estratos de arrastre e cerco de pesqueiras internacionais.

Distribución da frota e emprego pesqueiro nas diferentes zonas costeiras de Galicia

A distribución ao longo da costa galega da frota e o emprego pesqueiro non é uniforme, especializándose os distintos portos e zonas costeiras en tipos de frota característicos. A frota de grande altura concéntrase na zona I (ría de Vigo), a de altura ten unha importante presenza na zona IX (Mariña lucense), e a frota do caladoiro nacional ten o seu principal núcleo na zona III (ría de Arousa).

A zona I (ría de Vigo) ten o porto pesqueiro de Vigo como principal base de operacións, acumulando o 44% de toda a tonelaxe da frota galega e o 34% da potencia total con só o 16% do número de buques, debido á presenza neste porto da

Cadro núm. 3

Frota pesqueira na zona I (ría de Vigo). Datos de marzo de 2016

| Descrición (caladoiro e arte de pesca) | | Número de barcos | Capacidade (TRB) | GT* | Potencia (CV) | Potencia (Kw) | Estimación do emprego |
|---|-------------------|------------------|------------------|---------------|----------------|---------------|-----------------------|
| Pesqueira internacional (grande altura) | | | | | | | |
| Arrastre | Bacallaeiros | 3 | 2.519 | 4.926 | 8.629 | 6.347 | 47 |
| | Conxeladores | 7 | 5.655 | 9.208 | 13.987 | 10.287 | 110 |
| | NAFO conxeladores | 13 | 9.645 | 16.169 | 20.316 | 14.942 | 204 |
| Cerco | | 1 | 1.582 | 2.082 | 2.941 | 2.163 | 16 |
| Palangre de superficie | | 45 | 8.941 | 15.899 | 29.135 | 21.428 | 378 |
| Pesqueira comunitaria (altura) | | | | | | | |
| Arrastre | NEAFC arrastre | 16 | 3.483 | 5.296 | 10.079 | 7.413 | 160 |
| Caladoiro nacional (Cantábrico noroeste) | | | | | | | |
| Arrastre | | 1 | 120 | 201 | 360 | 265 | 9 |
| Artes menores | | 558 | 1.321 | 1.088 | 17.033 | 12.527 | 921 |
| Cerco | | 27 | 649 | 840 | 5.753 | 4.231 | 220 |
| Palangre de superficie | | 35 | 4.165 | 7.532 | 15.019 | 11.047 | 299 |
| Enmallada | Rascle | 1 | 40 | 41 | 230 | 169 | 7 |
| Totais | | 707 | 38.121 | 63.283 | 123.481 | 90.820 | 2.369 |
| Buques dedicados a acuicultura/auxiliares | | 107 | - | - | - | - | - |

* Tonelaxe bruta (*Gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural e do Mar: *Rexistro de buques pesqueiros*. Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

frota de grande altura, composta polos buques de maiores dimensións, capacidade e potencia. A frota de grande altura componse dos seguintes segmentos: os cerqueiros conxeladores, dedicados á captura de túnidos, que son os buques de maior porte (unha unidade, capacidade de 2082 GT e potencia de 2163 Kw), seguidos polos bacallaeiros, que traballan principalmente en Noruega (tres unidades, capacidade media de 1642 GT e potencia media de 2116 Kw), os arrastreiros conxeladores que operan no Atlántico suroeste (incluíndo Arxentina e as Malvinas), Senegal e Mauritania e capturan raias, camarón, pescadas, luras, etc. (sete unidades, 1315 GT e 1469 Kw), os arrastreiros conxeladores que capturan fletán negro no Atlántico noroeste (NAFO) (13 unidades, 1244 GT e 1149 Kw) e, por último, o estrato máis numeroso, composto polos palangreiros de superficie, que teñen como especies obxectivo peixe espada, túnidos e escualos (45 unidades, 353 GT e 476 Kw). Este último estrato perdeu sete unidades desde 2014. A frota de altura opera na área NEAFC (principalmente no Gran Sol), captura principalmente pescada, peixe sapo, rapante e cigala, e está composta por 16 arrastreiros (capacidade media de 331 GT e potencia media de 463 Kw). A frota do caladoiro nacional é a máis numerosa (622 unidades, capacidade media de 16 GT e potencia media de 45 Kw) e desenvolve principalmente o segmento de artes menores. O emprego estimado na zona I é de 2369 persoas.

Cadro núm. 4

Frota pesqueira na zona II (ría de Pontevedra). Datos de marzo de 2016

| Descrición (caladoiro e arte de pesca) | | Número de barcos | Capacidade (TRB) | GT* | Potencia (CV) | Potencia (Kw) | Estimación do emprego |
|---|-------------------|------------------|------------------|---------------|---------------|---------------|-----------------------|
| Pesqueira internacional (grande altura) | | | | | | | |
| Arrastre | Conxeladores | 5 | 3.409 | 5.600 | 8.568 | 6.301 | 79 |
| | NAFO conxeladores | 2 | 1.101 | 2.035 | 3.194 | 2.349 | 31 |
| Palangre de superficie | | 1 | 234 | 627 | 488 | 359 | 8 |
| Pesqueira comunitaria (altura) | | | | | | | |
| Arrastre | NEAFC arrastre | 1 | 175 | 258 | 490 | 360 | 10 |
| | Portugal | 3 | 464 | 693 | 1.312 | 965 | 30 |
| Caladoiro nacional (Cantábrico noroeste) | | | | | | | |
| Arrastre | | 7 | 816 | 1.260 | 2.594 | 1.908 | 60 |
| Artes menores | | 317 | 939 | 774 | 10.594 | 7.792 | 523 |
| Palangre de fondo | | | | | | | |
| Totais | | 336 | 7.139 | 11.247 | 27.240 | 20.035 | 741 |
| Buques dedicados a acuicultura/auxiliares | | 88 | - | - | - | - | - |

* Tonelaxe bruta (*Gross tonnage*).Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, *Rexistro de buques pesqueiros*. Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 5

Frota pesqueira na zona III (ría de Arousa). Datos de marzo de 2016

| Descrición (caladoiro e arte de pesca) | | Número de barcos | Capacidade (TRB) | GT* | Potencia (CV) | Potencia (Kw) | Estimación do emprego |
|---|-------------------------|------------------|------------------|---------------|---------------|---------------|-----------------------|
| Pesqueira internacional (grande altura) | | | | | | | |
| Arrastre | Conxeladores | 2 | 3.279 | 4.584 | 7.268 | 5.346 | 31 |
| Cercos | | 2 | 3.983 | 5.920 | 10.584 | 7.785 | 31 |
| Palangre de superficie | | 6 | 1.251 | 2.374 | 4.092 | 3.010 | 50 |
| Pesqueira comunitaria (altura) | | | | | | | |
| Palangre de fondo | NEAFC Palangre De Fondo | 5 | 816 | 1.671 | 3.354 | 2.467 | 61 |
| Caladoiro nacional (Cantábrico noroeste) | | | | | | | |
| Arrastre | | 29 | 4.237 | 6.594 | 13.807 | 10.155 | 248 |
| Artes menores | | 1.637 | 2.963 | 2.697 | 39.251 | 28.869 | 2.701 |
| Cercos | | 29 | 898 | 1.372 | 6.248 | 4.596 | 236 |
| Palangre de fondo | | 4 | 146 | 261 | 721 | 530 | 31 |
| Totais | | 1.714 | 17.572 | 25.473 | 85.326 | 62.757 | 3.389 |
| Buques dedicados a acuicultura/auxiliares | | 902 | - | - | - | - | - |

* Tonelaxe bruta (*Gross tonnage*).Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, *Rexistro de buques pesqueiros*. Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

A zona II (ría de Pontevedra) ten en Marín o seu principal porto. Representa o 7,6% da frota galega en número de buques e o 7,8% en tonelaxe. Existe unha frota de grande altura con base no porto de Marín, composta por sete conxeladores, dos cales dous operan na área NAFO (capacidade media de 1091 GT e potencia media de 1236 Kw) e un palangreiro de superficie (627 GT, 359 Kw), outra de altura composta por catro arrastreiros (capacidade media de 238 GT e potencia media de 331 Kw), dos cales tres traballan en augas de xurisdición portuguesa e outro o fai na área NEAFC, e outra frota moito máis numerosa (324 unidades) que traballa no caladoiro nacional. O emprego estimado nesta zona é de 741 persoas.

A zona III (ría de Arousa) é a que concentra o maior número de embarcacións en Galicia, cun total de 1714 (o 38,7% dos barcos galegos). O porto de Ribeira é o máis significativo de Galicia para a frota do caladoiro nacional, no que traballa o 99% dos barcos desta zona. A maior parte (1637 embarcacións) pertencen ao segmento de artes menores (capacidade media de 1,65 GT e potencia media de 17,64 Kw), que operan principalmente en augas interiores da ría ou en zonas moi próximas á costa con artes de nasas, liñas ou enmalle. Existen tamén arrastreiros de litoral (29 unidades), que teñen o seu principal porto base en Ribeira. Outras frotas son a de altura (cinco palangreiros de fondo que operan en NEAFC) e a de grande altura (dous conxeladores, dous cerqueiros conxeladores e seis palangreiros de superficie). O emprego estimado nesta zona é de 3389 persoas, concentrando o 30,5% do emprego pesqueiro galego.

As zonas IV (ría de Muros), V (Fisterra) e VI (Costa da Morte) representan xuntas unha pequena porcentaxe da capacidade pesqueira da frota galega (un 5,9% da tonelaxe total), a pesar da importancia social da actividade pesqueira para as comunidades

Cadro núm. 6

Frota pesqueira nas zonas IV (Muros), V (Fisterra) e VI (Costa da Morte). Datos de marzo de 2016

| Descrición (caladoiro e arte de pesca) | Número de barcos | Capacidade (TRB) | GT* | Potencia (CV) | Potencia (Kw) | Estimación do emprego | |
|---|------------------|------------------|--------------|---------------|---------------|-----------------------|--------------|
| Pesqueira comunitaria (altura) | | | | | | | |
| Palangre de fondo | NEAFC < 100 TRB | 1 | 83 | 163 | 442 | 325 | 12 |
| Caladoiro nacional (Cantábrico noroeste) | | | | | | | |
| Arrastre | | 10 | 1.355 | 2.161 | 3.754 | 2.761 | 85 |
| Artes menores | | 945 | 2.632 | 2.656 | 25.474 | 18.736 | 1.559 |
| Cerco | | 47 | 1.641 | 1.993 | 10.412 | 7.658 | 382 |
| Palangre de fondo | | 11 | 503 | 695 | 2.672 | 1.965 | 85 |
| Enmallada | Volantas | 12 | 467 | 755 | 2.028 | 1.492 | 82 |
| | Rascle | 1 | 19 | 21 | 120 | 88 | 7 |
| Totais | | 1.027 | 6.699 | 8.445 | 44.902 | 33.025 | 2.213 |
| Buques dedicados a acuicultura/auxiliares | | 31 | - | - | - | - | - |

* Tonelaxe bruta (*Gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, *Rexistro de buques pesqueiros*. Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 7

Frota pesqueira na zona VII (A Coruña-Ferrol). Datos de marzo de 2016

| Descrición (caladoiro e arte de pesca) | Número de barcos | Capacidade (TRB) | GT* | Potencia (CV) | Potencia (Kw) | Estimación do emprego |
|---|------------------|------------------|--------------|---------------|---------------|-----------------------|
| Pesqueira internacional (grande altura) | | | | | | |
| Palangre de superficie | 5 | 1.421 | 2.306 | 3.946 | 2.902 | 42 |
| Pesqueira comunitaria (altura) | | | | | | |
| Arrastre NEAFC arrastre | 4 | 917 | 1.346 | 2.492 | 1.833 | 40 |
| Caladoiro nacional (Cantábrico noroeste) | | | | | | |
| Arrastre | 7 | 1.033 | 1.648 | 3.675 | 2.703 | 60 |
| Artes menores | 296 | 824 | 718 | 8.890 | 6.539 | 488 |
| Cerco | 22 | 690 | 846 | 4.632 | 3.407 | 179 |
| Totais | 334 | 4.885 | 6.865 | 23.635 | 17.384 | 809 |
| Buques dedicados a acuicultura/auxiliares | 150 | - | - | - | - | - |

* Tonelaxe bruta (*Gross tonnage*).Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, *Rexistro de buques pesqueiros*. Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

costeiras nesta área. Contan, respectivamente, co 13,8%, o 2,9% e o 6,4% do número de embarcacións de Galicia, que traballan todas no caladoiro nacional, agás un palangreiro de fondo de Fisterra, que o fai na área NEAFC. A maior parte da frota nestas zonas pertence ao grupo de artes menores, destacando tamén o cerco en Muros (23

Cadro núm. 8

Frota pesqueira na zona VIII (Cedeira). Datos de marzo de 2016

| Descrición (caladoiro e arte de pesca) | Número de barcos | Capacidade (TRB) | GT* | Potencia (CV) | Potencia (Kw) | Estimación do emprego | |
|---|-------------------------|------------------|--------------|---------------|---------------|-----------------------|----|
| Pesqueira comunitaria (altura) | | | | | | | |
| Palangre de fondo | NEAFC palangre de fondo | 1 | 106 | 123 | 450 | 331 | 12 |
| | NEAFC < 100 TRB | 1 | 67 | 158 | 320 | 235 | 12 |
| Caladoiro nacional (Cantábrico noroeste) | | | | | | | |
| Artes menores | 93 | 312 | 263 | 2.877 | 2.116 | 153 | |
| Cerco | 3 | 103 | 163 | 815 | 599 | 24 | |
| Palangre de fondo | 8 | 204 | 330 | 1.230 | 905 | 62 | |
| Enmallada | Volantas | 14 | 434 | 874 | 2.799 | 2.059 | 95 |
| | Rascle | 2 | 56 | 60 | 200 | 147 | 14 |
| Totais | 122 | 1.283 | 1.971 | 8.691 | 6.393 | 373 | |
| Buques dedicados a acuicultura/auxiliares | 1 | - | - | - | - | - | |

* Tonelaxe bruta (*Gross tonnage*).Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, *Rexistro de buques pesqueiros*. Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

unidades) e na Costa da Morte (24 unidades). O emprego estimado nestas zonas é de 2213 persoas. No cadro 6 amósanse os datos conxuntos das tres zonas.

A zona VII (A Coruña-Ferrol) ten como porto máis importante o da Coruña e conta co 7,5% da frota galega en número de buques e co 4,8% en tonelaxe. Existe unha frota de grande altura, composta por cinco palangreiros de superficie (capacidade media de 461 GT e potencia media de 580 Kw), outra de altura composta por catro arrasteiros (capacidade media de 337 GT e potencia media de 458 Kw), e a frota do caladoiro nacional, con 325 embarcacións (capacidade media de 9,89 GT e potencia media de 38,92 Kw). O emprego estimado nesta zona é de 809 persoas.

A zona VIII (Cedeira) ten Cedeira como porto principal e representa o 2,7% en número das embarcacións galegas e o 1,4% en tonelaxe. Conta cunha pequena frota de altura, composta por dous palangreiros de fondo (capacidade media de 140 GT e potencia media de 283 Kw), ademais da frota do caladoiro nacional (capacidade media de 14 GT e potencia media de 49 Kw) na que predominan as artes menores. O emprego pesqueiro estimado nesta zona é de 373 persoas.

A zona IX (Mariña lucense), ten Celeiro e Burela como portos máis representativos, onde ten a súa base unha importante frota de altura que opera en augas do Gran Sol, coas modalidades de arrastre e palangre de fondo. Os arrasteiros de altura (capacidade media de 313 GT e potencia media de 430 Kw) dedícanse, principalmente, á captura de

Cadro núm. 9

Frota pesqueira na zona IX (Mariña lucense). Datos de marzo de 2016

| Descrición (caladoiro e arte de pesca) | Número de barcos | Capacidade (TRB) | GT* | Potencia (CV) | Potencia (Kw) | Estimación do emprego | |
|---|-------------------------|------------------|---------------|---------------|---------------|-----------------------|--------------|
| Pesqueira internacional (grande altura) | | | | | | | |
| Palangre de superficie | 10 | 3.001 | 5.154 | 9.760 | 7.178 | 84 | |
| Pesqueira comunitaria (altura) | | | | | | | |
| Palangre de fondo | NEAFC palangre de fondo | 34 | 5.177 | 9.084 | 18.027 | 13.259 | 412 |
| | NEAFC <100 TRB | 4 | 315 | 623 | 1.263 | 929 | 48 |
| Arrastre | NEAFC arrastre | 5 | 950 | 1.567 | 2.926 | 2.152 | 50 |
| Caladoiro nacional (Cantábrico noroeste) | | | | | | | |
| Arrastre | | 15 | 2.241 | 3.867 | 7.111 | 5.230 | 128 |
| Artes menores | | 82 | 486 | 492 | 4.138 | 3.043 | 135 |
| Cerco | | 9 | 395 | 483 | 2.265 | 1.666 | 73 |
| Palangre de fondo | | 5 | 114 | 198 | 685 | 504 | 39 |
| Palangre de superficie | | 16 | 2.065 | 3.821 | 6.538 | 4.809 | 137 |
| Enmallada | Volantas | 1 | 68 | 140 | 408 | 300 | 7 |
| Totais | | 181 | 14.812 | 25.429 | 53.121 | 39.070 | 1.113 |
| Buques dedicados a acuicultura/auxiliares | | 6 | - | - | - | - | - |

* Tonelaxe bruta (*Gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, *Rexistro de buques pesqueiros*. Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

pescada, peixe sapo, rapante e cigala, que desembarcan maioritariamente en Celeiro, Burela e Vigo. Os palangreiros de fondo (capacidade media de 255 GT e potencia media de 373 Kw) teñen a pescada como principal especie obxectivo. Existe, ademais, unha frota de grande altura, composta por 10 palangreiros de superficie (capacidade media de 515 GT e potencia media de 718 Kw), e 128 unidades que operan no caladoiro nacional. O emprego pesqueiro estimado nesta zona é de 1113 persoas.

Produción pesqueira

A produción pesqueira galega comercialízase na súa maior parte a través das 62 lonxas distribuídas ao longo da costa. De acordo cos datos publicados pola plataforma Pescadegalicia, o volume de pesca fresca (peixe e marisco) poxada nas lonxas galegas durante 2015 foi de 180.464 toneladas e supuxo o quinto maior rexistro de produción desde 2001 (cadro 10). A cotización media dos desembarques en 2015 foi de 2,54 euros por quilogramo acumulando un valor anual total de 458,2 millóns de euros. Os prezos medios da pesca fresca nas lonxas galegas subiron case un 10% con respecto a 2014.

O cadro 11 amosa a evolución mensual das vendas de peixes e mariscos frescos nas lonxas galegas durante os anos 2014 e 2015. Cabe destacar que, durante a segunda metade do ano 2015, a mellora dos prezos con respecto a 2014 produciu maiores beneficios a pesar da diminución das cantidades comercializadas con respecto aos meses do exercicio precedente. As cotizacións foron particularmente altas cara ao final do ano, nos meses de novembro e decembro. Neste último mes superáronse os 5 euros por quilogramo, e foi o que rexistrou menos produción en termos de volume. A produción máis alta correspondeu a marzo, acadando tamén a cotización máis baixa con 1,86 euros por quilogramo.

A produción pesqueira total por zonas durante o ano 2015 amósase no cadro 12. A zona de maior produción, tanto en termos de volume coma en termos de valor, foi a IX (Mariña lucense), con 40.775 toneladas e 127 millóns de euros. A cotización media máis alta acadouse na zona V (Fisterra), con 4,33 euros por quilogramo.

Polo que se refire á distribución territorial, a provincia de Pontevedra conta con 21 lonxas (cadros 13, 14 e 15), sendo a do porto de Vigo a principal. A produción total da provincia en 2015 foi de 43.730 toneladas (o 24% do

Cadro núm. 10

Evolución da pesca fresca vendida nas lonxas galegas

| | Cantidade (t) | Valor (miles de euros) | Prezo (euros/kg) |
|------|------------------|---------------------------|---------------------|
| 2000 | 145.302 | 350.969 | 2,42 |
| 2001 | 142.871 | 354.862 | 2,48 |
| 2002 | 128.029 | 329.124 | 2,57 |
| 2003 | 124.680 | 335.071 | 2,69 |
| 2004 | 149.733 | 383.441 | 2,56 |
| 2005 | 158.625 | 403.151 | 2,54 |
| 2006 | 169.327 | 432.726 | 2,56 |
| 2007 | 172.249 | 463.430 | 2,69 |
| 2008 | 173.569 | 451.323 | 2,60 |
| 2009 | 195.785 | 422.373 | 2,16 |
| 2010 | 187.395 | 458.381 | 2,45 |
| 2011 | 183.501 | 474.847 | 2,59 |
| 2012 | 175.004 | 440.534 | 2,52 |
| 2013 | 163.434 | 413.422 | 2,53 |
| 2014 | 187.178 | 432.341 | 2,31 |
| 2015 | 180.464 | 458.195 | 2,54 |

Fonte: Elaboración propia a partir de: Consellería do Mar, Estatísticas de produción pesqueira, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 11

Peixe fresco comercializado en primeira venda en Galicia

| | Cantidade | Valor | Prezo | | Cantidade | Valor | Prezo |
|----------|-----------|------------------|------------|----------|-----------|------------------|------------|
| 2014 | (t) | (miles de euros) | (euros/kg) | 2015 | (t) | (miles de euros) | (euros/kg) |
| Xaneiro | 10.092 | 32.320 | 3,20 | Xaneiro | 10.756 | 32.069 | 2,98 |
| Febreiro | 8.970 | 26.707 | 2,98 | Febreiro | 11.027 | 28.365 | 2,57 |
| Marzo | 17.001 | 35.895 | 2,11 | Marzo | 20.329 | 37.902 | 1,86 |
| Abril | 19.802 | 35.227 | 1,78 | Abril | 17.181 | 32.637 | 1,90 |
| Maio | 12.286 | 28.833 | 2,35 | Maio | 12.881 | 29.843 | 2,32 |
| Xuño | 15.065 | 31.274 | 2,08 | Xuño | 18.383 | 36.617 | 1,99 |
| Xullo | 19.535 | 40.250 | 2,06 | Xullo | 17.662 | 41.868 | 2,37 |
| Agosto | 19.009 | 41.002 | 2,16 | Agosto | 17.557 | 41.314 | 2,35 |
| Setembro | 20.973 | 37.381 | 1,78 | Setembro | 17.549 | 43.647 | 2,49 |
| Outubro | 18.740 | 42.229 | 2,25 | Outubro | 15.652 | 41.822 | 2,67 |
| Novembro | 11.592 | 33.725 | 2,91 | Novembro | 11.870 | 41.843 | 3,53 |
| Decembro | 14.111 | 47.497 | 3,37 | Decembro | 9.616 | 50.267 | 5,23 |

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, Estatísticas de produción pesqueira, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 12

Produción pesqueira total por zonas. Ano 2015

| | Cantidade | Valor | Prezo |
|----------------------------|----------------|------------------|-------------|
| | (t) | (miles de euros) | (euros/kg) |
| Zona I - Ría de Vigo | 33.690 | 114.245 | 3,39 |
| Zona II - Pontevedra | 5.446 | 12.231 | 2,25 |
| Zona III - Arousa | 33.139 | 72.476 | 2,19 |
| Zona IV - Muros | 14.143 | 24.419 | 1,73 |
| Zona V - Fisterra | 892 | 3.859 | 4,33 |
| Zona VI - Costa da Morte | 9.670 | 11.786 | 1,22 |
| Zona VII - A Coruña-Ferrol | 40.663 | 83.720 | 2,06 |
| Zona VIII - Cedeira | 2.046 | 8.296 | 4,05 |
| Zona IX - Mariña lucense | 40.775 | 127.163 | 3,12 |
| Totais | 180.464 | 458.195 | 2,54 |

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, Estatísticas de produción pesqueira, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 13**Produción pesqueira na zona I (ría de Vigo)**
Ano 2015

| | Cantidade | Valor | Prezo |
|---------------|---------------|------------------|-------------|
| Lonxa | (t) | (miles de euros) | (euros/kg) |
| A Guarda | 211 | 1.185 | 5,63 |
| Arcade | 130 | 1.162 | 8,95 |
| Baiona | 230 | 1.814 | 7,89 |
| Cangas | 585 | 3.306 | 5,65 |
| Moaña | 135 | 1.211 | 8,94 |
| Redondela | 150 | 1.287 | 8,60 |
| Vigo | 32.138 | 103.369 | 3,22 |
| Vigo (Canido) | 62 | 427 | 6,89 |
| Vilaboa | 49 | 484 | 9,92 |
| Totais | 33.690 | 114.245 | 3,39 |

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, Estatísticas de produción pesqueira, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 14**Produción pesqueira na zona II (Pontevedra)**
Ano 2015

| | Cantidade | Valor | Prezo |
|----------------------|--------------|------------------|-------------|
| Lonxa | (t) | (miles de euros) | (euros/kg) |
| Aldán-Hío | 77 | 503 | 6,50 |
| Bueu | 546 | 2.748 | 5,03 |
| Campelo | 334 | 3.122 | 9,34 |
| Marín | 1.221 | 3.084 | 2,53 |
| Pontevedra (Mercado) | 18 | 217 | 12,29 |
| Portonovo | 3.250 | 2.557 | 0,79 |
| Totais | 5.446 | 12.231 | 2,25 |

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, Estatísticas de produción pesqueira, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 15**Produción pesqueira na zona III (Arousa)**
Ano 2015

| | Cantidade | Valor | Prezo |
|----------------------|---------------|------------------|-------------|
| Lonxa | (t) | (miles de euros) | (euros/kg) |
| A Illa de Arousa | 720 | 6.038 | 8,39 |
| Aguiño | 152 | 1.805 | 11,85 |
| Cabo de Cruz | 170 | 2.182 | 12,84 |
| Cambados | 1.841 | 6.596 | 3,58 |
| Carril | 823 | 6.949 | 8,44 |
| Coop. Ría de Arousa | 25 | 284 | 11,40 |
| O Grove | 766 | 7.337 | 9,57 |
| A Pobra do Caramiñal | 169 | 1.221 | 7,24 |
| Rianxo | 321 | 2.874 | 8,95 |
| Ribeira | 27.708 | 32.954 | 1,19 |
| Vilanova | 365 | 3.514 | 9,63 |
| Vilaxoán | 79 | 723 | 9,19 |
| Totais | 33.139 | 72.476 | 2,19 |

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, Estatísticas de produción pesqueira, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 16

Produción pesqueira nas zonas IV (Muros), V (Fisterra) e VI (Costa da Morte)
Ano 2015

| Lonxa | Cantidade (t) | Valor (miles de euros) | Prezo (euros/kg) |
|-------------------|------------------|---------------------------|---------------------|
| Muros | 1.895 | 3.734 | 1,97 |
| Noia | 2.238 | 12.683 | 5,67 |
| Porto do Son | 20 | 131 | 6,41 |
| Portosín | 9.989 | 7.870 | 0,79 |
| Carnota (Lira) | 81 | 387 | 4,78 |
| Carnota (O Pindo) | 0 | 16 | 81,67 |
| Corcubión | 203 | 964 | 4,74 |
| Fisterra | 608 | 2.493 | 4,10 |
| Baldaio | 1 | 18 | 13,09 |
| Caión | 1 | 9 | 8,49 |
| Camariñas | 5.282 | 5.178 | 0,98 |
| Camelle | 13 | 63 | 4,70 |
| Corme | 3 | 16 | 5,92 |
| Laxe | 495 | 920 | 1,86 |
| Malpica | 3.715 | 4.663 | 1,26 |
| Muxía | 30 | 107 | 3,55 |
| Río Anllóns | 130 | 811 | 6,25 |
| Totais | 24.705 | 40.064 | 1,62 |

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, Estatísticas de produción pesqueira, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

total vendido en Galicia), a facturación, de 157,6 millóns de euros (o 34% do total), e o prezo medio, de 3,60 euros, o máis alto das tres provincias. As especies que se comercializaron en maior cantidade foron os rapantes, o peixe sapo, a xarda pintada, o xurelo, a pescada e a quenlla.

Na provincia da Coruña están emprazadas 35 lonxas (ver cadros 15, 16, 17 e 18). En 2015 produciu o maior volume das tres provincias, con 95.981 toneladas (o 53% da produción galega) e tamén a maior facturación, con 173,5 millóns de euros (o 38% do total); o prezo medio foi de 1,81 euros/kg. As lonxas do porto da Coruña e de Ribeira acumulan o 70,2% do volume total comercializado na provincia. As especies máis comercializadas foron a xarda pintada, o lirio, o xurelo, a pescada, a xarda, a boga e a sardiña.

Na provincia de Lugo existen seis lonxas (ver cadro 19), concentrando Burela e Cereiro o 99,8% da cantidade e do valor comercializado. A produción total en 2015 foi de 40.753 toneladas (o 23% do total de Galicia), a facturación foi de 127 millóns

Cadro núm. 17

Produción pesqueira na zona VII (A Coruña-Ferrol). Ano 2015

| Lonxa | Cantidade (t) | Valor (miles de euros) | Prezo (euros/kg) |
|--------------------------------|------------------|---------------------------|---------------------|
| A Coruña (Confraría) | 60 | 437 | 7,33 |
| A Coruña (Lonja Coruña, S. A.) | 39.650 | 78.234 | 1,97 |
| Barallobre | 262 | 2.174 | 8,31 |
| Ferrol | 262 | 1.926 | 7,36 |
| Miño | 5 | 78 | 15,24 |
| Mugardos | 31 | 338 | 11,02 |
| Pontedeume | 23 | 297 | 12,90 |
| Sada | 371 | 237 | 0,64 |
| Totais | 40.663 | 83.720 | 2,06 |

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, Estatísticas de produción pesqueira, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

de euros (o 28% do total), e o prezo medio, de 3,12 euros. As principais especies comercializadas nesta provincia foron a pescada, a xarda, o xurelo, o bonito do norte, o lirio, a boga e a xarda pintada.

Polo que respecta ao peixe conxelado, a frota pesqueira conxeladora galega, de empresas pesqueiras mixtas ou de embarcacións abandeiradas noutros países, e os buques mercantes e portacontedores desembarcan principalmente nos portos de Vigo, Marín, Vilagarcía de Arousa e Ribeira, destacando o de Vigo como o máis representativo de Galicia e de España en volume de pesca conxelada comercializada. Preto do 80% deste volume chega ao porto en contedores procedentes dos países onde traballan os buques das sociedades mixtas, rexistrándose polo tanto como importacións de peixe conxelado, mentres que o 20% restante se desembarca directamente no porto de Vigo pola frota conxeladora galega de grande altura. En 2015 contabilizáronse en Vigo 667.224 toneladas de peixe conxelado.

A maior parte da produción de peixe conxelado provén das empresas mixtas galegas que operan en terceiros países. Estas sociedades mixtas establecéronse en países como Namibia, Mozambique ou Sudáfrica a partir dos anos oitenta, despois de que en 1976 a ONU estendese a xurisdición marítima dos estados ribeiregos ata as 200 millas. A frota conxeladora española gozara ata ese momento de libre acceso

Cadro núm. 18

Produción pesqueira na zona VIII (Cedeira)

Ano 2015

| Lonxa | Cantidade (t) | Valor (miles de euros) | Prezo (euros/kg) |
|---------------|------------------|---------------------------|---------------------|
| Cariño | 459 | 694 | 1,51 |
| Cedeira | 1.540 | 7.332 | 4,76 |
| Espasante | 30 | 165 | 5,47 |
| Totais | 2.029 | 8.191 | 4,04 |

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, Estatísticas de produción pesqueira, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 19

Produción pesqueira na zona IX (Mariña lucense). Ano 2015

| | Cantidade | Valor | Prezo |
|---------------|---------------|------------------|-------------|
| Lonxa | (t) | (miles de euros) | (euros/kg) |
| Burela | 24.791 | 74.591 | 3,01 |
| Celeiro | 15.940 | 52.336 | 3,28 |
| Foz | 0 | 2 | 33,91 |
| O Barqueiro | 22 | 74 | 3,44 |
| O Vicedo | 10 | 29 | 2,97 |
| Ribadeo | 12 | 132 | 10,59 |
| Totais | 40.775 | 127.163 | 3,12 |

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Mar, Estatísticas de produción pesqueira, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 20

Produción de peixe conxelado desembarcado en Galicia. Ano 2015

| Procedencia | Cantidade (t) |
|---|----------------|
| Desembarques da frota conxeladora galega | 133.444 |
| Importacións procedentes das sociedades mixtas en terceiros países (contedores) | 533.780 |
| Arxentina | 139.652 |
| Marrocos | 125.687 |
| Senegal | 68.274 |
| Mozambique | 49.654 |
| Mauritania | 34.137 |
| Illas Malvinas | 32.585 |
| Chile | 21.724 |
| Angola | 20.172 |
| Gabón | 10.862 |
| Resto | 31.033 |
| Totais | 667.224 |

Fonte: elaboración propia a partir de: ARVI (Cooperativa de Armadores de Pesca do Porto de Vigo) e Acemix (Asociación de Empresas Comunitarias en Sociedades Mixtas de Pesca).

aos principais caladoiros, o 75% dos cales estaban en augas internacionais que agora deixaban de selo. Para garantir a continuidade do acceso aos recursos, o Goberno español aprobou o Decreto 2517/76, de 8 de outubro, relativo ao fomento de empresas pesqueiras conxuntas (EPC). Actualmente, a frota de sociedades mixtas en terceiros países conta con 185 buques e 1110 tripulantes nacionais, aínda que a maioría da tripulación é foránea, normalmente por imperativo legal do país que abandera o buque. Tamén crean máis de 400 empregos comunitarios directos en terra, e preto de 5500 en países terceiros. A asociación Acemix (Asociación de Empresas Comunitarias en Sociedades Mixtas de Pesca) agrupa os armadores destes buques, establecidos en Arxentina, Chile, Perú, Namibia, Malvinas, Sudáfrica e Marrocos. Os datos medios do buque conxelador tipo son: capacidade de 909,76 GT, potencia de 1.109,75 Kw e tripulación de 26 persoas. As principais especies capturadas son a pescada, as luras, a pota e a brótola. De acordo cos datos publicados por ARVI (Cooperativa de Armadores de Pesca do Porto de Vigo), esta frota xera actualmente un volume de negocio medio anual por buque de 3,15 millóns de euros e un volume total de 582,83 millóns de euros.

Xestión e conxuntura do sector pesqueiro galego

A continuación descríbese a conxuntura e acontecementos máis relevantes para a xestión e regulación do sector pesqueiro galego durante 2015, agrupados nos eixes de xestión dos recursos, xestión da frota galega e mellora da eficiencia enerxética, política estrutural e investimentos, e goberno.

Xestión dos recursos

1. Os TAC (totais admisibles de captura) e cotas para 2016 acadados no seo do Consello de Ministros de Pesca da Unión Europea arroxaron un balance a priori positivo para a frota galega, se ben desigual para os diferentes segmentos. En conxunto, a española poderá capturar un 2,46% máis de volume que en 2015 (216.908 toneladas). A frota do Gran Sol beneficiouse do aumento nun 19%, ata máximos históricos, do TAC de pescada do stock norte (17.870 toneladas), e da suba do 5% da cota de galo en augas de Irlanda, ata as 5483 toneladas. No caso do rape, a frota manterá o TAC do ano pasado (1231 toneladas) nesa mesma zona, ademais de 245 toneladas ao oeste de Escocia (un 20% máis). As cotas de maruca e bacaladilla tamén aumentan, no primeiro caso, nun 24%, ata 2893 toneladas, e no segundo, nun 5%, ata 26.878 toneladas. A raia mantén a mesma cota (876 toneladas), mentres que o lagostino diminúe un 2% a súa cota respecto de 2015, con 1271 toneladas asignadas en augas de Irlanda. A frota do caladoiro nacional obtivo peores resultados que a de altura, xa que a cota de pescada no Cantábrico, a de rape na mesma zona e a de xarda en augas ibéricas e de Portugal sofren recortes dun 22%, un 14% e un 15%, respectivamente. O sector do cerco contará cun 10% máis de anchoa e co aumento da cota de xurelo nun 27% na zona VIIIc (15.441 toneladas) e nun 15% na IXa (17.744 toneladas).

2. O reparto nacional de cotas de xarda e xurelo centrou boa parte da actualidade pesqueira do ano 2015, ao se produciren importantes protestas e mobilizacións ante a Xunta de Galicia por parte do sector do cerco, reclamando a modificación dos criterios de repartición das cotas de ambas as especies e o incremento das correspondentes ao cerco galego. O reparto faise actualmente a partir das capturas históricas, computándose nestas as realizadas entre os anos 2002 e 2011, o cal, segundo o sector do cerco galego, discrimina a Galicia e favorece outras comunidades autónomas. ACERGA, a asociación maioritaria do cerco, que agrupa uns 120 barcos, avoga por unha repartición baseada en criterios socioeconómicos (lineal por tripulante). A Secretaría Xeral de Pesca convocou en xaneiro de 2016 unha reunión co sector en Madrid para abordar a asignación das cotas, que se pechou sen modificacións no sistema de reparto. Non obstante, ACERGA conseguiu dotar a súa asociación dun 17% máis de cota da que tiña asignada inicialmente.

3. O Plan de Xestión da Sardiña en Augas Ibéricas, en vigor desde agosto de 2014, regula a pesca desta especie nos caladoiros do Cantábrico noroeste e no golfo de Cádiz,

e mantén a súa aplicación en 2015 e 2016. O plan ten unha duración de tres anos e establece límites de pesca en función da situación biolóxica da especie, que está en mínimos históricos. Este ano puidéronse capturar 19.005 toneladas, das que o 47% (9000 toneladas) correspondeu a España e o 53% restante, a Portugal. A cota de 2016 redúcese a 14.000 toneladas pola mala situación da biomasa da especie.

4. O Plan Xeral de Explotación Marisqueira para o ano 2016 establece o réxime preciso para permitir a explotación marisqueira na comunidade galega coas garantías dunha boa xestión do recurso, tendo en conta os datos e informes científicos dispoñibles. A través deste Plan Xeral de Explotación Marisqueira, a Consellería do Mar aprobou un total de 205 plans de explotación. Deles, 46 corresponden ás autorizacións administrativas marisqueiras, 48 son plans específicos para as zonas de libre marisqueo, 35 son para a extracción de percebe e 18 para equinodermos. Ademais, 25 son para a extracción de solénidos (navalla, longueirón, longueirón vello), seis son para a extracción de peneira, 18 para algas e nove para a extracción de anemone. No *Diario Oficial de Galicia* do 30 de decembro de 2015 tamén se publicou a Orde da Consellería do Mar para a extracción de poliquetos con carácter comercial. O obxecto desta orde é aprobar os plans de explotación para poliquetos (miñocas, fundamentalmente) para o ano 2016 que foron elaborados polas entidades asociativas do sector, e regular as solicitudes e o prazo para a súa captura como cebo nas embarcacións de pesca.

5. Plans de explotación de crustáceos para o ano 2016. As medidas de xestión para a explotación da centola e do boi desenvolveranse no seu momento a través de plans de xestión específicos para estas pesqueiras. En relación a outros crustáceos, o plan establece que está permitido capturar nécora do 1 ao 5 de xaneiro e do 1 de xullo ao 31 de decembro. No caso do lumbrigante, o período autorizado de captura vai do 1 de xaneiro ao 31 de marzo e do 1 de xullo ao 31 de decembro. No caso da lagosta, esta poderá extraerse entre o 1 de xaneiro e o 30 de setembro. En relación ao santiaguíño, o plan establece que se poderá capturar do 1 ao 5 de xaneiro e do 1 de outubro ao 31 de decembro. Ademais, especifica que o conguito, o patulate e o cangrexo poderán ser extraídos durante todo o ano.

Modernización e investimentos na frota galega

1. A Consellería do Mar destinou en 2015 un millón de euros ás axudas aos investimentos a bordo de buques pesqueiros, selectividade e rendemento enerxético, axudas cofinanciadas nun 75% co fondo europeo de pesca (FEP). A súa finalidade é contribuír á modernización da frota pesqueira galega mediante o financiamento de investimentos a bordo dos buques que sirvan para mellorar a seguridade neles, as condicións de traballo, a hixiene, a calidade dos produtos, o rendemento enerxético e a selectividade. Outros investimentos obxecto de subvención son a substitución do motor e das artes de pesca por outras máis selectivas, sempre e cando se cumpran os condicionantes específicos que establece a orde. Tamén os investimentos que busquen

optimizar a xeración de enerxía en relación á súa demanda, que promovan o aproveitamento da enerxía residual e aquelas que reduzan o consumo de combustible no buque. Ademais, tamén poden optar os investimentos que permitan a conservación a bordo das capturas en que o seu descarte non estea autorizado, os que reduzan o impacto da pesca en especies non comerciais e nos ecosistemas e fondos mariños e os que protexan as capturas e as artes dos depredadores salvaxes, sempre que non aumenten o esforzo pesqueiro nin se prexudique a selectividade das artes de pesca e se adopten todas as medidas adecuadas para evitar que se lles produzan danos físicos aos depredadores.

2. As axudas á paralización definitiva dos buques pesqueiros recibiron 10,3 millóns de euros da Consellería do Mar en 2015. Desa cantidade, 8,3 millóns de euros foron para as de paralización definitiva dos buques pesqueiros incluídos nun plan de axuste de esforzo pesqueiro. O resto foron para a convocatoria específica de paralización de buques afectados polo Plan de Xestión Integral da Pesca de Baixura no Caladoiro Nacional do Cantábrico-Noroeste. O obxecto destas achegas é axeitar a capacidade pesqueira da frota aos recursos mariños mediante a redución do esforzo pesqueiro. Con estas convocatorias búscase lograr un equilibrio sustentable que asegure que a pesca siga a ser unha actividade de desenvolvemento económico para a comunidade. O importe destas axudas está cofinanciado polo fondo europeo da pesca nun 75%.

3. As axudas a proxectos colectivos de acondicionamento mariño e rexeneración recibiron 1,3 millóns de euros, cofinanciados polo fondo europeo da pesca, para o ano 2015. Estas axudas da Consellería do Mar, teñen como finalidade permitir mellorar a produtividade dos bancos marisqueiros con problemas de perda de produción e contribuír de forma sustentable a mellorar a xestión e conservación dos recursos mariños vivos, e van destinadas a confrarías, organizacións de produtores, cooperativas do mar ou asociacións de profesionais do sector que teñan a súa sede social en Galicia.

Política comercial e industria de transformación pesqueira

1. A Consellería do Mar destinou 47 millóns de euros a axudas para a transformación e a comercialización de produtos da pesca, marisqueo e acuicultura na convocatoria para 2014 e 2015. A aplicación orzamentaria estableceuse da seguinte forma: 41,5 millóns de euros para a anualidade 2014 e 5,5 millóns de euros para a anualidade 2015. Estas axudas, cofinanciadas polo fondo europeo da pesca nun 75%, teñen como finalidade potenciar a competitividade no sector procesador galego ao tempo que promove o desenvolvemento económico, social e produtivo da nosa comunidade. Poderán ser beneficiarias destas axudas as persoas físicas ou xurídicas que sexan titulares de establecementos de transformación ou comercialización de produtos de pesca, marisqueo e acuicultura xa existentes en Galicia; así como as que establezan novos centros na comunidade. Tamén poderán acceder a elas as confrarías de pescadores e organizacións profesionais. Serán subvencionados os investimentos que redunden na mellora

das condicións de traballo e na mellora e o seguimento das condicións hixiénicas e de saúde pública ou da calidade dos produtos. As actuacións están encamiñadas á produción de alta calidade para mercados altamente especializados, á redución do impacto negativo do ambiente, á unha mellor utilización de especies pouco aproveitadas, subprodutos e residuos e á comercialización de produtos procedentes esencialmente dos desembarques locais e da acuicultura. Tamén son obxectivo de estas axudas a produción ou comercialización de novos produtos, a aplicación de novas tecnoloxías ou o desenvolvemento de métodos innovadores de produción ou comercialización.

2. A produción de conservas en Galicia representa o 85% da produción nacional. Segundo datos da Asociación Nacional de Fabricantes de Conservas de Peixes e Mariscos (ANFACO), as 64 empresas conserveiras en Galicia xeran preto de 12.000 postos de traballo, representando as mulleres o colectivo predominante nese sector, cun 80% do total dos postos de traballo. España sitúase nas primeiras posicións no *ranking* dos países exportadores de conservas e preparados de peixes e mariscos, tanto a nivel comunitario como mundial, sendo Galicia a principal comunidade española que exporta produtos do mar. Entre os meses de xaneiro e setembro de 2015, as exportacións de preparados e conservas de pescados e mariscos acadaron o máximo histórico con respecto ao mesmo período desde o ano 2000 ata a actualidade, cun volume de 126.650 toneladas valoradas en 544 millóns de euros. Isto supón un incremento dun 6% en volume e dun 3% en valor con respecto ao mesmo período de 2014.

Goberno

En xullo de 2015 entrou en vigor a reforma do Código penal, que tipifica o furtivismo como delito. A conselleira do Mar sinalou en outubro que esta tipificación era unha demanda xeneralizada do sector pesqueiro, e que foi froito de moito tempo de análise centrada en defender o traballo legal e responsable da maioría dos profesionais do mar, destacando, así mesmo, a redución das actividades ilegais e o descenso de incautacións e comisos nos meses seguintes á entrada en vigor do novo Código penal.

En outubro de 2015 a conselleira do Mar presentou o borrador do anteproxecto da primeira lei de Acuicultura de Galicia, subliñando que a Administración galega ve na acuicultura fóra de rías unha oportunidade de futuro pola menor competencia polo espazo en comparación coa acuicultura que se desenvolve en augas interiores. Outros aspectos deste anteproxecto son o fomento da acuicultura multitrófica, combinando especies de distintos grupos taxonómicos, a simplificación dos trámites administrativos e a posibilidade de transformar voluntariamente a actividade de marisqueo en *acuicultura en parques de cultivo colectivo* cun réxime normativo específico.

III.2. Marisqueo

A campaña marisqueira 2014. Normativa

O Plan Xeral de Explotación Marisqueira para 2014 foi regulado na Orde do 27 de decembro de 2013 pola que se aprobou este plan (DOG núm. 249, do 31 de decembro 2013).

Os cambios sobre as normas para esta campaña están referidos fundamentalmente a procedementos administrativos, polo que a extensión do texto da orde é bastante maior que outros anos. En total son 18 artigos que regulan as extraccións e mais as formalidades de presentación de solicitudes para plans experimentais, para plans de explotación en 2014 e, de modo opcional, tamén para 2015, aínda que neste caso semella unha opción máis ben de experiencia piloto.

Como en anos anteriores, aparecen regulados os plans para as zonas de libre marisqueo, para o percebe, para outros crustáceos, para os equinodermos, para os solénidos, para a orella de mar, para a explotación de algas, para as anémones e mais para o uso do bou de vara e de man. Recolle, a maiores, sete disposicións adicionais que citan aspectos referidos aos rastros remolcados, ás embarcacións para o marisqueo de vara, para os permisos de explotación, para o mergullo e para as extraccións en vésperas de festivos, así como unha prohibición xeral da extracción de mexillón salvaxe. Como remate, as tres disposicións finais están referidas a consultas, á facultade para desenvolver estes regulamentos e mais á entrada en vigor da orde. Xa por último, reflíctense os cadros correspondentes ás normativas e plans de explotación citados na normativa que recollen a referencia xeográfica dos lugares onde se sitúan.

Resultados da campaña

Como dato singular, probablemente relacionado coas altas taxas de desemprego provocadas pola crise, varios medios de comunicación fixéronse eco do notable incremento dos homes que se están incorporando á actividade marisqueira a pé e observando a evolución nos últimos anos (cadro 21). En 2014 a presenza masculina nesta modalidade de marisqueo supuxo case o 18% dos permisos totais concedidos pola Consellería do Mar, cando hai catro anos esa mesma taxa se situaba nun 10,2%.

Referíndonos xa en concreto aos resultados da campaña, de modo semellante ao que acontecera en 2013, ao longo de 2014 a actividade marisqueira estivo marcada

por varios problemas derivados, en xeral, das condicións biolóxicas e naturais das rías. As mareas vermellas, que habitualmente obrigan a pechar os polígonos de bateas de cultivo de mexillón nalgúns casos durante varios meses, impactaron tamén no marisqueo en todas as Rías Baixas, especialmente nas de Pontevedra e Arousa, pouco despois da primavera.

Outro problema que persiste e preocupa notablemente ao sector é a continua caída das extraccións de berberecho, que habitualmente tiñan un comportamento alternante de ano a ano, con altas e baixas nas capturas, causado pola propia dinámica de recrutamento e crecemento das crías desta especie, pero que se mantiña no intervalo estatístico medio das 3500-4000 toneladas. Non obstante, e desde o ano 2011, aquela al-

ternancia semella tronzada, mostrando un descenso ininterrompido ata 2014, en que as capturas apenas superan as de 2001, ano no que encontramos a cifra máis baixa de toda a serie estatística desde 1990. A realidade mostra que o berberecho está mudando o seu anterior papel relevante na economía dos mariscadores (era a especie que achegaba a maior parte dos seus ingresos totais por esta actividade), pasando a ocupar unha terceira posición nas vendas en lonxa das especies recurso principais, o que, en lóxica, afecta os ingresos e preocupa gravemente ao sector.

Na análise dos datos, o cadro 22 mostra as cifras totais da actividade de pesca e marisqueo en Galicia en 2014 que, nunha simple comparación con 2013 (*A Economía Galega. Informe 2014*, p. 130), permite observar o notable descenso das capturas de bivalvos e gasterópodos, practicamente mil toneladas, mentres que os ingresos aumentan algo, compensados polo leve incremento dos prezos de case todas as especies. O descenso das capturas aparece de forma máis evidente no cadro 23, mostrando o total máis baixo desde 2001 e,

indo atrás, o terceiro en menores cifras se nos remontamos aos datos desde 1989 (*A Economía Galega. Informe 2010*, p. 191).

No que se refire ao marisqueo a pé (cadro 24), á parte do descenso comentado para o berberecho, que desde 2012 se sitúa nun novo intervalo esperado de capturas entre 1500-2000 toneladas, tamén a ameixa fina baixaría a un intervalo medio de 650-750 toneladas, cunha frecuencia estimada do 58%. Podemos estar encontrando

Cadro núm. 21

Evolución dos permisos de marisqueo por xénero

| | Homes | Mulleres | Total |
|------|-------|----------|-------|
| 2011 | 407 | 3563 | 3970 |
| 2012 | 475 | 3479 | 3954 |
| 2013 | 610 | 3293 | 3903 |
| 2014 | 672 | 3076 | 3748 |

Fonte: Consellería do Mar (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 22

Produción total pesqueira de Galicia en primeira venda Ano 2014

| Grupo biolóxico | Quilogramos | Euros |
|-------------------------|--------------------|--------------------|
| Cefalópodos | 7.304.718 | 24.515.783 |
| Crustáceos | 949.078 | 16.275.114 |
| Bivalvos e gasterópodos | 5.845.203 | 51.993.625 |
| Peixes | 172.003.449 | 335.329.843 |
| Total | 186.102.448 | 428.114.365 |

Fonte: Consellería do Mar (<http://www.pescadegalicia.com>).

Cadro núm. 23

Evolución da produción marisqueira en Galicia
por especies-recurso (en toneladas)

| | Especie-recurso principal | Especie-recurso secundaria | Especie-recurso acompañante | Total |
|------|---------------------------|----------------------------|-----------------------------|----------|
| 2001 | 3.903,1 | 237,1 | 2.335,1 | 6.475,3 |
| 2002 | 6.166,0 | 239,4 | 2.491,6 | 8.897,0 |
| 2003 | 5.585,0 | 202,4 | 2.492,4 | 8.279,8 |
| 2004 | 6.484,0 | 430,0 | 2.682,0 | 9.596,0 |
| 2005 | 5.579,0 | 424,0 | 2.645,0 | 8.648,0 |
| 2006 | 5.407,7 | 614,3 | 1.887,8 | 7.909,8 |
| 2007 | 7.030,9 | 863,1 | 2.401,6 | 10.295,6 |
| 2008 | 7.721,0 | 773,5 | 2.845,3 | 11.341,0 |
| 2009 | 6.102,0 | 713,9 | 2.247,3 | 9.063,2 |
| 2010 | 5.554,0 | 803,1 | 2.170,8 | 8.527,4 |
| 2011 | 5.553,5 | 532,6 | 2.462,0 | 8.548,1 |
| 2012 | 4.244,6 | 666,6 | 2.497,8 | 7.409,0 |
| 2013 | 4.016,6 | 755,7 | 2.072,6 | 6.844,8 |
| 2014 | 3.363,6 | 696,2 | 1.785,4 | 5.845,2 |

Fonte: Consellería do Mar (<http://www.pescadegalicia.com>).

aquí un límite á xestión deste recurso, quizais superable coas accións de protección apuntadas máis atrás e centradas na contaminación e nos incendios, por canto estes factores provocan mortalidades nas zonas intermareais do fondo das rías, onde se localizan os bancos do marisqueo a pé.

No mesmo cadro 24 e para o marisqueo con embarcación, a pesar de mostrar igualmente un notable descenso para a ameixa babosa, pode observarse que mantén unha forte estabilidade no intervalo 1000-1200 toneladas e unha frecuencia estimada de case o 79%. Como xa foi citado tamén en anteriores informes, non se detectaron conflitos relevantes na xestión deste recurso, que combina as súas capturas con outras especies acompañantes e, xa que logo, permite alternar as actividades en función das cantidades recollidas nas zonas de pesca, que corresponden en xeral a autorizacións das confrarías.

Tamén no cadro 24 e no que respecta á ameixa rubia, vemos que ofrece desde 2011 unha relativa permanencia no intervalo de capturas 350-450 toneladas, xustamente a metade das cifras máis elevadas da serie, nos anos 2008 e 2009, pero con todo, veciñas á media dos anos 1997 a 2005, remontándonos á serie desde 1989 (*A Economía Galega. Informe 2010*, p. 191). Obxectivamente, non son malos resultados polas dificultades de xestionar este recurso, que vive en bancos de fondo e nas bocas das rías, pero, en todo caso, demostran as súas expectativas de continuidade se á

Cadro núm. 24

Evolución da produción das especies-recurso principais de marisco en Galicia

| | Berberecho (<i>C. edule</i>) | Ameixa fina (<i>V. decussata</i>) | Ameixa babosa (<i>V. pullastra</i>) | Ameixa rubia (<i>V. rhomboideus</i>) | Ameixa xaponesa (<i>R. philippinarum</i>) |
|-----------------------|-----------------------------------|--|--|---|--|
| Toneladas | | | | | |
| 2001 | 1.172 | 734 | 1.476 | 515 | 420 |
| 2002 | 3.844 | 681 | 1.239 | 393 | 523 |
| 2003 | 3.420 | 732 | 1.163 | 270 | 633 |
| 2004 | 4.220 | 739 | 1.250 | 275 | 740 |
| 2005 | 3.565 | 553 | 1.097 | 364 | 848 |
| 2006 | 3.414 | 561 | 821 | 612 | 1.133 |
| 2007 | 4.709 | 662 | 945 | 715 | 1.941 |
| 2008 | 5.024 | 781 | 1.113 | 803 | 2.262 |
| 2009 | 3.255 | 826 | 1.178 | 842 | 1.951 |
| 2010 | 2.876 | 807 | 1.187 | 684 | 1.885 |
| 2011 | 3.315 | 773 | 1.183 | 456 | 2.158 |
| 2012 | 1.816 | 828 | 1.170 | 431 | 2.189 |
| 2013 | 1.776 | 733 | 1.129 | 377 | 1.938 |
| 2014 | 1.268 | 652 | 1.010 | 4.341 | 1.608 |
| Miles de euros | | | | | |
| 2001 | 4.421,7 | 14.209,1 | 16.477,4 | 3.601,2 | 3.784,4 |
| 2002 | 11.142,9 | 13.253,5 | 15.915,5 | 3.598,5 | 5.722,5 |
| 2003 | 12.717,8 | 16.959,3 | 15.609,0 | 2.562,9 | 5.434,7 |
| 2004 | 15.638,0 | 19.092,4 | 16.078,1 | 2.442,6 | 6.034,3 |
| 2005 | 14.744,1 | 16.410,4 | 15.255,0 | 3.101,0 | 6.363,6 |
| 2006 | 17.214,2 | 15.704,0 | 12.532,7 | 4.621,6 | 9.052,6 |
| 2007 | 17.627,4 | 16.146,8 | 14.212,0 | 5.348,4 | 14.637,1 |
| 2008 | 17.865,4 | 16.928,6 | 13.216,5 | 5.836,9 | 18.009,8 |
| 2009 | 14.017,6 | 15.899,7 | 14.603,8 | 5.576,2 | 13.459,7 |
| 2010 | 14.452,1 | 16.612,0 | 15.789,8 | 5.208,6 | 11.991,2 |
| 2011 | 16.442,2 | 15.017,9 | 14.501,8 | 3.843,5 | 12.958,3 |
| 2012 | 9.079,9 | 13.374,9 | 10.832,4 | 3.010,5 | 11.096,7 |
| 2013 | 7.480,3 | 13.447,0 | 12.353,5 | 2.651,3 | 10.412,0 |
| 2014 | 6.860,1 | 13.528,1 | 13.429,5 | 3.273,0 | 10.335,8 |

[Continúa] ►

Cadro núm. 24 (continuación)

Evolución da produción das especies-recurso principais de marisco en Galicia

| | Berberecho (<i>C. edule</i>) | Ameixa fina (<i>V. decussata</i>) | Ameixa babosa (<i>V. pullastra</i>) | Ameixa rubia (<i>V. rhomboideus</i>) | Ameixa xaponesa (<i>R. philippinarum</i>) |
|----------|-----------------------------------|--|--|---|--|
| Euros/kg | | | | | |
| 2001 | 3,77 | 19,35 | 11,16 | 6,99 | 9,02 |
| 2002 | 1,82 | 19,34 | 14,30 | 8,31 | 7,25 |
| 2003 | 3,72 | 23,18 | 13,42 | 9,51 | 8,60 |
| 2004 | 3,71 | 25,84 | 12,86 | 8,89 | 8,15 |
| 2005 | 4,14 | 29,67 | 13,90 | 8,52 | 7,50 |
| 2006 | 5,04 | 28,01 | 15,26 | 7,55 | 7,99 |
| 2007 | 3,74 | 24,38 | 15,04 | 7,48 | 7,54 |
| 2008 | 3,56 | 21,67 | 11,87 | 7,27 | 7,96 |
| 2009 | 4,31 | 19,24 | 12,39 | 6,63 | 6,90 |
| 2010 | 5,03 | 20,65 | 13,30 | 7,62 | 6,36 |
| 2011 | 4,96 | 19,42 | 12,26 | 8,43 | 6,00 |
| 2012 | 5,00 | 16,16 | 9,26 | 6,98 | 5,07 |
| 2013 | 4,21 | 18,34 | 10,94 | 7,03 | 5,37 |
| 2014 | 5,41 | 20,58 | 13,30 | 7,54 | 6,72 |

Fonte: Consellería do Mar (<http://www.pescadegalicia.com>).

análise agregamos o dato do seu prezo, estabilizado en torno a unha media de 7,5 euros/kg en toda a serie estatística.

A ameixa xaponesa volve caer este ano, aparentemente mostrando 2012 como o pico da serie e quizais o máximo que admitiría a súa xestión. En calquera caso, e tendo en conta que se trata dunha especie alóctona, isto é, importada desde o océano Pacífico, con augas máis cálidas e fondos con características diferentes aos das rías, debemos ser cautelosos á hora de facer estimacións de futuro, para o que os biólogos marcan como mínimo un prazo de adaptación de 30 anos.

No epígrafe económico (cadro 24), observamos, como é lóxico e en correspondencia co descenso das capturas, un novo decaemento dos ingresos polas vendas de varias das especies principais, como son os casos citados do berberecho e mais da ameixa xaponesa. A ameixa fina, igual que na campaña pasada, compensa o descenso das capturas con respecto a 2013 (-11%) cun importante incremento do seu prezo (12,5%), polo que as cifras totais das vendas aumentan un escaso 0,6%. Tamén a ameixa babosa elevou o seu prezo (22%) e, en consecuencia, a pesar da caída das capturas (-10,5%), aumentan, así mesmo, as cifras das vendas nun 8,7%.

Finalmente, o cadro 25 presenta o resumo da campaña 2014, onde pode destacarse dentro das especies secundarias, a relevancia das capturas de navalla, que un ano

máis presenta cifras moi próximas ás das principais e un prezo medio tamén elevado (6,72 euros/kg), que a sitúa nuns ingresos de case 3 millóns de euros, algo menos que os da ameixa rubia, por exemplo.

Cómpre subliñar do mesmo xeito, os casos do carneiro, o longueirón vello e mais a ostra que, dentro do grupo de especies acompañantes, manteñen unhas elevadas capturas xa desde hai varios anos, achegando en conxunto esas tres especies un total de case 642.000 euros aos ingresos desta campaña 2014.

Cadro núm. 25

Produción marisqueira en primeira venda en Galicia Bivalvos e gasterópodos. Ano 2014

| Especie | Lonxas | Cantidade (kg) | Importe (euros) | Euros/kg |
|---|--------|------------------|-------------------|----------|
| Ameixa babosa (<i>V. pullastra</i>) | 47 | 1.009.732 | 13.429.469 | 13,3 |
| Ameixa fina (<i>R. decussata</i>) | 49 | 651.579 | 13.528.145 | 20,6 |
| Ameixa rubia (<i>V. rhomboideus</i>) | 30 | 434.098 | 3.273.004 | 7,5 |
| Berberecho (<i>C. edule</i>) | 52 | 1.268.233 | 6.860.116 | 5,4 |
| Especies-recurso principais | - | 3.363.642 | 37.090.733 | - |
| Cadelucha (<i>Donax trunculus</i>) | 14 | 7.738 | 204.234 | 26,4 |
| Navalla (<i>E. ensis</i>) | 31 | 433.247 | 2.992.475 | 6,9 |
| Vieira (<i>P. maximus</i>) | 14 | 113.270 | 365.411 | 3,2 |
| Voadora (<i>Chlamys opercularis</i>) | 18 | 141.906 | 341.830 | 2,4 |
| Especies-recurso secundarias | - | 696.161 | 3.903.951 | - |
| Ameixa bicuda (<i>V. aureus</i>) | 26 | 5.006 | 19.683 | 3,9 |
| Ameixa xaponesa (<i>R. philippinarum</i>) | 43 | 1.608.330 | 10.335.776 | 6,4 |
| Carneiro (<i>Venus verrucosa</i>) | 28 | 50.270 | 210.024 | 4,2 |
| Comecha (<i>Spisula solida</i>) | 19 | 97 | 419 | 4,3 |
| Longueirón (<i>S. marginatus</i>) | 31 | 614 | 3.471 | 5,7 |
| Longueiron vello (<i>S. marginatus</i>) | 17 | 33.308 | 115.269 | 3,5 |
| Ostra (plana + rizada) (<i>O. edulis</i>) | 38 | 87.727 | 314.265 | 3,6 |
| Rabioso (<i>Glycymeris glycymeris</i>) | 7 | 34 | 10 | 0,3 |
| Reloxo (<i>Dosinia exoleta</i>) | 35 | 14 | 25 | 1,8 |
| Especies-recurso acompañantes | - | 1.785.400 | 10.998.941 | - |
| Total bivalvos e gasterópodos | - | 5.845.203 | 51.993.625 | - |

Fonte: Consellería do Mar (<http://www.pescadegalicia.com>).

III.3. Acuicultura

A situación da acuicultura en Galicia presenta poucas novas produtivas desde o anterior informe de 2013. Galicia, e por tanto España, segue a ser a primeira produtora de acuicultura europea. Nada cambiou nestes anos de seguimento na realidade do sector, agás as expectativas produtivas e empresariais, e tampouco no que atinxe á lexislación. Si se produciron cambios nos mercados e mais tamén nalgúns usos de consumo.

Cadro núm. 26

A acuicultura galega

| | 2011 | | 2012 | | 2013 | | 2014 | |
|---------------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|
| | Toneladas | Miles de euros | Toneladas | Miles de euros | Toneladas | Miles de euros | Toneladas | Miles de euros |
| Algas | 0,2 | 0,2 | 0,6 | 0,6 | - | - | 1,6 | 16,0 |
| Bivalvos | 226.401,9 | 122.172,0 | 230.180,2 | 109.711,0 | 186.019,3 | 91.032,4 | 238.161,8 | 116.545,0 |
| Ameixa babosa | 180,1 | 1.817,8 | 208,5 | 1.440,0 | 273,0 | 2.841,0 | 134,3 | 1.831,1 |
| Ameixa fina | 190,8 | 3.328,0 | 182,1 | 2.683,7 | 184,0 | 2.912,0 | 193,7 | 3.587,2 |
| Ameixa xaponesa | 1.269,6 | 7.164,8 | 1.100,7 | 5.493,7 | 1.349,0 | 7.011,0 | 1.346,7 | 8.772,5 |
| Berberecho | 737,9 | 3.445,2 | 558,6 | 2.476,8 | 359,0 | 1.123,0 | 269,7 | 945,8 |
| Mexillón | 222.944,9 | 102.001,8 | 227.229,5 | 94.050,8 | 183.168,0 | 74.511,0 | 235.459,1 | 98.672,0 |
| Mexillón (parque cultivo) | 2,0 | 3,0 | 3,3 | 4,9 | 1,8 | 2,4 | 3,0 | 5,1 |
| Ostra plana | 747,4 | 3.634,8 | 603,0 | 2.859,6 | 411,7 | 1.979,0 | 447,2 | 2.058,0 |
| Ostra rizada | 327,5 | 769,0 | 292,6 | 695,4 | 271,5 | 650,0 | 301,2 | 647,1 |
| Volandeira | 1,7 | 7,6 | 1,9 | 6,1 | 1,3 | 3,0 | 6,9 | 26,2 |
| Polbo | 2,8 | 19,3 | 2,9 | 19,4 | 1,7 | 7,5 | 0,9 | 5,6 |
| Peixes | 6.419,2 | 59.376,1 | 8.043,8 | 60.282,0 | 7.271,0 | 58.061,0 | 8.453,8 | 55.246,5 |
| Linguado | 128,2 | 1.403,8 | 75,9 | 836,4 | 384,0 | 3.759,0 | 485,5 | 4.059,6 |
| Ollomol | 245,0 | 1.933,3 | 186,5 | 1.550,4 | 228,0 | 1.968,0 | 184,2 | 1.622,1 |
| Robaliza | 1,3 | 7,6 | - | - | - | - | - | - |
| Rodaballo | 6.044,6 | 56.031,4 | 7.777,3 | 57.880,4 | 6.659,0 | 52.334,0 | 7.784,1 | 49.564,8 |
| Salmón | - | - | 4,0 | 14,9 | - | - | - | - |
| Total | 232.824,1 | 181.567,6 | 238.227,4 | 170.012,9 | 193.292,0 | 149.100,9 | 246.618,1 | 171.813,1 |

Segundo se pode observar no cadro 26, a produción total de acuicultura en Galicia na serie 2011-2014 incrementouse en toneladas nun 32%, alcanzando as 246.000. Este aumento sostense nunha suba do 31% na produción de peixes, apoiada na alza de produción de rodaballo e linguado, nun 5% en mexillón, e nunha caída do 78% na produción de ameixas, especialmente a babosa, e berberechos.

A facturación en primeira venda, malia o incremento da produción, reduciuse nun 5,5%, unhas perdas que segregadas representan un 3,3% para o mexillón e un 11,5% no caso do rodaballo.

Galicia, e por tanto España, asenta a súa produción de acuicultura no cultivo do mexillón, por máis que existan no Estado producións de acuicultura notables dalgúns peixes como a dourada e a robaliza, cunha produción arredor das 17.000 toneladas, respectivamente, ou a troita arco da vella en auga doce, cunhas 15.000 toneladas. Salienta a produción de linguado, xa con case 800 toneladas e mantense á baixa a de ollomol. Outras producións de peixes, como a corvina ou o atún vermello son pouco relevantes, e o mesmo sucede coa produción doutros moluscos como a ostra europea e a xaponesa que, en conxunto, están nunha produción de 930 toneladas, e as ameixas que non chegan ás 2000.

A produción europea de acuicultura está estabilizada en torno a 1,24 millóns de toneladas, se ben o seu valor alcanza no 2012 o seu máximo na serie de dez anos con 3610 millóns de euros, incrementos derivados do atún vermello (52%), carpa (23%) e ostras (4%).

En Europa, atendendo as especies comerciais de acuicultura, o mexillón, o salmón, a troita, a ostra, a dourada e a robaliza foron as principais especies cultivadas no período 2003-2012 e supoñen neste último ano o 86% do volume cultivado e o 80% do valor. En valor, o salmón achega o 20%, a troita, o 15%, e o mexillón, o 12%, igual que as ostras, mentres que a dourada e a robaliza contabilizan un 10%, as ameixas, o atún vermello e as carpas, un 4%, e un 2%, o rodaballo.

A Unión Europea é un importador neto de produtos do mar, cun déficit comercial de 17 millóns de euros no ano 2014. A produción en Europa atende só o 44% da demanda que, como consumo aparente, alcanza os 12 millóns de toneladas, das que as dúas terceiras partes son de trece especies, e máis dun 25% é de produtos de acuicultura, destacando o salmón, o mexillón, o panga e o lagostino. Destes, o salmón alcanza un consumo de dous quilos por persoa e ano, e o mexillón, 1,3 kg.

Para atender esta demanda, Europa importa 8,5 millóns de toneladas de produtos do mar e produce e colecta 5,3. España importa un millón de toneladas e Galicia produce 1,3 millóns de toneladas entre a súa pesca fresca, a acuicultura do mexillón e as empresas mixtas en terceiros países. A taxa de autoabastecemento na UE-28 alcanza o 65% para os moluscos bivalvos, e non chega ao 30% no salmón. Na serie 2010-2014, das importacións para consumo alimentario da UE-28, destaca un incremento dun 56% en toneladas para as importacións de bivalvos chegando ás 250.000, e dun 40% en valor. Da mesma orde (45%) é o incremento das importacións de crustáceos (lagostino) e os salmónidos (40%), en euros.

A piscicultura

O rodaballo continúa sendo a gran produción na piscicultura galega, tanto máis cando a caída de produción de troita resalta os resultados. En Europa a produción de rodaballo no ano 2014 alcanza as 11.000 toneladas, España, con 7808 produce o 70%, das que 7784 se producen en Galicia. Portugal, logo da caída en produción no 2013, recupera as 2700 toneladas. A de crías de rodaballo alcanza no 2014 máis de 22 millóns de unidades, incremento de case un 70% respecto aos 13 millóns de unidades que se mantiñan en 2013. A de linguado alcanza en España as 786 toneladas, das que 485 se producen en Galicia, malia a paralización da construción de novas plantas. Stolt Sea Farm mercou as instalacións de Acuidoro e trasladou a súa estratexia produtiva desta especie tanto a Andalucía coma a Islandia. O ollomol, única especie engordada en gaiolas no medio natural en Galicia, baixou a súa produción no 2014 a 172 toneladas. Os problemas derivados do lento crecemento e mais tamén os cambios estruturais na empresa que os cultiva (Grupo Isidro de la Cal) explican estas variacións.

O cultivo de salmón iniciouse en Galicia no ano 1976 en instalacións de dous tipos: gaiolas flotantes e plantas en terra. Logo de 20 anos, foi abandonado tanto por dificultades de mercado como técnicas e a maior parte das empresas cesaron na súa actividade debido, fundamentalmente, a problemas parasitarios e microbiolóxicos, pero, sobre todo, á inadecuación das características ecolóxicas das rías galegas que dificultan o manexo do cultivo e precarizan máis a súa rendibilidade, limitada pola competencia do salmón importado, pois aínda que en España existe un mercado consolidado dunhas 20.000 toneladas, atópase ocupado maioritariamente polo salmón noruegués e escocés. No ano 2008 a Xunta autorizou gaiolas experimentais na ría de Arousa, que o seguinte Goberno, diante das protestas, trasladou á ría de Noia e Muros, ampliando no 2013 a concesión experimental de tres a seis gaiolas e prometendo a creación de 300 empregos. As estatísticas oficiais do MAGRAMA (Ministerio de Agricultura, Alimentación e Medio Ambiente) e, polo tanto, da Xunta de Galicia, non deixan lugar a dúbidas: nos anos 2001 e 2003 declarábanse sobre 300 toneladas cultivadas, que logo foron descendendo ata as 80 no 2010, 0 en 2011, 3,98 en 2012 e 0 de novo no 2013 e en 2014.

Polo que respecta á piscicultura continental no cultivo de troita Galicia cedeu paso hai anos a Castela e León na cabeceira española da produción. No 2013 a produción en Galicia foi de 4000 toneladas, das 16.000 producidas en España. Ademais da produción para o consumo e a exportación, que se viu afectada pola competencia turca, a recente sentenza do Tribunal Supremo considerando a troita arco da vella especie invasora afectará a produción de crías para a repoboación. Así mesmo, movementos no capital de Ovapiscis S. A. poida que alteren as estratexias de produción de ovas desta empresa, ata o momento líder mundial e con instalacións en Galicia.

O mexillón

A produción de mexillón, como se acaba de sinalar, é a trabe da acuicultura española e mais tamén do mundo do mar de Galicia. Cunha produción que supón máis do 25% dos desembarcos de produtos do mar frescos e un emprego a tempo completo de máis de 8000 persoas, o cultivo do mexillón é por dereito a maior actividade produtiva do noso mar, como ben pode ser observado nunha análise das táboas *input-output* da economía galega.

Cadro núm. 27

Mexillón, produción e destino

| A. Destinado á industria ou fresco | | | | | | | | |
|------------------------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Produción (toneladas) | | | | | | | | |
| Fresco | 104.866 | 120.643 | 138.863 | 137.587 | 139.128 | 147.809 | 125.722 | 139.415 |
| Industria | 103.321 | 68.175 | 86.228 | 74.444 | 83.817 | 79.421 | 57.445 | 96.044 |
| Total | 208.187 | 188.818 | 225.091 | 212.030 | 222.945 | 227.229 | 183.167 | 235.459 |
| % Fresco | 50,4 | 63,9 | 61,7 | 64,9 | 62,4 | 65,0 | 68,6 | 59,2 |
| % Industria | 49,6 | 36,1 | 38,3 | 35,1 | 37,6 | 35,0 | 31,4 | 41,8 |
| Valor (miles de euros) | | | | | | | | |
| Fresco | 54.073 | 56.978 | 55.337 | 58.727 | 65.485 | 62.922 | 52.016 | 60.041 |
| Industria | 43.635 | 27.126 | 33.348 | 27.898 | 36.517 | 31.129 | 22.495 | 38.631 |
| Total | 97.709 | 84.105 | 88.685 | 86.625 | 102.002 | 94.051 | 74.511 | 98.672 |
| B. Mexillón para fresco por clases | | | | | | | | |
| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Produción (toneladas) | | | | | | | | |
| Grande | 22.615 | 26.164 | 25.337 | 18.798 | 14.285 | 15.384 | 12.398 | 17.222 |
| Mediano | 27.380 | 33.380 | 31.578 | 33.136 | 38.047 | 37.688 | 27.959 | 32.394 |
| Pequeno | 54.871 | 61.099 | 81.948 | 85.653 | 86.796 | 94.736 | 85.365 | 89.800 |
| Total | 104.866 | 120.643 | 138.863 | 137.587 | 139.128 | 147.809 | 125.722 | 139.415 |
| % grande | 10,9 | 13,9 | 11,3 | 8,9 | 6,4 | 6,8 | 6,8 | 7,3 |
| % mediano | 13,2 | 17,7 | 14,0 | 15,6 | 17,1 | 16,6 | 15,3 | 13,8 |
| % pequeno | 26,4 | 32,4 | 36,4 | 40,4 | 38,9 | 41,7 | 46,6 | 38,1 |
| Valor (miles de euros) | | | | | | | | |
| Grande | 16.968 | 17.980 | 16.087 | 11.645 | 9.038 | 8.583 | 6.317 | 9.478 |
| Mediano | 15.522 | 17.503 | 14.588 | 16.272 | 20.119 | 19.508 | 13.841 | 16.096 |
| Pequeno | 21.583 | 21.495 | 24.662 | 30.810 | 36.329 | 34.831 | 31.856 | 34.467 |
| Total | 54.073 | 56.978 | 55.337 | 58.727 | 65.485 | 62.922 | 52.014 | 60.041 |

Cadro núm. 28

Comercio de mexillón por tipo de produto en España

| Importacións | | | | | | | | |
|---------------------------------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Fresco | | | | | | | | |
| Toneladas | 5.837 | 3.206 | 3.530 | 4.008 | 2.975 | 3.709 | 6.392 | 6.043 |
| Miles de euros | 6.252 | 4.407 | 3.841 | 4.618 | 3.323 | 4.086 | 5.783 | 5.446 |
| Conservas | | | | | | | | |
| Toneladas | 2.517 | 1.867 | 2.402 | 2.806 | 4.938 | 2.752 | 3.289 | 2.154 |
| Miles de euros | 7.209 | 7.408 | 9.581 | 9.965 | 17.371 | 11.273 | 14.894 | 3.565 |
| Conxelado | | | | | | | | |
| Toneladas | 6.265 | 4.539 | 3.226 | 3.164 | 3.395 | 2.536 | 1.625 | 1.861 |
| Miles de euros | 21.981 | 12.553 | 8.859 | 9.495 | 11.467 | 7.598 | 6.478 | 9.579 |
| Conservas non herméticas | | | | | | | | |
| Toneladas | 3.656 | 7.094 | 6.211 | 8.014 | 14.054 | 8.804 | 11.846 | 3.875 |
| Miles de euros | 7.887 | 15.441 | 11.752 | 15.156 | 30.124 | 19.417 | 27.734 | 24.344 |
| Exportacións | | | | | | | | |
| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Fresco | | | | | | | | |
| Toneladas | 35.533 | 38.396 | 40.458 | 37.203 | 32.330 | 35.649 | 35.153 | 36.557 |
| Miles de euros | 26.286 | 24.974 | 24.772 | 25.329 | 24.645 | 24.867 | 24.242 | 23.282 |
| Conservas | | | | | | | | |
| Toneladas | 1.633 | 1.663 | 1.498 | 1.511 | 1.912 | 1.415 | 1.096 | 2.190 |
| Miles de euros | 7.063 | 6.846 | 6.130 | 6.360 | 7.641 | 5.355 | 5.059 | 6.265 |
| Conxelado | | | | | | | | |
| Toneladas | 5.893 | 4.515 | 5.214 | 5.248 | 7.127 | 9.620 | 9.025 | 9.732 |
| Miles de euros | 13.906 | 10.824 | 11.792 | 11.853 | 12.077 | 14.921 | 15.194 | 18.906 |
| Conservas non herméticas | | | | | | | | |
| Toneladas | 1.498 | 1.449 | 1.147 | 871 | 793 | 1.316 | 1.301 | 1.151 |
| Miles de euros | 3.940 | 3.676 | 2.519 | 2.166 | 2.144 | 4.705 | 4.263 | 3.690 |

Fonte: ICEX.

Malia isto, dúas cuestións inflúen na súa evolución: as mareas vermellas, que condicionan o ciclo de explotación e mesmo a súa rendibilidade, e os conflitos entre as organizacións produtoras e transformadoras, mesmo con multas para ambas as partes, asociacións mexilloeiras e conserveiros, do Tribunal da Competencia.

Entre 2007 e 2014, a produción comercializada incrementouse case nun 14% (cadro 27), por máis que no seguimento anual poidan observarse amplas fluctuacións, debidas sobre todo á incidencia das mareas vermellas e, no 2008, a un dos máis graves

conflitos entre organizacións. Sorprende, pola contra, a estabilidade do prezo e unha facturación que varía nun abano ata dun 25%, entre os 74 millóns de euros do 2013, e os 98 millóns do 2014, en correspondencia coa produción comercializada.

Na serie analizada no cadro 27 (a) o destino da produción, historicamente superior para industria (na proporción 60/40), atopa o seu punto de inflexión no ano 2007, onde se equilibra por metades o destino para fresco e industria. Producíndose a partires dese ano e ata o 2013 un cambio de tendencia, superando a produción para fresco o 60% e non pasando a destinada á industria do 40%. En termos de ingresos, o fresco supoñía no 2007 o 55% da facturación, mentres que no 2014 alcanzaba o 69%; e o mexillón de industria achegaba o 45% no 2007, e só un 30% da facturación no 2014.

Tomando tamén como ano base o 2007, no cadro 27 (b) obsérvase que por tipo de produto para fresco (mexillón grande, mediano e pequeno) hai unha caída de máis de dez puntos (do 22 ao 12%) no produto grande, unha estabilidade ao redor do 23% no mexillón mediano, e un incremento de 12 puntos, alcanzando un 64%, do mexillón pequeno. Datos que manifestan unha adaptación ás demandas dos mercados de fresco.

O mercado internacional de mexillón (cadro 28), permite observar desde o 2011 unha alza de importacións de mexillón fresco, ata as 6000 toneladas, un descenso na importación de conservas herméticas e tamén no conxelado cun valor de 1861 toneladas, un dos datos, xunto aos de 2013, máis baixos da serie. En conservas non herméticas a caída é notable, case un 60%, se os datos de 2014 non sufriron cambios na súa formulación. Polo que toca ás exportacións, as de mexillón fresco mantéñense estables nas 36.000 toneladas, dúplícanse verbo do ano 2013 as de conserva hermética, e o mexillón conxelado segue nas 9000 toneladas dos últimos tres anos. As conservas non herméticas mantéñense no contorno do milleiro de toneladas.

Está por ver que variacións introducen nos peches por toxicidade os cambios no sistema de control das mareas vermellas, coa utilización da cromatografía, posto que estas seguen a ser o gran condicionante da rendibilidade da industria do mexillón.

As producións de ameixas e ostras

O potencial marisqueiro de Galicia estableceuse, nun traballo da Xunta de Galicia do 2009 realizado pola Unidade Técnica da Pesca de Baixura, en 510 bancos marisqueiros que ocupan máis de 81 millóns de metros cadrados de beiramar, dos que o 60% se explotan desde embarcacións e ocupan o 36% dos mariscadores, mentres o marisqueo a pé emprega o 49%, que explota menos do terzo das superficies marisqueiras. O anovador do estudo estriba no cálculo do *potencial marisqueiro*. Así, establécese que das ameixas babosa e rubia se obteñen colleitas que superan o 20% do potencial estimado, mentres que para a ameixa fina e o berberecho as colleitas apenas supoñen o 6% e o 4% do potencial estimado.

Nos cadros 29 e 30 pódense observar as producións para os tres tipos de ameixas, prezos e produción total, así como a evolución das importacións e exportacións de ameixa

fresca por países. A produción sostense na ameixa xaponesa que achega un 80% da ameixa producida en Galicia. As importacións de ameixa fresca logo da baixada do 2013 cunhas 10.000 toneladas, acadan as 12.600 no 2014, sendo os grandes provedores Italia, cun 50% das importacións, e mais Portugal, co 30%. A isto cómpre engadir as importacións de ameixa conxelada, arredor doutras 15.000 toneladas, e dous grandes provedores, Vietnam e Chile.

A semente para a produción de ameixa vén de criadeiras e, en pouca cantidade (ameixa babosa), de bancos naturais. O MAGRAMA dá no 2013 unha produción de 1632 millóns de unidades en España, sobre todo en Galicia, Cantabria e Andalucía. Hai tamén importación de sementes. Os datos do ano 2000 achegados pola Xunta ao MAGRAMA daban para as ameixas as seguintes producións de cría: ameixa fina, 11 millóns de unidades, outro tanto de ameixa babosa e 27 millóns de crías de ameixa xaponesa, o que supoñía 49 millóns de unidades de cría.

A principal limitación do cultivo de ameixa é a falla de semente. Houbo en Galicia sucesivas iniciativas empresariais para criadeiras de ameixa e ostras, como, por exemplo, Remagro no Grove, Ostreira en Malpica, un criadeiro da Confraría da Illa de Arousa xa pechado, Improcar de Carril con instalacións en Punta Couso Ribeira, Mariscos Silva, O Carreiro no Grove, Criadeiro da Confraría de Noia no Freixo, Cooperativa de Abanqueiro, Proameixa Fernández; de preengorde en batea, Minicriadeiro de Camariñas da Xunta de Galicia - CETMAR, Marcos Lago S. L. en Domaio e CIMA Ribadeo da Xunta de Galicia. Non existen datos da situación actual de cada un deles. Outros provedores son Tinamenor en Cantabria e Seasalter Shellfis Ltd. no Reino Unido, ou a Société ATLantique de MARiculture (SATMAR), creada no 1972, en Francia.

A produción de ostras, tanto a europea coma a xaponesa, chega en España ás 900 toneladas. A ostra plana ou europea prodúcese en Galicia chegando no 2014 ás 447 toneladas, mentres a ostra xaponesa ten unha produción de 300 toneladas tamén en Galicia, máis unhas 200 en Cataluña e 50 en Andalucía.

Cadro núm. 29

Evolución da produción total de ameixas en Galicia

| | Toneladas | Miles de euros | Euros/kg |
|--|-----------|----------------|----------|
| Ameixa xaponesa (<i>R. philippinarum</i>) | | | |
| 2007 | 1.476 | 10.299 | 7,0 |
| 2008 | 1.780 | 12.682 | 7,1 |
| 2009 | 1.352 | 7.877 | 5,8 |
| 2010 | 1.226 | 6.904 | 5,6 |
| 2011 | 1.270 | 7.165 | 5,6 |
| 2012 | 1.101 | 5.494 | 5,0 |
| 2013 | 1.349 | 7.011 | 5,2 |
| 2014 | 1.347 | 8.773 | 6,5 |
| Ameixa fina (<i>V. decussata</i>) | | | |
| 2007 | 265 | 4.850 | 18,3 |
| 2008 | 371 | 6.646 | 17,9 |
| 2009 | 202 | 3.293 | 16,3 |
| 2010 | 197 | 3.477 | 17,6 |
| 2011 | 191 | 3.328 | 17,4 |
| 2012 | 182 | 2.684 | 14,7 |
| 2013 | 184 | 2.912 | 15,8 |
| 2014 | 194 | 3.587 | 18,5 |
| Ameixa babosa (<i>V. pullastra</i>) | | | |
| 2007 | 172 | 2.202 | 12,8 |
| 2008 | 529 | 4.678 | 8,8 |
| 2009 | 249 | 2.319 | 9,3 |
| 2010 | 147 | 1.594 | 10,9 |
| 2011 | 180 | 1.818 | 10,1 |
| 2012 | 209 | 1.440 | 6,9 |
| 2013 | 273 | 2.841 | 10,4 |
| 2014 | 134 | 1.831 | 13,6 |
| Total ameixas | | | |
| 2007 | 1.913 | 17.351 | 9,1 |
| 2008 | 2.680 | 24.006 | 9,0 |
| 2009 | 1.803 | 13.489 | 7,5 |
| 2010 | 1.570 | 11.975 | 7,6 |
| 2011 | 1.641 | 12.311 | 7,5 |
| 2012 | 1.491 | 9.617 | 6,4 |
| 2013 | 1.806 | 12.764 | 7,1 |
| 2014 | 1.675 | 14.191 | 8,5 |

Fonte: www.pescadegalicia.com.

Cadro núm. 30

Importacións e exportacións españolas de ameixa fresca (en toneladas)

| Exportacións | | | | | | | | |
|---------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Francia | 52 | 23 | 23 | 20 | 50 | 44 | 389 | 348 |
| Portugal | 261 | 350 | 305 | 433 | 261 | 185 | 295 | 225 |
| Italia | 66 | 42 | 25 | 213 | 290 | 31 | 25 | 44 |
| Xibraltar | - | - | - | - | - | - | 4 | 9 |
| Austria | - | - | - | - | - | 0 | 5 | 3 |
| Alemaña | - | - | - | - | - | 0 | 0 | 2 |
| Andorra | 11 | 50 | 39 | 26 | 26 | 2 | 1 | 2 |
| Países Baixos | - | - | - | - | - | - | - | 1 |
| Reino Unido | 6 | - | - | - | - | - | 154 | 0 |
| Total | 396 | 465 | 392 | 691 | 628 | 264 | 875 | 634 |

| Importacións | | | | | | | | |
|----------------|---------------|---------------|---------------|---------------|--------------|---------------|--------------|---------------|
| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Italia | 7.614 | 5.365 | 5.276 | 5.639 | 4.252 | 5.337 | 6.073 | 6.657 |
| Portugal | 1.510 | 1.447 | 2.340 | 2.000 | 2.562 | 3.997 | 2.526 | 3.679 |
| Países Baixos | 183 | 854 | 1.589 | 3.807 | 594 | 799 | 413 | 1.191 |
| Francia | 3.434 | 2.217 | 1.080 | 1.119 | 822 | 939 | 667 | 721 |
| Reino Unido | 1.295 | 1.294 | 1.567 | 1.288 | 808 | 4.047 | 242 | 323 |
| Irlanda | 413 | 254 | 299 | 309 | 293 | 72 | 33 | 53 |
| Tunes | 40 | 45 | 29 | 9 | 5 | 2 | 1 | 1 |
| Canadá | 27 | 48 | 48 | 33 | 16 | - | - | 1 |
| Dinamarca | 80 | 31 | - | - | 93 | 0 | 14 | 1 |
| Marrocos | 594 | 434 | 489 | 270 | 272 | 3 | - | 1 |
| Polonia | - | - | - | - | - | - | - | 0 |
| Grecia | 4 | - | 3 | 17 | 6 | - | 1 | 0 |
| Estados Unidos | 63 | 40 | 2 | 2 | - | - | - | - |
| Turquía | 118 | 67 | 38 | 23 | 28 | 21 | - | - |
| Indonesia | 11 | 20 | 10 | 13 | 17 | - | - | - |
| Nova Zelandia | - | - | - | - | - | 24 | - | - |
| Total | 15.385 | 12.117 | 12.771 | 14.530 | 9.772 | 15.255 | 9.969 | 12.629 |

Fonte: ICEX.

Segundo o MAGRAMA producíronse uns 60 millóns de crías de ostra plana e 370 de ostra xaponesa en Galicia. Existiu tamén un programa europeo Repro Seed, con participación galega e española, xa finalizado, para optimizar a produción de semente.

Un diferencial tan elevado entre demanda, unhas 30.000 toneladas entre fresco e conxelado, e tan cativa produción, esixe unha alternativa á situación actual, que pasa polo desenvolvemento de criadeiras e paralelamente pola implementación de tecnoloxía para a produción de semente. Pero dentro das alternativas tecnolóxicas ou bioecolóxicas está a existencia dun control exhaustivo das epizootias (Anelo marrón, Perkinsus, Marteilia) tanto sobre as zonas de produción actuais, como sobre a semente das especies a introducir nas zonas de cultivo ou mesmo en depuradoras. Porque os datos do berberecho, especie principal do marisqueo e de recrutamento de xuvenís só de captación natural son contundentes: en dez anos, de 2001 a 2010, as colleitas medias foron dunhas 3700 toneladas en Galicia. No ano 2011 foron unhas 800 toneladas que no 2014 se reducen a unha terceira parte, 270 toneladas. Os investigadores do CIMA-Corón, identifican unha especie de Marteilia, un parasito protista, como o axente causante desta mortalidade.

O Seminario de Estudos Galegos destacaba a necesidade do control das importacións e da inmersión de especies con aplicación do protocolo do ICES (Consello Internacional para a Exploración do Mar) e o desenvolvemento dos decretos da Xunta de Galicia. Entre as causas da introdución do parasito que afecta o berberecho, os científicos sinalan: «A rápida aparición de Marteilia cochillia na ría de Arousa lonxe de calquera outra área afectada suxire unha introdución non intencionada recente do parasito nesta zona. Os berberechos importados á ría de Arousa ou outros invertebrados que puidesen albergar o parasito puideron ser un hipotético vehículo. As importacións de moluscos para o cultivo son frecuentes nesta área. Cómpre unha extrema precaución para evitar a diseminación desta parasitose, atendendo a que a transferencia de berberechos da ría de Arousa a plantas de depuración situadas noutras rías de Galicia é habitual e que o transplante de berberechos a outros lugares non é infrecuente».

Crónica institucional e empresarial

A acuicultura é o sector da produción de alimentos que está crescendo máis rápido do mundo; esta actividade actualmente fornece o 47% de todos os produtos do mar para o consumo humano, unha porcentaxe que en 1986 era de apenas un 14%.

A acuicultura ten, como calquera actividade humana, consecuencias negativas para o medio ambiente: os cambios dos ecosistemas costeiros e o impacto sobre as especies utilizadas como alimento en forma de fariña de peixe. Con todo, o 50% da produción acuícola é independente da pesca e o seu *input* de enerxía vén ou directamente da produción primaria dos ecosistemas acuáticos (especies filtradoras, como mexillóns e ostras) ou ben de *inputs* da agricultura (fariñas vexetais). Pero as especies cultivadas

de maior importancia comercial (lagostino, salmón, troita, panga, robaliza, linguado, dourada...) consomen dous terzos da fariña de peixe destinado á acuicultura, aínda que esta como un todo consome só o 15% da produción mundial deste produto, por máis que para os contrarios á acuicultura esquezan sempre que o 73% de fariña de peixe producida no mundo se destina a outra produción animal, avícola e porcina, sen que este feito cuestione a súa sostibilidade.

En Galicia transcorreron máis de dez anos enredados entre lexislacións non natas ou derogadas e enxurradas de protestas. O Plan Sectorial de Ordenación Territorial de Parques de Tecnoloxía Alimentaria na Costa Galega, aprobado en xullo de 2005 actuaba sobre o territorio de 24 zonas costeiras, de 13 municipios, sobre un total aproximado de 317 hectáreas.

Nos catro anos de Goberno bipartito procedeuse á suspensión e revisión dese plan sectorial. En primeiro lugar co obxectivo de revisar aquelas instalacións afectadas por algún tipo de protección ambiental, e como resposta a posibles conflitos. En decembro de 2007 apróbbase o novo plan de acuicultura no que o máis salientable é a propiedade pública da terra para as plantas de cultivo, cun investimento estimado de 19 millóns de euros. Outra diferenza entre ambos os plans, ademais de excluír algunhas zonas previstas no plan do Goberno anterior era a ampliación nun 17% da superficie destinada a instalacións de acuicultura.

Neste tempo houbo continuas protestas e conflitos, como as encabezadas pola plataforma Galicia non se vende, ben con organizacións de tipo ecoloxista e veciñal, ben con posibles afectados pola ampliación ou implantación de novas instalacións, ben con grupos empresariais que tiñan nas súas previsións a construción de novas plantas. Co cambio de Goberno, foi derogado o plan do bipartito. Aprobándose no 2012 unha Estratexia Galega de Acuicultura, prometendo entón que nese mesmo ano se tramitaría una lei de acuicultura, feito que non sucedeu. Houbo que esperar máis de tres anos, fins do 2015, para que aparecese un texto que se trasladase á opinión pública. Este anteproxecto logrou unha contestación e protesta sen precedentes da Galicia mariñeira, ata o extremo de ser retirada polo presidente da Xunta.

No eido empresarial do cultivo de peixes, a desfeita na xestión de Pescanova levou a perder investimentos no exterior deste grupo en acuicultura, moi singularmente o cultivo de salmón en Chile e mais tamén na planta de Mira en Portugal, por máis que a nova Pescanova siga mantendo a comercialización da súa produción e o fornecemento de alevíns de rodaballo. Por outra parte o grupo Stolt Sea Farm-Prodemar mercou a planta de Acuidouro en Xove para o cultivo de linguado.

No mundo da industria do mexillón, logo da gran crise de 2008, continuou o conflito entre a patronal conserveira e o Consello Regulador do Mexillón, así como entre as diferentes estratexias asociativas. Porén, é preciso sinalar dous sucesos de grande importancia que afectan os mercados de mexillón. Dunha banda, o pulo dado por Mercadona ao mexillón tanto en fresco coma conxelado e en conserva, situando sobre todo o de fresco como mercadoría de primeira orde. O que levou a novos formatos de comercialización e a un aumento conseguinte da demanda deste tipo de produto, tanto na propia Mercadona coma noutras grandes cadeas de supermercados. A entrada

como interprovedores de Mercadona na Asociación de Productores Mejilloneros de Cabo de Cruz (Asmecruz) no 2015, con depuradora propia e máis de 150 bateas, que se suma aos conxelados de Mascato, e as conservas de Ecurís do grupo Jealsa, configura o importante papel xogado por Mercadona nos mercados mexilloeiros.

Doutra banda a capacidade innovadora do Grupo Linamar, que comezou como comercializadora de fresco, e que tras a compra do 50% polo Grupo Angulas de Aguinaga, controlado tradicionalmente polo fondo de investimentos Portobello e recentemente vendido ao fondo estadounidense HarbourVest, mantendo o fondo Portobello a xestión, para desenvolver unha liña de mexillóns de V gama ou de gama alta, baseados en novas tecnoloxías, convértese nunha das oportunidades de mercado máis interesantes para o mexillón. Os distintos formatos de presentación de mexillón fresco e de pratos preparados en atmosfera protexida abren interesantes mercados con elevado valor engadido. A comercialización destes produtos coas marcas Linamar e Angulas de Aguinaga, xunto á capacidade do Grupo Linamar para relacionarse directamente con produtores de mexillón (máis de 400 bateas), para controlar o proceso de cultivo, a colleita e o produto, débese considerar como un dos feitos máis relevantes no mundo empresarial da alimentación en Galicia. Outras empresas como o grupo Bateamar e as súas marcas Bateamar, Maheso e Topgel, de Cambados, ou a Empresa Barlovento, no Grove, tamén entraron na diversificación de produtos a partires do mexillón.

IV. Industria

- A industria galega experimentou unha sensible recuperación en 2015. Tras os resultados negativos de 2014, o VEB da industria transformadora aumentou un 4,6% segundo o IGE.
- Acorde coa evolución do VEB, o índice de produción industrial (IPI) medrou un 4,2%. Destacan as variacións positivas na fabricación de bens de consumo duradeiro (11,2%) e na de bens de equipo (9,1%).
- Das 20 divisións industriais das que se dispón de información, en 15 o valor do seu IPI superou o de 2014. O IPI creceu por riba do 15% na industria téxtil, noutros produtos minerais non metálicos, en maquinaria e noutro material de transporte.
- Na construción naval ábreanse alentadoras perspectivas nos estaleiros da ría de Ferrol e da de Vigo polas novas encomendas.
- A factoría viguesa de Citroën deu saída a 407.100 vehículos en 2015, cun crecemento do 7,4%. Ademais da incorporación da furgoneta K9, en maio de 2016 anunciouse a fabricación en 2020 dun novo modelo que proporcionará carga de traballo ata o 2026.
- As vendas no sector de confección recuperáronse en 2015 tras un longo período de crise. Á marxe da espectacular expansión do grupo Inditex, as marcas galegas do segmento medio-alto gañan posicións no mercado español.
- No conxunto de actividades emerxentes sobresa a Civil UAVS Initiative, pola que se fabricarán aeronaves non tripuladas no aeródromo das Rozas. A Xunta achega 40 millóns de euros e as empresas Inaer e Indra, 75 millóns.
- A Administración central non aprobou en 2015 proxecto ningún no programa de reindustrialización de Ferrolterra. En incentivos rexionais tan só se aprobou unha iniciativa.
- O CDTI foi un dos principais organismos de apoio á industria galega grazas, sobre todo, á resolución da convocatoria de 2015 do programa FEDER-Innterconecta.
- Na política de capital risco destacan os maiores investimentos do fondo Empréndete e a recuperación de Sodiga como un dos instrumentos máis determinantes da política industrial galega.
- O IGAPE recuperou a concesión de préstamos como instrumento de apoio ás empresas e non mantivo, en 2015, a liña de subvencións a fondo perdido para a realización de grandes investimentos.

IV. 1. A industria galega

O comportamento da industria galega

As estimacións publicadas tanto polo IGE como polo INE sobre a evolución da actividade confirman, tras as dificultades que atravesou nos exercicios precedentes, unha recuperación da industria galega en 2015. As taxas proporcionadas por ambos os organismos, aínda que dispares (para o IGE o VEB industrial total creceu un 2,1% e para o INE, un 4%) apuntan cara a unha mesma dirección e contribuíron positivamente á evolución do PIB. Esta expansión produciuse grazas ao comportamento da industria manufactureira, cuxo crecemento foi do 4,9% para o INE e tres décimas menos, un 4,6%, para o IGE. O seu incremento contrarrestou a peor evolución do sector enerxético-extractivo. No contexto do conxunto da economía de Galicia o peso relativo da industria oscilou nos últimos anos entre o 17% e o 18% e o das manufacturas entre un 12% e o 13,5%, porcentaxes superiores ás do conxunto de España. Nesta economía, a traxectoria do sector industrial en 2015 foi similar á observada en Galicia, coa peculiaridade de que o retorno a taxas de variación positivas xa se logrou en 2014.

A traxectoria que seguiu entre os anos 2008 e 2014 a industria galega, especialmente as súas manufacturas, caracterizouse por un descenso sistemático da súa produción. A recuperación de 2015 atenuou eses malos resultados, pero, aínda así, a actividade xerada nese ano foi un 18,7% inferior á de 2008. Este balance tan negativo é, no entanto, menor en 20 puntos que o da construción, sector no que en 2015 se produciu case un 40% menos que en 2008. A crise afectou con dureza ambas as actividades, pero a nota positiva é que a recuperación de 2015 devolveu a industria ás taxas de crecemento que non se alcanzaban desde os primeiros anos deste século.

Xa indicamos que en 2015 a industria enerxética-extractiva galega se comportou moito peor que a manufactureira. De feito, para o INE produciuse naquela un descenso do VEB, en termos monetarios, dun 1,9%, porcentaxe que o IGE elevou ata o 7,6%. Malia iso, segundo a EPA, o emprego pasou de 13.100 a 14.700 ocupados, colectivo no que tamén se inclúe todo o segmento da distribución da enerxía eléctrica, gas, vapor

Cadro núm. 1

Macromagnitudes básicas do sector industrial en Galicia

| | VEB industria | VEB industria manufacteireira | PIBpm | % industria manufacteireira | % industria |
|--------------------------|---------------|-------------------------------|------------|-----------------------------|-------------|
| a) IGE | | | | | |
| <i>Prezos correntes</i> | | | | | |
| 2013 (miles de euros) | 9.806.856 | 6.647.219 | 54.842.272 | 12,1 | 17,9 |
| 2014 (miles de euros) | 9.469.898 | 6.429.647 | 54.733.463 | 11,7 | 17,3 |
| 2015 (miles de euros) | 9.509.709 | 6.699.152 | 55.968.285 | 12,0 | 17,0 |
| TVI (%) 2015/2014 | 0,4 | 4,2 | 2,3 | - | - |
| <i>Índices de volume</i> | | | | | |
| TVI (%) 2013/2012 | 4,2 | 0,6 | -0,7 | - | - |
| TVI (%) 2014/2013 | -1,6 | -2,4 | 0,4 | - | - |
| TVI (%) 2015/2014 | 2,1 | 4,6 | 2,1 | - | - |
| b) INE | | | | | |
| <i>Prezos correntes</i> | | | | | |
| 2013 (miles de euros) | 9.821.559 | 7.234.840 | 53.898.655 | 13,4 | 18,2 |
| 2014 (miles de euros) | 9.433.375 | 7.071.697 | 53.857.628 | 13,1 | 17,5 |
| 2015 (miles de euros) | 9.771.390 | 7.455.357 | 55.701.070 | 13,4 | 17,5 |
| TVI (%) 2015/2014 | 3,6 | 5,4 | 3,4 | - | - |
| <i>Índices de volume</i> | | | | | |
| TVI (%) 2013/2012 | -4,1 | -0,8 | -1,6 | - | - |
| TVI (%) 2014/2013 | -1,9 | -1,7 | 0,4 | - | - |
| TVI (%) 2015/2014 | 4,0 | 4,9 | 3,2 | - | - |

Fonte: IGE, *Contabilidade Trimestral de Galicia*, Avance e INE, *Contabilidad Regional de España*. Base 2010.

e aire acondicionado, a provisión de auga, as actividades de saneamento e a xestión de residuos. Doutra banda, a expansión da produción da industria manufacteireira tamén supuxo unha recuperación no emprego. En 2015 esta rama da industria ocupou 144.800 persoas, 3800 máis que en 2014. Estes resultados confirman que aínda se constata unha gran diferenza con respecto ao emprego rexistrado en 2008, 194.900 ocupados, ou sexa, 50.100 máis que en 2015.

Os resultados do Índice de Producción Industrial (IPI) en Galicia confirman os de valor engadido que se recollen nas contas económicas elaboradas polo INE e o IGE. Este índice publícase cunha periodicidade mensual, polo que no cadro 2 figuran como datos trimestrais a media dos tres meses e como dato anual, a media dos doce meses. O IPI creceu un 4,2% en 2015 de tal modo que pasou de ter un valor, en 2014, de 86,3 a 89,9 en 2015. Dado que o valor do ano base, 2010, era 100, iso implica que a produción industrial galega en 2015 foi, aproximadamente, inferior nun 10% á de

2010. No cadro 2 observamos un comportamento do índice xeral moi irregular ao longo do ano. Como ocorreu en 2014, o primeiro trimestre mostrou un maior dinamismo que o segundo. Agora ben, mentres en 2014 se produciu un sensible empeoramento, no segundo semestre a desaceleración da produción nese mesmo período en 2015 foi moito máis suave e, en todo caso, salvo no primeiro trimestre, nos tres restantes, o valor do índice sempre superou o logrado en 2014.

Cadro núm. 2

Índice de produción industrial en Galicia

Base 2010 (valor índice = 100). CNAE-2009

| | | I trim. | II trim. | III trim. | IV trim. | Media | TVA (%)* |
|-----------------------|------|---------|----------|-----------|----------|-------|----------|
| Xeral | 2014 | 89,1 | 87,0 | 83,6 | 85,4 | 86,3 | 4,2 |
| | 2015 | 89,1 | 91,6 | 88,8 | 90,1 | 89,9 | |
| Consumo duradeiro | 2014 | 64,2 | 67,7 | 69,0 | 75,5 | 69,1 | 11,2 |
| | 2015 | 66,4 | 83,3 | 74,3 | 83,2 | 76,8 | |
| Consumo non duradeiro | 2014 | 99,3 | 106,9 | 110,2 | 98,0 | 103,6 | 1,8 |
| | 2015 | 99,7 | 107,7 | 110,2 | 104,5 | 105,5 | |
| Bens equipo | 2014 | 66,7 | 67,9 | 57,7 | 61,7 | 63,5 | 9,1 |
| | 2015 | 67,2 | 75,2 | 65,2 | 69,4 | 69,3 | |
| Bens intermedios | 2014 | 83,1 | 85,4 | 81,4 | 82,4 | 83,1 | 7,4 |
| | 2015 | 83,3 | 94,1 | 88,4 | 91,2 | 89,3 | |
| Enerxía | 2014 | 127,5 | 99,6 | 99,9 | 116,4 | 110,9 | -2,3 |
| | 2015 | 125,5 | 96,6 | 104,7 | 106,6 | 108,4 | |

* Taxa de variación anual (sobre a media).

Fonte: INE.

No cadro 2 tamén se observa que, se desagregamos o índice segundo o destino económico dos bens, en todos os grupos salvo nos bens de consumo non duradeiros, a taxa de variación foi moi elevada. Oscilou entre o 7,4% e o 11,2%. A xeración de bens de consumo non duradeiro mantívose practicamente estancada, aínda que, a diferenza dos outros agregados, a produción en 2015 superaba a que se realizou en 2010. Neste grupo figuran sectores moi importantes da industria galega, como case todo o sector alimentario, a confección de pezas de vestir ou as artes gráficas. Por outra banda, no lado contrario, cunha forte recuperación, cun crecemento do índice do 11,2%, están os bens de consumo duradeiro. Non obstante, este é un segmento cun peso relativo moi baixo na estrutura industrial galega. Entre outros bens, este grupo integra a fabricación de produtos electrónicos, ópticos, aparellos domésticos, mobles, xoiería, instrumentos musicais, bicicletas, motocicletas e vehículos para discapacitados.

Da clasificación de bens de equipo que utiliza o INE para a desagregación do IPI, na industria galega, ademais da fabricación de maquinaria, é relevante tanto a fabricación de vehículos automóbiles como a construción naval. No cadro 2 apréciase que aínda que o nivel de produción é moi inferior ao existente hai cinco anos, un crecemento en 2015 dun 9,1% no IPI evidencia unha recuperación nesta actividade, o que, dalgún xeito, cabería esperar tendo en conta os niveis tan baixos dos que se partía ao comezo do ano. Aínda así, o valor do índice é o máis baixo de todos os grupos e cabe esperar que se siga recuperando nos vindeiros exercicios. Pola súa banda, os bens intermedios seguen a traxectoria similar á dos dous grupos anteriores. O seu índice creceu un 7,4% e, en todos os trimestres, a produción mellorou con respecto ao mesmo período do ano anterior, coa peculiaridade de que a caída de actividade na crise non foi tan acusada como noutros grupos de bens. Neste agregado inclúense produtos que tiveron nos últimos anos traxectorias moi diferentes. Figuran, entre outros, a industria da madeira, a química, a de papel, o caucho e os plásticos, os produtos minerais e a metalúrxica. No seu conxunto, ten un peso significativo na estrutura industrial galega. Finalmente, como cabería agardar de acordo co VEB xerado, o IPI de enerxía tivo un comportamento negativo en 2015, cunha caída do 2,3% que vén explicada fundamentalmente pola evolución observada no cuarto trimestre do ano.

Os resultados de xaneiro e febreiro de 2016, xa coñecidos no momento de redactar este informe, poñen de manifesto que a industria, polo menos neste breve período, mantivo a senda expansiva de 2015. O IPI xeral creceu un 8%. As taxas de crecemento dos diferentes agregados, salvo no de enerxía que de novo foi negativo, aumentaron sensiblemente, oscilando entre un 16,6% do IPI de bens de consumo duradeiro (variación similar á dos bens intermedios), e un 7,8% no índice de bens de consumo non duradeiro.

O IGE presenta a evolución do IPI desagregado nas 25 divisións industriais da CNAE-2009, dos que en cinco non se achega a información por carecer o dato de relevancia estatística. Iso permítenos lograr un coñecemento máis preciso sobre o comportamento da industria galega e especificar a súa evolución con respecto aos exercicios precedentes.

O IPI xeral, como xa sinalamos, creceu en 2015, un 4,2%. No cadro 3 obsérvase unha maior produción na meirande parte das divisións. Así, das 20 das que se dispón de información, en 15 o valor promedio do seu IPI era superior ao de 2014. Esta recuperación da actividade foi moi desigual. Ademais das reparacións e instalacións da maquinaria e equipamento, superan o 15% de incremento catro divisións: a industria téxtil, a fabricación doutros produtos minerais non metálicos, a fabricación de maquinaria e a fabricación doutro material de transporte. Todos, salvo a industria téxtil, sector de cabeceira doutras actividades como a confección, teñen unha certa importancia na industria galega. Así, é positivo o impulso observado no grupo de bens de cemento e pedra natural, pero sobre todo na fabricación da maquinaria e na división de transporte na que se inclúe o sector naval. No cadro 3 non só se aprecia a contía deste último crecemento, senón tamén o feito de que esta división, xunto ás industrias extractivas, son as que mostran o valor do IPI máis baixo, de tal xeito que o producido en 2015

apenas alcanza a metade do realizado en 2010. Necesítase, pois, un impulso moito máis forte que seguramente se logrará coas previsións de produción nos pequenos e medianos estaleiros de ría de Vigo, impulsados por unha maior demanda que se verá favorecida pola aclaración definitiva da cuestión do *tax-lease*. A outra columna do sector naval galego, o da ría de Ferrol, en permanente incerteza, agarda unha carga de traballo coa que poida desenvolverse con normalidade. No momento de redactar este *Informe*, anúncianse proxectos de interese pero non acaban de concretarse.

Nas outras 12 divisións a variación do IPI foi máis moderada, aínda que é de destacar a dinámica positiva experimentada por sectores tan relevantes para Galicia como a industria da madeira, a fabricación de vehículos de motor, a industria de caucho e de plástico e a fabricación de bebidas. Esta última, xunto a outras industrias manufactureras, son as divisións que presentan en 2015 o valor do IPI máis elevado (131,2 e 143,9 respectivamente). Este indicador resalta unha dinámica superior á de calquera outra actividade na produción e comercialización de viños e cervexas, como tamén nun conxunto de actividades (xoiería, xoguetes, instrumentos musicais, artigos de deporte) que, como xa indicamos, teñen pouco peso relativo na industria galega.

En cinco divisións, o valor do IPI en 2015 foi inferior ao de 2014. Deste conxunto de actividades cunha evolución negativa cabe destacar a caída dun 8,8% en confección de roupa de vestir. Contrasta a perda de produción desta división industrial co crecemento observado do comercio galego co estranxeiro neste tipo de produtos.

As outras dúas divisións, relevantes no contexto industrial galego, e cun significativo descenso do IPI en 2015 son dúas actividades que, maioritariamente, proveñen de produtos intermedios ás empresas. O IPI en metalurxia, fabricación de ferro e aceiro e ferroalixes caeu un 4,2%, mentres que o de fabricación de material e equipamento eléctrico, ante unha menor demanda española, caeu un 9,9%.

Complementariamente á evolución do IPI, a traxectoria dos prezos permite albisar melloras ou perdas de competitividade, sobre todo naqueles sectores nos que prima a competencia vía prezos nos mercados internacionais e nacionais. Pois ben, a media anual do índice de prezos industriais (IPRI) galego, que o INE publica con periodicidade mensual, reflicte en 2015 unha caída do 2,7%, descenso que xa fora do 1,9% en 2014 e do 0,5% en 2013. Esta evolución concorda coa traxectoria dos prezos industriais no conxunto da industria española. Estas taxas negativas producíronse tras unha elevada alza dos prezos no período 2010-2012, sobre todo en 2011, ano en que creceron un 6,4%, aínda a pesar da crise. O balance para o intervalo 2010-2015 indica que os prezos industriais en Galicia subiron o 3,8% fronte ao 7,9% na industria española.

A caída dos prezos industriais nos tres últimos exercicios veu acompañada por unha traxectoria moi dispar dos custos laborais unitarios (CLU) na industria galega. No momento de redactar este informe non é posible aínda obter o valor de 2015, pero, previsiblemente, manterase en liña co de 2014. Nese exercicio o CLU caeu, segundo os nosos cálculos, un 0,9% cando no ano anterior o aumento fora do 4,9%. Produtividade e custo laboral son as dúas variables que determinan o CLU. En 2014 ambas as variables descenderon, aínda que a caída dos custos laborais por traballador (-1,3%) superou a da produtividade aparente do traballo.

Cadro núm. 3

Índice de produción industrial en Galicia. Base 2010 (valor índice = 100)

Por seccións e divisións da CNAE-2009

| | 2007* | 2014* | 2015* | TVA (%) 2015/2014 | TVA (%) 2015/2007 |
|---|--------------|--------------|--------------|----------------------|----------------------|
| Índice xeral | 125,9 | 86,3 | 89,9 | 4,2 | -28,6 |
| B Industrias extractivas | 132,7 | 43,6 | 48,2 | 10,6 | -63,7 |
| 08 Outras industrias extractivas | 117,4 | 43,6 | 48,2 | 10,6 | -58,9 |
| C Industria manufacturera | 129,2 | 81,9 | 87,0 | 6,2 | -32,7 |
| 10 Industria da alimentación | 101,1 | 105,0 | 108,2 | 3,1 | 7,0 |
| 11 Fabricación de bebidas | 107,3 | 121,6 | 131,2 | 7,9 | 22,2 |
| 13 Industria téxtil | 327,8 | 76,6 | 88,4 | 15,4 | -73,0 |
| 14 Confección de roupa de vestir | 146,1 | 103,5 | 94,4 | -8,8 | -35,4 |
| 15 Industria do coiro e do calzado | - | - | - | - | - |
| 16 Industria da madeira e da cortiza, agás mobles; cestería e espartaría | 159,2 | 83,2 | 95,2 | 14,4 | -40,2 |
| 17 Industria do papel | 77,9 | 100,7 | 95,6 | -5,0 | 22,8 |
| 18 Artes gráficas e reprodución de soportes gravados | 126,9 | - | - | - | - |
| 19 Coquerías e refinación de petróleo | 112,3 | - | - | - | - |
| 20 Industria química | 118,7 | 100,6 | 106,8 | 6,2 | -10,0 |
| 21 Fabricación de produtos farmacéuticos | - | - | - | - | - |
| 22 Fabricación de produtos de caucho e plásticos | 112,0 | 73,8 | 81,7 | 10,7 | -27,1 |
| 23 Fabricación doutros produtos minerais non metálicos | 152,3 | 83,9 | 100,0 | 19,2 | -34,3 |
| 24 Metalurxia; fabricación de produtos de ferro, aceiro e ferroalixas | 121,8 | 87,8 | 84,2 | -4,2 | -30,9 |
| 25 Fabricación de produtos metálicos, agás maquinaria e equipamento | 127,8 | 73,7 | 77,4 | 5,1 | -39,4 |
| 26 Fabricación de produtos informáticos, electrónicos e ópticos | - | - | - | - | - |
| 27 Fabricación de material e equipamento eléctrico | 153,9 | 87,5 | 78,9 | -9,9 | -48,8 |
| 28 Fabricación de maquinaria e equipamento n. c. n. | 139,2 | 68,9 | 80,5 | 16,9 | -42,2 |
| 29 Fabricación de vehículos de motor, remolques e semirremolques | 174,1 | 80,1 | 87,0 | 8,6 | -50,0 |
| 30 Fabricación doutro material de transporte | 127,2 | 42,2 | 48,8 | 15,5 | -61,7 |
| 31 Fabricación de mobles | 164,9 | 69,7 | 77,8 | 11,6 | -52,8 |
| 32 Outras industrias manufactureiras | 133,4 | 138,2 | 143,9 | 4,1 | 7,9 |
| 33 Reparación e instalación de maquinaria e equipamento | - | 50,4 | 64,3 | 27,8 | - |
| D Fornecemento de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado | 108,4 | 112,3 | 108,1 | -3,7 | -0,3 |
| 35 Fornecemento de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado | 108,4 | 112,3 | 108,1 | -3,7 | -0,3 |

* Media dos valores mensuais.

Fonte: IGE.

Os resultados da Enquisa de Conxuntura Industrial que elabora o Ministerio de Industria, Enerxía e Turismo permiten completar a análise sobre a evolución da actividade industrial galega en 2015. Trátase dunha enquisa de carácter mensual (aínda que algunhas variables se presentan cunha periodicidade trimestral), da que se obtén tanto información obxectiva como a percepción dos empresarios sobre a situación da súa sociedade no período estudado e as súas expectativas para os próximos meses. Malia tanto a estimación do VEB como o IPI mostrar un incremento na produción en 2015, esta enquisa recolle unha utilización da capacidade produtiva da industria menor á do exercicio precedente. Nos primeiros días de 2015 declarábase unha utilización promedio do 76,9% da capacidade das plantas industriais, coa expectativa de que esta porcentaxe aumentase levemente ao longo do ano. A principios de xaneiro de 2016 a utilización das plantas industriais era do 72%, 4,9 puntos menos que o ano anterior. O descenso produciuse a partir do primeiro trimestre e a porcentaxe do 72% mantívose estabilizada no segundo semestre do ano.

Por sectores, tendo en conta o destino económico dos bens, observouse que a caída no conxunto da industria dun 4,9% na utilización das plantas se debeu a que no sector fabricante de bens de consumo diminuíu en nove puntos, explicable polo comportamento da agrupación de bens de consumo non duradeiro. Tamén descendeu, pero en menor grao, a utilización das plantas en xeración de bens intermedios e de equipo. Esta última actividade, malia, segundo o IPI, en 2015 a produción só representar o 69,3% da de 2010, pasou dun uso do 86,6% a principios de 2015 ao 83,5% nos inicios de 2016, pero tense a expectativa de que esta porcentaxe se incremente lixeiramente no primeiro trimestre dese ano. É unha cifra elevada para un sector clave na industria galega.

Un dos aspectos subxectivos que trata esta enquisa é a percepción empresarial sobre os factores que limitan en cada trimestre a produción industrial. Ao longo do ano foi aumentando a preocupación, tanto polo comportamento da demanda interna, como da externa. Se a principios de 2015 o 35% dos empresarios subliñaban que este era o principal factor que lles impedía producir máis (o 25% decantábase pola demanda española e o 10%, pola estranxeira), finalizado o ano, a porcentaxe case se duplicou (65%). Para o 36% a súa preocupación era a demanda interna e para o 29%, a estranxeira. A incerteza sobre unha nova recesión mundial e unha recaída da economía española xera inquietudes. Con datos máis obxectivos, se en xaneiro de 2015 o período de traballo asegurado na industria pola súa carteira de pedidos era de 131 días, un ano despois esta cifra reduciuse á metade quedando en só 63 días.

Doutra banda, preocupacións que si existían en 2014 parecen esvaecerse en 2015. De seren os problemas de financiamento e tesourería o principal obstáculo para o 9% das empresas (das que un 15% eran do grupo de bens de equipo), esta porcentaxe caeu ao 1%, sendo agora só relevante para os fabricantes de bens intermedios. Ao contrario, despuntou levemente a preocupación polos aprovisionamentos de materias primas. Non parece que fosen factores que limitasen a produción, a necesidade de man de obra, moi abundante nun mercado de traballo cunha elevada taxa de paro, e as carencias en bens de equipo. É precisamente neste grupo de bens onde a súa

fabricación en Galicia non tivo grandes obstáculos para o seu desenvolvemento, o que se contrapón coa situación do segmento de bens intermedios, actividade na que o 85% dos enquisados sosteñen que a actual demanda está limitando a súa actividade, en especial, a que provén do estranxeiro. Isto último foi o principal factor limitativo para o 53% dos empresarios deste sector. Pola súa banda, o sector de bens de consumo reséntese da debilidade da demanda interna.

Os últimos resultados dispoñibles da enquisa no momento de redactar este informe son os de marzo de 2016. En xeral, mostran a tendencia cara a unha maior produción e cara a unha recuperación na carteira de pedimentos. As mellores expectativas xeráronse na fabricación de bens intermedios e as peores, na fabricación de bens de equipo.

No ámbito das percepcións, o indicador de confianza empresarial harmonizado para o conxunto da economía (media xeométrica normalizada entre a situación do trimestre anterior e as expectativas do seguinte) reflicte unha clara melloría, en especial no último semestre de 2015. Finalizado o ano, este indicador era un 27,1% superior ao do primeiro trimestre de 2013 (un 31,4% en España).

Doutra banda, a pesar do aumento da produción en 2015, non se conseguiu frear a caída no número de empresas industriais galegas. Rexistrouse un descenso dun 1%. No cadro 4 preséntase o número de empresas existentes no período 2013-2015 e tamén as que había no inicio da crise en 2008. A información procede do Directorio Central de Empresas elaborado polo INE. Tense que precisar que os datos anuais refírense á situación a 1 de xaneiro de cada ano polo que, en realidade, os que se presentan como de 2015 son os que se alcanzaron ao finalizar 2014. Desde o 1 de xaneiro de 2008 ata a mesma data de 2015, hai en Galicia 2795 empresas menos, das que 1762 eran microempresas (entendidas como aquelas que dispoñen de menos de 10 traballadores). Destas cifras destaca, non obstante, a caída no segmento de pemes que, no fondo, representa a base económica industrial galega. Este adelgazamento do sector en todo o período de crise afectou, en maior ou menor medida, a práctica totalidade de actividades.

No mapa das sociedades industriais, cun predominio de microempresas moitas delas artesanais, destacan polo seu número en Galicia as empresas de fabricación de produtos metálicos e da industria de alimentación. Ambas configuran unha ampla armazón na xeografía galega que, nos dous sectores, se mantivo estabilizada no último ano analizado. A certa distancia sitúase a industria da madeira, na que predominan as microempresas. Desapareceron desde 2008 o 32,6% das sociedades existentes, polo que actualmente nos atopamos cun sector moi distinto ao de hai sete anos. A industria da confección experimentou unha porcentaxe similar de caída, o 32,8%, a máis elevada en Galicia. A súa dimensión é sensiblemente inferior aos tres sectores anteriormente citados. Esta caída mostra, como xa sinalamos, a perda de capacidade competitiva, vía prezos, ante outros territorios que fabrican produtos similares con menores custos. A un nivel similar á confección, pero cun maior predominio das microempresas, achamos o sector do moble e tamén a fabricación doutros produtos minerais non metálicos, aínda que neste último caso o peso das pemes é maior. Ambas as actividades perderon dimensión nos anos da crise. En suma, o cadro 4 permítenos

Cadro núm. 4

Número de empresas industriais localizadas en Galicia

| | Total | | | | | Microempresas | | | | |
|--|-------|-------|-------|-------|----------------------|---------------|-------|-------|-------|----------------------|
| | 2008 | 2013 | 2014 | 2015 | TVA (%) 2015/2014 | 2008 | 2013 | 2014 | 2015 | TVA (%) 2015/2014 |
| 05 Extracción de antracita, hulla e lignito | 2 | 3 | 2 | 2 | 0,0 | 1 | 3 | 2 | 2 | 0,0 |
| 06 Extracción de cru e gas natural | 2 | 1 | 1 | 2 | 100,0 | 1 | 1 | 1 | 1 | 0,0 |
| 07 Extracción de minerais metálicos | 6 | 7 | 7 | 7 | 0,0 | 4 | 6 | 7 | 7 | 0,0 |
| 08 Outras industrias extractivas | 397 | 313 | 297 | 284 | -4,4 | 287 | 236 | 223 | 217 | -2,7 |
| 09 Actividades de apoio ás industrias extractivas | 0 | 4 | 3 | 2 | -33,3 | 0 | 4 | 3 | 2 | -33,3 |
| 10 Industria da alimentación | 2.047 | 1.855 | 1.801 | 1.789 | -0,7 | 1.664 | 1.512 | 1.456 | 1.443 | -0,9 |
| 11 Fabricación de bebidas | 531 | 507 | 490 | 501 | 2,2 | 478 | 467 | 451 | 462 | 2,4 |
| 12 Industria do tabaco | 0 | 0 | 0 | 0 | - | 0 | 0 | 0 | 0 | - |
| 13 Industria téxtil | 437 | 433 | 443 | 425 | -4,1 | 400 | 404 | 413 | 399 | -3,4 |
| 14 Confección de roupa de vestir | 1.248 | 902 | 867 | 839 | -3,2 | 913 | 728 | 709 | 696 | -1,8 |
| 15 Industria do coiro e do calzado | 62 | 52 | 48 | 47 | -2,1 | 55 | 43 | 39 | 39 | 0,0 |
| 16 Industria da madeira e da cortiza, agás mobles; cestería e espartaría | 1.549 | 1.157 | 1.085 | 1.044 | -3,8 | 1.331 | 1.036 | 976 | 930 | -4,7 |
| 17 Industria do papel | 56 | 50 | 51 | 46 | -9,8 | 35 | 36 | 36 | 33 | -8,3 |
| 18 Artes gráficas e reprodución de soportes gravados | 786 | 719 | 713 | 709 | -0,6 | 716 | 681 | 682 | 673 | -1,3 |
| 19 Coquerías e refinación de petróleo | 0 | 2 | 2 | 2 | 0,0 | 0 | 2 | 2 | 2 | 0,0 |
| 20 Industria química | 154 | 148 | 147 | 151 | 2,7 | 110 | 110 | 112 | 116 | 3,6 |
| 21 Fabricación de produtos farmacéuticos | 11 | 11 | 11 | 13 | 18,2 | 7 | 6 | 6 | 8 | 33,3 |
| 22 Fabricación de produtos de caucho e plásticos | 209 | 171 | 171 | 167 | -2,3 | 126 | 107 | 108 | 103 | -4,6 |
| 23 Fabricación doutros produtos minerais non metálicos | 1.084 | 870 | 837 | 813 | -2,9 | 773 | 711 | 699 | 677 | -3,1 |
| 24 Metalurxia; fabricación de produtos de ferro, aceiro e ferroalixaxes | 79 | 71 | 71 | 76 | 7,0 | 47 | 52 | 53 | 59 | 11,3 |
| 25 Fabricación de produtos metálicos, agás maquinaria e equipamento | 2.541 | 2.206 | 2.140 | 2.146 | 0,3 | 2.099 | 1.944 | 1.888 | 1.904 | 0,8 |
| 26 Fabricación de produtos informáticos, electrónicos e ópticos | 107 | 95 | 94 | 98 | 4,3 | 90 | 80 | 80 | 82 | 2,5 |
| 27 Fabricación de material e equipamento eléctrico | 88 | 75 | 68 | 64 | -5,9 | 57 | 53 | 46 | 47 | 2,2 |
| 28 Fabricación de maquinaria e equipamento n. c. n. | 280 | 253 | 235 | 236 | 0,4 | 179 | 167 | 157 | 155 | -1,3 |

[Continúa] ▶

Cadro núm. 4 (continuación)

Número de empresas industriais localizadas en Galicia

| | Total | | | | | Microempresas | | | | |
|---|---------------|---------------|---------------|---------------|----------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|----------------------|
| | 2008 | 2013 | 2014 | 2015 | TVA (%) 2015/2014 | 2008 | 2013 | 2014 | 2015 | TVA (%) 2015/2014 |
| 29 Fabricación de vehículos de motor, remolques e semirremolques | 130 | 105 | 100 | 101 | 1,0 | 72 | 59 | 58 | 58 | 0,0 |
| 30 Fabricación doutro material de transporte | 158 | 136 | 128 | 128 | 0,0 | 93 | 89 | 84 | 86 | 2,4 |
| 31 Fabricación de mobles | 1.185 | 934 | 904 | 885 | -2,1 | 1.068 | 865 | 841 | 833 | -1,0 |
| 32 Outras industrias manufactureiras | 597 | 520 | 521 | 519 | -0,4 | 564 | 496 | 495 | 492 | -0,6 |
| 33 Reparación e instalación de maquinaria e equipamento | 969 | 694 | 710 | 730 | 2,8 | 810 | 572 | 587 | 606 | 3,2 |
| 35 Fornecemento de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado | 374 | 483 | 473 | 468 | -1,1 | 363 | 462 | 456 | 449 | -1,5 |
| Total | 15.089 | 12.777 | 12.420 | 12.294 | -1,0 | 12.343 | 10.932 | 10.670 | 10.581 | -0,8 |

Fonte: Directorio Central de Empresas, INE.

apreciar a reconfiguración que experimentou a estrutura industrial galega durante este longo período de crise económica.

Ademais da produción, dos prezos, do emprego e da percepción empresarial sobre o comportamento do sector industrial galego, un elemento económico de indubidable interese son os seus estados contables. Esta información, con carácter anual, facilítaa o INE na Enquisa Industrial de Empresas. O último ano do que se dispón de información é 2014. Os resultados contables de 2015 está previsto que se publiquen a finais de 2016. Lembremos que en 2014, o VEB industrial total, segundo as estimacións provisionais do IGE, caeu un 1,6% (un 1,9% segundo o INE) e o da industria fabricante de manufacturas un 2,4% (un 1,7% segundo o INE). Ademais, o Índice de Cifra de Negocios da Industria (que o INE elabora con carácter mensual) reflectía, en media anual, unha caída do 3,6% en Galicia. É de apuntar tamén que o crecemento da cifra de negocio medido por este índice foi en 2015 de tan só o 0,1%. Pois ben, neste contexto de taxas negativas en 2014, os ingresos de explotación do conxunto da industria presentan unha caída do 1,2%, porcentaxe unhas décimas inferior á taxa estimada para o VEB. No cadro 5 obsérvase que houbo menos ingresos e máis gastos (os gastos de explotación creceron un 0,6%) debido a un incremento no valor das compras e traballos realizados por outras empresas. Este aumento non foi contrarrestado pola caída nun 3,2% observada no gasto de persoal. A diferenza entre ingresos e gastos levou a que os beneficios caesen notablemente, un 36,8%.

A evolución descrita foi totalmente contraria e supón un retroceso con respecto ao exercicio anterior, período no que, malia seguir a economía galega sumida na crise,

os ingresos de explotación se dispararon ata o 7,3%, como tamén o fixeron os gastos, aínda que a menor ritmo (6,7%). Iso supuxo un incremento dos beneficios.

En 2014, o comportamento do sector industrial galego non se axustou ao do conxunto de España. Tampouco o fixo nos dous anos anteriores. Neste exercicio, aumentaron na industria española nunha mesma contía, o 1,6%, os ingresos e os gastos de explotación e iso pese a que, como en Galicia, tamén descendieron os gastos de persoal. O resultado foi un aumento dos beneficios. A evolución asimétrica dos ingresos en ambos os territorios motivou que o peso relativo do total facturado en Galicia sobre o total español caese dúas décimas. A porcentaxe do 6,3% é similar ao peso relativo do emprego industrial, un 6,5%.

Esta evolución conxuntural de 2014 non altera os trazos estruturais da nosa industria. No cadro 5 observamos como a actividade se segue concentrando en catro macrosectores, os cales conxuntamente acaparan o 79% dos ingresos e o 78,9% dos gastos, porcentaxes moi similares ás de 2013. As industrias xeradoras e distribuidoras

Cadro núm. 5

Evolución das magnitudes económicas na industria galega (miles de euros). Ano 2014

| | Ingresos de explotación | Gastos de explotación | Beneficios explotación | Gastos de persoal | Compras e traballos realizados por outras empresas |
|---|-------------------------|-----------------------|------------------------|-------------------|--|
| Industrias extractivas, enerxía, auga e residuos | 9.001.258 | 8.631.237 | 370.021 | 590.097 | 5.876.520 |
| Alimentación, bebidas e tabaco | 7.840.981 | 7.551.654 | 289.327 | 661.657 | 5.706.179 |
| Industria téxtil, confección, coiro e calzado | 1.548.116 | 1.575.029 | -26.913 | 287.881 | 1.098.297 |
| Madeira e cortiza, papel e artes gráficas | 1.757.740 | 1.787.510 | -29.770 | 315.724 | 976.535 |
| Industria química e farmacéutica | 720.323 | 674.492 | 45.831 | 76.931 | 436.448 |
| Caucho e materias plásticas | 827.972 | 769.742 | 58.230 | 121.114 | 495.742 |
| Produtos minerais non metálicos diversos | 706.191 | 710.206 | -4.015 | 156.427 | 375.197 |
| Metalurxia e fabricación de produtos metálicos | 5.784.071 | 5.607.517 | 176.554 | 581.163 | 4.217.663 |
| Material e equipo eléctrico, electrónico e óptico | 685.040 | 606.996 | 78.044 | 89.950 | 398.932 |
| Maquinaria e equipo mecánico | 536.649 | 513.731 | 22.918 | 142.185 | 293.545 |
| Material de transporte | 6.561.392 | 6.460.024 | 101.368 | 656.501 | 4.947.377 |
| Industrias manufactureiras diversas | 975.674 | 921.518 | 54.156 | 314.299 | 444.873 |
| Total industria galega en 2014 | 36.945.407 | 35.809.657 | 1.135.750 | 3.993.927 | 25.267.309 |
| % 2014/2013 | -1,2 | 0,6 | -36,8 | -3,2 | 1,3 |
| % 2013/2012 | 7,3 | 6,7 | 21,8 | 3,2 | 6,8 |
| Total industria española en 2014 | 584.849.697 | 557.695.501 | 27.154.196 | 69.658.642 | 382.758.757 |
| % 2014/2013 | 1,6 | 1,6 | 2,7 | -0,6 | 2,7 |
| % 2013/2012 | -1,6 | -2,1 | 11,9 | -1,4 | -2,6 |
| % Galicia/España 2014 | 6,3 | 6,4 | 4,2 | 5,7 | 6,6 |

de enerxía, xunto ás extractivas, as da auga e as de tratamento de residuos seguen absorbendo a cuarta parte da facturación e os gastos de explotación industriais galegos. Para este grupo de actividades, 2014 non foi un bo ano xa que a evolución en todas as súas variables significativas foi negativa. Tampouco obtiveron taxas de crecemento positivas a segunda e terceira actividades, canto ao valor dos seus estados contables. Referímonos á alimentación, bebidas e tabaco e material de transporte. En ambas se rexistrou unha caída na facturación, acorde no sector do transporte coa evolución da produción que se recolle no IPI, sobre todo, na construción naval. Dos catro sectores cuantitativamente máis relevantes, a metalurxia e fabricación de produtos metálicos (representa un 15,7% dos ingresos de explotación totais) é o único que en 2014 rexistrou un certo dinamismo o que motivou un notable incremento nos seus valores contables fundamentais, aínda que tamén rexistrou unha caída nos gastos de persoal. Esta evolución propiciou que as variacións negativas nos resultados da industria no seu conxunto non fosen tan fortes.

Doutra banda e como xa ocorría en 2013, ningunha das restantes actividades alcanzaba un peso relativo superior ao 5% tanto nos ingresos como nos gastos de explotación. O que máis se aproxima a esta porcentaxe é o que agrupa a madeira,

Cadro núm. 6

Composición da oferta industrial galega: valor de venda dos produtos industriais. Ano 2014

| | CNAE-2009 | Miles de euros | % | % Galicia/ España | Coefficiente de especialización |
|---|-----------|-------------------|--------------|----------------------|------------------------------------|
| Alimentación, bebidas e tabaco | 10-11-12 | 6.572.137 | 25,8 | 7,9 | 114,8 |
| Téxtil e confección | 13-14 | 1.277.027 | 5,0 | 18,5 | 269,9 |
| Coiro e calzado | 15 | 148.166 | 0,6 | 4,7 | 69,2 |
| Madeira e cortiza | 16 | 713.431 | 2,8 | 19,5 | 284,8 |
| Papel, artes gráficas e reprodución de soportes gravados | 17-18 | 454.988 | 1,8 | 3,1 | 45,2 |
| Cocaría, refinamento, químicas e produtos farmacéuticos | 19-20-21 | 2.876.054 | 11,3 | 3,8 | 55,4 |
| Manufacturas de caucho e plástico | 22 | 644.130 | 2,5 | 4,4 | 63,6 |
| Produtos minerais non metálicos | 23 | 567.703 | 2,2 | 5,1 | 74,0 |
| Produción, primeira transformación e fundición de metais | 24 | 1.896.777 | 7,4 | 7,7 | 112,9 |
| Produtos metálicos | 25 | 1.045.235 | 4,1 | 4,9 | 70,7 |
| Produtos informáticos, electrónicos, ópticos e eléctricos | 26-27 | 457.234 | 1,8 | 3,7 | 53,4 |
| Maquinaria e equipo | 28 | 570.594 | 2,2 | 4,0 | 57,9 |
| Material de transporte | 29-30 | 5.774.347 | 22,6 | 10,8 | 157,6 |
| Mobles e outras industrias manufactureiras | 31-32 | 337.298 | 1,3 | 5,7 | 83,4 |
| Reparación e instalación de maquinaria e equipo | 33 | 701.971 | 2,8 | 7,6 | 110,3 |
| Produción de enerxía eléctrica, gas e vapor | 35 | 1.468.760 | 5,8 | 8,6 | 126,0 |
| Total | - | 25.505.852 | 100,0 | 6,9 | - |

cortiza, papel e artes gráficas. En 2014, os seus gastos de explotación totais superaron os ingresos, co cal incorreron en perdas. A mesma situación produciuse na industria téxtil, confección, coiro e calzado, actividade cunha forte caída nas principais variables e cuns gastos de explotación superiores aos ingresos. Este grupo representaba, en torno ao 4% do total industrial aínda que, ao ser unha actividade intensiva en traballo, o peso dos gastos de persoal, que tamén caeron sensiblemente en 2014, representan o 7,2% dos gastos de persoal totais. Canto aos restantes grupos de actividade, xa cun peso relativo moi inferior, a súa evolución, foi moi irregular. A máis positiva produciuse en material e equipo eléctrico.

Finalmente, o INE tamén elabora a Enquisa Industrial de Produtos que, para os nosos propósitos, complementa a información proporcionada pola Enquisa Industrial de Empresas. A súa finalidade é lograr unha información máis precisa sobre os 4000 produtos máis representativos do sector industrial en España. No referente a Galicia, os resultados para 2014 (último ano con información dispoñible) preséntanse no cadro 6. Con esta enquisa confírmase a caída na facturación que a industria galega experimentou neste período, xa que o resultado foi de 25.505,9 millóns de euros, cando en 2013 fora de 26.885,7 millóns. Aínda que a clasificación sectorial é diferente á do cadro 5, é obvio que o peso relativo destas agrupacións é similar. Notemos que no cadro 6, tres grupos absorben case o 60% do valor de venda dos produtos industriais xerados en Galicia.

Como xa se veu efectuando nos últimos informes, na última columna do cadro 6 preséntase un coeficiente de especialización. Un valor superior a 100 indica que esa actividade (a súa facturación) ten un maior peso relativo nese sector no conxunto de España que o que o total da industria galega ten en España. Como en 2013, das 16 agrupacións nas que se descompón a industria, en sete o valor do coeficiente é superior a 100. Téxtil e confección e madeira e cortiza son con diferenza, as dúas agrupacións nas que Galicia está claramente especializada con respecto a España. Non en balde, ambas representan case o 20% do valor da venda española deses produtos industriais. Esta especialización persiste no tempo. Notemos así que un sector cun baixo peso relativo en Galicia como é a madeira, con tan só o 2,8%, representa o 18,5% en España. A terceira agrupación, segundo este coeficiente de especialización, é material de transporte, actividade que sobresa, no contexto español, grazas á fabricación de automóbiles e á construción naval, aínda que nos últimos anos se comezaron a desenvolver novas industrias relacionadas con outros medios de transporte, se ben se atopan aínda nunha fase moi incipiente.

Fronte a esta especialización, o coeficiente é baixo en varios sectores de interese, xa que os produtos que se xeran adoitan incorporar altas tecnoloxías, teñen efecto multiplicador e crean valor engadido. Destacamos, entre as agrupacións cuxo coeficiente non supera o valor de 60 e que teñen as características citadas, as de produtos informáticos, electrónicos, ópticos e eléctricos e a maquinaria e equipo.

A evolución da industria en 2015 parece suxerir que, salvo en téxtil e confección, se reforzan os sectores nos que Galicia está especializada. Lembremos que o IPI reflicte un incremento sensible na produción dos sectores de madeira e de material de transporte.

Crónica industrial

Enerxía

O avance de datos de Red Eléctrica de España para o exercicio 2015 constata un incremento da demanda eléctrica peninsular por vez primeira no quinquenio 2011-2015. En todo caso, mantense por debaixo do nivel alcanzado en 2011 e 2012 como recordatorio da modestia da recuperación en curso.

A magnitude do sistema eléctrico galego duplica en termos relativos, como podemos observar, o peso económico de Galicia na economía española medido en termos de PIB. Destacamos no informe de 2014 a baixa actividade observada na xeración eléctrica en réxime de ciclo combinado. O protagonismo relativo de Galicia na xeración de procedencia hidráulica e eólica e a ausencia de enerxía nuclear son parte do perfil específico do sistema eléctrico galego.

A cesión ao exterior dunha parte substancial da enerxía eléctrica xerada, próxima ao 40% desta, é o trazo máis significativo do noso sistema eléctrico, a pesar da existencia de grandes instalacións industriais de forte demanda enerxética como Alcoa (San Cibrao), Ferroatlántica (Cee, Sabón) e Megasa (Narón). O sistema eléctrico galego cedeu a Portugal en 2014, a través da liña do 40 Kv Cartelle-Lindoso, 4536 Gwh netos (4691 Gwh cedidos menos 155 Gwh devoltos). Adicionalmente, 7039 Gwh máis foron cedidos ao resto de España.

A tendencia progresiva a endurecer a normativa de emisión de gases de efecto invernadoiro incide directamente na rendibilidade e futuro das dúas grandes térmicas galegas, as de Meirama (Gas Natural Fenosa) e As Pontes (Endesa). A decisiva importancia da xeración eléctrica con base no carbón é patente. Os 10.069 Gwh xerados en Galicia en 2014 equivalen case á totalidade da enerxía eléctrica cedida por Galicia ao exterior, contribuíndo co 23% á oferta nacional da enerxía desta procedencia.

Tanto as centrais térmicas como a minaría española de carbón enfróntanse actualmente ao reto de teren que acometer ambiciosos programas de investimento para eliminaren o impacto dos gases emitidos de efecto invernadoiro, no caso das centrais, e preparar o inevitable proceso de extinción programada nas explotacións carboníferas.

A complexa normativa europea sobre rexistro de emisións e transferencias contaminantes —RETC nas siglas españolas e PRTR nas máis habituais en inglés— teñen un longo percorrido que deu lugar sucesivamente á nova directiva comunitaria 2010/75/UE sobre emisións industriais, en vigor desde 2011. O texto, que refunde a normativa

Cadro núm. 7

Evolución da demanda eléctrica en España

| | Gwh | TVI (%) |
|------|---------|---------|
| 2011 | 255.597 | -1,9 |
| 2012 | 252.014 | -1,4 |
| 2013 | 246.368 | -2,2 |
| 2014 | 243.544 | -1,1 |
| 2015 | 248.181 | 1,9 |

Fonte: REE, avance do informe anual 2015.

Cadro núm. 8

Contribución do sistema eléctrico galego ao español. Balance a 31 de decembro de 2014

| | Galicia | | | | España | | | | % Galicia/España | |
|--|---------------|--------------|------------------|--------------|----------------|--------------|------------------|--------------|------------------|------------------|
| | Potencia Mw | % | Produción en Gwh | % | Potencia Mw | % | Produción en Gwh | % | Potencia Mw | Produción en Gwh |
| Réxime ordinario | | | | | | | | | | |
| Hidráulica | 3.269 | 29,3 | 8.382 | 27,0 | 17.792 | 16,5 | 35.860 | 13,7 | 18,4 | 23,4 |
| Nuclear | - | - | - | - | 7.866 | 7,3 | 57.376 | 21,9 | - | - |
| Carbón | 2.049 | 18,3 | 10.069 | 32,5 | 11.482 | 10,6 | 46.480 | 17,8 | 17,9 | 21,7 |
| Fuel/gas | - | - | - | - | 3.309 | 3,1 | 6.663 | 2,6 | - | - |
| Ciclo combinado | 1.268 | 11,4 | 546 | 1,7 | 27.199 | 25,2 | 25.919 | 9,9 | 4,7 | 2,1 |
| Réxime ordinario 2014 | 6.586 | 59,0 | 18.997 | 61,2 | 67.648 | 62,7 | 172.298 | 65,9 | 9,7 | 11,0 |
| Réxime ordinario 2013 | 6.585 | - | - | - | 67.997 | - | - | - | - | - |
| % variación 2014/2013 | 0,02 | - | - | - | -0,52 | - | - | - | - | - |
| Consumos xeración | - | - | -629 | - | - | - | -7.317 | - | - | 8,6 |
| Consumos bombeo | - | - | -262 | - | - | - | -5.330 | - | - | 4,9 |
| Produción en bornes da central | - | - | 18.106 | 58,4 | - | - | 159.651 | 61,0 | - | 11,3 |
| Réxime especial | | | | | | | | | | |
| Hidráulica | 522 | 4,7 | 1.863 | 6,0 | 2.118 | 1,9 | 7.071 | 2,7 | 24,7 | 26,4 |
| Eólica | 3.362 | 30,2 | 8.314 | 26,8 | 23.002 | 21,3 | 51.027 | 19,5 | 14,6 | 16,3 |
| Outras renovables | 111 | 1,0 | 594 | 1,9 | 7.990 | 7,4 | 17.887 | 6,9 | 1,4 | 3,3 |
| Non renovables | 574 | 5,1 | 2.147 | 6,9 | 7.196 | 6,7 | 25.887 | 9,9 | 8,0 | 8,3 |
| Réxime especial 2014 | 4.569 | 41,0 | 12.918 | 41,6 | 40.306 | 37,3 | 101.872 | 39,0 | 11,3 | 12,7 |
| Réxime especial 2013 | 4.523 | - | - | - | 39.574 | - | - | - | - | - |
| % variación 2014/2013 | 1,02 | - | - | - | 1,75 | - | - | - | - | - |
| Potencia instalada <> Produción neta xerada | 11.155 | 100,0 | 31.024 | 100,0 | 107.954 | 100,0 | 261.523 | 100,0 | 10,3 | 11,9 |
| Intercambios entre CC. AA. | - | - | -7.039 | - | - | - | - | - | - | - |
| Intercambios internacionais | - | - | -4.536 | - | - | - | -3.406 | - | - | - |
| Exportacións (-) | - | - | -11.575 | - | - | - | -3.406 | - | - | 339,8 |
| Demanda, barras central | - | - | 19.449 | - | - | - | 258.117 | - | - | 7,5 |
| Demanda, barras central, 2013 | - | - | 19.537 | - | - | - | 261.022 | - | - | - |
| % variación 2014/2013 | - | - | -0,5 | - | - | - | -1,1 | - | - | - |
| Exportacións/Produción xeración neta (%) | - | - | 37,3 | - | - | - | 1,3 | - | - | - |

Mw: megavattos instalados.

Gwh: xigavattos hora xerados medidos en bornes da central.

Fonte: *El Sistema Eléctrico Español. Informe 2014*. Red Eléctrica Española e elaboración propia.

Cadro núm. 9

Distribución e evolución da xeración nas centrais térmicas en España

| Centrais | Msw | 2013 | | 2014 | | TVI (%) |
|--------------------|---------------|---------------|--------------|---------------|--------------|-------------|
| | | Gwh | % | Gwh | % | |
| Aboño | 916 | 5.748 | 14,4 | 5.455 | 12,4 | -5,1 |
| Anllares | 365 | 863 | 2,2 | 1.182 | 2,7 | 37,1 |
| Compostilla II | 1.200 | 2.560 | 6,4 | 4.537 | 10,3 | 77,3 |
| GICC-PL ELCOGAS | 320 | 899 | 2,3 | 1.035 | 2,3 | 15,1 |
| Guardo | 516 | 1.105 | 2,8 | 1.250 | 2,8 | 13,1 |
| La Robla | 655 | 1.689 | 4,2 | 1.675 | 3,8 | -0,8 |
| Lada | 358 | 1.432 | 3,6 | 1.410 | 3,2 | -1,6 |
| Litoral de Almería | 1.159 | 6.148 | 15,4 | 5.912 | 13,4 | -3,8 |
| Los Barrios | 589 | 2.924 | 7,3 | 3.005 | 6,8 | 2,8 |
| Meirama | 580 | 2.529 | 6,4 | 2.443 | 5,5 | -3,4 |
| Narcea | 596 | 899 | 2,3 | 916 | 2,1 | 2,0 |
| Puentenuevo 3 | 324 | 703 | 1,8 | 1.153 | 2,6 | 64,1 |
| As Pontes | 1.469 | 7.356 | 18,5 | 7.626 | 17,3 | 3,7 |
| Puertollano* | 221 | 30 | 0,1 | 0 | 0,0 | -100,0 |
| Soto de la Ribera | 604 | 1.145 | 2,9 | 1.463 | 3,3 | 27,8 |
| Teruel | 1.101 | 3.777 | 9,5 | 5.002 | 11,4 | 32,4 |
| Total | 10.972 | 39.807 | 100,0 | 44.064 | 100,0 | 10,7 |

* Inactiva desde novembro de 2013.

Fonte: *El Sistema Eléctrico Español. Informe 2014*. Red Eléctrica Española.

anterior, foi trasposta ao ordenamento xurídico español pola Lei 5/2013 que acentúa notablemente as esixencias en materia de polución e contaminación procedente das actividades industriais. Con todo, o Ministerio de Industria, Enerxía e Turismo pospuxo a aplicación da nova normativa europea do texto lexislativo de 2013 ata finais de 2015 a fin de facilitar a formulación dos preceptivos plans de adaptación das centrais térmicas afectadas: As Pontes (Endesa) e Meirama (GNF) en Galicia, Compostilla II (Endesa), La Robla (GNF) e Anllares (GNF) en León, entre outras. O esforzo financeiro que as adaptacións requiridas comportan sentenciaron o cerramento definitivo das centrais Compostilla II e Anllares, próximas a Galicia. A decisión de cerramento acentúa a incerteza sobre o futuro da minaría leonesa e a dos traballadores que nela teñen o seu sustento.

En contraste con esta perspectiva inmediata, tanto a central leonesa de La Robla, como a asturiana de Narcea, ambas de propiedade de GNF, serán sometidas ao preceptivo proceso de acondicionamento esixido pola Directiva de Emisións Industriais (DEI), da mesma maneira que a central das Pontes.

O presidente de GNF confirmaba tamén a principios do 2015 a continuidade e consecuente adaptación da central de carbón de Meirama (Cerceda). A compañía procederá a acometer de inmediato as instalacións de desnitrificación, desulfuración e eliminación de partículas que a nova lexislación require a partir de principios de 2016 e data límite no 2020. O calendario preciso e o orzamento do proceso de ampliación das centrais son, de momento, descoñecidos.

A diferenza observable no nivel de actividade das centrais de Meirama e As Pontes en 2013 e 2014 pode ser atribuída ao réxime de operación de mercado de reserva que condiciona o servizo das centrais ás puntas de demanda da rede eléctrica. A central de ciclo combinado das Pontes (2008) está dotada dunha especial flexibilidade para atender os requirimentos extraordinarios da rede.

Endesa confirmou tamén, como dicimos, o compromiso de acometer de inmediato a transformación dos catro grupos térmicos que posúe nas Pontes, para cumprir coas esixencias legais asegurando, desta maneira, a continuidade operativa da central máis alá de 2020.

A principios do 2015 entraba en servizo o gasoduto da Mariña lucense que subministra gas natural á factoría de Alcoa. A instalación permitirá reducir nun 25% os custos de produción de alumina e en torno a un 30% as emisións á atmosfera de gases de efecto invernadoiro. O gasoduto da Mariña, que entronca co ramal xeral Vilalba-Llanera e percorre soterrado sete municipios mariñaos, de Ribadeo a Viveiro, requiriu un investimento de 30 millóns de euros máis un importe similar por parte de Alcoa a fin de adaptar as súas instalacións á subministración gasística.

Tamén a principios de 2015 se facía pública a noticia de que, finalmente, a Regasificadora do Noroeste, Reganosa, alcanzara a homologación como xestora de rede de transporte de gas natural, por resolución favorable da Comisión Nacional dos Mercados e a Competencia (CNMC). Reganosa atinxe desta maneira un estatus operativo similar ao ostentado pola xestora da rede española, Enagás. A homologación está suxeita ao condicionante de que os dous socios internacionais de Reganosa, a alxeriana Sonatrach (10%) e o fondo de investimento australiano First State (15%) sexan excluídos de voto nas xuntas xerais de accionistas e inhabilitados para nomear conselleiros. As sucesivas operacións de reconfiguración do capital de Reganosa deixaron este en mans galegas despois do desinvestimento executado por GNF: Grupo Tojeiro, 50,7%; Xunta de Galicia, 24,3%; First State, 15%; e Sonatrach, 10%.

O decisivo papel da xeración eléctrica galega no mapa enerxético español houbo de afrontar, non obstante, as consecuencias derivadas da derogación do Decreto autonómico 242/2008 de 13 de decembro, que prevía a instalación 2325 Mw de potencia eólica adicional, e da moratoria ao réxime de incentivos públicos ás enerxías renovables establecida pola Administración central mediante Real Decreto Lei 1/2012, de 27 de xaneiro por motivos de aforro orzamentario. Galicia, que contaba en 2015 con 161 parques eólicos, perdeu nesta conxuntura o posto privilexiado que viña ostentando na xeración eólica para caer ao cuarto posto entre as comunidades por potencia instalada, moi lonxe xa de Castela e León, que supera os 5500 Mw, e lixeiramente por debaixo das comunidades de Castela-A Mancha e Andalucía. Os 3362 Mw de potencia

instalada en Galicia en 2014 asegúranlle en todo caso un lugar destacado na potencia e produción enerxética española. A forte dominancia dos ventos atlánticos en Galicia, unido aos compromisos adquiridos por España en materia de enerxía renovable e control das emisións atmosféricas, das que son boa proba os custosos programas de adaptación en curso nas Pontes e Meirama, manteñen en plena actualidade o imperativo de revitalización do mercado eólico galego, interrompido no 2008.

En maio de 2016 a sociedade industrial máis emblemática da Mariña lucense, a multinacional norteamericana Alcoa, anunciou estar disposta a vender varias das plantas coas que conta en España, logo de ameazar con pechalas. Sen, polo de agora, máis información, a noticia é fundamentalmente preocupante. Galicia veríase afectada nas plantas de aluminio primario de San Cibrao e da Coruña, mantendo tan só a de alúmina. Esta situación ten que ver co cambio na tarificación eléctrica e a obriga de acudir ás poxas de enerxía dunha empresa catalogada como gran consumidor. Á incerteza no abastecemento enerxético súmase a caída no mercado internacional dos prezos dos metais e a posición da multinacional norteamericana sobre a reestruturación das súas plantas de produción. A situación é delicada e, como non podía ser menos, a Administración autonómica saltou aos medios para indicar que as plantas de Alcoa son estratéxicas para a industria galega. Expresou o seu compromiso de apoiar a empresa suxerindo a Red Eléctrica de España que estableza un prezo coñecido durante un período mínimo de dous ou tres anos e que garanta uns ingresos que respondan as necesidades reais das empresas. Todo iso, sen prexuízo da concorrència competitiva. Esperemos que tan só sexa unha ameaza e, no caso de seren vendidas, o proceso garanta a supervivencia da actividade.

Construción naval

A actualidade do sector naval en 2016 repártese entre a alentadora perspectiva que parece abrirse aos estaleiros ferroláns polas encomendas en negociación e a situación de incerteza que segue marcando o futuro dos estaleiros da ría de Vigo, especialmente dos dous máis grandes, H. J. Barreras e Rodman Polyships, debido á crise aberta nos dous grupos foráneos interesados na adquisición e reactivación dos estaleiros aludidos: a empresa pública mexicana Pemex en Barreras e o grupo chinés-angolano China Sonangol en Polyships.

A finais do 2015 recruábanse as esixencias cidadás de demanda de carga de traballo para as factorías de Navantia Fene (antiga Astano) e Navantia Ferrol (antiga Bazán). O movemento público, que congregou en Ferrol outros colectivos en difícil situación, reclamou solucións inmediatas para afrontar o proceso de degradación laboral nas factorías de Navantia cun cadro de persoal en torno aos 2000 operarios sometidos a un réxime de subactividade. A situación e perspectivas dos 4000 operarios diseminados pola rede de empresas auxiliares é aínda peor.

A botadura do flotel (131 metros de eslora, 27 de manga e peso morto de 7000 toneladas) —buque de apoio á plataforma, BAP, en denominación técnica— encargado

por Pemex a Navantia en 2014 tiña lugar a finais de agosto de 2015, aínda que o remate da construción se demorará un ano máis coincidindo coa da entrega da unidade xemelga en construción nos estaleiros vigueses de Barreras. Unha parte importante da obra foi desviada por Navantia á súa factoría de San Fernando (Cádiz). O encargo orixinal, por importe de 150 millóns e un millón de horas de traballo aplicadas para cada buque, prevía a entrega de ambas as unidades no mes de xullo de 2016, o cal confirma o estrito cumprimento dos termos da encomenda mexicana.

A situación de Pemex é agora moito máis fráxil, a severa caída do prezo do petróleo precipitou unha crise financeira na petroleira pública que esixiu a intervención do Goberno mexicano. É nestas circunstancias, e cando se achega a data de entrega pactada, cando transcendeu a noticia da existencia dunha recomendación de Pemex aos estaleiros de demoraren a entrega e mesmo de sondaren a súa posible transmisión a posibles interesados nestes buques de servizo.

A principios de 2016 a situación de Navantia Ferrol volveu ser inquietante coas esperanzas postas na inmediata concreción dunha encomenda de cinco fragatas F-110 para a armada española con data de entrega hipotética a partir de 2022. As expectativas abertas deberían ser supeditadas ás probables restricións orzamentarias e prioridades do novo Goberno aínda non constituído.

Nos primeiros meses de 2016 as perspectivas optimistas pareceron afianzarse coa posible confirmación de novas encomendas de gran magnitude e avanzado proceso de negociación, procedentes de Arabia Saudita e Australia. A encomenda de Arabia Saudita consistiría na construción de cinco corvetas tipo Avant 2200 nos estaleiros de Ferrol e Cádiz. En febreiro, a operación, que roldaría en torno aos 3000 millóns de euros, parecía segura ao anunciarse que xa fora aprobada e só estaba pendente da sinatura por parte das autoridades sauditas. Co paso dos meses, e ante os retrasos nesta sinatura xurdiron as dúbidas sobre se finalmente se construírán as corvetas e se serán encargadas a Navantia. Varios elementos influirán na decisión final. O principal é a evolución dos prezos do cru que, no que vai de ano, danou seriamente a economía do reino saudita. Tamén cómpre indicar que a adquisición das corvetas se integra nun plan de renovación da armada saudita moito máis ambicioso, que rolda os 16.000 millóns de euros, sendo as corvetas, no conxunto de buques previstos, os de menor capacidade ofensiva. Así, no momento de redactar este informe, o optimismo sobre esta operación non é tan forte como o que se tiña a principios deste ano.

A boa noticia é a confirmación, en maio de 2016, da realización por parte de Navantia do deseño e construción de dous buques loxísticos para Australia e o seu mantemento nos cinco primeiros anos. Este encargo está baseado no Cantabria, buque construído para a armada española, se ben os acordos incorporan requisitos esixidos polas autoridades australianas. O contrato tamén prevé a participación de empresas australianas para o desenvolvemento dos sistemas de combate, para a loxística e para o desenvolvemento dos guindastres de carga na cuberta. O mantemento dos dous barcos farase a través da filial Navantia Australia en Nova Gales do Sur e Western Australia. Con este novo contrato, vital para a comarca de Ferrol, confirmase a positiva relación, iniciada en 2007, entre o estaleiro ferrolán e a armada de Australia. A

complementariedade das factorías de Ferrol e Fene podería aliviar a situación desta coa transferencia de parte da construción modular dos buques e contribuír á progresiva especialización de Fene en actividades auxiliares en que xa vén operando como a construción de plataformas petrolíferas e de estruturas metálicas para a industria eólica mariña xunto á actividade de reparación de buques gaseiros aproveitando o tráfico xerado por Reganosa.

En anteriores informes fomos examinado a operación de adquisición dos estaleiros Barreras e do Grupo Rodman Polyships por parte de Pemex e do grupo chinés-angolano China Sonangol.

A información máis recente apunta ao desexo da petroleira mexicana de proceder á liquidación de activos non imprescindibles, entre eles o estaleiro vigués (51% de participación valorada no seu día en cinco millóns de euros) por imperativos do proceso de saneamento en que está comprometida. Petróleos mexicanos pretende acometer un severo corte de gastos en 2016 que podería ascender aos 5000 millóns de euros esixidos como contrapartida ás axudas públicas urxentes ás que se viu obrigada a recorrer.

O futuro do grupo Rodman Polyships (Metalships & Docks en Vigo, Rodman Polyships en Moaña e Rodman Lusitania, en Portugal) é incerto logo da detención do magnate chinés Sam Pa como mediador do Grupo China Sonangol. Esta sociedade parece consumir, en todo caso, a operación de compra do 60% do grupo de Manuel Rodríguez por importe de 78 millóns de euros. A toma de control do 90% do grupo, aparentemente acordada, queda agora suspendida en espera de que clarifique a situación xurídica do negociador e a empresa representada. Non son tranquilizadoras as noticias procedentes da prensa internacional informando do bloqueo das contas do magnate.

Automoción

O grupo PSA cerrou o exercicio 2015 cunha facturación de 54.676 millóns de euros, un 6% superior á do anterior. A produción superou lixeiramente a da marca rival Renault: 2,97 millóns de vehículos fronte a 2,8 millóns. O grupo anunciaba beneficios netos por importe de 1202 millóns de euros en 2015 fronte aos 555 de perdas rexistradas no exercicio anterior. O fluxo de tesourería neta alcanzou os 3800 millóns de euros, superando tamén as expectativas programadas. A capitalización do grupo PSA Citroën alcanza os 11.777,5 millóns de euros distribuídos entre 783 millóns de accións, aproximadamente, cunha cotización actual en torno aos 15 euros/acción que nos momentos máis críticos chegou a baixar á metade.

Como xa comentamos en anteriores informes, o grupo PSA Citroën parece salvar a situación crítica á que se viu sometido no período 2008-2013, con perigo manifesto de quebra en 2014. Consequiuno grazas á entrada do Estado francés e da empresa chinesa de automoción Dongfeng no capital da compañía, con achegas ambas do 14% e que comportaron a entrada de 3000 millóns de euros no seu patrimonio.

A entrada de capital chinés no grupo é significativa e carrexará consecuencias no seu futuro por máis que o control da compañía por capital francés segue sendo moi sólido. Ao 14% que ostenta o Estado francés no capital da compañía hai que sumar un 14% adicional da familia Peugeot e un 25% aproximadamente doutros socios institucionais, empregados e autocarteira da propia compañía.

A dirección da factoría viguesa acaba de formular un abano de expedientes de regulación de emprego, un deles de carácter extintivo e outros de carácter temporal con vixencia ata o 2018, que afectan en conxunto 1000 traballadores. O ERE extintivo podería afectar 400 traballadores e o suspensivo temporal, 450 cun tramo rotatorio temporal que incluíría outros 150, en cifras redondas. A dirección da factoría de Balaídos impulsa, ademais, unha quenda nocturna de fin de semana de carácter voluntario destinada a labores de manutención e apoio para o lanzamento da nova furgoneta K9.

A produción de vehículos automóbiles alcanzou en España no 2015 os 2,73 millóns de unidades cun incremento do 13,7% sobre o ano anterior. A cifra aproxímase ao nivel previo á crise: 2,9 millóns de vehículos no ano 2007. As dúas factorías que encabezan o *ránking* en España son a da Seat, en Martorell, e de PSA Peugeot Citroën, en Vigo. A primeira cerrou o exercicio cun volume de produción de 477.000 unidades, un 7,8% superior ao do ano anterior; a factoría viguesa deu saída a 407.100 vehículos, cun crecemento do 7,4%. As previsións de produción de Citroën para 2016 estiman un nivel de actividade entre 383.000 e 420.000 unidades, segundo o comportamento do mercado. A factoría de Madrid podería producir 86.000 unidades, unha cifra similar á do 2015.

Ademais da incorporación da furgoneta K9, en maio de 2016 anúnciase que na factoría viguesa comezarase a fabricar un novo modelo en 2020, que proporcionará carga de traballo, se todo vai segundo o previsto, ata o 2026. Para fabricar este novo vehículo, do que polo de agora non se coñecen as súas características, requirirase dun investimento de 640 millóns de euros e facilitará un maior desenvolvemento dunha industria auxiliar que xa anunciou importantes achegas asociadas á produción do novo modelo.

Nas últimas décadas, PSA Citroën conseguiu tecer en todo caso unha constelación de empresas auxiliares agrupadas no clúster CEAGA e no centro tecnolóxico CTAG. A última facilidade á compañía é a recente habilitación da autopista do mar Vigo-Nantes, operativa desde principios do 2015. A liña, que favorece tamén o tráfico de mercadorías como a lousa, o granito e os produtos alimentarios ocupa de momento o 70% da súa capacidade no servizo á factoría de Balaídos.

Madeira

O 25 de xaneiro de 2016, Ence comunicaba como feito relevante recibir a prórroga da concesión de ocupación do terreo litoral ocupado en Pontevedra por resolución da Dirección Xeral de Sostibilidade do Ministerio de Agricultura, Alimentación e Medio

Ambiente. A prórroga amplía a autorización por un período suplementario de 60 anos a contar desde o momento da solicitude de 8 de novembro de 2013. A renovación subordínase á execución dos investimentos comprometidos na factoría no seu plan estratéxico de 2015 por importe de 61 millóns de euros, a metade en melloras de eficiencia e capacidade, e o resto, en tratamento da auga e melloras medio ambientais. A empresa mantén tamén a posibilidade de adxudicar á planta de Pontevedra unha unidade de aproveitamento enerxético de biomasa de 40 MW de potencia.

A concesión administrativa primitiva data dunha Orde Ministerial de 13/06/1958, posteriormente modificada pola Lei de Costas 22/1988 que prevía a caducidade da concesión aos 30 anos, que vencían en xullo de 2018. Oportunamente, a Lei 2/2013 habilitaba finalmente a prórroga da concesión que deriva agora na ocupación do controvertido espazo litoral ata o ano 2073.

As cifras de Ence referidas a 2015 mostran unha clara mellora de resultados no EBITDA xerado con 200 millóns de euros contra 58 millóns no ano anterior. A información corporativa sinala tamén melloras nos custos: 355 euros/tonelada contra 406 no ano anterior. As vendas alcanzaron os 664 millóns de euros cun resultado neto de 50 millóns. Parece significativo o feito de que o negocio da enerxía contribúa xa á facturación da compañía nun 15%. Este segmento de negocio encóntrase en expansión na empresa: 661.397 Mwh producidos en 2015, contra 441.461 no ano anterior. A especialización das plantas enerxéticas de Ence en Mérida e Huelva, que abandonou xa a actividade de produción de celulosa, mostra a importancia concedida pola empresa á oferta enerxética animada polos prezos alcanzados; 50 euros/Mwh en 2015 cun 19% de incremento sobre o prezo do ano anterior segundo a información corporativa da compañía.

O Plan estratéxico de Ence, 2016-2020, prevé incrementar a produción pasteira de Navia e Lourizán ata alcanzar 500.000 toneladas na planta asturiana e 460.000 na pontevedresa. A produción podería superar en breve o millón de toneladas que comportaría un consumo de eucalipto da orde dos tres millóns de toneladas anuais. A capacidade da superficie forestal de Galicia para satisfacer esta demanda está plenamente garantida a partir dos 3,8 millóns de m³ en que podemos estimar as cortas anuais na comunidade, equivalentes a catro millóns de toneladas en verde se adoptamos o estándar de densidade en verde de 1,1 a 1,2 toneladas/m³. Para ben e para mal, Galicia alcanzou unha situación de hexemonía na oferta de eucalipto, destinado á industria da celulosa española e portuguesa. Tanto a cantidade como a aptitude do eucalipto para a produción de pastas, unido á economía dos custos loxísticos de servizo das plantas próximas confirman a lóxica da localización das plantas de Pontevedra e Navia. As esporádicas ameazas de deslocalización da industria celulósica non parecen, de momento, demasiado verosímiles.

Segundo os datos que se van coñecendo, sempre escasos no caso de empresas non cotizadas, o grupo madeireiro compostelán Finsa parece estar remontando a durísima crise en que se viu sumido coa desaparición das dúas primeiras xeracións da familia fundadora e polo colapso da construción. No 2008 a compañía víase obrigada a acometer un complexo proceso de sucesión familiar do cal está aínda a se recuperar.

A finais do 2013, o actual director da compañía explicaba o severo proceso de contracción experimentado pola compañía nun foro empresarial organizado polo Consello Empresarial da Competitividade, CEC, que congrega as grandes corporacións españolas. O director recoñecía perder máis da metade do mercado e verse obrigado a extinguir 500 empregos e a aplicar un ERE adicional a outros 1350 empregados en 2011 e 2012. A empresa cerraba este último exercicio con 759 millóns de facturación e 13 de perdas. Catro anos antes, o grupo mantiña un nivel de facturación en torno a 1000 millóns de euros, 1500 en cifras consolidadas coas súas filiais Utisa e Faus, e un cadro de persoal superior aos 5000 empregados.

A información do exercicio de 2015 transmitida pola empresa fixa en 816 millóns a cifra de facturación, con resultados positivos, o emprego, en 3000 traballadores, e o investimento realizado, en 53 millóns. A principios do 2015, Finsa adquiriu unha participación do 5,2% na maior empresa forestal de México, Proteak Uno e a finais do mesmo ano, unha liña de mobiliario de cociña que pretende competir neste segmento de consumo doméstico.

Como parte do proceso de reestruturación en curso, Finsa procedeu a ampliar a súa fábrica de taboleiros de Nelas, no distrito de Viseu (Portugal), ao tempo que anunciaba o cerramento de Jomar, con 200 traballadores, que fora adquirida en 2005 e estaba situada na proximidade do Porto. Ademais de en Galicia e Portugal, tamén conta cun centro de produción de madeira en Francia. O grupo complétase con tres fábricas de colas, Foresa Caldas (Caldas de Reis, Pontevedra), Foresa Bresfor (Gafanha da Nazaré, Portugal) e Foresa France (Carbon-Blanc en Cedex, Francia) e cunha sociedade (Decotec en Tordera, Barcelona) creadora de papeis decorativos destinados a todo tipo de madeira.

Confección

As vendas no sector de confección recuperáronse en 2015 tras un longo período de crise. Á marxe da espectacular expansión do grupo Inditex, as marcas galegas do segmento medio-alto parece que recuperan posicións no mercado español. Neste ano investiuse en novas instalacións nos lugares máis céntricos das grandes capitais, de xeito que as tendas propias suplen a desaparición das tendas multimarcas. As firmas galegas, Florentino, Bimba y Lola, Pili Carrera, Caramelo, Purificación García, Patricia Avendaño, Mascó, etc., diríxense cara ao segmento de clientes no que prima a calidade fronte a competencia vía prezos.

Inditex é un caso á parte. A publicación dos datos correspondentes ao exercicio 2015 confirman o vigor do crecemento. As vendas do grupo alcanzaron os 20.900 millóns de euros cun EBITDA (autofinanciamento ou *cash flow* xerado) de 4700 millóns, 60% dos cales como beneficio neto. O grupo conta na actualidade con máis de 7000 tendas abertas en 88 países e dá emprego a 153.000 persoas.

Mención especial merece o valor alcanzado en bolsa pola compañía. Inditex encabeza por valor de capitalización o Ibex 35, pero é tamén o cuarto grupo por

capitalización no Eurostoxx 50, o índice que acolle as cincuenta primeiras corporacións europeas. Resulta ilustrativo examinar a posición relativa de Inditex na lista das dez primeiras compañías nun e outro índice bolsista no momento actual (*El Economista*, 31/03/2016).¹

O grupo Inditex valía en bolsa na data indicada 92.440 millóns de euros, e o valor do Banco Santander, que o segue en capitalización, supera apenas o 60% do grupo coruñés, por diante de Telefónica, co 53%, e Iberdrola, en torno ao 40%. Talvez máis significativo aínda é o feito de Inditex ocupar o cuarto posto do *ranking* europeo, practicamente á par das compañías que ocupan o segundo e o terceiro postos, a petroleira francesa Total e a farmacéutica Sanofi, produto esta última de sucesivas fusións entre as que se contan Rhône-Poulenc, Hoechst e a Sanofi-Synthelabo. Non sería de estrañar que Inditex chegase a superar en capitalización en breve ambos os xigantes e só ceda o primeiro posto á multinacional cervexeira belga AB InBev que subministra case o 25% da cervexa consumida no mundo. O grupo Inditex desembolsou 500 millóns por imposto de sociedades en 2015, 2,5% da recadación en España por tal concepto.

O patrón de expansión de Inditex mostra unha clara tendencia a crecer en mercados afastados en detrimento dos próximos, España e Europa, que, en todo caso, concentran máis do 60% da cifra de negocio. O crecemento do mercado asiático e americano é manifesto. Só a potencia da súa rede loxística, organizativa e de información permite explicar tal capacidade de adaptación e crecemento.

Adolfo Domínguez, a outra firma galega de confección con cotización en bolsa, é o contrapunto de Inditex. Un proceso de deterioro progresivo sen trazas de solución inmediata vai minando o patrimonio da compañía. A firma declaraba perdas por importe

Cadro núm. 10

Posición de capitalización de Inditex na bolsa española e europea

| | Millóns de euros | Índice |
|------------------------------------|------------------|--------------|
| Capitalización Ibex-35 | | |
| Inditex | 92.440 | 100,0 |
| Santander | 56.381 | 61,0 |
| Telefónica | 49.185 | 53,2 |
| Iberdrola | 37.558 | 40,6 |
| BBVA | 37.411 | 40,5 |
| Endesa | 17.919 | 19,4 |
| Gas Natural | 17.817 | 19,3 |
| Aena | 16.898 | 18,3 |
| Amadeus | 16.568 | 17,9 |
| Caixabank | 15.276 | 16,5 |
| Capitalización Eurostoxx 50 | | |
| Anheus-Busch Inbev | 176.424 | 190,9 |
| Total | 98.749 | 106,8 |
| Sanofi | 92.678 | 100,3 |
| Inditex | 92.440 | 100,0 |
| L'Oréal | 88.839 | 96,1 |
| Sap | 87.199 | 94,3 |
| Bayer | 85.548 | 92,5 |
| Siemens | 79.382 | 85,9 |
| Lvmh | 76.478 | 82,7 |
| Deutsche Telecom | 72.578 | 78,5 |

Fonte: *El Economista* (31/03/2016).

¹ <http://www.economista.es/indice/IBEX-35/resumen/Capitalizacion>.

de 16,91 millóns de euros nos nove primeiros meses do exercicio fiscal 2015-2016, un 64% máis que no exercicio anterior. A facturación do grupo no mesmo período situábase nos 72,05 millóns de euros, un 11% inferior á dos nove primeiros meses do exercicio precedente. Como consecuencia, o resultado bruto de explotación da compañía, EBITDA, foi de -13,05 millóns de euros, o que agudizou o proceso de descapitalización. No lapso temporal do ano cerrado en novembro de 2015, a firma procedera ao peche de 60 puntos de venda, 46 deles en España e Portugal.

O deterioro da situación financeira obrigou a compañía a vender o edificio que posuía no paseo de Gràcia de Barcelona por un importe de 45 millóns, cifra que supera o valor en bolsa da compañía, 36,5 millóns a principios de abril de 2016. O ingreso derivado da operación destinárase a cancelar débeda.

En contraste coa firma de Adolfo Domínguez, a outra rama familiar conseguiu converter a súa empresa, Sociedad Textil Lonia (STL), nun proxecto de éxito cunha estratexia pautada pola incorporación das marcas Purificación García e Carolina Herrera.

A STL, que conta actualmente con 73 tendas abertas en catro continentes e un cadro de persoal superior aos 2500 empregados, conseguiu situarse como unha das

empresas españolas líder no negocio da moda no esixente segmento de gama alta. A compañía cerraba o exercicio 2015 cunha cifra de negocios de 306,67 millóns de euros, cun crecemento do 5,57% sobre o ano anterior. O resultado neto rexistrado foi de 32,22 millóns de euros: 15,25% superior ao do último exercicio.

A historia de éxito de STL prolóngase en Bimba y Lola, a empresa creada polas fillas de Jesús Domínguez —un dos fundadores de STL—, María e Uxía Domínguez. A firma naceu en 2006 a partir da experiencia adquirida polas

dúas irmás en STL. Bimba y Lola cumpre o seu décimo aniversario en 2016 en pleno proceso de expansión, centrado en España, Francia e México, co obxectivo explícito de alcanzar as 210 tendas abertas. Bimba y Lola cerraba o exercicio 2014-2015 cunha facturación de 98,5 millóns (13,7% superior ao exercicio anterior), un EBITDA de 10 millóns e uns fondos propios de 36,6 millóns de euros.

Fóra de Inditex e da heteroxénea familia dos Domínguez, que conseguiu situar a marca Galicia como referencia no mundo da moda, o resto do sector galego pugna por adaptarse ao escenario post-criese en estrutura financeira, catálogos e estratexias de presenza nos mercados ao tempo que acomete o transo sempre complexo da sucesión empresarial familiar.

O sector agrúpase no clúster galego do téxtil e a moda Cointega, creado en 1988 con posterior adhesión da plataforma Atexga, Asociación Téxtil de Galicia, no ano

Cadro núm. 11

Vendas do grupo Inditex en tenda e en transacción online por áreas xeográficas (en %)

| | 2014 | 2015 |
|-----------------------|--------------|--------------|
| Europa sen España | 46,0 | 44,1 |
| España | 19,0 | 17,7 |
| Asia e resto do mundo | 21,1 | 23,5 |
| América | 13,9 | 14,7 |
| Total | 100,0 | 100,0 |

Fonte: Resultados consolidados do Grupo Inditex (www.inditex.com).

2010. Recentemente, o clúster informaba da boa evolución do sector téxtil portugués. Apoiado nunha extensa rede de pequenas empresas, o sector portugués parece estar superando a estratexia *low cost* e baixo valor engadido para adoptar a de subministración de prendas de maior valor e rápido prazo de entrega. A ATP (Associação Têxtil e Vestuário de Portugal) estimaba en 1600 millóns as exportacións de produtos téxtiles con destino a España, que actualmente absorbe o 33% das súas entregas ao exterior, máis da metade con destino a Galicia. As firmas galegas líderes, como Inditex, STL, Adolfo Domínguez e Bimba y Lola son clientes destacados da produción téxtil portuguesa. As relacións comerciais no ámbito do téxtil non fan máis que confirmar a notable complementariedade de Galicia e Portugal, evidente tamén no sector do automóbil. Fabricar en Portugal pode ser unha vantaxe estratéxica da industria galega en canto contribúe a aproveitar as vantaxes comparativas e a consolidar a densidade do mercado interior peninsular.

Sector lácteo

O primeiro de abril do 2015 caducou a normativa europea de cotas lácteas que limitaban a oferta aos países produtores. A normativa, que entrara en vigor en 1984, foi estendida a España en 1986, con ocasión da súa adhesión á Comunidade Europea. Naquel momento foille asignada unha cota de 4,5 millóns de toneladas, a pesar de que a demanda roldaba xa os nove millóns. Nas décadas seguintes, a cota foise ampliando ata alcanzar 6,5 millóns de toneladas. A fenda permanente entre produción e consumo subsistiu, non obstante, e foi cuberta polos produtores comunitarios en prexuízo da gandería galega que se viu obrigada a acometer un oneroso proceso de modernización e concentración baixo a ameaza constante de sancións por exceso de produción. A multa para o leite comercializado por enriba da cota deu lugar ao nacemento dun mercado irregular, o do *leite negro*, en prexuízo da estabilidade dos prezos de recollida. Agora, desde a primavera do 2015, a única regra que rexerá no sector

Cadro núm. 12

Produción leiteira na última campaña suxeita á cota láctea. Período 2014-2015

| | Miles de toneladas | % |
|------------------|--------------------|--------------|
| Galicia | 2.652,3 | 39,1 |
| Castela e León | 841,7 | 12,4 |
| Cataluña | 687,7 | 10,1 |
| Asturias | 583,7 | 8,6 |
| Andalucía | 515,6 | 7,6 |
| Cantabria | 441,8 | 6,5 |
| Navarra | 214,7 | 3,2 |
| Castela-A Mancha | 198,6 | 2,9 |
| País Vasco | 179,0 | 2,6 |
| Aragón | 127,6 | 1,9 |
| C. Valenciana | 71,0 | 1,0 |
| Baleares | 69,9 | 1,0 |
| Madrid | 61,7 | 0,9 |
| Murcia | 55,9 | 0,8 |
| Canarias | 31,3 | 0,5 |
| Extremadura | 29,4 | 0,4 |
| A Rioxa | 17,9 | 0,3 |
| Total | 6.779,8 | 100,0 |

Fonte: MAGRAMA.

será a da oferta e a demanda sen restricións. Os efectos a medio prazo sobre o sector produtor están por ver.

A expansión da produción española en condicións competitivas ata o nivel actual de 6,5 millóns enfróntase agora a un oligopolio de demanda formado polas grandes firmas europeas, como a suíza Nestlé e as francesas Danone, Lactalis (antes Besnier) e Savencia (antes Bongrain), que controlaron sen dificultade o mercado de recollida e a distribución do produto apoiadas nas vantaxes de escala e na complicidade das grandes cadeas comerciais operantes en España. España non conseguiu configurar grandes grupos industriais de procesado e distribución do leite malia o considerable peso alcanzado por grupos como Pascual ou Central Lechera Asturiana. Galicia, primeira comunidade produtora de leite en España, cunha cota do 40%, fracasou repetidamente nos sucesivos intentos de configurar unha gran central leiteira de base galega a pesar de contar con prometedores antecedentes como Larsa (Lacto Agrícola Rodríguez, Vilagarcía, 1947 con antecedentes en 1933) ou Leyma, cuxa fundación se remonta a 1918.

Os datos do MAGRAMA relativos á distribución do leite recollido por comunidades na última campaña sometida á normativa das cotas preséntanse no cadro 12.

A privilexiada situación de Galicia na oferta láctea española non se traduce nun maior poder negociador fronte aos clientes directos (industria láctea) e indirectos (grandes superficies) a causa da asimetría na posición negociadora e o carácter oligopsonico da demanda que propicia a concertación de prezos e condicións.

Nos momentos actuais, cancelado o sistema de cotas, a produción parece dispararse en Europa así como en países fortemente competidores como Nova Zelandia, ao tempo que se frearon as importacións de China e que Rusia veta as importacións de produtos agrarios europeos. Como consecuencia desta situación, obsérvase un severo desequilibrio entre a oferta e a demanda con caída de prezos en orixe e ameazas de restricións nas recollidas. As mobilizacións masivas dos gandeiros afectados e as tímidas medidas das administracións non parecen producir de momento, ningún efecto.

O futuro do sector é incerto despois do enorme esforzo de modernización e capitalización experimentada nos últimos 25 anos. O número de explotacións leiteiras de Galicia reduciuse nun 83%, desde as 70.132 da campaña 1992-1993 ata as 11.662 da campaña 2012-2013, mentres a produción crecía no mesmo período nun 56%, pasando de 1.515.272 a 2.359.749 toneladas. A consecuencia foi unha impresionante mellora da produtividade por explotación no período sinalado: de 21,61 a 202,35 toneladas/explotación e ano.

A arbitrase dunha ordenación equilibrada do mercado primario do leite é un imperativo ineludible das administracións galega e española que espera solución. Correspóndelle á CNMC (Comisión Nacional dos Mercados e a Competencia) a capacidade sancionadora das prácticas de manipulación do mercado que veñen degradando o mercado lácteo cun grave prexuízo para os produtores. As prácticas de colusión da industria láctea quedaron finalmente en evidencia na resolución do expediente S/0425/12 do ano 2012, con consecuencia de multa de 88,2 millóns de euros aos principais operadores do mercado lácteo (Lactalis Iberia, Capsa, Danone, Puleva Food,

Leche Pascual, Nestlé España, Cooperativa Agrícola y Ganadera del Pirineo, Gremio de Industrias Lácteas de Cataluña e a Asociación de Empresas Lácteas de Galicia). En 2014, a CNMC ampliaba o expediente sancionador a outras empresas entre as que se encontraban Leite Río, Central Lechera de Galicia, Leite Celta e Feiraco. O primeiro expediente fora incoado a instancias do Servizo de Defensa da Competencia da Comunidade de Castela e León e dos sindicatos Unión de Pequenos Agricultores e a COAG, a federación que integra o Sindicato Labrego Galego. O expediente inclúe un relato exemplar dos procedementos que impiden que un mercado tan importante como este para Galicia opere en forma competitiva e simétrica. Agora ben, bótase de menos unha actuación similar por parte da CNMC en relación coas prácticas, tan ou máis prexudiciais para o correcto funcionamento deste mercado, que veñen mantendo as grandes cadeas de distribución.

Bebidas

Entre todas as denominacións de orixe do viño galego (Rías Baixas, Ribeiro, Ribeira Sacra, Monterrei e Valdeorras), a denominación Rías Baixas segue ostentando o liderado indiscutible coa variedade albariña como protagonista, sen excluír as de treixadura, loureira e caíño tamén habituais na práctica enolóxica da D. O. Segundo a información do seu Consello Regulador, a campaña de vendima do 2015 cerrouse cunha colleita de 31.918 toneladas de uva vendimada, cun incremento do 32% sobre a anterior, e un rendemento medio de 7820 kg por hectárea. As 32.000 toneladas recollidas garanten a obtención de 22.000 metros cúbicos de viño suficientes de momento para atender a demanda dun mercado en plena expansión.

A denominación Rías Baixas acolle actualmente 169 adegas e 5806 viticultores sobre unha superficie de 4000 hectáreas cultivadas. A dispersión da oferta recorda en certa maneira a da produción láctea e, de feito, é moito máis acusada que nese sector. A diferenza reside en que, neste caso, a oferta fragmentada da materia prima se canaliza a través das adegas locais, evitando a entrega a un oligopsonio como na produción láctea. En calquera caso, parece conveniente acometer un proceso de concentración ou asociación das múltiples adegas independentes a fin de superar a limitación na capacidade de oferta e negociación nos mercados demandantes. O perigo latente na fragmentación da oferta reside, como no caso da industria do leite, na exposición a eventuais movementos de adquisición e control por parte das grandes marcas do sector da bebida. Iso que indicamos para a D. O. Rías Baixas é aplicable ás outras catro denominacións de orixe vitivinícolas galegas que, en graos diversos, veñen mostrando un importante dinamismo e que concretamente en 2015, grazas ás boas condicións climatolóxicas, rexistraron en conxunto un notable aumento da colleita.

Estrella de Galicia é, como Inditex a outro nivel, un caso singular de capacidade de expansión con poucos antecedentes na industria alimentaria galega. A información dispoñible do exercicio 2015 rexistra a intención da cervexeira de acometer un

novo proceso de ampliación que lle garanta a capacidade para afrontar as expectativas de expansión da firma. En 2015, o grupo produciu 203 millóns de litros de cervexa, cun incremento do 18% sobre o exercicio precedente. Facturou 332 millóns de euros cun EBITDA de 93,5 millóns e un volume de investimento executado de 59 millóns de euros. O cadro de persoal supera os 950 empregados e podería sobrepasar o millar en prazo breve.

A capacidade da área de fermentación é de 240 millóns actualmente, que o grupo pretende ampliar en forma inmediata. Estrella de Galicia intenta incrementar a capacidade ata os 400 millóns de litros, para o que precisa a recualificación municipal dos terreos circundantes.

Estrella de Galicia ostenta o 6,11% da cota de mercado en España en volume e o 9% en termos de valor, sobre 3500 millóns de litros. A posición do grupo galego é tanto máis meritoria canto os seus competidores directos son grandes corporacións dominantes no mercado como Mahou-San Miguel (en torno aos 1200 millóns de litros), a holandesa Heineken (1000 millóns) e a Damm (840 millóns), con forte presenza alemá e holandesa. O resto das compañías, como Cervecera de Canarias e La Zaragozana, son de dimensión moito menor.² O negocio internacional de Hijos de Rivera é aínda incipiente: 7,5% da súa produción apenas. As perspectivas apuntan a situar en cifras de dous díxitos as exportacións sobre vendas.

Producións cárnicas e pensos compostos

O grupo Coren cerrou o exercicio 2015 cunha facturación consolidada que non alcanzou de novo o nivel simbólico dos mil millóns —945 en 2014 e 982 en 2013—. Os problemas do grupo dirímense entre as dúas grandes limitacións en que se ve obrigado a operar: o prezo dos insumos importados, especialmente os destinados á alimentación animal, fixados no mercado de *commodities* e suxeitos á cotización do euro, e o prezo de comercialización da produción, fortemente condicionado polos criterios impostos polas grandes cadeas de distribución. O grupo mantén unha prudente política de devolución da débeda, que mantén por debaixo dos 100 millóns.

Os tres fillos de Manuel Gómez Franqueira, terceira xeración da familia fundadora, traballan no grupo preparando a transición familiar chea de retos da que depende o futuro dos 3220 empregados do grupo e o dos 3600 socios cooperativistas que constitúe a base da gran corporación ourensá. O envellecemento social, que repercute na base cooperativa e no relevo xeracional, e a estreita marxe formada polo prezo de subministración e o prezo de comercialización, permiten explicar a situación de relativo estancamento, que o grupo trata de sortear coa entrada en novos mercados como Brasil e Xapón e a oferta de produtos de calidade como os derivados do porcino alimentado con castañas.

² http://www.cerveceros.org/pdf/CE_Informe_socioeconomico_2014.pdf.

Coren viuse recentemente obrigada a cerrar a única planta operante en Galicia para o procesado enerxético dos xurros xerados nas granxas propias que comezou a funcionar a principios de 2007. A instalación da Sociedad Gallega de Residuos Ganaderos comportara un investimento superior aos 22 millóns de euros e da súa necesidade dá boa proba o feito de que operaba en réxime continuo os 365 días do ano. Finalmente, despois de atravesar un concurso de acredores, a planta vai ser pechada debido á súa inviabilidade como consecuencia da perda das axudas ás enerxías renovables decretada polo Goberno saínte en 2013. O cerramento comporta a necesidade de buscar alternativas ao procesado de 110.000 toneladas de residuos, que alimentaba un fluxo de 5000 camións ao ano e producía 15.000 toneladas de abono e subministración enerxético para as granxas. A única alternativa que agora se contempla é a da dispersión dos residuos en zonas montañosas afastadas das granxas co conseguinte incremento dos custos de explotación.

Industria conxeladora e conserveira

Dous son os sectores de actividade de produtos pesqueiros e elaborados da pesca de interese prioritario: a industria conserveira e a conxeladora. O primeiro concentrado en catro grandes empresas, tres delas de capital galego, e o segundo cuestionado pola problemática recuperación do grupo Pescanova.

O sector conserveiro galego constitúe o núcleo da industria española con 60 das 145 fábricas que operan no Estado e unha contribución do 85% á produción, con 296.000 toneladas, e á facturación con 1270 millóns de euros. O emprego en Galicia estímase en 12.000 traballadores, que supoñen o 80% do emprego español.

Catro grandes grupos presiden o sector conserveiro en España. O nivel anormalmente baixo de recursos propios rexistrados en Jealsa e Frinsa é debido a que ambas as cifras se refiren exclusivamente ao capital social; o de Calvo, por exemplo, non supera os 9,65 millóns, e o do grupo Garavilla, 5,78 millóns.

O grupo Calvo (familia Calvo, 62,4%; Bolton Goup, Italia, 37,6%) encabeza a clasificación por vendas consolidadas que aínda mellora no exercicio 2015, cando o grupo anunciou unha facturación de 785 millóns, que mesmo poderían alcanzar os 800 de

Cadro núm. 13

Empresas conserveiras con facturación superior a 300 millóns de euros. Ano 2014

| | Emprego | Recursos propios | Vendas | Magnitude relativa |
|---------------------------|---------|------------------|--------|--------------------|
| Grupo Luís Calvo | 4.500 | 120,7 | 765 | 100 |
| Jealsa Rianxeira | 4.000 | 17,7 | 614 | 80 |
| Frinsa del Noroeste | 1.400 | 4,5 | 403 | 53 |
| Grupo Conservas Garavilla | 2.300 | 95,7 | 345 | 45 |

non ser pola depreciación do real brasileiro. Os plans da compañía apuntan á intención de levantar unha planta en Brasil para procesar os subprodutos da sardiña e o atún. O grupo Calvo, que acaba de celebrar o seu 75 aniversario (Carballo, 1940) contempla con optimismo o seu futuro con perspectivas de expansión internacional, especialmente en Centro América (*La Voz de Galicia*, especial *Costa da Morte*, 28/03/2016).

Jealsa (Boiro, 100% familia Alonso-Escurís) é o segundo grupo familiar galego en importancia, neste caso sen participación externa. Dúas noticias importantes marcan a actualidade da compañía durante o 2015: a ampliación das instalacións da factoría de Boiro, orzadas en 20 millóns de euros investidos en levantar un moderno almacén automatizado contiguo á factoría matriz, e a adquisición do 50% da marca italiana Mare Aperto Star polo que a conserveira galega se fai coa totalidade das accións da firma transalpina.

Frinsa (100% familia Carregal, Ribeira) decidía reorientar a súa estratexia en 2013 cara á promoción da marca propia no mercado *gourmet* con resultados aparentemente satisfactorios. Despois da apertura de dous establecementos para este segmento de consumo en Madrid, a empresa abriu outros similares en Bilbao, Valencia e Murcia. O crecemento da facturación en 2014 respecto ao ano anterior parece confirmar a orientación de diferenciación de marca e mercado.

O grupo vasco Garavilla con factorías en España en Biscaia, Pontevedra (O Grove e Vilaxoán) e A Coruña (Boiro) e no exterior en Agadir (Marrocos) e Manta (Ecuador), e que comercializa marcas tan populares como Cuca, Isabel e Massó, parece emprender o camiño irreversible da desvinculación da matriz familiar de orixe para adoptar a da internacionalización da propiedade do capital. En abril de 2015 transcendeu a noticia da venda do 55% da compañía a Bolton Group, socio de Calvo. As accións eran propiedade do fondo de capital risco MCH Private Equity desde 2010. A transacción podería completarse aínda coa adquisición dun paquete adicional por importe indeterminado, propiedade aínda da familia fundadora, representado pola sociedade Cartera de Inversiones Dularra. A operación de venda foi o resultado final dunha pugna de varias sociedades de investimento internacionais interesadas no control de firmas como Garavilla, con plantas produtivas en localizacións estratéxicas e unha moderna frota de atuneiros conxeladores. Parece evidente o atractivo que teñen as grandes compañías conserveiras galegas para o capital que se move no sector internacional da alimentación, co perigo latente de desnacionalización que esta situación comporta.

A situación do grupo Pescanova débátese entre fortes tensións nos bandos enfrontados dos antigos accionistas do grupo (Damm, Masaveu, Luxempart, Fernández Sousa entre outros) e os de Nueva Pescanova controlada polos bancos acredores pola operación de rescate da compañía coñecidos nos medios como grupo G7 (Abanca, Caixabank, Sabadell, Bankia, BBVA, Popular e a italiana UBI Banca). O conflito aberto entre ambas as faccións céntrase nestes momentos na valoración das respectivas participacións e no impacto patrimonial das operacións de refinanciamento acometidas polo grupo xestor. Na perspectiva dos minoritarios está o desexo de recuperar a cotización da empresa en bolsa e na dos maioritarios a liquidación da súa participación recuperando no posible as perdas asumidas por vía de quitas por importe superior aos 2000 millóns.

O conflito latente entra agora nunha nova fase que deberá ser ponderada nas próximas convocatorias dos órganos de administración da compañía anunciadas para o primeiro semestre de 2016 con asuntos tan conflictivos sobre a mesa como a presentación e aprobación das contas de 2015 e a valoración das accións da empresa. En relación con este último problema está pendente de dirimir o impacto patrimonial sobre a compañía dun crédito cualificado como *supersenior* e importe de 125 millóns de euros e tipo de xuro do 15% formalizado o 29 de decembro de 2015 e suxeito a unha comisión de aseguramento de 300 millóns de euros a devolver en 20 anos. A operación, xustificada polo G7 co argumento da necesidade de financiamento das operacións nun contexto de falta de crédito de Pescanova, xa provocou unha reformulación das contas do 2015 a instancia da Comisión Nacional do Mercado de Valores, co resultado dun recorte dos beneficios formulados desde 82,5 millóns a 68,5.

En novembro de 2015, o grupo cerraba as contas provisionais correspondentes ao exercicio 2014 cun resultado operativo positivo de 63 millóns de euros e unha cifra de negocios de 901 millóns. En espera da reestruturación patrimonial en curso, o patrimonio do grupo situábase en cifras negativas por importe de 616 millóns de euros.

Alimarket 2015 consigna os principais grupos galegos que configuran o sector do conxelado despois da crise de Pescanova e do grupo Eduardo Vieira, que se debate aínda no empeño de recuperar a compañía despois do oneroso rescate a que se viu obrigado da súa filial arxentina. Os grupos citados en Alimarket son de carácter eminentemente comercial con plantas de subministración e procesado situadas en puntos estratéxicos do mapa pesqueiro. Cinco son as sociedades que figuran con importes de facturación superior aos 100 millóns de euros en 2014: Comercial Pernas (Vigo, 155), Mascato, fornecedora da cadea Mercadona, (Vigo, 150), Grupo Pereira (Vigo, 133), Pescapuerta (Vigo, 115) e Fandicosta (Moaña, 110). Esta última empresa, no momento de redactar este informe, viuse afectada por un grave incendio que destruíu un almacén, unha planta de elaboración, tres plantas frigoríficas e oficinas. O obxectivo agora é non frear a produción da planta que se salvou do incendio e a recolocación dos 110 traballadores afectados. Para iso parece que conta coa axuda doutras grandes empresas galegas do sector.

Outras actividades

A finais de 2015 tiña lugar a absorción de Zeltia pola súa filial Pharmamar e o inicio da cotización da nova firma na bolsa española e norteamericana. A decisión comportou un intercambio de accións sen efectos patrimoniais sobre os accionistas de ambas as sociedades cun novo capital de 11,11 millóns de euros representativo de 222.200 millares de accións cuxo valor nominal non supera, en consecuencia, os 0,05 euros por título.

Ao mesmo tempo, Pharmamar anunciaba a esperada noticia de que a autoridade sanitaria norteamericana, FDA, autorizaba finalmente o uso e comercialización do antitumoral Yondelis para súa distribución nos Estados Unidos pola compañía Janssen Biotech do grupo Johnson & Johnson. Será este o primeiro antitumoral de orixe española

comercializado en Estados Unidos. É un éxito tenazmente perseguido por Pharmamar que, como o conxunto da industria farmacéutica, houbo de asumir un elevado volume de custos afundidos só recuperables caso de conseguir éxito nalgún fármaco polos onerosos procesos de I+D, aleatorios e azarosos por propia natureza en que incorreu.

Segundo datos do grupo, Pharmamar alcanzou unha cifra de vendas no continente europeo durante 2014 de 76,5 millóns de euros con expectativas de crecemento ata o nivel dos 90 millóns. Agora, coa entrada nos dous principais mercados do mundo en consumo de antitumorais, Estados Unidos e Xapón, o grupo espera poder multiplicar os ingresos en concepto de *royalties* directos en cifras estimadas entre 10 e 20 millóns no mercado americano e entre dous e catro no xaponés.

Perdida definitivamente a identidade galega de Zeltia (Vigo, 1939), será agora Pharmamar a firma que acolla o conxunto de actividades do grupo, tanto as de investigación, como as que desenvolven Neuropharma e Genómica, como as tradicionais de química de consumo, desempeñadas por Zelnova Xylazel que continúan localizadas no Porriño.

No Porriño permanece tamén a sociedade CZV, nacida en 1993 da matriz Zeltia mediante unha operación de adquisición MBO (*management buy out*) exercitada polo equipo directivo. CZV, que centra o seu negocio na produción de fármacos veterinarios –tratamentos da lingua azul, brucelose, tuberculose– creou en 2008 a filial Biofabri, potenciada no ano seguinte coa adquisición das instalacións, da multinacional Astra Zeneca situadas no mesmo polígono da Relva.

O grupo CZV Biofabri pretende afirmarse no esixente mercado farmacéutico internacional mediante investigacións propias de novas vacinas e fabricación de especialidades farmacéuticas por contrato. Entre os desenvolvementos en curso destaca a dunha nova vacina profiláctica contra a tuberculose desenvolvida en alianza estratéxica coa Universidade de Zaragoza e actualmente en fase de ensaio clínico en Sudáfrica. Proba das boas perspectivas do grupo é o anuncio de CZV Biofabri de principios de 2016 dunha operación de incremento de capital por importe de 15 millóns de euros cunha importante prima de emisión.

Xunto a CZV Biofabri, o polígono porriñés da Relva acolle tamén actualmente o grupo multinacional suízo Lonza Biologics dedicada á produción de proteínas e anticorpos mediante cultivos celulares. A presenza de Lonza e CZV no polígono permite manter esperanzas de desenvolvemento das actividades biotecnolóxicas cuestionadas polo abandono de Zeltia. O sector biotecnolóxico galego agrúpase agora no clúster Bioga (2010) que acolle unhas cincuenta empresas e conta con algunhas como GalChimia (O Pino, 2001), nacida como *spin-off* da USC, cun prometedor futuro.

A actividade de innovación do tecido empresarial galego quedou moi debilitada coa recente crise. A Enquisa sobre a Innovación das Empresas elaborada polo INE reflicte que en 2014 tan só 973 sociedades fixeron gastos en innovación, entendidos estes como a adquisición de novas tecnoloxías ou a realización de actividades de I+D. Este número de empresas representou o 6,2% do total español, a metade das que en 2008 realizaron este tipo de actividade. O total do gasto tamén diminuíu considerablemente, ao pasar de 1.002,9 millóns de euros en 2008 a 466,6 millóns en 2014.

A pesar diso, nos últimos anos estanse a desenvolver en Galicia un conxunto de actividades industriais en sectores de alto contido tecnolóxico que, se ben a súa importancia relativa actual é aínda escasa, poden converterse nun pilar importante industrial nas próximas décadas.

A consolidación dos sectores emerxentes redundará na recuperación das cifras de innovación en Galicia. Un primeiro exemplo de actividade cunha alta cualificación tecnolóxica e profesional e con usos de materiais avanzados é o incipiente sector aeronáutico galego. O seu desenvolvemento presenta manifestas similitudes co auxiliar do automóbil, tanto en aspectos tecnolóxicos como na dependencia de grandes multinacionais con elevadas exigencias de calidade como Airbus, Boeing, Bombardier e a brasileira Embraer. O segmento industrial aeronáutico galego conta tamén cun clúster específico: Udega (Unión de Empresas Galegas de Aeronáutica) e cun Centro de Innovación Aeroespacial patrocinado polo Consorcio da Zona Franca e a Universidade de Vigo. A empresa máis destacada deste sector de actividade é Coasa, con sede no parque tecnolóxico de Ourense, filial de Aernnova Aerospace, con sede en Vitoria e plantas distribuídas por España e o estranxeiro cun cadro de persoal superior aos 4000 empregados. Destaca tamén Delta Vigo, de capital galego, que conta cunha segunda planta en Illescas (Toledo) e proxecta abrir unha terceira en Porto do Molle (Nigrán).

O sector aeronáutico español está experimentando unha franca expansión impulsada pola demanda dos seus catro grandes clientes internacionais, especialmente a procedente do consorcio europeo Airbus, con sede en Toulouse (Francia). A magnitude da industria auxiliar española alcanzou xa un notable grao de desenvolvemento, cun emprego estimado de 40.000 efectivos e unha facturación no contorno dos 8000 millóns de euros. Madrid e Andalucía concentran o grosu da actividade, mentres Galicia ostenta aínda un modesto 4%, segundo estimacións recentes. Empresas como Utingal (Tui, 1999) ou Laddes Works (Ourense, 1999) exemplifican ben as características do segmento da industria auxiliar, expansivo e internacionalizado que conta actualmente con 20 empresas e dá emprego a 1500 traballadores cualificados.

A presenza da multinacional brasileira Embraer na cidade de Évora desde 2012, despois de acometer investimentos por valor de 180 millóns de euros e acumular un cadro de persoal de 300 empregados, pode contribuír a potenciar a actividade da Udega na liña aberta por PSA Citroën e a súa rede transfronteiriza de empresas auxiliares.

Unha segunda actividade é a recentemente xurdida do proxecto da Xunta de Galicia, Civil UAVS Initiative, mediante o que se pretende impulsar o desenvolvemento de aeronaves non tripuladas. É unha das iniciativas de maior interese no eido industrial galego nos últimos anos, xestionada pola Axencia Galega de Innovación (GAIN), da que faremos referencia no próximo epígrafe. É unha aposta de futuro, na que prima a investigación, nun sector emerxente e con potencial de crecemento a medio e longo prazo. A maior parte da actividade desenvolverase no aeródromo das Rozas, no concello de Castro de Rei en Lugo. No pasado mes de febreiro resolveuse o concurso convocado pola Administración autonómica para realizar as actuacións previstas. Entre os nove proxectos presentados, foron seleccionadas as propostas de Indra e Inaer

fronte a outros proxectos de multinacionais do sector aeronáutico tan importantes como Boeing ou Airbus. Os obxectivos que se pretenden alcanzar son moi ambiciosos. Agárdase ter resultados nun período de cinco a dez anos, tempo en que Galicia podería posicionarse no mercado internacional.

A creación deste polo de desenvolvemento público-privado supón un investimento de 40 millóns de euros achegados pola Xunta de Galicia e de 75 millóns por parte de Inaer e Indra, co que está previsto crear en torno a 600 empregos. No eido industrial, Inaer instalará nas Rozas un complexo para a fabricación de helicópteros e Indra outro para a produción de avións, en ambos os casos non tripulados. Iso supón a instalación, nun primeiro momento, de seis empresas e o traslado de actividades que se viñan realizando en Madrid, entre as que cómpre destacar o centro de mantemento de helicópteros tripulados. Ademais, prevese a creación «dun centro tecnolóxico, unha oficina de deseño e certificación de UAVS, unidades de instrución e formación de pilotos e operadores de sensores, un centro de control de tráfico aéreo, un novo hangar e unha incubadora de empresas. Adicionalmente, a Xunta confirmou que se comezará a impartir en Ourense a carreira de enxeñería aeronáutica por parte da Universidade de Vigo» (*Expansión*, 26/02/2016). O proxecto xerará contratos con 18 empresas, 13 centros de coñecemento e 10 centros tecnolóxicos de Galicia, a maioría na área metropolitana de Vigo.

Cómpre nos vindeiros informes ir facendo un seguimento desta iniciativa que pretende dinamizar, sobre todo, a industria de Lugo, pero cun efecto expansivo cara ao conxunto de Galicia. Coñecidas empresas do sector metalúrxico, aeronáutico ou naval asinaron contratos para desenvolver esta actividade. Por outra banda, esta iniciativa permitiralle á Xunta dotarse de equipos para a prevención de incendios forestais (de feito, hai o compromiso de que Inaer perfeccione o seu helicóptero non tripulado de 150 quilogramos para convertelo na insignia da loita contra o lume). As posibilidades de uso son moitas. O Goberno galego indicaba que servirán de axuda para a xestión do patrimonio cultural ou tamén para emerxencias, entre outras, de salvamento marítimo.

Por outra banda, a busca de novos produtos e a incorporación de I+D non se circunscribe aos anteriores sectores emerxentes. Actividades industriais tradicionais en Galicia, como as do sector agroalimentario, son exemplo dunha nova oferta de produtos dirixidos cara a moi diversos ámbitos e de melloras no seu proceso produtivo. No caso da industria do viño, por exemplo, investigouse o uso de nanopartículas como alternativa ao emprego de aditivos, a incorporación de novas tecnoloxías no tratamento de enfermidades de fungos ou a elaboración de novos produtos grazas ao estudo do potencial varietal. No trinomio saúde, nutrición e envellecemento, atopamos proxectos de empresas como Feiraco ou Portomuiños ou de centros tecnolóxicos como Anfaco-Cecopesca, que traballan nun proxecto que «persegue o aproveitamento dos recursos mariños para a obtención de compostos bioactivos e o deseño de alimentos funcionais para un envellecemento saudable». Son novos espazos de estratexias de especialización en produtos, contidos tecnolóxicos e procesos industriais que permiten avanzar no novo modelo que hoxe se preconiza coa denominación de Industria 4.0.

IV. 2. A política industrial

A incidencia da política rexional comunitaria en 2015

Os fondos estruturais, os de cohesión e os sectoriais determinaron a política industrial levada a cabo en Galicia polas diferentes administracións públicas nas últimas décadas. Unha gran parte dos diferentes instrumentos utilizados para conseguir un maior desenvolvemento da nosa economía foron cofinanciados por estes fondos polo que os gastos elixibles en cada período de programación definiron as características dunha política que, aínda que se levou a cabo cunha certa eficacia canto aos resultados da súa execución, non puido evitar que Galicia perdese, nos últimos anos, peso relativo no contexto dos 28 países da UE e tamén con respecto ao conxunto de España.

O PIB por habitante, medido en poder de paridade de compra, é a variable determinante para establecer a saúde económica dunha rexión europea con relación ao contexto xeral e, por tanto, para o reparto de fondos. Esta variable utilizouse tanto para situar Galicia entre o grupo de rexións máis desfavorecidas ata 2013, como para incorporala no grupo de rexións máis desenvolvidas no vixente período de programación, 2014-2020. Foi así porque nos anos considerados para encadrar as diferentes rexións europeas nesta nova etapa, e coa metodoloxía utilizada por EUROSTAT, o PIB por habitante galego superaba o 90% do promedio da UE. Co sistema de cálculo vixente na actualidade, ESA 2010, comprobamos que a nosa comunidade non alcanzaría en ningún exercicio esa porcentaxe. É máis, coa crise produciuse en Galicia un notable retroceso nesta variable, de tal modo que, tras alcanzar o 89% en 2008 e 2009, pasou ao 80% en 2013 e 2014 (último ano con información dispoñible). A caída de nove puntos está en concordancia coa experimentada polo conxunto de España, que pasou do 101% ao 91%. Ante esta traxectoria, e como xa indicabamos no informe anterior, se se tomase como referencia para a programación de 2014 a 2020 o ano 2013, Galicia debería estar encadrada no grupo denominado en transición.

Aínda así, o feito de estar Galicia durante 2007-2013 no obxectivo converxencia, onde se situaron as rexións da UE cuxo PIB por habitante era inferior ao 75% do PIB medio da UE, permitiu dispoñer dun colchón de fondos na etapa 2014-2020 para que a transición á nova situación non fose tan brusca.

No informe anterior xa se indicaba que malia o exercicio 2014 ser o primeiro ano do novo período de planificación 2014-2020, en realidade os programas que máis incidiron na execución da política industrial galega nese ano foron aínda os deseñados na programación establecida para 2007-2013 debido, por unha banda, á aplicación da regra n+2 e, por outro, aos atrasos na aprobación dos programas vixentes no novo período. As perspectivas financeiras da Unión Europea recollen o gasto que se ten

que realizar en cada exercicio, pero déixanse os dous anos seguintes para xustificar o pago efectivo dos devanditos gastos. Transcorrido ese tempo, se non se produce esa xustificación, os fondos pérdense, xa que se produce o que se denomina na xerga comunitaria «un descompromiso de gasto». Por tanto, coa regra n+2 os fondos pódense seguir gastando ata dous anos despois de que sexan asignados. Canto aos atrasos, os programas aínda se foron aprobando conforme transcorría 2015 e, posteriormente, hase de articular a súa posta en marcha. Neste novo período, 2014-2020 a regra n+2 transformouse en n+3, polo que a marxe de xustificación dos pagos é aínda maior.

Por todo iso, os resultados da execución da política rexional levada a cabo en Galicia en 2015 obedecen, sobre todo ao programado para o período 2007-2013. Naquela etapa os beneficios que se alcanzaron por pertencer ao obxectivo de converxencia proviñan dos dous fondos estruturais FEDER (fondo europeo de desenvolvemento rexional) e FSE (fondo social europeo), ademais de dous fondos sectoriais (de desenvolvemento rural e de pesca) e dos fondos estatais de cohesión. Nos informes precedentes xa comentamos, en detalle, o complexo proceso de planificación deste período e a súa posta en práctica.

Os principais instrumentos da política industrial galega cofináncianse principalmente cos fondos propios das distintas administracións públicas e co FEDER, que como os restantes fondos, se canalizan a través de programas operativos (PO), que consisten «nunha estratexia de desenvolvemento que contén un conxunto coherente de prioridades para cuxa realización se precisa a axuda dalgún dos fondos». O máis relevante no período 2007-2013 foi o PO FEDER Galicia 2007-2013 e nel explícanse as actuacións cofinanciadas, realizadas polas diferentes administracións públicas, que exclusivamente afectan esta comunidade autónoma.

No cadro 14 recóllese o grao de execución deste PO a 31 de decembro de 2015 na parte das competencias da Administración autonómica, a cal xestionou un gasto programado para todo o PO de 1.311,65 millóns de euros. Apréciase que o grao de execución se situou no 99% do planificado, sendo os eixes nos que se encadra a política industrial aqueles nos que o grao de cumprimento foi maior. Ademais, esta execución non ha ter os problemas xurdidos noutras comunidades autónomas, e tampouco en organismos da Administración central ou en entidades públicas empresariais, unidades de xestión ás que a Comisión Europea bloqueou, ata que xustifiquen adecuadamente o gasto, 1122 millóns de euros de subvencións concedidas con fondos FEDER.

A política industrial contéplase nos dous primeiros eixes do PO. A política orientada cara á mellora tecnolóxica concéntrase no eixe 1 denominado Desenvolvemento da economía do coñecemento. O grao de execución excede o 100% debido a que os investimentos en infraestruturas telefónicas se duplicaron con respecto ao inicialmente programado. Polo contrario, outras actividades non alcanzaron o nivel de gasto agardado. Foi o caso das infraestruturas en I+D (28,7%), as transferencias tecnolóxicas a pemes (30,1%) ou os servizos ou aplicacións para pemes (28,3%). En termos cuantitativos, quedaron sen certificar 21,9 millóns de euros en actividades de I+D. Todo iso reflicte que coa crise non se chegaron a executar programas de política tecnolóxica deseñados en períodos dun maior dinamismo económico.

Cadro núm. 14

Grao de execución do PO FEDER Galicia, 2007-2013 a 31 de decembro de 2015.
Administración autonómica (en euros)

| Eixes | Gastos programados | Gastos certificados ata o 31/12/2014 | Gastos certificados en 2015 | Gastos certificados ata o 31/12/2015 | % |
|---|----------------------|--------------------------------------|-----------------------------|--------------------------------------|-------------|
| 1. Desenvolvemento da economía do coñecemento (I+D+i, sociedade da información e TIC) | 294.955.664 | 199.088.387 | 106.512.785 | 305.601.173 | 103,6 |
| 2. Desenvolvemento e innovación empresarial | 174.226.033 | 84.594.214 | 104.713.698 | 189.307.912 | 108,7 |
| 3. Medio ambiente, contorno natural, recursos hídricos e prevención de riscos | 302.383.426 | 225.345.842 | 29.772.766 | 255.118.609 | 84,4 |
| 4. Transporte e enerxía | 376.706.115 | 360.147.189 | 40.093.437 | 400.240.627 | 106,2 |
| 5. Desenvolvemento sostible local e urbano | 82.487.885 | 61.159.652 | 17.724.335 | 78.883.987 | 95,6 |
| 6. Infraestruturas sociais | 74.854.288 | 39.037.065 | 24.696.610 | 63.733.675 | 85,1 |
| 7. Asistencia técnica e reforzo da capacidade institucional | 6.034.548 | 3.864.321 | 1.153.540 | 5.017.861 | 83,2 |
| Total | 1.311.647.957 | 973.236.671 | 324.667.173 | 1.297.903.843 | 99,0 |

Fonte: Dirección Xeral de Proxectos e Fondos Europeos, Consellería de Facenda, Xunta de Galicia.

No eixe 2, desenvolvemento e innovación empresarial, concéntrase o groso da política industrial. O grao de execución alcanzado pola Administración autonómica foi do 108,7% debido a un gasto do 123% sobre o programado na categoría «outros investimentos en empresas» que desenvolve, entre outros, os programas de incentivos á creación de novas empresas, a internacionalización, o apoio aos clústers ou a ordenación do chan industrial. O gasto alcanzou os 148,9 millóns de euros. Fronte a iso, a categoría «outras medidas destinadas a fomentar a investigación e innovación e o espírito empresarial nas peme» logrou unha execución do 72,7% (31,3 millóns de euros sobre 43 millóns programados). Aí encádranse, entre outras, as políticas de financiamento ás empresas e a dos incentivos á innovación, competitividade e o desenvolvemento empresarial.

Canto aos restantes eixes, superou o 100% a execución en Transporte e Enerxía, grazas a que o gasto en autopistas e estradas contrarrestou unha menor actividade da prevista en determinados tipos de enerxías (solar, biomasa e tamén en eficacia enerxética). Tamén, en infraestruturas sociais, as de saúde e os centros de apoio a colectivos desprotexidos quedaron moi lonxe de alcanzar o programado, o que neste eixe compense polos maiores investimentos sobre o previsto en infraestruturas educativas.

Sobre a execución do programado para o período 2014-2020, lémbrese que o PO FEDER Galicia 2014-2020 aínda foi aprobado en febreiro de 2015. As súas

características fundamentais xa foron explicadas no informe de 2014, se ben cómpre sinalar que, nesta nova etapa, só atende a actuacións referidas a Galicia responsabilidade da Administración autonómica. O financiamento da política industrial concéntrase nos tres primeiros eixes, en especial no terceiro denominado competitividade. A aposta neste período pivotou na reutilización dos fondos dispoñibles, polo que se preveu que o 42% se intentase dedicar aos instrumentos financeiros, fronte a un 58%, a subvencións. Para todo o período estaba prevista unha achega do FEDER de 883,4 millóns de euros, que será complementada con 178,9 millóns dos orzamentos autonómicos e 42 millóns do sector privado. En 2015 estaba orzada unha achega do FEDER de 56,5 millóns de euros procedentes de este PO, dos que 10 millóns se dirixen á Axencia Galega de Innovación e 6 millóns ao Instituto Galego de Promoción Económica (IGAPE). Ambos os organismos serán tratados máis polo miúdo en posteriores epígrafes.

Con financiamento FEDER no período 2007-2013 tamén se articularon tres PO plurirrexionais (un de asistencia técnica), que incidiron en Galicia, cuxo contido se describiu nos informes precedentes. Do PO FEDER de investigación, desenvolvemento e innovación por e para o beneficio das empresas, fondo tecnolóxico, cabe destacar a parte do fondo tecnolóxico xestionada polo CDTI. A súa incidencia na política industrial galega foi moi relevante. Tamén teñen interese a creación dos fondos Jeremie, postos á disposición do Instituto de Crédito Oficial (ICO) e as partidas de préstamos destinadas á innovación. Igualmente, desde este programa prestouse apoio aos portos galegos de interese xeral. Pola súa banda, a execución do PO FEDER de economía baseada no coñecemento mantivo, en 2015, a mesma liña que a seguida nos dous anos anteriores e, entre outras actividades, financiáronse proxectos de investigación das tres universidades galegas.

Estes tres programas plurirrexionais foron substituídos no período 2014-2020 por outros tres, aprobados en 2014 e 2015, e dos que polo de agora non dispoñemos de referencias concretas sobre o seu grao de execución. Trátase do PO FEDER crecemento intelixente, 2014-2020, cunha axuda FEDER para Galicia en todo o período de 458,9 millóns de euros, do PO FEDER crecemento sostible 2014-2020, con 570,3 millóns de euros, e que entre os proxectos susceptibles de financiamento destacan as infraestruturas ferroviarias no eixe atlántico A Coruña-Santiago-Vigo (145,7 millóns de euros) e a estación de Ourense (19,9 millóns de axuda sobre un custo total de 43,4 millóns), e do PO FEDER iniciativa peme, 2014-2020, con 44,2 millóns. Nestes programas recóllense as actuacións da Administración central en Galicia susceptibles de ser financiadas con este fondo estrutural.

Tamén en 2015 Galicia recibiu fondos FEDER conxuntamente cos fondos de cohesión. Estes últimos son fondos estatais que no período 2007-2013 lle correspondían a España e que, por superar o 90% do PIB por habitante medio da Unión Europea, deixou de percibir no novo período de planificación. Así, para que os fondos de cohesión fosen máis operativos, deseñouse, con incidencia en Galicia, o PO de fondo de cohesión-FEDER destinado á Redes Transeuropeas de Transporte, ao Medio Ambiente e ao Desenvolvemento Sostible. As actuacións en 2015 alcanzaron un montante de

634,4 millóns de euros (inclúense dúas operacións de 2016). Concretáronse en tres ámbitos: portos de interese xeral, con actuacións no de Ferrol-San Cibrao (fase II do porto exterior), Vigo, Marín-Pontevedra e Vilagarcía; alta velocidade (eixe atlántico e corredor Galicia-Madrid na súa fase III) e saneamento en Ourense e Vigo.

O outro fondo estrutural, FSE, é menos relevante para o que tradicionalmente se considera política industrial. Aínda que, no contexto da política rexional, o seu papel é moi importante ao procurar a cohesión da UE achegando financiamento para favorecer o acceso ao emprego, mellorar o capital humano, adaptar a novas condicións traballadores e empresarios e loitar contra a exclusión social.

Cadro núm. 15

Grao de execución do PO FSE Galicia, 2007-2013 a 31 de decembro de 2015.

Administración autonómica (en euros)

| Eixes | Programación 2007-2013 | Gastos declarados | % |
|--|------------------------|--------------------|-------------|
| 1.- Fomento do espírito empresarial e mellora da adaptabilidade de traballadores e empresarios | 103.506.664 | 105.759.429 | 102,2 |
| 2.- Fomentar a empregabilidade, a inclusión social e a igualdade entre homes e mulleres | 112.212.823 | 97.771.902 | 87,1 |
| 3.- Aumento e mellora do capital humano | 215.743.168 | 217.635.347 | 100,9 |
| 4.- Promover a cooperación transnacional e interrexional | 4.939.565 | 2.678.220 | 54,2 |
| 5.- Asistencia técnica | 11.725.045 | 3.799.908 | 32,4 |
| Total | 448.127.265 | 427.644.806 | 95,4 |

Fonte: Dirección Xeral de Proxectos e Fondos Europeos, Consellería de Facenda, Xunta de Galicia.

En 2015 estaba executándose o PO FSE Galicia, 2007-2013 e tamén xa estaba en vigor o PO FSE Galicia, 2014-2020. Canto ao primeiro, no cadro 15 recóllense os gastos declarados nas actuacións responsabilidade da Administración autonómica e compáranse coa programación realizada. O grao de execución alcanzou un 95,43% e as porcentaxes por xestor diverxen máis que as do PO FEDER Galicia deste mesmo período. Sobresae o elevado grao de cumprimento das políticas sociais e de formación fronte a outras, como as xestionadas no eixe 1 polo IGAPE ou pola Axencia Galega de Innovación, cun grao de execución moi baixo. En todo caso, fronte á elevada execución dos eixes 1 e 3, no 4, cuxos fondos se destinan a promover a cooperación transnacional e interrexional, apenas se executou a 31 de decembro de 2015 a metade do previsto.

No orzamento da Administración autonómica de 2015 figuraba unha achega do FSE de case 20 millóns de euros con cargo a este PO. Doutra banda, foi en decembro de 2015 cando a Comisión aprobou o novo PO FSE Galicia 2014-2020, e neste exercicio contábase cunha axuda comunitaria de 33,2 millóns de euros.

Xunto ao programa específico para Galicia, o FSE tamén se desenvolve con programas plurirrexionais. Para desenvolver no período 2014-2020 concretáronse catro: PO FSE inclusión social e a economía social 2014-2020; PO FSE emprego, formación e educación 2014-2020; PO FSE Emprego Xuvenil 2014-2020; PO FSE asistencia técnica 2014-2020. O PO de Emprego Xuvenil dotado con 2.360,6 millóns de euros, beneficiase da iniciativa de Emprego Xuvenil que, como xa se indicou en informes anteriores, dispón, en todo o período, dun orzamento de 6000 millóns de euros en Europa (943,5 millóns España). A súa finalidade é a de intentar atallar os problemas no mercado de traballo da mocidade que nin estuda nin traballa, sobre todo, naqueles países, como España, onde a taxa de paro xuvenil excede o 25%. Deste PO a Administración autonómica esperaba recibir 18,2 millóns de euros en 2015.

A maiores tamén está en funcionamento neste período o fondo de axuda europea para os máis necesitados (FEAD) para o que a UE dispón de 3800 millóns de euros dos que corresponden a España 563, 4 millóns dos que se prevían gastar 77,30 millóns en 2015. Neste ano o programa articulouse no conxunto de Estado en dúas fases. Na primeira distribuíronse gratuitamente en Galicia 1.693.554,82 kg de alimentos, por valor de 1.472.336,58 euros, e na segunda, 2.456.663,33 kg de alimentos, por valor de 2.441.187,30 euros. Colaboraron a Federación Española de Bancos de Alimentos e Cruz Vermella Española. O obxectivo é que os beneficiados poidan alcanzar determinados niveis para así chegar a acceder aos programas do FSE.

Paralelamente aos beneficios outorgados polos fondos estruturais para cumprir co obxectivo de converxencia no período 2007-2013, Galicia tamén recibiu financiamento a través dos PO que desenvolven o obxectivo da cooperación territorial europea, programas que anteriormente xa se canalizaban mediante a denominada Iniciativa Interreg. Neste conxunto de actuacións, a de maior incidencia en Galicia foi o PO de Cooperación Transfronteiriza España-Portugal, 2007-2013, documento que distingue os diferentes espazos de cooperación ao longo da fronteira luso-española. No noso caso interésannos os proxectos presentados e aprobados no ámbito Galicia-rexión norte de Portugal, ademais das actuacións que xorden do programa xeral que atende proxectos plurirrexionais. No período de vixencia do PO realizáronse tres convocatorias e, cos fondos sobrantes, realizouse unha de peche. Coa última actualización dispoñible da súa execución, na que faltarían os resultados desta última convocatoria, observamos que se aprobaron 68 proxectos na área Galicia-norte de Portugal,³ dos que en 52 o beneficiario principal proviña de Galicia. A achega do FEDER aos proxectos galegos, 49,15 millóns de euros, foi moi superior á obtida por Portugal, 19,26 millóns, se ben se ha de considerar que nos estamos referindo a proxectos efectuados en cooperación por axentes de ambos os lados da fronteira. Tamén se

³ Unha relación completa dos proxectos aprobados nas tres convocatorias pódese obter en: http://0713.poctep.eu/index.php?id_documento=95&modulo=publicacion&pagina=documentos.php&busqueda=&busquedagrall=&origen=&tipo=72&padre_anterior=0&categoria_anterior=0&padre=0&categoria=72.

aprobaron cinco proxectos plurirrexionais. A axuda programada polo FEDER para todo o programa (cinco áreas de cooperación máis o programa plurirrexional) foi de 267,4 millóns de euros.

Para o exercicio 2015, a cantidade total de axudas FEDER correspondentes a este PO en Galicia, tanto repartida por centros xestores como por consellerías, elevábase a 628.010 euros.

Cadro núm. 16

Resultados do PO de Cooperación Transfronteiriza España-Portugal 2007-2013 a 6 de abril de 2016. Área de cooperación Galicia-norte de Portugal e programas plurirrexionais

| | Número | Custo elixible (millóns de euros) | FEDER (millóns de euros) |
|---|-----------|--------------------------------------|-----------------------------|
| Proxectos aprobados na área de cooperación Galicia - norte de Portugal | 68 | 91,2 | 68,4 |
| Beneficiario principal Galicia | 52 | 34,5 | 25,9 |
| Beneficiarios Galicia | 177 | 65,5 | 49,2 |
| Beneficiario principal Portugal | 16 | 4,4 | 3,3 |
| Beneficiarios Portugal | 172 | 25,7 | 19,3 |
| Proxectos plurirrexionais aprobados | 5 | 8,6 | 6,5 |
| Beneficiarios España | 24 | 6,8 | 5,1 |
| Beneficiarios Portugal | 14 | 1,8 | 1,4 |

Fonte: POCTEP 2007-2013.

Canto ao grao de execución, dispónse da información proporcionada pola Administración autonómica sobre os proxectos nos que participa algún organismo da Xunta de Galicia. En abril de 2016 (cadro 17) o grao de execución situouse no 95,3%, polo que cabe supoñer que, pechado definitivamente o programa, case se conseguirá executar a totalidade do programado.

Sendo Galicia-r rexión norte de Portugal o principal espazo de colaboración dentro do obxectivo de cooperación territorial europea, tamén se desenvolveron outros PO con incidencia a Galicia. Na cooperación transnacional, neste período dispúxose dos apoios procedentes do Programa Operativo de Espazo Suroeste Europeo, 2007-2013, xa analizado nos informes precedentes, no que participan España, Portugal (sen Canarias, Madeira e Azores), seis rexións de Francia e Xibraltar. O obxectivo consiste en intensificar a cooperación, crear redes e compartir as experiencias.

Tamén no ámbito da cooperación transnacional, Galicia participou no PO Transnacional Espazo Atlántico, cuxo obxectivo consiste en mellorar a eficacia das políticas de desenvolvemento rexional nun conxunto de rexións atlánticas de España, Francia, Irlanda, Portugal e Reino Unido. No seu período de vixencia realizáronse catro

Cadro núm. 17**PO de Cooperación Transfronteiriza España-Portugal 2007-2013.****Grao de execución dos proxectos con participación da Xunta de Galicia (en euros)**

| Programación | | Certificación | | % de execución |
|----------------|---------------|----------------|---------------|----------------|
| Custo elixible | Axuda | Custo elixible | Axuda | |
| 40.783.919,38 | 30.594.094,74 | 38.885.077,54 | 29.169.920,29 | 95,34% |

Fonte: Dirección Xeral de Proxectos e Fondos Europeos, Consellería de Facenda, Xunta de Galicia.

convocatorias para a presentación de proxectos cuxos resultados xerais se recollen no cadro 18. Observamos o significativo peso de Galicia no conxunto do programa, ao se lle outorgaren un 12,4% do total dos fondos asignados, sendo moi relevante o papel da Xunta de Galicia. Finalmente, no ámbito da cooperación interrexional deseñouse o PO Interreg IVC 2007-2013.

O obxectivo da cooperación territorial europea mantívose no período 2014-2020. A cooperación transfronteiriza tivo a súa continuidade coa aprobación do PO CTE Transfronteiriza España-Portugal (POCTEP) 2014-2020, instrumento dotado cunha achega do FEDER de 289 millóns de euros; na cooperación transnacional elaboráronse o PO CTE Transnacional Espazo Atlántico 2014-2020 e o PO CTE Transnacional Espazo Sudoeste 2014-2020. Tamén se aprobou o PO de CTE Interreg EUROPA 2014-2020, que apoia iniciativas de cooperación entre as rexións dos estados membros da Unión

Cadro núm. 18**PO Transnacional Espazo Atlántico. Importes aprobados por convocatoria (FEDER) (en euros)**

| | 1ª convocatoria | 2ª convocatoria | 3ª convocatoria | 4ª convocatoria | Total |
|--|--------------------|--------------------|--------------------|------------------|---------------------|
| Importes asignados inicialmente | | | | | |
| Beneficiarios Xunta | 3.267.152,8 | 870.677,9 | 1.443.986,9 | 593.204,9 | 6.175.022,6 |
| Beneficiarios galegos | 1.864.386,4 | 2.651.260,0 | 1.253.840,5 | 72.020,0 | 5.841.506,9 |
| Galicia | 5.131.529,2 | 3.521.937,9 | 2.697.827,5 | 665.224,9 | 12.016.519,5 |
| Total PO | 39.469.452,6 | 35.347.451,3 | 23.465.457,3 | 7.049.752,9 | 105.332.114,1 |
| % Galicia/Total PO | 13,0 | 10,0 | 11,5 | 9,4 | 11,4 |
| Importes actualizados | | | | | |
| Beneficiarios Xunta | 2.915.028,8 | 815.563,8 | 1.389.361,2 | 574.950,8 | 5.694.904,7 |
| Beneficiarios galegos | 1.865.628,3 | 2.692.881,4 | 1.320.293,4 | 78.520,0 | 5.957.323,1 |
| Galicia | 4.780.657,1 | 3.508.445,2 | 2.709.654,6 | 653.470,8 | 11.652.227,7 |
| Total PO | 35.001.913,5 | 33.102.523,3 | 21.331.861,4 | 6.567.473,4 | 96.003.771,5 |
| % Galicia/Total PO | 13,7 | 10,6 | 12,7 | 10,0 | 12,1 |

Fonte: Dirección Xeral de Proxectos e Fondos Europeos, Consellería de Facenda, Xunta de Galicia.

Europea, de Noruega e de Suíza. Na redacción do próximo *Informe* xa se dispoñerá dos primeiros resultados da incidencia en Galicia destes novos programas.

Non se deben esquecer, ante o peso que ten na economía de Galicia o complexo agro-mar-industria, os dous fondos sectoriais, FEADER (fondo europeo agrícola de desenvolvemento rural) e FEP (fondo europeo de pesca) no período 2007-2013 e FEADER e FEMP (fondo europeo marítimo e de pesca) en 2014-2020. Ambos teñen moita relevancia cuantitativa e cualitativa tanto na política rexional como na industrial. O seu efecto sobre a economía estúdase noutro epígrafe deste mesmo capítulo, aínda que habemos de indicar que a través do PO FEADER 2007-2013, a Xunta dispuxo en 2015 dunha axuda comunitaria de 169,7 millóns de euros e, mediante o PO FEP Galicia 2007-2013, tivo un apoio de 23,3 millóns. Por outra banda, os fondos que as administracións públicas dispoñen para axudar a economía galega nos sete anos do novo período de programación concretáronse en 889,8 millóns no programa rexional do FEADER (ademais doutros 237,8 millóns a repartir entre todas as comunidades en programa nacional) e de 371 millóns do FEMP.

A política da Administración central aplicada en Galicia

O Ministerio de Industria, Enerxía e Turismo mantivo en 2015 un programa de axudas moi similar ao dos exercicios precedentes. Debido á dispersión das actuacións das direccións xerais e dos distintos organismos dependentes do ministerio, desde hai varios exercicios execútase un plan anual integrado de axudas mediante o cal se intentou racionalizar todo o seu sistema de apoios, elimináronse trabas burocráticas para o acceso ás axudas e potenciouse a utilización de medios electrónicos. En 2015 no ámbito das súas competencias, o ministerio indica que «os seus programas de axudas públicas perseguen obxectivos que abarcan desde o fomento da sociedade da información e da competitividade empresarial, ata actuacións de reindustrialización e de dinamización tecnolóxica para crear ou rexenerar o tecido industrial». Pon en práctica, xa que logo, actuacións de tipo horizontal, vertical e territorial.

De entre os diferentes organismos cos que conta o ministerio, o que en maior grao incide no fomento da competitividade das empresas industriais e na política de reindustrialización é a Dirección Xeral de Industria e da Peme. As súas actuacións concéntranse na concesión de subvencións a fondo perdido, para o que dispoñía en 2015 dun orzamento de 12,3 millóns de euros, e concede préstamos, para o que contaba con 757,2 millóns de euros.

As actuacións de apoio financeiro ao investimento industrial centrábanse no programa de fomento da competitividade da industria aeroespacial, automoción e manufacturera, de aplicación en toda España. Dispoñía dun orzamento de 348,5 millóns de euros para a concesión de préstamos. Dos 137 proxectos de empresas da industria manufacturera española aprobados, aos que se lles propuxo a concesión de préstamos

por un valor de 144,7 millóns de euros, observamos que só seis se dirixen a empresas instaladas en Galicia (tres na provincia da Coruña, dúas en Ourense e unha en Pontevedra). Os realizados a estas seis sociedades alcanzaron os 2,3 millóns de euros, un 1,6% do total concedido.

A outra liña á que se dirixe unha boa parte dos préstamos do ministerio é a de reindustrialización. Conta cunha convocatoria xeral dotada con 198,7 millóns de euros, se ben en 2015 se estimaron solicitudes por unha contía de 296 millóns de euros. Segundo a listaxe de concesións, non se beneficiou ningunha empresa galega. Ademais da convocatoria xeral, tamén mantén unha actuación territorial naquelas zonas da xeografía española máis afectadas pola crise industrial, con problemas de deslocalizacións e con dificultades para alcanzar unha reindustrialización. En 2015 contaba con nove programas específicos: comarca de Lorca; Estremadura; illa de Hierro; baía de Cádiz; Canarias; marxe esquerda do Nervión; Soria, Teruel e Xaén; campo de Xibraltar; e Ferrol, Eume e Ortegá. Obviamente, de interese para este informe é o acaecido no territorio galego máis castigado por unha interminable crise industrial, propiciada, sobre todo, pola evolución do sector naval, a comarca de Ferrol, Eume e Ortegá. Para incidir nestas zonas, a Dirección Xeral de Industria e da Peme dispuxo, en 2015, de 45,7 millóns de euros para a concesión de anticipos reembolsables e préstamos. Pois ben, unha vez efectuada a convocatoria, na que se esixía un mínimo en investimentos materiais ou para o inicio dunha nova actividade de 75.000 euros, resultou que tan só se presentaron dúas peticións, unha de Eume Maderas, S. L., coa finalidade de adquirir activos fixos e outra de Ferrol Biocarburantes, S. L., para unha planta industrial de valorización de plásticos de rexeitamento en combustibles en Ferrol. Ambas foron desestimadas, a segunda por razóns de viabilidade técnica. Non houbo, por tanto, ningún proxecto aprobado. Esta situación tan negativa súmase ao feito de que en 2014 só se aprobou un único proxecto, o de García Forestal, S. L., dirixido á valorización de biomasa forestal residual, por un valor do préstamo de 0,8 millóns de euros. Estes resultados evidencian a pouca eficacia dun programa que en dous anos tan só aprobou un proxecto. Ante esta situación, parece razoable que se actúe de forma máis contundente ante a peculiaridade da profunda crise da comarca de Ferrolterra.

As axudas desta dirección xeral complétanse, entre outras, con compensatorias á industria por custos indirectos de CO₂, co apoio á creación de redes empresariais innovadoras e, tamén, coa compensación dos xuros dos préstamos destinados ao sector naval.

Aínda que o Ministerio de Industria, Enerxía e Turismo articula intervencións que inciden en aspectos tecnolóxicos das empresas, realmente o organismo que canaliza a política tecnolóxica da Administración central é o Centro para o Desenvolvemento Tecnolóxico Industrial (CDTI), Entidade Pública Empresarial que depende do Ministerio de Economía e Competitividade. Nos informes precedentes demos unha ampla conta sobre as características deste organismo que, entre outras actuacións, proporciona financiamento aos proxectos de I+D+i das empresas españolas e as axudas á cooperación tecnolóxica co exterior e á internacionalización dos seus resultados.

Globalmente o CDTI, mediante o financiamento directo ou a coxestión da participación española en programas internacionais, dispuxo en 2015 de 1841 millóns de euros, dos que 1020 millóns foron destinados ao financiamento directo dos proxectos de I+D+i das empresas españolas. Para iso serviuse dun conxunto de programas xa vixentes nos exercicios anteriores.

No referente a Galicia, os resultados do impacto do CDTI manteñen unha certa continuidade cos alcanzados en 2014. Non obstante, houbo unha novidade importante e determinante dos resultados de 2015, a aprobación dos proxectos do FEDER-Innterconecta, que, pola súa peculiaridade, se analizan separadamente dos outros programas.

Cadro núm. 19

Tipoloxía de proxectos aprobados polo CDTI. Ano 2015

| | Galicia | | | España | | |
|---|--------------------------|--------------------------------|-----------------------------|--------------------------|--------------------------------|-----------------------------|
| | Proxectos/ Operacións | Compromisos CDTI (euros) | Presuposto total (euros) | Proxectos/ Operacións | Compromisos CDTI (euros) | Presuposto total (euros) |
| I+D individuais | 28 | 10.951.713,1 | 13.114.861,0 | 819 | 422.643.435,3 | 539.352.140,8 |
| CID (I+D en cooperación) | - | - | - | 74 | 23.599.343,6 | 29.527.990,3 |
| NEOTEC | - | - | - | - | - | - |
| Proxectos Eurostar | - | - | - | 27 | 6.998.574,4 | 12.418.791,8 |
| Liña directa de innovación | 3 | 597.083,1 | 759.905,0 | 215 | 117.945.857,2 | 158.180.955,5 |
| Liña de innovación global | - | - | - | 6 | 11.522.408,2 | 15.639.213,0 |
| EEA Grants | - | - | - | - | - | - |
| Consortios de investigación empresarial nacional | 4 | 2.020.074,0 | 2.693.432,0 | 166 | 139.940.340,1 | 186.732.214,9 |
| Total | 35 | 13.568.870,1 | 16.568.198,0 | 1.307 | 722.649.958,8 | 941.851.306,3 |
| Fondo Tecnolóxico | | | | | | |
| I+D e CID* | 28 | 10.951.713,1 | 13.114.861,0 | 756 | 387.247.396,4 | 487.628.640,1 |
| FEDER-Innterconecta | 67 | 46.883.726,0 | 92.256.441,0 | 131 | 119.713.341,0 | 247.315.788,0 |
| Liña directa de innovación* | 1 | 230.811,6 | 271.543,0 | 74 | 34.835.826,4 | 42.779.153,7 |
| Total | 96 | 58.066.251 | 105.642.845 | 961 | 541.796.564 | 777.723.582 |

*Incluídos nos epígrafes anteriores.

Fonte: CDTI.

As peticións de apoio ao CDTI por parte do empresariado galego centráronse nos proxectos I+D individuais. En total, aprobáronse un total de 28 operacións nas que interviñeron 26 empresas. Delas, unha gran maioría, 17 (19 proxectos), localizábanse na provincia de Pontevedra, sete na Coruña e dúas en Lugo. Con estes resultados apréciase o pouco peso da industria galega no contexto español canto á capacidade de xerar proxectos innovadores susceptibles de ser financiados polo CDTI. En España

aprobáronse un total de 819 proxectos, polos que os galegos representan un 3,4% e xeran un compromiso de gasto do CDTI que representa o 2,6% do total español. Doutra banda, apréciase a concentración destas iniciativas na provincia de Pontevedra. Iso contrasta co peso moi escaso de Lugo e a inexistencia de proxectos de Ourense, feitos que reflicten a escasa capacidade innovadora das provincias orientais.

Recordemos que os proxectos I+D individuais han de ter unha duración de entre 12 a 36 meses e un orzamento mínimo elixible polo CDTI de 175.000 euros. É unha mágoa que en 2015 non se xerese ningún proxecto de I+D+i en cooperación cando en 2014 se contabilizaron seis. É unha oportunidade desaproveitada para o empresariado galego que, neste campo, unicamente apostou por proxectos individuais.

Ademais dos 28 proxectos individuais, só tres empresas galegas participaron no programa denominado liña directa de innovación do que se contabilizaron 215 proxectos no conxunto de España. Esta actuación do CDTI consiste «no apoio de proxectos empresariais que impliquen a incorporación e adaptación de tecnoloxías novas a nivel sectorial, e que supoñan unha vantaxe competitiva para a empresa. Tamén se financiarán actuacións de adaptación tecnolóxica dirixidas á introdución en novos mercados». O orzamento mínimo tamén é de 175.000 euros. As tres empresas galegas apoiadas son García Forestal, S. L., única sociedade beneficiada polas axudas á reindustrialización nas comarcas de Ferrol, Eume e Ortegal en 2014, Redegal, S. L. de Ourense, empresa especialista en solucións ao comercio electrónico, e Vasco Gallega Sociedad de Cartera, S. L., empresa do grupo Vasco Gallega, localizada en Vigo e que presentou un proxecto de desenvolvemento dun sistema de empacado e estiba en contedores. Finalmente, canto a proxectos aprobados polo CDTI en 2015, catro empresas, tres delas do sector de compoñentes de automoción do sur da provincia de Pontevedra, Cablerías Auto, S. L., Copo Ibérica, S. A. e Vigotec, S. L., e unha da industria alimentaria, Feiraco Lácteos, S. L., da provincia da Coruña, participan nos consorcios de investigación empresarial nacional (CIEN) que consisten na execución de grandes proxectos de cooperación público-privada en áreas estratéxicas de futuro e con proxección internacional. En España aprobáronse 166 proxectos CIEN.

Desafortunadamente non participou ningunha empresa galega nos proxectos EUROSTAR-2. Trátase de convocatorias de asignación directa con fondos dos orzamentos do Estado e da UE e xestionadas polo CDTI. En España financiáronse 27 proxectos. Tampouco houbo participación de Galicia na Liña de Innovación Global do CDTI, programa do que se beneficiaron seis proxectos en España mediante a concesión de préstamos para a realización de investimentos en innovación ou incorporación de tecnoloxía innovadora para o seu crecemento e internacionalización.

Xunto aos 35 proxectos apoiados polo CDTI de empresas localizadas en Galicia, este organismo tamén apoiou con 15.000 euros unha operación galega destinada á preparación de propostas ao programa Marco (PM), que é a máis importante iniciativa comunitaria de «fomento e apoio ao I+D na Unión Europea». O CDTI participa nos seus comités de xestión. Actualmente, neste contexto, está en vigor o programa Horizonte 2020 (H2020) que dispón dunha dotación orzamentaria de 74.828 millóns de euros para o período 2014-2020. Entre 2014 e 2015 as entidades españolas obtiveron unha

subvención de 1.100,8 millóns de euros, cifra que sitúa España tras Alemaña, Reino Unido e Francia, no cuarto lugar da UE. Aprobouse a subvención de proxectos nos que participan 843 empresas españolas e que se executan conxuntamente coas dos outros países. Hai empresas españolas no 26,5% das solicitudes totais presentadas e o seu liderado sitúase no 14,2% dos proxectos fronte ao 10,7% do VII PM, vixente no período de planificación anterior, 2007-2013. Madrid, Cataluña e o País Vasco acaparan o 69,8% do financiamento concedido, e Galicia situouse no oitavo lugar co 2,6%. Dos resultados proporcionados polo CDTI para 2015 resulta que Galicia, nese ano, participou en 43 actividades a través de 26 entidades. A subvención concedida foi de 13,3 millóns de euros.

Ademais, canto á participación en proxectos internacionais, houbo en 2015 presenza galega en tres proxectos, un en cada un dos seguintes tres programas: Iberoeka (cooperación tecnolóxica empresarial con 21 países de Iberoamérica), Eureka (cooperación no ámbito europeo) e Indian & Spain Innovating Program (pretende promover a cooperación tecnolóxica empresarial entre entidades de España e India).

Non obstante, de todas as actuacións xestionadas desde o CDTI, a que en maior grao (polo menos en termos cuantitativos) incidiu en Galicia en 2015 é a realizada a través do programa FEDER-Innterconecta. Nos informes precedentes xa comentáramos os resultados das convocatorias de 2011 e 2013. Recordemos que os fondos para as subvencións procedían do fondo Tecnolóxico (partida especial para o período de 2007-2013 de fondos FEDER, dedicada á promoción do I+D+i da que o 70% se destinou ás catro comunidades do obxectivo converxencia (Andalucía, Extremadura, Castela-A Mancha e Galicia) e canalizáronse mediante o PO plurirrexional de I+D+i por e para o beneficio das empresas. A cofinanciación do fondo tiña un tramo non reembolsable que en Galicia podía alcanzar ata o 20%. En 2011 e 2013 o FEDER Innterconecta só se levou a cabo en Galicia, Andalucía e Extremadura. Na convocatoria de 2011 aprobáronse 26 proxectos con localización en Galicia cun compromiso de gasto do CDTI de 29,9 millóns de euros, sobre un orzamento total de 61,5 millóns. Na de 2013, as cifras multiplicáronse, apoiáronse 80 proxectos cun compromiso de 72,9 millóns de euros sobre un orzamento de 149,6 millóns. En ambos os dous anos este programa converteuse nun protagonista determinante da política industrial levada a cabo en Galicia.

O FEDER-Innterconecta renovouse no actual período de programación 2014-2020, e as comunidades beneficiarias pasaron a ser Andalucía, Asturias, Canarias, Castela-A Mancha, Galicia, Extremadura, Murcia, ademais de Ceuta e Melilla. Incorporouse ao PO Plurirrexional de Crecemento Intelixente, 2014-2020. Subvenciónanse proxectos plurianuais (dous ou tres anos) dunha contía mínima dun millón de euros e máxima de catro millóns. Son proxectos experimentais de cooperación entre empresas para o desenvolvemento de novas tecnoloxías. O número máximo de empresas solicitantes será seis (polo menos unha ten que ser grande ou mediana e a outra pequena) e ningunha debe superar o 70% do orzamento total. Poderán participar centros de investigación e o límite máximo de axudas é o 60% para pequenas, o 50% para medianas empresas e un 40% para grandes empresas.

Os resultados para Galicia da convocatoria de 2015 quedaron no medio con respecto ás dúas convocatorias anteriores. Apoiáronse un total de 44 proxectos tecnolóxicos de moi diversas actividades, aínda que notamos un peso determinante da industria alimentaria. Os fondos achegados polo CDTI foron de 43 millóns de euros sobre un orzamento total de 85,3 millóns. Xa que a información facilitada polo CDTI é provisional, é posible que finalmente o número de proxectos apoiados sexa maior.

En 2015 mantivo a súa vixencia o programa coñecido como de incentivos económicos rexionais, o cal foi articulado na década dos oitenta coincidindo coa incorporación de España ao que hoxe é a UE. Na totalidade dos informes anteriores fíxose un seguimento desta actuación da que se foron sinalando os cambios normativos, a súa adaptación a cada período de programación da política rexional da Unión Europea e a súa incidencia na economía de Galicia. No informe de 2014 detallábanse as características deste programa estatal para o período 2014-2020. Recordemos que o seu obxectivo era a subvención a fondo perdido ao investimento produtivo das empresas industriais (nova creación, ampliación ou modernización) e a actividades dos servizos vinculadas, sobre todo, co turismo. Nesta nova etapa o investimento mínimo subvencionable deberá ser igual ou superior aos 900.000 euros e han de xerar novos postos de traballo. Apóianse, por tanto, os proxectos dunha certa envergadura, en determinados territorios ou na totalidade, das seguintes comunidades autónomas: Andalucía, Aragón, Asturias, Baleares, Cantabria, Canarias, Castela-A Mancha, Castela e León, Extremadura, Galicia, Murcia, A Rioxa e Valencia, ademais de Ceuta e Melilla. Cada comunidade conta coa súa zona de promoción económica (ZPE) e en todas elas a nova normativa publicouse no BOE do 29 de abril de 2015. Son zonas de nova creación a da Rioxa (15 municipios da Rioxa Baixa e 46 da Rioxa Alta) e a de Baleares (Menorca, Ibiza e Formentera, así como varios municipios da illa de Mallorca).

Atendendo o novo mapa de axudas rexionais de España, a subvención máxima en Galicia pode alcanzar, desde o 1 de xullo de 2014 ata o 31 de decembro de 2017, «o 15% para grandes empresas, o 25% para medianas empresas e o 35% para pequenas empresas». Desde o 1 de xaneiro de 2018 ata o 31 de decembro de 2020, este apoio redúcese en cinco puntos por tramo. Os proxectos cun investimento superior a 20 millóns de euros han de cumprir as directrices comunitarias sobre as axudas estatais a grandes proxectos.

A ZPE de Galicia apenas si se beneficiou en 2015 deste programa de incentivos rexionais, o cal é xestionado polo IGAPE, aínda que se encadra nas competencias do Ministerio de Facenda e Administracións Públicas. Os cadros 19 e 20 ilustran os resultados alcanzados.

Desde 1988 a 2014, a ZPE de Galicia, xunto aos resultados obtidos durante os anos en que se mantivo unha situación de excepción en Ferrol e os seus municipios próximos (zona industrializada en declive), resultou que por incentivos rexionais se aprobaron un total de 1925 proxectos o que supuxo un investimento total de 5.936,2 millóns de euros e unha subvención de 935 millóns. Con esta actuación prevíanse crear 28.213 postos de traballo. Destes proxectos aprobados inicialmente, cumpríronse, como estaba previsto, un total de 961, porcentaxe case do 50%, á que tamén

están próximos os resultados das variables investimento, subvención e emprego. Así, ao longo do seu período de vixencia, co apoio deste programa realizáronse efectivamente investimentos en Galicia por un valor de 3.198,8 millóns de euros, cunha subvención de 472,2 millóns, un 14,8% da contía do investido, o que permitiu crear 13.574 postos de traballo.

Esta información reflicte que nestes 27 anos, de 1988 a 2014, se aprobaron de media anual un total de 71 proxectos con incidencia en Galicia, dos que 36 tiveron éxito. O investimento medio anual foi de 219,9 millóns de euros, e a subvención, de 34,6 millóns. Pois ben, nos cadros 20 e 21 obsérvase que tan só se aprobou un proxecto en 2015 cun investimento previsto de 955.000 euros e unha subvención concedida de 57.300 euros, o 6%. Son, obviamente, os peores resultados desde a creación da ZPE galega. A conclusión obvia é que este programa apenas si tivo incidencia na economía galega en 2015.

Cadro núm. 20

Proxectos aprobados acollidos aos beneficios da ZPE de Galicia. Ano 2015

Distribución territorial

| | A Coruña | Lugo | Ourense | Pontevedra | Galicia |
|------------------------------------|----------|------|---------|------------|---------|
| Proxectos | | | | | |
| Número | 1 | 0 | 0 | 0 | 1 |
| % | 100,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 100,0 |
| Investimento subvencionable | | | | | |
| Miles de euros | 955,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 955,0 |
| % | 100,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 100,0 |
| Subvención | | | | | |
| Miles de euros | 57,3 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 57,3 |
| % | 100,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 100,0 |
| Postos de traballo | | | | | |
| Número | 1 | 0 | 0 | 0 | 1 |
| % | 100,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 100,0 |

Fonte: Elaboración propia a partir do publicado no Boletín Oficial do Estado.

O único proxecto aprobado é o da empresa Coruñesa de Etiquetas, S. L. (Coreti), con sede no parque empresarial de Bergondo (A Coruña), próximo á capital provincial. Son fabricantes de etiquetas autoadhesivas. En 2012 adquiriu a sociedade Comerquet, instalada no parque empresarial Lalín 2000. O investimento incentivado dedicouse á realización de melloras tecnolóxicas no seu proceso produtivo. Entendemos que o proxecto consiste na modernización da súa planta produtiva, para lograr unha mellora

tecnolóxica para a elaboración dun produto que atende, en España e Portugal, a múltiples sectores, en especial, ao vitivinícola.

Se pouco máis cabe dicir sobre a incidencia deste programa en Galicia, con respecto ás restantes comunidades autónomas españolas con ZPE (cadro 21), nas que aínda non había proxectos aprobados na Rioxa e Baleares, cabe indicar un retraemento xeneralizado en 2015 no número de proxectos aprobados e, aínda máis, na contía do investimento proposto. Dun total de 69 proxectos en 2014, pasouse a 63 en 2015 cun investimento incentivado que só foi o 21% do apoiado en 2014.

Cadro núm. 21

Proxectos aprobados en España en 2015 acollidos aos beneficios da ZPE

| | Proxectos | | Investimento subvencionable | | Subvención | | Postos de traballo | | Subvención/ Investimento | Subvención/ Postos de traballo |
|------------------|-----------|--------------|-----------------------------|--------------|----------------|--------------|--------------------|--------------|-----------------------------|-----------------------------------|
| | Núm. | % | Miles de euros | % | Miles de euros | % | Núm. | % | % | Euros |
| Andalucía | 13 | 20,6 | 60.481 | 24,1 | 7.872 | 18,1 | 173 | 24,0 | 13,0 | 45.501 |
| Aragón | 3 | 4,8 | 16.898 | 6,7 | 2.051 | 4,7 | 18 | 2,5 | 12,1 | 113.970 |
| Asturias | 5 | 7,9 | 6.444 | 2,6 | 836 | 1,9 | 21 | 2,9 | 13,0 | 39.825 |
| Cantabria | 1 | 1,6 | 4.989 | 2,0 | 299 | 0,7 | 10 | 1,4 | 6,0 | 29.936 |
| Canarias | 13 | 20,6 | 92.616 | 36,9 | 24.355 | 55,9 | 245 | 34,0 | 26,3 | 99.410 |
| Castela-A Mancha | 5 | 7,9 | 7.045 | 2,8 | 1.046 | 2,4 | 23 | 3,2 | 14,8 | 45.468 |
| Castela e León | 8 | 12,7 | 20.714 | 8,3 | 2.946 | 6,8 | 37 | 5,1 | 14,2 | 79.630 |
| Extremadura | 1 | 1,6 | 2.622 | 1,0 | 446 | 1,0 | 21 | 2,9 | 17,0 | 21.226 |
| Galicia | 1 | 1,6 | 955 | 0,4 | 57 | 0,1 | 1 | 0,1 | 6,0 | 57.300 |
| Murcia | 9 | 14,3 | 28.475 | 11,3 | 2.778 | 6,4 | 99 | 13,7 | 9,8 | 28.063 |
| Valencia | 4 | 6,3 | 9.661 | 3,9 | 864 | 2,0 | 73 | 10,1 | 8,9 | 11.834 |
| Total | 63 | 100,0 | 250.900 | 100,0 | 43.551 | 100,0 | 721 | 100,0 | 17,4 | 60.404 |

Fonte: Elaboración propia a partir do publicado no Boletín Oficial do Estado.

Por volume dos proxectos, no cadro 21 obsérvase que Canarias é a principal protagonista nos resultados de incentivos rexionais españois en 2015. A esa comunidade dirixíronse máis da metade das subvencións, mentres que o investimento representaba o 36,9% das aprobadas no conxunto de España. Débese, sobre todo, á realización de dous proxectos singulares que non son do sector industrial: un acuario nas Palmas de Gran Canaria cun investimento de 20,4 millóns de euros e dun hotel na mesma illa en Maspalomas (San Bartolomé de Tirajana) cun investimento de 19,7 millóns. Pola súa banda, en Andalucía aprobáronse o mesmo número de proxectos que en Canarias, pero o investimento foi menor. Neste caso o proxecto singular tamén foi un

hotel, 32,5 millóns de euros dedicados á construción dun establecemento de cinco estrelas de gran luxo na cidade de Málaga. O apoio a todos estes proxectos, xunto a outros do mesmo sector tamén relevantes, suxire que o programa de incentivos está máis orientado a facilitar estruturas ao sector do turismo que en atender o sector industrial das comunidades autónomas españolas cunha menor capacidade para xerar actividade produtiva.

O cadro 21 complétase coa porcentaxe media de subvención sobre o investimento incentivable por comunidade autónoma e coa contía achegada pola Administración central por cada posto de traballo creado. Canto á primeira variable, a porcentaxe máis baixa rexistrouse en Galicia e Cantabria un 6%, mentres que Canarias obtivo o 26,3%. A calidade do proxecto xustifica estas disparidades nas porcentaxes. No caso do proxecto galego obsérvase que achega tan só un novo posto de traballo. Iso motiva que aínda que a porcentaxe de subvención é moi baixa, o valor da segunda variable sexa relativamente máis alto que o doutras comunidades autónomas.

A política industrial da Administración autonómica

A principal institución responsable da política industrial aplicada en Galicia é a Administración autonómica e, dentro dela, o Instituto Galego de Promoción Económica (IGAPE). Xa indicabamos nos informes precedentes e nas páxinas anteriores que as novidades máis importantes na política notaranse a partir de 2016, xa que tanto en 2014 como en 2015 finalizarán as actuacións previstas nos PO comunitarios do período 2007-2013 e neles enmárcase a actual política industrial. Tamén se ha de ter en conta que 2016 é ano electoral e a tendencia do Goberno que saia das urnas tamén incidirá nunha política, en todo caso, xa moi mediatizada polo programado para o período 2014-2020.

Nos últimos anos proliferaron normativas e documentos na comunidade autónoma tendentes, neste período de crise, á revitalización da economía de Galicia coa aplicación de novas políticas eficaces e eficientes. Nos informes precedentes xa se presentaron os contidos da lei Reguladora da Política Industrial de Galicia e da lei de Emprendemento e da Competitividade Económica de Galicia. Baixo o seu amparo, acabou de deseñar xa en 2015 o Plan Director de Industria, que finalmente se concretou no importante documento, *Galicia Industria 4.0 Axenda da Competitividade*, ao que nos referiremos máis polo miúdo ao estudar o IGAPE. Ademais, tamén se elaborou a Estratexia de Internacionalización da Empresa Galega 2020.

A última novidade na planificación foi o deseño dun Plan Estratéxico 2015-2020, presentado para o coñecemento xeral no momento de redactar este informe, xa en 2016, pero que se tivo en conta á hora de elaborar os orzamentos da comunidade autónoma dese exercicio. O plan estrutúrase en cinco eixes (un instrumental), 74 obxectivos estratéxicos e 21 obxectivos instrumentais. Pretende alcanzar 10 retos: 1)

crecemento anual medio superior ao 2,5% do PIB; 2) rebaixar ao fin do período a taxa de paro ao 10% tras a creación de 100.000 novos empregos; 3) duplicar o gasto en I+D e que as exportacións alcancen o 40% do PIB (obxectivo xa contemplado na Estratexia de Internacionalización da Empresa Galega 2020); 4) rebaixar outros 3,5 puntos a taxa de abandono escolar temperán; 5) conseguir que case a metade da mocidade teña estudos superiores; 6) reducir en 100.000 persoas a poboación en risco de pobreza ou exclusión social; 7) baixar un 35% as emisións contaminantes; 8) aumentar un 30% o uso das enerxías renovables e incrementar un 20% a eficiencia enerxética; 9) lograr unha revitalización demográfica de Galicia; 10) converxer oito puntos coa Unión Europea e cinco puntos con España.

Estes retos están en liña coa Estratexia Europa 2020, clave na programación comunitaria para o período 2014-2020, cuxos obxectivos lembremos eran: 1) garantir o emprego ao 75% das persoas de 20 a 64 anos; 2) investir o 3% do PIB da UE en I+D; 3) situar as emisións de gases de efecto invernadoiro un 20% por debaixo dos niveis de 1990, xerar o 20% de enerxía a partir de fontes renovables e aumentar a eficacia enerxética un 20%; 4) reducir as taxas de abandono escolar por debaixo do 10% e lograr que polo menos un 40% das persoas de 30 a 34 anos terminen estudos superiores; 5) reducir polo menos en 20 millóns o número de persoas en risco de pobreza ou exclusión social.

Ante esta planificación, a continuación preséntase o resultado da política industrial que en 2015 levaron a cabo os organismos da Administración autonómica competentes neste ámbito.

A incidencia de XesGalicia na economía galega en 2015

Un dos eixes vertebradores da política industrial que realiza a Administración autonómica é o capital risco. Para deseñala e executala conta coa sociedade actualmente denominada XesGalicia, Sociedade Xestora de Entidades de Investimento de Tipo Cerrado, S. A. U. Esta sociedade, creada en 1999, está participada en 2015 nun 100% polo Instituto Galego de Promoción Económica (IGAPE), axencia pública autonómica cuxas accións na economía de Galicia serán analizadas no seguinte epígrafe. O IGAPE fíxose coa totalidade das accións ao adquirir, en 2014, o 30% a AC Desarrollo.

Para efectuar o seu cometido, nestes 16 anos fóronse creando unha serie de fondos todos eles xestionados por XesGalicia, algún dos cales xa non está vixente en 2015. Nese exercicio a súa carteira compoñeríase de seis fondos e, ademais, XesGalicia encárgase de xestionar os activos de Sodiga Galicia, sociedade que vén actuando na economía de Galicia desde 1972, sendo, actualmente, o instrumento de política industrial con maior tempo de vixencia nesta comunidade.

A incidencia de todos estes instrumentos de capital risco na economía concrétese ou ben a través dunha participación, minoritaria e temporal, no capital social das empresas, ou mediante a concesión de préstamos participativos. As operacións totais efectuadas en 2015 eleváronse a 11.756.221 euros repartidos practicamente a partes

iguais entre a participación no capital e a concesión de préstamos. Esta cantidade é superior á lograda en 2014 (7.911.055 millóns), aínda que inferior á de 2013, pero sobre todo á de 2012 (28.122.452 millóns), ano na que a maior parte das actuacións se realizaron no fondo Adiante 2000, F. C. R. Este fondo está dirixido a aquelas empresas que se atopan en graves dificultades económicas ou financeiras, interesantes para Galicia, e que cun certo apoio poderían ser viables. En 2011, este instrumento acaprou o 82% do gasto total de XesGalicia. Pois ben, tras estes resultados, cabe indicar que en 2015, do mesmo xeito que en 2014, non se realizaron operacións neste fondo. Observamos, por tanto, un contraste con respecto aos anos máis duros da crise, no que Adiante 2000 se converteu no principal protagonista do capital risco, ante a situación na que caeron empresas relevantes do tecido produtivo de Galicia.

Da observación dos resultados de 2015 pódese concluír que estamos ante un certo retorno á normalidade tras un período no que a situación de determinadas empresas participadas fixo pasar aos instrumentos da política de capital risco por serias dificultades. En termos cuantitativos, dous organismos brillaron en 2015 por riba dos demais: Sodiga e o fondo Emprende.

O máis relevante, sen dúbida, nese exercicio foi a participación minoritaria e temporal no capital social das empresas galegas levada a cabo por Sodiga, tras uns anos de saneamento da súa carteira, de incertezas e de perdas. En 2014 non realizara investimentos, se ben fixo dous importantes desinvestimentos (Russula e Plásticos Ferro), política que a levou a obter, de novo, beneficios. Lembremos que desde Sodiga prevese atender «empresas con alto potencial de crecemento, xestionadas por empresarios de recoñecida solvencia profesional e que teñan relación co desenvolvemento e consolidación da economía e a industria de Galicia». En 2015 investiu case cinco millóns de euros en seis empresas, cifra que tamén se alcanzou en 2013 debido, sobre todo, ao apoio a unha sociedade do grupo de Pescanova. O investimento efectuado en participación do capital en cada unha das empresas en 2015 superou o medio millón de euros salvo en Lasurgal, S. L., sociedade na que, ademais de entrar no seu capital, concedéuselle un préstamo participativo dun millón de euros. Esta empresa de Melide encádrase no complexo sector lácteo galego. Produce leite e soro líquido. Co apoio de Sodiga comezou unha nova andadura nun proxecto cooperativo coa compañía Icos de Chantada. As súas expectativas consisten en multiplicar por catro en 2020 a xeración de leite e nun 35% a produción de soro. A entrada na industria láctea de Sodiga tamén se plasmou nunha operación con Agrupación de Cooperativas Lácteas, S. L., que xa en 2012 recibira un investimento de 500.000 euros do fondo Emprende do que faremos referencia a continuación. Trátase da antiga Clesa, propiedade anteriormente de Nueva Rumasa e adquirida posteriormente por un grupo de cooperativas capitaneadas por Feiraco.

Das restantes empresas nas que participa Sodiga, apréciase a entrada, con case 600.000 euros, na veterana fábrica de mobles da Estrada Martínez Otero Contract, S. L., empresa que buscou o seu nicho de mercado no interiorismo e que actualmente atende as marcas de moda galega de maior proxección internacional e outras coñecidas firmas. Recordemos que en 2011 esta empresa, en dificultades, recibira un

préstamo do fondo Adiante de 1,5 millóns de euros. Tamén no sector industrial galego Sodiga entrou con 762.800 euros en Cablerías Auto, empresa xa participada por XesGalicia en 2008 con 600.000 euros, a través do fondo Adiante. Naquel tempo estaba en dificultades tras a adquisición do grupo Valeo e a subrogación dos seus traballadores. Tamén en 2008 o fondo Adiante apoiara con outros 600.000 euros a Galega de Economía Social, S. L. En 2015 Sodiga entrou no seu capital con 800.004 euros. Trátase dun centro especial de emprego (para persoas con discapacidade) sen ánimo de lucro; a súa actividade céntrase no sector alimentario.

A sexta empresa na que entrou Sodiga en 2015 é Galicia Marine Aquaculture, S. L., sociedade de base tecnolóxica creada en 2004 que desenvolve en Muros o cultivo e comercialización do abalón, tamén denominado orella de mar. Xa en 2011 o fondo Emprende lle concedera un préstamo participativo dun millón de euros. O produto, moi demandado no mercado asiático, comezouse a comercializar en 2015.

Tras Sodiga, o fondo Emprende foi o organismo máis activo de XesGalicia en 2015. Recordemos que atende «empresas promovidas por novos emprendedores, de nova creación, con posibilidades de desenvolvemento, e aquelas que leven a cabo actividades e/ou apliquen novas tecnoloxías». O investimento efectuado case alcanzou os 4 millóns de euros. Concretouse en achegas a catro empresas xa participadas e tres nas que entrou por primeira vez en 2015. Entre as empresas participadas cabe indicar o apoio á terminal de contedores do porto exterior de Ferrol e tamén a Galicia Marine Aquaculture, S. L. que, como xa observamos, comparte a participación no capital con Sodiga. Pola súa banda, Cross Road Biotech S. A. SCR é, como XesGalicia, outra sociedade de capital risco que neste caso inviste en proxectos innovadores de base tecnolóxica. En 2009 xa entrara no seu capital social con 1,5 millóns de euros e tamén realizou outro investimento en 2013. A cuarta empresa xa participada é Arteixo Telecom, sociedade que, unha vez superado o concurso de acredores, está abríndose camiño en novos mercados. Acaba de asinar un importante contrato coa italiana Enel para fabricar contadores intelixentes para Endesa.

As tres novas participacións, consistentes todas elas na concesión de préstamos de Emprende, foron destinadas á empresa de efectos navais Pérez Queiruga de Ribeira; á sociedade Viriato, localizada en Ordes que loita por saír da súa crise e agora co apoio de XesGalicia (un millón de euros) espera alcanzar unha maior eficiencia na súa xestión; e finalmente, este fondo apoiou cun préstamo de 1,2 millóns de euros a expansión de Aceites Abril. En 2015 inaugurou a primeira planta de refinado en Galicia (San Cibrao das Viñas-Ourense) e un centro loxístico en Vilagarcía de Arousa.

Os investimentos de Sodiga e de Emprende absorberon as tres cuartas partes dos realizados polo conxunto de organismos xestionados por XesGalicia en 2015. Nese ano volveu contabilizar un investimento do fondo Xes-Impulsa Ferrol. A presenza de XesGalicia neste organismo é minoritaria a través de Emprende, que posúe o 33,38% do capital social. Naceu coa finalidade de axudar a impulsar a economía das comarcas de Ferrol, Eume e Ortegal e desde a súa aparición só apoiara dous proxectos, Sincro Mecánica e Ferrol Container Terminal, S. A. U., sociedade como indicamos á que en 2015 se lle concedeu un préstamo a través do fondo Emprende. A crise e a falta de

Cadro núm. 22

Fondos xestionados por XesGalicia (en euros). Actuacións en 2015

| | Participación en capital | Préstamo participativo | Outros préstamos | Total |
|---|--------------------------|------------------------|------------------|------------------|
| Fondo Emprende | | | | |
| Empresas xa participadas con anterioridade | | | | |
| Cross Road Biotech, S.A. SCR | 98.372 | - | - | 98.372 |
| Arteixo Telecom, S.A. | - | 300.000 | - | 300.000 |
| Ferrol Container Terminal, S.A. | - | - | 399.985 | 399.985 |
| Galician Marine Aquaculture, S.L. | 500.000 | - | - | 500.000 |
| Empresas nas que comezou a participación en 2015 | | | | |
| Pérez Queiruga e Hijos, S.L. | - | 450.000 | - | 450.000 |
| Aceites Abril, S.L. | - | 1.200.000 | - | 1.200.000 |
| Viriato, S.A. | - | 1.000.000 | - | 1.000.000 |
| Total | 598.372 | 2.950.000 | 399.985 | 3.948.357 |
| Galicia Iniciativas Emprendedoras, F.C.R. | | | | |
| Empresas xa participadas con anterioridade | | | | |
| Galicianberries, S.L. | - | 41.158 | - | 41.158 |
| Empresas nas que comezou a participación en 2015 | | | | |
| Domotecnología y Seguridad, S.L. | - | 125.000 | - | 125.000 |
| Fiablone, S.L. | - | 35.000 | - | 35.000 |
| Horticultura Hidropónica, S.L. | - | 37.500 | - | 37.500 |
| Inercial Performance, S.L. | - | 40.000 | - | 40.000 |
| Sila Software, S.L. | - | 25.000 | - | 25.000 |
| Vidahora, S.L. | - | 50.000 | - | 50.000 |
| Citious Team, S.L. | - | 25.000 | - | 25.000 |
| Servicios Paramétricos Vigo, S.L. | - | 50.000 | - | 50.000 |
| Brookesia Design and Technologies, S.L. | - | 35.000 | - | 35.000 |
| Councilbox Technology, S.L. | - | 22.500 | - | 22.500 |
| Detection and Radiation Technologies, S.L. | - | 75.000 | - | 75.000 |
| Appentra Solutions, S.L. | - | 80.000 | - | 80.000 |
| Software for Science Development, S.L. | - | 60.000 | - | 60.000 |
| Total | - | 701.158 | - | 701.158 |
| Fondo Xes-Innova | | | | |
| Empresas xa participadas con anterioridade | | | | |
| Qubitia Solutions, S.L. | - | 150.000 | - | 150.000 |
| Total | - | 150.000 | - | 150.000 |

[Continúa] ▶

Cadro núm. 22 (continuación)

Fondos xestionados por XesGalicia (en euros). Actuacións en 2015

| | Participación en capital | Préstamo participativo | Outros préstamos | Total |
|---|--------------------------|------------------------|------------------|-------------------|
| Fondo Tecnolóxico I2C | | | | |
| <i>Empresas xa participadas con anterioridade</i> | | | | |
| Health in Code, S.L. | 300.004 | - | - | 300.004 |
| Nanogap Sub-NM-Powder, S.A. | - | 283.000 | - | 283.000 |
| <i>Empresas nas que comezou a participación en 2015</i> | | | | |
| Centum Research & Technology, S.L. | - | 250.000 | - | 250.000 |
| Centauri Biotech, S.L. | 175.000 | - | - | 175.000 |
| Total | 475.004 | 533.000 | - | 1.008.004 |
| Fondo Xes-Impulsa Ferrol 10, F.C.R. | | | | |
| <i>Empresas nas que comezou a participación en 2015</i> | | | | |
| Biomasa Forestal, S.L. | 1.000.000 | - | - | 1.000.000 |
| Total | 1.000.000 | - | - | 1.000.000 |
| Sodiga Galicia, S.C.R., S.A. | | | | |
| <i>Empresas nas que comezou a participación en 2015</i> | | | | |
| Lasurgal, S.L. | 416.656 | 1.000.000 | - | 1.416.656 |
| Martínez Otero Contract, S.L. | 599.993 | - | - | 599.993 |
| Agrupación de Cooperativas Lácteas, S.L. | 640.000 | - | - | 640.000 |
| Galega de Economía Social, S.L. | 800.004 | - | - | 800.004 |
| Galician Marine Aquaculture, S.L. | 729.250 | - | - | 729.250 |
| Cablerías Auto, S.L. | 762.800 | - | - | 762.800 |
| Total | 3.948.702 | 1.000.000 | - | 4.948.702 |
| Investimento total realizado | 6.022.078 | 5.334.158 | 399.985 | 11.756.221 |

Fonte: XesGalicia SGEIC, S.A.U.

iniciativas empresariais nestas comarcas non facilitaron o gasto dos 12 millóns de euros cos que este fondo foi inicialmente dotado. O investimento efectuado en 2015, un préstamo participativo por valor dun millón de euros, dirixiuse a unha empresa das Pontes, Biomasa Forestal, S. L., líder español en fabricación de pellets.

Dunha contía similar á anterior foi o investimento realizado polo fondo tecnolóxico I2C, creado en 2011 baixo o auspicio do plan galego de investigación (I2C) 2011-2015. Con este fondo fináncianse proxectos provenientes do plan e, loxicamente, teñen que ter un carácter innovador. Os partícipes deste fondo son a Axencia Galega de Innovación cun 99,08% e o IGAPE cun 0,92%. Os resultados de 2015 mostran, por un lado, un incremento na participación xa existente en dúas sociedades, mentres que entran por primeira vez en Centum Research & Technology, S. L. cun préstamo participativo de 250.000 euros, sociedade protagonista dun sector emerxente en Galicia, o

aeronáutico. Este proxecto tentou, en 2015, alcanzar un maior financiamento. Ademais deste fondo incorporáronse investidores privados, empregados e membros do Club de Investidores do Clúster TIC. A segunda empresa que contou por primeira vez co apoio deste organismo foi Centauri Biotech S. L., sociedade de biotecnoloxía instalada en Arteixo e que se ocupa de desenvolver fármacos para mellorar a saúde animal.

De carácter similar á anterior tamén incide na economía de Galicia o fondo Xes-Innova que ten por obxecto «apoiar os emprendedores, desde o inicio dos seus proxectos ata a súa transformación nunha empresa atractiva, con perspectiva de rendibilidade». Creado en 2008 co nome de Semente, 2007, en 2010 adquiriu a denominación actual. En 2015 a súa actuación reduciuse á concesión dun préstamo de 150.000 euros a unha empresa xa participada en 2013, Qubitia Solutions, S. L. Esta sociedade conseguiu financiamento grazas tamén á xestora de capital risco Caixa Capital Risc, e a un grupo de investidores de proximidade.

Finalmente, o sétimo instrumento de capital risco que xestiona XesGalicia é o fondo Galicia Iniciativas Emprendedoras, F. C. R. constituído en 2014 ao amparo da lei do Emprendemento e da Competitividade Económica de Galicia. Dotado de cinco millóns de euros, con este fondo promóvense proxectos semente de emprendedores ou financiados por investidores privados a través da Rede Galega de Investidores. A dimensión dos proxectos aprobados é, por agora, pequena. En 2015 outorgáronse 14 préstamos participativos cuxo valor oscilou ente os 22.000 e os 125.000 euros.

As expectativas de XesGalicia para 2016 eran seguir coa traxectoria de 2015. En concreto, contábase con investir en torno a 40 proxectos e que a súa carteira total roldase as 180 sociedades. Como resultado do exercicio esperaban alcanzar un beneficio de 490.000 euros.

A actuación do Instituto Galego de Promoción Económica (IGAPE) en 2015

O IGAPE é a axencia da Administración autonómica encargada de promover o crecemento económico de Galicia. Foi creado en 1992 e actualmente esta axencia pública autonómica está adscrita á Consellería de Economía, Emprego e Industria. En todos os informes elaborados desde 1993 presentáronse, ano tras ano, as súas liñas de actuación e a súa incidencia na economía galega. Nos últimos exercicios, a Administración autonómica reafirmou o carácter central do IGAPE na concepción e na xestión da política industrial que leva a cabo en Galicia. Como xa indicamos no informe de 2014, así quedou recoñecido tanto na lei Reguladora da Política Industrial de Galicia como na de Emprendemento e de Competitividade Económica de Galicia.

A dinámica de funcionamento da Administración autonómica para axudar e promover o tecido empresarial galego ten que seguir o planificado no documento *Galicia Industria 4.0- Axenda da Competitividade*, aprobado polo Consello da Xunta en maio de 2015 e que realmente constitúe o Plan Director da Industria de Galicia, 2015-2020. Coa execución deste documento, inténtase modernizar a actividade industrial

prestándolle o máximo interese aos sectores nos que a economía galega está especializada. Coa idea de Industria 4.0 trátase de ir avanzando para que os sistemas de fabricación en Galicia creen máis valor grazas á tecnoloxía e á innovación, sen esquecer a súa incidencia no emprego. Todo iso seguindo a Estratexia de Especialización Intelixente-RIS3. A Axenda da Competitividade contén cinco eixes de actuación (factores territoriais de competitividade, persoas e organizacións, crecemento, innovación e mercados) e 60 medidas específicas. Preténdese que en 2020 o peso do sector industrial manufactureiro sobre o PIB sexa do 20% (no cadro 1 apreciamos que, segundo a estimación do INE, era o 13,4% en 2015), o que permitiría crear 50.000 empregos máis.

O logro destes esixentes obxectivos xunto á consecución do que se recolle na Estratexia de Internacionalización da Empresa Galega 2020, esixe dun financiamento adecuado. O cumprimento dos obxectivos de déficit por parte da Administración autonómica, as dificultades de adecuar as políticas ofertadas a unha economía aínda moi castigada pola crise con problemas na súa demanda, o inicio (cos seus consecuentes atrasos) dun novo período de planificación na política rexional europea, os problemas co Banco Europeo de Investimentos (BEI) son, entre outros, argumentos que poden axudar a comprender o porqué do gasto tan escaso realizado polo IGAPE en 2015. En todas as súas intervencións só se concederon axudas por valor de 11,1 millóns de euros (14,7 millóns de euros en préstamos), unha cifra moi baixa considerando a dimensión da economía de Galicia. Ademais, nestas cifras inclúense actuacións xestionadas polo IGAPE, pero responsabilidade doutros organismos. O orzamento total que dispuxo para o seu funcionamento e para a articulación das súas políticas en 2015 foi de 83,5 millóns de euros, cifra similar á de 2014 e afastada do gasto executado. Nese ano 2015 os orzamentos da comunidade autónoma prevían que xestionase 6 millóns de euros das axudas contempladas no PO FEDER Galicia, 2014-2020 sobre un total de 56,6 millóns de euros programados para ser executados pola Administración autonómica. Para 2016 estas axudas subiron a 20,4 millóns, sobre un total de case 200 millóns.

O deseño da política de apoio ao financiamento do IGAPE en 2015 fundaméntase no Programa Galicia 1000, o cal, entre outras propostas, recolle a posta en práctica do conxunto de actuacións que se enumerarán a continuación. Neste programa tamén se inclúe a participación XesGalicia no capital de sociedades e o seu apoio ás empresas mediante a concesión de préstamos participativos.

Os resultados do apoio financeiro do IGAPE, un dos instrumentos máis importantes desde a creación do instituto, foron decaendo nos anos de crise. Neste campo, excluindo a política de avais e os préstamos Jeremie aos que nos referiremos a continuación, mantívose en 2015 o acordo co Instituto de Crédito Oficial (ICO) tanto no programa de microcréditos (bonificación dos custos financeiros dos préstamos ICO por un importe que non supere os 25.000 euros) como no programa de apoio financeiro ás pemes con préstamos ICO superiores a 25.000 euros. Ademais, a Administración autonómica comprometeuse á difusión en Galicia das liñas de crédito habilitadas polo ICO en todo o Estado.

O programa de microcréditos mantívose na liña xa descrita no informe anterior para o ano 2014 consistente nunha bonificación ao tipo de xuro nominal dos préstamos e con maiores vantaxes se as empresas se localizan nas provincias de Lugo e Ourense ou nas comarcas de Ferrol, Eume e Ortegal e a Costa da Morte na provincia da Coruña. O IGAPE dispuxo dunha dotación plurianual de 100.000 euros para 2015 e 400.000 para 2016. Os resultados alcanzados foron moi inferiores aos de 2014, xa que de subvencionar nese ano 233 préstamos por unha contía de 503.786 euros (o volume de préstamos concedidos ascendeu a catro millóns de euros) pasouse en 2015 a 124 préstamos cunha subvención de 315.394 euros e uns préstamos incentivables por valor de 1,69 millóns de euros. Este programa dirixiuse a microempresas para a adquisición de activos fixos produtivos (novos ou de segunda man), vehículos, adquisición de empresas ou necesidade de liquidez. Esíxese que teñan formalizada unha operación de préstamos con fondos do ICO das liñas ICO-Empresas e Emprendedores 2015, ICO-Garantía SGR/SAECA 2015 ou ben con fondos das entidades financeiras, sempre que estean avalados por unha sociedade de garantía recíproca (SGR).

Paralelamente mantívose unha intervención similar para todo tipo de sociedades galegas que solicitasen préstamos superiores a 25.000 euros. Neste caso a dotación orzamentaria foi de 400.000 euros en 2015 e de 2,6 millóns en 2016. Desafortunadamente os resultados aínda foron peores que nos microcréditos. Só se apoiaron 17 solicitudes (371 en 2014) cunha subvención de 155.900 euros (3,3 millóns en 2014).

A distribución destes dous programas por territorios reflicte un maior peso da provincia da Coruña, o que non é de estrañar ante a súa dimensión económica, pero en troques si destacan as baixas porcentaxes, similares á de Lugo e Ourense, da provincia de Pontevedra. De feito, houbo máis solicitudes para préstamos superiores a 25.000 euros en Lugo que en Pontevedra. Esta situación, en principio estraña, tamén obedece ás poucas peticións atendidas.

Xunto á liña de subsidiación ao tipo de xuro dos préstamos, o IGAPE tamén proporcionou liquidez ás empresas a través dos préstamos coñecidos como Jeremie (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises). Trátase dunha iniciativa da Comisión Europea xunto ao Banco Europeo de Investimentos (BEI). O seu fin é «mellorar o acceso das pemes ao financiamento a través da intervención dos fondos estruturais». Con esta iniciativa utilízanse fondos estruturais como instrumentos reembolsables tales como o capital risco, préstamos ou avais. Para o caso galego, as actuacións están contempladas no PO FEDER Galicia, 2007-2013 e o IGAPE desenvolveu desde finais de 2014 esta figura a través da concesión de préstamos en condicións vantaxosas para a realización de investimento produtivo por parte do empresariado galego. Tras a modificación das bases iniciais, o investimento financiable non ten que ser inferior aos 70.000 euros e o importe do préstamo «estaré comprendido entre un mínimo de 49.000 euros e un máximo de 1.820.000 euros, e non superará en ningún caso o 70% do investimento financiable nin a suma deste pendente de pago». Este programa perdurará ata xuño de 2016. Inicialmente dotouse de oito millóns de euros, pero ao desbordar as mellores expectativas, segundo o IGAPE, decidiuse incrementalo

Cadro núm. 23

Resumo dos resultados acadados no ano 2015 polos programas do IGAPE de apoio financeiro ás pemes

| Liñas de financiamento subsidiado | Solicitudes | | Base incentivable | | Subvención | | Préstamo incentivable | |
|--|-------------|--------------|-------------------|--------------|----------------|--------------|-----------------------|--------------|
| | Núm. | % | Euros | % | Euros | % | Euros | % |
| Programas | | | | | | | | |
| Bonificación dos custos financeiros das pemes. Préstamos ICO superiores a 25.000 euros | 17 | 12 | 1.587.230 | 48 | 155.900 | 33 | 2.116.307 | 56 |
| Bonificación dos custos financeiros das peme. Préstamos ICO ata 25.000 euros (microcréditos) | 124 | 88 | 1.690.023 | 52 | 315.395 | 67 | 1.690.023 | 44 |
| Total | 141 | 100,0 | 3.277.253 | 100,0 | 471.294 | 100,0 | 3.806.330 | 100,0 |
| Distribución provincial | | | | | | | | |
| A Coruña | 50 | 35,5 | 1.511.559 | 46,2 | 205.575 | 43,6 | 1.832.209 | 48,1 |
| Lugo | 21 | 14,9 | 454.064 | 13,9 | 62.653 | 13,3 | 529.564 | 13,9 |
| Ourense | 32 | 22,7 | 545.267 | 16,7 | 108.655 | 23,1 | 586.793 | 15,4 |
| Pontevedra | 38 | 27,0 | 761.214 | 23,3 | 94.412 | 20,0 | 857.764 | 22,5 |
| Total | 141 | 100,0 | 3.272.103 | 100,0 | 471.294 | 100,0 | 3.806.330 | 100,0 |

Fonte: IGAPE.

a 10.391.416,09 euros e, a finais de 2015, ampliouse en 8.768.354,04 euros. Ante o éxito alcanzado dispúxose definitivamente dun fondo de 8.370.009,02 euros para 2016. O cadro 24 achegado polo IGAPE recolle unha concesión de préstamos por valor de 10,7 millóns de euros, o restante será previsiblemente contabilizado no exercicio 2016.

No informe de 2014 indicábase que o desbloqueo dos fondos destinados a préstamos achegados polo BEI era unha magnífica noticia tras uns anos nos que o IGAPE tivo bloqueadas estas achegas. No cadro 24 apréciase a escaseza de resultados en 2015 seguramente debido a que este programa se iniciou en novembro de 2015 e o prazo de presentación finaliza o 31 de maio de 2016. Será, xa que logo, en 2016 cando se observen os resultados alcanzados.

Para a concesión destes préstamos o IGAPE dispón de 23 millóns de euros dos que 14,5 millóns corresponden á anualidade de 2015 e 8,5 millóns á de 2016. O programa adopta dúas modalidades de actuacións: préstamos IGAPE-BEI-Circulante, «destinados a proporcionar un fondo de manobra estable, que permita ás empresas galegas, industriais ou exportadoras, fortalecer a súa estrutura financeira para desenvolver plans de crecemento. O importe mínimo dos préstamos que se poderán solicitar ao IGAPE baixo esta modalidade é de 150.000 euros e o máximo de 500.000 euros»; e préstamos IGAPE-BEI-Investimento, «destinados a financiar proxectos de investimento en Galicia, fundamentalmente do sector industrial e estratexicamente relevantes, cuxo investimento financiable estea comprendido entre 150.000 e 25.000.000 euros».

Ademais das liñas de concesión de préstamos directos ou de subsidiación dos préstamos do ICO, o IGAPE mantivo en 2015 a súa política de avais que neste exercicio se centrou no programa Resolve xa comentado nos informes precedentes. Trátase dun programa de reavais que consiste en que durante a vixencia da operación dun préstamo que se destine ao financiamento do activo corrente, o IGAPE garante o 25% do risco asumido pola SGR. En 2015 secundáronse 126 solicitudes cun circulante total apoiado por valor de 5,5 millóns euros.

Cadro núm. 24

Avais e préstamos apoiados polo IGAPE (en euros). Ano 2015

| Liña de axuda | Núm. de solicitudes | Investimento apoiado | Subvención concedida | Préstamo incentivable | Aval concedido |
|-------------------------------|---------------------|----------------------|----------------------|-----------------------|-------------------|
| Avais | | | | | |
| Avais, excepto pesca | 2 | 0 | 0 | 816.250 | 0 |
| Resolve + Apoio ao circulante | 126 | 5.542.451 | 457.252 | 1.441.863 | 0 |
| Total | 128 | 5.542.451 | 457.252 | 2.258.113 | 0 |
| Préstamos | | | | | |
| Préstamos Jeremie | 31 | 18.699.420 | 0 | 0 | 10.667.725 |
| Préstamos BEI | 1 | 300.000 | 0 | 0 | 300.000 |
| Total | 32 | 18.699.420 | 0 | 0 | 10.967.725 |

Fonte: IGAPE.

A política de apoiar o financiamento das empresas a través dos mecanismos de favorecer a concesión de préstamos, xa sexa outorgados dun modo directo, ou subsidiando os tipos de xuro, ou a través de avais ou reavais, foi habitualmente unha das liñas principais do IGAPE de apoio transversal á empresa galega e, máis en concreto, á industria. Estas actuacións completábanse tradicionalmente con políticas moi similares á de incentivos rexionais consistentes na subvención a fondo perdido ao investimento produtivo de empresas que intentan executar proxectos dunha certa dimensión. En 2014 o programa principal, explicado con detalle no informe precedente, encádrase na denominación Galicia Investe e consistía na axuda a un investimento subvencionable igual ou superior a 200.000 euros. Baixo este sistema de axudas en 2014 facilitóuse-lles financiamento a 37 proxectos cunha subvención de 11,4 millóns de euros. Estas cifras inclúen os apoios prestados nun segundo programa, de características similares, a dous centros de servizos avanzados intensivos en creación de emprego.

En 2015 é a primeira vez que desde o IGAPE non se mantén unha liña de similares características, polo que as axudas aos proxectos que requiran dun certo investimento quedaron reducidas a incentivos rexionais, liña coa que, como xa comentamos, tan só se apoiou un proxecto, circunstancia que suxire unha carencia en Galicia de

investimentos en establecementos cuxa dimensión poida xerar efectos dinamizadores na súa contorna e favorecedores da internacionalización da economía.

Esta liña volveu en 2016, con modificacións, ao catálogo de programas de axuda do IGAPE. No marco do PO FEDER Galicia 2014-2020 articulouse o programa de apoio aos proxectos de investimento xeradores de emprego. Para iso dispúxose de 2 millóns de euros para 2016 e de 5 millóns para 2017 e 2018. O mínimo do investimento sitúase en 50.000 euros, con esixencias moi estritas canto á creación de postos de traballo, e o máximo en 2 millóns de euros. Con esta liña parece que se emenda unha das cuestións máis controvertidas e que nós reflectiamos nestes informes. Ao fin este programa permite completar o de incentivos rexionais e non substituílo. Establece que se atenderán proxectos entre 900.000 e dous millóns de euros, en actividades que non sexan atendibles por incentivos rexionais e supoñan a creación de emprego fixo. Quedan así excluídos todo o sector industrial e actividades do terciario relativas ao turismo. A contía máxima de subvención prevista é dun 35% para a pequena empresa e dun 25% para as medianas.

Cadro núm. 25

Resumo do resto de axudas con subvención aprobadas polo IGAPE. Ano 2015

| Programa | Número de expedientes | Importe subvencionable (euros) | Subvención (euros) |
|------------------------------------|-----------------------|--------------------------------|--------------------|
| Mellora competitiva/productividade | 100 | 11.403.853 | 3.500.174 |
| Emprendedores | 18 | 918.496 | 324.379 |
| Internacionalización | 110 | 2.194.833 | 1.023.517 |
| Outras axudas | 100 | 996.000 | 996.000 |
| Plan Sectoriais-Mobles | 3.181 | 10.705.168 | 2.053.200 |
| Total | 3.509 | 26.218.349 | 7.897.269 |

Fonte: IGAPE.

No cadro 25 preséntase un resumo dos restantes programas cos que o IGAPE incidiu na economía de Galicia en 2015. Foi no epígrafe denominado Mellora competitiva/productividade o que xerou un maior volume de investimento subvencionable e tamén de subvención. A información presentada neste epígrafe agrupa catro programas dos que destacan as axudas aos investimentos das pemes en equipamentos produtivos, liña na que neste exercicio, con fondos do PO FEDER Galicia 2007-2013, apóianse as axudas do IGAPE de subvención a fondo perdido ao investimento produtivo. O importe mínimo subvencionable será de 150.000 euros e a axuda máxima non superará os 500.000 euros. O investimento subvencionable de 9,9 millóns de euros e a axuda do IGAPE de 2,5 millóns (esgotou o seu orzamento) motiva que este programa sexa o máis importante do conxunto de subvencións a fondo perdido que se articularon en Galicia en 2015.

Promover a internacionalización da economía de Galicia é un dos obxectivos nos que máis incidíu o IGAPE nos últimos anos. No informe de 2014 describíase o contido do documento publicado en 2015 sobre a Estratexia de Internacionalización da Empresa Galega 2020, que se contaba dotado con 50 millóns de euros entre 2015 e 2016. Iniciouse a elaboración de plans sectoriais de internacionalización do grupo de sectores definidos como estratéxicos para Galicia: agroindustria e mar industria, audiovisual, automoción, biotecnoloxía, enerxía, enxeñería, loxística integrada, madeira, naval, pedra natural, téxtil e as TIC. Recordemos que o obxectivo era que o peso das exportacións no PIB galego crecese ata o 40% no ano 2020, incrementando nun 25% as exportacións, ademais do fomento do investimento directo estranxeiro (IED).

Pois ben, como ocorreu con outras liñas de axuda, segundo a información facilitada polo IGAPE, observamos en 2015 unha sensible desaceleración na execución do gasto en internacionalización. Se en 2014 o investimento do IGAPE alcanzou os 4,3 millóns de euros cun importe subvencionable de sete millóns, en 2015 pasouse a tan só un millón de euros sendo a contía da base incentivable 2,2 millóns. Este retroceso non supuxo un freo para o fluxo exportador de bens, o cal, aínda que será estudado con detalle no capítulo «Sector exterior», se incrementou un 5,7% en valor monetario, grazas, sobre todo, á evolución do comercio en confección. Precisamente, máis da metade dos fondos executados nestas liñas polo IGAPE destináronse ás axudas e á promoción do sector téxtil, moda e confección consistentes en actuacións de difusión e de promoción. Desenvólvese así o Plan Estratéxico do Téxtil, Visión 2020, aínda no marco do PO FEDER Galicia 2007-2013. Subvencionáronse 37 solicitudes con algo máis de medio millón de euros o que supuxo a metade do gasto do IGAPE en internacionalización.

Evidentemente, unha parte importante do labor do IGAPE é a de prestar servizos para facilitar a internacionalización das empresas galegas e de acompañalas nese proceso. A Secretaría de Estado de Comercio cuantificaba en 2015 a existencia en Galicia de 6335 empresas exportadoras, 99 máis que en 2014. Así, aínda cun menor gasto do IGAPE, aumentaron os establecementos que participaron en mercados estranxeiros. Precisamente, outra das liñas de axuda do IGAPE é o Plan Primex que consiste en prestar apoio ás primeiras implantacións comerciais de grupos de empresas de Galicia no exterior. En 2015 aumentou, con respecto a 2014, o número de solicitudes aprobadas, pasou de 15 a 29 (o tempo de execución é ata 2017), con todo, reduciuse sensiblemente a contía total das axudas (315.000 euros). Neste ano tratáronse de resolver cuestións formais que restaban eficacia ao Primex, programa que se basea na cooperación, cun número mínimo de empresas que, en 2015, se recortou a tan só dous.

As outras dúas liñas de apoio neste eido consistiron na prestación de axuda a un organismo intermedio para que promocióne a internacionalización das empresas galegas e na contratación de 43 xestores de exportación.

Finalmente, como xa se comentaba no informe de 2014, o IGAPE, ademais das liñas de actuacións reflectidas nos cadros anteriores, tamén participa en varios plans e accións de interese para a economía de Galicia. Unha actuación que perdura desde 1992 é o Plan de Fomento á Exportación Galega (Plan FOEXGA) que realiza en colaboración coas cámaras de comercio. En 2015 realizáronse 38 misións comerciais directas a unha

multiplicidade de países e recibíuse en Galicia a unha misión estranxeira por parte da Cámara de Comercio da Coruña. Asistiuse a 14 feiras internacionais.

Pola súa banda a Confederación de Empresarios de Galicia (CEG) mantén a súa colaboración co IGAPE na rede de Plataformas Empresariais no Exterior de Galicia (PEX-GA) actualmente con presenza en Brasil, China, Colombia, Estados Unidos, Marrocos, México, Reino Unido e Rusia. O obxectivo é ofrecer ás empresas galegas servizos que lle faciliten a introdución ou unha maior presenza nos mercados destes países, considerados como estratéxicos. Os custos, as formas de pago e inclusive a propia eficiencia destas oficinas adoitan xerar algún rozamento entre os dous socios deste proxecto. Esta rede de plataformas complétase co Servizo de Licitacións Internacionais (SALT) o cal se encarga de «facilitar a participación das empresas galegas no mercado que xeran os fondos mobilizados polos organismos multilaterais de desenvolvemento así como as licitacións promovidas por outros países». Desde a CEG sinálase a importancia deste servizo ante o inxente volume de licitacións que realizan as economías emerxentes e os países en vías de desenvolvemento.

A outra das liñas tradicionais do IGAPE é o apoio aos novos emprendedores dentro do que se denomina Galicia Emprande. Con esta axuda, que se mantén en 2016, preténdese que frutifiquen «proxectos de creación de pequenas e medianas empresas ou de realización de investimentos en pequenas e medianas empresas novas promovidas por novos emprendedores para a ampliación do seu novo establecemento». A axuda son subvencións a fondo perdido ao investimento produtivo comprendido entre 25.000 e 150.000 euros. En 2015 aprobáronse 18 solicitudes (72 en 2014) sendo o alcance total da axuda 324.379 euros (2,2 millóns en 2014).

Finalmente, con fondos do FSE Galicia, 2007-2013, o IGAPE concedeu 100 bolsas de formación (9960 euros cada unha) para a realización de proxectos de mellora das pemes e, co fin de activar a demanda interna e de forma indirecta axudar o sector do comercio e da industria galega, acordou subvencionar a adquisición por particulares de materiais e pezas de mobiliario de cociña e baño. Dun orzamento total de 2,8 millóns de euros, atendéronse 3181 solicitudes concedéndolle unha axuda de 2,05 millóns de euros.

A actuación das consellerías sectoriais e da Axencia Galega de Innovación

Ademais do IGAPE, tanto a Axencia Galega de Innovación, axencia pública autónoma actualmente adscrita á Consellería de Economía, Emprego e Industria, como as dúas consellerías de Medio Rural e do Mar, no ámbito das súas competencias, executan políticas coas que se intenta apoiar a economía de Galicia e, máis en concreto, ao sector industrial.

A Axencia Galega de Innovación é o organismo encargado de xestionar a política tecnolóxica en Galicia. Creada en 2012, desenvolve o Plan Galego de Investigación, Innovación e Crecemento I2C 2011-2015, cuxo último ano de vixencia foi o exercicio

que se analiza neste estudo. Este plan executouse nuns anos moi difíciles ante as restricións orzamentarias esixidas a este tipo de actividades. Desde a Administración autonómica reivíndicase que, grazas a este plan, no ámbito da investigación, se potenciaron 47 redes de traballo e catro agrupacións estratéxicas —dúas da Universidade de Santiago de Compostela (USC) e unha da Universidade da Coruña (UDC) e da Universidade de Vigo (UVigo)—. Estas agrupacións poderían sumarse ao número de centros singulares existentes na actualidade no sistema universitario galego (ATLANTIC, ECIMATU, CIA e CIMBIO na UVigo; CIMUS, CIQUS e CITIUS na USC; CITIC na UDC).

En todo caso a política tecnolóxica levada a cabo polas diferentes administracións (noutro epígrafe estudouse a incidencia do CDTI en Galicia en 2015) non logrou aumentar o peso do I+D no PIB galego total. Coa última información dispoñible de 2014, o gasto en I+D efectuado en Galicia supuxo o 3,7% do total español, o que en porcentaxe de PIB veu supoñer o 0,87% fronte a unha media española do 1,23%. Esta taxa era do 2,03% no País Vasco, do 1,75% en Navarra, do 1,68% en Madrid e do 1,47% en Cataluña. Estas catro comunidades son as únicas que se sitúan por enriba da media española e a bastante distancia das restantes. En 2011, ano do comezo do plan o valor desta taxa en Galicia era do 0,94% (alcanzou o seu máximo en 2008 con 1,04%). Estas porcentaxes alcanzadas por Galicia quedan moi lonxe do contemplado no plan no que se asume como «obxectivo xeral a converxencia do esforzo galego en I+D+i co esforzo do conxunto de España, que en ningún caso debe ser inferior ao 2% do PIB no 2015».

O grao de execución a finais de 2015 das políticas tecnolóxicas responsabilidade da Administración autonómica previstas nos PO comunitarios mostra situacións disparas. Canto ás cofinanciadas con fondos FEDER, o PO FEDER Galicia 2007-2013, reflicte no seu eixe 1 «Desenvolvemento da economía do coñecemento» unha execución do 62,1% no epígrafe de actividades de I+D e tan só un 28,7% no de infraestruturas de I+D. Pola súa banda, no PO FSE Galicia, 2007-2013, no eixe 1 «Fomento do espírito empresarial e mellora da adaptabilidade de traballadores e empresarios», os fondos programados para ser xestionados pola Axencia Galega de Innovación, apenas foron utilizados neste período, un 11,6%, e fronte a iso, os fondos dispoñibles do eixe 3, «Aumento e mellora do capital humano», 11,1 millóns de euros, executáronse nun 89%. En todos os casos este grao de execución está por debaixo do alcanzado polos PO na súa totalidade. Para o próximo ano xa se poderá dispoñer de certa información sobre as novas políticas que recollen as prioridades da estratexia de especialización intelixente (RIS3) xa expostas no informe de 2014.

Das actuacións da Axencia Galega de Innovación cómpre destacar a xestión da Civil UAVs Initiative coa que, como xa comentamos no epígrafe anterior, se pretende impulsar o desenvolvemento de aeronaves non tripuladas no aeródromo das Rozas, iniciativa público-privada para a que a Xunta achegará 40 millóns de euros.

Canto aos programas de axuda que a Axencia Galega de Innovación mantivo en 2015 observamos que non se realizou a convocatoria do programa Conecta Peme que consiste en promover o fomento da cooperación entre as pemes galegas e os axentes do sistema de innovación para desenvolver proxectos de I+D. Este quizais era o

programa para o noso ámbito de análise de maior interese. Recordemos que en 2014 houbo 180 entidades beneficiarias cunha subvención de 11,2 millóns de euros para ese exercicio e de 8,2 millóns para 2015. Xa que logo, o que nese ano se están desenvolvendo son os proxectos aprobados e iniciados no ano precedente. Esta actuación executábase no marco do PO FEDER Galicia, 2007-2013.

O programa Conecta Peme, tras a lagoa de 2015, ten a súa continuidade en 2016 xa coa cofinanciación do PO FEDER Galicia, 2014-2020 e atendendo aos retos e prioridades do RIS3. Son beneficiarias as agrupacións de empresas (un mínimo de dous e un máximo de seis). O orzamento dispoñible é de 24 millóns de euros (3,75 millóns para grandes empresas e 21,25 millóns para pemes) e o gasto distribúese no trienio 2016, 2017 e 2018.

Cadro núm. 26

Axudas para o apoio ás unidades de investigación dos centros tecnolóxicos consolidados en Galicia (en euros). Ano 2015

| | Importe da axuda |
|---|---------------------|
| Asociación nacional de fabricantes de conservas de peixes e mariscos - Centro técnico nacional de conservación de produtos da pesca (Anfac-Cecopesca) | 320.962,64 |
| Fundación centro tecnolóxico de telecomunicacións de Galicia (Gradient) | 422.242,68 |
| Fundación instituto tecnolóxico de Galicia (ITG) | 207.174,68 |
| Fundación para a promoción da innovación, investigación e desenvolvemento tecnolóxico na industria de automoción de Galicia (CTAG) | 439.259,83 |
| Asociación de investigación metalúrxica do noroeste - Centro tecnolóxico (Aimen) | 433.339,54 |
| Fundación centro tecnolóxico de eficiencia e sostibilidade enerxética | 49.020,63 |
| Total | 1.872.000,00 |

Fonte: DOG. Elaboración propia.

As axudas da axencia en 2015 concretáronse exclusivamente en tres programas. Un de bolsas de axuda para estancias de investigadores e técnicos alleos en Galicia en centros de fóra do sistema universitario galego, un segundo de subvencións a organismos de investigación de Galicia para «a creación, posta en marcha e impulso de unidades mixtas de investigación» e un terceiro de «consolidación e estruturación de unidades de investigación competitivas nos centros tecnolóxicos consolidados de Galicia». Os resultados alcanzados por esta última actuación recóllense no cadro 26.

A Consellería de Medio Rural efectuou un gasto de case 22 millóns de euros en axudas a fondo perdido ao investimento produtivo para a transformación e comercialización dos produtos agrarios e forestais. Os resultados desta actuación recóllense no cadro 27. A concesión de axudas articulouse mediante a Orde de 19 de decembro de 2014 para o sector vitivinícola, financiada polo fondo europeo agrícola de garantía

Cadro núm. 27

Axudas a investimentos en transformación e comercialización de produtos agrarios e forestais.

(miles de euros) (Orde do 30 de decembro de 2014 e Orde do 19 de decembro de 2014). Concesións no ano 2015

| | A Coruña | Lugo | Ourense | Pontevedra | Total |
|-----------------------------|----------|---------|---------|------------|----------|
| Cárnicas | | | | | |
| Núm. de empresas | 10 | 19 | 7 | 17 | 53 |
| % | 18,9 | 35,8 | 13,2 | 32,1 | 100,0 |
| Investimento subvencionable | 2.008,5 | 4.858,5 | 1.217,7 | 3.830,8 | 11.915,5 |
| % | 16,9 | 40,8 | 10,2 | 32,1 | 100,0 |
| Subvención | 962,9 | 2.296,7 | 604,2 | 1.841,4 | 5.705,1 |
| % | 16,9 | 40,3 | 10,6 | 32,3 | 100,0 |
| Lácteas | | | | | |
| Núm. de empresas | 10 | 13 | 2 | 4 | 29 |
| % | 34,5 | 44,8 | 6,9 | 13,8 | 100,0 |
| Investimento subvencionable | 1.462,7 | 7.908,4 | 63,6 | 869,6 | 10.304,4 |
| % | 14,2 | 76,7 | 0,6 | 8,4 | 100,0 |
| Subvención | 710,7 | 2.795,2 | 31,8 | 434,8 | 3.972,6 |
| % | 17,9 | 70,4 | 0,8 | 10,9 | 100,0 |
| Vitivinícola | | | | | |
| Núm. de empresas | 2 | 5 | 15 | 22 | 44 |
| % | 4,5 | 11,4 | 34,1 | 50,0 | 100,0 |
| Investimento subvencionable | 401,0 | 3.401,0 | 1.807,0 | 8.476,0 | 14.085,0 |
| % | 2,8 | 24,1 | 12,8 | 60,2 | 100,0 |
| Subvención | 84,3 | 714,2 | 379,5 | 1.834,2 | 3.012,1 |
| % | 2,8 | 23,7 | 12,6 | 60,9 | 100,0 |
| Hortofrutícola | | | | | |
| Núm. de empresas | 5 | 8 | 6 | 5 | 24 |
| % | 20,8 | 33,3 | 25,0 | 20,8 | 100,0 |
| Investimento subvencionable | 234,4 | 1.724,9 | 1.464,9 | 429,0 | 3.853,1 |
| % | 6,1 | 44,8 | 38,0 | 11,1 | 100,0 |
| Subvención | 112,1 | 862,4 | 730,7 | 196,6 | 1.901,8 |
| % | 5,9 | 45,3 | 38,4 | 10,3 | 100,0 |
| Panadería | | | | | |
| Núm. de empresas | 5 | 13 | 2 | 6 | 26 |
| % | 19,2 | 50,0 | 7,7 | 23,1 | 100,0 |
| Investimento subvencionable | 1.138,7 | 1.150,6 | 114,7 | 949,9 | 3.353,9 |
| % | 34,0 | 34,3 | 3,4 | 28,3 | 100,0 |
| Subvención | 534,7 | 423,3 | 51,6 | 430,4 | 1.440,0 |
| % | 37,1 | 29,4 | 3,6 | 29,9 | 100,0 |

[\[Continúa\] ▶](#)

Cadro núm. 27 (continuación)

Axudas a investimentos en transformación e comercialización de produtos agrarios e forestais.

(miles de euros) (Orde do 30 de decembro de 2014 e Orde do 19 de decembro de 2014). Concesións no ano 2015

| | A Coruña | Lugo | Ourense | Pontevedra | Total |
|-----------------------------|----------|----------|---------|------------|----------|
| Alimentación animal | | | | | |
| Núm. de empresas | 11 | 6 | 0 | 3 | 20 |
| % | 55,0 | 30,0 | 0,0 | 15,0 | 100,0 |
| Investimento subvencionable | 2.668,0 | 1.838,2 | 0,0 | 844,8 | 5.351,0 |
| % | 49,9 | 34,4 | 0,0 | 15,8 | 100,0 |
| Subvención | 1.212,5 | 862,5 | 0,0 | 357,6 | 2.432,6 |
| % | 49,8 | 35,5 | 0,0 | 14,7 | 100,0 |
| Forestal | | | | | |
| Núm. de empresas | 4 | 5 | 5 | 3 | 17 |
| % | 23,5 | 29,4 | 29,4 | 17,6 | 100,0 |
| Investimento subvencionable | 549,7 | 857,1 | 774,6 | 468,6 | 2.649,9 |
| % | 20,7 | 32,3 | 29,2 | 17,7 | 100,0 |
| Subvención | 247,4 | 385,7 | 348,6 | 210,9 | 1.192,5 |
| % | 20,7 | 32,3 | 29,2 | 17,7 | 100,0 |
| Outras | | | | | |
| Núm. de empresas | 4 | 6 | 4 | 6 | 20 |
| % | 20,0 | 30,0 | 20,0 | 30,0 | 100,0 |
| Investimento subvencionable | 348,1 | 2.737,0 | 496,9 | 1.429,0 | 5.011,0 |
| % | 6,9 | 54,6 | 9,9 | 28,5 | 100,0 |
| Subvención | 131,0 | 1.267,5 | 232,6 | 670,8 | 2.301,8 |
| % | 5,7 | 55,1 | 10,1 | 29,1 | 100,0 |
| Totais | | | | | |
| Núm. de empresas | 51 | 75 | 41 | 66 | 233 |
| % | 21,9 | 32,2 | 17,6 | 28,3 | 100,0 |
| Investimento subvencionable | 8.811,1 | 24.475,6 | 5.939,5 | 17.297,7 | 56.523,9 |
| % | 15,6 | 43,3 | 10,5 | 30,6 | 100,0 |
| Subvención | 3.995,5 | 9.607,5 | 2.378,9 | 5.976,5 | 21.958,4 |
| % | 18,2 | 43,8 | 10,8 | 27,2 | 100,0 |

Fonte: Dirección Xeral de Desenvolvemento Rural, Consellería do Medio Rural.

(FEAGA) e a través da Orde de 30 de decembro de 2014 para os restantes sectores, financiada, neste caso, polo fondo europeo agrícola de desenvolvemento rural (FEADER). Estas últimas axudas estaban contempladas no Programa de Desenvolvemento Rural (PDR) de Galicia, 2007-2013.

Coa conxunción de ambas as ordes, preténdese, como vén sendo tradicional, prestar un apoio de tipo vertical a un dos sectores clave da industria de Galicia, o agroalimentario. Os maiores investimentos realizáronse no sector vitivinícola da provincia de Pontevedra (8,5 millóns de euros), aínda que, nesta provincia, a subvención concedida ás adegas, 1,8 millóns de euros, coincidiu coas do sector cárnico. Como noutros exercicios, Lugo foi a provincia co valor máis elevado do investimento e da subvención. As industrias lácteas, as cárnicas e as vitivinícolas explican este comportamento. Na provincia da Coruña, a incidencia deste conxunto de axudas foi máis moderada. Destacan os proxectos da industria de alimentación animal e do sector cárnico. Finalmente, Ourense foi a provincia con menor número de proxectos e investimentos. Aínda que é certo que se apoiaron 15 empresas vitivinícolas, o investimento promedio en cada unha foi máis baixo que en Lugo e Pontevedra. Ademais do viño, os proxectos de maior envergadura nesta provincia concentráronse nas industrias cárnicas e nas hortofrutícolas. En todo caso, estes fondos proporcionan un apoio a este sector que non existe noutras actividades industriais, as cales teñen que acollerse a programas de corte horizontal, ou sexa, aqueles dirixidos indistintamente a todos os sectores.

Ademais da incidencia directa na economía de Galicia das actuacións na agroindustria, unha novidade de relevancia, en novembro de 2015, foi a aprobación pola Comisión Europea do Programa de Desenvolvemento Rural (PDR) 2014-2020 de Galicia, documento no que se determinan as prioridades de gasto dos 1.186,4 millóns

Cadro núm. 28

Grao de execución do fondo europeo de pesca, 2007-2013, a 16 de marzo de 2016* en Galicia (en euros)

| Eixes | Gasto programado | | Gasto certificado | | % FEP |
|--|--------------------|--------------------|--------------------|--------------------|-------------|
| | FEP | Custo total | FEP | Custo total | |
| Eixe 1: Medidas de adaptación da frota pesqueira comunitaria | 131.989.927 | 190.440.930 | 118.851.320 | 170.954.671 | 90,0 |
| Eixe 2: Acuicultura, pesca interior, transformación e comercialización de produtos da pesca e da acuicultura | 129.000.378 | 334.248.400 | 111.123.294 | 265.658.967 | 86,1 |
| Eixe 3: Medidas de interese público | 115.701.720 | 154.268.960 | 96.280.979 | 128.374.395 | 83,2 |
| Eixe 4: Desenvolvemento sostible das zonas de pesca | 24.400.000 | 32.533.333 | 17.557.181 | 23.409.575 | 72,0 |
| Eixe 5: Asistencia técnica | 5.236.118 | 6.981.491 | 4.273.171 | 5.697.561 | 81,6 |
| Total | 406.328.143 | 718.473.114 | 348.085.946 | 594.095.169 | 85,7 |

* Os resultados non son definitivos xa que aínda están pendentes varias certificacións.

Os datos refírense exclusivamente á contribución do fondo europeo de pesca dos proxectos da Administración autonómica.

Fonte: Dirección Xeral de Proxectos e Fondos Europeos, Consellería de Facenda, Xunta de Galicia.

de euros que se prevén investir en Galicia neste período, dos que 889,8 millóns de euros serán achegas comunitarias. Entre outras cuestións destaca o mantemento da estratexia Leader, que incidirá sobre máis da metade da cada vez menor poboación rural galega.

Pola súa banda, a actual Consellería do Mar, cofinancia, coa achega dun 75% do fondo europeo de pesca (FEP), un sistema de axudas de apoio aos investimentos en transformación e comercialización de produtos procedentes da pesca, do marisqueo e da acuicultura. As dificultades de tramitación destas axudas en 2014 motivaron que para as peticións dese ano se reservasen 4 millóns de euros para a anualidade de 2014 e 40 millóns para a de 2015.

No cadro 28 recóllese a execución do FEP, 2007-2013 a 16 de marzo de 2016 no referente á Administración galega. Esta comunidade absorbeu 406,3 millóns de euros dos 930,8 millóns programados para as catro comunidades autónomas do obxectivo converxencia (Andalucía, Estremadura, Castela-A Mancha e Galicia) no período 2007-2013. Ás restantes comunidades correspondéronlle 186,2 millóns de euros. Compróbase como o grao de execución foi, aínda con datos provisionais, do 85,7%. Recordemos que no desenvolvemento do novo fondo europeo marítimo e da pesca (FEMP) está previsto que, ata 2020, Galicia reciba algo máis de 371 millóns de euros.

V. Sector exterior

- O comercio externo galego alcanzou en 2015 un récord nas exportacións, 18.830,9 millóns de euros, o que supón un incremento do 5,7%. As importacións aumentaron un 4,9%.
- En 2015 logrouse un novo superávit comercial, o segundo máis elevado da historia e, con respecto a 2014, un maior grao de apertura. As exportacións supuxeron o 33,8% do PIB xerado en Galicia.
- As exportacións representaron o 7,5% do total español, o que consolidou Galicia no sexto posto do *ranking* estatal por comunidades autónomas.
- A maior parte dos grupos arancelarios relevantes incrementaron as súas exportacións. Material de transporte mantivo o liderado, se ben, en 2015, sobresaíu o incremento do 14,2% de materiais téxtiles e confección.
- En importacións, perdeu peso relativo o grupo minerais e combustibles minerais. O crecemento dun 23,3% de material de transporte levou este grupo a alcanzar un máximo histórico.
- O grao de concentración das exportacións foi moi similar ao das importacións. Este grao aumentou nos últimos anos debido a un maior peso do comercio dos principais capítulos arancelarios. En todo caso, a estrutura comercial en 2015 está máis diversificada que a de principios deste século.
- Ante a maior concentración das compravendas dentro de cada un dos cinco capítulos máis relevantes, o índice de comercio intraindustrial galego alcanzou o valor máis alto da serie histórica.
- O 74,5% do valor exportado en 2015 dirixíase cara á Unión Europea, territorio do que provén o 59% das importacións galegas.
- Francia, Portugal e Italia seguen ocupando os tres primeiros lugares tanto no *ranking* exportador como importador.
- O valor do IED recibido por Galicia en 2015 foi de 85,1 millóns de euros. O 68% do total corresponde á compra dos estaleiros do grupo Rodman polo *holding* de capital chinés-angolano China Sonangol.
- O valor do IED emitido alcanzou os 1.099,9 millóns de euros. Deles, 1.031,3 millóns destináronse á adquisición de propiedades ou á construción de edificios.

Comercio exterior de mercancías

En 2015, as exportacións galegas ao estranxeiro diminuíron en volume un 0,8% con respecto a 2014, mentres que as importacións aumentaron un 4,2%. Pola contra, en termos monetarios, o valor das exportacións en euros incrementouse un 5,7% e o das importacións, un 4,9%. Estes resultados, como tamén os do conxunto de España, difiren dos alcanzados polo comercio mundial. As estimacións realizadas en abril de 2016 pola Organización Mundial do Comercio (OMC) indican que o comercio de mercancías no mundo creceu en 2015 un 2,8% en volume, mentres que o seu valor en dólares caeu un 13% e situouse en 16,5 billóns, fronte aos 19 billóns alcanzados en 2014.

En todo caso, a taxa do 2,8% do crecemento en volume alcanzouse nun contexto de incremento das exportacións en todos os continentes (cadro 1), se ben en 2015 sobresaíu a recuperación do comercio interno na Unión Europea, territorio ao que se dirixen maioritariamente os fluxos comerciais de Galicia. O menor crecemento de América do Norte debeuse a un freo no comercio de Estados Unidos, evolución contraria á dos países produtores de petróleo, nos que as súas exportacións aumentaron notablemente.

Ante este comportamento en 2015, as previsións da OMC para o comercio no mundo en 2016 apuntan cara a unha taxa de incremento, en volume, idéntica á de 2015, un 2,8%. Esta estimación realizouse co suposto dun crecemento do PIB mundial do 2,4%, baixo a expectativa de que o menor crecemento nas economías desenvolvidas será compensado cun maior incremento nas economías en desenvolvemento e emerxentes. Estímase que as exportacións crezan a un mesmo ritmo en ambos os territorios, aínda que é probable que as importacións medren máis nas economías desenvolvidas (3,3%) que nas economías en desenvolvemento e emerxentes (1,8%). Asia converterase no principal motor das exportacións, mentres persistirá o declive en América Central e do Sur nas importacións. Como se aprecia no cadro 1, en Europa estímase un aumento do 3,1% nas exportacións e do 3,2% nas importacións.

Cadro núm. 1

Evolución do comercio mundial de mercancías en volume. Taxas de variación interanuais (en %)

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016* | 2017* |
|---|------|------|------|------|-------|-------|
| Comercio mundial | 2,2 | 2,4 | 2,8 | 2,8 | 2,8 | 3,6 |
| Exportacións | | | | | | |
| Economías desenvolvidas | 1,1 | 1,7 | 2,4 | 2,6 | 2,9 | 3,8 |
| Economías en desenvolvemento e emerxentes | 3,8 | 3,8 | 3,1 | 3,3 | 2,8 | 3,3 |
| Ámerica do Norte | 4,5 | 2,8 | 4,1 | 0,8 | 3,1 | 4,0 |
| Ámerica do Sur e Central | 0,9 | 1,2 | -1,8 | 1,3 | 1,9 | 1,9 |
| Europa | 0,8 | 1,7 | 2,0 | 3,7 | 3,1 | 4,1 |
| Asia | 2,7 | 5,0 | 4,8 | 3,1 | 3,4 | 4,0 |
| Outros territorios | 3,9 | 0,7 | 0,0 | 3,9 | 0,4 | 0,4 |
| Importacións | | | | | | |
| Economías desenvolvidas | -0,1 | -0,2 | 3,5 | 4,5 | 3,3 | 4,1 |
| Economías en desenvolvemento e emerxentes | 4,9 | 5,0 | 2,1 | 0,2 | 1,8 | 3,1 |
| Ámerica do Norte | 3,2 | 1,2 | 4,7 | 6,5 | 4,1 | 5,3 |
| Ámerica do Sur e Central | 0,7 | 3,6 | -2,2 | -5,8 | -4,5 | 5,1 |
| Europa | -1,8 | -0,3 | 3,2 | 4,3 | 3,2 | 3,7 |
| Asia | 3,7 | 4,8 | 3,3 | 1,8 | 3,2 | 3,3 |
| Outros territorios | 9,9 | 3,7 | -0,5 | -3,7 | -1,0 | 1,0 |

* Previsión publicada o 7 de abril de 2016.

Fonte: Secretaría da OMC.

A OMC manifestou dúbidas sobre as súas propias previsións para 2016 e 2017, que entende que poidan ser demasiado optimistas unha vez que constatou a perda da confianza de empresarios e consumidores en Estados Unidos e Europa. Tamén teme unha volta á inestabilidade financeira en Asia, que reduciría o seu crecemento, que podería contrarrestarse por un maior dinamismo en Europa ante as políticas monetarias máis expansivas do Banco Central Europeo. Malia todo iso, entende que o crecemento de 2017 será superior ao de 2016 (a súa estimación é do 3,6%), aínda que dependerá do comportamento das economías emerxentes e da evolución da situación financeira.

Segundo a OMC no comercio de mercancías mundial, as exportacións españolas, medidas en termos monetarios, representaban en 2015 o 1,7% das efectuadas en todo o mundo, e España ocupaba o posto 18 no *ranking* internacional. A porcentaxe galega era, nese ano, o 7,5% do total español. O peso nas importacións españolas no mundo era do 1,8%, o que situaba España no posto 15. Nese caso, a porcentaxe galega caía ao 5,5%. Tanto en importacións como exportacións, o comercio de mercancías galego está moi concentrado en automoción, confección de pezas de vestir, combustibles

minerais e produtos da pesca. A súa traxectoria en 2015, nestes e nos outros sectores, será estudada con detalle nas próximas páxinas. Este conxunto de bens, no contexto do comercio mundial, tivo unha evolución negativa. Medidos en termos monetarios, os combustibles minerais foron os responsables de máis da metade do descenso do fluxo de comercio do mundo. Tamén contribuíron á desaceleración os produtos manufacturados e os do sector primario. A OMC constata que a confección contribuíu moi pouco ao crecemento do comercio mundial, sector que en Galicia, segundo a información da Secretaria de Estado de Comercio, foi un dos principais motores do crecemento do seu comercio.

Indicábase anteriormente que as exportacións galegas, medidas en volume, caeron en 2015 un 0,8%. No cadro 2 compróbase como iso non foi debido ás vendas de combustibles minerais, grupo de bens no que o peso do exportado se incrementou un 45,1%. Doutra banda, o incremento do peso do importado destes mesmos produtos petrolíferos nun 11,9% compensou a caída dun 1,9% do resto de bens, polo que as importacións totais galegas aumentaron, en volume, un 4,2%. Non obstante, o peso dos produtos é unha unidade de medida heteroxénea que non serve para realizar un estudo comparado sobre a evolución dos diferentes grupos de bens que se comercializan (o peso dun barco ou dun automóbil nada ten que ver co das pezas de vestir). Neste capítulo, a medida que se utilizará para a análise será o valor monetario dos produtos exportados e importados.

Cadro núm. 2

Evolución en volume do comercio de mercancías en Galicia e España

Taxas de variación interanuais (en %)

| | | 2013 | 2014 | 2015* |
|---|--------------|-------|-------|-------|
| Galicia | | | | |
| Total | Exportacións | 12,5 | -7,8 | -0,8 |
| | Importacións | -10,8 | -2,2 | 4,2 |
| Total sen combustibles e aceites minerais | Exportacións | 7,2 | -3,2 | -8,9 |
| | Importacións | -2,9 | 6,3 | -1,9 |
| Combustibles e aceites minerais | Exportacións | 43,1 | -27,1 | 45,1 |
| | Importacións | -17,8 | -11,1 | 11,9 |
| España | | | | |
| Total | Exportacións | 3,9 | 7,8 | 1,2 |
| | Importacións | -3,7 | 7,7 | 3,4 |
| Total sen combustibles e aceites minerais | Exportacións | 3,5 | 7,0 | 2,5 |
| | Importacións | -0,1 | 10,0 | 2,8 |
| Combustibles e aceites minerais | Exportacións | 5,6 | 11,0 | -4,2 |
| | Importacións | -6,7 | 5,6 | 4,0 |

* Datos provisionais.

Fonte: DataComex, Ministerio de Economía e Competitividade.

Gráfico 1

Evolución do comercio galego co estranxeiro (en millóns de euros)

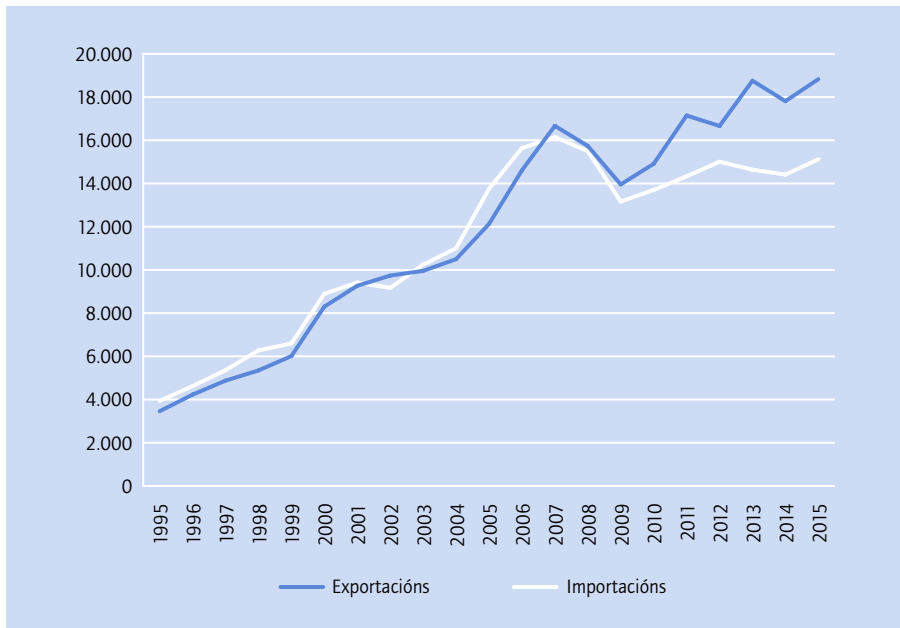
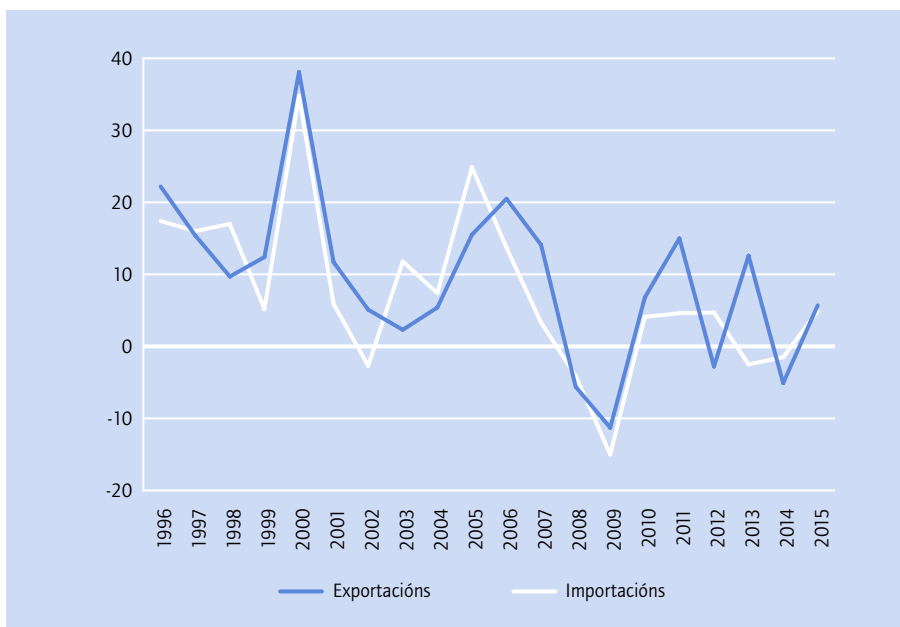


Gráfico 2

Comercio galego co estranxeiro. Taxas de variación interanuais (en %)



Cadro núm. 3

Evolución do comercio externo galego e español (en millóns de euros)

| | 2006 | 2008 | 2010 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|-----------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| Galicia | | | | | | | |
| Exportacións | 14.611,6 | 15.739,7 | 14.911,9 | 16.662,8 | 18.758,2 | 17.809,7 | 18.830,9 |
| Importacións | 15.639,4 | 15.496,2 | 13.699,7 | 15.008,9 | 14.639,5 | 14.413,3 | 15.120,5 |
| Saldo comercial | -1.027,8 | 243,5 | 1.212,2 | 1.653,9 | 4.118,7 | 3.396,4 | 3.710,4 |
| Taxa de cobertura (%) | 93,43 | 101,57 | 108,85 | 111,02 | 128,13 | 123,56 | 124,54 |
| Grao de apertura | 0,58 | 0,53 | 0,50 | 0,59 | 0,62 | 0,60 | 0,61 |
| % exportacións no PIB | 28,01 | 26,87 | 26,15 | 30,83 | 34,80 | 33,07 | 33,81 |
| España | | | | | | | |
| Exportacións | 170.438,6 | 189.227,9 | 186.780,1 | 226.114,6 | 235.814,1 | 240.581,8 | 250.241,3 |
| Importacións | 262.687,2 | 283.387,8 | 240.055,9 | 257.945,6 | 252.346,8 | 265.556,6 | 274.415,2 |
| Saldo comercial | -92.248,6 | -94.159,9 | -53.275,8 | -31.831,0 | -16.532,7 | -24.974,8 | -24.173,9 |
| Taxa de cobertura (%) | 64,88 | 66,77 | 77,81 | 87,66 | 93,45 | 90,60 | 91,19 |
| Grao de apertura | 0,47 | 0,42 | 0,39 | 0,46 | 0,47 | 0,49 | 0,49 |
| % exportacións no PIB | 16,91 | 16,95 | 17,28 | 21,68 | 22,87 | 23,11 | 23,14 |

Fonte: DataComex, Ministerio de Economía e Competitividade e Contabilidade Rexional de España, Base 2010 e INE.

O cadro 3 recolle a evolución agregada nos últimos anos do comercio externo galego e español. En 2015 en Galicia, coas cifras provisionais proporcionadas polo Ministerio de Economía e Competitividade, alcanzouse un récord no valor monetario do exportado cun total de 18.830,9 millóns de euros, contía que supón, como se sinalou, un incremento do 5,7% con respecto a 2014 e moi próxima á xa alcanzada en 2013 que, con datos definitivos, se elevou a 18.758,1 millóns de euros. Doutra banda, tamén se produciu unha recuperación do valor do importado tras as caídas observadas en 2013 e 2014. O incremento desta variable nun 4,9% supuxo que o valor alcanzado, 15.120,5 millóns de euros, aproximase aos logrados nos anos anteriores á crise. O récord exportador permitiu un novo superávit comercial en 2015, o segundo máis elevado da historia tras o de 2013, e un maior grao de apertura da economía galega cara ao estranxeiro, de tal modo que as exportacións supuxeron un 33,8% do PIB xerado en Galicia, porcentaxe de novo só superada polo alcanzado en 2013. Avánzase así cara ao obxectivo trazado na Axenda da Competitividade Industrial Galicia Industria 4.0 de alcanzar en 2020 o 40%.

A comparativa do conxunto de España con Galicia no comportamento das variables básicas do comercio co estranxeiro reflicte aspectos comúns, pero tamén notables diferenzas. En ambos os territorios rexistrouse unha traxectoria expansiva tanto na evolución das exportacións como das importacións. Nas dúas variables, o crecemento galego foi maior ca o de España, onde o valor do exportado aumentou un 4% e o do importado o fixo nun 3,3%. Con todo, malia esta evolución relativamente similar, en

España mantense un saldo comercial negativo, ben é certo que inferior ao existente no comezo da crise (94.159,9 millóns de euros en 2008 fronte a 24.173,9 millóns en 2015). Este déficit segue sendo un lastre no comportamento da economía, aínda que se contrarresta, desde a perspectiva da balanza de pagos, cos elevados superávits da balanza de servizos e en particular polo bo comportamento da conta de turismo e viaxes. Doutra banda, a dimensión económica dos dous territorios analizados (o PIB xerado en Galicia en 2015 representa o 5,15% do español) pode suxerir que, ante o menor mercado interno galego, tanto o grao de apertura como o peso das exportacións no PIB ten que ser maior. Non obstante, cómpre lembrar que unha parte importante do comercio galego, que neste capítulo non se analiza, é co resto de España, polo que o valor destas dúas variables parece indicar unha presenza de mercancías galegas nos mercados internacionais superior, en termos relativos, á do conxunto de España. Esta maior apertura galega ao estranxeiro contrarrestou a caída na demanda do mercado español nestes longos anos de crise. No cadro 3 apréciase que a diferenza a favor de Galicia do grao de apertura, con respecto a España, é de 12 centésimas e a diferenza no peso das exportacións sobre o PIB é de máis de 10 puntos porcentuais.

As exportacións galegas representaban en 2015 o 7,5% do total español, o que consolidaba a comunidade autónoma no sexto posto do *ránking* estatal, coa particularidade de que a cuarta parte do valor total do exportado por España se realizaba desde Cataluña. En Galicia, o aumento dun 5,7% das exportacións produciuse nun contexto de crecemento de todos os grupos arancelarios relevantes. O espectacular incremento das exportacións de materiais téxtiles e confección (14,2%), estimuladas pola evolución da facturación internacional da multinacional galega Inditex, foi o principal factor explicativo desta variación. Este grupo arancelario foi aumentando paulatinamente o seu peso relativo no valor das exportacións, ata o extremo de que as cifras actuais se aproximan moito ao sector de material de transporte, líder nas vendas galegas ao estranxeiro nas últimas décadas. Dentro do grupo de materiais téxtiles e confección, os capítulos de pezas de vestir de punto e pezas de vestir non de punto captaban o 90,8% das exportacións totais en 2015. Nese ano estes dous capítulos representaban o 21,6% do total cando, antes do inicio da crise, en 2007, esta porcentaxe se reducía ao 12,6%. En termos monetarios, o valor da exportación en 2015 de pezas de vestir non de punto duplicaba a efectuada en 2007. A evolución dos dous capítulos arancelarios máis importantes deste grupo, aínda que fortalece a contía das cifras exportadoras galegas (representan o 40,2% do total exportado por España), pon, ao mesmo tempo de relevo, a escasa incidencia real na economía destas transaccións. No capítulo deste informe no que se analiza a industria galega, móstrase que o total do facturado en 2014 na agrupación téxtil, confección, coiro e calzado foi de 1.548,1 millóns de euros, que contrasta cun valor do exportado de 4.432,1 millóns. Ambas as cifras poñen de manifesto o forte peso do comercializado desde os centros loxísticos galegos de produtos que se fabrican noutros territorios. Doutra banda, e como cabería esperar, estes produtos diríxense a múltiples lugares da xeografía mundial, pero temos que destacar como principais puntos de destino a nosa contorna máis próxima dentro da Unión Europea: Francia, Italia, Portugal, Reino Unido e Alemaña.

Cadro núm. 4

Estrutura do comercio exterior de Galicia por grupos arancelarios. Ano 2015*

| Capítulos | Grupos | Produtos | Importacións | | | Exportacións | | | Taxa de cobertura (%) | Índice de vantaxe comparativa revelada |
|--------------|--------|--|------------------|--------------|-------------------|------------------|--------------|-------------------|-----------------------|--|
| | | | Millóns de euros | % | TVI (%) 2015-2014 | Millóns de euros | % | TVI (%) 2015-2014 | | |
| 01/05 | I | Animais, peixes e moluscos, leite e ovos | 1.772,4 | 11,7 | 15,8 | 1.628,3 | 8,6 | 9,3 | 91,9 | -4,2 |
| 06/14 | II | Vexetais, froitos, café e sementes | 380,0 | 2,5 | 12,3 | 195,2 | 1,0 | 10,1 | 51,4 | -32,1 |
| 15 | III | Graxas e aceites vexetais e animais | 99,5 | 0,7 | -10,7 | 37,8 | 0,2 | 14,8 | 38,0 | -45,0 |
| 16/24 | IV | Produtos de alimentación | 569,1 | 3,8 | 14,6 | 710,2 | 3,8 | 7,5 | 124,8 | 11,0 |
| 25/27 | V | Minerais e combustibles minerais | 2.497,5 | 16,5 | -18,0 | 1.047,5 | 5,6 | 0,0 | 41,9 | -40,9 |
| 28/38 | VI | Produtos químicos | 373,7 | 2,5 | -27,1 | 677,2 | 3,6 | 8,9 | 181,2 | 28,9 |
| 39/40 | VII | Plástico, caucho e as súas manufacturas | 371,7 | 2,5 | 11,2 | 229,3 | 1,2 | 6,7 | 61,7 | -23,7 |
| 41/43 | VIII | Peles, coiros e as súas manufacturas | 67,8 | 0,4 | -5,7 | 225,5 | 1,2 | 15,2 | 332,5 | 53,8 |
| 44/46 | IX | Madeira e as súas manufacturas | 113,7 | 0,8 | -19,7 | 403,5 | 2,1 | -7,1 | 354,9 | 56,0 |
| 47/49 | X | Pastas papeleiras, papel e edición | 158,0 | 1,0 | -13,7 | 235,4 | 1,3 | -24,2 | 149,0 | 19,7 |
| 50/63 | XI | Materias téxtiles e confección | 1.957,3 | 12,9 | 2,9 | 4.485,0 | 23,8 | 14,2 | 229,1 | 39,2 |
| 64/67 | XII | Calzado, paraugas e sombreiros | 82,6 | 0,5 | 26,6 | 378,2 | 2,0 | 11,1 | 457,8 | 64,1 |
| 68/70 | XIII | Produtos da pedra, cemento, cerámica e vidro | 60,2 | 0,4 | 23,6 | 374,2 | 2,0 | -0,5 | 621,9 | 72,3 |
| 71 | XIV | Xoiería | 12,8 | 0,1 | -5,5 | 24,5 | 0,1 | -14,0 | 191,1 | 31,3 |
| 72/83 | XV | Metais e as súas manufacturas, ferramentas | 1.131,3 | 7,5 | -2,6 | 1.229,5 | 6,5 | 0,5 | 108,7 | 4,2 |
| 84/85 | XVI | Caldeiras, maquinaria e material eléctrico | 1.127,6 | 7,5 | 25,2 | 1.265,4 | 6,7 | 3,7 | 112,2 | 5,8 |
| 86/89 | XVII | Material de transporte | 4.077,9 | 27,0 | 23,3 | 5.213,3 | 27,7 | 3,4 | 127,8 | 12,2 |
| 90/92 | XVIII | Instrumentos de precisión e reloxaaría | 58,4 | 0,4 | 26,3 | 51,0 | 0,3 | -6,8 | 87,4 | -6,7 |
| 93 | XIX | Armas | 2,3 | 0,0 | 288,8 | 0,1 | 0,0 | -64,1 | 2,6 | -94,8 |
| 94/96 | XX | Mobiliario, artigos de recreo e varios | 197,2 | 1,3 | 0,7 | 218,8 | 1,2 | 17,3 | 110,9 | 5,2 |
| 97 | XXI | Obxectos de arte e non clasificados | 0,7 | 0,0 | 89,5 | 2,0 | 0,0 | 4.482,6 | 286,4 | 48,2 |
| 98-99 | | Non clasificados | 8,7 | 0,1 | 78,6 | 199,1 | 1,1 | -10,9 | 2.287,2 | 91,6 |
| Total | | | 15.120,5 | 100,0 | 4,9 | 18.830,9 | 100,0 | 5,7 | 124,5 | 10,9 |

* Datos provisionais.

Fonte: DataComex, Ministerio de Economía e Competitividade.

Na estrutura exportadora galega, o grupo de material de transporte mantivo o seu liderado (representa o 27,7% do valor total) aínda que o incremento experimentado en 2015, un 3,4%, foi inferior ao crecemento medio. O 98,6% do total concentrouse no capítulo de vehículos automóbiles, xa que neste exercicio apenas si houbo transaccións no sector naval. Ante a diferente evolución dos dous principais grupos de bens, cabe afirmar, grosso modo, que a traxectoria exportadora galega nos últimos anos se concentra nun sistemático aumento no peso relativo da confección fronte a unha significativa caída de material de transporte. Estes últimos bens, tras absorber o 45,5% do total exportado en 2007 pasaron, en 2015, a representar o 27,7%. O seu destino principal segue sendo Francia, país que concentra as dúas terceiras partes do total exportado, debido, sobre todo, ás estratexias comercializadoras da multinacional PSA. O funcionamento da autopista do mar entre Vigo e Nantes-Saint Nazaire facilita o tráfico destas mercancías, evita as tradicionais complexidades do transporte por estrada, e, por tanto, potencia o comercio entre Galicia e Francia.

Como se comentou, os dous grupos antes citados absorberon máis da metade do valor total do exportado por Galicia. O seu elevado peso relativo minimiza o alcanzado por outras actividades. En 2015 en só catro dos grupos restantes o valor das exportacións excedeu os 1000 millóns de euros. Coa súa incorporación xa se alcanzaría o 79% do valor total. O terceiro grupo cuantitativamente máis importante é o de animais, peixe, moluscos, leite e outros. Deste conxunto de produtos, en Galicia predominan os pesqueiros. Trátase dunha actividade que tradicionalmente ten peso na estrutura comercial galega dada a súa importancia na comunidade. Os resultados de 2015 mostran un incremento das exportacións nun 9,3% e cun valor relativamente similar ao importado. Os produtos galegos do sector pesqueiro diríxense principalmente a Portugal, Italia e Francia e, xa a unha gran distancia, figura como cuarto país de destino Vietnam.

O cuarto grupo, que representa un 6,7% das exportacións galegas é o que reúne as caldeiras, a maquinaria e o material eléctrico, experimentou un crecemento do 3,7% en 2015. Os dous principais tipos de bens nos que se concentra o comercio son, por unha banda, os grupos electróxicos relacionados coa produción de enerxía eólica, e, por outra, a exportación de cegoñais para o sector da automoción. Os principais destinos foron Alemaña, Francia e Portugal.

Cun peso similar ao grupo anterior e cunhas vendas estancadas figura en quinta posición o grupo dos metais e as súas manufacturas. Como nos exercicios anteriores, os principais produtos comercializados son os derivados do aluminio e a fundición de ferro e aceiro e as súas manufacturas. Proveñen principalmente de Alcoa en San Cibrao (Lugo) e de Megasa en Narón (A Coruña). Os principais países de destino son Portugal, Francia, Alemaña e Alxeria.

Un quinto grupo, cunha evolución que tamén permaneceu estancada en valor en 2015, é o denominado minerais e combustibles minerais, cuxo principal capítulo é combustibles e aceites minerais. As súas transaccións en pouco afectan o conxunto da economía de Galicia xa que son o froito das estratexias comerciais da factoría Repsol. As vendas dirixíronse principalmente a Estados Unidos, Países Baixos, Portugal, Xibraltar e Marrocos.

Dos restantes sectores cabe destacar o incremento dun 7,5% en produtos da alimentación, grupo no que, en valor, predomina a conserva de peixe, xa que 3 de cada 4 euros exportados de produtos de alimentación por Galicia foron desta actividade, a cal se incrementou nun 5,7%. No entanto, neste epígrafe temos que destacar a progresiva importancia que vai adquirindo a exportación de viños.

Canto ao conxunto de grupos menos dinámicos cabe apuntar os malos resultados do sector de madeira e as súas manufacturas. A caída nas exportacións nun 7,1%, cunha facturación de 403,5 millóns de euros supón unha recaída na senda de crecemento que esta actividade mantivo nos anos de crise.

Pola súa banda, as importacións efectuadas desde Galicia incrementáronse un 4,9% en 2015. O seu peso no conxunto de España foi do 5,5%, porcentaxe inferior á das exportacións, pero catro décimas superior á do PIB. Como as exportacións, tamén ocupa o sexto lugar no *ránking* importador das comunidades autónomas españolas nas que Cataluña e Madrid teñen un peso predominante.

Tradicionalmente a estrutura das importacións de bens en Galicia caracterízase polo elevado peso de dous grupos arancelarios: material de transporte e minerais e combustibles metálicos. Iso debeuse ás provisións de bens intermedios e finais adquiridos pola industria da automoción e á compra de petróleo por parte de Repsol para a refinería da Coruña. Así, no referente aos combustibles, en determinados anos a súa incidencia fora tan determinante que era o principal factor explicativo da evolución do valor da importación total realizada por Galicia. Sen ir máis lonxe, en 2012 estas transaccións representaban o 30,4% do total e este grupo lideraba o *ránking* importador galego a notable distancia de material de transporte que, nese ano, tan só representaba o 13%. Desde entón, a caída na cantidade do petróleo importado e, posteriormente, a evolución do prezo motivou unha redución da facturación. No capítulo combustibles minerais rexistráronse en 2012 unhas compras de algo máis de 12,9 millóns de toneladas por un valor total de 4.361,7 millóns de euros. En 2015 pasáronse a adquirir un total de 10,6 millóns de toneladas por un valor de 2.283,8 millóns de euros, ou sexa, a factura reduciuse a case a metade. Os descenso dos prezos do cru foron determinantes nos resultados de 2015. Con respecto a 2014, mentres en peso se incrementaron as compras de cru nun 11,9%, o valor do importado caeu nun 19,7%. Esta situación conduciu a que o grupo de minerais e combustibles minerais en 2015 absorbese o 16,5% das importacións totais, 10,5 puntos menos que material de transporte, grupo que alcanzou en 2015 os valores históricos máximos, moito máis altos dos obtidos nos anos anteriores á crise.

O grupo de material de transporte, coa súa actividade concentrada no sector da automoción, importou en 2015 bens por valor de 4.077,9 millóns de euros fronte a unha facturación total en 2014 dese sector en Galicia de 6.561,4 millóns (segundo a Enquisa Industrial a Empresas). A información amosa unha maior dependencia externa dos bens intermedios na produción galega o que non é, en principio, unha boa noticia. Estes produtos seguen procedendo moi maioritariamente de Francia (un 76,4%) aínda que tamén son relevantes as compras a Portugal (5,8%), país veciño no que se están localizando empresas de compoñentes que teñen como cliente a factoría

viguesa, e Eslovaquia (4,4%), lugar no que o grupo PSA dispón dunha factoría que compite coa galega. En todo caso, o peso das importacións de material de transporte na estrutura de importacións foi do 27%, unha porcentaxe non alcanzada desde 2006 e elemento explicativo fundamental no crecemento das importacións totais galegas nun 4,9%.

Tras estes dous grupos máis significativos, a continuación seguen sobresaíndo, cun peso relativamente similar, materiais téxtiles e confección e o grupo animais, peixe e moluscos, leite e ovos. Mentres nas exportacións o primeiro destes grupos ameazaba o liderado de material de transporte ao crecer un 14,2%, as súas importacións permaneceron estancadas con respecto ao ano anterior cun peso relativo do 12,9%. Nótese (cadro 4) que o valor do exportado é máis do dobre que o importado, o que dalgunha forma revela o peso das comunidades autónomas españolas na provisión deste tipo de bens. Canto ao segundo grupo, a pesca acapara a práctica totalidade do valor importado. En 2015 rexistrouse un incremento dun 15,8% debido a unha maior achega de produtos pesqueiros dos máis importantes caladoiros: Portugal (25,8%), Marrocos (24,2%), Arxentina (cun incremento dun 21,2%), Francia (14,5%), Illas Malvinas (13,4%) e Namibia (4,8%).

Os outros dous grupos arancelarios cun valor das importacións superior aos 1000 millóns de euros tamén tiñan un peso relativo alto en exportacións e presentan un saldo comercial equilibrado. Son caldeiras, maquinaria e material eléctrico e o grupo metais e as súas manufacturas. A evolución de ambos foi asimétrica. O primeiro experimentou un crecemento dun 25,2%, tendo como principais mercados Alemaña, China, Italia e Dinamarca. Esta evolución positiva é unha boa noticia para a economía de Galicia, xa que as importacións neste grupo denotan unha revitalización da formación bruta de capital. Non obstante, temos que subliñar que unha parte importante do gasto correspóndese con bens intermedios destinados ao sector da automoción. Canto ao segundo, concentrado nas transaccións de aluminio e na fundición de ferro e aceiro, como nas exportacións, obsérvase un descenso no valor do importado con respecto a 2014, debido á unha menor facturación dos produtos intermedios do ferro procedente de Francia e Portugal.

No relativo aos outros grupos arancelarios constátase un sensible incremento nas importacións de produtos de alimentación nos seus dous capítulos máis relevantes, conservas de peixe, cunha maior entrada de produtos finais procedentes, sobre todo, de Ecuador e Chile, países nos que as empresas conserveiras galegas contan con instalacións; e de residuos da industria alimentaria, que proceden principalmente de Arxentina, país do que se importan, sobre todo, residuos sólidos do aceite de soia. En contraposición, foi elevada a caída en importacións de produtos químicos, da madeira e de pasta de papel.

O saldo comercial de 3.396,4 millóns de euros supuxo unha achega positiva das transaccións de mercancías co estranxeiro ao PIB galego. No entanto, as contas económicas elaboradas polo IGE estiman que en 2015 a achega, no seu conxunto, do sector exterior (incluídas as transaccións coas restantes comunidades autónomas) foi negativa xa que a exportación de bens e servizos se incrementou, en termos nominais,

un 3,9%, porcentaxe inferior ao aumento do 4,5% das importacións, o que motivou un saldo deficitario por valor de 1.162,5 millóns de euros.

Unha vez descritas as liñas xerais do comportamento do comercio galego co estranxeiro en 2015, e do mesmo xeito a como xa se fixo no informe de 2014, esta análise complétase cunha comparación da estrutura do comercio en 2008 e 2015, tendo en conta o nivel tecnolóxico dos bens comercializados. Para iso recórrase á clasificación proporcionada por EUROSTAT adaptada á CNAE-2009. Obviamente, nesta caracterización só se consideran os bens que xera a industria transformadora, xa que carece de sentido introducir os produtos do sector primario ou os obtidos pola industria extractiva, xa sexan minerais ou produtos enerxéticos. Tamén resulta evidente que canto máis elevado sexa o nivel de agregación, máis bens heteroxéneos se han de introducir en cada grupo e, por tanto, menos certa será esta clasificación. Non é de estrañar que tras os epígrafes de niveis tecnolóxicos baixos ou medio-baixos se oculten bens de tecnoloxía media-alta ou alta e viceversa. Hase de considerar, tamén, que o número de sectores que se agrupan en cada nivel tecnolóxico son moi diferentes, baste indicar que tan só tres actividades son consideradas como de nivel alto.

En todo caso e tendo en conta as limitacións antes sinaladas, en 2008 e en 2015, o comercio externo galego, tanto na vertente das exportacións como no das importacións, estaba especializado en bens de tecnoloxía medio-alta, debido ao peso da automoción, e en produtos de tecnoloxía baixa dada a importancia das transaccións dos bens xerados pola industria da alimentación e da confección de pezas de vestir. Nas exportacións, o forte liderado de vendas da automoción en 2008 conduciu a que case a metade do valor do comercializado, en concreto un 48,1%, se considerase proveniente de produtos de tecnoloxía media-alta. O menor valor das exportacións desta actividade industrial en 2015 xunto ao xa comentado espectacular incremento das vendas de confección e a suba da alimentación, motivou que nese exercicio predominasen as vendas de produtos caracterizados como de tecnoloxía baixa aínda que, en non poucas ocasións, incorporan complexas tecnoloxías de deseño.

En suma, tanto en 2008 como en 2015, as exportacións de bens de tecnoloxía alta son, nun contexto xeral, irrelevantes en termos cuantitativos na economía galega, xa que non superan o 1% do total, coa peculiaridade de que nos anos da crise se constatou unha forte baixada do comercio da industria farmacéutica, mentres creceu o de produtos electrónicos, informáticos e ópticos, aínda que sempre en cifras moi modestas. Polo de agora non se aprecia un especial dinamismo nas transaccións dunha industria de interese e con potencialidades no contexto galego como é o sector aeronáutico.

Canto aos bens de tecnoloxía media-alta, a caída das vendas en fabricación de vehículos de motor en 2015 con respecto a 2008 eclipsou a evolución doutras actividades. Este grupo de bens pasou de representar o 48,1% ao 38,5%, aínda que se aprecia unha recuperación da industria química e de maquinaria e equipo, de indubidable interese para a economía de Galicia.

O peso das exportacións de produtos caracterizados como de tecnoloxía media-baixa apenas variou entre 2008 e 2015, un 15,7% e un 16% respectivamente.

Cadro núm. 5

Evolución do comercio externo en Galicia por nivel tecnolóxico (en millóns de euros)

| Nivel tecnolóxico | Denominación | Exportacións | | Importacións | |
|-------------------|--|----------------|----------------|----------------|----------------|
| | | 2008 | 2015* | 2008 | 2015* |
| Alto | 21 Fabricación de produtos farmacéuticos | 82,6 | 22,9 | 395,0 | 67,8 |
| | 26 Fabricación de produtos informáticos, electrónicos e ópticos | 52,9 | 116,4 | 188,6 | 143,3 |
| | 303 Construción aeronáutica e espacial | 0,4 | 2,9 | 2,3 | 3,0 |
| | Total nivel tecnolóxico alto | 135,8 | 142,2 | 585,9 | 214,1 |
| | % sobre o total | 0,9 | 0,8 | 5,0 | 1,8 |
| Medio-Alto | 20 Industria química | 328,7 | 606,6 | 542,2 | 457,3 |
| | 254 Fabricación de armas e municións | 1,3 | 0,0 | 0,6 | 2,3 |
| | 27 Fabricación de material e equipo eléctrico | 661,2 | 567,2 | 482,9 | 310,0 |
| | 28 Fabricación de maquinaria e equipo | 335,6 | 602,5 | 514,7 | 667,9 |
| | 29 Fabricación de vehículos de motor | 5.821,2 | 5.152,5 | 2.604,8 | 4.111,7 |
| | 302 Fabricación de locomotoras e material ferroviario | 0,1 | 0,2 | 3,7 | 0,2 |
| | 304 Fabricación de vehículos militares | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 |
| | 309 Fabricación doutro material de transporte | 5,8 | 2,0 | 21,7 | 12,9 |
| | 325 Fabricación de instrumentos e subministracións médicas e odontolóxicas | 4,2 | 6,5 | 8,7 | 20,7 |
| | Total nivel tecnolóxico medio-alto | 7.158,2 | 6.937,5 | 4.179,3 | 5.582,9 |
| | % sobre o total | 48,1 | 38,5 | 35,7 | 45,7 |
| Medio-Baixo | 182 Reprodución de soportes gravados | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 |
| | 19 Coquerías e refino de petróleo | 548,6 | 805,7 | 630,6 | 301,2 |
| | 22 Fabricación de produtos de caucho e plástico | 118,0 | 200,9 | 198,4 | 214,4 |
| | 23 Fabricación doutros produtos minerais non metálicos | 337,0 | 417,5 | 149,7 | 68,7 |
| | 24 Metalurxia; produtos de ferro, aceiro e ferroaleacións | 970,1 | 989,9 | 1.374,4 | 750,9 |
| | 25 Fabricación de produtos metálicos (excepto maquinaria e equipo e 254) | 201,9 | 400,5 | 265,0 | 275,6 |
| | 301 Construción naval | 164,4 | 70,5 | 57,9 | 5,9 |
| | 33 Reparación e instalación de maquinaria e equipo | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 |
| | Total nivel tecnolóxico medio-baixo | 2.340,0 | 2.884,9 | 2.676,1 | 1.616,7 |
| | % sobre o total | 15,7 | 16,0 | 22,9 | 13,2 |

[Continúa] ▶

Cadro núm. 5 (continuación)

Evolución do comercio externo en Galicia por nivel tecnolóxico (en millóns de euros)

| Nivel tecnolóxico | Denominación | Exportacións | | Importacións | |
|-------------------|--------------------------------------|-----------------|-----------------|-----------------|----------------|
| | | 2008 | 2015* | 2008 | 2015* |
| Baixo | 10 Industria da alimentación | 1.580,2 | 2.161,1 | 1.720,2 | 2.239,8 |
| | 11 Fabricación de bebidas | 31,7 | 58,2 | 12,4 | 24,8 |
| | 12 Industria do tabaco | 0,2 | 2,1 | 0,0 | 0,0 |
| | 13 Industria téxtil | 303,0 | 418,4 | 405,3 | 489,0 |
| | 14 Confección de pezas de vestir | 2.288,5 | 4.145,8 | 1.387,2 | 1.480,1 |
| | 15 Industria do coiro e do calzado | 267,9 | 487,5 | 70,7 | 115,4 |
| | 16 Industria da madeira e do corcho | 332,8 | 330,1 | 266,3 | 95,7 |
| | 17 Industria do papel | 303,2 | 232,8 | 166,1 | 157,0 |
| | 181 Artes gráficas | 0,8 | 0,4 | 0,1 | 1,5 |
| | 31 Fabricación de mobles | 71,0 | 164,2 | 171,6 | 141,4 |
| | 32 Outras industrias manufactureiras | 66,1 | 53,3 | 56,1 | 50,4 |
| | Total nivel tecnolóxico baixo | 5.245,3 | 8.054,0 | 4.256,0 | 4.795,3 |
| | % sobre o total | 35,3 | 44,7 | 36,4 | 39,3 |
| Total | 14.879,3 | 18.018,6 | 11.697,2 | 12.209,0 | |

* Datos provisionais.

Fonte: DataComex, Ministerio de Economía e Competitividade.

Refino de petróleo, metalurxia, produtos metálicos e construción naval son os produtos máis relevantes no comercio de Galicia. O maior ou menor peso ou as oscilacións anuais neste grupo de bens dependen das estratexias comerciais que puntualmente vaian adoptando a industria do petróleo ou as empresas importantes de metalurxia, pero, sobre todo, da evolución do sector naval cuxas cifras de vendas (sempre moi aleatorias dependendo dos momentos de entrega dun buque), foron, en 2015, moi baixas.

Finalmente, polos motivos xa indicados, o conxunto de bens exportados descritos como de tecnoloxía baixa pasou de absorber en 2008 un 35,3% do valor total a un 44,7% en 2015. Aínda que o peso da confección e da alimentación eclipsa a evolución observada noutros bens deste mesmo grupo tecnolóxico, conséntase unha certa expansión na fabricación de mobles e na de bebidas. Doutra banda, seguramente, acompañando a evolución da confección, creceron as vendas dos produtos téxtiles, así como do coiro e do calzado.

Canto aos produtos importados, a crise no sector farmacéutico reduciu a compra destes bens, así como tamén diminuíu a adquisición de produtos informáticos, polo que o peso do segmento de bens de tecnoloxía alta pasou de representar o 5% en 2008 a tan só o 1,8% en 2015. Pola contra, o crecemento nas importacións dos produtos da automoción supuxo que, de representaren os bens de tecnoloxía media-alta un

Gráfico 3

Evolución do índice de concentración do comercio externo galego
Índice de Hirschmann

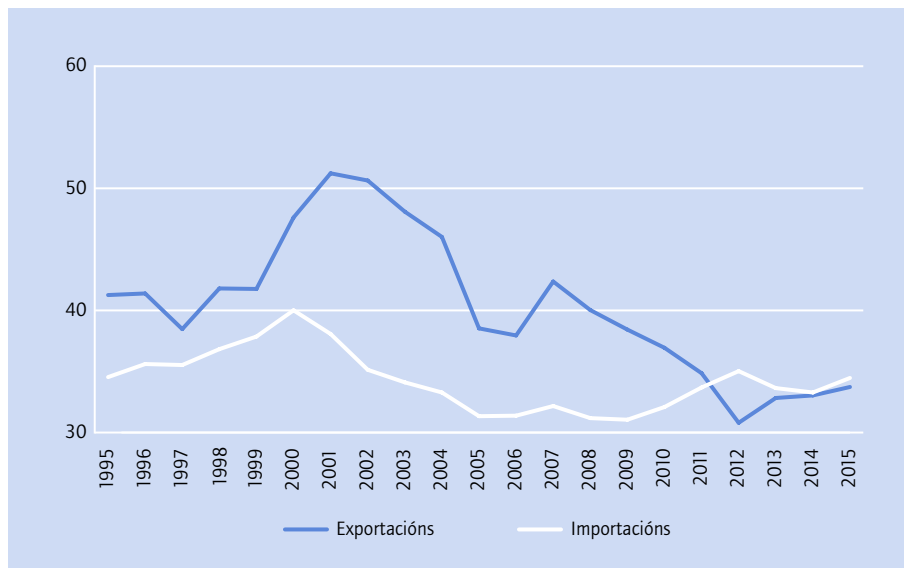
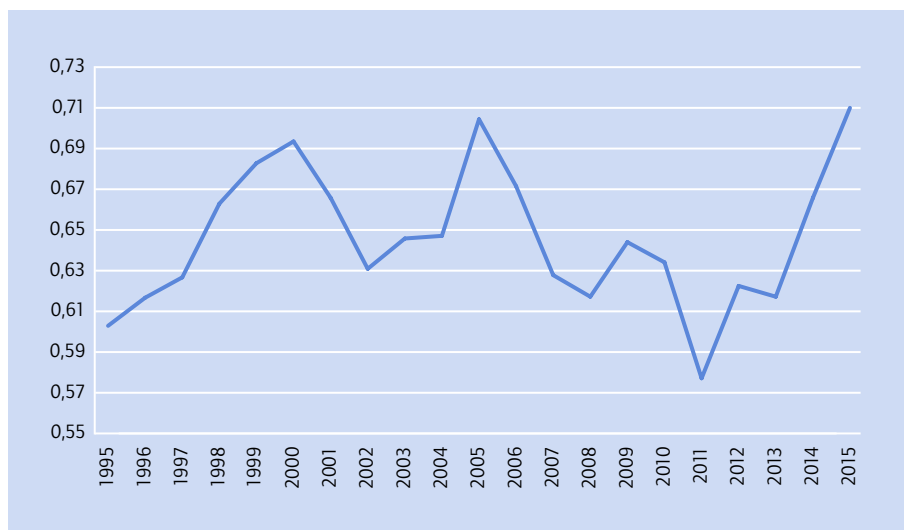


Gráfico 4

Evolución do índice de comercio intraindustrial exterior galego
Índice de Grubel e Lloyd



35,7% do total en 2008, se pasase ao 45,7% en 2015. Por este motivo, a maior parte do valor das importacións pertence a ese grupo de bens entre os que tamén convén destacar o crecemento nas compras de maquinaria e equipo. Esta ganancia de 10 puntos case coincide cunha perda similar no valor das importacións de produtos de tecnoloxía media-baixa, debido á caída dos prezos do refino de petróleo, pero, sobre todo, á redución á metade das compras do sector de metalurxia e produtos de ferro. Finalmente, e a diferenza da evolución das exportacións, a estabilización do comercio de pezas de vestir contrarrestou o impulso observado na industria da alimentación, aínda que o peso relativo dos bens definidos como de tecnoloxía baixa case subiu tres puntos en 2015 (39,3%) con respecto a 2008 (36,4%).

O peso relativo en 2015 das exportacións galegas de cinco dos 98 capítulos arancelarios existentes (peixes, crustáceos e moluscos; combustibles e aceites minerais; pezas de vestir de punto; pezas de vestir non de punto; e vehículos automóbiles) é do 60,3%. Eses mesmos capítulos no lado das importacións representan o 62,6%. Estas porcentaxes amosan a persistencia de certas características estruturais do comercio externo galego que se mantiveron nas últimas décadas. Así, coa mera observación da distribución por capítulos arancelarios das exportacións e importacións galegas apréciase a existencia dunha elevada concentración e un notable comercio intraindustrial, ou sexa, moitos dos bens que se exportan agrúpanse nos mesmos capítulos dunha boa parte dos produtos que se importan. Isto confírmase cos resultados obtidos da utilización de números índices relativos á estrutura exportadora e importadora. Un modo tradicional de medir o grao de concentración consiste na utilización do índice de Hirschmann, indicador tradicional nas análises de medición da competencia imperfecta nos mercados de bens e ao que tamén se recorre no comercio exterior. Este índice utilízase sen normalizar e, pola súa construción, o seu valor poderá oscilar entre 100 (máxima concentración, todo o comercio se realiza nun capítulo arancelario) e 10,1 (máxima dispersión, o valor do comercializado será o mesmo en cada un dos 98 capítulos arancelarios). No gráfico 3 obsérvase que, desde 2013, o grao de concentración de exportacións é moi similar ao das importacións, aínda que este grao aumentou nos últimos anos debido ao crecemento experimentado polos principais capítulos arancelarios. Tradicionalmente non fora así, xa que as exportacións, centradas na automoción e os seus compoñentes, aparecían máis concentradas que as importacións. Aquelas alcanzaron un máximo en 2001 (o valor do índice foi de 51,2, máis de 13 puntos superior ao das importacións) e desde entón, con oscilacións, mantívose unha traxectoria descendente, ata alcanzar un mínimo en 2012 cun valor de 30,8, cifra inferior en máis de catro puntos á das importacións. Desde ese último ano, o índice das importacións superou o das exportacións (en 2015, 34,5 e 33,7, respectivamente), pero, en ambos os casos, cunha estrutura comercial máis diversificada á alcanzada nos primeiros anos deste século.

O ideal para a interpretación deste índice sería comparar a estrutura comercial galega coa de territorios similares canto ao volume da súa economía e o seu grao de apertura ao exterior. Con respecto ao conxunto da economía española, os valores galegos son, loxicamente, máis elevados. O índice en 2015 de exportación español foi

Cadro núm. 6

Evolución do comercio exterior en Galicia e España (en millóns de euros)

| | Exportacións | | | | |
|-------------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|
| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015* |
| Galicia | | | | | |
| Zona Euro | 10.826,9 | 9.734,7 | 10.727,0 | 11.068,1 | 11.735,0 |
| Resto UE-28 | 1.442,6 | 1.561,5 | 1.830,9 | 1.747,2 | 2.292,0 |
| Resto de Europa | 1.610,9 | 1.067,4 | 1.218,5 | 1.028,5 | 1.020,0 |
| África | 1.032,2 | 1.346,3 | 1.523,9 | 1.119,5 | 976,6 |
| América | 1.203,2 | 1.427,8 | 1.773,2 | 1.679,8 | 1.695,8 |
| Asia | 806,5 | 863,9 | 890,2 | 951,1 | 958,0 |
| Oceanía | 63,0 | 548,4 | 633,9 | 88,7 | 17,1 |
| Sen determinar | 161,0 | 112,8 | 160,5 | 126,9 | 136,5 |
| Total | 17.146,3 | 16.662,8 | 18.758,2 | 17.809,7 | 18.830,9 |
| España | | | | | |
| Zona euro | 113.860,0 | 113.208,9 | 115.887,3 | 120.228,6 | 126.243,9 |
| Resto UE-28 | 26.486,0 | 26.141,7 | 28.829,1 | 29.722,5 | 33.542,9 |
| Resto de Europa | 16.064,5 | 17.281,2 | 16.408,6 | 15.319,7 | 14.263,1 |
| África | 11.678,7 | 15.189,4 | 16.612,0 | 16.306,2 | 16.339,3 |
| América | 21.361,7 | 24.353,2 | 25.288,8 | 26.291,4 | 28.156,4 |
| Asia | 16.805,0 | 18.974,6 | 20.942,3 | 22.692,0 | 23.916,8 |
| Oceanía | 1.736,3 | 2.388,9 | 2.694,4 | 1.798,8 | 1.949,8 |
| Sen determinar | 7.238,2 | 8.576,6 | 9.151,6 | 8.222,7 | 5.829,2 |
| Total | 215.230,4 | 226.114,6 | 235.814,1 | 240.581,8 | 250.241,3 |
| % Galicia/España | | | | | |
| Zona euro | 9,5 | 8,6 | 9,3 | 9,2 | 9,3 |
| Resto UE-28 | 5,4 | 6,0 | 6,4 | 5,9 | 6,8 |
| Resto de Europa | 10,0 | 6,2 | 7,4 | 6,7 | 7,2 |
| África | 8,8 | 8,9 | 9,2 | 6,9 | 6,0 |
| América | 5,6 | 5,9 | 7,0 | 6,4 | 6,0 |
| Asia | 4,8 | 4,6 | 4,3 | 4,2 | 4,0 |
| Oceanía | 3,6 | 23,0 | 23,5 | 4,9 | 0,9 |
| Sen determinar | 2,2 | 1,3 | 1,8 | 1,5 | 2,3 |
| Total | 8,0 | 7,4 | 8,0 | 7,4 | 7,5 |

[Continúa] ▶

Cadro núm. 6 (continuación)

Evolución do comercio exterior en Galicia e España (en millóns de euros)

| | Importacións | | | | |
|-------------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|
| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015* |
| Galicia | | | | | |
| Zona euro | 5.740,6 | 6.024,9 | 6.235,5 | 7.261,3 | 7.826,3 |
| Resto UE-28 | 1.515,1 | 1.208,3 | 1.377,9 | 1.331,0 | 1.091,0 |
| Resto de Europa | 1.298,4 | 1.162,9 | 1.026,3 | 830,6 | 828,7 |
| África | 1.696,3 | 2.482,5 | 2.008,6 | 1.439,4 | 1.559,2 |
| América | 2.529,0 | 2.535,5 | 2.465,0 | 2.066,4 | 1.992,8 |
| Asia | 1.484,4 | 1.504,5 | 1.324,9 | 1.404,0 | 1.727,3 |
| Oceanía | 39,6 | 62,6 | 75,7 | 42,9 | 52,4 |
| Sen determinar | 28,9 | 27,7 | 125,7 | 37,7 | 42,6 |
| Total | 14.332,3 | 15.008,9 | 14.639,5 | 14.413,3 | 15.120,5 |
| España | | | | | |
| Zona euro | 112.472,9 | 105.902,8 | 105.314,6 | 114.353,6 | 122.222,7 |
| Resto UE-28 | 24.304,0 | 22.355,5 | 22.729,5 | 25.789,0 | 29.352,8 |
| Resto de Europa | 18.110,6 | 18.058,0 | 18.300,6 | 17.427,3 | 14.842,0 |
| África | 23.446,0 | 27.837,3 | 28.327,3 | 28.130,0 | 23.924,8 |
| América | 29.500,9 | 32.462,7 | 30.320,6 | 29.122,7 | 29.284,3 |
| Asia | 51.871,1 | 47.667,5 | 44.065,2 | 47.511,4 | 51.917,8 |
| Oceanía | 1.184,1 | 887,0 | 665,5 | 888,8 | 773,9 |
| Sen determinar | 2.251,1 | 2.774,8 | 2.623,4 | 2.333,7 | 2.096,9 |
| Total | 263.140,7 | 257.945,6 | 252.346,8 | 265.556,6 | 274.415,2 |
| % Galicia/España | | | | | |
| Zona euro | 5,1 | 5,7 | 5,9 | 6,3 | 6,4 |
| Resto UE-28 | 6,2 | 5,4 | 6,1 | 5,2 | 3,7 |
| Resto de Europa | 7,2 | 6,4 | 5,6 | 4,8 | 5,6 |
| África | 7,2 | 8,9 | 7,1 | 5,1 | 6,5 |
| América | 8,6 | 7,8 | 8,1 | 7,1 | 6,8 |
| Asia | 2,9 | 3,2 | 3,0 | 3,0 | 3,3 |
| Oceanía | 3,3 | 7,1 | 11,4 | 4,8 | 6,8 |
| Sen determinar | 1,3 | 1,0 | 4,8 | 1,6 | 2,0 |
| Total | 5,4 | 5,8 | 5,8 | 5,4 | 5,5 |

* Datos provisionais.

Fonte: DataComex, Ministerio de Economía e Competitividade.

23,6, e o de importación, 24,8. Obsérvase que no conxunto do Estado, do mesmo xeito que en Galicia, as exportacións están máis diversificadas.

Outro aspecto estrutural do comercio externo galego é o seu carácter intraindustrial. Neste tipo de análise adóitase indagar que peso relativo ten este tipo de comercio fronte ao interindustrial e tamén se observa a calidade dos produtos que se intercambian dentro do mesmo agregado. Distínguese, así, entre un comercio de tipo vertical, no que se comercializan produtos de calidades distintas, fronte ao tipo horizontal, no que as calidades son similares. No caso galego, no comercio intraindustrial dos capítulos arancelarios máis relevantes, as exportacións son de máis calidade que as importacións, considerando as diferenzas de prezos entre vendas e compras. Para centrarnos no peso relativo de ambos os comercios (intraindustrial e interindustrial) utilizamos, como xa se fixo nos informes anteriores, o índice de Grubel e Lloyd sen corrixir, o cal, pola súa elaboración, pode oscilar entre 0 (todo o comercio é interindustrial) e 1 (todo o comercio ten un carácter intraindustrial). O valor deste índice desde 1995 ata 2015 recóllese no gráfico 4. A novidade é que o índice en 2015 alcanzou o valor máis elevado da serie. No gráfico apréciase que en 2011 se alcanzou un mínimo, pero, a partir de aí, o comercio intraindustrial foi adquirindo cada vez unha maior relevancia, ata o punto de que en 2015 representaba o 71% do comercio total fronte ao 58% de 2011. Iso débese, sobre todo, a unha concentración das compravendas dentro de cada un dos cinco capítulos máis relevantes.

Tres de cada catro euros exportados desde Galicia dirixíanse cara a países da Unión Europea e o 62,3% do total comercializábanse na zona euro. Estes resultados describen o peso determinante das transaccións que se realizan no espazo económico común, sen as trabas e as esixencias que xorden de actuar no resto de territorios. Polo demais, a información obtida tamén mostra que, en termos relativos, desde Galicia se exporta máis á zona euro que o que se fai noutros territorios españois. De feito, o peso relativo das exportacións galegas cara a esta zona, con respecto ás efectuadas polo conxunto de España, é do 9,3% (en 2015 aumentaron un 6%), cando o peso total do exportado é do 7,5%.

Excluindo as exportacións á Unión Europea, o valor do comercializado en 2015 reduciuse a 4.667,5 millóns de euros. Esta cifra é inferior á de 2014, 4.867,6 millóns, debido, como se aprecia no cadro 6, aos descenso nas vendas dirixidas cara ao resto de Europa, África e Oceanía e á estabilización das realizadas en América e Asia. As vantaxes do mercado único, están encubriendo as dificultades da economía galega para lograr que as súas mercancías penetren noutros espazos económicos. É máis, as cifras de exportación dos dous últimos anos rebelan unha sensible desaceleración neses mercados. O valor do exportado caeu nun 19,4% en 2014, e un 4,1%, en 2015.

As vendas ao resto de Europa descenderon un 0,8% ante a finalización da venda de buques de guerra (operacións puntuais) a Noruega e a desaceleración que experimentou o mercado ruso nas dúas partidas determinantes das nosas exportacións cara a ese país, pezas de vestir e vehículos automóbiles. Esta desaceleración compenseuse en parte polas maiores vendas do sector da automoción en Turquía.

As exportacións ao continente africano descenderon, en 2015, un 12,8%. Os tres principais clientes, a gran diferenza dos restantes, son Marrocos, Alxeria e Exipto.

Os dous países magrebís absorbían o 68% das vendas totais galegas ao continente africano. Produciuse en ambos unha sensible caída das exportacións debida, no caso de Marrocos, á redución á case a metade do valor do exportado polo sector da automoción, e no de Alxeria a un forte descenso nas vendas dos dous principais capítulos arancelarios: fundición, ferro e aceiro (-37,9%) e vehículos automóbiles (-56,5%). No caso de Exipto, ao que se exporta un terzo do valor do vendido a Alxeria, rexistrouse un incremento do 9,4%, debido a que as vendas de produtos da pesca compensaron os descensos observados do sector da automoción.

As exportacións a Asia e América mantiveron en 2015 un valor moi similar ao de 2014. En Asia apréciase que a caída no comercio con Emiratos Árabes Unidos (non se exportou nese ano ningún ben da partida de produtos petrolíferos, en contraste coas vendas de 30,7 millóns de euros de 2014) e con Xapón (non proseguiu a venda puntual de material relacionado coa enerxía eólica) se contrarrestou cunha maior presenza de produtos de orixe galega en China (principalmente pezas de vestir e automóbiles), Corea do Sur (petróleo) e Israel (vehículos automóbiles).

O continente americano, polos lazos existentes, foi tradicionalmente un mercado moi propicio para o empresariado galego. As exportacións concéntranse en cinco países, Estados Unidos, Arxentina, México, Chile e Brasil, cun peso en 2015 do 80,9% no total de vendas efectuadas nese continente. A evolución do comercio con Estados Unidos, México e Chile foi positiva, pero as exportacións a Arxentina caeron un 19%, e a Brasil, un 23,8%. De novo son as oscilacións nas vendas do sector do automóbil as que motivaron a desaceleración no caso de Arxentina, mentres que operacións puntuais no capítulo de máquinas e aparellos mecánicos efectuadas en 2014 e non continuadas en 2015 lastraron os resultados de Brasil.

As relacións comerciais con Oceanía foron importantes en 2012 e 2013 debido á fabricación nos estaleiros de Navantia na ría de Ferrol, de buques de guerra para a armada australiana. Unha vez entregado este pedido, o comercio con esta zona case desapareceu, xa que en 2015 a contía total exportada foi de tan só 17,1 millóns de euros, o que representa o 0,9% do total español, e suxire que o intenso contacto mantido en todo o período de construción das fragatas non frutificou noutro tipo de relacións comerciais estables co cal, para a maior parte do empresariado galego, este continente é aínda un territorio por explorar ante as súas indubidables potencialidades. Aínda que ben é certo que nos vindeiros anos o fluxo comercial aumentará ante a boa nova do deseño e construción, por parte de Navantia, de dous buques para a armada australiana.

Polo lado das importacións, resulta evidente que o crecemento da actividade económica en Galicia en 2015 impulsou as compras de bens de todo tipo no estranxeiro. Como xa se indicou, este fluxo incrementouse, en termos monetarios, un 4,9%, cun crecemento inferior ao das exportacións.

Os produtos importados proviñeron maioritariamente da Unión Europea (59%) e en especial da zona euro (51%). O peso relativo da Unión Europea apenas variou con respecto a 2014 pero si houbo alteracións nas transaccións cos 28 países, xa que mentres as compras á zona euro aumentaban un 7,8%, as efectuadas no resto caía un 18%. Esta recomposición do comercio explícase, sobre todo, polo notable incremento

que se produciu na adquisición de vehículos de motor e os seus compoñentes procedentes de Francia e Alemaña, o que contrasta coa caída das compras, nun 30,2%, do Reino Unido debido, especialmente, á adquisición de crus.

Canto a outros continentes, obsérvase que creceron con puxanza as importacións procedentes de Asia, un 23%. Tamén, aínda que en menor medida, tras os dous anos anteriores con variacións negativas, creceron as de África, un 8,3%, mentres que as importacións de América proseguiron o seu descenso, tal e como xa ocorrera en 2013 e 2014. Doutra banda, incrementouse este fluxo con Oceanía, aínda que a súa contía, 52,4 millóns de euros, é case anecdótica xa que tan só representaba o 0,3% das importacións totais.

O incremento das transaccións co continente asiático debeuse principalmente á dimensión das compras efectuadas a China e Indonesia. A información dispoñible rebela unha sensible recuperación do comercio con China, que en 2015 chegou a situarse como o quinto país provedor de bens a Galicia e o primeiro fóra da zona euro. O comercio con este coloso asiático realizouse, malia a desaceleración da súa economía, nunha multiplicidade de sectores, aínda que predominan as importacións dos dous capítulos arancelarios de confección de pezas de vestir, de punto e non de punto. Tamén son relevantes as compras de material eléctrico e de telecomunicacións de todo tipo como, por exemplo, teléfonos móbiles. Canto a Indonesia, as importacións caracterizáronse pola adquisición de combustibles, aínda que tamén foron significativos os capítulos de calzado e aceites. Xunto a estes dous países, tamén cómpre sinalar as importacións procedentes de Vietnam, India, Paquistán, Bangladesh, Filipinas, Iraq, Corea do Sur e Xapón. Dos catro primeiros países impórtanse, sobre todo, pezas de vestir, aínda que en India e Vietnam tamén se adquiren produtos pesqueiros. Ademais, de non importar apenas nada, en 2015 disparáronse as compras de conserva de atún a Vietnam, crecendo un 455,5%. Unha situación similar foi a de Filipinas, cuxo fluxo do comercio deste produto creceu un 21,3%; estes dous países son fortes competidores de Galicia. Por outra banda, a estrutura importadora con Galicia é diferente nos dous países máis orientais, Corea do Sur e Xapón. De Xapón adquirense compoñentes de automoción e bombas de aire, mentres que de Corea do Sur, cun incremento das importacións dun 54,2%, as vendas concentráronse en tecidos de fiados (transaccións vinculadas coa traxectoria galega do sector da confección de pezas de vestir) e polímeros de etileno. Finalmente, de non manter relacións comerciais, iniciáronse as importacións, neste caso de produtos petrolíferos, con Iraq.

Como nas exportacións, Alxeria e Marrocos absorberon a maior parte do fluxo importador galego en África, entre ambos, o 38,4%, porcentaxe, no entanto, moi inferior á das exportacións. O fluxo comercial cara a ese continente concéntrase, especialmente, en materias primas. É o caso de Guinea, cun incremento do 15,7%, provedor de minerais de aluminio, de Namibia, de onde se importa peixe, sobre todo pescadas, especie cun incremento do 10,4%, ou de Angola, onde se adquire petróleo e que, como con Iraq, non se realizaron transaccións deste tipo de produtos nos últimos anos. No entanto, unha boa parte do incremento das importacións débese a Sudáfrica, cuxo comercio creceu un 117,7%.

Cadro núm. 7

Estrutura espacial do comercio exterior de Galicia

Principais países de procedencia e destino dos intercambios

| | 2014 | | 2015* | | TVI (%) |
|---------------------|------------------|--------------|------------------|--------------|------------|
| | Millóns de euros | % | Millóns de euros | % | |
| Exportacións | | | | | |
| Francia | 4.892,4 | 27,5 | 4.920,7 | 26,1 | 0,6 |
| Portugal | 2.467,3 | 13,9 | 2.378,5 | 12,6 | -3,6 |
| Italia | 1.287,0 | 7,2 | 1.527,0 | 8,1 | 18,6 |
| Reino Unido | 845,4 | 4,7 | 1.097,1 | 5,8 | 29,8 |
| Alemaña | 817,9 | 4,6 | 990,4 | 5,3 | 21,1 |
| Países Baixos | 537,0 | 3,0 | 711,3 | 3,8 | 32,5 |
| Estados Unidos | 567,6 | 3,2 | 613,7 | 3,3 | 8,1 |
| Polonia | 348,9 | 2,0 | 494,3 | 2,6 | 41,7 |
| Turquía | 408,4 | 2,3 | 488,9 | 2,6 | 19,7 |
| Marrocos | 511,4 | 2,9 | 483,3 | 2,6 | -5,5 |
| Arxentina | 414,7 | 2,3 | 336,0 | 1,8 | -19,0 |
| Resto de países | 4.711,7 | 26,5 | 4.789,7 | 25,4 | 1,7 |
| Total | 17.809,7 | 100,0 | 18.830,9 | 100,0 | 5,7 |
| Importacións | | | | | |
| Francia | 3.246,0 | 22,5 | 3.744,0 | 24,8 | 15,3 |
| Portugal | 1.886,2 | 13,1 | 1.861,8 | 12,3 | -1,3 |
| Italia | 691,6 | 4,8 | 694,2 | 4,6 | 0,4 |
| Alemaña | 636,6 | 4,4 | 685,4 | 4,5 | 7,7 |
| China | 571,8 | 4,0 | 675,0 | 4,5 | 18,1 |
| México | 742,1 | 5,1 | 506,6 | 3,4 | -31,7 |
| Reino Unido | 678,3 | 4,7 | 473,4 | 3,1 | -30,2 |
| Turquía | 380,6 | 2,6 | 411,2 | 2,7 | 8,0 |
| Alxeria | 251,0 | 1,7 | 303,4 | 2,0 | 20,9 |
| Marrocos | 286,8 | 2,0 | 295,4 | 2,0 | 3,0 |
| Estados Unidos | 305,8 | 2,1 | 273,0 | 1,8 | -10,7 |
| Resto de países | 4.736,6 | 32,9 | 5.197,1 | 34,4 | 9,7 |
| Total | 14.413,3 | 100,0 | 15.120,5 | 100,0 | 4,9 |

* Datos provisionais.

Fonte: DataComex, Ministerio de Economía e Competitividade.

Como indicamos, os dous países magrebís, Alxeria e Marrocos, seguen liderando o *ránking* das importacións galegas en África en 2015, perdendo peso Libia, debido a unha menor compra de combustibles. Mentres caía o fluxo exportador cara a Alxeria, aumentaron un 20,8% unhas importacións totalmente centradas na adquisición de combustibles. En 2015, unha maior compra de petróleo compensou a caída nas importacións de gas.

O segundo país cun maior valor das importacións foi Marrocos. Fronte á drástica redución das exportacións, as importacións diríxense a sectores moi diversos, aínda que os principais fluxos teñen por destino as actividades nas que a economía galega está especializada. Os produtos máis relevantes foron pezas de vestir (incrementáronse as compras das pezas que non son de punto e as de punto experimentaron unha forte caída), moluscos (incremento dun 24,9%), compoñentes para a automoción (-42,5%) e conservas de peixe enlatado (sardiñas e xardas) (-3,4%).

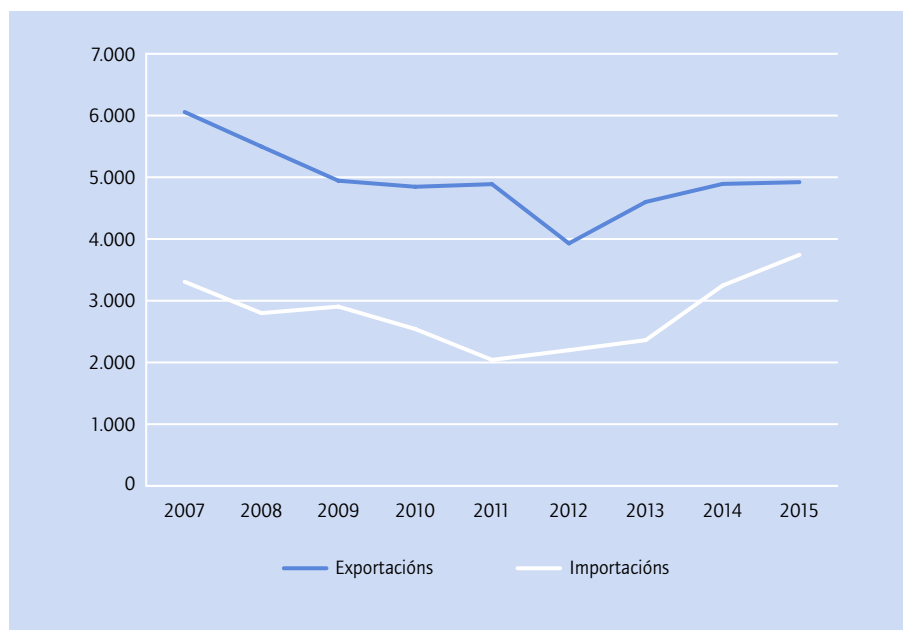
As importacións procedentes de América caeron un 3,6%, explicado en boa medida polo descenso no valor das compras de petróleo de México nun 32,2%, e dos Estados Unidos, nun 57,7%. Neste último país o notable descenso compensouse co incremento nas transaccións de produtos da pesca (surimi, pescada e produtos conxelados) e de produtos farmacéuticos. A evolución negativa na compra de cru non compensou un maior fluxo exportador de Arxentina e as Illas Malvinas en pesca, de Ecuador en conservas de atún, e de produtos petrolíferos procedentes de Venezuela e Colombia.

Na traxectoria seguida polo comercio galego no exterior en 2015 observamos anteriormente que o 74,5% do valor das exportacións e o 59% das importacións procedía da Unión Europea, por iso non é de estrañar que, no *ránking* dos dez primeiros países, sete pertencen a este club europeo

en exportacións e cinco en importacións. No fluxo exportador destaca en 2015, con respecto a exercicios anteriores, a evolución seguida por Polonia, que irrompe neste grupo de 10 países grazas a unha variación das súas compras a Galicia nun 41,7%, debido á expansión do comercio no sector da confección e nos produtos relacionados coa enerxía eólica. Canto ás importacións, o cambio de provedores de cru supuxo unha sensible caída no valor das mercancías compradas a México e ao Reino Unido. No cadro 7 observamos que tres países moi próximos a Galicia, Francia, Portugal e Italia, como nos exercicios anteriores, ocupan os tres primeiros lugares tanto do *ránking* exportador como importador. Esta posición permaneceu inalterada nas últimas décadas nos dous primeiros lugares (Francia e Portugal), aínda que, no lado das exportacións, Italia ocupa o terceiro lugar desde 2004, ano en que substituíu o Reino Unido, e nas importacións situouse nese posto en datas máis recentes, 2014, en lugar de México.

Gráfico 5

Evolución do comercio externo galego con Francia (en millóns de euros)



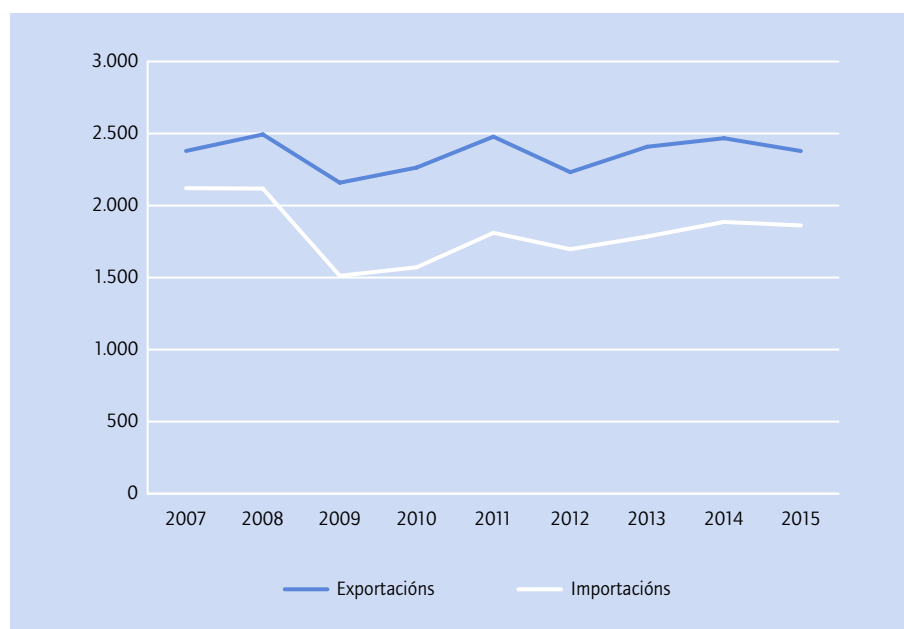
En 2015 as importacións cara a Francia aumentaron un 15,3%, evolución que consolidou o país galo no liderado do *ránking* importador, situación que tamén mantén nas exportacións (avantaxa en máis de 13 puntos o segundo país, Portugal), a pesar do estancamento observado. Esta evolución reduciu o saldo comercial, aínda que mantivo un claro superávit. Como nos exercicios precedentes, o comercio galego con Francia

concentrouse no sector da automoción. En 2015 aumentou o seu peso relativo no fluxo importador e pasou de representar o 75,6% en 2014 ao 83,1%. A porcentaxe dos seguintes capítulos arancelarios máis importantes (fundición, ferro e aceiro; e peixes, crustáceos e moluscos) non superou o 5% do total. Nas exportacións, con todo, o peso dos produtos do sector do automóbil caeu levemente (representaba un 67,4% do total). As vendas galegas ao país galo están máis diversificadas debido a un comercio crecente no sector da confección e a consolidación de mercados tradicionais para a industria galega: conserva de peixe, manufactura da pedra e produtos da pesca, sen esquecer os produtos de aluminio. A evolución deste conxunto de actividades avala a existencia dunhas relacións comerciais máis aló da estratexia de comercialización dos automóviles nas súas plataformas loxísticas do grupo PSA, aínda que o seu peso no contexto global segue sendo determinante.

Pola súa banda, a situación da economía de Portugal e de Galicia nos últimos anos non permitiu unha suba nas relacións comerciais, senón, ao contrario, este fluxo volveu caer en 2015. A estrutura do comercio entre ambos os territorios preséntase moi diversificada, o que implica que se intercambian produtos de todo tipo sen que exista un capítulo arancelario cun peso determinante como no caso de Francia. Pezas de vestir, pesca, madeira, combustibles, aluminio ou animais vivos configuran unha longa lista de bens exportados nunha estrutura na que o capítulo arancelario de maior valor non supera o 12% do total. Pola súa banda, as importacións están algo máis concentradas

Gráfico 6

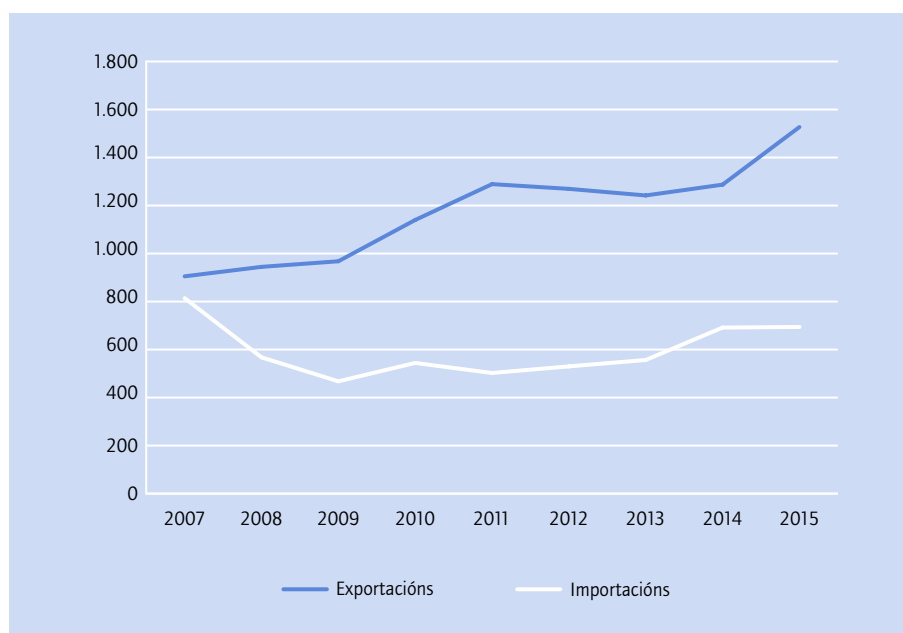
Evolución do comercio externo galego con Portugal (en millóns de euros)



debido aos aprovisionamentos galegos de produtos da confección, en especial de punto (cuxas compras, porén, están decaendo a favor doutros países), e de compoñentes da automoción, sen esquecer o sector pesqueiro e a provisión de produtos da fundición, ferro e aceiro. No conxunto de transaccións, o saldo comercial galego foi, nas últimas décadas, positivo, pero aínda que as cifras de exportacións permaneceron relativamente estabilizadas con respecto aos anos anteriores a crise, nas importacións aínda se está lonxe de recuperar as cifras alcanzadas en 2007 e 2008.

Gráfico 7

Evolución do comercio externo galego con Italia (en millóns de euros)



Finalmente, Italia consolidouse en 2015 como o terceiro país de destino e orixe dos fluxos comerciais galegos. Nese ano ampliouse o superávit no saldo comercial, xa que o crecemento das exportacións nun 18,6% non veu acompañado por unha evolución similar das importacións, que permaneceron estabilizadas. As vendas galegas ao país alpino creceron na maior parte dos sectores relevantes do comercio, pesca, confección, conservas de carne e automoción. Estes resultados suxiren unha penetración galega neste importante mercado europeo cada vez máis consolidada. Canto ás importacións, caeu a compra de materiais téxtiles para a confección, descenso que só en parte foi compensado pola adquisición de maquinaria (capítulo que ocupou o primeiro lugar do *ránking* importador), automóviles e combustibles minerais.

Cadro núm. 8

Distribución do comercio exterior por provincias

| | Importacións | | | | Exportacións | | | |
|----------------|------------------|--------------|------------------|--------------|------------------|--------------|------------------|--------------|
| | 2014 | | 2015* | | 2014 | | 2015* | |
| | Millóns de euros | % | Millóns de euros | % | Millóns de euros | % | Millóns de euros | % |
| A Coruña | 6.775,7 | 47,0 | 6.268,6 | 41,5 | 7.682,2 | 43,1 | 8.277,0 | 44,0 |
| Lugo | 829,5 | 5,8 | 870,5 | 5,8 | 966,3 | 5,4 | 1.131,1 | 6,0 |
| Ourense | 416,7 | 2,9 | 438,7 | 2,9 | 826,7 | 4,6 | 786,0 | 4,2 |
| Pontevedra | 6.391,4 | 44,3 | 7.542,6 | 49,9 | 8.334,5 | 46,8 | 8.636,8 | 45,9 |
| Galicia | 14.413,3 | 100,0 | 15.120,5 | 100,0 | 17.809,7 | 100,0 | 18.830,9 | 100,0 |

* Datos provisionais.

Fonte: DataComex, Ministerio de Economía e Competitividade.

O cuarto país en importancia polo valor das exportacións galegas en 2015 (1.097,1 millóns de euros) é o Reino Unido. No momento de redactar estas páxinas, acábese de celebrar o referendo no que se decidiu a súa saída da UE. Loxicamente, esta decisión terá consecuencias económicas importantes e afectará as relacións comerciais que Galicia mantén co Reino Unido. Dadas as incertezas existentes na actualidade en relación cos prazos e os termos desta separación, aínda é cedo para avaliar con rigor as implicacións dunha decisión que atinxe o proceso de construción europea.

En 2015 seguiu a concentración da actividade comercial co exterior nas transaccións que se realizan desde as provincias da Coruña e Pontevedra. Xa se indicou anteriormente que, no fluxo total de exportacións e importacións, a contía da compravenda que realiza ao estranxeiro un grupo reducido de empresas de certo tamaño, localizadas nas dúas provincias atlánticas, concentra nelas o fluxo comercial galego, deixando case en irrelevante o peso de Lugo e Ourense. A concentración da confección de pezas de vestir, dos combustibles minerais e conservas de peixe na provincia da Coruña e da automoción e a pesca na de Pontevedra, motivan un reparto dos fluxos relativamente equilibrado entre as dúas provincias, coa peculiaridade de que, ao contrario de 2014, en 2015 o valor monetario das importacións de Pontevedra superou ao da Coruña debido a un maior crecemento das compras galegas en automoción e pesca.

Canto a Lugo, 2015 trouxo unha leve expansión no seu comercio externo tanto no fluxo exportador como no importador. O primeiro incrementouse un 17,1% grazas ás vendas no sector do aluminio de Alcoa, que contrarrestou os descensos nas exportacións dos bens para producir enerxía eólica e do valor do leite en bruto con destino a Francia e Italia. O aumento dun 5% nas importacións débese a unha maior entrada de mineral de aluminio, así como de maquinaria e de produtos pesqueiros. Ao contrario que nas restantes provincias galegas, en Ourense descendeu o valor do exportado un 4,9% debido ao menor comercio do sector da pedra natural e da confección de pezas de vestir, o que contrasta co incremento dun 5,3% no valor do importado grazas, precisamente, ao aumento nas compras do sector da confección de pezas de vestir,

que contrarrestou unha menor importación no capítulo de fundición, ferro e aceiro. En todo caso, a balanza comercial ourensá, do mesmo xeito que a das tres restantes provincias, foi positiva.

O investimento estranxeiro directo (IED)

O IED no mundo

Outra das formas de internacionalización da economía prodúcese a través do investimento directo. Nos informes anteriores xa se comentaron as vantaxes e inconvenientes que se adoitan aducir ante este tipo de operacións, nas que o capital produtivo pode entrar nun país ou territorio (IED recibido) ou pode saír del a calquera outro lugar do mundo (IED emitido).

Segundo o último informe anual sobre os investimentos no mundo, publicado pola Conferencia das Nacións Unidas sobre Comercio e Desenvolvemento (UNCTAD), cos últimos datos dispoñibles, referidos a 2014, o comportamento do investimento estranxeiro directo no mundo non foi positivo, xa que as entradas diminuíron un 16,3%. En 2014 contabilizouse un IED de 1,23 billóns de dólares fronte aos 1,47 billóns de 2013 (cadro 9). Esta evolución sorprendeu un tanto aos redactores deste informe, xa que o contexto económico internacional (melloras no PIB, nos fluxos de comercio en volume, na formación bruta de capital e no emprego) facía presaxiar mellores resultados. Achacan este resultado á fragilidade existente na economía mundial, aos elevados riscos xeopolíticos, á incerteza que xeran nos investidores determinadas políticas e, tamén, á realización de elevados desinvestimentos. Aínda así, esperaban que estes resultados fosen conxunturais e que en 2015 se retornase a unha senda de crecemento. Un maior crecemento nas economías máis avanzadas, unhas políticas monetarias máis flexibles, a caída do prezo dos crús como estímulo da demanda e o conxunto de medidas que liberalizan os movementos de capitais son argumentos que inciden nunhas expectativas de crecemento do IED mundial en 2015 en torno a un 11,4%. A UNCTAD estima un investimento de 1,4 billóns de dólares en 2015, coa expectativa de que este crecemento se consolide en 2016 e 2017, con 1,5 billóns e 1,7 billóns de dólares de investimento, respectivamente. Os datos dispoñibles de 2015 parecen confirmar esta previsión, aínda que podería modificarse ante a crecente incerteza sobre a evolución económica da zona euro, as tensións políticas ou a vulnerabilidade dos países emerxentes.

Neste contexto xeral, cos resultados de 2014, apréciase que o crecemento do IED en Asia, principal continente receptor, contrarrestou a evolución negativa de Europa e América. A entrada de IED en Europa estivo caendo desde 2012 e en 2014 fíxoo nun 11,3%, mentres que en América do Norte, a venda de Verizon por Vodafone, fixo que as entradas nese ano se reducisen á metade. En América Latina e no Caribe descendieron un 14,5% e o IED de África mantívose estable.

A UNCTAD clasifica os países en tres grupos: (a) desenvolvidos (membros da OCDE, salvo Chile, México, Corea do Sur e Turquía, os socios da Unión Europea que non están

Cadro núm. 9

Evolución do investimento directo estranxeiro (IED) no mundo

| A. Miles de millóns de dólares | | | | | | |
|--------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| | Entradas | | | Saídas | | |
| | 2012 | 2013 | 2014 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Economías desenvolvidas | 679 | 697 | 499 | 873 | 834 | 823 |
| Economías en desenvolvemento | 639 | 671 | 681 | 357 | 381 | 468 |
| Economías en transición | 85 | 100 | 48 | 54 | 91 | 63 |
| Europa | 401 | 326 | 289 | 376 | 317 | 316 |
| África | 56 | 54 | 54 | 12 | 16 | 13 |
| Asia Oriental e Sudoriental | 321 | 348 | 381 | 266 | 292 | 383 |
| Asia Meridional | 32 | 36 | 41 | 10 | 2 | 11 |
| Asia Occidental | 48 | 45 | 43 | 23 | 41 | 38 |
| América do Norte | 209 | 301 | 146 | 365 | 379 | 390 |
| América Latina e Caribe | 178 | 186 | 159 | 44 | 28 | 23 |
| Oceanía | 4 | 3 | 3 | 2 | 1 | 0 |
| Resto | 154 | 168 | 112 | 186 | 230 | 180 |
| Total mundial | 1.403 | 1.467 | 1.228 | 1.284 | 1.306 | 1.354 |

| B. Porcentaxes | | | | | | |
|------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| | Entradas | | | Saídas | | |
| | 2012 | 2013 | 2014 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Economías desenvolvidas | 48,4 | 47,5 | 40,6 | 68,0 | 63,9 | 60,8 |
| Economías en desenvolvemento | 45,5 | 45,7 | 55,5 | 27,8 | 29,2 | 34,6 |
| Economías en transición | 6,1 | 6,8 | 3,9 | 4,2 | 7,0 | 4,7 |
| Europa | 28,6 | 22,2 | 23,5 | 29,3 | 24,3 | 23,3 |
| África | 4,0 | 3,7 | 4,4 | 0,9 | 1,2 | 1,0 |
| Asia Oriental e Sudoriental | 22,9 | 23,7 | 31,0 | 20,7 | 22,4 | 28,3 |
| Asia Meridional | 2,3 | 2,5 | 3,3 | 0,8 | 0,2 | 0,8 |
| Asia Occidental | 3,4 | 3,1 | 3,5 | 1,8 | 3,1 | 2,8 |
| América do Norte | 14,9 | 20,5 | 11,9 | 28,4 | 29,0 | 28,8 |
| América Latina e Caribe | 12,7 | 12,7 | 12,9 | 3,4 | 2,1 | 1,7 |
| Oceanía | 0,3 | 0,2 | 0,2 | 0,2 | 0,1 | 0,0 |
| Resto | 11,0 | 11,5 | 9,1 | 14,5 | 17,6 | 13,3 |
| Total mundial | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |

Fonte: UNCTAD, Informe sobre as inversións no mundo no 2015.

na OCDE, e Andorra, Bermudas, Liechtenstein, Mónaco e San Mariño), (b) en transición (os países de Europa suroriental, a antiga Comunidade de Estados Independentes e Xeorxia) e (c) en desenvolvemento (os restantes países, coa peculiaridade de que China se trata separadamente de Hong Kong, Macau e Taiwán). Pois ben, no cadro 9 apréciase como as principais entradas se produciron neste último grupo de países, grazas ao impulso de Asia. China pasou a ocupar o primeiro lugar como país receptor de IED en 2014 en detrimento de Estados Unidos. Hong Kong ocupou o segundo posto, Singapur, o quinto, e India, o noveno. As economías en transición experimentaron un notable descenso debido ao freo investidor de Rusia, país que pasou do quinto posto ao 16, mentres que tamén foi moi elevada a caída do IED recibido polas economías desenvolvidas. A desaceleración foi moi importante en Europa, especialmente en Bélxica, Francia, Irlanda, Finlandia e Suíza, mentres que aumentou en Gran Bretaña, que ocupa o cuarto lugar no mundo e mantén a súa posición como principal receptor de IED en Europa. En entradas, España ocupou o posto 12 no *ránking* mundial, o mesmo lugar que no ano anterior.

A diferenza das entradas, nas saídas, ou sexa no IED emitido, as economías desenvolvidas son, como parece lóxico, as que maioritariamente invisten no exterior. Nestes países este fluxo mantívose estable en 2014 grazas, sobre todo, a Alemaña (primeiro país emisor de IED en Europa e quinto no mundo) e Francia que compensou a caída doutros territorios. España, no *ránking* mundial, pasou do posto 14 ao 12. Neste grupo de países destaca o descenso dun 16% do IED emitido por Xapón. No cadro 9 obsérvase como este fluxo aumentou en 2014 nas economías en desenvolvemento, mentres que descendeu nas de transición.

Doutra banda, unha enquisa realizada a empresas líderes mundiais en xaneiro de 2015, base para o informe de consultaría A. T. Kearney, indica que aproximadamente dous terzos das empresas tiñan intención en 2016 de volver aos niveis de investimento de antes da crise. Esta consultora elabora un índice de confianza do IED no que sitúan España no lugar 17, nunha clasificación liderada por Estados Unidos, China e Reino Unido. O informe móstrase optimista sobre a evolución dos fluxos de investimento estranxeiro no mundo e subliña que «os datos sinalan que hai un interese renovado nos investimentos internacionais». O maior optimismo rexistrouse entre os investidores asiáticos, que manifestan a súa preferencia polos mercados fronteirizos.

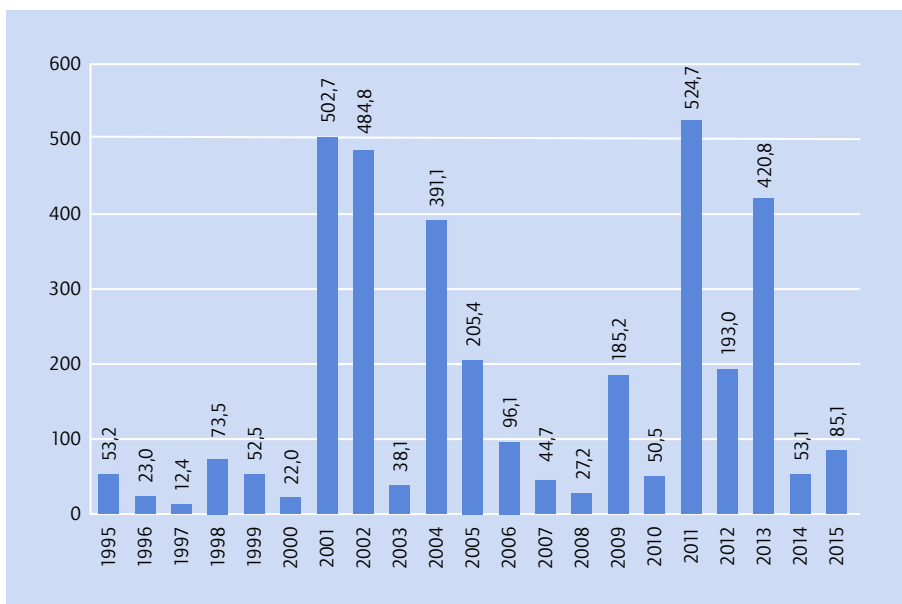
Ante esta evolución do IED no mundo, o fluxo galego, tanto de entradas como de saídas, seguiu en 2015 a traxectoria que se comenta a continuación.

O IED recibido declarado no Rexistro de Investimentos Exteriores en Galicia

Os datos provisionais en 2015 do Rexistro de Investimentos Exteriores cuantifican en 85,1 millóns de euros a achega de capital procedente do estranxeiro a Galicia. Esta cifra supón unha variación positiva dun 60,2% con respecto a 2014, variación moi elevada, que, en ningún caso, ha de facernos crer que os fluxos de capital externo

Gráfico 8

Evolución do IED recibido por Galicia (en millóns de euros)



están sendo un motor de crecemento da economía de Galicia. Estes fluxos foron moi volátiles nas últimas décadas precisamente pola súa escasa contía. Así unha ou dúas operacións de certa envergadura adoitan condicionar uns resultados, polo demais escasos. No gráfico 8 obsérvase que o dato provisional de 2015 é maior que o de 2014, pero tamén é sensiblemente inferior ao dos tres anos anteriores.

O impulso positivo que para a economía poida ter unha inxección de capital fóraño produtivo depende da característica do investimento que se realice. Non é o mesmo que se destine á xeración de actividades novas, que esixen instalacións e a creación de postos de traballo, o que se denomina *greenfield*, a que estas se dirixan á mera adquisición de sociedades xa existentes, nas que a transmisión da propiedade modifica os ámbitos de decisión, aínda que estas actuacións si poderían achegar unha dotación adicional de capital o que permitiría mellorar a posición competitiva desas empresas, en ocasións con problemas de viabilidade. En Galicia os investimentos realizados nos últimos anos centráronse na adquisición de sociedades xa existentes e, polo xeral, obedeceron á toma de posicións de investidores estranxeiros aproveitando a situación económica e de localización desta comunidade autónoma.

Como xa se indicou nos informes precedentes, as estatísticas que figuran nos diversos cadros deste epígrafe recollen o conxunto de operacións que realizan os non residentes na participación de sociedades españolas non cotizadas, unha participación superior ao 10% en sociedades cotizadas, a dotación ou ampliación de sucursais a empresas estranxeiras e investimentos en cooperativas, fundacións ou agrupacións de

interese económico no que o capital investido supere os 3.005.060,52 euros. Estas estatísticas proceden do Rexistro de Investimentos Exteriores. Temos que recordar que, malia a normativa vixente, atrasos na presentación da documentación motivan que os datos sexan provisionais, polo que dun informe a outro os resultados do mesmo exercicio, ante a maior ou menor contía das novas incorporacións, poden ser moi diferentes. Afortunadamente non foi o caso para Galicia en 2014, xa que dun valor de 51,9 millóns de euros que se facilitaba e analizaba no informe anterior, pasamos neste a 53,1 millóns de euros (para o conxunto de España, pasouse de 18.920,3 millóns a 20.705,3 millóns). Á cifra actual dese investimento, previsiblemente engadirase algún outro, polo que o dato definitivo de 2015 será superior ao que se dispón no momento de redactar este traballo. A súa variación dependerá do tamaño dos proxectos que falten por incorporar.

Cadro núm. 10

Distribución territorial do investimento estranxeiro bruto en España

| | 2013 | | 2014 | | 2015 | | % variación 2015/2014 |
|------------------|------------------|--------------|------------------|--------------|------------------|--------------|-----------------------|
| | Millóns de euros | % | Millóns de euros | % | Millóns de euros | % | |
| Andalucía | 508,62 | 2,43 | 283,52 | 1,37 | 565,22 | 2,49 | 99,36 |
| Aragón | 168,69 | 0,81 | 111,77 | 0,54 | 59,73 | 0,26 | -46,57 |
| Cantabria | 14,32 | 0,07 | 8,78 | 0,04 | 8,95 | 0,04 | 1,86 |
| Castela e León | 173,59 | 0,83 | 161,04 | 0,78 | 41,69 | 0,18 | -74,11 |
| Castela-A Mancha | 24,54 | 0,12 | 129,90 | 0,63 | 53,25 | 0,23 | -59,01 |
| Cataluña | 3.856,83 | 18,41 | 3.343,89 | 16,15 | 4.915,67 | 21,66 | 47,00 |
| Madrid | 11.923,30 | 56,90 | 10.964,42 | 52,95 | 10.560,29 | 46,53 | -3,69 |
| C. Valenciana | 167,96 | 0,80 | 823,43 | 3,98 | 311,23 | 1,37 | -62,20 |
| Estremadura | 15,95 | 0,08 | 250,15 | 1,21 | 44,14 | 0,19 | -82,36 |
| Galicia | 420,76 | 2,01 | 53,12 | 0,26 | 85,11 | 0,38 | 60,22 |
| Baleares | 799,40 | 3,81 | 269,24 | 1,30 | 263,00 | 1,16 | -2,32 |
| Canarias | 45,81 | 0,22 | 134,24 | 0,65 | 394,78 | 1,74 | 194,08 |
| A Rioxa | 62,22 | 0,30 | 3,36 | 0,02 | 30,75 | 0,14 | 815,68 |
| Navarra | 11,10 | 0,05 | 28,60 | 0,14 | 12,42 | 0,05 | -56,57 |
| País Vasco | 1.166,64 | 5,57 | 1.425,39 | 6,88 | 793,76 | 3,50 | -44,31 |
| Asturias | 872,50 | 4,16 | 487,17 | 2,35 | 10,22 | 0,05 | -97,90 |
| Murcia | 52,62 | 0,25 | 43,85 | 0,21 | 517,61 | 2,28 | 1.080,30 |
| Ceuta e Melilla | 0,37 | 0,00 | 3,66 | 0,02 | 16,29 | 0,07 | 345,03 |
| Non clasificable | 669,43 | 3,19 | 2.179,74 | 10,53 | 4.011,25 | 17,67 | 84,02 |
| Total | 20.954,65 | 100,0 | 20.705,28 | 100,0 | 22.695,36 | 100,0 | 9,61 |

Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Investimentos Exteriores.

Cadro núm. 11

Distribución territorial do investimento estranxeiro bruto en España. Ano 2015*

| | Sen ETVE | | Con ETVE | |
|------------------|------------------|--------------|------------------|--------------|
| | Millóns de euros | % | Millóns de euros | % |
| Andalucía | 565,22 | 2,60 | 565,22 | 2,49 |
| Aragón | 59,73 | 0,27 | 59,73 | 0,26 |
| Cantabria | 8,95 | 0,04 | 8,95 | 0,04 |
| Castela e León | 41,69 | 0,19 | 41,69 | 0,18 |
| Castela-A Mancha | 53,25 | 0,25 | 53,25 | 0,23 |
| Cataluña | 4.783,15 | 22,02 | 4.915,67 | 21,66 |
| Madrid | 10.092,71 | 46,46 | 10.560,29 | 46,53 |
| C. Valenciana | 254,37 | 1,17 | 311,23 | 1,37 |
| Extremadura | 44,14 | 0,20 | 44,14 | 0,19 |
| Galicia | 85,11 | 0,39 | 85,11 | 0,38 |
| Baleares | 263,00 | 1,21 | 263,00 | 1,16 |
| Canarias | 80,79 | 0,37 | 394,78 | 1,74 |
| A Ríoxa | 30,75 | 0,14 | 30,75 | 0,14 |
| Navarra | 12,42 | 0,06 | 12,42 | 0,05 |
| País Vasco | 793,68 | 3,65 | 793,76 | 3,50 |
| Asturias | 10,22 | 0,05 | 10,22 | 0,05 |
| Murcia | 517,61 | 2,38 | 517,61 | 2,28 |
| Ceuta e Melilla | 16,29 | 0,07 | 16,29 | 0,07 |
| Non clasificable | 4.011,25 | 18,46 | 4.011,25 | 17,67 |
| Total | 21.724,34 | 100,0 | 22.695,36 | 100,0 |

* Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Inversións Exteriores.

Madrid e Cataluña son as comunidades preferidas polo capital estranxeiro en España, cun incremento con respecto a 2014 do 9,6%. Ano tras ano cara a elas diríxese a maior contía do investimento, aínda que é certo que o *efecto sede* xoga ao seu favor, se ben, no rexistro, as operacións anótanse no territorio «onde está previsto que se leven a cabo as actividades xeradas polo investimento». Con todo, estas dúas comunidades que acaparaban o 69,1% do IED efectuado en 2014, pasaron a absorber o 68,2% en 2015, coa particularidade de que mentres os investimentos en Cataluña aumentaron un 47%, en Madrid caían un 3,7%. Aínda así, a esta última comunidade diríxese en torno á metade do fluxo investidor total que recibe España. A continuación, pero a considerable distancia, sitúanse Andalucía e o País Vasco, mentres que Galicia ocupa o noveno lugar entre as comunidades autónomas españolas co 0,4% do total, co que os 85,1 millóns de euros investidos son unha cantidade case irrelevante no contexto español. Xa que na maior parte das comunidades españolas

os resultados están moi condicionados por operacións puntuais, en 2015, o maior crecemento desta variable produciuse en Murcia, comunidade na que confluíron nese ano cinco operacións de certo tamaño que permitiu multiplicar por 12 o investimento efectuado o ano anterior.

Un factor distorsionador no coñecemento do fluxo de IED en España é o feito de que nas estatísticas figura o investimento que realizan as Empresas de Tenencia de Valores Estranxeiros (ETVE), «sociedades instrumentais establecidas en España cuxo principal obxecto é a tenencia de participacións de sociedades situadas no exterior, polo xeral dentro dun mesmo grupo empresarial e, na maioría dos casos, os seus investimentos carecen de efectos económicos directos». Estas sociedades, que se crearon para obter vantaxes fiscais, aínda que foron perdendo protagonismo en España nos últimos anos, convén diferencialas do resto de operación de IED. Non obstante, os cambios normativos permitiron que, en ocasións, a súa actividade si tivese algún efecto económico nos lugares onde se constitúen, co cal, no cadro 11, no que se distinguen os dous tipos de investimentos, os responsables do rexistro en lugar de publicar as operacións ETVE agora mostran as operacións tipo ETVE. Xa que logo, no cadro 11, na columna que se denomina sen ETVE con respecto á columna co epígrafe con ETVE diferéncianse en que na primeira se eliminan as operacións que se poden considerar deste tipo.

En todo caso, o peso das operacións tipo ETVE diminuíron sensiblemente no tempo e en 2015 só representaban o 4,3% do total das realizadas en España, cando en 2001 absorbían o 56,4% do IED total. En 2015, as únicas operacións tipo ETVE proviñeron de Madrid, Cataluña, Comunidade Valenciana e Canarias. Sen estas operacións o peso relativo do IED galego no total español apenas variou.

Por outra banda, no impacto do IED en Galicia non se ten que esquecer a importancia dos desinvestimentos, xa sexan parciais ou totais. Así, temos que distinguir entre investimento bruto (o total) e neto (considerando os desinvestimentos). Desafortunadamente, no momento de redactar este informe só se publicou, por comunidades autónomas, información provisional de 2015 do investimento bruto. En España, o investimento neto total (con e sen operacións tipo ETVE) foi de 17.024,77 millóns de euros, polo que se desinvestiron 5.670,6 millóns de euros. Canto a Galicia, os últimos datos dispoñibles referidos ao primeiro semestre de 2015 indican que os desinvestimentos non alcanzaron o millón de euros neste período, o que non deixa de ser unha boa noticia, xa que suxire que, practicamente, non houbo deslocalizacións de empresas estranxeiras neses meses.

No cadro 12 obsérvase que dous sectores, a industria manufactureira e a construción, absorberon o 91,9% do IED recibido por Galicia en 2015. A escasa dimensión deste fluxo mostra unha concentración sectorial moi superior á que resulta do IED recibido por España, economía na que se investiu en sectores moi diversos. Así, a descrición de cara a onde se dirixiu o IED en Galicia en 2015 é sinxela. O 68% do total, en concreto 58,02 millóns de euros, dirixiuse ao sector naval nunha operación cuxo territorio inmediato de procedencia foron as Illas Virxes Británicas (45,93 millóns de euros, sendo o país último de procedencia Suíza) e Singapur (12,09 millóns). Trátase do proceso sucesivo de compra, iniciada en 2014, dos estaleiros do grupo Rodman por

Cadro núm.12

Distribución sectorial do investimento estranxeiro bruto

| Sectores | Galicia | | | España | | | Galicia | | | España | | |
|--|-----------------|-------------|------------------|---------------------|--------------|------------------|-----------------|--------------|---------------------|----------------|------------|------------------|
| | 2014 | | | 2015 | | | 2014 | | | 2015 | | |
| | Miles de euros | % | % Galicia/España | Miles de euros | % | % Galicia/España | Miles de euros | % | % Galicia/España | Miles de euros | % | % Galicia/España |
| Agricultura, gandería, selvicultura e pesca | 3.541,4 | 6,7 | 2,2 | 454.883,9 | 2,2 | 0,8 | 66,6 | 0,1 | 238.836,1 | 1,1 | 0,0 | |
| Industrias extractivas | 3,0 | 0,0 | 5,3 | 1.096.813,9 | 5,3 | 0,0 | 3,0 | 0,0 | 24.666,4 | 0,1 | 0,0 | |
| Industria manufacturera | 14.316,0 | 26,9 | 11,4 | 2.366.340,1 | 11,4 | 0,6 | 58.452,4 | 68,7 | 3.876.237,6 | 17,1 | 1,5 | |
| Subministración de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado | 1.594,9 | 3,0 | 4,9 | 1.013.373,2 | 4,9 | 0,2 | 53,1 | 0,1 | 2.214.855,5 | 9,8 | 0,0 | |
| Subministración de auga, actividades de saneamento, xestión de residuos e descontaminación | 0,0 | 0,0 | 2,2 | 455.842,1 | 2,2 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 12.638,7 | 0,1 | 0,0 | |
| Construción | 2.297,3 | 4,3 | 8,8 | 1.826.544,5 | 8,8 | 0,1 | 19.785,7 | 23,2 | 4.753.878,1 | 20,9 | 0,4 | |
| Comercio por xunto e polo miúdo; reparación de vehículos de motor e motocicletas | 1.117,5 | 2,1 | 18,4 | 3.805.692,3 | 18,4 | 0,0 | 180,3 | 0,2 | 2.422.562,8 | 10,7 | 0,0 | |
| Transporte e almacenamento | 32,9 | 0,1 | 3,7 | 761.657,4 | 3,7 | 0,0 | 182,0 | 0,2 | 946.999,5 | 4,2 | 0,0 | |
| Hostalería | 2.616,6 | 4,9 | 4,0 | 826.731,7 | 4,0 | 0,3 | 128,8 | 0,2 | 522.793,1 | 2,3 | 0,0 | |
| Información e comunicacións | 3,1 | 0,0 | 4,0 | 823.764,3 | 4,0 | 0,0 | 3,0 | 0,0 | 491.708,1 | 2,2 | 0,0 | |
| Actividades financeiras e de seguros | 1.888,4 | 3,6 | 14,1 | 2.912.787,7 | 14,1 | 0,1 | 1.425,5 | 1,7 | 2.446.984,4 | 10,8 | 0,1 | |
| Actividades inmobiliarias | 13.679,5 | 25,8 | 15,5 | 3.199.643,6 | 15,5 | 0,4 | 3.177,8 | 3,7 | 3.000.357,2 | 13,2 | 0,1 | |
| Actividades profesionais, científicas e técnicas | 6,8 | 0,0 | 1,3 | 263.777,7 | 1,3 | 0,0 | 573,9 | 0,7 | 726.673,5 | 3,2 | 0,1 | |
| Actividades administrativas e servizos auxiliares | 6,1 | 0,0 | 1,4 | 283.238,0 | 1,4 | 0,0 | 1.073,9 | 1,3 | 169.320,1 | 0,7 | 0,6 | |
| Administración pública e defensa; Seguridade Social obrigatoria | 4.405,3 | - | 0,0 | 4.405,3 | 0,0 | 100,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | - | |
| Educación | 71,7 | 0,1 | 0,4 | 78.732,5 | 0,4 | 0,1 | 1,0 | 0,0 | 405.391,5 | 1,8 | 0,0 | |
| Actividades sanitarias e de servizos sociais | 7.527,4 | 14,2 | 0,5 | 101.730,0 | 0,5 | 7,4 | 0,0 | 0,0 | 147.697,9 | 0,7 | 0,0 | |
| Actividades artísticas, recreativas e de entretemento | 10,5 | - | 0,9 | 177.020,8 | 0,9 | 0,0 | 5,1 | 0,0 | 258.097,1 | 1,1 | 0,0 | |
| Outros servizos | 5,0 | - | 1,2 | 252.300,9 | 1,2 | 0,0 | 1,4 | 0,0 | 35.662,2 | 0,2 | 0,0 | |
| Actividades dos fogares como empregadores de persoal doméstico; actividades dos fogares como produtores de bens e servizos para uso propio | 0,0 | - | 1,5 | - | 1,5 | - | 0,0 | - | 0,0 | 0,0 | - | |
| Actividades de organizacións e organismos extraterritoriais | 0,0 | - | 0,0 | 0,0 | 0,0 | - | 0,0 | - | 2,1 | - | - | |
| Total | 53.123,2 | 91,7 | 100,0 | 20.705.281,2 | 100,0 | 0,3 | 85.113,5 | 100,0 | 22.695.361,7 | 100,0 | 0,4 | |

Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Inversións Exteriores.

parte de China Sonangol, *hólding* de capital chinés-angolano coa pretensión inicial de, co tempo, facerse coa totalidade da firma, expectativa da que hoxe existen dúbidas razoables. A operación que nos ocupa da sociedade China Sonangol International (con sede en Singapur), realizouse a través da súa filial CS Europe Investment, o que lle permitiu posuír o 60% dos estaleiros MetalShips & Docks, ademais dos de Rodman Lusitania. Queda agora no aire o futuro da outra sociedade, Rodman Polyships, aínda propiedade ao 100% do empresario Manuel Rodríguez. Trátase, pois, dun novo desembarco de capital do país asiático en Galicia, intermediado neste caso polo magnate Sam Pa, operación sumida na actualidade na incerteza ante a situación procesal en China do promotor desta operación. China Sonangol comezou como investidor en actividades de petróleo e gas, e a operación galega permitiría dotarse de embarcacións para cumprir co seu cometido en Angola. Recordemos que Sonangol, Sociedade Nacional de Combustibles de Angola, goza da concesión exclusiva para a explotación de hidrocarbonatos líquidos e gasosos no subsolo e na plataforma continental deste país, sendo a responsable da exploración, produción, fabricación, transporte e comercialización destes produtos. Canto á operación galega, haberá que agardar o desenvolvemento dos acontecementos para poder coñecer o seu definitivo alcance. Doutra banda, o capital cuxa orixe última procede de China estimulou o IED recibido por Galicia nos últimos anos, baste o exemplo anterior ou o de Citic Censa. Ademais, na actualidade parece mostrar moito interese polo sector alimentario; así, no momento de redactar este informe parece probable a adquisición por 61 millóns de euros da conserveira viguesa Hijos de Carlos Calvo polo grupo de pesca chinés Shanghái Internacional Ocean Resources, coa pretensión de abrir a factoría da ría de Vigo aos mercados internacionais.

A diferenza entre 58,02 millóns de euros e os 58,45 millóns de investimento na industria manufactureira que aparece no cadro 12 débese á realización de pequenos investimentos nunha adega, de capital procedente de Venezuela, nunha industria de plásticos (Alemaña), en metalurxia e equipos de transmisión hidráulica (Portugal) e maquinaria para a metalúrxica (Reino Unido).

Tras o investimento no sector naval, a segunda operación que xerou un maior fluxo de capital cara a Galicia en 2015 produciuse no sector da construción, actividade que xerou a maior contía de investimento no conxunto de España. O IED recibiu unha empresa especializada en instalacións eléctricas, un total de 13,55 millóns de euros procedentes de Italia como país inmediato, pero en realidade a orixe última é de India. Neste sector tamén se contabilizaron pequenos investimentos procedentes de Portugal, Panamá e México.

O IED recibido en Galicia en 2015 incidiu moi pouco no sector terciario. O fluxo total só representou o 7,9% do investimento total cunha contía de 6,75 millóns de euros. A metade deste capital destinouse a actividades inmobiliarias. A operación de maior volume foi o aluguer de bens inmobiliarios sendo a procedencia deste investimento o Reino Unido. Tras as inmobiliarias, nos servizos cabe destacar os movementos observados nas actividades financeiras e de seguros procedentes de Venezuela, país xunto a México do que tamén proveñen pequenos investimentos en actividades de apoio ás empresas.

Cadro núm. 13

Procedencia do investimento estranxeiro bruto en Galicia e España

| Área de procedencia | Galicia | | España | | % Galicia/España |
|---------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------|------------------|
| | Miles de euros | % | Miles de euros | % | |
| 2014 | | | | | |
| UE-28 | 21.250 | 40,0 | 9.614.311 | 46,4 | 0,22 |
| Resto de Europa | 7 | 0,0 | 908.512 | 4,4 | 0,00 |
| América do Norte | 1.008 | 1,9 | 4.119.052 | 19,9 | 0,02 |
| Latinoamérica | 25.951 | 48,9 | 3.559.430 | 17,2 | 0,73 |
| Resto de América | 3.288 | 6,2 | 267.253 | 1,3 | 1,23 |
| Asia e Oceanía | 1.618 | 3,0 | 2.206.891 | 10,7 | 0,07 |
| África | 0 | 0,0 | 29.832 | 0,1 | 0,00 |
| Total | 53.123 | 100,0 | 20.705.281,2 | 100,0 | 0,26 |
| 2015 | | | | | |
| UE-28 | 6.142 | 7,2 | 15.138.728 | 66,7 | 0,04 |
| Resto de Europa | 45.942 | 54,0 | 1.046.785 | 4,6 | 4,39 |
| América do Norte | 0 | 0,0 | 1.832.506 | 8,1 | 0,00 |
| Latinoamérica | 6.794 | 8,0 | 2.170.554 | 9,6 | 0,31 |
| Resto de América | 2 | 0,0 | 304.146 | 1,3 | 0,00 |
| Asia e Oceanía | 25.830 | 30,3 | 2.156.344 | 9,5 | 1,20 |
| África | 403 | 0,5 | 46.299 | 0,2 | 0,87 |
| Total | 85.114 | 100,0 | 22.695.362 | 100,0 | 0,38 |

Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Investimentos Exteriores.

Finalmente no cadro 12 obsérvase que o fluxo de IED ao sector primario e ás industrias extractivas case non existiu, xa que a porcentaxe sobre o total é de tan só o 0,1%.

A singularidade das operacións fai que as estatísticas sobre a procedencia última do IED recibido, por grandes áreas de procedencia, en 2015 sexan moi diferentes ás de 2014 e en nada se parezan á procedencia dos fluxos de comercio que se mostraban no cadro 6. Fronte á proximidade que caracteriza os fluxos de exportación e importación galegos de mercancías co estranxeiro, a procedencia última do fluxo de IED está moito máis afastada. No cadro 13 apréciase que non houbo investimentos procedentes de América do Norte, entendida esta como exclusivamente Estados Unidos e Canadá, xa que México figura nestas estatísticas no capítulo de Latinoamérica. A diferenza do conxunto de España, o fluxo de fondos procedente da Unión Europea foi moi escaso, do mesmo xeito que o de Latinoamérica. Por grandes áreas, apréciase que os fluxos proceden do resto de Europa e Asia e iso non ha de sorprenden ante a concentración do investimento na operación de China Sonangol, o cal, como xa indicamos, provén de Suíza, pero foi realizada desde o paraíso fiscal Illas Virxes Británicas, cando,

Cadro núm. 14

Orixe última do investimento estranxeiro bruto. Ano 2015*

| Galicia | | | España | | |
|--------------------------|-----------------|--------------|---------------------------|---------------------|--------------|
| País ou territorio | Miles de euros | % | País ou territorio | Miles de euros | % |
| Suíza | 45.934,0 | 53,97 | Luxemburgo | 3.606.441,9 | 15,89 |
| India | 13.548,4 | 15,92 | España | 3.284.074,5 | 14,47 |
| Singapore | 12.087,5 | 14,20 | Países Baixos | 2.831.390,3 | 12,48 |
| Reino Unido | 4.555,3 | 5,35 | Francia | 2.140.471,9 | 9,43 |
| México | 2.527,5 | 2,97 | Estados Unidos de América | 1.634.018,8 | 7,20 |
| Panamá | 2.330,5 | 2,74 | Reino Unido | 1.362.465,6 | 6,00 |
| Venezuela | 1.922,7 | 2,26 | México | 983.526,6 | 4,33 |
| Francia | 633,0 | 0,74 | Alemaña | 768.930,2 | 3,39 |
| Alemaña | 404,8 | 0,48 | China | 585.630,3 | 2,58 |
| Portugal | 378,6 | 0,44 | Uruguai | 465.777,7 | 2,05 |
| Namibia | 360,0 | 0,42 | Portugal | 446.507,4 | 1,97 |
| Emiratos Árabes Unidos | 192,6 | 0,23 | Arabia Saudita | 444.424,3 | 1,96 |
| Luxemburgo | 82,5 | 0,10 | Suíza | 437.423,0 | 1,93 |
| Países Baixos | 82,1 | 0,10 | Xapón | 404.257,4 | 1,78 |
| Angola | 29,5 | 0,03 | Brasil | 401.688,0 | 1,77 |
| Nixeria | 8,0 | 0,01 | Liechtenstein | 287.559,9 | 1,27 |
| Uruguai | 6,0 | 0,01 | Bermudas | 233.910,2 | 1,03 |
| Turquía | 5,0 | 0,01 | Hong Kong | 216.185,4 | 0,95 |
| Marrocos | 3,5 | 0,00 | Irlanda | 200.760,1 | 0,88 |
| Ecuador | 3,1 | 0,00 | Canadá | 198.487,4 | 0,87 |
| Noruega | 3,0 | 0,00 | Emiratos Árabes Unidos | 172.562,7 | 0,76 |
| Brasil | 3,0 | 0,00 | Singapore | 160.192,5 | 0,71 |
| España | 3,0 | 0,00 | Italia | 146.089,7 | 0,64 |
| Bélxica | 3,0 | 0,00 | Perú | 112.398,1 | 0,50 |
| Alxeria | 2,3 | 0,00 | Noruega | 94.302,8 | 0,42 |
| Illas Vírxeas Británicas | 2,0 | 0,00 | Suecia | 93.649,0 | 0,41 |
| Arxentina | 1,6 | 0,00 | Malta | 84.400,1 | 0,37 |
| Hong Kong | 1,1 | 0,00 | Jersey | 63.971,9 | 0,28 |
| República Checa | 0,1 | 0,00 | Resto do mundo | 833.864,0 | 3,67 |
| Total | 85.113,5 | 100,0 | Total | 22.695.361,7 | 100,0 |

* Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Investimentos Exteriores.

na realidade, se trata de capital chinés-angolano. Se a esta operación se lle unen a realizada pola mesma sociedade desde Singapur e a procedente da India (aínda que canalizada desde Italia) nunha empresa especializada nas instalacións eléctricas, non hai dúbida de que Asia foi o continente máis interesado en colocar en 2015 capital produtivo nesta comunidade autónoma. As previsións, coa nova entrada de capital chinés, presaxian que no IED que recibirá Galicia, este país será determinante nos próximos exercicios. Os investidores asiáticos, intermediados por outras economías europeas, parece que están descubrindo vantaxes de localización en Galicia como nexo entre o continente africano e americano. As dificultades que atravesan moitas sociedades instaladas na comunidade autónoma tras estes longos anos de crise, xeran oportunidades de investimento atractivas.

Na distribución que figura no cadro 14, obsérvase que Galicia recibiu IED dun total de 29 países ou territorios en 2015. Tras Suíza, India e Singapur, é importante o peso do Reino Unido, primeiro país investidor da Unión Europea, aínda que o seu fluxo caeu un 70,2% con respecto a 2014, ano en que ocupou a primeira posición debido, entre outras operacións, a un investimento no sector químico e outro en actividades de servizos sociais sen aloxamento. Tras o Reino Unido, cabe destacar os investimentos de México, Panamá e Venezuela. Estes sete países absorberon en 2007 o 97,4% do IED total recibido. A contía do IED dos 22 países restantes non supera os 650.000 euros, polo que a súa presenza no cadro 14 é só testemuñal, con moi poucos efectos sobre o conxunto da economía galega.

Finalmente, no cadro 15 preséntase, por país último, a procedencia da totalidade do IED recibido por Galicia desde o inicio da crise en 2008 ata 2015. Compróbase como a traxectoria deste último ano é singular xa que os resultados comentados ata agora en nada se parecen á distribución territorial do cadro 15. Acumulando os resultados de todo este período, apréciase como as maiores operacións se realizaron desde países moi próximos, ata o extremo de que a cuarta parte dos fondos investidos proveñen de Portugal. Dos seis primeiros países, catro son comunitarios e os outros dous, latinoamericanos. Compróbase que os investimentos procedentes do continente asiático son incipientes e, no contexto dos últimos anos, non adquiriron aínda a dimensión das operacións dos países dos que habitualmente provén a entrada de capital estranxeiro en Galicia.

O analizado ata agora sobre o IED recibido responde ao comportamento dos fluxos e, concretamente, á traxectoria desta variable no exercicio obxecto deste informe. Falta por pescudar a situación dos stocks, ou sexa, avaliar a presenza de sociedades con investimento estranxeiro en Galicia. Desafortunadamente, a información que publica a Secretaría de Estado de Comercio só

Cadro núm. 15

Procedencia última do investimento estranxeiro bruto efectuado en Galicia desde 2008 a 2015

| País | Miles de euros | % |
|--------------|------------------|--------------|
| Portugal | 389.061 | 25,27 |
| Luxemburgo | 255.063 | 16,57 |
| Italia | 252.638 | 16,41 |
| Brasil | 162.824 | 10,58 |
| Reino Unido | 131.908 | 8,57 |
| México | 75.724 | 4,92 |
| Resto países | 272.262 | 17,69 |
| Total | 1.539.481 | 100,0 |

Fonte: Rexistro de Inversións Exteriores.

alcanza ata 2013. Neste exercicio cuantifícase que os empregos que xeran estas sociedades é de 53.070, cifra moi similar á de 2008, polo que unha primeira conclusión é que o emprego, na crise, se mantivo estabilizado no conxunto deste tipo de sociedades. Doutra banda e tendo en conta que segundo a EPA a ocupación galega en 2013 alcanzaba 1.006.400 persoas, o peso do emprego das empresas estranxeiras sobre a ocupación total foi do 5,3%.

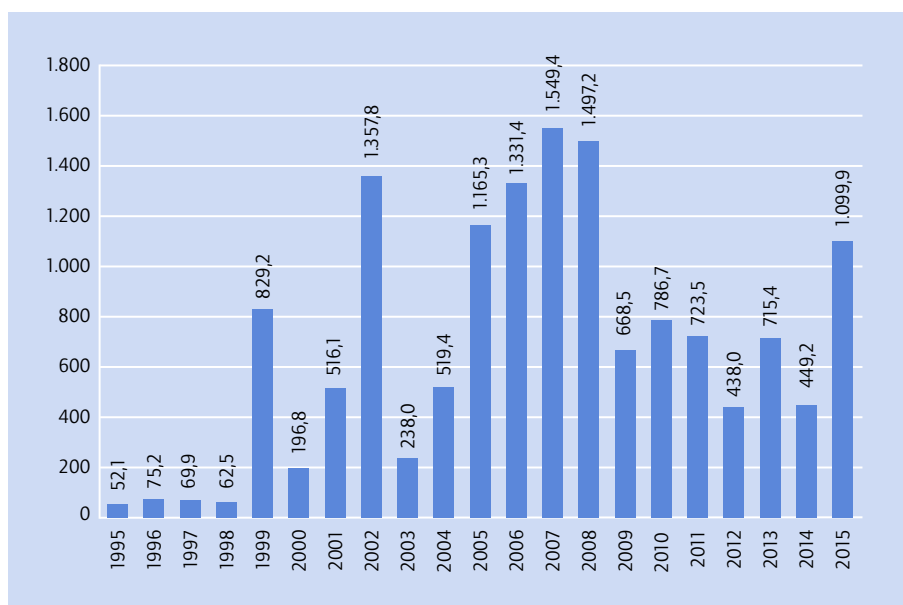
Francia sitúase como o principal país de procedencia do IED canto á xeración de emprego, cun total de 16.309 traballadores, debido en boa medida ao sector de fabricación de vehículos. Tras Francia, con menos da metade do emprego, sitúanse Estados Unidos e, logo, Países Baixos e Alemaña. Canto á estrutura sectorial das sociedades con IED, sobresa a súa diversidade debido a que historicamente se foron realizando investimentos puntuais en actividades moi dispares. Apréciase unha maior presenza no comercio, nos servizos asistenciais, no sector naval e na metalúrxica. Doutra banda, chama a atención o undécimo posto de Portugal cun emprego de tan só 900 persoas.

O IED emitido desde Galicia declarado no Rexistro de Investimentos Exteriores

Fronte a un IED recibido por Galicia en 2015 de 85,1 millóns de euros, os datos provisionais reflicten que no Rexistro de Investimentos Exteriores se declararon operacións

Gráfico 9

Evolución do IED emitido por Galicia (en millóns de euros)



de IED emitido por un valor de 1.099,9 millóns de euros. Por tanto, o fluxo galego cara ao exterior foi 13 veces maior. Esta contía de investimento é a máis alta dos últimos sete anos e reforza o feito de que tradicionalmente o IED emitido por Galicia adoita superar o IED recibido. Agora ben, un dato total tan elevado non ten que ocultar unha realidade que matiza fortemente o balance da estratexia do empresariado galego de incrementar a súa presenza no estranxeiro. Esta pode articularse de múltiples formas, mediante novas instalacións, adquisicións, modernizacións ou ampliacións coa finalidade de realizar unha actividade produtiva que complemente e, nalgúns casos, substitúa á que se efectúa en Galicia. Hase de considerar como decisivo no IED emitido por Galicia que desde 2004, o fluxo investidor proveniente das actividades de construción de edificios e inmobiliarias, especialmente esta última no ámbito do aluguer de bens inmobiliarios por conta propia, foi determinante no valor total do investido. Así, dun IED emitido de 1.099,9 millóns de euros en 2015, 1.031,3 millóns destináronse a eses dous sectores, un 93,8%, polo que o IED con destino a outras actividades foi de tan só 68,6 millóns de euros.

Respecto da información sobre IED emitido, hase de ter en conta que as anotacións realízanse na comunidade autónoma na que radica a sede social da empresa investidora. As operacións que se recollen son similares ás do IED recibido, coa peculiaridade de que noutras formas de investimento en entidades ou contratos rexistrados no exterior tales como fundacións, cooperativas ou agrupacións de interese económico, en lugar de 3.005.060,52 euros, o capital investido ten que ser superior a 1.502.530,26 euros. Tamén, a provisionalidade dos datos, polos motivos antes expostos, causa cambios bruscos dun informe a outro. No momento de redactar estas páxinas, o valor publicado do IED emitido por Galicia en 2014 era de 380,6 millóns de euros. Tras a incorporación de novas operacións atribuíbles a ese exercicio, na actualización do 20 de marzo de 2016, a cifra xa subira ao valor que figura no gráfico 9, 449,2 millóns de euros. Sen dúbida, modificarase de novo en posteriores actualizacións.

Mentres en España o IED dirixido ao estranxeiro caía un 13,6%, en Galicia, como sinalamos, aumentaba nun 144,9%. A localización da sede social das grandes corporacións en Madrid, pero tamén en Cataluña, País Vasco, Cantabria (Banco de Santander) e Andalucía adoitaba, tradicionalmente, concentrar o valor anual do fluxo de investimentos exteriores neses lugares. Agora ben, o menor IED emitido pola maior parte desas comunidades en 2015, coa excepción de Madrid que pasou de representar o 52,3% do total ao 70,2%, supuxo que Galicia subise no *ránking* ao terceiro lugar tras Madrid e Cataluña, pero a considerable distancia de Andalucía e Cantabria que, case co mesmo investimento, ocupan o cuarto e quinto posto. Esta situación, nunca alcanzada anteriormente, débese ás actividades inmobiliarias antes citadas, aínda que no protagonismo adquirido nas últimas décadas polo IED galego tamén incidiu o feito de que radique en Galicia o domicilio social de Inditex.

As operacións tipo ETVE xeran á vez dúas operacións de idéntica contía, un IED receptor «equivalente ao valor dos activos achegados» e un IED emisor por «adquirir unha empresa domiciliada en España a titularidade duns activos situados no estranxeiro». No cadro 17 distínguese entre o conxunto de operacións que non son do tipo ETVE

Cadro núm. 16

Distribución territorial do investimento español bruto no exterior

| | 2013 | | 2014 | | 2015 | | % variación 2015/2014 |
|------------------|------------------|---------------|------------------|---------------|------------------|---------------|--------------------------|
| | Millóns de euros | % | Millóns de euros | % | Millóns de euros | % | |
| Andalucía | 423,68 | 1,62 | 2.089,39 | 6,89 | 535,97 | 2,05 | -74,35 |
| Aragón | 1.607,81 | 6,16 | 36,19 | 0,12 | 42,21 | 0,16 | 16,62 |
| Cantabria | 449,25 | 1,72 | 6.069,95 | 20,02 | 535,00 | 2,04 | -91,19 |
| Castela e León | 23,49 | 0,09 | 54,69 | 0,18 | 185,12 | 0,71 | 238,51 |
| Castela-A Mancha | 16,33 | 0,06 | 0,21 | 0,00 | 0,01 | 0,00 | -97,32 |
| Cataluña | 3.018,66 | 11,56 | 4.269,58 | 14,08 | 3.981,34 | 15,20 | -6,75 |
| Ceuta e Melilla | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | - |
| Madrid | 16.044,91 | 61,46 | 15.863,67 | 52,33 | 18.373,48 | 70,15 | 15,82 |
| C. Valenciana | 222,92 | 0,85 | 345,30 | 1,14 | 168,95 | 0,65 | -51,07 |
| Extremadura | 1,23 | 0,00 | 0,02 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | -100,00 |
| Galicia | 715,38 | 2,74 | 449,23 | 1,48 | 1.099,95 | 4,20 | 144,85 |
| Baleares | 1.229,11 | 4,71 | 267,75 | 0,88 | 48,41 | 0,18 | -81,92 |
| Canarias | 38,93 | 0,15 | 7,06 | 0,02 | 325,59 | 1,24 | 4.514,73 |
| A Rioxa | 0,66 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,91 | 0,00 | - |
| Navarra | 47,74 | 0,18 | 33,47 | 0,11 | 19,18 | 0,07 | -42,70 |
| País Vasco | 2.170,12 | 8,31 | 692,34 | 2,28 | 458,02 | 1,75 | -33,84 |
| Asturias | 88,22 | 0,34 | 126,86 | 0,42 | 416,00 | 1,59 | 227,92 |
| Murcia | 6,06 | 0,02 | 10,27 | 0,03 | 0,24 | 0,00 | -97,63 |
| Total | 26.104,51 | 100,00 | 30.315,96 | 100,00 | 26.190,38 | 100,00 | -13,61 |

Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Inversións Exteriores.

fronte aos que si o son. Excluídas estas operacións, o IED emitido por España pasaría en 2015 de 26.190,4 millóns de euros a 24.545,11 millóns, ou sexa, descendería un 6,3%. Aínda que en menor contía que a principios deste século, en varias comunidades efectuáronse este tipo de operacións, pero non en Galicia, co cal o peso relativo do seu IED emitido con respecto ao de España aumenta se non se consideran as operacións tipo ETVE, que nada adoitan achegar á economía real do país no que se localizan.

A diferenza do caso do IED recibido no que a Secretaria de Estado de Comercio non publicaba información sobre os desinversións por comunidades autónomas, si se dispón desa información para o IED emitido. En 2015, en Galicia, o valor do fluxo desinvestidor foi de 284,2 millóns de euros e, con esta retirada de capitais, o investimento neto situouse en 815,7 millóns de euros, cifra que permite manter Galicia na terceira posición do *ranking* español. Este desinvestimento foi o máis elevado dos últimos anos (130,9 millóns en 2014 e 148,7 en 2013).

Os desinvestimentos no estranxeiro en 2015 incidiron en oito divisións da CNAE-2009. Os máis elevados, 90,8 millóns de euros, producíronse xustamente en actividades inmobiliarias, a división con maior dinamismo nos últimos anos. Igualmente houbo un desinvestimento importante en construción de edificios, actividade tamén moi relevante en 2015. No entanto, en catro divisións o valor do desinvestido foi maior que o investido nese exercicio, polo que o saldo neto foi negativo. O caso máis notable foi o do comercio polo miúdo, actividade en que o capital total retirado superou o emitido en Bélxica, Suecia, Francia e Turquía, países nos que se reduciu a dimensión das estruturas comerciais participadas polo capital galego. É relevante o valor do investimento neto de -55,7 millóns de euros de Bélxica. Tamén o investimento foi negativo no comercio polo xunto. O IED galego das empresas vinculadas ao sector pesqueiro no exterior tamén se reduciu ante un desinvestimento de 13,2 millóns de euros, o que non compensou os novos investimentos concentrados en Panamá. Os principais países

Cadro núm. 17

Distribución territorial, con e sen ETVE, do investimento español bruto e neto no exterior. Ano 2015*

| | Investimento bruto | | | | Investimento neto | |
|------------------|--------------------|--------------|------------------|--------------|-------------------|------------------|
| | Sen ETVE | | Con ETVE | | Sen ETVE | Con ETVE |
| | Millóns de euros | % | Millóns de euros | % | Millóns de euros | Millóns de euros |
| Andalucía | 535,97 | 2,18 | 535,97 | 2,05 | -396,66 | -396,66 |
| Aragón | 14,44 | 0,06 | 42,21 | 0,16 | 7,93 | 35,70 |
| Cantabria | 535,00 | 2,18 | 535,00 | 2,04 | 345,57 | 345,57 |
| Castela e León | 185,12 | 0,75 | 185,12 | 0,71 | 185,12 | 185,12 |
| Castela-A Mancha | 0,01 | 0,00 | 0,01 | 0,00 | 0,01 | 0,01 |
| Cataluña | 3.879,45 | 15,81 | 3.981,34 | 15,20 | 3.619,09 | 3.714,02 |
| Ceuta e Melilla | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 |
| Madrid | 17.331,88 | 70,61 | 18.373,48 | 70,15 | 13.186,23 | 13.903,12 |
| C. Valenciana | 62,34 | 0,25 | 168,95 | 0,65 | -119,06 | -12,45 |
| Extremadura | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 | 0,00 |
| Galicia | 1.099,95 | 4,48 | 1.099,95 | 4,20 | 815,73 | 815,73 |
| Baleares | 48,41 | 0,20 | 48,41 | 0,18 | -227,05 | -227,05 |
| Canarias | 0,00 | 0,00 | 325,59 | 1,24 | -0,30 | 325,29 |
| A Ríoxa | 0,91 | 0,00 | 0,91 | 0,00 | 0,91 | 0,91 |
| Navarra | 19,18 | 0,08 | 19,18 | 0,07 | 16,88 | 16,88 |
| País Vasco | 416,22 | 1,70 | 458,02 | 1,75 | -537,07 | -573,66 |
| Asturias | 416,00 | 1,69 | 416,00 | 1,59 | 103,15 | 103,15 |
| Murcia | 0,24 | 0,00 | 0,24 | 0,00 | 0,24 | 0,24 |
| Total | 24.545,11 | 100,0 | 26.190,38 | 100,0 | 17.000,69 | 18.235,91 |

* Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Investimentos Exteriores.

afectados foron Uruguai e Perú, operacións seguramente relacionadas cos activos de Pescanova. Para rematar, un desinvestimento no estranxeiro de 5,03 millóns de euros fixo que na división de servizos financeiros tamén primasen os desinvestimentos sobre os investimentos. Neste caso afectou aos Países Baixos e a México.

No cadro 18 contraponse o sector galego de onde provén o IED emitido fronte ao sector económico ao que se destina este fluxo de fondos no estranxeiro. Os valores cuantitativamente máis relevantes son os do sector galego de actividades inmobiliarias que representan o 91,9% do IED emitido total e proveñen do aluguer de bens inmobiliarios por conta propia, fondos que desde este segmento se dirixen no estranxeiro cara a esa mesma actividade, sobre todo no Reino Unido, ou á promoción inmobiliaria nos Estados Unidos. Ademais, tamén desde este mesmo sector de orixe se destinan fondos para participar no estranxeiro nunha empresa de cosméticos en Luxemburgo (2,5 millóns de euros) e noutra de transporte de pasaxeiros en Polonia (1,2 millóns de euros).

As compras no Reino Unido son investimentos que se realizan desde Pontegadea Inmobiliaria, sociedade do grupo Pontegadea mediante o cal o fundador de Inditex, Amancio Ortega, xestiona os seus cada vez máis cuantiosos activos inmobiliarios. Londres é un dos seus lugares de referencia, aínda que, como xa se sinalou nos informes precedentes, Pontegadea dispón de sociedades inmobiliarias en múltiples países: Reino Unido, Estados Unidos, Francia, Italia, Canadá, México e Luxemburgo, desde onde se adquiren inmobles emblemáticos nas máis importantes capitais do mundo. En 2015 adquiriu en Londres unha mazá na céntrica Oxford Street onde están as instalacións dun dos seus competidores no sector da confección, Primark. Nese mesmo ano mercou na capital británica o edificio da sede das minas Río Tinto na praza Saint James e anos antes xa adquirira, entre outros edificios, o bloque de oficinas Devonshire House, no distrito de Mayfair. Xa nos inicios de 2016 se anunciou unha nova adquisición, o edificio Almack House, en King Street, investimento que rolda os 320 millóns de euros.

Non menos relevantes foron as compras de Pontegadea en Estados Unidos. En 2015 adquiriu en Nova York, en Broadway, o edificio Haughwout, un novo activo emblemático. Tamén nese mesmo ano adquiriu un complexo que ocupa unha mazá enteira en Miami Beach, na principal zona comercial da cidade. A iso hai que engadir nese exercicio a adquisición dun edificio no Soho de Nova York e outro en Chicago.

Á marxe destas actividades, que elevan considerablemente o IED emitido por Galicia, o valor do investimento bruto foi superior a 10 millóns de euros en tres agrupacións de destino, o sector da pesca e acuicultura, a provisión de enerxía e o comercio polo miúdo. Canto á pesca, xa se indicou que os investimentos se dirixiron a Panamá e Perú. No sector enerxético efectuouse un investimento en xeración de enerxía hidráulica por un valor próximo aos 11 millóns de euros en Brasil e outro moito máis pequeno, 0,5 millóns de euros, en enerxía eólica en Polonia. Finalmente, o comercio polo miúdo, aínda que os desinvestimentos máis que duplicaron os novos investimentos (89,6 millóns fronte a 34,4 millóns), centráronse exclusivamente en dous segmentos, pezas de vestir e mobles. Este IED emitíuse a un total de 18 países de Europa, Asia e América, sobresaíndo Alemaña e Brasil. O grupo Inditex está, sen dúbida, detrás destes

Cadro núm. 18

Distribución sectorial do investimento estranxeiro bruto galego no exterior. Ano 2015 *

| Sector | Sector de orixe | | Sector de destino | |
|--|------------------|--------------|-------------------|--------------|
| | Miles de euros | % | Miles de euros | % |
| Agricultura, gandería, selvicultura e pesca | 4.547 | 0,41 | 11.070 | 1,01 |
| Industrias extractivas | - | - | 0,3 | 0,00 |
| Industria manufactureira | 2276,73 | 0,21 | 3241,87 | 0,29 |
| Subministración de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado | 500 | 0,05 | 11.281 | 1,03 |
| Subministración de auga, actividades de saneamento, xestión de residuos e descontaminación | - | - | 0 | - |
| Construción | 9.828 | 0,89 | 345.961 | 31,45 |
| Comercio por xunto e polo miúdo; reparación de vehículos de motor e motocicletas | 33.301 | 3,03 | 34.977 | 3,18 |
| Transporte e almacenamento | - | - | 1240,66 | 0,11 |
| Hostalería | 451 | 0,04 | 451 | 0,04 |
| Información e comunicacións | - | - | 8 | 0,00 |
| Actividades financeiras e de seguros | 23.858 | 2,17 | 3.295 | 0,30 |
| Actividades inmobiliarias | 1.011.247 | 91,94 | 685.302 | 62,30 |
| Actividades profesionais, científicas e técnicas | 11.160 | 1,01 | 379 | 0,03 |
| Actividades administrativas e servizos auxiliares | - | - | 200 | 0,02 |
| Administración pública e defensa; Seguridade Social obrigatoria | - | - | - | - |
| Educación | - | - | - | - |
| Actividades sanitarias e de servizos sociais | - | - | - | - |
| Actividades artísticas, recreativas e de entretemento | 2.541 | 0,23 | 2.541 | 0,23 |
| Outros servizos | - | - | - | - |
| Actividades dos fogares como empregadores de persoal doméstico; actividades dos fogares como produtores de bens e servizos para uso propio | - | - | - | - |
| Actividades de organizacións e organismos extraterritoriais | - | - | - | - |
| Persoas físicas (sen sector de actividade) | 238 | 0,02 | - | - |
| Total | 1.099.949 | 100,0 | 1.099.949 | 100,0 |

* Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Investimentos Exteriores.

Cadro núm. 19

Distribución do investimento estranxeiro bruto no exterior por sector de destino

| Sectores | Galicia | | | España | | | Galicia | | | España | | |
|--|----------------|--------------|-------------------|--------------|------------------|------------------|--------------|-------------------|--------------|----------------|---|------------------|
| | Miles de euros | % | Miles de euros | % | % Galicia/España | Miles de euros | % | Miles de euros | % | Miles de euros | % | % Galicia/España |
| Agricultura, gandería, selvicultura e pesca | 64.346 | 14,3 | 162.386 | 0,5 | 39,6 | 11.070 | 1,0 | 387.429 | 1,5 | 2,9 | | |
| Industrias extractivas | 426 | 0,1 | 3.214.733 | 10,6 | 0,0 | 0 | 0,0 | 9.634.002 | 36,8 | 0,0 | | |
| Industria manufacturera | 31.054 | 6,9 | 3.890.354 | 12,8 | 0,8 | 3.242 | 0,3 | 2.274.129 | 8,7 | 0,1 | | |
| Subministración de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado | 10.925 | 2,4 | 2.297.635 | 7,6 | 0,5 | 11.281 | 1,0 | 1.362.419 | 5,2 | 0,8 | | |
| Subministración de auga, actividades de saneamento, xestión de residuos e descontaminación | - | - | 1.458.385 | 4,8 | - | - | - | 5.881 | 0,0 | - | | |
| Construción | 130.615 | 29,1 | 2.265.295 | 7,5 | 5,8 | 345.961 | 31,5 | 3.760.937 | 14,4 | 9,2 | | |
| Comercio por xunto e polo miúdo; reparación de vehículos de motor e motocicletas | 19.432 | 4,3 | 1.392.302 | 4,6 | 1,4 | 34.977 | 3,2 | 835.017 | 3,2 | 4,2 | | |
| Transporte e almacenamento | - | - | 443.959 | 1,5 | - | 1.241 | - | 244.778 | 0,9 | - | | |
| Hostalería | - | - | 267.589 | 0,9 | - | 451 | 0,0 | 87.854 | 0,3 | - | | |
| Información e comunicacións | 153 | 0,0 | 778.459 | 2,6 | 0,0 | 8 | 0,0 | 1.020.028 | 3,9 | 0,0 | | |
| Actividades financeiras e de seguros | 1.250 | 0,3 | 13.181.400 | 43,5 | 0,0 | 3.295 | 0,3 | 5.309.195 | 20,3 | 0,1 | | |
| Actividades inmobiliarias | 189.255 | 42,1 | 610.402 | 2,0 | 31,0 | 685.302 | 62,3 | 1.075.507 | 4,1 | 63,7 | | |
| Actividades profesionais, científicas e técnicas | 385 | 0,1 | 208.801 | 0,7 | 0,2 | 379 | 0,0 | 66.562 | 0,3 | - | | |
| Actividades administrativas e servizos auxiliares | 171 | 0,0 | 73.783 | 0,2 | 0,2 | 200 | 0,0 | 40.577 | 0,2 | 0,5 | | |
| Administración pública e defensa; Seguridade Social obrigatoria | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | | |
| Educación | 4 | 0,0 | 5.680 | 0,0 | 0,1 | - | - | 81 | 0,0 | 0,0 | | |
| Actividades sanitarias e de servizos sociais | - | - | 30.355 | 0,1 | - | - | - | 5.446 | 0,0 | - | | |
| Actividades artísticas, recreativas e de entretemento | 1.210 | 0,3 | 26.047 | 0,1 | 4,6 | 2.541 | 0,2 | 80.538 | 0,3 | 3,2 | | |
| Outros servizos | - | - | 8.396 | 0,0 | - | - | - | - | - | - | | |
| Actividades dos fogares como empregadores de persoal doméstico; actividades dos fogares como produtores de bens e servizos para uso propio | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | | |
| Actividades de organizacións e organismos extraterritoriais | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | | |
| Total | 449.225 | 100,0 | 30.315.964 | 100,0 | 1,5 | 1.099.949 | 100,0 | 26.190.379 | 100,0 | 4,2 | | |

Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Inversións Exteriores.

investimentos, os máis elevados en Galicia tras as actividades inmobiliarias. No cadro 18 tamén chama a atención que practicamente non se xerou IED no sector da industria manufactureira, xa que só se rexistraron catro operacións de escasa dimensión, sendo a máis relevante a xa apuntada na industria química.

No cadro 19 compáranse o IED emitido por Galicia e España e os resultados provisionais de 2015 cos de 2014. Fronte aos episodios puntuais do IED recibido por Galicia, que motiva que cada ano a distribución sectorial sexa diferente, o reiterado investimento de Inditex en estruturas comerciais máis as adquisicións e edificios emblemáticos por parte de Pontegadea Inmobiliaria xeraron nos últimos anos un fluxo continuo nos sectores nos que se anotan estas actividades. Tamén esta continuidade se manifesta nos investimentos do sector pesqueiro. No contexto español, cabe destacar o peso galego das actividades inmobiliarias, xa que en 2015 de cada tres euros investidos, dous procedían de Galicia. Só este grupo de actividades, no que tamén se ha de incluír a promoción inmobiliaria do sector da construción, ten un peso no IED español que supera o 1% en 2015. Nese ano, tamén superou esta porcentaxe a agrupación actividades artísticas, recreativas e de entretemento, máis polo seu escaso peso no contexto español que pola súa incidencia en Galicia, a cal se reduciu a un investimento de xogos de azar e apostas por valor de 2,5 millóns de euros en Perú, fluxo de capital procedente dunha empresa galega dese mesmo sector.

Canto á distribución territorial do IED emitido desde Galicia, no cadro 20 preséntase por grandes áreas de destino e no cadro 21 por países ou territorios. A evolución dos investimentos inmobiliarios supuxo que o peso que no 2014 tiña América do Norte o ten en 2015 a Unión Europea, á que se dirixiron cada dous de tres euros do IED emitido. Non obstante, e grazas ao fluxo destinado a Estados Unidos, o peso de América do Norte é tamén elevado, sendo o máis significativo, xa que os empresarios e sociedades galegos apenas efectuaron investimentos produtivos en África, Asia e Oceanía. Esta carencia de investimentos está en consonancia cos resultados do conxunto de España.

O IED galego en 2015 alcanzou 32 países ou territorios. Nos dez primeiros, o investimento efectuado representou o 98,8% do total, co cal, nos restantes o fluxo de capital foi inferior a 2 millóns euros o que o fai practicamente en irrelevante. Ademais de Reino Unido e Estados Unidos, cabe destacar a incidencia do IED emitido en catro países latinoamericanos: Brasil, México, Perú e Panamá (en 2014 concentrábase en Guatemala, Ecuador e Nicaragua), o que mostra a importancia do continente americano no proceso de internacionalización da actividade produtiva de empresas con sede social en Galicia máis aló das empresas mixtas necesarias para o desenvolvemento das actividades da pesca. A continuación sitúanse catro países da zona euro (Alemaña, Francia, Luxemburgo e Austria) con investimentos cos que se intentan consolidar as estruturas comerciais. O lugar 11, ocupado por Nepal, reflicte unha novidade xa que é o único ano desde que se teñen datos do rexistro, 1993, cun valor positivo neste país. Seguramente este investimento estea vinculado coa ampliación do aeroporto de Katmandú, obra que a construtora San José leva varios anos realizando. Este tipo de actuacións pon de manifesto a importancia dos contratos no estranxeiro que están conseguindo as empresas de enxeñería galega co que, dalgún modo, supliron a caída da obra civil en España.

Cadro núm. 20

Destino do investimento bruto galego e español no exterior

| Área de destino | Galicia | | España | | % Galicia/ España |
|------------------|------------------|--------------|-------------------|--------------|----------------------|
| | Miles de euros | % | Miles de euros | % | |
| 2014 | | | | | |
| UE-28 | 15.819 | 3,5 | 10.944.386 | 36,1 | 0,14 |
| Resto de Europa | 3.401 | 0,8 | 515.753 | 1,7 | 0,66 |
| América do Norte | 301.242 | 67,1 | 3.937.548 | 13,0 | 7,65 |
| Latinoamérica | 113.241 | 25,2 | 10.610.792 | 35,0 | 1,07 |
| Resto de América | 744 | 0,2 | 3.169.985 | 10,5 | 0,02 |
| Asia e Oceanía | 14.544 | 3,2 | 948.200 | 3,1 | 1,53 |
| África | 235 | 0,1 | 189.301 | 0,6 | 0,12 |
| Total | 449.225 | 100,0 | 30.315.964 | 100,0 | 1,48 |
| 2015 | | | | | |
| UE-28 | 689.259 | 62,7 | 10.851.464 | 41,4 | 6,35 |
| Resto de Europa | 1427,92 | 0,1 | 550.121 | 2,1 | 0,26 |
| América do Norte | 364.729 | 33,2 | 10.859.715 | 41,5 | 3,36 |
| Latinoamérica | 38.864 | 3,5 | 3.415.246 | 13,0 | 1,14 |
| Resto de América | 0 | 0,0 | 58.070 | 0,2 | 0,00 |
| Asia e Oceanía | 4.735 | 0,4 | 339.404 | 1,3 | 1,40 |
| África | 933 | 0,1 | 116.359 | 0,4 | 0,80 |
| Total | 1.099.949 | 100,0 | 26.190.379 | 100,0 | 4,20 |

Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Investimentos Exteriores.

Aínda que estas actuacións non se recollen no conxunto de estatísticas que se utilizan para a elaboración deste capítulo, comercio de mercancías co estranxeiro e IED, si son moi importantes no proceso de internacionalización da economía galega. De entre o conxunto de sociedades con sede social en Galicia e que realizan obras de infraestruturas e edificación non residencial no estranxeiro, destaca a xa citada construtora San José, que en 2015 volveu á senda dos beneficios tras uns anos moi complicados. Con obras de edificación non residencial e infraestruturas, está actualmente presente en 20 países nos que participa en proxectos moi diversos: hospitais, ministerios, museos, aeroportos, autopistas, etc. Pola súa banda, ao Grupo Puentes adjudicáronlle en 2015 a construción de dúas redes hidráulicas en Namibia e Angola e unha infraestrutura viaria en Namibia. Xa en 2016, contratou a construción dunha escola básica de pesca en Luanda-Angola e un hospital en Guayaquil-Ecuador. Tamén, a compostelá Espina Obras Hidráulicas, presente desde hai anos en mercados internacionais, gañou o concurso para a realización de proxectos en Costa de Marfil, Romanía e Uruguai, país no

Cadro núm. 21

Destino do investimento bruto galego e español no exterior. Ano 2015*

| Galicia | | | España | | |
|-------------------------|--------------------|--------------|--------------------------|---------------------|--------------|
| País ou territorio | Miles de euros | % | País ou territorio | Miles de euros | % |
| Reino Unido | 670.130,8 | 60,92 | Canadá | 9.417.731,1 | 35,96 |
| Estados Unidos | 364.728,8 | 33,16 | Reino Unido | 3.480.623,9 | 13,29 |
| Brasil | 15.947,5 | 1,45 | Alemaña | 3.348.045,3 | 12,78 |
| México | 7.235,3 | 0,66 | Estados Unidos | 1.441.983,7 | 5,51 |
| Perú | 7.165,8 | 0,65 | Italia | 1.148.932,6 | 4,39 |
| Panamá | 7.004,8 | 0,64 | Francia | 924.788,8 | 3,53 |
| Alemaña | 5.625,0 | 0,51 | Chile | 733.508,6 | 2,80 |
| Francia | 4.330,5 | 0,39 | México | 650.251,3 | 2,48 |
| Luxemburgo | 2.700,0 | 0,25 | Brasil | 632.754,1 | 2,42 |
| Austria | 2.250,0 | 0,20 | Países Baixos | 624.776,0 | 2,39 |
| Nepal | 1.799,4 | 0,16 | Austria | 549.184,9 | 2,10 |
| Irlanda | 1.750,0 | 0,16 | Uruguai | 426.028,0 | 1,63 |
| Polonia | 1.713,0 | 0,16 | Portugal | 348.142,8 | 1,33 |
| India | 1.579,3 | 0,14 | Colombia | 300.288,0 | 1,15 |
| Suíza | 1.427,6 | 0,13 | Noruega | 265.255,0 | 1,01 |
| Corea do Sur | 1.350,5 | 0,12 | Suecia | 201.763,2 | 0,77 |
| Marrocos | 835,4 | 0,08 | China | 199.664,8 | 0,76 |
| Italia | 500,0 | 0,05 | Perú | 183.163,7 | 0,70 |
| Chile | 458,8 | 0,04 | Andorra | 149.928,1 | 0,57 |
| Colombia | 450,1 | 0,04 | Arxentina | 135.935,9 | 0,52 |
| Arxentina | 402,2 | 0,04 | Ecuador | 101.384,2 | 0,39 |
| República Dominicana | 200,0 | 0,02 | Luxemburgo | 93.471,5 | 0,36 |
| Dinamarca | 168,0 | 0,02 | Turquía | 65.016,9 | 0,25 |
| Senegal | 74,7 | 0,01 | Rusia | 63.795,5 | 0,24 |
| República Eslovaca | 50,0 | 0,00 | Panamá | 61.744,2 | 0,24 |
| Suecia | 32,1 | 0,00 | Costa Rica | 59.989,9 | 0,23 |
| República de Cabo Verde | 23,1 | 0,00 | Venezuela | 57.012,8 | 0,22 |
| Portugal | 10,0 | 0,00 | Australia | 55.707,3 | 0,21 |
| Filipinas | 5,5 | 0,00 | Illas Vírxeas Británicas | 52.921,9 | 0,20 |
| Xibraltar | 0,3 | 0,00 | Romanía | 50.636,8 | 0,19 |
| Namibia | 0,1 | 0,00 | Gabón | 43.896,7 | 0,17 |
| Australia | 0,0 | 0,00 | Resto do mundo | 322.051,7 | 1,23 |
| Total | 1.099.948,7 | 100,0 | Total | 26.190.379,4 | 100,0 |

* Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Investimentos Exteriores.

que, en alianza con outras empresas, está realizando a maior obra de saneamento de augas nos últimos trinta anos en Montevideo. Outro segmento tamén importante é o da construción residencial que se realiza no estranxeiro con capital procedente de Galicia. O caso máis emblemático é a incidencia do empresario galego, Manuel Jove, mediante a súa sociedade Inveravante, en Marrocos, país no que nos últimos anos construíu complexos de vivendas de luxo con múltiples equipamentos en Tánxer e Casablanca.

No cadro 22, agregando os IED anuais emitidos desde Galicia, preséntanse os principais países ou territorios aos que se dirixiu este investimento desde o inicio da crise en 2008. Unha boa parte destes investimentos responden aos intereses económicos do fundador de Inditex, canalizados a través do propio grupo téxtil ou da sociedade utilizada para a realización das actividades inmobiliarias. En todo caso, tense que destacar que o IED nestes últimos anos se dirixiu principalmente a países europeos ou americanos. Nesta clasificación non está Portugal, o que parece natural, xa que o seu mercado se pode abordar perfectamente desde as empresas radicadas en Galicia; pero si figuran os países europeos cos que Galicia mantén relacións máis intensas como Francia, Italia ou o Reino Unido. O quinto lugar no que figura Turquía, reflicte unha situación un tanto artificial, xa que a súa presenza aí débese ao fluxo de capital xerado en 2008 cara a unha cementeira turca, ao canalizarse a través de Corporación Noroeste a expansión da entón empresa, hoxe brasileira, Cimentos Cimpor. Dos tres países americanos que figuran no cadro 22, aínda que o IED de Canadá e Estados Unidos concentra as actividades inmobiliarias, neste último país tamén é significativa a presenza de capital galego no comercio polo miúdo de pezas de vestir. No caso de Brasil, o IED galego está moi diversificado, aínda que destacan os investimentos efectuados nestes oito anos en xeración de enerxía hidroeléctrica e eólica, a promoción inmobiliaria e a fabricación de produtos básicos de ferro e aceiro.

Finalmente, a Secretaría de Estado de Comercio, ademais dos fluxos de IED emitido, proporciona información, máis completa que para o IED recibido, dos stocks xerados, sendo o último ano dispoñible 2013. Un resumo desta información recóllese nos cadros 23 e 24.

Canto a stocks, os resultados do IED emitido son claros. A saída das sociedades galegas ao estranxeiro, baixo a modalidade de realizar investimento produtivo, dirixiuse, a diferenza de calquera outra consideración, cara á constitución de estruturas de distribución dos seus produtos. Así, o investimento en comercio polo miúdo destaca moi por enriba de calquera outra e no 2013 xerou un stock de emprego de 77.156 traballadores

Cadro núm. 22

Destino do investimento estranxeiro bruto emitido por Galicia desde 2008 a 2015

| País | Millóns de euros | % |
|----------------|------------------|--------------|
| Estados Unidos | 1.335.193 | 20,93 |
| Reino Unido | 882.189 | 13,83 |
| Luxemburgo | 696.097 | 10,91 |
| Francia | 377.088 | 5,91 |
| Turquía | 285.355 | 4,47 |
| Bélxica | 254.490 | 3,99 |
| Italia | 221.155 | 3,47 |
| Países Baixos | 217.502 | 3,41 |
| Canadá | 184.240 | 2,89 |
| Brasil | 173.836 | 2,73 |
| Resto países | 1.751.377 | 27,46 |
| Total | 6.378.521 | 100,0 |

Fonte: Rexistro de Inversións Exteriores.

Cadro núm. 23

Situación en 2013 dos stocks xerados polo investimento galego no exterior. Distribución sectorial

| Sectores | Stock emprego | Stock da posición investidora en miles de euros | Stock da cifra de negocio en miles de euros |
|---|----------------|--|--|
| Comercio polo miúdo, excepto de vehículos de motor | 77.156 | 4.576.910 | 10.181.330 |
| Fabricación doutros produtos minerais non metálicos | 5.426 | 1.602.120 | 1.577.770 |
| Actividades inmobiliarias | 85 | 1.567.890 | 117.220 |
| Construción de edificios | 265 | 1.429.620 | 315.290 |
| Pesca e acuicultura | 6.075 | 421.020 | 556.690 |
| Fabricación de vehículos de motor, remolques | 8.121 | 364.390 | 3.384.080 |
| Metalurxia; fabricación produtos ferro, aceiro | 5 | 248.010 | 508.980 |
| Fabricación de material e equipo eléctrico | 303 | 213.980 | 118.730 |
| Subministración de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire | 83 | 165.120 | 54.360 |
| Comercio polo miúdo e intermed. comercio, excep. vehículos motor | 1.354 | 143.810 | 675.370 |
| Resto | 8.046 | 504.540 | 3.629.080 |
| Total | 106.920 | 11.237.410 | 21.118.900 |

Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Inversións Exteriores.

(segundo a EPA, contabilizábanse en Galicia en 2013 un total de 107.956 persoas nesa actividade), cun indubidable peso das tendas das diferentes cadeas do grupo Inditex. A memoria de 2013 deste grupo reflicte un total de 128.313 empregados, dos cales o 87% traballaba nas súas 6340 tendas. Do total de empregados en España, contabilizábanse 40.184. O liderado do comercio polo miúdo como destino do investimento estranxeiro galego tamén se manifesta na posición investidora e na cifra de negocio. A segunda actividade con relevancia, desde esta perspectiva temporal, é a fabricación de vehículos de motor. O emprego a 8121 persoas das empresas participadas distribúese entre 5815 persoas en fabricación de vehículos e 2306 persoas en compoñentes. En todo caso, iso é unha mostra do proceso e internacionalización da industria de compoñentes que se foi desenvolvendo no sur de Galicia á sombra da multinacional PSA. O terceiro sector por emprego é o da pesca, actividade que ocupaba en sociedades no estranxeiro un total 6075 de persoas. No cadro 23 tamén se observa a elevada posición investidora das actividades inmobiliarias e a construción de edificios, aínda que, obviamente, o emprego xerado por esta actividade é moi baixo como, por agora, tamén o é o stock da cifra de negocio. Para rematar, polos mesmos motivos explicados anteriormente, os investimentos que contribuíron a xerar un total de 5426 empregos no grupo da fabricación doutros produtos minerais non metálicos, producíronse en empresas de cemento localizadas en Brasil, Exipto, India, Marrocos, Mozambique, Macau, Hong Kong, Turquía, Sudáfrica e Túnez, todas elas canalizadas desde Galicia, pero con moi pouca capacidade de decisión por parte desta comunidade.

Cadro núm. 24

**Situación en 2013 dos stocks xerados polo investimento galego no exterior.
Distribución por países ou territorios**

| Países ou territorios | Stock emprego | Stock da posición investidora en miles de euros | Stock da cifra de negocio en miles de euros |
|---------------------------|----------------|--|--|
| Estados Unidos de América | 3.573 | 1.249.020 | 641.070 |
| Brasil | 8.319 | 1.020.350 | 1.633.390 |
| Portugal | 7.470 | 845.660 | 1.823.280 |
| Francia | 6.557 | 833.940 | 1.453.630 |
| Luxemburgo | 80 | 750.500 | 33.020 |
| Países Baixos | 1.195 | 681.830 | 227.700 |
| Italia | 5.709 | 652.170 | 1.239.970 |
| México | 4.867 | 390.450 | 1.480.840 |
| Arxentina | 7.669 | 374.060 | 2.205.090 |
| Sudáfrica | 713 | 357.370 | 2.568.870 |
| Resto do mundo | 60.768 | 4.082.060 | 7.812.040 |
| Total | 106.920 | 11.237.410 | 21.118.900 |

Fonte: Rexistro de Investimentos Exteriores.

A distribución destes mesmos stocks por países pon de manifesto unha maior diversificación que a que se observa na estrutura sectorial. Brasil e Arxentina lideran o stock de emprego xerado polo IED emitido desde Galicia; Estados Unidos e Brasil encabezan a posición investidora e Sudáfrica ocupa o primeiro lugar na cifra de negocio. Esta posición do país africano débese a unha cuestión moi puntual, xa que a referencia dispoñible é a realización dun investimento nunha empresa extractiva de pedras ornamentais. Segundo a Secretaría de Estado de Comercio, a cifra de negocio neste sector de actividade pasou de 70,3 millóns de euros en 2011 a 3.296,6 millóns en 2012. A participación galega tivo que ser realizada antes de 1993, xa que, desde a apertura do Rexistro de Investimentos Estranxeiros, non consta que se producisen investimentos procedentes de Galicia nesa actividade neste país. A única anotación é a da empresa de cemento comentada no parágrafo anterior. Canto á facturación, tras Arxentina está Portugal, debido aos investimentos galegos no país luso de fabricación de vehículos e compoñentes da automoción, metalúrxica e comercio polo miúdo. En Arxentina, como en Portugal, a maior parte da facturación absórbea a automoción e o comercio polo miúdo, sen esquecer as industrias dependentes do sector pesqueiro.

VI. Construción

- En 2015 a recuperación da construción consolídase, pechándose o ano cun crecemento do VEB do 5,2% en España e do 3,7% en Galicia.
- No ano 2015 rompeuse a tendencia negativa que dominou o emprego de construción entre 2008 e 2014. A ocupación media española medra un 8,1%, situándose en 1,073 millóns de persoas. En Galicia o emprego sobe un 9,7%, acadando os 73.625 ocupados.
- O mercado da vivenda español amosa signos de recuperación, mentres que en Galicia o dinamismo é menor.
- A oferta de vivenda medra no conxunto de España e permanece estancada en Galicia.
- A demanda de vivenda reactivábase en España e Galicia, pero o aumento das vendas galego (4,1%) é menor que o español (9,8%).
- A caída dos tipos de xuro sitúa a accesibilidade financeira da vivenda a niveis de comezos de século, aínda que perduran limitacións no acceso ao crédito por parte dos compradores.
- Os prezos da vivenda volveron subir despois de seis anos de deflación. A vivenda española amósase lixeiramente máis inflacionista que a galega nun contexto de moderado aumento do custo.
- A demanda pública de obras descende en España e aumenta un 25% en Galicia debido ao forte gasto da Administración central en infraestruturas ferroviarias.
- En 2015 Galicia sitúase como a segunda comunidade con maior gasto por habitante con 396, superando a media española de 280 por habitante.

Introdución

En 2015 a construción española manifestou signos de recuperación con importantes crecementos da produción e o emprego. A progresión veu tanto polo lado da vivenda como da obra pública. No mercado inmobiliario a demanda recuperouse e produciuse un substancial aumento dos inicios de obra. O incremento das contratacións de obra pública ten, con todo, un marcado carácter conxuntural ao explicarse en boa medida polo prolongado período electoral que dominou o ano 2015. Se nos centramos en Galicia apréciase que os indicadores globais, como o VEB e o emprego, manifestaron tamén crecementos significativos en 2015, aínda que por baixo da media estatal. A recuperación da construción galega baseouse máis na obra pública que na edificación

Cadro núm. 1

Indicadores do sector da construción en España. Taxas de variación interanuais (en %)

| | 2013 | 2014 | 2015 | 2015 | | | |
|-------------------------------|-------|-------|-------|---------|----------|-----------|----------|
| | | | | I trim. | II trim. | III trim. | IV trim. |
| VEB construción | -9,8 | -2,1 | 5,2 | 5,9 | 5,8 | 5,1 | 4,0 |
| % da construción na FBCF | 53,4 | 51,4 | 51,0 | 51,6 | 51,2 | 50,9 | 50,2 |
| % da vivenda na FBCF | 23,5 | 22,4 | 21,9 | 22,2 | 22,0 | 21,8 | 21,7 |
| Produción das empresas | 1,6 | 17,4 | 0,8 | -0,4 | -1,2 | 1,1 | 3,5 |
| Nova contratación | 3,8 | 11,6 | 20,7 | 25,3 | 26,1 | 19,5 | 13,8 |
| Ocupados | -11,4 | -3,5 | 8,1 | 12,6 | 11,6 | 5,9 | 2,7 |
| Paro estimado | -21,4 | -24,8 | -18,3 | -27,5 | -20,3 | -12,5 | -9,3 |
| Afiliados á Seguridade Social | -12,1 | -1,3 | 4,8 | 5,0 | 5,7 | 4,3 | 4,1 |
| Paro rexistrado | -9,5 | -17,3 | -18,0 | -17,9 | -19,2 | -17,8 | -17,0 |
| Consumo de cemento | -20,9 | 0,8 | 5,3 | 7,8 | 8,7 | -0,5 | 5,8 |
| Índice de custos do sector | -0,7 | -0,2 | -1,0 | -1,0 | -0,5 | -0,8 | -1,8 |

Fuentes: Ministerio de Empleo e Seguridade Social, SEPE, EPA, INE e ICE.

Cadro núm. 2

Indicadores do sector da construción en Galicia. Taxas de variación interanuais (en %)

| | 2013 | 2014 | 2015 | 2015 | | | |
|-------------------------------|-------|-------|-------|---------|----------|-----------|----------|
| | | | | I trim. | II trim. | III trim. | IV trim. |
| VEB construción | -7,2 | -2,2 | 3,7 | 3,5 | 3,3 | 4,3 | 3,9 |
| Ocupados | -12,7 | -3,1 | 9,7 | 8,4 | 12,4 | 6,6 | 11,5 |
| Paro estimado | -20,0 | -30,1 | -23,7 | -19,7 | -19,4 | -22,2 | -37,8 |
| Afiliados á Seguridade Social | -10,8 | -0,8 | 2,4 | 3,3 | 3,0 | 1,8 | 1,4 |
| Paro rexistrado | -5,3 | -17,0 | -18,8 | -19,3 | -19,6 | -18,2 | -17,9 |

Fontes: Ministerio de Emprego e Seguridade Social, SEPE, EPA, INE e IGE.

Cadro núm. 3

O mercado de traballo na construción (medias anuais). Ano 2015

| | A Coruña | Lugo | Ourense | Pontevedra | Galicia | España |
|--------------------------------------|----------|-------|---------|------------|---------|---------|
| Ocupados | | | | | | |
| Miles | 31,6 | 9,9 | 10,0 | 22,2 | 73,6 | 1.073,7 |
| Taxa de variación 2015/2014 (%) | 9,1 | 47,8 | 17,7 | -3,5 | 9,7 | 8,1 |
| Paro estimado | | | | | | |
| Miles | 2,93 | 1,13 | 0,80 | 3,83 | 8,7 | 207,3 |
| Taxa de variación 2015/2014 (%) | -21,5 | -29,7 | -31,9 | -21,5 | -23,7 | -18,3 |
| Paro rexistrado | | | | | | |
| Miles | 12,3 | 3,0 | 3,1 | 10,5 | 28,9 | 477,5 |
| Taxa de variación 2015/2014 (%) | -18,8 | -19,0 | -17,3 | -19,2 | -18,8 | -18,0 |
| Afiliados á Seguridade Social | | | | | | |
| Miles | 32,9 | 9,0 | 9,2 | 22,3 | 73,4 | 1.022,0 |
| Taxa de variación 2015/2014 (%) | 3,6 | 0,6 | -2,4 | 3,4 | 2,4 | 4,8 |

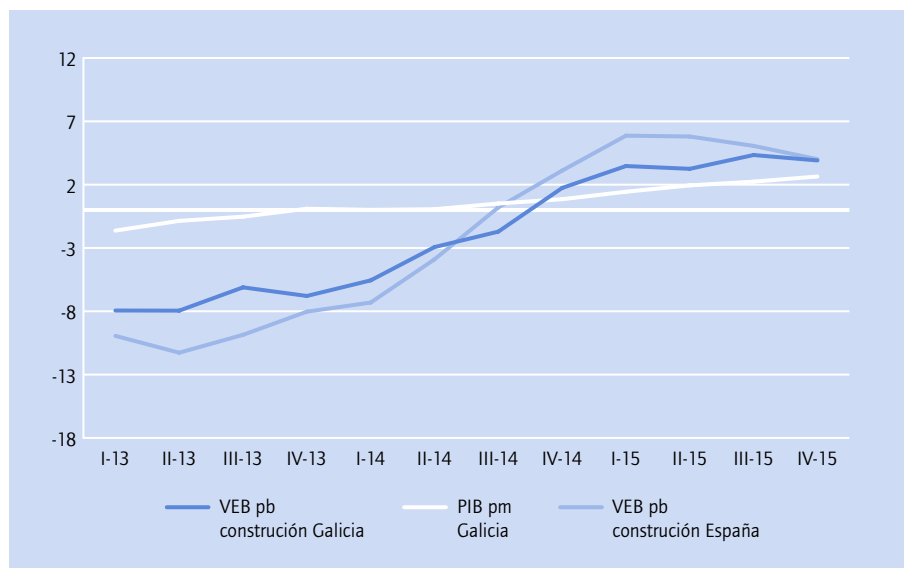
Fontes: Ministerio de Emprego e Seguridade Social, SEPE, EPA e INE.

residencial. Na nosa comunidade o mercado inmobiliario móstrase aínda estancado, cun crecemento mínimo da oferta e unha demanda que aínda está por despegar, mentres que o gasto público alcanzou niveis relativamente elevados no último exercicio.

En 2014 a produción española de construción deixou de caer despois de 24 trimestres en números vermellos. En 2015 a recuperación consolídase, pechándose o ano cun crecemento interanual do VEB do 5,2%. A participación da construción no PIB español sitúase no 5%, unha décima máis que o ano anterior, pero menos da metade do que representaba o sector dez anos atrás. O peso da construción na formación bruta de capital fixo (FBCF) frea a caída de anos pasados e mantense na contorna do

Gráfico 1

VEB pb da construción e PIB pm (euros constantes)
 Taxas de variación interanuais (en %)



51%. A vivenda aumenta unha décima o seu peso dentro do PIB español, representando o 4,5%, pero perde terreo como compoñente do investimento, significando só o 21,9% da FBCF, cinco décimas menos que en 2014. O consumo de cemento, que é unha *proxy* fiable do nivel de actividade construtiva, manifesta unha taxa de crecemento en 2015 (5,3%) que concorda co crecemento do VEB. Aínda que a produción das empresas mostra un débil crecemento (0,8%), a nova contratación¹ increméntase ata o 20,7%. Como se aprecia no gráfico 2, o indicador de clima da construción,² aínda que segue sendo negativo, movéndose na contorna dun saldo de -25 no ano 2015, mellora en 15 puntos os saldos medios de 2014. En marzo de 2016 obsérvase un empeoramento das opinións empresariais, cuxo saldo se reduce ata -41,9, produto dun forte descenso na carteira de pedidos (-50,9) e un descenso menor na valoración da tendencia do emprego (-32,9). Este empeoramento do estado de opinión posiblemente se debe ao prolongado período de provisionalidade que domina a actividade

¹ A produción das empresas e a nova contratación están calculadas pola Encuesta de Índices de Producción de la Industria de la Construcción (EIPIC) publicada polo Ministerio de Fomento.

² O indicador de clima é a media dos saldos de opinións empresariais referidos á tendencia do emprego e a carteira de pedidos do sector, recollidos na Encuesta de Coyuntura Industrial elaborada polo Ministerio de Industria. Por exemplo, un valor de -10 do saldo significa que a porcentaxe de opinións negativas supera en 10 puntos ao de opinións positivas.

política española desde as eleccións de finais de 2015.

No ano 2015 rompeuse definitivamente a tendencia negativa que dominou o emprego de construción entre 2008 e finais de 2014. Segundo a Encuesta de Poboación Activa (EPA), en 2015 a ocupación media do sector en España foi de 1.073.650 persoas, que supoñen un 8,1% máis que a cifra de 2014. O aumento foi sostido nos catro trimestres do ano, alcanzándose un pico de ocupación no segundo trimestre, con case 1.100.000 ocupados. A afiliación media á Seguridade Social tamén superou o millón en 2015 (1.021.634), cun aumento do 4,8% respecto de 2014. Este cadro favorable do mercado de traballo complétase coa redución nun 18,3% do paro estimado, que se sitúa en 207.325 persoas, e a caída do 18% no paro rexistrado nas oficinas de emprego, que se reduciu ata 477.545 individuos en 2015.

Así pois, 2015 arroxa un panorama positivo por primeira vez desde 2007, aínda que o emprego da construción naquel ano multiplicaba por 2,5 o existente oito anos despois. Esta tendencia debeuse tanto ao aumento na execución de obra pública como ao crecemento da actividade de edificación residencial. En 2016 a crecente paralización da obra pública estatal, derivada da provisionalidade do executivo en funcións, pode frear a mellora observada en 2015 (cadro 1).

O cadro 2 e os gráficos 1 e 3 presentan a situación do mercado laboral da construción galega e a evolución da súa produción estimada polo VEB. Tanto o emprego como a produción mostraron unha evolución positiva en Galicia, equiparable á do conxunto do Estado; aínda que o VEB crece algo menos en Galicia, a ocupación aumenta a unha maior taxa na nosa comunidade. Despois de seis anos en números vermello, a produción de construción, medida polo VEB, volveu crecer en 2015. Baseado na boa marcha da execución da obra pública, este crecemento comezaba no último trimestre de 2014 e mantíñase nos catro trimestres seguintes con taxas interanuais superiores ao 3% e cunha media do 3,7% para o conxunto do ano. A ocupación media estimada pola EPA foi de 73.625 persoas, o que supuxo un aumento do 9,7% respecto ao ano anterior. O emprego aumenta en todas as provincias excepto Pontevedra que, con 22.200 empregos, reduce un 3,5% a súa ocupación (cadro 3). As afiliacións á Seguridade Social en alta laboral de construción foron 73.391 no ano 2015, o que mellora nun 2,4% a cifra de 2014, pero é inferior ao aumento expresado pola EPA. Canto ao desemprego, o paro

Gráfico 2

Indicador do clima de construción en España

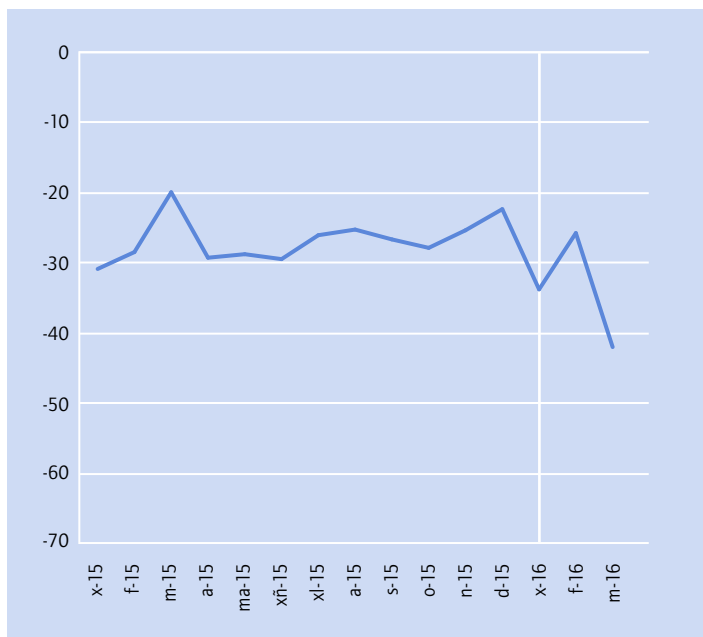
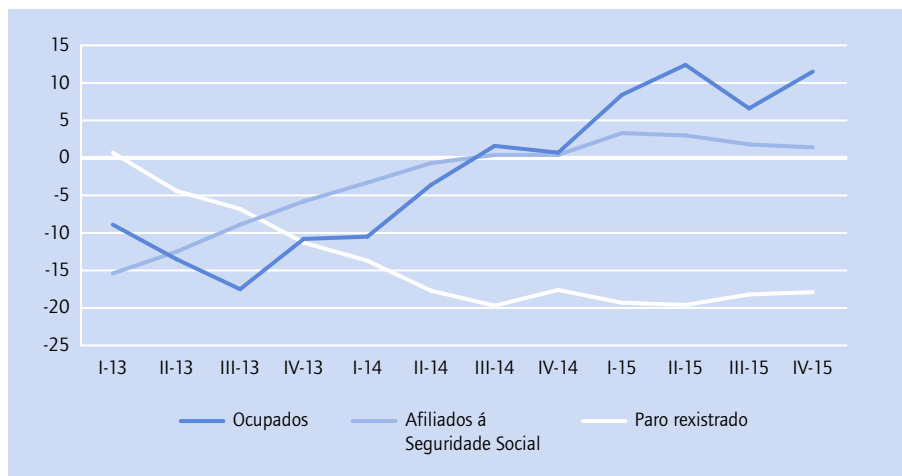


Gráfico 3

Mercado de traballo na construción en Galicia

Taxas de variación interanual (en %)



medio estimado en 2015 sitúase en 8675 persoas, o que supón un forte descenso do 23,7% e sitúa a taxa de paro no 10,5%, mellorando en case seis puntos a do conxunto de España (16,2%). O paro rexistrado en Galicia presenta unha redución semellante á española, situándose en 28.900 persoas que supoñen cunha caída interanual do 18,8% en 2015. En vista destes datos, hai que considerar, pois, como moi favorable a evolución do mercado laboral galego de construción en 2015.

Cadro núm. 4**A vivenda en España. Principais indicadores de oferta**

| | | | | TVI (%) | | |
|--|--------|--------|--------|---------|-------|-------|
| | 2013 | 2014 | 2015 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Visados de dirección de obra (vivenda nova e ampliación e reforma) | 58.740 | 58.776 | 76.542 | -15,7 | 0,1 | 30,2 |
| Licenzas municipais de obra* (número de vivendas de nova planta) | 31.236 | 33.643 | 25.245 | -45,7 | 7,7 | 2,8 |
| Certificados de fin de obra (número de vivendas) | 64.817 | 46.822 | 45.152 | -43,6 | -27,8 | -3,6 |
| VPO obra nova. Vivendas iniciadas | 6.489 | 5.898 | 5.306 | -62,2 | -9,1 | -10,0 |
| VPO obra nova. Vivendas rematadas | 17.059 | 15.046 | 7.931 | -68,0 | -11,8 | -47,3 |

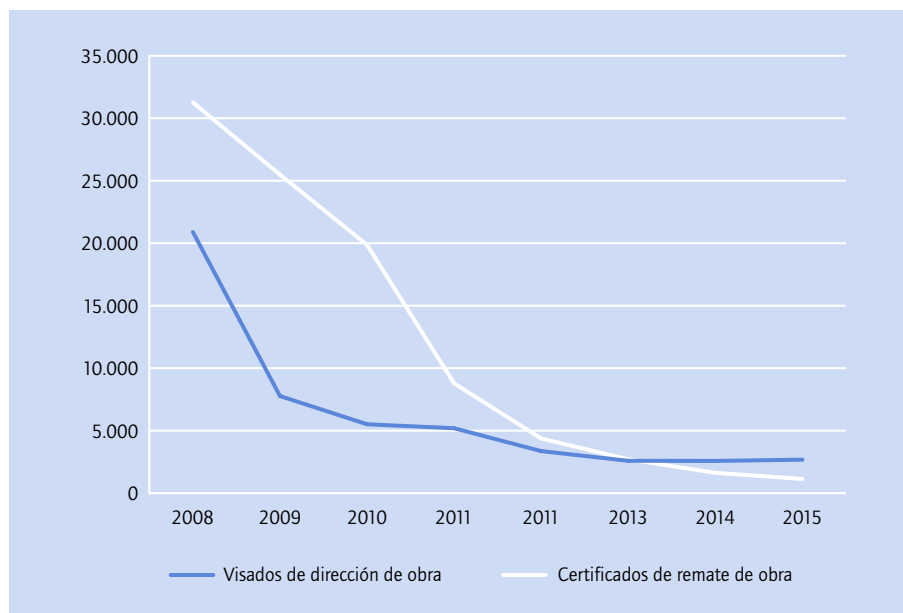
* Para o ano 2015 os datos e taxas de variación corresponden aos nove primeiros meses.

VPO: Vivenda de protección oficial.

Fonte: Ministerio de Fomento.

Gráfico 4

Número de vivendas iniciadas e rematadas en Galicia



Vivenda

Nos últimos oito anos a promoción residencial en España viviu o seu particular *descenso aos infernos*. Neste período pasouse dos asombrosos niveis de actividade alcanzados nos últimos anos do *boom* inmobiliario en 2006, con case 900.000 novas vivendas iniciadas, á práctica desaparición da promoción residencial en España en 2014 con menos de 35.000 vivendas iniciadas en todo o país. O ano 2015 parece marcar o final desta caída cun aumento importante dos inicios de obra, aínda que esta mellora na oferta de vivenda no conxunto de España non se estende a Galicia, onde aínda non crecen as promocións. Polo lado da demanda, en 2015 os prezos da vivenda estabilizáronse con tendencia á alza, mellorándose as condicións de financiamento. Iso produciu un crecemento relevante das vendas no conxunto de España. De novo, o mercado galego móstrase menos dinámico cunha demanda que non creceu ao mesmo ritmo que a estatal.

Polo lado da oferta, en 2015 os arquitectos técnicos concederon un total de 49.695 visados de obra nova, o que representa case 15.000 vivendas iniciadas máis que o ano anterior e un aumento interanual do 42,5%. En Galicia o número de novas vivendas a construír foi de 1526, só sete máis que no exercicio anterior (crecemento do 0,5%). No caso español, confirmase o aumento da oferta xa insinuado en 2014 e, aínda que os valores absolutos son moi baixos (o total de vivendas iniciadas representa menos do

Cadro núm. 5

A vivenda en Galicia. Principais indicadores de oferta

| | | | | TVI (%) | | |
|--|-------|-------|-------|---------|-------|-------|
| | 2013 | 2014 | 2015 | 2013 | 2014 | 2015 |
| Visados de dirección de obra (vivenda nova e ampliación e reforma) | 2.589 | 2.579 | 2.680 | -23,0 | -0,4 | 3,9 |
| Licenzas municipais de obra* (número de vivendas de nova planta) | 1.320 | 1.166 | 876 | -39,8 | -11,7 | -3,7 |
| Certificados de fin de obra (número de vivendas) | 2.708 | 1.627 | 1.136 | -38,1 | -39,9 | -30,2 |
| VPO obra nova. Vivendas iniciadas | 107 | 141 | 5 | -75,6 | 31,8 | -96,5 |
| VPO obra nova. Vivendas rematadas | 439 | 42 | 2 | -33,5 | -90,4 | -95,2 |

* Para o ano 2015 os datos e taxas de variación corresponden aos nove primeiros meses.

VPO: Vivenda de protección oficial.

Fonte: Ministerio de Fomento.

Cadro núm. 6

Indicadores de oferta. Vivendas iniciadas e rematadas

| | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---------------------------------------|----------------|----------------|---------------|---------------|---------------|
| Vivendas iniciadas (obra nova) | | | | | |
| A Coruña | 1.862 | 1.163 | 846 | 781 | 733 |
| Lugo | 564 | 247 | 199 | 402 | 266 |
| Ourense | 359 | 166 | 189 | 104 | 140 |
| Pontevedra | 1.051 | 539 | 316 | 232 | 387 |
| Galicia | 3.836 | 2.115 | 1.550 | 1.519 | 1.526 |
| España | 78.286 | 44.162 | 34.288 | 34.873 | 49.695 |
| Vivendas rematadas | | | | | |
| A Coruña | 4.151 | 1.742 | 959 | 468 | 246 |
| Lugo | 1.447 | 1.584 | 699 | 568 | 238 |
| Ourense | 676 | 575 | 305 | 78 | 332 |
| Pontevedra | 2.514 | 475 | 745 | 513 | 320 |
| Galicia | 8.788 | 4.376 | 2.708 | 1.627 | 1.136 |
| España | 157.405 | 114.991 | 64.817 | 46.822 | 45.152 |

Fonte: Ministerio de Fomento.

6% da cifra de 2006), existe unha expectativa sólida de que a actividade no subsector comece a medrar. A oferta galega de vivenda, con todo, móstrase estancada e a situación de 2015 é moi semellante á existente un ano antes (cadros 4 a 8 e gráficos 4 e 5).

As vivendas terminadas (cadros 4, 5 e 6 e gráfico 4) son o resultado das iniciacións de obra de anos precedentes, e, produto do colapso da promoción residencial, desde

2009 obsérvase unha marcada tendencia decrecente no número de residencias acabadas. No ano 2015 as vivendas con certificado de final de obra sitúanse en mínimos tanto en España como en Galicia. En España finalizáronse algo máis de 45.000 (desceso do 3,6%) e en Galicia a caída foi moito maior, con 1136 vivendas terminadas, que supoñen un 30,2% menos que en 2014. O derrube da entrada de vivendas novas ao mercado explica o predominio da vivenda usada nas compravendas de vivenda, aínda que, como veremos, aínda existe un importante nivel de stock de vivenda nova sen vender. No caso español é de esperar que as finalizacións de obra continúen reducíndose durante dous ou tres anos, ata que o actual crecemento das novas promocións se traduza en novas vivendas terminadas.

Canto á vivenda protexida, o Plan Estatal de Vivenda 2013-2016³ ten como obxectivo financiar o aluguer e a rehabilitación, eliminando a compra de vivenda social do réxime de actuacións protexidas. Así, no cadro 4 apréciase o decaemento da VPO en toda España, con 7931 VPO terminadas que, na súa maioría, proceden de antigos plans de vivenda. En Galicia (cadro 5) evidénciase de maneira máis patente aínda a desaparición da VPO do mapa inmobiliario, con cinco vivendas iniciadas e dúas terminadas en todo o ano 2015.

A demanda de vivenda creceu significativamente en España durante 2015, aínda que a taxa de crecemento das compravendas reduciuse respecto de 2014. A pesar diso, hai que valorar como moi positivo o comportamento da demanda en 2015, xa que o crecemento das vendas en 2014 foi artificialmente estimulado pola entrada en vigor

Cadro núm. 7

Indicadores de demanda de vivenda

| | Número de transaccións | | | TVI (%) | |
|----------------------|------------------------|---------------|---------------|-------------|------------|
| | 2013 | 2014 | 2015 | 2014 | 2015 |
| Galicia | | | | | |
| Notarios | 11.877 | 14.037 | 14.619 | 18,2 | 4,2 |
| A Coruña | 5.074 | 6.022 | 6.386 | 18,7 | 6,0 |
| Lugo | 2.252 | 2.443 | 2.418 | 8,5 | -1,0 |
| Ourense | 1.138 | 1.389 | 1.409 | 22,1 | 1,4 |
| Pontevedra | 3.413 | 4.183 | 4.406 | 22,6 | 5,3 |
| Rexistradores | 12.568 | 11.966 | 12.405 | -4,8 | 3,7 |
| A Coruña | 5.286 | 5.126 | 5.256 | -3,0 | 2,5 |
| Lugo | 2.047 | 1.914 | 1.793 | -6,5 | -6,3 |
| Ourense | 1.365 | 1.163 | 1.251 | -14,8 | 7,6 |
| Pontevedra | 3.870 | 3.763 | 4.105 | -2,8 | 9,1 |
| España | | | | | |
| Notarios | 300.568 | 365.621 | 401.281 | 21,7 | 9,8 |
| Rexistradores | 312.593 | 318.830 | 354.095 | 2,0 | 11,1 |

Fonte: Ministerio de Fomento e Estadística de Transmisiones de Derechos de la Propiedad (INE).

³ Tal como se sinalaba no pasado informe: «O Plan Estatal de Vivenda 2013-2016 ten como principais finalidades tentar corrixir o reducido tamaño do mercado de aluguer e mellorar o mal estado de moitas vivendas a través da rehabilitación, aumentando o número de beneficiarios das actuacións protexidas. As axudas ao aluguer concederanse en función da renda da unidade familiar, podendo chegar o seu importe ata os 200 euros mensuais. As axudas ao aluguer están especialmente dirixidas a persoas maiores de idade, existindo un límite de ingresos, que non deben exceder o triplo do IPREM (532 euros ao mes ou 6390 euros ao ano) axustado en función do número de membros e composición da unidade de convivencia».

do novo cálculo das plusvalías. En 2015, xa sen factores alleos ao mercado, confirmouse a existencia dunha xenuína demanda de vivenda que se fora encorando durante os anos anteriores. A demanda de vivenda tamén creceu en Galicia en 2015; con todo, do mesmo xeito que ocorría coa oferta, o ascenso das compravendas foi menos acusado que no conxunto do Estado.

Manexamos como principais indicadores de demanda as compravendas realizadas nas notaría e as transaccións inscritas nos rexistros da propiedade e, así mesmo, tamén serven a este fin os datos das hipotecas constituídas.⁴ O estimador conxuntural de demanda máis importante son as compravendas en notaría debido ao seu carácter universal e inmediato. As series dos rexistradores refírense ás mesmas operacións recollidas polos notarios, pero cun atraso de entre tres e catro meses entre os dous rexistros. Doutra banda, os datos de hipotecas constituídas perderon parte da súa importancia como *proxy* das compras de vivenda pola ruptura, producida na crise, da forte correlación anteriormente existente entre ambas. Estes indicadores móstranse nos cadros 7, 8 e 10 e no gráfico 5.

Segundo os rexistros notariais, no ano 2015 en España cómpranse 401.281 vivendas, o que supón un aumento do 9,8% respecto ao ano anterior; este crecemento débese ao aumento de vivenda usada (13,4%), mentres que descenden as vendas de vivenda nova (-10,8%). A vivenda de segunda man ocupa case o 88% do mercado español en 2015 con 352.319 compravendas, mentres que a vivenda a estrear representa un papel cada vez máis residual con unicamente 48.962 transaccións.

As notaría galegas dan conta dun total de 14.619 vivendas vendidas en 2015, o que supón un aumento interanual do 4,1%. A vivenda de segunda man, con 11.792 compravendas e un crecemento do 13,7%, tamén domina os intercambios inmobiliarios en Galicia, representando o 80,7% do mercado. O segmento galego da vivenda nova, con 2.827 transaccións, mostra un maior declive que o estatal, cunha caída do 22,8%. Se se descompoñen os datos

Cadro núm. 8

Transaccións de vivenda en notaría. Ano 2015

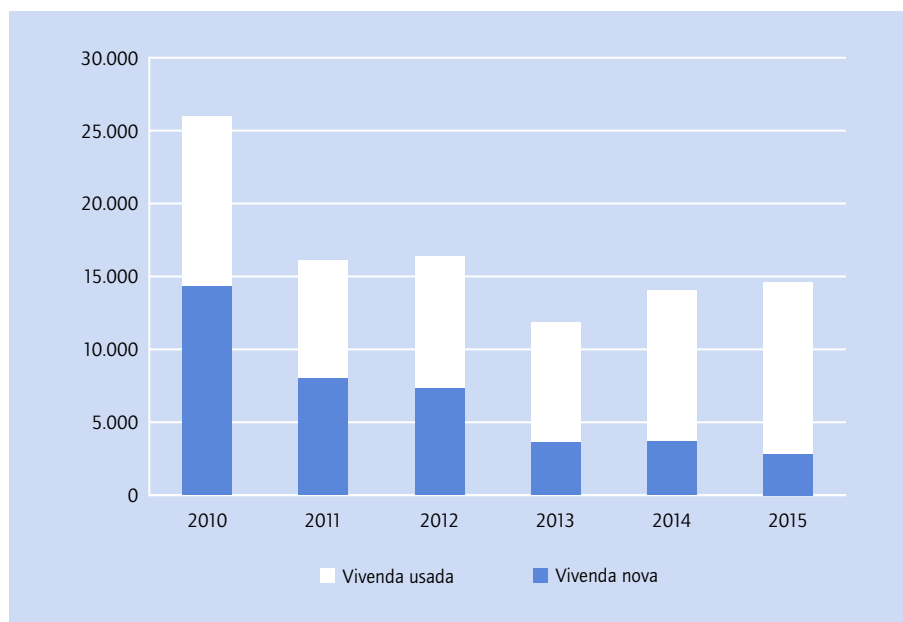
| | Número de transaccións | | TVI (%) | |
|----------------|------------------------|----------------|--------------|-------------|
| | Nova | Usada | Nova | Usada |
| A Coruña | 1.252 | 5.134 | -12,8 | 11,9 |
| Lugo | 699 | 1.719 | -34,7 | 25,2 |
| Ourense | 187 | 1.222 | -31,5 | 9,5 |
| Pontevedra | 689 | 3.717 | -22,1 | 12,7 |
| Galicia | 2.827 | 11.792 | -22,8 | 13,7 |
| España | 48.962 | 352.319 | -10,8 | 13,4 |

Fonte: Ministerio de Fomento.

⁴ O Consello Xeral do Notariado estima o número de transaccións levadas a cabo nas notaría e estes cálculos son publicados polo Ministerio de Fomento. O Colegio de Registradores de España compila as transaccións inscritas nos rexistros da propiedade na Estadística Registral Inmobiliaria e estas cifras tamén se recollen nas series de compravenda de vivendas publicadas polo INE desde o ano 2007. O INE publica a estatística de hipotecas que recolle as constituídas sobre bens inmobles; estes datos son fornecidos polo Servizo de Sistemas de Información do Colegio Oficial de Registradores de la Propiedad y Mercantiles de España.

Gráfico 5

Demanda de vivenda en Galicia. Número de transaccións nas notaría



notariais por provincias (cadro 7), obsérvase que só en Lugo descende a demanda (-1%), sendo as provincias máis dinámicas A Coruña (6%) e Pontevedra (5,3%). A pesar de que en 2015 Lugo sufriu a maior caída de vendas no segmento da vivenda nova (-34,7%), esta aínda destaca polo seu notable peso (29%) no total das vendas lucenses, moi superior ao do resto das provincias.

Os apuntamentos nos rexistros da propiedade (cadro 7) recollen as operacións de compravenda vistas anteriormente nas series notariais, aínda que ambas as fontes non son exactamente iguais. Nos rexistros da propiedade detéctanse e corríxense erros nas escrituras e, en todo caso, sempre existe un atraso entre ambas as bases de datos que se pode cifrar entre tres e cinco meses. Estas diferenzas fan que, en ocasións, cada unha destas series poida dar lugar a tendencias conxunturais contrapostas da demanda, aínda que a longo prazo ambas deben confluír posto que se refiren ás mesmas operacións.

En 2015 compútanse 354.095 operacións de compravenda en España, que supoñen un crecemento do 11,1%, mentres que en Galicia as 12.405 vivendas rexistradas representan un incremento do 3,7%. En ambos os casos as tendencias son moi semellantes ás apuntadas polas series notariais. Con todo, as series rexistradas outorgan á vivenda nova un maior peso tanto en España como en Galicia. Segundo estes datos, o 22% das vivendas vendidas en España durante 2015 eran de primeira man, subindo a proporción ata o 42,1% no caso galego. Esta notable diferenza cos datos notariais débese a que notarios e rexistradores usan definicións diferentes de vivenda usada

Cadro núm. 9**Valor medio das transmisións inmobiliarias de vivenda libre**

| | Euros | | | TVI (%) | |
|----------------|----------------|----------------|----------------|-------------|-------------|
| | 2013 | 2014 | 2015 | 2014 | 2015 |
| A Coruña | 118.142 | 112.927 | 109.882 | -4,4 | -2,7 |
| Lugo | 75.101 | 78.403 | 84.110 | 4,4 | 7,3 |
| Ourense | 95.344 | 95.752 | 88.370 | 0,4 | -7,7 |
| Pontevedra | 126.775 | 124.402 | 122.704 | -1,9 | -1,4 |
| Galicia | 110.406 | 108.679 | 107.427 | -1,6 | -1,2 |
| España | 133.456 | 135.444 | 135.499 | 1,5 | 0,0 |

Fonte: Ministerio de Fomento.

Cadro núm. 10**Hipotecas en terreos edificables urbanos. Vivendas construídas**

| | Número de hipotecas | | | TVI (%) | |
|----------------|---------------------|----------------|----------------|-------------|-------------|
| | 2013 | 2014 | 2015 | 2014 | 2015 |
| A Coruña | 4.079 | 4.151 | 4.622 | 1,8 | 11,4 |
| Lugo | 1.006 | 776 | 892 | -22,9 | 15,0 |
| Ourense | 715 | 681 | 816 | -4,8 | 19,8 |
| Pontevedra | 3.298 | 2.888 | 3.383 | -12,4 | 17,1 |
| Galicia | 9.098 | 8.496 | 9.713 | -6,6 | 14,3 |
| España | 197.641 | 202.954 | 244.827 | 2,7 | 20,6 |

Fonte: INE.

e vivenda nova, sendo máis restritivo o concepto rexistral para o que unha vivenda deixa de ser considerada nova se ten máis dun ano de antigüidade.⁵

No cadro 10 apréciase o forte aumento que experimentaron as hipotecas en terreos edificables urbanos tanto en Galicia como en España. En efecto, as case 245.000 hipotecas constituídas no conxunto do Estado en 2015 supoñen un crecemento do 20,6%, mentres que para Galicia, con 9713 hipotecas, o incremento é do 14,3%. Nos anos en que o crédito fluía libremente, as compras de vivenda e a constitución de novas hipotecas movíanse *pari passu*. A crise do sistema bancario e as fortes restricións de crédito que seguiron, romperon esta ligazón que, en 2014 e 2015, se recupera parcialmente, pero aínda existe unha diferenza importante entre hipotecas e vendas de vivenda. Se comparamos as compras de vivenda apuntadas nos rexistros da propiedade (354.095) co número de hipotecas (244.827) en España, vemos que case 110.000 –o 30,8%– dos compradores non fixeron uso do crédito hipotecario. En Galicia o 21,7% das adquisicións de vivenda

(2692) non recorreron á hipoteca. Estas proporcións son menores que as existentes un ano antes (36% para España e 29% para Galicia), o que indica que o crédito hipotecario comeza de novo a fluír, pero que aínda non chega á totalidade dos potenciais compradores. É de esperar que coa baixada de tipos de xuro e a política expansiva do Banco Central Europeo o crédito continúe a súa expansión en anos vindeiros, o cal é unha condición necesaria para a recuperación da demanda de vivenda.

⁵ A Estadística de Transacciones Inmobiliarias, elaborada a partir dos apuntamentos notariais, define da seguinte forma a vivenda nova: «Considérase vivenda nova a vivenda de nova construción, xa sexa en promoción para venda ou en promoción cooperativa ou comunitaria, e á vivenda en construción». Mentres que para a Estadística de Transmisiones de Derechos de la Propiedad, vivenda nova é: «Cando se trata de obra nova, isto é, ten menos dun ano de antigüidade desde a finalización da obra».

O gráfico 6 relaciona diversos indicadores relativos ao custo financeiro da adquisición de vivenda. En 2014 o Banco Central Europeo (BCE) desenvolveu unha intensa política de expansión monetaria que culminou coa baixada do tipo de intervención ao 0,05% en setembro daquel ano, tipo que permaneceu durante todo 2015. Durante este ano, o Euribor a un ano, índice ao que se referencian os tipos hipotecarios, mostra unha continua caída desde o 0,298% en xaneiro ata o 0,059% en decembro. En marzo de 2016 o BCE toma a histórica medida de reducir o tipo de intervención ata o 0%, o que fai que o Euribor se sitúe en valores negativos, alcanzando o -0,012% en marzo de 2016. Acompañando a esta medida o BCE decidiu aumentar o crédito aos bancos a partir de xuño de 2016. Con estes estímulos o BCE ten como obxectivo afianzar o crecemento e escapar da ameaza deflacionista na Eurozona. Como vimos, as medidas tomadas en 2014 parecen ter efecto sobre o crédito hipotecario en 2015, e haberá que esperar a que conclúa o exercicio de 2016 para avaliar os efectos sobre o crédito hipotecario deste novo impulso expansivo do BCE. Como se observa no cadro 6, a caída do Euribor foi seguida por unha baixada do tipo medio hipotecario, cuxo nivel se situou no 2,007% en febreiro de 2016. Seguindo esta tendencia, a cota para o crédito-tipo exposto no gráfico 6 foise reducindo desde os 451 euros mensuais ata 424 euros en febreiro de 2016, un descenso do 6% que, sen dúbida, mellora a accesibilidade. Con todo, os tipos de xuro, aproximándose a cero, xa alcanzaron o seu límite de baixada e apenas hai xa marxe para reducir as cotas hipotecarias. O aumento do

Gráfico 6

Índices de referencia no mercado hipotecario

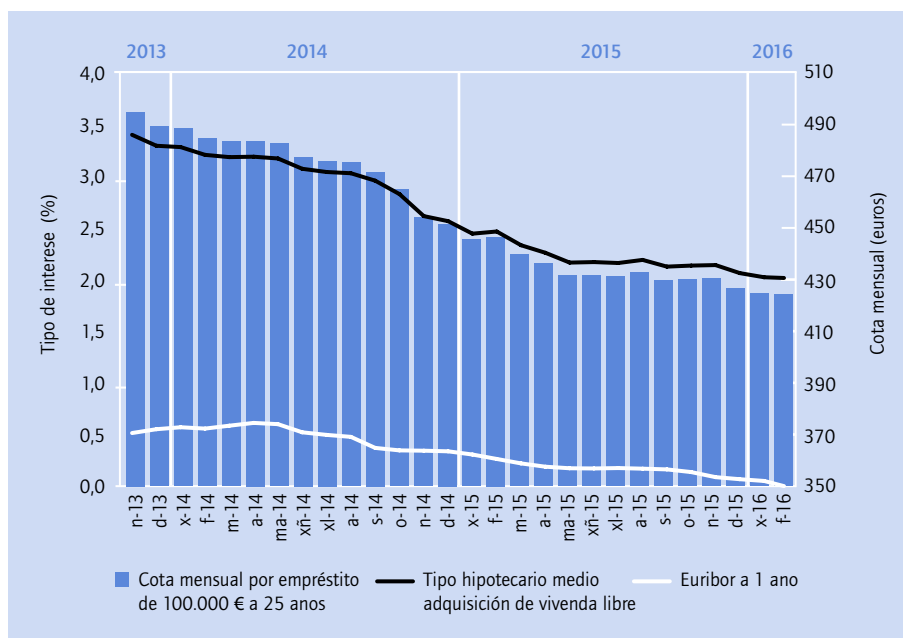
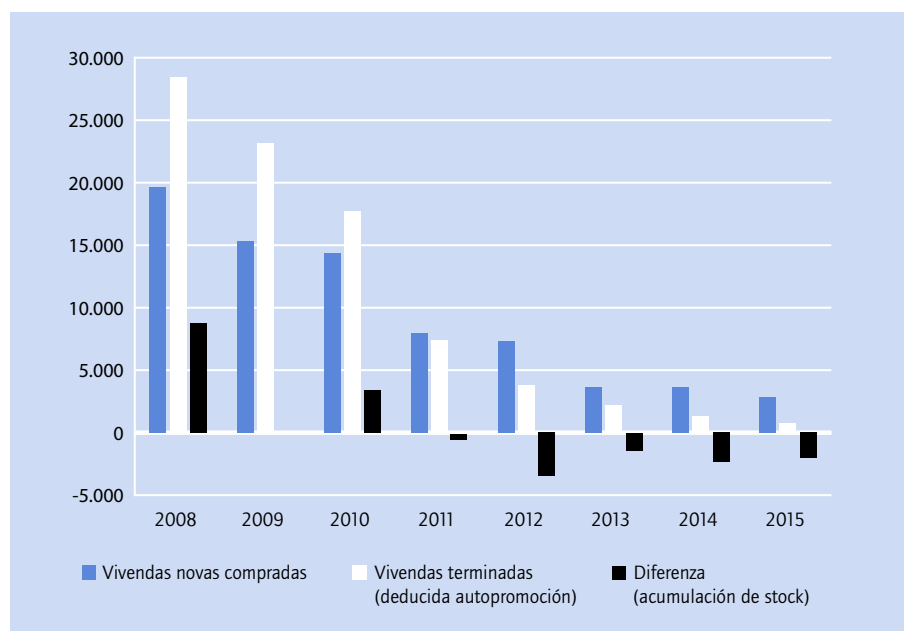


Gráfico 7

Oferta e demanda de vivenda nova e variación do stock en Galicia



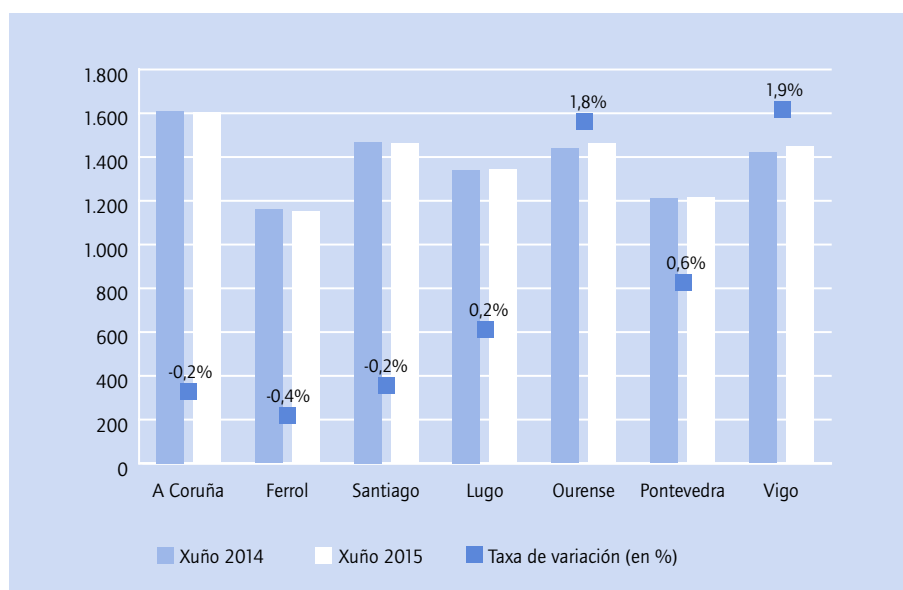
fluxo de crédito á vivenda depende máis da eliminación de barreiras de acceso aos préstamos e de que se produza unha mellora de confianza na evolución da economía que reduza o risco e estimule a demanda.

Na publicación *Indicadores del Mercado de la Vivienda* o Banco de España (BDE) fornece a evolución de indicadores financeiros básicos do mercado inmobiliario. Segundo esta fonte, o saldo vivo do crédito hipotecario total reduciuse un 4% situándose en decembro de 2015 en 692,5 mil millóns de euros, que representan o 64,2% do PIB español. Os saldos do crédito aos fogares para a adquisición de vivenda reducíronse en 2015 a un ritmo do 3,5%, acabando o ano cun saldo vivo que representa o 52,1% do PIB, 4,3 puntos porcentuais menos que a finais do ano 2014. Aínda que a débeda das familias se vai reducindo, no cuarto trimestre de 2015 o número de préstamos hipotecarios formalizados polas entidades de crédito para a adquisición de vivenda creceu un 12,7% interanual, confirmando a tendencia xa manifestada na evolución das hipotecas. Outro sinal positivo dado polo sistema financeiro é o descenso sostido do cociente de dúbida. A porcentaxe de créditos dúbidosos aos fogares para adquisición de vivendas reduciuse continuamente en 2015, situándose nun 4,85% no cuarto trimestre, unha caída dun punto respecto ao cuarto trimestre de 2014. Estes positivos datos avalan unha melloría na saúde do mercado inmobiliario que, con todo, aínda se enfrenta a importantes retos, tales como absorber o substancial volume do stock de vivendas novas sen vender.

No gráfico 7 presentamos unha estimación da evolución do stock aparente de vendas novas non vendidas en Galicia. Esta magnitude obtense como a diferenza desde o ano 2004 entre as compras de vivenda nova medidas pola estatística notarial e as vivendas terminadas, das cales se deduce a proporción non escriturada da autopromoción e o réxime de cooperativa. Apréciase que a partir de 2011 o stock galego comeza a descender, aínda que iso é debido máis á caída en picado das vivendas terminadas que ao aumento na compra de vivendas novas. Segundo as nosas estimacións, o stock

Gráfico 8

Prezo medio da vivenda nova nas sete cidades galegas (€/m²)



Cadro núm. 11

Prezo medio da vivenda libre

| | Euros/m ² | | TVI (%) | |
|---------------|----------------------|----------------|-------------|-------------|
| | Galicia | España | Galicia | España |
| 2014 | 1.178,8 | 1.459,4 | -2,6 | -2,4 |
| 2015 | 1.178,4 | 1.475,2 | 0,0 | 1,1 |
| I trimestre | 1.167,4 | 1.457,9 | -2,3 | -0,1 |
| II trimestre | 1.179,6 | 1.476,8 | 0,3 | 1,2 |
| III trimestre | 1.179,6 | 1.476,0 | 1,1 | 1,4 |
| IV trimestre | 1.186,8 | 1.490,1 | 0,9 | 1,8 |

Cadro núm. 12

Prezo medio da vivenda libre. Detalle por provincias

| | Euros/m ² | | | TVI (%) | |
|------------|----------------------|---------|---------|-----------|-----------|
| | 2013 | 2014 | 2015 | 2014/2013 | 2015/2014 |
| A Coruña | 1.214,2 | 1.184,8 | 1.195,1 | -2,4 | 0,9 |
| Lugo | 884,4 | 814,2 | 829,4 | -7,9 | 1,9 |
| Ourense | 976,0 | 949,4 | 961,9 | -2,7 | 1,3 |
| Pontevedra | 1.268,9 | 1.245,8 | 1.216,8 | -1,8 | -2,3 |

Fonte: Ministerio de Fomento.

diminuíu en pouco máis de 2000 vivendas en 2015, situándose o seu nivel absoluto en 28.233 a finais de ano. Aínda que unha parte destas vivendas resulta invendible por estaren localizadas en lugares afastados, faltos de dotacións e presentar outros problemas. A existencia deste volume de obra sen vender impide regularizar o ritmo de actividade na edificación residencial.

Seguindo a metodoloxía aplicada na obtención do gráfico 7, estimamos que en 2015 o número de vivendas novas non vendidas en España se reduciu en 13.333. Esta caída sitúa o nivel do stock en España en 889.793 vivendas, cifra que difire considerablemente da proposta polo Ministerio de Fomento. En 2015 o Ministerio de Fomento non publicou a súa estimación do stock de vivenda nova non vendida, de maneira que o último dato dispoñible é o correspondente ao ano 2014, cando o ministerio valoraba en 535.740 o stock español e en 28.852 o existente en Galicia. Os nosos cálculos discrepan dos do ministerio por un diferente tratamento da autopromoción.⁶ Se consideramos que o 50% das vivendas autopromocionadas non pasan por notaría e se deducen, por tanto, do total anual de vivendas terminadas, o stock en España situaríase na contorna das 890.000 vivendas, mentres que, como vimos, en Galicia esta cifra ascendería a pouco máis de 28.000 vivendas. Aínda que a marxe de erro é ampla e, en consecuencia, estas cifras deben tomarse como indicadores aproximados, poñen de

⁶ O tratamento da autopromoción pode levar a resultados moi diferentes en canto á avaliación do stock de vivenda. Se consideramos que desde 2004 todas as vivendas en réxime de cooperativas e comunidade de propietarios foron escrituradas, o stock existente en España en 2015 sería de 1.267.227 vivendas. O extremo oposto, no que se exclúen das vivendas terminadas todas as promovidas en réxime de cooperativa e comunidade de propietarios, resulta nun stock de 512.536 vivendas en 2015 e de 535.213 en 2014, cifra que é a proposta polo Ministerio de Fomento nos seus cálculos. Dado que non é posible coñecer con exactitude en que medida os propietarios das vivendas de autopromoción escrituran ou non a compravenda. A estimación das existencias de vivenda móvese dentro dunha ampla franxa. Dentro desta marxe de variación o Ministerio de Fomento opta polo límite inferior. Os nosos cálculos, na nosa opinión, máis realistas, sitúanse no centro desa franxa, proponendo que só o 50% das vivendas autopromocionadas non pasan por notaría e se deducen, por tanto, do total anual de vivendas terminadas.

manifesto que a situación do mercado inmobiliario en España e Galicia dista de estar saneada e que, se se mantén o ritmo lento de absorción do stock, aínda pasarán bastantes anos antes de que o mercado funcione con normalidade.

En 2015 os prezos da vivenda volveron subir despois de seis anos de deflación. Os distintos indicadores e estimacións do prezo da vivenda concordan en que a caída de prezos se detivo e a maioría deles expoñen un panorama de moderado crecemento nos mesmos. As series de valor taxado da vivenda publicadas polo Ministerio de Fomento, elaboradas pola empresa ATASA, ofrecen

un panorama lixeiramente inflacionista para España e de estabilidade de prezos para Galicia. Esta fonte expón en 2015 un aumento do 1,1% no custo medio da vivenda libre española, cuxo prezo se sitúa en 1475 euros/m². O custo da vivenda libre nova⁷ aumenta un 1,1% alcanzando os 1734 euros/m², mentres que o da vivenda usada é de 1466 euros/m² cun crecemento igualmente do 1,1%. O prezo medio da vivenda libre galega en 2015 é, segundo ATASA, de 1178 euros/m², que é igual ao estimado o ano anterior. A vivenda nova, cun custo de 1450 euros/m², abarátase un 1%, mentres que a vivenda usada (1167 euros/m²) mantén o seu prezo. Segundo ATASA, Pontevedra é a provincia coa vivenda máis cara (1217 euros/m²), mentres que a de Lugo é a máis barata con 829 euros/m². Por outra banda, só Pontevedra mostra tendencias deflacionistas, cunha vivenda que se abarata un 2,3%, mentres o resto das provincias exhibe moderados aumentos de prezo (cadros 11 e 12). Así pois, parece que en 2015 finaliza o grande axuste de prezos que se produciu nos últimos seis anos nos que, desde máximos en 2008, os prezos medios das vivendas descenderon un 30% en España e un 24% en Galicia.

A escaseza de taxacións que ATASA utiliza para os seus cálculos fai que para ámbitos reducidos as súas estimacións teñan pouca fiabilidade, de maneira que para estudar os prezos nas cidades usamos como fonte a Sociedade de Taxación (ST). O

Cadro núm. 13

Índice de prezos da vivenda. Taxas de variación interanuais (en %)

| | 2014 | 2015 | 2015 | | | |
|----------------|------|------|---------|----------|-----------|----------|
| | | | I trim. | II trim. | III trim. | VI trim. |
| Galicia | | | | | | |
| Xeral | -1,2 | 1,4 | 0,5 | 0,8 | 2,5 | 1,7 |
| Vivenda nova | -0,3 | 2,8 | 3,1 | 0,5 | 2,2 | 5,5 |
| Vivenda usada | -0,9 | 1,0 | -0,2 | 1,1 | 2,8 | 0,4 |
| España | | | | | | |
| Xeral | 0,3 | 3,6 | 1,5 | 4,0 | 4,5 | 4,2 |
| Vivenda nova | 0,9 | 4,7 | 4,0 | 4,9 | 4,3 | 5,8 |
| Vivenda usada | 0,1 | 3,4 | 1,1 | 3,8 | 4,5 | 4,0 |

Fonte: INE.

⁷ ATASA modificou as definicións anteriormente utilizadas de vivenda nova e de vivenda usada. Antes de 2015 considerábase nova unha vivenda se esta tiña menos de dous anos de antigüidade. A actual serie clasifica a vivenda libre a partir de 2013 en vivendas de ata cinco anos de antigüidade (vivendas novas) e de máis de cinco anos de antigüidade (vivendas usadas). A variable que define a antigüidade é o «ano de construción da vivenda». Hai que apuntar que esta distinción non ten por que coincidir coa idea intuitiva de nova ou usada, xa que vivendas con menos de cinco anos poden sufrir unha ou varias transmisións e, á súa vez, pode haber vivendas de máis de cinco anos que aínda non fosen compradas.

gráfico 8 mostra a evolución do prezo da vivenda nova nas sete cidades galegas estimado pola ST entre xuño de 2014 e xuño de 2015. A cidade coa vivenda máis cara é A Coruña (1600 euros/m²), seguida por Santiago, Ourense e Vigo, todas na contorna dos 1450 euros/m², sendo a vivenda ferrolá a máis barata con 1155 euros/m². Os prezos de cinco cidades móstranse estables, oscilando as súas variacións interanuais entre -0,4% en Ferrol e 0,6% en Pontevedra; doutra banda, os de Ourense e Vigo son os mercados máis inflacionistas con aumentos do 1,8% e 1,9%, respectivamente. No ámbito estatal, segundo a ST, o prezo medio da vivenda nova en capitais de provincia españolas era de 2030 euros/m² en 2015, rompendo a tendencia decrecente de anos precedentes ao aumentar un 1,4%, mentres que en Galicia a media era de 1469 euros/m² cun incremento apenas perceptible do 0,2%. Deste xeito, o panorama mostrado polas series da ST coincide a grandes trazos co presentado por ATASA: lixeira inflación no mercado español e estabilidade de prezos no mercado galego.

Outros posibles indicadores do custo da vivenda móstranse nos cadros 9 e 13. O cadro 9 presenta o valor medio declarado nas transmisións realizadas en notaría, que para o conxunto de España é de 135.499 euros e de 107.427 euros para Galicia. A cifra española mantense respecto da de 2014, mentres que en Galicia experimenta un descenso do 1,2%. O valor medio declarado refírese a vivendas de diferentes calidades e tamaños, de modo que non é un indicador homoxéneo e só permite unha valoración de tipo cualitativo sobre o prezo da vivenda. O índice de prezos da vivenda (IPV), elaborado polo INE, si permite comparacións intertemporais homoxéneas. O IPV baséase nos valores declarados nas transmisións notariais e axústase por variables de calidade e tamaño de cada vivenda en cada transacción. No cadro 13 amósase a evolución do IPV nos dous últimos anos. Este índice presenta un espectro máis inflacionista que os indicadores vistos ata agora. Segundo esta estimación, o prezo medio da vivenda aumentou un 1,4% en Galicia, sendo a vivenda nova (aumento do 2,8%) máis inflacionista que a usada (1%). O encarecemento da vivenda española resulta ser tamén superior ao proposto por outras estimacións, cunha subida media do 3,6%, que se

Cadro núm. 14

Accesibilidade á vivenda (referida á compra dunha vivenda de 100 m²)

| | Anos de salario necesarios para a compra dunha vivenda | | Proporción da renda familiar que representa o pago das cotas dun crédito de 25 anos (%) | | | |
|------|--|--------|---|--------|-------------------|--------|
| | | | Un salario | | Salario ponderado | |
| | Galicia | España | Galicia | España | Galicia | España |
| 2011 | 7,0 | 7,7 | 33,4 | 36,7 | 23,8 | 28,2 |
| 2012 | 6,5 | 7,0 | 31,3 | 33,8 | 23,2 | 27,0 |
| 2013 | 6,1 | 6,6 | 29,1 | 31,6 | 22,4 | 26,3 |
| 2014 | 5,9 | 6,5 | 27,3 | 29,7 | 21,0 | 24,8 |
| 2015 | 6,0 | 6,5 | 25,0 | 27,1 | 19,2 | 22,6 |

descompón nun crecemento do 4,7% da vivenda nova e do 3,4% da vivenda usada. A tendencia sinalada por un indicador fiable como o IPV reforza a impresión de que os prezos da vivenda tocaron fondo no ano 2014 e que se poden dar por concluídas as fortes caídas dos anos precedentes.

No cadro 14 móstranse dúas medidas da accesibilidade á vivenda.⁸ A razón entre o prezo da vivenda e a renda familiar (índice PR) estima o tempo de traballo necesario para pagar a totalidade dunha vivenda de 100 m², dado o prezo do m² e a renda media familiar. Doutra banda, a accesibilidade financeira á vivenda pon en relación os pagos dun crédito hipotecario-tipo coa renda familiar. Polo que respecta ao índice PR, no ano 2015 un traballador medio galego debía destinar seis anos de traballo a custear a compra dunha vivenda, mentres que o seu equivalente español necesita seis meses máis de traballo. Os cocientes prezo/renda que obtemos en 2015 son practicamente idénticos aos de 2014, tanto en España como en Galicia, o que significa que prezos e renda variaron na mesma proporción, manténdose o cociente. Os índices PR aínda resultan excesivamente elevados en comparación coa relación prezo/renda de equilibrio a longo prazo, cuxo nivel se estima entre catro anos e medio e cinco de ingresos salariais. Este excesivo custo da vivenda, aínda que resulte baixo comparado co que se daba no *boom* inmobiliario, frea a recuperación do mercado e, para que o poder adquisitivo de vivenda se vaia axustando, nos vindeiros anos as rendas deberían crecer a unha maior taxa que os prezos.

A baixada dos tipos de xuro (gráfico 6) mellorou a accesibilidade financeira á vivenda. Como recolle o cadro 14, unha familia media galega perceptora dun único salario debería dedicar o 25% do mesmo a pagar as cotas dun crédito a 25 anos para a compra dunha vivenda de 100 m² nas condicións hipotecarias reinantes en 2015. No caso español o mesmo pago supoñería o 27% do salario bruto. Tanto en Galicia como en España prodúcese unha mellora de 2,3 puntos porcentuais respecto ao nivel de accesibilidade de 2014. Se ponderamos o salario polo número medio de empregos por familia, a accesibilidade mellora, baixando ao 19,2% en Galicia e ao 22,6% no conxunto de España. Estes coeficientes fan que a accesibilidade financeira existente en 2015 sexa superior á de calquera dos anos anteriores neste século. Deste xeito, polo menos en teoría, a día de hoxe os compradores atópanse na mellor das posicións para a adquisición dunha vivenda mediante o recurso ao crédito. Se as medidas do BCE teñen éxito, o crédito hipotecario continúa desbloqueándose, e as expectativas económicas e o emprego o permiten, existen as condicións para que a demanda de vivenda comece a saír da paralización que a caracterizou nos últimos seis anos.

⁸ No cadro 14 calcúlase a proporción de renda que unha familia debe dedicar á compra dunha vivenda de 100 m² construídos. Valórase o importe das cotas dun crédito de 25 anos financiando ao 80% do importe ao prezo medio de cada ano. O custo da vivenda estimouse a partir das series de prezos do Ministerio de Fomento, os ingresos familiares obtivéronse da Encuesta Trimestral de Coste Laboral elaborada polo INE e o tipo de interese do préstamo é o tipo hipotecario medio publicado pola Asociación Hipotecaria Española (AHE).

Demanda pública de obras

Segundo os datos de SEOPAN en 2015 a licitación das administracións públicas en España foi de 10,11 mil millóns de euros, cantidade que representa un descenso de case o 22% en euros reais respecto dos máis de 13 mil millóns licitados en 2014. A demanda pública de obras diminuíu tanto no epígrafe de edificación (-8,5%), como, en especial, no da obra civil que, con 7,12 mil millóns, cae un 26,1% en termos reais. As tres administracións baixaron o seu nivel de gasto en España en 2015, sendo especialmente notable o descenso das obras locais, cuxo importe pasa de 4 a 2,6 mil millóns de euros, o que supón unha caída real do 34,8%. Así, a Administración local baixa a súa participación no gasto ata o 25,2%, mentres que a Administración estatal

Cadro núm. 15

Licitación oficial en Galicia

| | Miles de euros | | | TVI (%) Galicia* | | TVI (%) España* | |
|-----------------------------|----------------|----------------|------------------|------------------|--------------|-----------------|---------------|
| | 2013 | 2014 | 2015 | 2014/2013 | 2015/2014 | 2014/2013 | 2015/2014 |
| Edificación | 208.918 | 207.619 | 191.824 | -0,47 | -6,83 | 51,69 | -8,53 |
| Obra civil | 437.074 | 671.601 | 897.118 | 54,16 | 35,65 | 40,29 | -26,05 |
| Administración central | 334.298 | 517.231 | 741.055 | 55,03 | 44,77 | 56,92 | -20,13 |
| Administración autonómica | 163.446 | 143.559 | 185.079 | -11,99 | 30,27 | 12,03 | -6,88 |
| Administración local | 148.249 | 218.431 | 162.809 | 47,64 | -24,68 | 50,24 | -34,81 |
| Total | 645.992 | 879.220 | 1.088.942 | 36,34 | 25,53 | 42,87 | -21,87 |
| Galicia / España (%) | 7,04 | 6,72 | 10,77 | - | - | - | - |

* Euros constantes.

Fonte: SEOPAN.

Cadro núm. 16

Licitación por provincias (en miles de euros). Ano 2015

| | A Coruña | Lugo | Ourense | Pontevedra |
|--|----------------|----------------|---------------|----------------|
| Edificación | 69.960 | 26.713 | 11.223 | 83.897 |
| Obra civil | 423.275 | 165.728 | 27.020 | 269.310 |
| Administración central | 377.889 | 142.955 | 14.274 | 194.120 |
| Administración autonómica | 37.315 | 24.694 | 15.087 | 107.982 |
| Administración local | 78.030 | 24.792 | 8.881 | 51.105 |
| Total | 493.234 | 192.441 | 38.243 | 353.207 |
| % sobre o total de Galicia | 45,29 | 17,67 | 3,51 | 32,44 |
| Taxa de variación 2015/2014 (euros constantes) (%) | 15,10 | 209,50 | -0,50 | 6,80 |

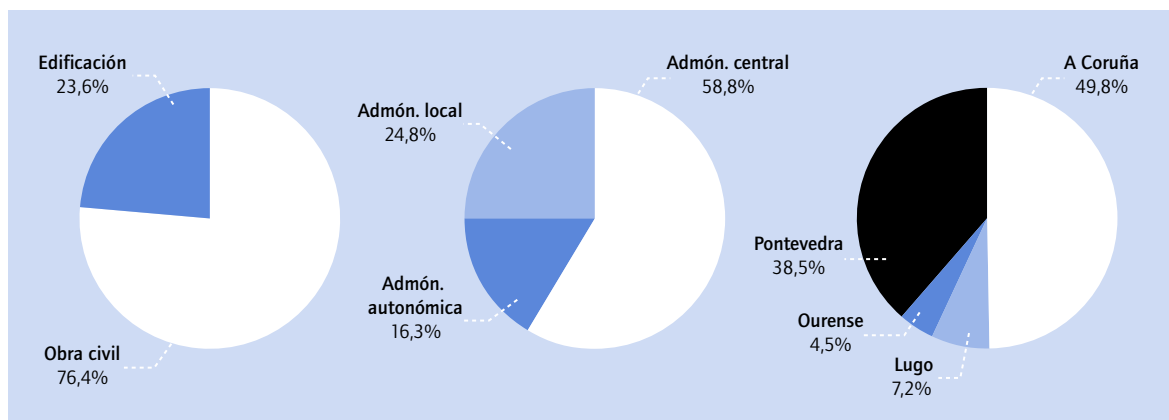
Nota: En 2015 a licitación asignada a varias provincias ascende a 11,82 millóns de euros.

Fonte: SEOPAN.

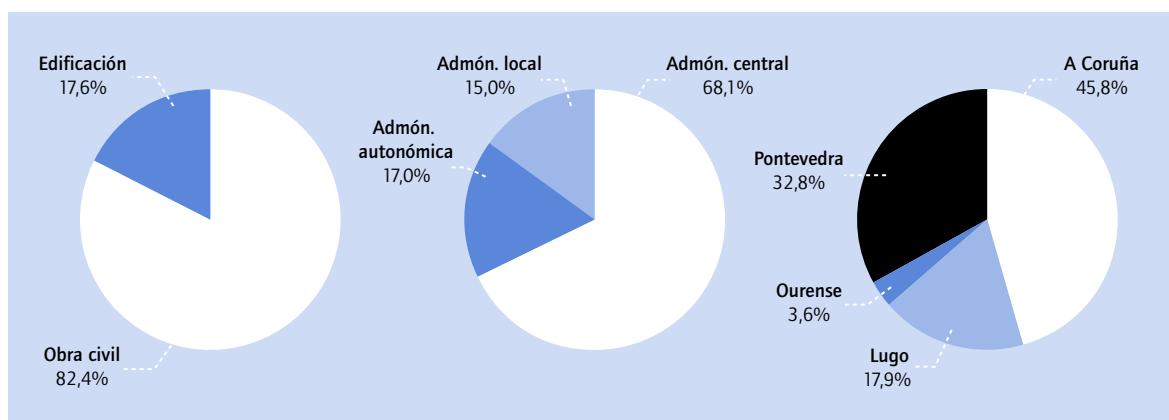
Gráfico 9

Distribución da licitación en 2014 e 2015

a) 2014



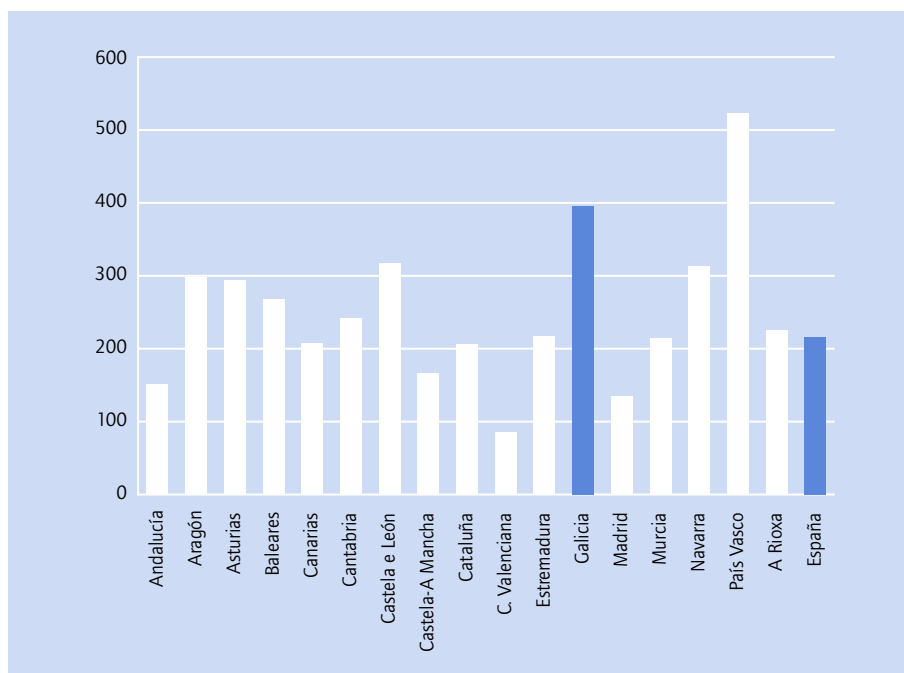
b) 2015



realiza o 49% e a Administración autonómica o 25,8% restante. En termos relativos, en 2015 a licitación por habitante foi de 216 euros, unha caída de 64 euros respecto de 2014 en que a licitación de obras supuxo 280 euros por cada español. O gráfico 11 presenta a evolución deste cociente desde o ano 2001 para España e Galicia e mostra a profunda caída do investimento público desde o ano 2006 en que a licitación por español superaba os 1000 euros, case cinco veces máis que a cifra de 2015. A distribución espacial destes investimentos reflíctese no cadro 17 e no gráfico 10, que mostran que a comunidade cun maior nivel de licitación por habitante é o país vasco con 522 euros/h, seguida por Galicia con 396 euros/h e Castela e León con 317 euros/h; no extremo contrario sitúanse a Comunidade Valenciana (86 euros/h), Madrid (134 euros/h) e Andalucía (151 euros/h).

Gráfico 10

Licitación nas comunidades autónomas (euros por habitante). Ano 2015



En 2015 a licitación total das tres administracións en Galicia foi de 1,088 mil millóns de euros, cifra que representa o 10,8% da licitación española e supón un aumento real do 25,1% respecto de 2014. As obras de edificación, cun importe de 192 millóns de euros, redúcense un 6,8% en taxa interanual real e é a obra civil, con 897,1 millóns de euros e un crecemento real do 35,7%, a que xustifica o forte crecemento da demanda pública de obras en Galicia durante este ano. Como mostra o gráfico 9, a Administración estatal realiza o 68,1% da licitación galega con 741 mil millóns de euros e un aumento real do 44,8%, que ten máis relevancia se temos en conta o forte aumento do ano precedente (55%); a Administración autonómica con 185 millóns representa o 17% do total, tamén cun importante crecemento do 30,3%; e, por último, concellos e deputacións explican o restante 15% cun gasto de 162,8 millóns de euros que supón un descenso interanual do 24,7%, en parte explicado polo importante esforzo investidor levado a cabo en 2014. A distribución da licitación por provincias pódese observar no gráfico 9. A Coruña e Pontevedra absorben case o 79% do total, sendo Ourense a menos beneficiada cun 3,6%. A maior parte destas diferenzas débense a que o groso da licitación se concentra puntualmente en determinados tramos das obras ferroviarias que se atopan en desenvolvemento nunha determinada provincia. Así, Ourense só recibiu o 1,9% da licitación central en 2015, pero esta provincia tamén mostra unha escasa participación no gasto autonómico

(8,2%), e resulta rechamante que Ourense só absorba o 5,5% da licitación local, que tradicionalmente é máis homoxénea na súa distribución provincial; e esta diferenza ocorre non só a niveis absolutos, senón tamén relativos, presentando Ourense un gasto local *per cápita* moito menor que o resto das provincias.⁹ Nos gráficos 10 e 11 e no cadro 17 pódese observar o gasto en relación coa poboación e a súa evolución no tempo. En 2015 a licitación por galego sitúase en 396 euros, o que supón un aumento de 70 euros, superando amplamente a media estatal e sendo Galicia a segunda comunidade, detrás do País Vasco, con maior investimento por habitante. O ano 2015 é o segundo en que este cociente aumenta, colocándose por enriba da media española; con todo, o optimismo debe ser moderado; se observamos o gráfico 11, evidénciase que o nivel de investimento por habitante en 2015 só é superior ao dos dous anos anteriores e que está ao mesmo nivel nominal —e resultaría moi inferior en termos reais— que o do xa afastado ano 2001, no resto dos exercicios do século XXI o investimento *per cápita* en Galicia foi maior que o existente en 2015.

Canto ás expectativas do gasto público para 2016, pasamos a comentar os principais investimentos previstos nos Orzamentos Xerais do Estado, coa cautela debida á incerteza existente sobre a súa efectiva realización, xerada en boa medida pola prolongada provisionalidade en funcións do Goberno central. O grupo do Ministerio de Fomento aumentou os seus investimentos nun 5,8% nominal en 2016, pasando dos 9570 millóns de euros orzados para infraestruturas en 2015 a 10.129 millóns en 2016. Desta cantidade, máis da metade (54%) investírase en obras de transporte ferroviario, o 23%, en estradas, e a portos destinárase o 10%. Segundo os orzamentos, o investimento ferroviario supón 5460 millóns de euros, sendo a alta velocidade a

Cadro núm. 17

Licitación por habitante e km². Ano 2015

| | Euros/habitante | Euros/km ² |
|------------------|-----------------|-----------------------|
| Andalucía | 151,2 | 14.555,4 |
| Aragón | 298,8 | 8.306,6 |
| Asturias | 294,2 | 29.569,8 |
| Baleares | 267,9 | 58.960,9 |
| Canarias | 207,8 | 60.122,3 |
| Cantabria | 241,8 | 26.910,2 |
| Castela e León | 317,0 | 8.400,1 |
| Castela-A Mancha | 166,9 | 4.377,6 |
| Cataluña | 206,8 | 48.689,6 |
| C. Valenciana | 85,7 | 18.399,6 |
| Extremadura | 217,8 | 5.756,1 |
| Galicia | 396,2 | 36.996,1 |
| Madrid | 134,5 | 108.607,3 |
| Murcia | 215,1 | 27.873,6 |
| Navarra | 313,3 | 19.265,6 |
| País Vasco | 522,6 | 157.549,9 |
| A Rioxa | 225,1 | 14.261,4 |
| Ceuta e Melilla | 345,7 | 1.830.760,7 |
| España | 216,2 | 20.032,1 |

Fonte: SEOPAN e INE.

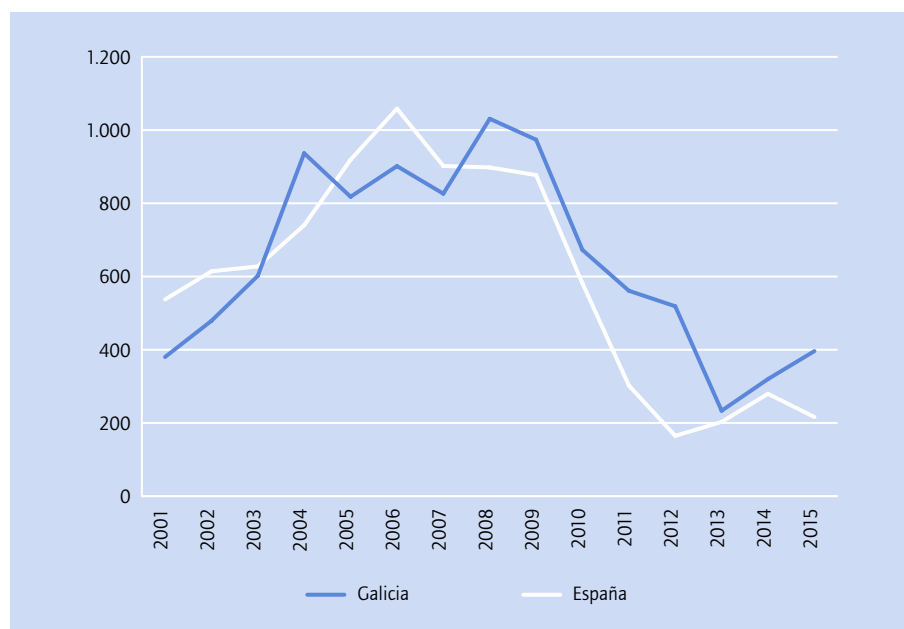
⁹ A licitación local ourensá por habitante foi de 27,9 euros en 2015, case a metade que a de Pontevedra (54 euros/h) que é a segunda provincia con menor coeficiente, sendo 69,2 euros/h e 73 euros/h as *ratios* da Coruña e Lugo, respectivamente.

beneficiaria da maior parte deste investimento (3679 millóns). Galicia é un dos territorios favorecidos por este forte gasto. As principais obras en 2016 teñen que ver coa finalización de tramos xa iniciados. A alta velocidade do corredor noroeste supón un investimento de case 1200 millóns, aínda que esta cantidade non corresponde na súa totalidade ao territorio galego, ao incluír obras na liña Olmedo-Lubián-Ourense-Vigo. O corredor ferroviario mediterráneo recibirá un investimento de 1343 millóns de euros e o terceiro corredor de alta velocidade (Asturias-Cantabria-País Vasco) contará cun investimento de 1081 millóns.

Os investimentos reais previstos polos Orzamentos Xerais do Estado en Galicia en 2016 ascenden a 1096 millóns de euros, cun aumento do 26,8% respecto de 2015. A provincia máis beneficiada neste ano é a de Ourense que aumenta un 84% o seu gasto central ao recibir un investimento de 752,1 millóns de euros, dos cales 732,4 corresponden á liña de alta velocidade que unirá Galicia con Madrid. Polo lado do gasto autonómico, os orzamentos da Xunta de Galicia para 2016 son expansivos, como corresponde a un ano electoral. Neles fíxase un teito de gasto de 8873 millóns de euros que supera en 400 o do ano anterior. En canto a investimentos, a Xunta de Galicia destinará 1417 millóns de euros a investimentos reais e transferencias de capital en 2016, que supoñen un aumento do 14% en termos nominais respecto de 2015. Así pois, tanto por parte da Administración estatal como da autonómica, 2016 configúrase como un ano de expansión do gasto público en Galicia. Como vimos, a actividade de

Gráfico 11

Evolución da licitación (euros correntes por habitante)



edificación residencial aínda non comezou a voar en Galicia. De modo que a actividade e o emprego de construción dependen en boa parte da obra pública e agradecerán esta inxección de fondos. Con todo, hai que considerar que é difícil que a totalidade deste aumento de gasto previsto nos orzamentos se concrete realmente en 2016. Esta incerteza ten que ver, por unha banda, coa crise financeira que experimentan as administracións públicas e a súa necesidade de reducir o déficit e equilibrar o orzamento. E, por outra, co carácter interino do Goberno en funcións que, nos primeiros meses de 2016, xa determinou a paralización e o freo na licitación, dun bo número de obras. Ademais, existe unha elevada probabilidade de que esta situación se prolongue coa convocatoria de novas eleccións no mes de xuño, o que supoñerá un novo retraso na concreción dos proxectos de investimento do Goberno central.

VII. Servizos

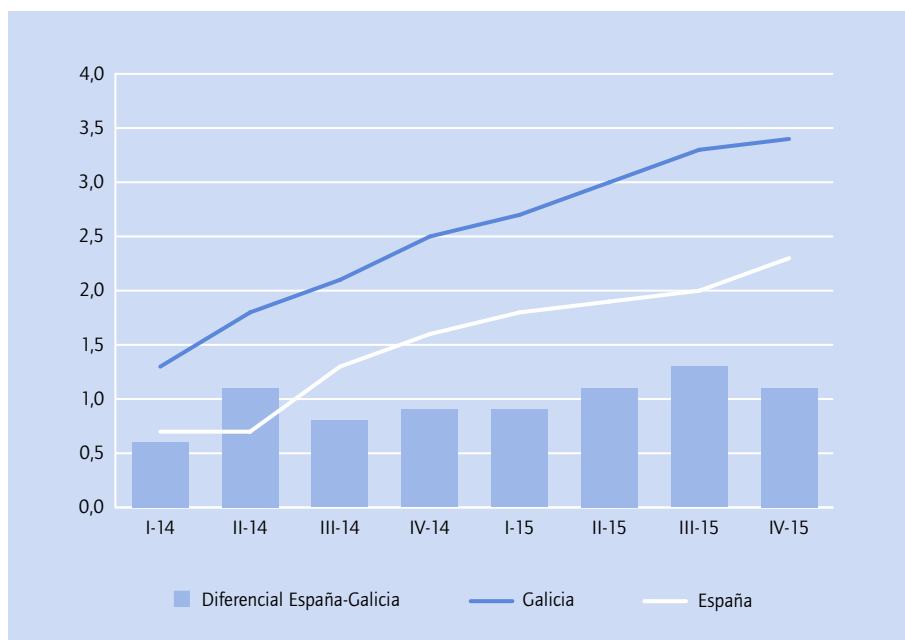
- O sector servizos consolidou no 2015 a senda de crecemento iniciada no exercicio anterior, logrando os mellores resultados desde 2008. Non obstante a recuperación da actividade terciaria en Galicia continúa sendo menos robusta que no conxunto de España.
- O comportamento do consumo final dos fogares e ISFLSF arroxa uns resultados descoñecidos desde o ano 2007. Os gastos en consumo final aumentaron no 2015 un 2,5% en Galicia, fronte ao 3,4% no conxunto de España, dato que confirma a menor fortaleza da demanda interna galega nesta fase de recuperación.
- Os prezos da maioría das ramas de actividade do sector rexistran no 2015 unha alza dos prezos, que sitúa o seu IPC anual por riba do 1%.
- Dos 32.100 novos postos de traballo que se crearon no 2015 en Galicia, máis da metade (57%) foron nalgunha das ramas dos servizos, nomeadamente nos servizos ás empresas e no comercio, hostalería e transporte.
- En Galicia os resultados da actividade turística seguen a estar moi condicionados pola evolución da demanda interna. O 71,7% dos viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros no 2015, procedía de Galicia ou do resto de España, realizando estes viaxeiros o 76,4% das estadias totais.
- Aínda así, os turistas estranxeiros continuaron aumentando o seu peso no conxunto da demanda turística nos últimos anos, pasando de representar o 18% das estadias en hoteis no ano 2011 a preto do 24% no ano 2015.
- Este bo comportamento do sector turístico e a recuperación da actividade en 2015 reflíctense nos datos de tráfico de viaxeiros no conxunto dos aeroportos galegos que superaron os 4.035.000 pasaxeiros, cunha taxa de crecemento do 7,5%, que supera a rexistrada polos aeroportos españois no seu conxunto (5,2%).
- A posta en marcha da autopista do mar entre Vigo e Saint Nazaire, xunto ao remate do corredor atlántico de ferrocarril e o transporte metropolitano de Vigo foron os feitos máis relevantes no sector do transporte en Galicia no 2015.
- As actividades do comercio interior lograron no 2015 o seu segundo aumento anual consecutivo tanto en vendas como en emprego. Un clima de recuperación que animou os grandes operadores comerciais a manter os seus plans de expansión.

A actividade do sector servizos no 2015

O sector servizos consolidou no 2015 a senda de crecemento iniciada no exercicio anterior, logrando os mellores resultados desde 2008. Os primeiros avances da contabilidade trimestral publicados polo IGE estiman un VEB para este sector en 2015 de 34.911 millóns de euros correntes, o que supón unha contribución do 62,4% ao PIBpm de Galicia. O seu crecemento anual, con datos corrixidos de estacionalidade e calendario, foi dun 2%. En contraste co ano 2014 o sector perde protagonismo na recuperación, xa que esta taxa de crecemento foi lixeiramente inferior á rexistrada polo

Gráfico 1

VEB no sector servizos. Taxas de variación interanuais (en %)



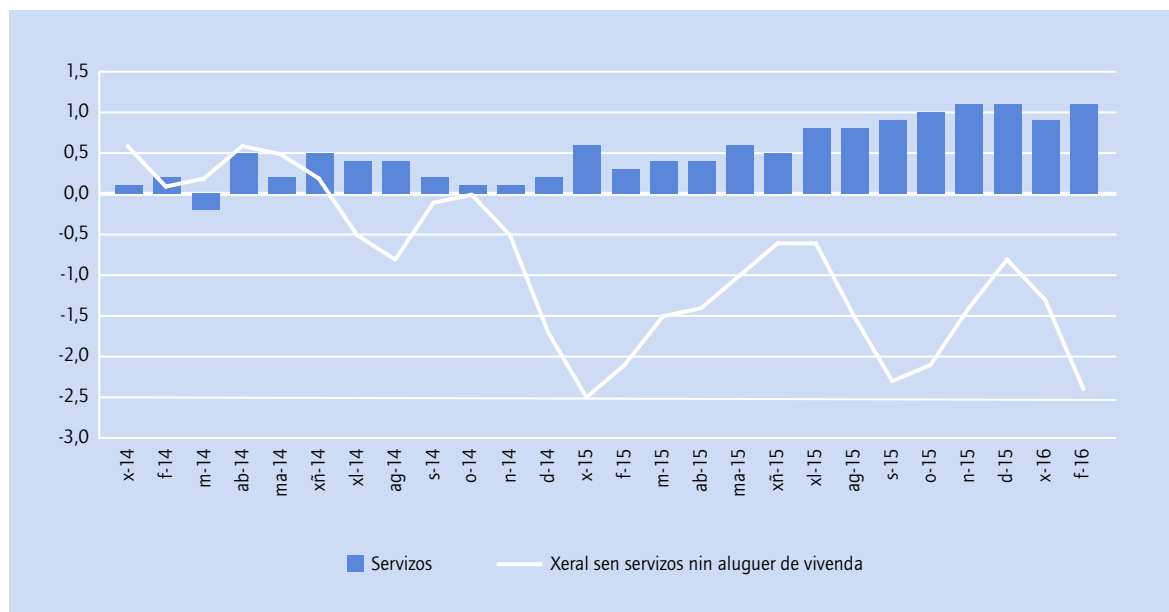
conxunto do PIB de Galicia (2,1%). Semellante resultado suxire unha perda de impulso no ritmo da recuperación das ramas do sector terciario en relación coa industria (4,6%) ou a construción (3,7%).

Malia estas cifras positivas, a recuperación da actividade terciaria en Galicia continúa sendo menos robusta que no conxunto de España. O gráfico 1, que reflicte as traxectorias seguidas polo VEB dos servizos nos últimos oito trimestres, confirma esta maior debilidade, así como unha senda diverxente que foi aumentando as diferenzas co paso do tempo. O diferencial de crecemento de ambos os espazos, que no momento do arranque foi de 0,6 pp vai aumentando ata chegar a 1,3 pp no terceiro trimestre de 2015 e remata o exercicio cunha diferenza de 1,1 pp con relación á senda de crecemento dos servizos en España.

O segundo trazo que caracteriza o comportamento dos servizos no 2015 é a alza que se aprecia na evolución dos seus prezos ao longo do exercicio, tal como se recolle no gráfico 2. É unha suba lixeira, mais que resulta significativa no escenario deflacionario dos restantes sectores. Lembremos como os prezos dos servizos mantiveron tradicionalmente unha forte resistencia á baixa nos anos previos á crise. Unha rixidez á baixa que ofreceron incluso ata o primeiro semestre de 2013, cando o seu IPC sectorial se sitúa por vez primeira en anos por debaixo do 1% en taxa anual. Esta situación, que se mantivo inalterada durante os dous últimos exercicios, remonta no terceiro trimestre do 2015 cando o valor do IPC anual supera o umbral do 1%. Unha

Gráfico 2

IPC dos servizos. Taxas de variación interanuais (en %)



tendencia que se mantén durante o mes de febreiro de 2016 e que moi probablemente continuará ao longo da primeira metade do ano.

Cal foi a contribución de cada unha das ramas a este incremento? O índice de prezos do sector servizos que elabora o INE para o conxunto de España permite identificar

Cadro núm. 1

Ocupados no sector servizos

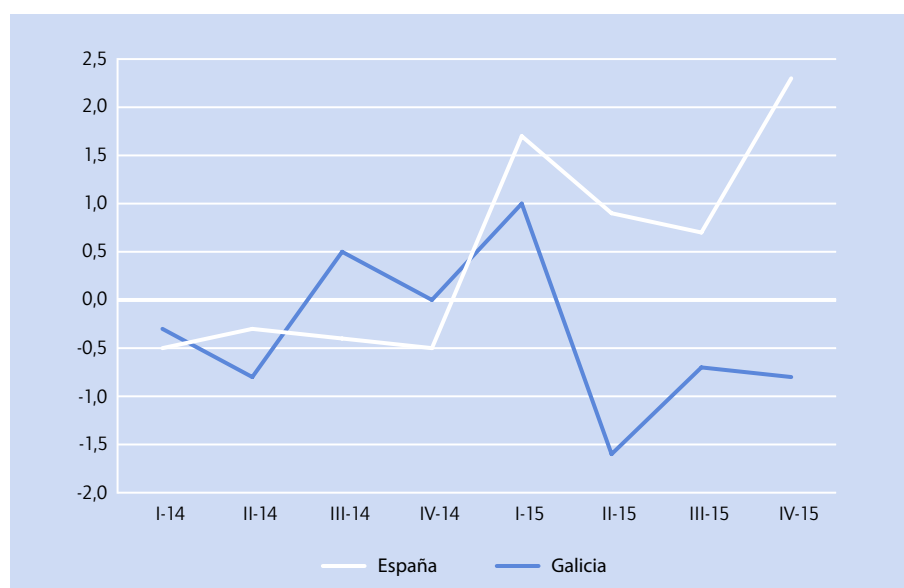
| | Ocupados (miles) | | TVI (miles) | | TVI (%) | |
|--------|------------------|----------|-------------|----------|---------|----------|
| | Total | Servizos | Total | Servizos | Total | Servizos |
| I-14 | 982,8 | 699,5 | -22,8 | -6,5 | -2,3 | -0,9 |
| II-14 | 991,5 | 707,2 | -13,9 | -0,1 | -1,4 | 0,0 |
| III-14 | 1.017,3 | 722,1 | 5,5 | 8,0 | 0,5 | 1,1 |
| IV-14 | 1.000,4 | 714,1 | -2,2 | 3,8 | -0,2 | 0,5 |
| I-15 | 987,5 | 700,7 | 4,7 | 1,2 | 0,5 | 0,2 |
| II-15 | 1.009,9 | 711,2 | 18,4 | 4,0 | 1,9 | 0,6 |
| III-15 | 1.039,0 | 737,3 | 21,7 | 15,2 | 2,1 | 2,1 |
| IV-15 | 1.032,5 | 732,4 | 32,1 | 18,3 | 3,2 | 2,6 |

Fonte: EPA, INE.

Gráfico 3

Custo laboral total por traballador do sector servizos

Taxas de variación interanuais (en %)



o papel de cada unha das 18 ramas de actividade terciaria. Deste conxunto, tan só tres ramas rexistraron un descenso anual dos seus prezos no cuarto trimestre de 2015 sobre o mesmo período do ano anterior: telecomunicacións (-3,9%), manipulación de mercadorías (-0,2%) e depósito e almacenamento (-0,3%). As 15 restantes aumentaron os seus prezos no ano 2015, se ben é certo que a maioría o fan cunhas taxas inferiores ao 1%. As tres ramas que rexistraron os maiores incrementos, destacando sobre o resto, foron transporte aéreo de pasaxeiros (5,4%), publicidade e estudos de mercado (12%) e servizos de información (2,3%).

Finalmente, o terceiro trazo diferencial con relación ao 2014 o atopamos no cadro 1 que consigna o comportamento da ocupación nos dous últimos exercicios. No informe anterior subliñábase o protagonismo que o sector terciario tivera na recuperación do mercado de traballo en Galicia no 2014, xa que fora o único que creara emprego, cando o tecido produtivo galego no seu conxunto aínda o continuaba destruindo. Esta situación cambiou substancialmente no pasado exercicio. Os servizos seguen creando emprego, concretamente 18.300 novos postos de traballo que supoñen o 57% dos 32.100 que se crearon en Galicia, máis agora acompañado dos restantes sectores produtivos.

Perfil sectorial das actividades que integran o sector terciario

Unha das características que definen o sector terciario é a súa heteroxeneidade. Por iso o comportamento das diferentes ramas foi ben distinto nos anos da crise, como tamén o está sendo nestes dous últimos exercicios da fase de recuperación. A primeira consecuencia destas diferenzas pódese apreciar no cadro 2, que representa as achegas que cada unha das sete ramas representadas fixo nos dous últimos exercicios.

Cadro núm. 2

Evolución do VEB e contribución das distintas ramas ao PIB

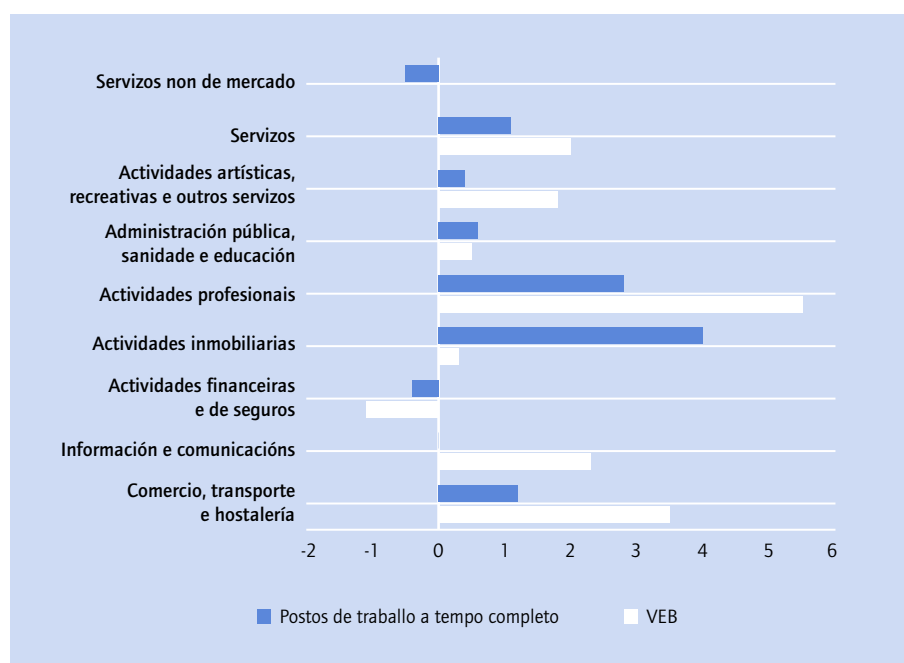
| | Millóns de euros correntes | | 2015 |
|---|----------------------------|-----------------|-------------|
| | 2014 | 2015 | (% VEB/PIB) |
| Comercio, transporte e hostalería | 11.861,9 | 12.260,5 | 21,9 |
| Información e comunicacións | 1.143,3 | 1.158,1 | 2,1 |
| Actividades financeiras e de seguros | 1.760,6 | 1.717,4 | 3,1 |
| Actividades inmobiliarias | 5.146,1 | 5.149,9 | 9,2 |
| Actividades profesionais | 2.794,6 | 2.968,4 | 5,3 |
| Administración pública, sanidade e educación | 9.422,8 | 9.614,1 | 17,2 |
| Actividades artísticas, recreativas e outros servizos | 2.000,8 | 2.042,7 | 3,6 |
| Servizos | 34.130,0 | 34.911,0 | 62,4 |

O primeiro dato a salientar é a intensidade do proceso de terciarización da economía galega. A contribución dos servizos pasou de representar o 54,8% do VEB no ano 2000 ao 62,4% no 2015. Un salto de 7,6 pp, que contrasta cos descensos sufridos polo sector primario (-1,5 pp), a industria (-2,4 pp) e a construción (-3,8 pp). Un seguimento máis polo miúdo da contribución ao PIB de cada unha das ramas de actividade para as que o IGE proporciona estimacións homoxéneas neste período de 15 anos arroxa notables disparidades. Así, as ramas que máis peso gañan neste período, medido en euros correntes, son as actividades inmobiliarias, o comercio, transporte e hostalería e Administración pública, sanidade e educación. Estas foron as que protagonizaron o notable impulso do sector na fase de crecemento. Mentres, a información e comunicación e as actividades financeiras son as únicas que perden peso relativo nestes 15 anos. Semellante evolución é o resultado do que foi o seu papel no modelo de crecemento neste período ata o estourido no 2008 da burbulla inmobiliaria, que deu lugar tamén a axustes con calendarios e intensidades diferentes.

As actividades de comercio, transporte e hostalería que achegan o 21,9% do VEB dos servizos, experimentan un crecemento conxunto do 3,5% e reflicten a maior forza na recuperación da demanda interna que rexistrou en Galicia un crecemento do 2,1% no ano 2015, fronte ao 0,7% do anterior. Agora ben, como se aprecia no gráfico

Gráfico 4

VEB e postos de traballo a tempo completo das ramas dos servizos. Ano 2015
Taxas de variación interanuais (en %)



4, son aquelas actividades máis vinculadas á demanda das empresas as que mostraron ao longo do ano un maior vigor na súa recuperación. É o caso das actividades profesionais (5,5%) e das relacionadas coa información e as comunicacións (2,3%), mentres que, un ano máis, son as actividades financeiras e de seguros as únicas que rexistran valores negativos (-1,1%), tanto na variación do seu VEB, como no emprego (-0,4%).

O perfil trimestral da actividade que se reflicte no cadro 3 transmite unha imaxe menos optimista que a resultante do balance anual. En efecto, o consumo final das familias amosa unha moderación do seu crecemento no segundo semestre do ano, que explica a maior debilidade da recuperación en Galicia fronte ao conxunto de España. Esta perda de impulso transmítese de maneira directa a aquelas ramas de actividade máis ligadas á demanda interna, como é o caso do comercio, transporte e hostalería ou ás actividades inmobiliarias. O mesmo se pode dicir dos servizos de non mercado que tamén frean notablemente o seu ritmo de crecemento no cuarto trimestre do 2015. No senso contrario, aqueles sectores que dependen máis da demanda das empresas, amosan unha maior fortaleza, mesmo acelerando o seu ritmo de crecemento precisamente na segunda parte do exercicio. Así ocorre coas actividades profesionais, a información e comunicacións ou as actividades financeiras e de seguros.

As cifras dispoñibles da demanda nalgunha das ramas do sector avalan esta recuperación e confirman que o 2015 foi un bo exercicio para os servizos. O número de viaxeiros aloxados na planta hoteleira da nosa comunidade autónoma acadou un

Cadro núm. 3

VEB das ramas do sector servizos. Taxas de variación intertrimestrais (en %)
 Índices de volume encadeado corrixido de efectos estacionais e de calendario

| | 2014 | | | | 2015 | | | |
|--|---------|----------|-----------|----------|---------|----------|-----------|----------|
| | I trim. | II trim. | III trim. | IV trim. | I trim. | II trim. | III trim. | IV trim. |
| PIBpm | 0,0 | 0,1 | 0,4 | 0,4 | 0,5 | 0,6 | 0,7 | 0,8 |
| Gasto en consumo final | -1,4 | 0,6 | 0,4 | 0,6 | 0,5 | 0,6 | 0,6 | 0,5 |
| VEB. Servizos | 0,4 | 0,3 | 0,4 | 0,4 | 0,6 | 0,4 | 0,5 | 0,8 |
| VEB. Comercio, transporte e hostalería | 0,4 | 0,5 | 0,7 | 1,0 | 0,9 | 0,9 | 1,0 | 0,8 |
| VEB. Información e comunicacións | 1,0 | -0,8 | 0,9 | 0,2 | 0,6 | 0,1 | 1,2 | 2,3 |
| VEB. Actividades financeiras e de seguros | 0,3 | -1,9 | -0,3 | -1,0 | -0,2 | 0,2 | -0,1 | 1,3 |
| VEB. Actividades inmobiliarias | 0,1 | -0,1 | 0,0 | 0,1 | 0,1 | -0,1 | 0,2 | 0,3 |
| VEB. Actividades profesionais | 1,1 | 1,9 | 1,5 | 1,2 | 2,2 | 0,5 | 0,6 | 1,8 |
| VEB. Administración pública, sanidade e educación | -0,5 | 0,2 | 1,0 | -0,9 | 0,1 | -0,1 | 1,0 | 0,8 |
| VEB. Actividades artísticas, recreativas e outros servizos | 0,3 | 0,3 | 0,1 | 0,9 | 0,5 | 0,6 | -0,3 | 0,8 |
| VEB. Servizos non de mercado | -0,6 | -0,4 | 0,6 | -0,6 | -0,6 | 0,4 | 1,1 | 0,2 |

novo récord histórico, con 4.077.727, máis de 430.000 persoas que no 2014, e unha taxa de crecemento do 11,8%, 3,7 pp máis que no exercicio anterior. Por segundo ano consecutivo os visitantes procedentes do estranxeiro foron os que rexistraron o maior crecemento (18,2%) fronte aos residentes en España (9,5%). En ambos os dous segmentos de mercado, Galicia aumentou máis a cifra de viaxeiros que no conxunto de España.

Malia este notable crecemento na cifra de viaxeiros, un ano máis a materia pendente do turismo en Galicia segue sendo a duración das viaxes que reflicte unha estadía media moi baixa. Pois ben, con 1,95 días fronte aos 3,44 de media española, os datos de 2015 confirman que en Galicia non chega a dous días de estancia, e, ademais, este indicador amosa unha evolución diverxente. Mentres a estadía media se estanca, na planta hostaleira de España aumenta un 3,1% respecto ao 2014. Mención especial merece o que está ocorrendo cos viaxeiros procedentes do exterior que, se ben é certo que aumentan o seu número, a súa estadía media mesmo descende, pasando de 1,62 a 1,60 días. Unhas cifras que contrastan coa estadía media en España que no mesmo período aumentou nun 3,6%, ata situarse en 4,53 días, é dicir, unha cifra que multiplica por 2,8 a correspondente a Galicia.

A outra gran debilidade do sector turístico en Galicia é a súa estacionalidade. O peso que representan as estadias nos catro meses que van desde xuño a setembro acadou o 52,9% do total no 2015, unha concentración na tempada estival que supera en 5,9 pp a media de España. Malia os esforzos realizados desde hai anos pola Administración turística galega para corrixir esta situación, o certo é que a estacionalidade aumentou en Galicia en 5,2 pp desde o ano 2008 no que representara un 47,7%.

Cifras récord tamén na matriculación de turismos en Galicia que acadou os 43.388 vehículos, o que supón un crecemento anual do 20,4%. Comparando esta evolución coa correspondente do conxunto español que creceu un 24,5%, apréciase un síntoma máis dese menor vigor que está tendo a recuperación do consumo en Galicia. Este resultado con ser positivo aínda está moi lonxe dos 82.000 que se matricularon no ano anterior á crise. O mantemento dos fondos orzamentarios para financiar o plan PIVE 8 é indubidable que tamén contribúe a esta alza das vendas, ao tempo que axuda a renovar o parque automobilístico español que, con 11,5 anos de media no 2013, era o máis envellecido dos cinco principais mercados da UE (Alemaña, Reino Unido, Francia, España e Italia).

O aumento do turismo procedente do exterior e das viaxes por motivos de negocios explican un aumento de máis de 281.000 nos pasaxeiros que utilizaron algunha das tres terminais do sistema aeroportuario de Galicia. Segundo os datos feitos públicos pola recentemente privatizada AENA, foron un total 4.035.499 de pasaxeiros, un 7,5% máis que no exercicio anterior. Unha taxa de crecemento que supera en 1,6 pp a que registrou España no conxunto dos aeroportos (5,9%).

Se ampliamos a comparación ao Aeroporto de Sá Carneiro no Porto, as dificultades do actual modelo de xestión aeroportuaria en Galicia afloran aínda con máis nitidez. O exercicio de 2015 foi o mellor da historia da terminal portuense cun rexistro de 8,1 millóns de pasaxeiros, o que supón unha taxa de crecemento sobre o ano 2014 do 17,4%.

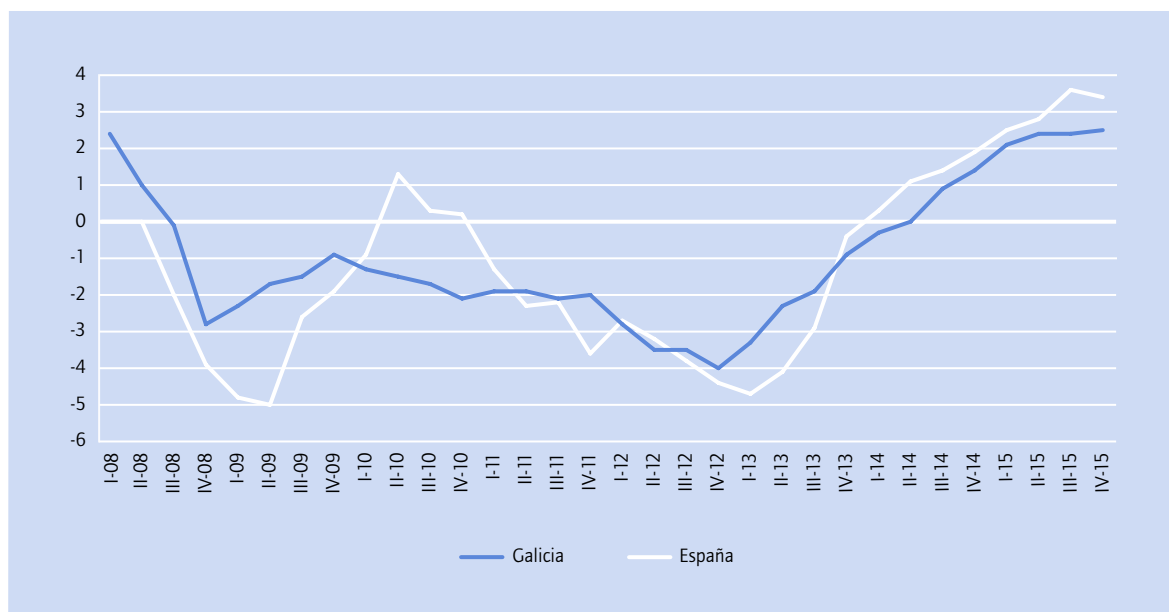
Segundo as propias estimacións das autoridades da outra terminal da Eurorrexión, o 10% son viaxeiros procedentes de Galicia; é dicir, segundo esta estimación, máis de oitocentos mil pasaxeiros.

Nos restantes modos de transporte os resultados do exercicio tamén confirman a recuperación dos tráfico. Así, no transporte marítimo o volume de mercadorías cargadas e descargadas polos cinco portos de interese xeral existentes no litoral galego creceu un 7,3%, fronte ao 2% do ano anterior. O mesmo se pode dicir do número de turistas que visitaron Galicia a bordo dos cruceiros que fan escala nos portos galegos. En total foron case 20.000 máis que no 2014 acadando un total de 368.172, cunha taxa de crecemento do 6,5%. O ano 2015 tamén foi un bo exercicio para o transporte urbano por autobús, que nas cidades de Galicia foi o modo elixido por máis de 60,3 millóns de usuarios, cunha taxa de crecemento respecto a 2014 do 0,2%, recuperando así a senda positiva de medra que perdera por mor da crise.

Finalmente, o avance sobre o comportamento do consumo final dos fogares e ISFLSF arroxa uns resultados descoñecidos desde o ano 2007. Os gastos en consumo final aumentaron no 2015 un 2,5% en Galicia, fronte ao 3,4% no conxunto de España. Como reflicte o gráfico 5, este dato confirma a menor fortaleza da demanda interna galega nesta fase de recuperación. Ademais da debilidade, outro dato que suscita preocupación é a diminución no ritmo de crecemento desta magnitude que se aprecia no último trimestre do ano tanto en Galicia como en España.

Gráfico 5

Gasto en consumo final dos fogares e ISFLSF. Taxas de variación interanuais (en %)



Os últimos valores do Indicador Sintético da Cifra de Negocios no comercio referidos ao mes de xaneiro 2016 confirman esta perda de vigor na actividade do comercio polo miúdo tanto en Galicia (1,3%), como no conxunto de España (2%), valores que en ambos os espazos se sitúan por debaixo dos acadados no conxunto do ano 2015, así como no seu derradeiro trimestre. No mesmo sentido se moven os valores do índice de ocupación no comercio polo miúdo que, despois de rexistrar os mellores resultados dos tres últimos anos no mes de decembro de 2015 con crecementos do 1,5% en Galicia e o 2% en España respectivamente, rexistra unha desaceleración nos dous primeiros meses do 2016 ata situarse nunhas taxas de crecemento do 1,1% en xaneiro e o 1,2% no mes de febreiro. Neste comezo de ano, a taxa de crecemento deste índice de ocupación en España mantense por riba dos valores acadados en Galicia. Datos que o Servizo de Estudos do Banco de España interpreta como síntoma dun retardo no ritmo da economía española, ata o punto de que acaba de revisar os seus prognósticos rebaixando a taxa de crecemento agardado do PIB en 0,3 pp.

O mercado de traballo nos servizos

O sector terciario remata o cuarto trimestre de 2015 con 732.400 persoas ocupadas nalgunha das súas ramas. Con este dato, este macrosector mantén unha senda de recuperación do emprego ininterrompida nos últimos sete trimestres e pecha o exercicio con 18.300 ocupados máis dos que tiña no cuarto trimestre de 2014. Segundo a EPA, no 2015 os servizos representan o 70,9% da poboación total ocupada en Galicia.

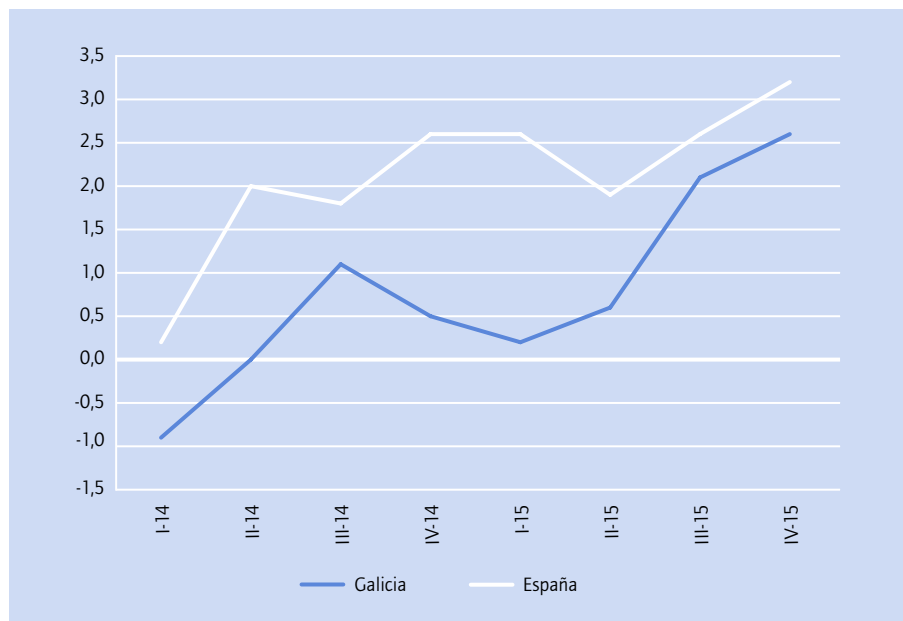
A comparativa co sector a nivel do Estado volve poñer de manifesto a maior debilidade da recuperación en Galicia, onde a ocupación no terciario medra un 2,6%, fronte ao 3,2% no conxunto de España. Así se reflicte no gráfico 6, que mostra tamén como no segundo semestre este diferencial se fai máis estreito, por mor da aceleración da creación de emprego no terciario galego no tramo final do ano. Na contorna das 17 comunidades autónomas, máis as dúas cidades autónomas, Galicia ocuparía o posto 12 nun hipotético *ráanking*, xusto por diante dalgúns territorios cun maior grao de desenvolvemento como Cataluña, País Vasco ou Navarra.

No mes de decembro de 2015 a cifra de afiliados nas ramas do sector servizos no réxime xeral da Seguridade Social foi de 673.037. Este rexistro supón un crecemento sobre o mesmo período do 2014 de 15.917 afiliados (2,4%), unha taxa anual de variación que tamén se sitúa por debaixo da que no mesmo período acadaron as afiliacións neste sector no conxunto de España (3,3%).

A finais do mes de febreiro de 2016, do total dos 235.268 parados inscritos nas oficinas de emprego, 151.908 pertencían a algunha das ramas do sector servizos; é dicir, este sector representa o 64,5% do total de parados rexistrados, unha proporción que basicamente se mantén nas catro provincias galegas. Canto á súa evolución desde febreiro de 2015 ata o mesmo mes de 2016, o número de parados descendeu nos servizos en 5108, o que supón unha taxa anual do -5,8%, un descenso relativo moi inferior ao que no mesmo período rexistraron os restantes sectores de actividade

Gráfico 6

Ocupados no sector servizos. Taxas de variación interanuais (en %)



(-14,6%). Por sexos foi máis intenso o ritmo de descenso dos homes (-6,7%) que o das mulleres (-5,3%).

As ramas que máis contribuíron a esta diminución do paro foron: comercio por xunto e ao retallo (-3155); actividades administrativas e servizos auxiliares (-1805) e hostalería (-1357). En contraposición, as que aumentaron a cifra de inscritos foron: Administración pública e defensa e Seguridade Social obrigatoria (1277) e as actividades dos fogares como empregadores de persoal doméstico ou como produtores de bens e servizos para uso propio (290).

Canto á contratación, no 2015 asináronse nas ramas dos servizos 69.112 contratos iniciais máis que no ano anterior, ata totalizar 657.004 contratos baixo as diferentes modalidades establecidas pola reforma laboral aprobada no mes de febreiro de 2012. A comparación entre a distribución dos contratos polas diferentes modalidades que se reflicte no cadro 4 permite apreciar os cambios e ofrece a posibilidade de facer un primeiro balance global dos efectos que tivo a reforma laboral, nos tres anos que leva en vigor, sobre a contratación nos servizos.

Como se pode observar, a cifra de contratos indefinidos, tanto ordinarios como de fomento de emprego, descende en 14.531 (-33%). Canto aos contratos temporais, tanto na modalidade de obra ou servizo como eventuais por circunstancias da produción, aumentan respectivamente en 29.640 (17,1%) e 61.528 (24,7%). En conxunto, do total de contratos iniciais asinados en 2015, tan só o 4,5% foron indefinidos, mentres

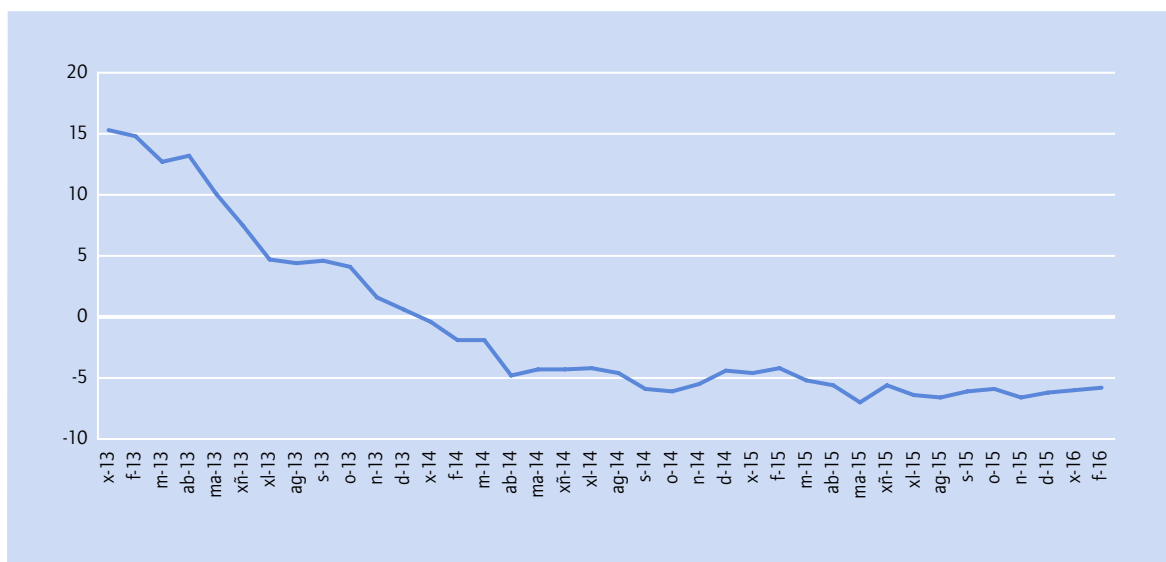
o 95,5% adoptaron algunha das modalidades de contratación temporal vixentes tras a reforma laboral.

En conclusión, as ramas dos servizos experimentaron no 2015 un notable crecemento nas cifras de contratación (11,6%), ao mesmo tempo que continuou o proceso de precarización que se resume en que tan só 4,5 de cada 100 contratos iniciais asinados foron indefinidos. Esta realidade esténdese ao resto dos sectores produtivos, nos que esta proporción mesmo é lixeiramente superior (5,4%).

As políticas que as administracións desenvolveron neste sector ao longo do ano rexistraron algunhas novidades de interese. No pasado exercicio non houbo disposicións importantes na senda de continuar a liberalización dos servizos reclamada pola UE, aínda que se produciron outros feitos significativos. Entre eles, merece subliñarse

Gráfico 7

Paro rexistrado no sector servizos en Galicia. Taxas de variación interanuais (en %)



a posta en servizo polo ADIF da conexión en alta velocidade do tramo Santiago-Vigo operado por RENFE. Sen dúbida un feito histórico do que xa se beneficiaron máis de 2,4 millóns de usuarios. Esta nova infraestrutura completa o Eixe Atlántico cun servizo moderno, rápido e de calidade homologable. Con esta inauguración, o ferrocarril por fin compite con éxito co transporte por estrada e contribúe así a unha maior integración entre estas dúas grandes áreas urbanas e, polo tanto, a unha maior vertebración do mercado interior de Galicia.

No sector do transporte e mobilidade, na primavera de 2015 a área de Vigo incorporouse ao Plan de Transporte Metropolitano de Galicia. Con esta integración xa son

Cadro núm. 4

Contratos rexistrados segundo modalidades no sector servizos

Comparativa do ano 2015 co ano 2012

| | A Coruña | Lugo | Ourense | Pontevedra | Galicia |
|---|----------------|---------------|---------------|----------------|----------------|
| Total de contratos iniciais | 283.946 | 77.475 | 48.598 | 246.985 | 657.004 |
| Indefinido ordinario e fomento do emprego | 13.015 | 3.601 | 3.134 | 9.793 | 29.543 |
| De obra ou servizo | 97.822 | 23.988 | 16.060 | 65.108 | 202.978 |
| Eventual por circunstancias da produción | 122.487 | 36.243 | 19.253 | 132.951 | 310.934 |
| Interinidade | 39.029 | 9.298 | 7.050 | 25.105 | 80.482 |
| En prácticas | 1.786 | 415 | 317 | 1.428 | 3.946 |
| Para a formación | 3.563 | 1.281 | 1.547 | 3.645 | 10.036 |
| Outros | 6.244 | 2.649 | 1.237 | 8.955 | 19.085 |
| Conversións a indefinidos | 7.742 | 2.094 | 1.528 | 5.941 | 17.305 |
| Total de contratos rexistrados | 291.688 | 79.569 | 50.126 | 252.926 | 674.309 |
| Variación sobre 2012 | | | | | |
| Total de contratos iniciais | 45.500 | 20.235 | 5.871 | 23.782 | 95.388 |
| Indefinido ordinario e fomento do emprego | -5.915 | -2.455 | -2.086 | -4.075 | -14.531 |
| De obra ou servizo | 13.163 | 8.379 | 2.565 | 5.533 | 29.640 |
| Eventual por circunstancias da produción | 27.033 | 11.752 | 2.901 | 19.842 | 61.528 |
| Interinidade | 6.811 | 1.527 | 1.030 | 273 | 9.641 |
| En prácticas | 857 | 255 | 201 | 777 | 2.090 |
| Para a formación | 1.797 | 887 | 899 | 2.306 | 5.889 |
| Outros | 1.754 | -110 | 361 | -874 | 1.131 |
| Conversións a indefinidos | 828 | 24 | 74 | 186 | 1.112 |
| Total de contratos rexistrados | 46.328 | 20.259 | 5.945 | 23.968 | 96.500 |

Fonte: IGE e Ministerio de Emprego e Seguridade Social.

cinco as áreas (A Coruña, Santiago de Compostela, Ferrol, Lugo e Vigo) nas que os seus residentes se benefician das vantaxes que este novo servizo ten para facilitar os desprazamentos dentro de cada unha, cunhas tarifas máis baratas e unha maior comodidade para os transbordos. Ademais de completar o acceso a Galicia da liña de alta velocidade o seguinte desafío é a construción dos intercambiadores nas cidades para facilitar unha verdadeira mobilidade intermodal. Outra novidade a subliñar é a posta en servizo, con cinco anos de retraso, da Autoestrada do Mar que une Vigo con Nantes. Cunha frecuencia de tres días por semana en cada sentido, este novo servizo xa poderá dispoñer das axudas que a Comisión Europea ten establecido para estes servizos que facilitan un transporte máis ecolóxico, atractivo e eficiente.

Malia o que proclama o novo Plan Estratéxico de Galicia (PEG 2015-2020) para o período 2015-2020 aprobado no mes de xaneiro de 2016, acerca das políticas galegas

de transporte público, a última reunión do Comité de Coordinación Aeroportuaria de Galicia, celebrada en Madrid no mes de outubro, rematou sen acordo. Un novo fracaso do que o principal beneficiario é, sen dúbida, a terminal do Porto que un ano máis rexistra un crecemento espectacular, como se acaba de comentar.

No plan faise tamén unha aposta por un novo modelo de comercio interior xerador de riqueza, baixo a etiqueta de Smart Commerce. As medidas contempladas no PEG 2015-2020 perseguen incrementar nun 15% a cifra de emprendedores que traballan neste sector, así como reforzar unha maior presenza na rede, sen esquecer a aposta polo comercio de proximidade e o fomento do asociacionismo para aumentar a competitividade deste sector. As convocatorias de axudas para o ano 2016 volven incentivar os investimentos e medidas encamiñados a lograr estes obxectivos.

Para reforzar o atractivo de Galicia no mercado turístico, unha nova certificación acredita a calidade e o valor da oferta turística galega. Neste caso foi a decisión no marco da 39ª sesión do Comité do Patrimonio Mundial, de incluír os camiños do norte na lista do Patrimonio Mundial da UNESCO. Con esta nova distinción, Galicia sitúa cinco bens nesta lista na que España, que conta con 45 inscritos, ocupa o terceiro posto por detrás de Italia e China. No 2005 Galicia con 131 bandeiras azuis, que supoñen o 20% do total, continúa liderando en España as comunidades autónomas que poden ondear este símbolo, que acredita a calidade das praias e portos náuticos.

O propio PEG 2015-2020 recoñece que a marca Camiño de Santiago é mesmo máis coñecida nos mercados emisores de visitantes que a marca Galicia. Un feito ao que non son alleas as cifras de peregrinos, que aumentan cada ano ata chegar no 2015 a 262.458, unha cifra que supera en 25.000 a do ano 2014 e supón unha taxa de aumento do 10,13%. Para protexer e mellorar a súa xestión, a Xunta de Galicia aprobou o Plan Director do Camiño de Santiago (2015-2021) que define a folia de ruta para favorecer a súa defensa e unha explotación sostible deste singular produto turístico por parte de todos os axentes e administracións implicadas.

Entre os desafíos que nos vindeiros anos deberán afrontar os reguladores das actividades terciarias, sen dúbida, ocuparán un lugar importante as modalidades de «consumo colaborativo» que xa teñen unha presenza importante nalgunhas delas. É o caso das plataformas de aluguer de vivendas/cuartos nas cidades que xa teñen unha cota importante na oferta de aloxamentos turísticos. Outras modalidades semellantes pódense atopar na provisión de servizos de transporte urbano (Uber) ou interurbano (Blablacar), que xa suscitaron algunhas protestas por parte dos operadores convencionais que se ven ameazados pola irrupción destas novas plataformas. Por outra banda, a masiva implantación que se agarda de novos medios de pagamento a través do teléfono móbil non só facilitará as compras *online*, seguramente tamén vaia supoñer un novo reto para os establecementos convencionais e para os reguladores nos vindeiros anos.

Turismo

No ano 2015 as chegadas internacionais incrementáronse un 4,4% e acadaron un novo récord de 1184 millóns con, ao redor, de 50 millóns de turistas internacionais máis que no ano 2014 en todo o mundo. O turismo suma, deste xeito, seis anos consecutivos con incrementos por enriba do 4%. Este bo comportamento da actividade turística a nivel mundial está a contribuír ao crecemento económico e á xeración de emprego nun contexto global aínda inestable. As economías avanzadas rexistraron un mellor comportamento que as emerxentes, cun incremento nas chegadas internacionais do 4,7%, no primeiro caso, e do 4,1%, no segundo.

En Europa as chegadas internacionais medraron un 5% e acadaron os 609,1 millóns, o que implica preto de 29 millóns máis que no ano 2014. Segundo os datos do último Barómetro do Turismo Mundial elaborado pola Organización Mundial para o Turismo (OMT), Europa concentrou o 51,4% das chegadas de turistas internacionais no ano 2015. A pesar das dificultades para incrementar unhas cifras xa de por si elevadas, Europa non só mantivo a súa posición predominante no turismo mundial, senón que incrementou o seu peso en relación co ano 2014.

O resultado global para os 28 países da UE foi un aumento do 5,3%, que situou en 478,3 millóns as chegadas de turistas internacionais no 2015. España, segundo destino dentro de Europa e terceiro a nivel mundial, mantivo unha boa evolución, recibindo un 4% máis de turistas que no ano 2014, segundo os datos da enquisa de Movements Turísticos en Fronteira (FRONTUR) elaborada polo Instituto de Estudos Turísticos (IET, 2016).

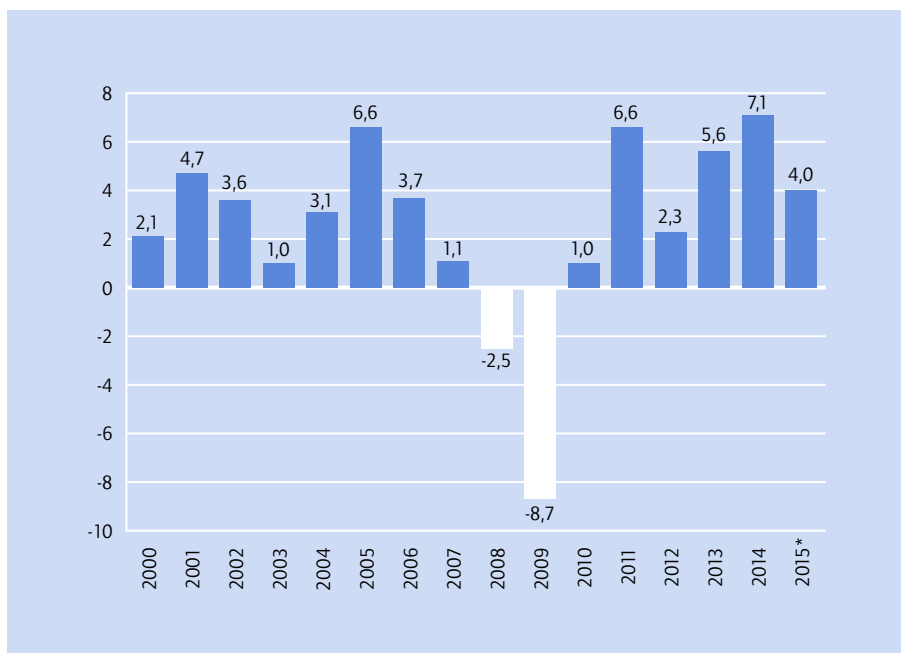
Con este xa son cinco anos consecutivos de crecemento, deixando atrás as caídas rexistradas en 2008 e 2009, que supuxeran un parón despois dunha década de crecementos continuados, aínda que a distintos ritmos, do turismo internacional en España, tal e como queda recollido no gráfico 8. O cambio de tendencia iniciouse no 2010 ao producirse un incremento, aínda que modesto, no número de turistas internacionais. Esta evolución positiva continuou e consolidouse nos anos seguintes e tivo o seu reflexo nos resultados moi positivos do ano 2014. En 2015 o crecemento foi máis modesto, pero levou as chegadas a un novo máximo histórico, consolidando España como un dos principais destinos do mundo para os turistas internacionais. Esta boa evolución do número de turistas estranxeiros tivo o seu reflexo nas estadias rexistradas nos establecementos hoteleiros cun aumento do 3,9%, por debaixo do incremento no número de chegadas, pero situándose en valores máximos (INE, 2016).

Por comunidades autónomas, o comportamento da demanda turística internacional foi heteroxéneo. Cataluña, Canarias, Baleares e Andalucía, que concentran case tres cuartas partes dos turistas internacionais, rexistraron un crecemento medio do 3,5% no último ano. A Riox, Galicia e Aragón obtiveron os mellores resultados con porcentaxes de crecemento do 24,9%, 23,3% e 11,7% respectivamente. Galicia recibiu máis dun millón de turistas estranxeiros e acumula dous anos consecutivos de crecementos por enriba do 20%. Estremadura, Navarra e Castela e León foron as únicas que

Gráfico 8

Chegadas de turistas internacionais a España

Taxas de variación interanuais (en %)



*Datos provisionais.

rexistraron retrocesos no número de turistas internacionais, segundo a comunidade autónoma de destino principal.

As circunstancias xeopolíticas e de inseguridade en países competidores durante o 2015, xunto á boa evolución macroeconómica dos principais países emisores, propiciou que os destinos españois de sol e praia rexistrasen un óptimo comportamento durante este ano. A evolución particular de cada destino estivo marcada pola específica composición da súa demanda, canto á procedencia dos turistas e do seu comportamento no último ano. A súa distinta evolución económica, xunto a factores de tipo xeopolítico e de inseguridade nos mercados competidores, marcaron os resultados dos diferentes destinos españois. Dos principais emisores, agás o alemán, que permaneceu estancado, todos os demais rexistraron incrementos no ano 2015. Nalgúns casos o crecemento foi importante, como por exemplo o rexistrado no número de turistas procedentes de Francia, Holanda e Italia, con porcentaxes que oscilaron entre o 6% e o 7%. Noutros, a suba foi máis moderada, como no dos turistas procedentes do Reino Unido, que medrou un 3,5%. Dentro dos mercados emisores europeos, o ruso foi o que, por segundo ano consecutivo, tivo un peor comportamento, cunha redución do 36% no número de entradas.

A demanda turística internacional comportouse tamén de xeito distinto nos destinos incluídos dentro da España verde. Así, mentres que en Galicia e Cantabria (que xa foran as comunidades nas que máis medraran os turistas internacionais no 2014), se produciron incrementos do 23,3% e do 7,2%, respectivamente, en Asturias o crecemento foi máis moderado e situouse no 4,3%, producíndose incluso un estancamento no caso do País Vasco, onde as chegadas se incrementaron tan só un 0,4%. O bo comportamento rexistrado en Galicia, que se suma ao do ano precedente, consolida a rexión no oitavo posto do *ranking* de comunidades autónomas canto ao número de chegadas internacionais segundo o destino principal da viaxe, superando Castela e León e moi preto do País Vasco.

No ano 2015 o gasto total xerado polo turismo internacional en España incrementouse un 6,6%, sumando deste xeito dous anos consecutivos de crecementos por enriba do 6%. A isto contribuíu sobre todo a suba no gasto diario medio que aumentou un 3,8%. A pesares da redución da estadía media nun 1,3%, o gasto medio por persoa tamén se incrementou un 2,5% no último ano tal e como pode comprobarse nas series publicadas pola Enquisa sobre Gasto Turístico (EGATUR). Os turistas que chegaron por motivos relacionados co ocio, recreo e vacacións que son, como se mencionou, a parte máis importante da demanda turística internacional, e os que visitaron España por motivos relacionados cos estudos, foron os que máis incrementaron o seu gasto medio diario, con porcentaxes do 4% e do 11,6% respectivamente. Estes dous grupos foron tamén os únicos que incrementaron o gasto medio por persoa, con porcentaxes respectivas do 2,3% e do 12,6%.

O bo comportamento da actividade turística en España durante o ano 2015 estivo, así mesmo, apoiado na notable recuperación do consumo e do gasto turístico dos residentes. Hai que ter en conta que os españois representan ao redor do 51% dos viaxeiros aloxados no conxunto dos establecementos turísticos regrados en España. O gradual proceso de recuperación e crecemento da economía española no último ano propiciou un importante incremento da demanda interna. Os datos procedentes da Encuesta de Ocupación Hotelera elaborada polo INE evidencian un incremento do 5,3% no número de estadias de residentes en establecementos hoteleiros (INE, 2016). Este dato é especialmente relevante por dúas razóns. Por un lado, porque despois de tres anos consecutivos de reducións (2011, 2012 e 2013), con este acádase xa dous de incrementos por enriba do 4%. Por outro lado, porque nas dúas últimas anualidades a demanda interna evidencia incluso un mellor comportamento que a demanda turística internacional. O resultado final foi un incremento do 6% no número total de viaxeiros aloxados e do 4,4% no número de estadias nos establecementos hoteleiros, resultados mellores que os do ano anterior xa de por si bos.

De forma global España rexistrou no 2015 un incremento da súa actividade turística. Se temos en conta os datos da balanza de pagos, os ingresos por turismo incrementáronse un 2,9%. Non obstante, a recuperación da demanda dos residentes levou a un incremento dos pagos nun 15,3%, polo que o saldo por turismo practicamente non variou en relación co ano 2014 (INE, 2016). De igual modo, os datos de afiliados á Seguridade Social nas actividades características do turismo reflicten un incremento

global do 4,6%, resultado dun aumento do 5,7% nas altas de asalariados e do 1,1% no caso das correspondentes aos autónomos (IET, 2016). Na mesma liña, segundo estimacións de EXCELTUR, o PIB turístico aumentaría un 3,7% en termos reais, consolidándose como o motor da recuperación económica e da xeración de emprego (EXCELTUR, 2016) e situándose no 11,7% o peso do turismo no conxunto da economía española.

En Galicia os resultados da actividade turística seguen a estar moi condicionados pola evolución da demanda interna, dada a elevada dependencia do mercado español (incluíndo o galego). O 71,7% dos viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros no 2015, procedía de Galicia ou do resto de España, realizando estes viaxeiros o 76,4% das estadias totais. Aínda así, os turistas estranxeiros incrementaron de xeito importante o seu peso no conxunto da demanda turística nos últimos anos, pasando de representar o 18% das estadias en hoteis no ano 2011 a preto do 24% no ano 2015. De feito, no último ano produciuse un importante aumento no número de turistas estranxeiros que, sumado ao bo comportamento da demanda española, propiciou unha importante mellora dos niveis de actividade turística, cun incremento do 8,3%

no número de estadias realizadas nos establecementos hoteleiros galegos. O comportamento da demanda internacional foi excelente, cun incremento das estadias do 14,3%, case oito puntos máis que o correspondente aos residentes.

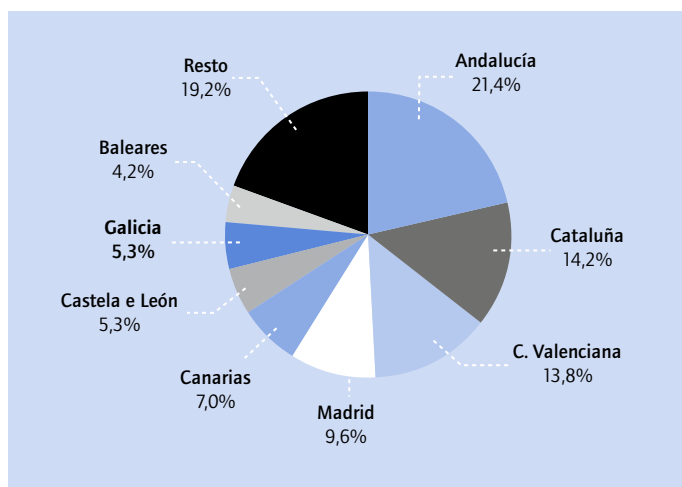
Ao igual que en anos precedentes, Galicia concentrou o 5,3% das estadias realizadas polos residentes nos hoteis españois. Aínda así, a comunidade perdeu, en favor de Castela e León, o sexto posto canto ás principais receptoras do turismo interno. Andalucía, aínda que reduciu un pouco o seu peso, ocupa o primeiro lugar e concentra o 21,4% das noites en estadia realizadas polos nacionais. Cataluña, co 14,2% das estadias, sitúase no segundo lugar adiantando a Comunidade Valenciana, que no 2015 concentrou o 13,8% das estadias realizadas polos residentes. Por enriba de Galicia

sitúanse tamén Madrid, Canarias e Castela e León, esta última coa mesma porcentaxe que Galicia, pero con 3600 estadias máis. O turismo doméstico mantivo no último ano a súa concentración espacial e, se ás sete comunidades autónomas mencionadas lles engadimos Baleares, sumarían preto do 81% das estadias realizadas polos turistas residentes, tal e como reflicte o gráfico 9.

Os establecementos hoteleiros galegos aloxaron por primeira vez máis de catro millóns de viaxeiros no ano 2015. Estes viaxeiros xeraron un total de 7.686.142 noites en estadia, tal e como reflicte o cadro 5. Isto supón en termos absolutos 431.971 viaxeiros

Gráfico 9

Distribución do turismo interno en España. Ano 2015*



*Datos provisionais.

adicionais que implican un incremento do 11,8% en relación co ano 2014 e permiten superar a cota dos 3,8 millóns establecida no último xacobeo do 2010.

A estadía media dos viaxeiros rexistrou unha lixeira caída que fixo que as noites en estadía totais medrasen menos que o número de viaxeiros aloxados. Nos establecementos hoteleiros galegos rexistráronse 589.525 estadías adicionais, que se traducen nun incremento do 8,3% en relación co ano 2014. Galicia foi a comunidade que rexistrou o maior crecemento no número de viaxeiros aloxados nos hoteis e a sexta na que máis medraron as noites en estadía, por detrás de Asturias, País Vasco, Madrid, Castela e León e Aragón. Isto viuse reflectido no grao de ocupación medio anual das prazas hoteleiras, que aumentou preto de tres puntos porcentuais, situándose no 33,8%. Aínda así, a ocupación sitúase 23 puntos por debaixo da media española (57,1%). Do total de estadías efectuadas en Galicia no ano 2015, preto do 45% producíronse

Cadro núm. 5

Viaxeiros e noites en estadía en hoteis de Galicia

| | 2004 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015* |
|-----------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| Viaxeiros aloxados | 3.675.989 | 3.399.456 | 3.798.995 | 3.354.068 | 3.216.346 | 3.374.158 | 3.647.571 | 4.079.542 |
| Pernoitas | 7.873.960 | 7.444.455 | 8.174.138 | 7.158.335 | 6.643.326 | 6.761.683 | 7.096.617 | 7.686.142 |
| Grao de ocupación (%) | 36,5 | 31,4 | 35,4 | 31,0 | 28,5 | 29,6 | 30,9 | 33,8 |
| Estadía media | 2,1 | 2,2 | 2,2 | 2,1 | 2,1 | 2,0 | 2,0 | 1,9 |

* Datos provisionais.

Fonte: INE, Encuesta de Ocupación Hotelera.

no terceiro trimestre do ano, acaparando agosto o 18,9% do total. Obsérvase, polo tanto, unha elevada estacionalidade da demanda turística en Galicia. Ademais, esta concentración incrementouse no último ano, sendo superior á existente no conxunto de España, onde os meses de xullo, agosto e setembro concentraron menos do 39% das estadías totais do ano.

Como é ben sabido, A Coruña e Pontevedra son as provincias galegas receptoras da maior parte da demanda turística. Ambas as dúas representan o 75,6% dos viaxeiros e o 79,6% das noites en estadía totais en Galicia. Como queda recollido no cadro 6, A Coruña rexistra un maior número de viaxeiros e de estadías, así como o maior grao de ocupación hoteleira. Por outro lado, tamén é a provincia onde ten maior presenza o turismo internacional e as estadías realizadas por estranxeiros representan o 33,1%, superior á media para ao conxunto de Galicia que se sitúa no 23,6%.

Pontevedra é a segunda provincia en captación da demanda turística e a que rexistrou a maior duración da estadía. Ourense é a de menor peso dentro da actividade hoteleira, con menor presenza do turismo internacional (por debaixo do 11% das estadías totais) e onde se rexistraron as menores porcentaxes de ocupación hoteleira. Pola súa parte, Lugo foi a que rexistrou unha menor estadía media dos viaxeiros no ano 2015.

As catro provincias galegas beneficiáronse do bo comportamento da demanda turística durante o ano 2015, rexistrando os establecementos hoteleiros importantes crecementos, tanto no número de viaxeiros como no de noites en estadia. O incremento no número de viaxeiros oscilou entre o 9%, rexistrado nas provincias de Ourense e Pontevedra, e o 14,2% obtido no caso da Coruña. Pola súa banda, as noites en estadia situáronse entre incrementos do 7,3%, rexistrado na Coruña, e o 9,8% acadado nos hoteis de Pontevedra. En Galicia a estadia media dos viaxeiros nos hoteis reduciuse en

Cadro núm. 6

Viaxeiros e noites en estadia en hoteis de Galicia. Ano 2015*

| | A Coruña | Lugo | Ourense | Pontevedra |
|-----------------------|-----------|-----------|---------|------------|
| Viaxeiros aloxados | 1.933.034 | 709.130 | 286.370 | 1.151.010 |
| Pernoitas | 3.405.256 | 1.021.243 | 541.735 | 2.717.907 |
| Grao de ocupación (%) | 36,6 | 28,9 | 24,6 | 35,3 |
| Estadia media | 1,8 | 1,4 | 1,9 | 2,4 |

* Datos provisionais.

Fonte: INE, Encuesta de Ocupación Hotelera.

relación co ano 2014. As provincias da Coruña e Lugo foron as que máis notaron esta caída, manténdose practicamente estancada nas provincias de Ourense e Pontevedra.

Os estranxeiros representaron o 28,3% dos viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros galegos no ano 2015, incrementando o seu peso en 1,5 puntos en comparación co ano precedente. Aínda que esta tendencia se vén observando nos seis últimos anos, o peso dos turistas foráneos aínda está lonxe da media española, onde representan preto da metade dos viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros. De feito, as estadias realizadas por turistas non residentes non chegaron ao 24%, o que nos indica que o mercado turístico galego, a pesares do importante incremento nas chegadas de turistas estranxeiros, segue a estar fortemente condicionado pola evolución da demanda turística con orixe en Galicia e no resto de España.

A tarifa media diaria (ADR) aplicada nos hoteis e pensións de Galicia no ano 2015 situouse en 55,3 euros, o que significa unha taxa de variación interanual do 4,4%. A pesares deste incremento, Galicia sitúase, xunto a Castela-A Mancha, Aragón e Castela e León como unha das comunidades coas tarifas hoteleiras máis baixas e distanciada da media para o conxunto de España, que foi de 78,7 euros, un 5,9% máis que en 2014. Pola súa banda, os ingresos por habitación dispoñible (RevPAR) incrementáronse na comunidade un 14,7%, acadando preto dos 21 euros. Aínda así, seguen a ser dos máis baixos de todo o territorio español xunto aos de Aragón e Extremadura.

Canto á orixe da demanda turística, hai que dicir que os viaxeiros procedentes da propia rexión son os que máis peso teñen. Excluindo os galegos, a comunidade

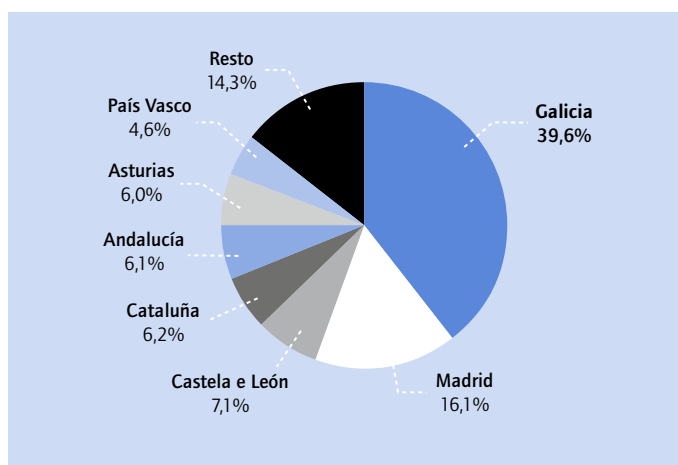
de Madrid foi a principal emisora de viaxeiros no 2015, cunha porcentaxe do 16,1%. Séguenlle, en orde de importancia, como pode verse no gráfico 10, as comunidades de Castela e León, Cataluña, Andalucía e Asturias. Estas seis rexións representan máis do 81% dos viaxeiros totais aloxados nesta tipoloxía de establecementos.

A evolución do subsector hoteleiro en Galicia está condicionada de xeito importante pola celebración do evento xacobeo. Aínda tendo en conta os crecementos rexistrados nos últimos anos, o 2010 segue a marcar o teito das estadias hoteleiras en Galicia. O bo comportamento da demanda turística fixo que no 2015 o número de viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros galegos superase os rexistros do ano 2010, pero as cifras de estadias sitúanse aínda preto de medio millón por debaixo das rexistradas nese último ano xacobeo. Incluír nas comparacións os anos xacobeos pode ser, polo tanto, unha boa referencia da evolución deste subsector. Partindo de 1999 podemos analizar, como reflicte o cadro 7, un período que inclúe tres xacobeos. Queda demostrado que nas anualidades posteriores á celebración do evento se produce unha caída das estadias con porcentaxes que oscilaron entre o 3,5% de 2005 e o 12,5% de 2000. Nun contexto de crise económica, coa excepción do ano 2010, a demanda turística aloxada nos establecementos hoteleiros, analizada en función do número de estadias, experimentou reducións entre 2008 e 2012. O resultado foi unha caída de preto de millón e medio de estadias nese período. Nos últimos tres anos, non obstante, encadeáronse tres subas consecutivas que permitiron recuperar máis dun millón de estadias en relación co ano 2012 e levaron a cifra a valores similares aos dos anos previos á crise económica.

No tocante á oferta hoteleira, compróbase como o número de establecementos medrou a unha taxa inferior ao 1% medio anual, o que dá como resultado un incremento do 7,6% no número de establecementos desde o ano 1999, pasando dos 1388 aos 1493, como queda recollido no cadro 7. O número de prazas dispoñibles incrementouse preto do 40% entre 1999 e 2015, cun crecemento medio anual acumulativo do 2,1%. En 2015 o número de establecementos e o de prazas reducíronse un 2,3% e un 1,3% respectivamente. O número de establecementos sitúase, por primeira vez desde 2008, por debaixo dos 1500, ao tempo que o número de prazas dispoñibles é inferior ao existente no ano 2009. A redución da oferta hoteleira nun contexto de bo comportamento da demanda turística propiciou un incremento de tres puntos no

Gráfico 10

Procedencia dos viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros galegos. Ano 2015*



*Datos provisionais.

grao de ocupación das prazas hoteleiras, que acumulan tres anos consecutivos de subas e sitúan a cifra en valores próximos aos dos anos previos á crise. A pesares deste bo comportamento nos últimos anos, Galicia segue a ser unha das comunidades cun menor grao de ocupación dentro de España.

Os datos da Encuesta de Ocupación Hotelera reflicten, con excepción do ano 2010, un descenso continuado no número de traballadores nos hoteis galegos. Os empregados acadaron no ano 2007 o valor máximo con 7614 empregados neste subsector. Desde entón produciuse unha redución de preto do 18%, que situou a cifra nos 6262 empregados no 2015, 1352 menos que no ano 2007. O número de traballadores por establecemento situouse de media en 4,2 nos últimos tres anos.

Unha análise do resto dos establecementos turísticos regrados (apartamentos turísticos, cámpings e establecementos de turismo rural) amosa tamén un bo comportamento da demanda turística durante o ano 2015. Os cámpings foron os que rexistraron un crecemento máis moderado, tanto no número de viaxeiros como no número de estadias rexistradas, con porcentaxes do 1,1% e do 3,2% respectivamente. No caso dos apartamentos turísticos e do turismo rural, os crecementos foron moito

Cadro núm. 7

Evolución do subsector hoteleiro en Galicia

| | Establecementos | Prazas | Ocupación | Empregados | Noites en estadia |
|-------------|-----------------|--------|-----------|------------|-------------------|
| 1999 | 1.388 | 43.921 | 39,1 | 4.881 | 6.682.860 |
| 2000 | 1.449 | 45.407 | 33,3 | 5.122 | 5.848.583 |
| 2004 | 1.503 | 56.416 | 36,5 | 6.812 | 7.873.960 |
| 2005 | 1.491 | 57.156 | 34,7 | 7.149 | 7.594.782 |
| 2006 | 1.450 | 57.134 | 35,7 | 7.408 | 7.758.043 |
| 2007 | 1.454 | 58.828 | 35,9 | 7.614 | 8.051.675 |
| 2008 | 1.497 | 60.646 | 33,9 | 7.539 | 7.786.471 |
| 2009 | 1.533 | 62.394 | 31,4 | 7.201 | 7.444.455 |
| 2010 | 1.550 | 62.738 | 35,4 | 7.395 | 8.174.138 |
| 2011 | 1.534 | 62.586 | 31,0 | 7.355 | 7.158.335 |
| 2012 | 1.548 | 63.155 | 28,5 | 6.869 | 6.643.326 |
| 2013 | 1.523 | 61.818 | 29,6 | 6.392 | 6.761.683 |
| 2014 | 1.529 | 62.173 | 30,9 | 6.372 | 7.096.617 |
| 2015* | 1.493 | 61.370 | 33,8 | 6.262 | 7.686.142 |
| % 2000/1999 | 4,4 | 3,4 | - | 4,9 | -12,5 |
| % 2005/2004 | -0,7 | 1,3 | - | 4,9 | -3,5 |
| % 2011/2010 | -1,1 | -0,2 | - | -0,5 | -12,4 |
| % 2015/2014 | -2,3 | -1,3 | - | -1,7 | 8,3 |

* Datos provisionais.

Fonte: INE, Encuesta de Ocupación Hotelera.

máis importantes. Os establecementos de turismo rural rexistraron incrementos de preto do 21% no número de viaxeiros e do 16% no de noites en estadia, mentres que o número de viaxeiros que se aloxaron nos apartamentos turísticos galegos se incrementaron máis dun 32%, xerando preto dun 19% de estadias máis que no 2014 (INE, 2016). O grao de ocupación das prazas dos cámpings practicamente non variou no último ano, mentres que nos apartamentos e no turismo rural se incrementou en algo máis de dous puntos porcentuais. Aínda así, estamos a falar, en todos os casos, de porcentaxes de ocupación moi reducidas que dificultan a viabilidade económica destes establecementos.

De xeito global, o conxunto dos establecementos regrados obtiveron bos resultados neste ano. O número de viaxeiros aloxados aumentou preto dun 12% superando os 4,5 millóns, mentres que as noites en estadia o fixeron un 8,4% para acadar a cifra de 9,2 millóns. Con este, súmanse tres anos consecutivos de incrementos para o conxunto da oferta regrada que levaron as noites en estadia a rexistros próximos aos que se acadaban en anos previos á crise económica. A demanda internacional amosou no 2015 un mellor comportamento que a procedente do conxunto de España, cun crecemento de preto do 18% no número de viaxeiros e de case o 14% no número de noites en estadia. Aínda así, os non residentes representan arredor do 28% dos viaxeiros aloxados e do 22% das estadias totais rexistradas nos establecementos regrados de Galicia.

É evidente que os hotéis son a tipoloxía de establecementos cun maior peso, concentrando máis do 89% dos viaxeiros aloxados no conxunto da oferta regrada no ano 2015. Os cámpings e os establecementos de turismo rural acolleron, respectivamente, o 4,9% e o 4,1% dos viaxeiros, mentres que os aloxados en apartamentos turísticos non chegaron ao 2%. A pesares do seu reducido peso relativo, a demanda de turismo rural merece unha mención especial, tanto polas súas características particulares como polo bo comportamento que vén rexistrando nos dous últimos anos.

O turismo rural en Galicia é altamente dependente da demanda española, polo que se viu especialmente afectada pola crise económica. Os residentes representan o 77% dos viaxeiros e máis do 80% das estadias efectuadas nos establecementos de turismo rural. A medida que a economía española comezou a dar signos de recuperación tamén o fixo a demanda de turismo rural. Polo tanto, o bo comportamento no último ano estivo explicado en boa medida pola recuperación da demanda interna. De todos os xeitos, hai que deixar patente que o mercado internacional medrou a un maior ritmo que o residente no 2015, incrementándose en preto do 30% o número de viaxeiros estranxeiros e en case o 23% o número de noites en estadia realizadas polos mesmos. O resultado desta evolución foi un incremento do seu peso no conxunto da demanda turística, pasando de representar o 21% dos viaxeiros totais no ano 2014, ao 23% no 2015.

No conxunto do turismo rural español as estadias incrementáronse un 12,8% no ano 2015, resultado dun aumento do 14,1% no número de viaxeiros. Todas as comunidades autónomas rexistraron alzas no número de noites en estadia. Dentro das rexións incluídas na España verde, no País Vasco foi onde máis medraron as estadias

e en Asturias onde o crecemento foi máis modesto comparativamente, cunha suba do 9,2%. En Galicia e Cantabria o incremento foi moi similar e situouse en torno ao 16%.

No caso de Galicia o aumento da demanda foi xeneralizado. A provincia da Coruña foi a que tivo uns mellores resultados, con incrementos ao redor do 25%, tanto no número de viaxeiros como no de estadías. Na provincia de Ourense as subas foron máis moderadas: os viaxeiros, nun 13,2%, e as noites en estadía, nun 1,4%. Os meses de verán concentraron o 55% das estadías totais do ano, o que nos indica unha elevada concentración temporal da demanda turística. Pola súa banda, a duración media da estadía, que rexistrou unha leve caída, segue a ser unha das máis baixas de España. Non obstante, o incremento no número de viaxeiros fixo que o grao de ocupación se incrementase en dous puntos porcentuais situándoo no 15,5%. Estamos a falar, en calquera caso, de porcentaxes moi reducidas que precisan da posta en marcha de medidas encamiñadas a aumentar e a consolidar a demanda.

Cadro núm. 8

Viaxeiros, noites en estadía, estadía media e grao de ocupación en establecementos extrahoteleiros. Ano 2015*

| | Viaxeiros | | Noites en estadía | | Estadía media | Grao de ocupación |
|---------------|-----------|---------|-------------------|---------|---------------|-------------------|
| | Número | TVI (%) | Número | TVI (%) | (días) | (%) |
| Apartamentos | 84.797 | 32,6 | 320.299 | 18,6 | 3,8 | 22,7 |
| Cámpings | 223.865 | 1,1 | 837.670 | 3,2 | 3,7 | 20,2 |
| Turismo rural | 189.685 | 20,8 | 357.757 | 16,0 | 1,9 | 15,5 |

* Datos provisionais.

Fonte: INE, Encuesta de Ocupación en Cámpings, Encuesta de Ocupación en Apartamentos Turísticos e Encuesta de Ocupación en Alojamientos de Turismo Rural.

Con 357.757 estadías, que representan pouco máis do 4% do total español, Galicia sitúase nun grupo medio-baixo dentro de España en canto á captación da demanda de turismo rural, ao nivel de rexións como Estremadura ou o País Vasco. Galicia concentra preto do 19% das estadías rexistradas na España verde, porcentaxe similar á do País Vasco, e superada por Asturias e Cantabria, con porcentaxes respectivas do 36% e do 25,6%.

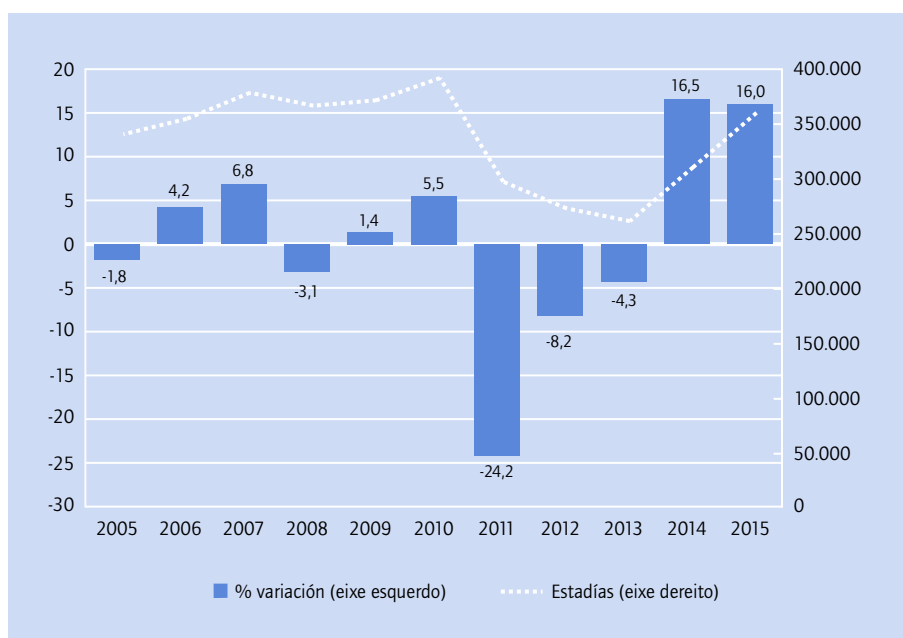
A evolución recente da demanda de turismo rural en Galicia queda reflectida no gráfico 11, que recolle as noites en estadía nos establecementos de turismo rural galegos, tanto en termos absolutos como relativos. Neste gráfico compróbese como con este se acumulan dous anos consecutivos de crecementos importantes no número de estadías, rompéndose, deste xeito, coa tendencia seguida no período 2011-2013. O ano 2010 supuxo un máximo histórico situando o listón preto das 390.000 estadías. Os crecementos rexistrados nos últimos dous anos aínda non permitiron superar esa barreira, pero sitúan as cifras en valores por enriba dos rexistrados, por exemplo, no ano 2006.

Reflexionando sobre algúns dos indicadores que acabamos de recoller, concretamente na reducida estadía media dos viaxeiros e nos baixos graos de ocupación, queda claro que o turismo rural ten aínda varios retos importantes por diante. Malia que parece que os datos apuntan cara ao bo camiño, sobre todo grazas á recuperación da demanda interna, quedan aínda cuestións pendentes. Para alongar a estadía media e os graos de ocupación das prazas de turismo rural, haberá que seguir apostando por achegar servizos complementarios e experiencias exclusivas, por unha maior profesionalización, con maior formación en xestión e en estratexias de *márketing online* e pola busca da calidade en sentido amplo: en servizos, en idiomas, en atención ao cliente ou nas novas tecnoloxías. Por último, outro dos retos debería ser gañar visibilidade nos mercados internacionais porque aínda que nos últimos exercicios se incrementou de xeito importante a presenza dos turistas estranxeiros, estes representan aínda menos da cuarta parte dos viaxeiros totais. Polo tanto, debería seguir apostando pola internacionalización dos establecementos de turismo rural.

Para sintetizar a análise que se acaba de facer, pódese dicir que o sector turístico galego obtivo moi bos resultados durante o ano 2015. Nos establecementos regrados aloxáronse preto de 4,6 millóns de viaxeiros, case un 12% máis que no ano anterior e xeráronse un total de 9,2 millóns de estadías, é dicir, un 8,4% máis que no 2014. Estes datos reflicten un maior crecemento que o do conxunto do Estado, onde os viaxeiros medraron o 6,2% e as estadías un 4,5%. A mellora das cifras rexistradas explícase

Gráfico 11

Noites en estadía nos establecementos de turismo rural galegos



tanto polo comportamento da demanda nacional como pola evolución do turismo internacional. As estadias dos residentes incrementáronse un 7%, namentres que as dos estranxeiros case dobraron ese crecemento, cunha suba de preto do 14%. A dinámica seguida polo turismo internacional fixo que na oferta turística regrada se aloxasen preto de 1,3 millóns de viaxeiros estranxeiros que xeraron máis de dous millóns de estadias. Os estranxeiros tamén incrementaron o seu peso no conxunto da demanda, representando preto do 28% dos viaxeiros e o 22,4% das estadias. Os establecementos hoteleiros seguen a ter un peso predominante dentro da oferta de aloxamento, representando o 89,1% dos viaxeiros e o 83,5% das estadias no caso de Galicia. No conxunto de España, os hoteis aloxan o 82,1% dos viaxeiros e concentran o 73,4% das estadias. Polo que respecta á dinámica temporal, todas as tipoloxías de aloxamento rexistraron unha evolución positiva no último ano. Analizando o número de estadias, as variacións oscilaron entre o 3,2% no caso dos cámpings e o 18,6 no caso dos apartamentos turísticos.

As previsións indican un crecemento da demanda turística no ano 2016. A nivel mundial, os resultados do Confidence Index da OMT prevén un crecemento próximo ao 4% nas chegadas de turistas internacionais, lixeiramente por debaixo do acadado no último ano.

No caso de España, as expectativas tamén son optimistas. EXCELTUR no *Informe de Perspectivas Turísticas*, avanza que o PIB turístico español pode medrar ao redor dun 3,4% no 2016. Os analistas desta asociación condicionan estas previsións á estabilidade política no país e ao mantemento do contexto xeopolítico e macroeconómico actual a nivel internacional e fanas extensibles, ademais, á totalidade de destinos españois e especialmente aos do interior e do norte de España, máis vinculados á demanda española e os que máis sufriron os efectos da crise. Estes presaxios positivos susténtanse na previsión dun incremento no número de viaxes e do gasto turístico dos principais mercados emisores europeos e nun maior dinamismo do consumo turístico dos españois polo incremento da renda dispoñible.

Os primeiros datos dispoñibles ata o momento xa apuntan nesa dirección. Se atendemos á información subministrada pola estatística FRONTUR que, desde setembro de 2015, é elaborada polo INE, as entradas de turistas incrementáronse un 11,2% no mes de xaneiro e un 13,4% en febreiro de 2016 no conxunto de España, en comparación cos mesmos meses do 2015. Do mesmo xeito, o gasto total xerado polo turismo internacional incrementouse un 3,6% en taxa interanual no mes de xaneiro segundo datos de EGATUR. Neste primeiro mes do 2016, único para o que se dispón de datos nestes momentos, non foi tan positiva a evolución do gasto medio por persoa, do gasto diario medio e da duración media da viaxe, que se reduciron en relación co ano 2015. Pola súa banda, os datos da Enquisa de Ocupación Hoteleira, correspondentes aos dous primeiros meses de 2016, amosan un incremento interanual do 11,4% no número de viaxeiros e do 10,4% no das estadias. Os datos reflicten un mellor comportamento da demanda internacional que da doméstica nestes dous primeiros meses do ano, polo menos canto ao número de viaxeiros aloxados, cun incremento do 13,1% no caso dos estranxeiros e do 10,1% no dos residentes en España. As noites en estadia seguiron

unha evolución moi parella, con incrementos do 10,1%, no caso das correspondentes aos residentes, e do 10,6%, no das efectuadas polos estranxeiros.

Centrándonos no caso de Galicia, os datos da Enquisa de Ocupación Hoteleira reflecten, nos dous primeiros meses do 2016, unha evolución moi semellante á obtida para o conxunto de España, cun incremento do 10,7% no número de viaxeiros aloxados e do 10,4% (idéntica porcentaxe que para o total español), no caso das estadias realizadas nos establecementos hoteleiros galegos. O turismo dos residentes está a ter un mellor comportamento que o internacional nestes primeiros meses do ano, con incrementos por enriba do 11% tanto no número de viaxeiros como no de estadias. O turismo estranxeiro tamén medrou, aínda que a un menor ritmo, cun incremento do 7,5% no número de viaxeiros e do 4,1% no caso das noites en estadia. Se consideramos o conxunto da oferta regrada (hoteis, cámpings, apartamentos e turismo rural), obtense un aumento do 11,3% no número de estadias en comparación cos dous primeiros meses do 2015, resultado de incrementos superiores ao 10% en todas as tipoloxías de aloxamento. Tendo en conta a evolución ata o momento e a coincidencia da Semana Santa no mes de marzo, todas as previsións indican uns bos resultados para o primeiro trimestre do 2016, tanto en Galicia como no conxunto de España.

Os transportes

Matriculación de automóbiles

A evolución da matriculación de turismos en España está relacionada coa evolución do PIB e, por tanto, co crecemento da economía española. No ano 2015 as matriculacións de turismos colocáronse por enriba do millón de unidades, como se prevía no informe anterior, cifra para a que está dimensionado o mercado do automóbil no noso país. Segundo datos da Dirección Xeral de Tráfico (DXT), o crecemento respecto de 2015 foi do 24,5%, moi superior á media europea, do 9%. Os vehículos de carga avanzaron un 33,9% respecto dun ano antes, roldando as 186 mil unidades. O oitavo Plan Pive para a compra de vehículos máis eficientes aprobado polo Goberno para mediados de 2015, prolóngase ata xullo de 2016, xa que, dos 275 millóns de euros destinados, quedaban a finais de ano 100 millóns por gastar. Ademais, o Ministerio de Industria, Enerxía e Turismo aprobou o Plan Movea, resultado da fusión entre o Pima Aire e o Movele, para vehículos de mobilidade alternativa. O vehículo eléctrico en España ten unha cota de mercado do 0,3%, moi inferior a outros países como Francia (11%), Alemaña (4%) e Noruega (25%).

Segundo datos da DXT, en Galicia matriculáronse 43.388 unidades de turismos en 2015, un 20,4% máis que un ano antes, cifra moi afastada do récord alcanzado en 2007 con máis de 82.000 unidades. A provincia de Pontevedra foi a que tivo un maior crecemento (34,3%), seguida de Lugo (28,6%), Ourense (14%) e A Coruña (10,8%), representando esta última o 42,6% de cota de mercado de turismos en Galicia.

Cadro núm. 9

Matriculación de vehículos en Galicia

| | Turismos | TVI (%) | Vehículos de carga | TVI (%) |
|------|----------|---------|--------------------|---------|
| 2007 | 82.066 | 3,3 | 14.239 | 4,2 |
| 2008 | 58.729 | -28,4 | 8.956 | -37,1 |
| 2009 | 59.457 | 1,2 | 6.322 | -29,4 |
| 2010 | 52.386 | -11,9 | 6.044 | -4,4 |
| 2011 | 34.530 | -35,2 | 4.893 | -21,8 |
| 2012 | 29.068 | -15,8 | 3.595 | -26,5 |
| 2013 | 31.392 | 8,0 | 3.648 | 1,5 |
| 2014 | 36.048 | 14,8 | 4.657 | 27,7 |
| 2015 | 43.388 | 20,4 | 6.696 | 43,8 |

Fonte: Dirección Xeral de Tráfico.

O parque automobilístico de Galicia ten unha antigüidade media de 12,2 anos, cun total de 1,6 millóns de vehículos, mentres que esta idade media a nivel estatal se sitúa en 11,4 anos.

Os vehículos de carga en España experimentaron un avance maior que os turismos, crescendo en taxa interanual un 34%, 47.032 unidades máis que en 2014. En Galicia este incremento foi máis elevado, un 43,8%, con 6696 unidades matriculadas, aínda que moi lonxe das 14.239 unidades de 2007. Os crecementos provinciais estiveron liderados por Pontevedra cun 70,1%, seguida de Lugo (60,5%), A Coruña (31%) e Ourense (16,8%).

Polo tanto, podemos suxerir que o mercado do automóbil en España e en Galicia está a recuperarse debido a diversos factores que influíron na mellora do clima económico e, en especial, á confianza do consumidor, a un maior financiamento, a un descenso progresivo da taxa de desemprego, ao Plan Pive 8 e ao esforzo comercial constante.

A nivel estatal o sector de clientes particulares foi o de maior crecemento cun 18,8%, grazas ao Plan Pive, seguido das vendas a empresas, un 30,9% máis, mentres que as empresas de aluguer, grazas ao bo comportamento do sector turístico, avanza un 13,7% respecto de 2014. Á súa vez, os diésel retroceden do 67,5% ao 62,9% do mercado e avanza os automóviles de gasolina do 30,2% ao 35,1%. Híbridos e eléctricos conformáronse cunha pequena cota do 2%.

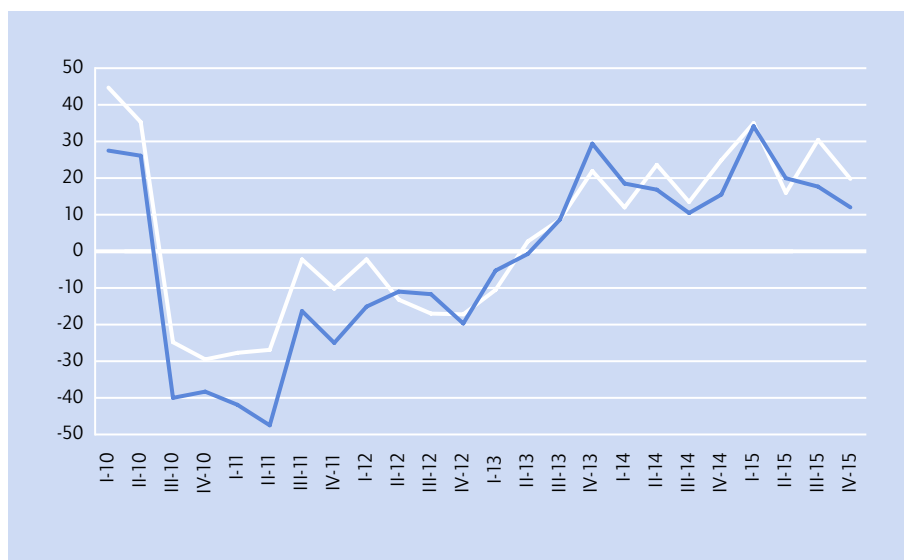
Segundo datos facilitados por Faconauto (Federación de Asociacións de Concessionarios da Automoción), a alza do mercado incentivado sitúa Galicia como a quinta comunidade máis importante do sector, con 4978 empregados e 170 puntos de venda. Como dato positivo cómpre sinalar que o 70% dos concesionarios recuperaron unha rendibilidade media dun 2%.

Canto á recadación do imposto de matriculación, tributo exento para os coches menos contaminantes, os datos rexistrados pola Axencia Tributaria cifran en 305 millóns de euros a recadación en 2015 a nivel estatal, un 11,3% máis que en 2014, o primeiro aumento desde que estalou a crise. No ano 2007 este tributo achegou case 2000 millóns de euros. O 74,2% dos coches vendidos en 2015 estaban exentos do imposto de matriculación ao non exceder de 120 gramos de emisión de dióxido de carbono (CO₂) por quilómetro. O escándalo pola modificación do software nalgúns dos modelos para cumprir con este límite de emisións e no que están implicados varios fabricantes de coches afecta especialmente as arcas públicas. En Galicia a recadación ascendeu a 10,6 millóns de euros, un 3% máis que en 2014; a recadación aumentou grazas á alza da venda de vehículos de luxo, os máis contaminantes e máis gravados polo imposto.

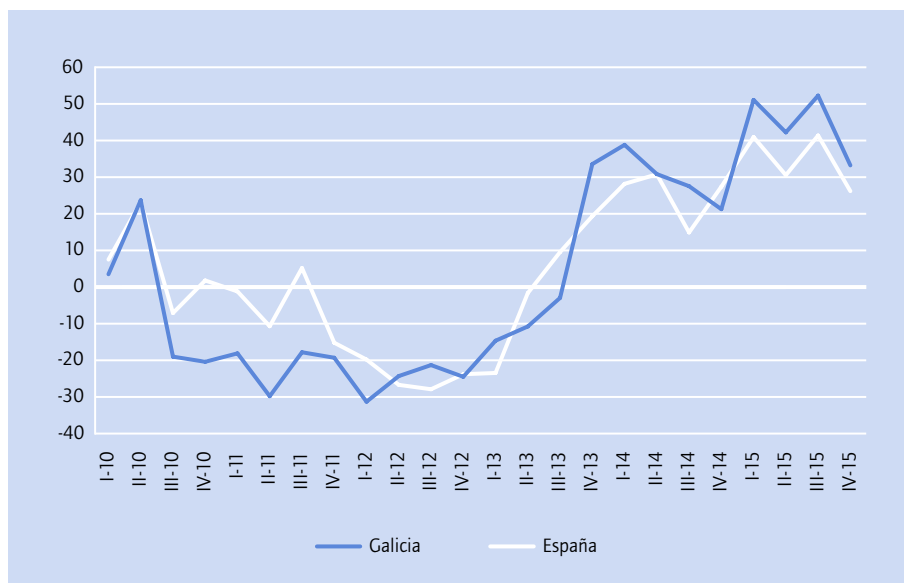
Gráfico 12

Matriculación de turismos e vehículos de carga
 Taxas de variación interanuais (en %)

a) Turismos



b) Vehículos de carga



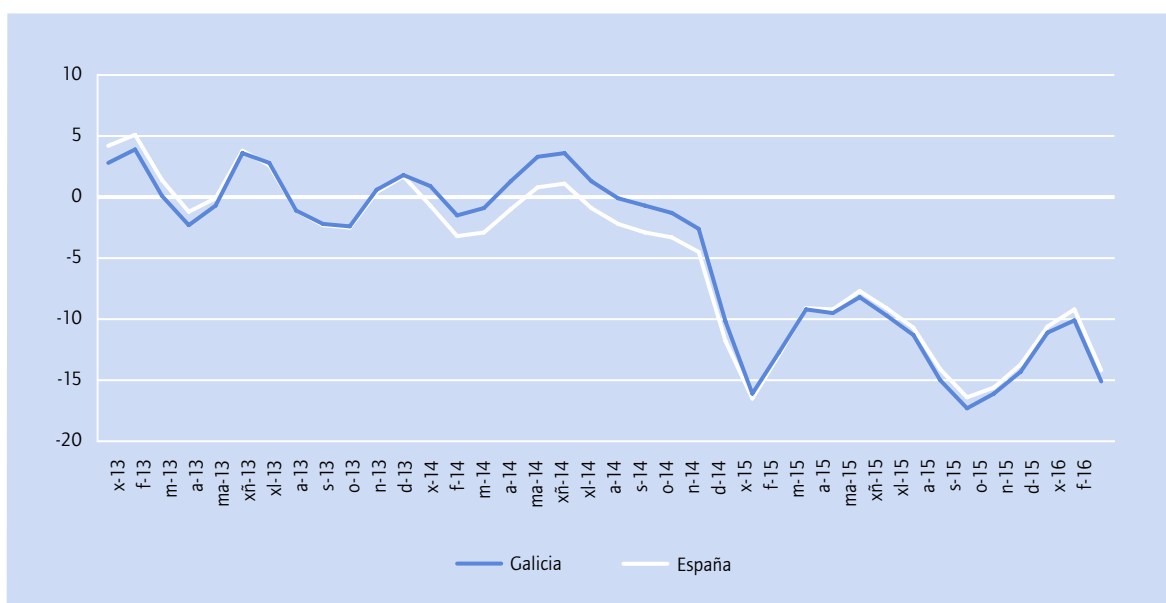
Ademais deste imposto directo, a compra de vehículos tamén está suxeita ao IVE, ao imposto local de vehículos de tracción mecánica, recadado polos concellos, así como a outras taxas.

Continúa a inestabilidade internacional no mercado do cru, tal e como xa se comentou no *Informe 2014*. Tanto a demanda como a oferta mostran comportamentos erráticos que afectan os niveis de prezos. A demanda de cru continúa marcada por unha retardación no crecemento da economía chinesa, que influíu no estancamento do consumo mundial de petróleo. Polo lado da oferta son varios os factores que influen: o levantamento da sanción ás exportacións de petróleo a Irán e a estratexia de produción de EE.UU. mediante a técnica do *fracking*, que incrementou a súa produción co obxectivo da autosuficiencia, ademais de converter EE.UU. no primeiro produtor mundial. Isto súmase á división cada día maior dos países pertencentes á OPEP, con Arabia Saudita liderando o obxectivo de desincentivar a produción a certos operadores. A principios do mes de abril de 2016, momento da redacción deste texto, o prezo do barril de Brent cotizou a 39,09 dólares/barril, mostrando unha certa recuperación desde principios do presente ano (en xaneiro cotizaba a 30,83 dólares/barril e en febreiro, a 31,93 dólares/barril).

A economía española, cun grao de dependencia do 99,6% da importación de cru, vese beneficiada polos baixos prezos. Por unha banda, os orzamentos xerais que o Goberno aprobou para 2016 calculáronse para un custo medio do petróleo de 68,8 dólares/barril, polo que a 30 dólares/barril o aforro achegaríase aos 17.000 millóns de

Gráfico 13

IPC de carburantes e combustibles. Taxas de variación interanuais (en %)



euros. Por outro lado, aos cidadáns cústalles menos encher o depósito de combustible dos seus vehículos e dispoñen de maior renda para o consumo. As empresas tamén se ven beneficiadas pagando menos polo transporte e os gastos enerxéticos.

Respecto aos prezos dos combustibles para a automoción en España, e tendo en conta que o 70% do parque de vehículos utilizan gasóleo, no mes de febreiro 2016 o litro de diésel custaba de media 0,927 euros, dos que o 57% correspondía a impostos. Entre as provincias nas que este prezo era máis caro atopábanse Lugo (0,969 euros /l) e Ourense (0,968 euros/l). Para a gasolina 95 o prezo medio era 1,077 euros /l, do que o 60,2% corresponden a impostos, situándose Ourense (1,11 euros /l) e Pontevedra (1,109 euros /l) entre as provincias máis caras.

Tráfico aéreo

O bo comportamento do sector turístico en 2015 reflíctese nos avances que experimentan os datos de tráfico de viaxeiros no conxunto dos aeroportos españois xestionados por AENA. Dos 207,4 millóns de pasaxeiros, 206,6 millóns corresponderon a pasaxeiros comerciais, 144,4 millóns en voos internacionais (crecen un 5,9% respecto de 2014) e os 62,2 millóns restantes en voos nacionais (6,1% máis respecto dun ano antes). En conxunto, os pasaxeiros creceron un 5,9% en taxa interanual, o segundo mellor rexistro da historia por detrás das cifras de 2007 (210,4 millóns). O número de operacións en 2015 achégase aos dous millóns cun crecemento do 3,8% e as toneladas de mercadorías transitadas ascende a 715 millóns, un 4,6% máis respecto de 2014.

No mes de febreiro de 2015 AENA debutou en bolsa. Desde esa data as accións disparáronse un 91,5%. O Estado é o accionista maioritario co 51%. O valor desas accións ascende a 8500 millóns de euros, que se viron revalorizados en algo máis de 4000 millóns de euros.

AENA tivo un beneficio neto consolidado de 833 millóns de euros en 2015, unha taxa de crecemento interanual dun 74,2%. A facturación da compañía española aumentou ata os 3518 millóns de euros, un 11,1% máis que en 2014. En 2015 a compañía reporta un beneficio bruto de explotación ou Ebitda (calculado como total de ingresos menos total de gastos máis amortización do inmovilizado), de 2098 millóns de euros, un 12,4% máis comparado con 2014. Este significativo crecemento do Ebitda débese á consolidación do crecemento do tráfico de pasaxeiros, ao crecemento dos ingresos comerciais, á consolidación por primeira vez do aeroporto de Luton e ao mantemento da eficiencia en custos. Nos primeiros meses de 2016 as cifras publicadas apuntan a máximos históricos e atopamos dúas causas para este bo comportamento: o baixo prezo do combustible e a inestabilidade nos principais destinos turísticos no Mediterráneo, canalizando cara a España fluxos de turistas con destino a Turquía, Tunes e outros países do Magreb.

Se facemos unha comparativa cos aeroportos europeos, nos que se moveron durante 2015 un total de 1950 millóns de pasaxeiros (5,6% máis que en 2014), atopamos tres instalacións españolas entre as 30 principais de Europa: Madrid-Barajas (sexta

posición), Barcelona-El Prat (décima) e Palma de Mallorca (vixésima). O aeroporto de Adolfo Suárez Madrid-Barajas continúa sendo a instalación líder de toda a rede española con 46,8 millóns de viaxeiros (crecemento do 11,9%), seguida de Barcelona-El Prat con 39,7 millóns (5,7%). Moi por detrás atópanse as instalacións de Palma de Mallorca (23,7 millóns, 2,7%), Málaga-Costa do Sol (14,4 millóns, 4,8%), Gran Canaria (10,6 millóns, 3%) e Alacante (10,5 millóns, 5,1%).

Respecto das tres instalacións aeroportuarias galegas, no seu conxunto alcanzaron algo máis de catro millóns de pasaxeiros cun crecemento respecto de 2014 do 7,5%,

Cadro núm. 10

Evolución das mercadorías movidas nos aeroportos galegos, do movemento de pasaxeiros e das operacións realizadas

| Movemento de pasaxeiros | | | | |
|-------------------------|--------------------|------------|--------------------|------------|
| | 2014 | | 2015 | |
| | Pasaxeiros | TVI (%) | Pasaxeiros | TVI (%) |
| Alvedro (A Coruña) | 989.153 | 17,8 | 1.025.688 | 3,7 |
| Lavacolla (Santiago) | 2.084.203 | 0,5 | 2.296.248 | 10,2 |
| Peinador (Vigo) | 680.387 | 0,2 | 713.563 | 4,9 |
| Total | 3.753.743 | 4,5 | 4.035.499 | 7,5 |
| Total nacional | 195.863.599 | 4,5 | 207.414.141 | 5,9 |

| Operacións | | | | |
|-----------------------|------------------|------------|------------------|------------|
| | 2014 | | 2015 | |
| | Número | TVI (%) | Número | TVI (%) |
| Alvedro (A Coruña) | 14.812 | 11,3 | 14.682 | -0,9 |
| Lavacolla (Santiago) | 19.434 | 4,1 | 20.540 | 5,7 |
| Peinador (Vigo) | 9.914 | -6,8 | 9.580 | -3,4 |
| Total | 44.160 | 3,6 | 44.802 | 1,5 |
| Total nacional | 1.832.911 | 2,3 | 1.902.694 | 3,8 |

| Movemento de mercadorías | | | | |
|--------------------------|--------------------|------------|--------------------|-------------|
| | 2014 | | 2015 | |
| | Toneladas | TVI (%) | Toneladas | TVI (%) |
| Alvedro (A Coruña) | 60.824 | -9,0 | 140.669 | 131,3 |
| Lavacolla (Santiago) | 2.099.966 | 8,9 | 2.311.393 | 10,1 |
| Peinador (Vigo) | 435.718 | -2,8 | 536.522 | 23,1 |
| Total | 2.596.508 | 6,2 | 2.988.584 | 15,1 |
| Total nacional | 683.339.295 | 6,9 | 715.011.286 | 4,6 |

* Datos provisionais.

Fonte: Dirección de Operacións e Sistemas de Rede, AENA.

cifras por baixo das logradas en 2007, cando se superaron os 4,6 millóns de viaxeiros. As mercadorías movidas roldaron os tres millóns de toneladas cun avance do 15,1% e as operacións creceron un 1,5% respecto de 2014.

En canto á análise por instalación, o aeroporto santiagués continúa sendo líder dos aeroportos galegos. En 2015 alcanzou os 2,296 millóns de viaxeiros, cun crecemento do 10,2%, sendo a oferta internacional a responsable do seu bo comportamento. As toneladas de mercadorías superaron os 2,3 millóns, crecendo un 10,1% e o número de operacións un 5,9%. A compañía catalá Vueling, con base principal no aeroporto compostelán, arrebatolle, por pouco, o liderado á compañía irlandesa Ryanair.

Alvedro volve colocarse por enriba do millón de viaxeiros, cun crecemento do 3,9% respecto de 2014. Dos 1.025.688 viaxeiros que utilizaron a terminal coruñesa, 437.043 corresponderon á compañía Vueling, 314.679 a Iberia, 247.158 a Air Europa e 14.066 á TAP. As mercadorías transportadas a través da instalación herculina avanza moi significativamente, cun crecemento de 131,3%, pasando de 60 mil a 140 mil toneladas. Respecto das operacións, estas mantéñense case constantes, retrocedendo un -0,9%.

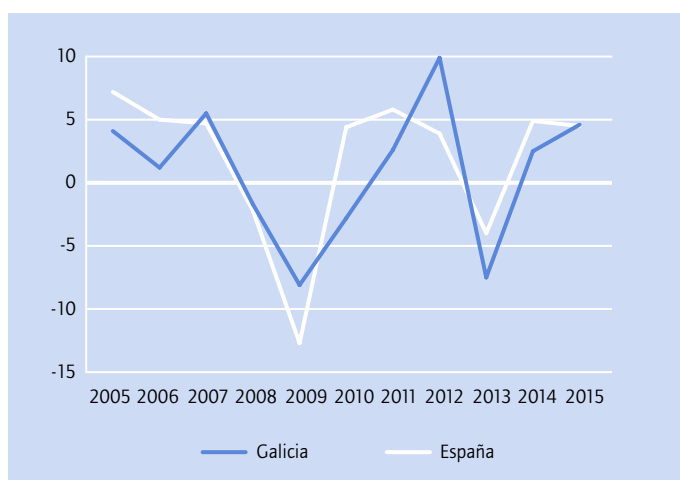
As mercadorías no aeroporto de Vigo mostran un crecemento do 23,1%, as 536 mil toneladas supoñen 100 mil máis que en 2014. As operacións diminúen un 3,4% e os pasaxeiros crecen un 4,9%, superando os 700 mil. Ao longo de 2016 en Peinador operarán sete liñas aéreas (Iberia, Air Europa, Air Nostrum, Vueling, Volotea e Ryanair) con 18 rutas, seis delas internacionais (Lisboa, Londres, Bruxelas, Roma, Dublín, Bolonia, Edimburgo e Milán).

A terminal lusa Sá Carneiro no Porto alcanza os 8,1 millóns de viaxeiros no ano 2015, 1,2 millóns máis que un ano antes, cun crecemento interanual do 17,4%. A dirección do Sá Carneiro estima que durante 2015 foron 810.000 os galegos que utilizaron os seus voos, un 10% do total. A apertura cada ano de novas rutas que cifran en 73 os destinos a 20 países de tres continentes, Europa, África e América, ademais dos prezos competitivos, colocan o aeroporto portugués nunha posición moi vantaxosa respecto das tres terminais galegas.

En 2018 cúmprese teoricamente o calendario político para a conclusión do AVE a Madrid, que deixará a unhas tres horas a viaxe das grandes urbes galegas. Cando se conclúa prevese que arrebatará máis do 40% dos pasaxeiros ao avión. Son varias as razóns polas que o tren está a gañar competitividade: maior estabilidade das tarifas,

Gráfico 14

Creecemento anual do tránsito portuario en Galicia e en España
Taxas de variación interanuais (en %)



rebaixa nos tempos de viaxe, máis comodidade dos trens, maior axilidade no embarque, chegada directa ao centro da cidade de destino e menor exposición a contratempos como os imprevistos meteorolóxicos que obrigan a cancelar ou desviar voos.

Tráfico portuario

O ano 2015 rexistra un récord histórico para o conxunto das 28 autoridades portuarias xestionadas polo ente público Portos do Estado. O total dos seus tráfico experimentou un crecemento do 4,2%. A cifra do exercicio de 2007 foi superada polos 502 millóns de toneladas transitadas en 2015. Entre os tres principais portos españois (Alxeciras, Valencia e Barcelona), movéronse 210 millóns de toneladas, o 42% do total.

O 52,5% do tráfico total corresponde a graneis, que crecen en taxa interanual un 5,4%. Das máis de 263 millóns de toneladas de graneis, 167 millóns corresponden a graneis líquidos, un 4,4% máis respecto de 2014, o 33,4% do tráfico total. Os graneis sólidos (cemento, cereais, abonos, pensos, carbón...), maiormente de importación, con case 96 millóns de toneladas creceron un 7,1%. A mercadoría xeral tamén alcanzou unha cifra récord de 224,4 millóns de toneladas, crecendo un 3% respecto dun ano antes. O 70,9% moveuse en colectores, 159 millóns de toneladas cun crecemento de 2,3%. En número de colectores transitados é similar ao de 2014, 14,2 millóns de TEUS. A carga xeral convencional, que representa o 29,1% da mercadoría movida restante, increméntase nun 4,9%. O movemento de colectores en tránsito diminuíu en 194.030 toneladas (-2,6%). As importacións, que antes da crise representaban un 80%, en 2015 representan un 68,3% do comercio marítimo internacional. Os 191,4 millóns de toneladas embarcadas creceron un 5,9% respecto de 2014, mentres que as mercadorías exportadas, o 31,7% do total, aumentaron un 0,8%, ata 88,8 millóns de toneladas.

Movéronse 51,1 millóns de toneladas de mercadorías ro-ro (un 6,4% máis). Barcelona, Baleares, Valencia e Alxeciras concentran un 70,7% do total. Canto ao retroceso máis significativo témolo no desembarco de pesca fresca cun 9,3% menos que en 2014.

Canto ao movemento de automóbiles fabricados en España ou aqueles en tránsito en 2015, o 87,4% dos vehículos exportados movéronse a través dos portos de interese xeral; as 3.153.846 unidades aumentaron un 18,4% respecto de 2014. As exportacións creceron un 13%, as importacións, un 24,6%, e os vehículos en tránsito, un 37,9%. Os portos con maior volume son os que teñen factorías próximas: Barcelona, máis de 886.000 unidades, o máis utilizado da península; Valencia, 686.000 unidades; e no norte da península, os portos de Santander, máis de 460.000; Vigo, máis de 435.829; e Pasaxes, 245.000.

As cinco autoridades portuarias galegas (Ferrol-San Cibrao, A Coruña, Marín-Pontevedra, Vigo e Vilagarcía de Arousa) en conxunto moveron máis de 34 millóns de toneladas, cun crecemento do 7,3% respecto de 2014. Os graneis na nosa comunidade representaron o 77,6% dos tráfico totais, destacando os graneis sólidos (7,6%) con máis de 16,4 millóns de toneladas que representan un máximo histórico. O grupo

de mercadoría xeral mantívose estable crecendo soamente un 0,5%. A mercadoría convencional diminuíu nun 6,4%, pero a mercadoría transitada en colectores creceu un 9,7%. O tráfico de colectores con 271 mil TEUS só aumenta un 0,5%. O número de buques presenta un avance do 6%, e o tráfico ro-ro dun 14,2%. O descenso máis acusado móstrano as cifras de pesca fresca (-10,7%) e o avituallamento (-14,5%).

A Autoridade Portuaria de Ferrol-San Cibrao, representa o 37,4% do tráfico total dos cinco portos galegos de interese xeral. En 2015 o porto alcanza o terceiro mellor resultado da súa historia, aínda que respecto de 2014 o conxunto dos tráxicos descendieron un 2,4%. Os graneis representan o 97% do tráfico total do porto, sendo os maioritarios os graneis sólidos. Os case 13 millóns de toneladas de graneis, descenden un 1%. Como dato positivo, os graneis sólidos, mercadoría na que está especializado o porto, creceron un 3,6%. As máis de catro millóns de toneladas de carbón importado a través de Caneliñas desde as minas de Indonesia converte a rada ferrolá no porto líder nacional en tráfico de carbón; estes desembarcos creceron un 5,8% respecto de 2014. Tamén destaca o crecemento da alumina, un 10,3%, movida desde Curuxeiras, pechando o ano cun rexistro histórico de 1.208.325 toneladas. O descenso máis acusado preséntano os graneis líquidos cunha perda de 17,5% en taxa interanual, aínda que se consolida o movemento do biodiésel, con 54.852 toneladas, e os aceites, con 82.874 toneladas. Canto á mercadoría xeral, o movemento de aeroxeradores con 104.723 toneladas creceu un 5,2%, partida moi importante nas exportacións da industria da zona. No inicio de 2016 o comportamento dos tráxicos está a ser moi positivo, destacando os aeroxeradores dentro da mercadoría xeral. Nos primeiros meses de 2016, o crecemento xeral é do 13,1%.

Nos primeiros meses de 2016 entra en servizo un novo viario no porto exterior de Ferrol, cun investimento que roldou o millón de euros. Despois dunha década de estudos previos, o Ministerio de Fomento entregou á Autoridade Portuaria de Ferrol-San Cibrao o proxecto construtivo para o acceso ferroviario ao porto exterior de cabo Prioriño, redactado polos servizos técnicos da Secretaría Xeral de Infraestruturas. O orzamento é de 140,3 millóns de euros e o seu financiamento correrá integramente a cargo da Autoridade Portuaria mediante o fondo de accesibilidade terrestre portuaria, que achegará 30,2 millóns en catro anualidades.

O porto da Coruña foi o segundo de maior crecemento de España e o primeiro de Galicia, arrebatándolle ao porto de Ferrol a supremacía. O total de tráxicos alcanzou case os 14 millóns de toneladas cun crecemento do 18,3% respecto de 2014. Os graneis no seu conxunto, con case 13 millóns de toneladas, avanzaron un 21,4% respecto de 2014, sendo responsables deste bo comportamento os graneis líquidos (26,5%), con crecementos avultados do petróleo cru (38%) e os produtos refinados como o gasoil e as gasolinas (14%). Por outra banda, os graneis sólidos tamén mostran un balance positivo, cun 14% de crecemento, destacando os incrementos en carbón e coque (29,6%) e nos produtos agroalimenticios, trigo e cebada. Como punto negativo, a mercadoría xeral (madeira, alambrón, varilla entre outros) volve descender por terceiro ano consecutivo. Por outra banda, a finais de 2014 a única empresa que operaba con colectores abandonou a operativa do porto. O pasado mes de novembro de 2015 comeza a operar a nova

liña de colectores. A pesca fresca desembarcada tamén diminuíu nun 22,6% respecto de 2014. Nos primeiros meses de 2016 o comportamento positivo en todos os tráxicos continúa, cun crecemento xeral do 4,3% nos primeiros catro meses do ano 2016.

O ano 2015 pasará á historia como o do inicio da actividade estable dos principais operadores no porto exterior de Punta Langosteira, empresas que ata o momento utilizaban os peiraos interiores da cidade. Outros traslados serán máis lentos e haberá que esperar a 2018 para que a refinería de Repsol dispoña dunha instalación exclusiva na que se investirán 125 millóns de euros. No case millón de toneladas de mercadorías movidas na rada exterior destaca o cuarzo con destino a Venezuela e outras mercadorías como o carbón, coque, *clínker*, cereais, cemento ou pontonas. Recentemente, a Comisión Europea rexeitou polo seu insuficiente valor engadido o financiamento de 18,6 millóns de euros para acometer catro proxectos en Punta Langosteira (a conexión ferroviaria, unha galería para tubaxes, ampliación da chaira e o contradique) vinculados á Rede Transeuropea de Transporte a través do programa Conectar Europa para o período 2014-2020.

O porto de Marín-Pontevedra alcanzou un récord histórico superando os dous millóns de toneladas transitadas, un 11,2% máis respecto de 2014. A mercadoría xeral, supera o millón de toneladas, cun crecemento do 6,6%. A mercadoría contenerizada crece un 41,3%, as 354.659 toneladas, corresponden sobre todo ao capítulo de froitas e hortalizas debido fundamentalmente á consolidación das liñas regulares co continente americano que están a situar Marín como porto *hub* no arco Atlántico para a recepción, almacenamento e distribución deste tipo de mercadorías. Os colectores medidos en TEU tamén crecen un 44,3%. A mercadoría convencional descende un 4,4%, ata as 760.529 toneladas. Hai que destacar o peso preponderante que teñen nesta partida os materiais de construción. Os graneis sólidos, pensos, abonos, cereais, fariñas e sal, xunto ao cemento en instalación especial, alcanzan case un millón de toneladas transitadas, crecendo un 17%. Os graneis sólidos son unha das actividades estratéxicas do porto que o converten nun dos principais centros loxísticos de recepción e distribución de gran para Galicia e o noroeste de España e para a que posúe certificación europea de calidade. O número de buques crece un 8,4% e o avituallamento un 5,9%. Respecto ao transporte intermodal no porto marinense (estrada e ferrocarril), cómpre apuntar as 400.000 toneladas movidas en tren, o que permite aumentar o *hinterland* portuario. No capítulo de investimentos destaca a segunda fase da rede ferroviaria do porto, a urbanización da chaira do peirao comercial oeste, a consolidación do peirao da Illa de Ons ou a ampliación do peirao comercial sur.

O ano 2015 foi tamén un bo ano para o porto de Vilagarcía de Arousa. Superouse o millón de mercadorías transitadas, crecendo estas nun 4,1%. Os graneis no seu conxunto aumentan un 11%, roldando as 500 mil toneladas. Destacan os graneis sólidos que crecen un 24,9%, sendo os protagonistas deste avance os cereais, a urea e o fosfato. Canto aos graneis líquidos, estes diminúen nun 24,6%, con descensos nos tráxicos como o metanol e o fuel-oil. Destaca como novidade deste porto a incorporación da empresa galega Aceites Abril. O obxectivo inicial é descargar no seu centro loxístico de Vilagarcía unhas 4000 toneladas de aceite cru ao mes, procedentes de Ucraína,

Cadro núm. 11

Evolución do tráfico portuario (en toneladas)

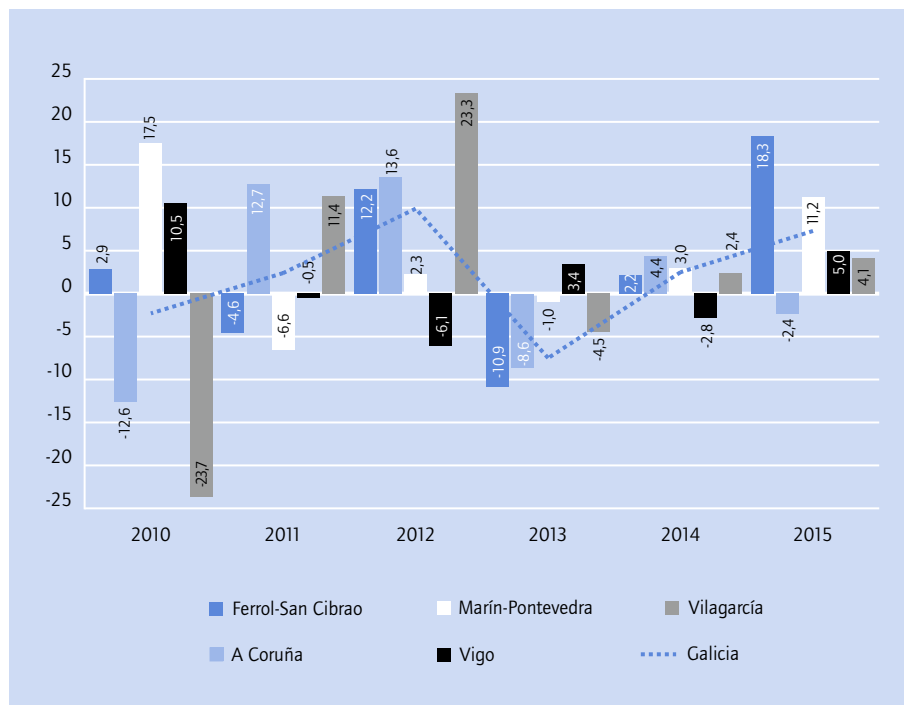
| | Ferrol-San Cibrao | | A Coruña | | Marín-Pontevedra | | Vigo | | Vilagarcía | | Galicia | |
|--------------------------------|-------------------|--------------|-------------------|--------------|------------------|-------------|------------------|-------------|------------------|--------------|-------------------|-------------|
| | 2015 | TVI (%) | 2015 | TVI (%) | 2015 | TVI (%) | 2015 | TVI (%) | 2015 | TVI (%) | 2015 | TVI (%) |
| Graneis líquidos | 2.194.479 | -17,5 | 7.913.588 | 26,5 | 26 | - | 59.580 | -7,8 | 94.855 | -24,6 | 10.262.528 | 12,7 |
| Graneis sólidos | 9.839.876 | 3,6 | 4.912.339 | 14,9 | 998.819 | 17,0 | 287.941 | -3,8 | 403.439 | 24,9 | 16.442.414 | 7,6 |
| Total graneis | 12.034.355 | -1,0 | 12.825.927 | 21,4 | 998.845 | 17,0 | 347.521 | -4,5 | 498.294 | 11,0 | 26.704.942 | 9,5 |
| Contedores | 5.541 | 1,7 | 304 | -98,7 | 354.659 | 41,3 | 2.630.681 | 9,5 | 264.627 | -7,4 | 3.255.812 | 9,7 |
| Convencional | 719.620 | -19,1 | 938-005 | -8,1 | 760.529 | -4,4 | 1.049.126 | 1,8 | 261.936 | 5,4 | 3.729.216 | -6,4 |
| Total mercadería xeral | 725.161 | -19,0 | 938.309 | -10,1 | 1.115.188 | 6,6 | 3.679.807 | 7,2 | 526.563 | -1,5 | 6.985.028 | 0,5 |
| Avituallamento | 17.854 | 20,9 | 71.159 | -10,8 | 26.160 | 5,9 | 187.771 | -10,3 | 4.647 | -19,9 | 307.591 | -8,0 |
| Pesca fresca | 268 | -2,9 | 43.741 | -22,5 | 1.796 | -1,4 | 77.863 | -2,6 | - | - | 123.668 | -10,7 |
| Total outro tráfico | 18.122 | 20,5 | 114.900 | -15,6 | 27.956 | 5,4 | 265.634 | -8,2 | 4.647 | -19,9 | 431.259 | -8,8 |
| Total tráfico portuario | 12.777.638 | -2,4 | 14.150.339 | 18,3 | 2.141.989 | 11,2 | 4.292.962 | 5,0 | 1.029.504 | 4,1 | 34.392.432 | 7,3 |
| Contedores (TEUS) | 958 | 24,4 | 152 | -92,3 | 42.654 | 44,3 | 196.835 | -3,6 | 30.573 | -8,2 | 271.172 | 0,5 |
| Buques (número) | 1.070 | 2,8 | 1.156 | 2,9 | 609 | 8,4 | 1.686 | 9,5 | 276 | 6,2 | 4.797 | 6,0 |

Fonte: Portos do Estado, Ministerio de Fomento e elaboración propia.

Gráfico 15

Crecedemento do tránsito portuario nos portos galegos

Taxas de variación interanuais (en %)



que se irá trasladando en camións cisterna ata a planta de refinado e envasado ao polígono de San Cibrao, en Ourense. Nun futuro tamén se utilizarán estas instalacións para o almacenamento de aceite refinado con destino á exportación.

A mercadoría xeral (pasta de papel, taboleiro...), ascende a 526.563 toneladas, cunha perda do 1,5% respecto de 2014. A esta tipoloxía de tráfico corresponde o 51% das mercadorías movidas no porto, sendo un ano antes o 54%. O taboleiro alcanzou as 138.500 toneladas, un 2% máis que en 2014, sendo a terceira vez nesta década que esta mercadoría supera os seus mellores rexistros históricos. O aluminio, con 103.656 toneladas, crece un 15% e os colectores en tránsito crecen un 113,8%.

O porto de Vigo regresa a sendas positivas despois do mal resultado cultivado en 2014. En 2015 tivo unha taxa de crecedemento no total dos seus tráfico dun 5%, aínda que as 4.292.962 toneladas transitadas neste ano aínda están lonxe das cifras alcanzadas en 2006, 5.263.253 toneladas. Este bo comportamento é froito dos datos positivos da mercadoría xeral, eixe fundamental do porto. As principais unidades de negocio de mercadoría xeral son o tráfico de colectores (9,5%), a mercadoría xeral en convencional (1,8%) e o tráfico rodado (14,7%). O crecedemento máis destacado corresponde a automóviles (5,4%) e os seus compoñentes (16,2%), conservas (23,7%),

materiais de construción como o granito en bruto (18,5%), o granito elaborado (5,4%), a madeira (28,3%) ou a lousa (107,5%), mercadorías relevantes en termo de valor engadido e impacto na xeración de emprego. Os metais e as súas manufacturas presentan un descenso acusado nun 11,4%, debido á forte crise que vive o mercado global de materias primas e *commodities* tales como o aceiro, o aluminio, o ferro ou o zinc. No capítulo de automóbiles novos, tráfico estratéxico para Vigo e o seu porto, movéronse un total de 435.829 unidades (597.738 toneladas), sendo o 89% de exportación e o 11% de importación. Pero o principal motor económico do porto é a pesca (conxelada, salgada, fresca e elaborada ou conservas) con 851.879 toneladas (inclúe aceite e fariña), aínda que en 2015 o seu comportamento é lixeiramente negativo (-1,5%). A pesca conxelada e fresca descenden un 5,4% e 2,4%, respectivamente.

O porto de Vigo ten un carácter *feeder*, enfocado cara á loxística de importación e exportación. Canto ao destino e orixe dos tráficos, o avance máis significativo atopámolo co norte de Europa, África e América. Por países, destacan Francia, China, Estados Unidos e Turquía, representando máis do 28% do tráfico internacional e outros destinos como Reino Unido, Marrocos, Bélxica, Sudáfrica e Arxentina son máis do 17% do tráfico internacional de carga e descarga de mercadorías. Os tráficos nacionais descenderon un 8,2%.

Os graneis no seu conxunto, 347.521 toneladas, compórtanse negativamente, descendendo un 4,5% respecto de 2014. O descenso máis acusado foi o dos graneis líquidos, gasóleo e aceite, cun -7,8%, mentres os graneis sólidos, como o cemento, o sal, abonos e fariña de peixe perden en conxunto un 3,8%.

En 2015 o Ministerio de Fomento, a Xunta, a Zona Franca e o Porto de Vigo asinaron un convenio executivo para dar o impulso necesario ao desenvolvemento da Plataforma Loxística de Salvaterra-As Neves. A PLISAN é unha realidade incluída na Estratexia Loxística de España elaborada polo Ministerio de Fomento, e converteuse nun elemento canalizador das relacións sobre o eixe Atlántico. A Autoridade Portuaria de Vigo posúe o 60,58% na participación en réxime de condominio, xunto ao Consorcio Zona Franca de Vigo (21,125%) e o IGVS da Xunta de Galicia (18,295%), desta área industrial que suma ao redor de tres millóns de m².

A autopista do mar

Ata o 27 de novembro de 2015 a Autoestrada do Mar entre Vigo e Saint Nazaire non foi efectiva. Ese día asinou o convenio bilateral entre España e Francia, documento que regulará o seu funcionamento. Suardíaz é a navieira encargada da operativa que durante un ano funcionou sen subvención, aínda que no mes de setembro a Comisión Europea deu luz verde para que se aprobase unha subvención de 11,9 millóns de euros ata 2019, aprobada polo Consello de Ministros o 13 de novembro. Estímase que entre os dous países a subvención alcanzará un total de 26,8 millóns. Do mesmo xeito, tamén está autorizada a axuda do programa Marco Polo, por un importe de 3 millóns de euros.

En 2015 o tráfico ligado á autoestrada do mar entre o porto vigués e o porto francés de Nantes, Saint Nazaire, foi o que protagonizou un maior dinamismo, crecendo os embarques na contorna de 20% e desembarques o 24%. A compañía Suardíaz, que actualmente opera tres liñas semanais, estuda poñer en marcha unha cuarta frecuencia, que atenda os picos produtivos durante o ano.

Como porto de saída da autoestrada do mar, Vigo move nos peiraos ro-ro de Bouzas un número importante de automóbiles novos, procedentes da factoría viguesa PSA Peugeot-Citroën e da factoría de Renault de Valladolid, que tamén emprega esta liña para levar os seus vehículos ata Francia. Pero na política de diversificación de tráfico, atopámonos que as mercadorías que máis creceron son a lousa e granito, ademais das conservas.

Canto aos tráfico de entrada que utiliza a autoestrada do mar, as pezas de automóbiles constitúen a segunda mercadoría en importancia que nutren o clúster da automoción vigués, ademais da industria metalúrxica francesa do noroeste do país, a través dos metais e os seus derivados e tamén a maquinaria.

En relación coas infraestruturas, púxose en marcha unha rampla flotante móbil, que se adapta ás mareas (*rampla roll on roll off*), construída por Vulcano, na terminal ro-ro de Bouzas. Conta coa cofinanciación de fondos Ten-T da UE, no marco do Proxecto OptiMos desenvolvido conxuntamente por ambos os portos, co obxectivo de optimizar e incrementar o tráfico da denominada autoestrada do mar. O custo desta obra, cuxo financiamento comunitario ascendeu a 650 mil euros, foi de 2,040 millóns de euros.

Tráfico de cruceiros

En 2015 o mercado de cruceiros en España alcanza cifras récord. Portos do Estado recolle un incremento do 9,4% no número de cruceiristas, alcanzando os 8.435.966 (724.555 turistas máis que en 2014). Canto aos 3856 transatlánticos arribados, estes creceron un 4,1% en taxa interanual.

O *ranking* dos sete portos españois con maiores tráfico é o seguinte: o porto de Barcelona (7,4%), Baleares (10,2%), As Palmas (17,4%), Santa Cruz de Tenerife (10%), Málaga (2,6%), Cádiz (7,9%) e Valencia (0,4%).

Nos catro portos galegos con este tipo de tráfico, en 2015 atracaron 194 naves, un -2% respecto de 2014. En cambio o número de cruceiristas incrementouse nun 6,5%, presentando un valor absoluto de 368.172 turistas.

Por instalación, o porto da Coruña cun 47,4% de cota de mercado, é o que experimentou un maior crecemento en número de cruceiros pasando de 87 a 92 (un 5,7% máis). O número de pasaxeiros aumentou un 8,4%. O outro porto con crecemento é o de Vigo, que só consegue unha nave máis respecto de 2014, pero incrementa un 16,5% o número de turistas chegados ao porto, pasando de 176.019 a 204.979. En Vigo desembarca o 55,7% dos cruceiristas chegados ás costas galegas. Como podemos comprobar na táboa adxunta, a instalación herculina recibe 10 naves máis que

Cadro núm. 12

Movemento de cruceiros en Galicia

| | Número de cruceiros | | | | Número de pasaxeiros en cruceiros | | | |
|-------------------|---------------------|------------|-------------|-----------------|-----------------------------------|----------------|------------|-----------------|
| | 2014 | 2015 | TVI (%) | % sobre o total | 2014 | 2015 | TVI (%) | % sobre o total |
| A Coruña | 87 | 92 | 5,7 | 47,4 | 129.597 | 140.444 | 8,4 | 38,1 |
| Ferrol-San Cibrao | 25 | 17 | -32,0 | 8,8 | 39.017 | 21.559 | -44,7 | 5,9 |
| Vigo | 81 | 82 | 1,2 | 42,3 | 176.019 | 204.979 | 16,5 | 55,7 |
| Vilagarcía | 5 | 3 | -40,0 | 1,5 | 1.032 | 1.190 | 15,3 | 0,3 |
| Galicia | 198 | 194 | -2,0 | 100,0 | 345.665 | 368.172 | 6,5 | 100,0 |

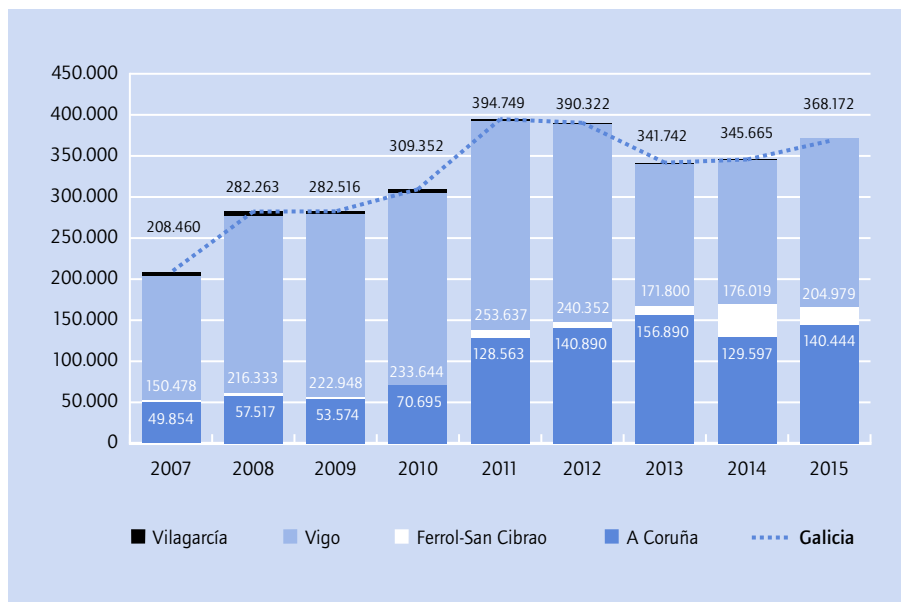
Fonte: Portos do Estado, Ministerio de Fomento e elaboración propia.

a olívica, en cambio esta última recibe case 65.000 cruceiristas máis que a primeira. Como xa comentamos noutras ocasións, a maior amplitude das dársenas de Vigo fai posible que os cruceiros poidan ser de maiores dimensións.

O porto de Ferrol-San Cibrao perde atracadas e pasaxeiros, un 32% e un 44,7% menos respectivamente en comparación coas cifras de 2014. Esta autoridade portuaria prevé recibir no ano 2016 máis de 20 cruceiros, consolidándose nos mercados inglés,

Gráfico 16

Evolución do número de cruceiristas nos portos galegos



alemán e francés. Vilagarcía pola súa banda perde naves atracadas, de cinco pasa a tres, pero gaña pasaxeiros nun 15,3%, aínda que cunha cota de mercado moi residual, como podemos observar no cadro 12.

A distribución e o comercio interior en 2015

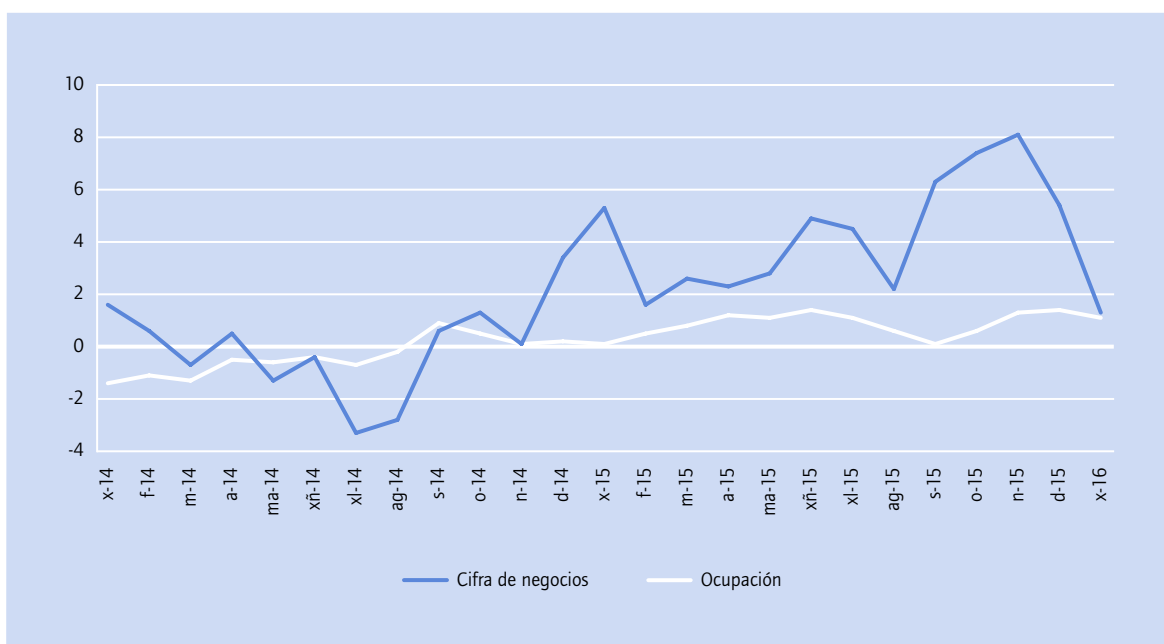
As actividades do comercio interior lograron no 2015 o seu segundo aumento anual consecutivo tanto en vendas como en emprego. Consonte os índices referidos á súa actividade, que publica o Instituto Nacional de Estadística, as cifras de negocio dos establecementos foron un 5,4% maiores no mes de decembro do 2015 que no mesmo período do ano anterior. Non obstante, os resultados do mercado de traballo non foron tan bos. Recuperouse despois destes anos a senda de crecemento, mais os ocupados só aumentaron o 1,4% sobre o ano 2014.

As cifras agregadas deste sector que se fan eco destes sinais poden axudarnos a interpretar mellor como está sendo a súa contribución á recuperación da economía galega. O avance da contabilidade trimestral publicado polo IGE estima o VEB desta rama,

Gráfico 17

Índices da cifra de negocios e ocupación no comercio polo miúdo

Taxas de variación interanuais (en %)



xunto ás de transporte e hostalería, en 12.260,4 millóns de euros. Así que, no ano que acaba de rematar, o comercio por xunto e polo miúdo achegou o 21,9% do PIB galego, e máis da terceira parte do VEB do sector servizos. Os datos da afiliación á Seguridade Social das tres ramas do comercio interior que distingue a CNAE-09, rexistran unha cifra total de 172.864 afiliados en 2015, uns 2400 máis que no ano 2014 e unha taxa de crecemento do 1,4%. No seu conxunto, o comercio interior achega o 25,9% dos afiliados totais no sector servizos de Galicia. Desta cifra, máis de 53.000 (30,9%) son afiliados ao Réxime Especial de Traballadores Autónomos (RETA), un dato que convén salientar pola importancia que esta modalidade de traballo ten nesta actividade.

Hai que subliñar que no 2015, a diferenza do que ocorreu no exercicio anterior, a traxectoria seguida polo índice da cifra de negocios en euros constantes foi superior en Galicia á referida ao conxunto de España, que pecha o mes de decembro cunha taxa de crecemento do 3,2%. Algo que, en cambio, non se repite na evolución seguida pola ocupación. O comercio polo miúdo en ambos os espazos acusa a perda de impulso no último período do ano, e comeza o ano 2016 cunha forte caída deste índice no mes de xaneiro en Galicia, tal e como se pode observar no gráfico 17.

Segundo o INE, as vendas de produtos alimenticios creceron en Galicia un 2,8% en 2015, mentres que o resto dos produtos o facían nun 5,7%, como se aprecia no gráfico 18 que representa a evolución do índice da cifra de negocios do comercio polo miúdo por tipos de produto.

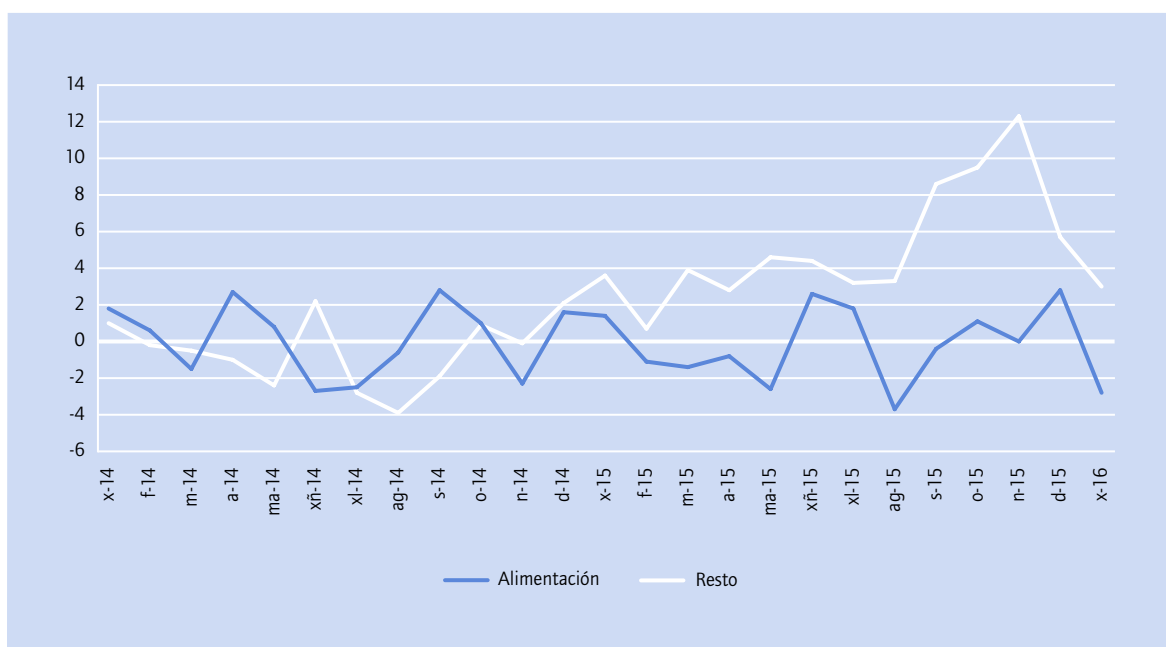
Os dous trazos que reflicten a súa evolución no último exercicio son o estancamento nas vendas de alimentación e unha forte alza das vendas de produtos non alimenticios. Ao mes de novembro, o avance de resultados do Panel de Consumo Alimentario que publica o MAGRAMA rexistra o estancamento no valor das vendas deste segmento, cunha taxa de variación sobre o mesmo mes do ano 2014 do -0,1% en valor e do -1,7% en cantidade. En cambio, segundo se aprecia no gráfico 18, son as vendas do resto de produtos non alimenticios os que protagonizan a recuperación do comercio interior. Aínda que tampouco se libran da desaceleración que se observa na parte final do 2015 e, sobre todo, no mes de xaneiro de 2016.

Pendientes aínda de aprobar os resultados do exercicio 2015, a maioría das asociacións empresariais que agrupan os operadores comerciais máis importantes deste país avalan estes datos macro. Para a Asociación Nacional de Grandes Empresas de Distribución (ANGED), o comercio consolida a saída da crise cun crecemento do 3,6% nas vendas, se ben advirte que un factor clave nesta recuperación das vendas foi o turismo. Tamén salienta como esta recuperación afecta todos os tipos de produtos e, dunha maneira especial, os non alimenticios. No seu primeiro balance do 2015 tamén Alimarket dá conta dun crecemento do 1,3% na superficie de vendas do comercio de alimentación de gran consumo. As vendas de téxtil e moda, segundo a Asociación Empresarial do Comercio Téxtil e Complementos (ACOTEX), creceron un 4,7%, unha taxa que duplica a rexistrada un ano antes (2,2%). O mesmo se pode dicir da venda de electrodomésticos. Segundo o balance provisorio que fai a Asociación Nacional de Fabricantes e Importadores de Electrodomésticos (ANFEL), estímase un crecemento da cifra de vendas do 14,2% que, comparado co 7,8% de 2014, ofrece unha idea da

intensidade da recuperación deste segmento de mercado que encadeaba oito anos de caída das vendas. Finalmente, os últimos datos referidos ao primeiro semestre do ano 2015, feitos públicos pola Comisión Nacional dos Mercados e a Competencia (CNMC), rexistran un aumento das vendas no canal do comercio electrónico dun 27% con relación ao mesmo período do 2014. Sen dúbida, visto o consenso destas opinións, 2015 pode cualificarse como un bo ano para as actividades da distribución. Consolidarían, así, o cambio de ciclo iniciado apenas 12 meses antes. Un dato que afecta sobre todo

Gráfico 18

Índices da cifra de negocios do comercio polo miúdo por tipo de produto en Galicia
Taxas de variación interanuais (en %)



ás vendas de bens non perecedoiros e, en menor medida, tamén ás vendas de produtos de alimentación.

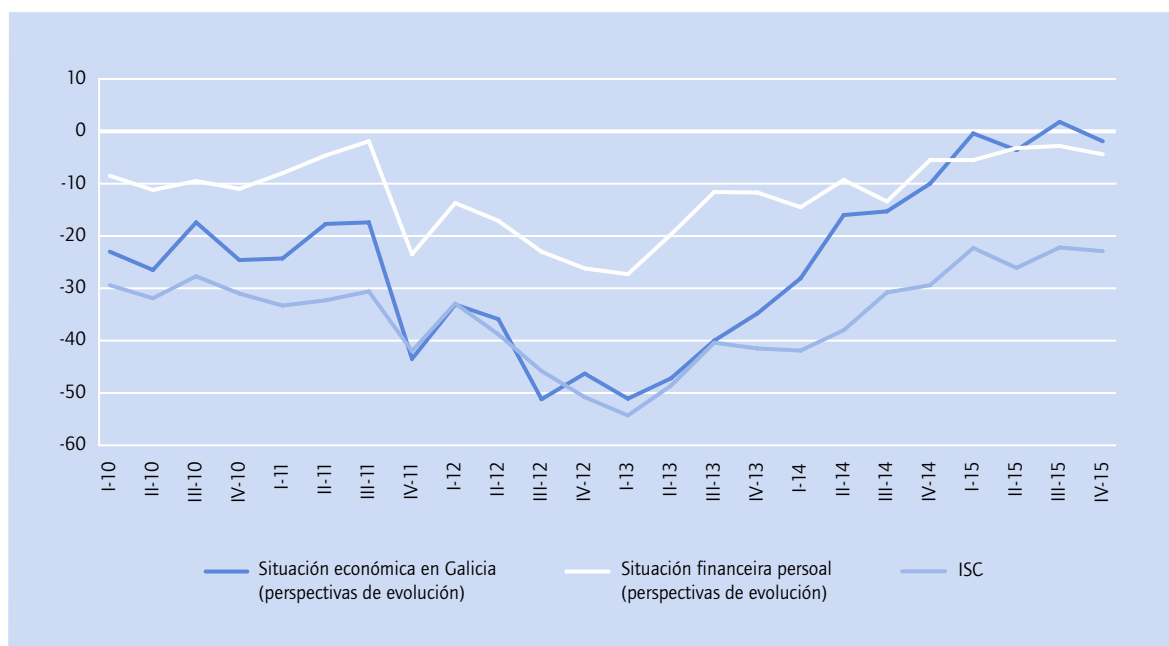
Son varios os factores que os analistas sinalan para explicar semellante comportamento. As dificultades que aínda persisten no mercado de traballo, cunha taxa de desemprego que supera o 20%, os importantes recortes salariais, as dificultades para a obtención de crédito e as incertezas sobre a marcha global da economía. O efecto conxunto de todos estes factores pódese resumir no comportamento do gasto familiar. Segundo a última entrega da Enquisa de Presupostos Familiares referida a 2014, nese ano o gasto medio por fogar era un 13,5% inferior en Galicia ao nivel que tiña no comezo da crise no ano 2008.

Como xa se comentaba na introdución, a evolución do gasto en consumo en termos agregados non está tendo o mesmo vigor na súa recuperación nos fogares galegos que nos españois. Tamén o indicador do sentimento do consumidor en Galicia se fai eco desta moderación, reflectindo no gráfico 19 o menor grao de optimismo en relación co futuro co que remata o cuarto trimestre de 2015. Chama a atención como os consumidores galegos son máis optimistas acerca da situación da economía galega que da propia situación financeira. Un resultado coherente co feito de que no cuarto trimestre de 2015 o 57,4% dos fogares galegos aínda chegasen a fin de mes con dificultade ou moita dificultade, cun lixeiro descenso de 1,8 puntos porcentuais sobre o mesmo período de 2014, segundo dá conta a última entrega da Enquisa Conxuntural a Fogares publicada polo IGE.

Como xa comentamos no inicio deste epígrafe, os datos non son tan bos no mercado de traballo, onde o ano 2015 rematou con 2426 afiliados máis, que supón unha taxa de crecemento do 1,4%. De feito Galicia forma, xunto a Cantabria (1,2%), Asturias (0,8%) e Castela e León (0,8%) o grupo de comunidades autónomas nas que menos aumentou a cifra de afiliados nas actividades comerciais. As actividades comerciais das provincias atlánticas foron as responsables das altas de catro de cada cinco novos afiliados (80,1%), mentres que os establecementos de Lugo contribúen co 15,7% e o comercio de Ourense só achega o 4,3%, que equivale a 104 novos afiliados.

Gráfico 19

Índice do sentimento do consumidor galego e os seus compoñentes



Cadro núm. 13

Afiliados á Seguridade Social nas actividades comerciais. Ano 2015

| | Réxime xeral | Réxime especial de autónomos | Total | TVI (%) |
|----------------|----------------|------------------------------|----------------|------------|
| A Coruña | 52.154 | 20.884 | 73.038 | 1,2 |
| Lugo | 13.431 | 6.720 | 20.151 | 1,9 |
| Ourense | 11.710 | 6.344 | 18.054 | 0,6 |
| Pontevedra | 41.939 | 19.495 | 61.434 | 1,8 |
| Galicia | 119.234 | 53.443 | 172.677 | 1,4 |

Fonte: Ministerio de Emprego e Seguridade Social.

En total no 2015 asináronse en Galicia 96.765 contratos iniciais nas ramas que integran o comercio interior, 12.000 máis que no ano 2014, o que se traduce nunha taxa de crecemento do 14,2%. Os contratos indefinidos foron 7007, que supoñen o 7,2% do total, mentres as distintas modalidades de contratación temporal totalizan 89.758 cun peso relativo do 92,8%.

No cadro 14 tamén se reflicte a variación que no 2015 experimentaron cada unha das modalidades de contratación utilizadas polos establecementos comerciais. Como se pode observar, os maiores crecementos prodúcense nos contratos en prácticas (31,2%), eventual por circunstancias da produción (17,4%) e para formación (17,3%). No outro extremo, a modalidade que menor crecemento rexistrou no pasado exercicio foi a contratación indefinida (0,7%), seguida a moita distancia polos contratos de obra ou servizos (11,5%). Por provincias non se observan diferenzas significativas en canto aos niveis de temporalidade, que se moven arredor do 92%, que é a media de Galicia.

Cadro núm. 14

Contratos de traballo rexistrados nas actividades comerciais. Ano 2015

| | A Coruña | Lugo | Ourense | Pontevedra | Galicia | TVI (%) 2015/2014 |
|---|---------------|---------------|--------------|---------------|---------------|----------------------|
| Indefinido ordinario e fomento do emprego | 3.072 | 703 | 704 | 2.528 | 7.007 | 0,7 |
| De obra ou servizo | 6.493 | 2.243 | 2.014 | 6.855 | 17.605 | 11,5 |
| Eventual por circunstancias da produción | 25.809 | 5.414 | 3.996 | 20.190 | 55.409 | 17,4 |
| Interinidade | 5.268 | 1.041 | 1.025 | 3.751 | 11.085 | 12 |
| En prácticas | 354 | 103 | 115 | 269 | 841 | 31,2 |
| Para a formación | 1.090 | 382 | 360 | 938 | 2.770 | 17,3 |
| Outros | 1.032 | 134 | 145 | 737 | 2.048 | 6,6 |
| Total de contratos iniciais | 43.118 | 10.020 | 8.359 | 35.268 | 96.765 | 14,2 |

Fonte: Ministerio de Emprego e Seguridade Social.

Os grandes operadores comerciais en Galicia continuaron cos seus axustes e plans de expansión

A continuidade nos plans de expansión dos principais operadores, así como os efectos destes axustes realizados nestes anos da crise, teñen como resultado as cifras que se reflicten no cadro 15. Nel pódese apreciar a distribución por provincias e principais operadores da superficie de venda no sector dos produtos de gran consumo (PGC). Tamén se aprecia como é o grupo GADISA quen lidera a expansión con máis da metade (57%) dos case 52.000 m² de nova planta comercial postos en marcha no último bienio. Un ano máis mantén a hexemonía neste segmento dos PGC na nosa autonomía con 212.000 m². O grupo Vegalsa-Eroski ocupa a segunda posición con 172.136 m², malia o cativo crecemento que tivo neste bienio por mor do plan de axuste que a cooperativa EROSKI está executando para alixeirar a carga dun forte endebedamento.

A integración dos supermercados V. Moldes na rede de Froiz eleva este grupo á terceira posición, cunha planta comercial que supera lixeiramente os 150.000 m². Despraza, así, deste posto o grupo DIA, que tamén amplía a súa superficie de venda coa integración dos establecementos que a cadea El Árbol xa tiña no territorio de Galicia. En total a súa superficie de vendas é de 109.043 m². Mercadona, que abriu dous novos supermercados en Betanzos e Vigo no 2015, ocupa a quinta posición con 73.280 m² e ten prevista a apertura de cinco novos establecementos no bienio 2016-2017. O conxunto dos cinco primeiros, como se aprecia no gráfico 20, concentra algo máis do 78% dos 916.421 m² que totaliza a planta comercial dos maiores operadores neste segmento de gran consumo.

Cadro núm. 15

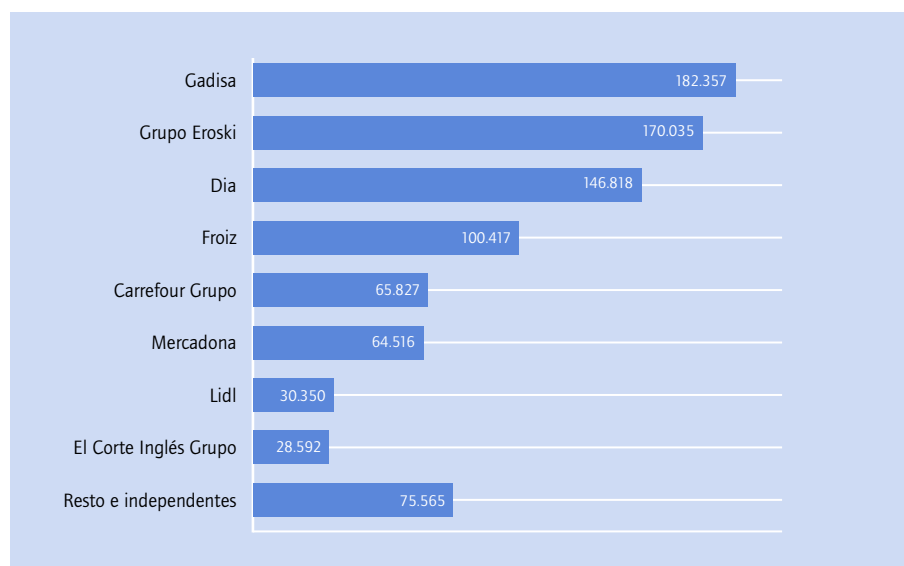
Superficie de vendas das grandes cadeas de alimentación galega (m²). Ano 2015

| Empresas | A Coruña | Lugo | Ourense | Pontevedra | Galicia | Variación 2015/2013 | |
|----------------------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|---------------------|------------|
| | | | | | | Absoluta | % |
| Gadisa | 111.287 | 38.796 | 23.837 | 38.082 | 212.002 | 29.645 | 57 |
| Grupo Eroski | 79.715 | 23.574 | 23.161 | 46.386 | 172.836 | 2.801 | 5 |
| Dia | 43.853 | 19.858 | 12.391 | 32.941 | 109.043 | 8.626 | 17 |
| Froiz Grupo | 35.289 | 16.690 | 14.576 | 84.687 | 151.242 | 4.424 | 9 |
| Carrefour grupo | 30.316 | 6.327 | 6.481 | 21.537 | 64.661 | 145 | 0 |
| Mercadona | 31.633 | 11.881 | 8.825 | 20.941 | 73.280 | 7.453 | 14 |
| El Corte Inglés Grupo | 21.042 | 0 | 0 | 6.200 | 27.242 | -1.350 | -3 |
| Lidl | 12.850 | 3.150 | 2.550 | 12.000 | 30.550 | 200 | 0 |
| Resto operadores e independentes | 29.962 | 13.281 | 15.822 | 19.024 | 75.565 | - | - |
| Total | 395.947 | 133.557 | 107.643 | 281.798 | 916.421 | 51.944 | 100 |

A distribución por provincias dos 1476 establecementos que integran este segmento recóllese no cadro 16. Son as provincias atlánticas as que concentran o maior número de establecementos, co 70,8%, e a maior cota de superficie, co 73,8%. Canto á densidade comercial, é a provincia de Ourense a que con 39 m²/100 habitantes lidera este segmento, seguida pola da Coruña (35 m²/100 habitantes). Pontevedra, cunha proporción de 30 m²/100 habitantes, é polo contrario, a que menor densidade comercial presenta de toda Galicia. Quizais por iso, un ano máis, ocupa un lugar preferente nos plans de expansión dalgunha destas cadeas, como Mercadona, para o bienio 2016-2017.

Gráfico 20

Ránking dos operadores segundo a superficie de vendas no mercado de gran consumo de Galicia (m²)



Cadro núm. 16

Densidade comercial dos grandes operadores no segmento de produtos de gran consumo. Ano 2015

| | Núm. de establecementos | Planta comercial (m ²) | m ² por 100 habitantes |
|----------------|-------------------------|------------------------------------|-----------------------------------|
| A Coruña | 613 | 395.983 | 35 |
| Lugo | 229 | 133.557 | 39 |
| Ourense | 202 | 107.643 | 34 |
| Pontevedra | 432 | 281.798 | 30 |
| Galicia | 1.476 | 918.981 | 34 |

Fonte: Alimarket e elaboración propia.

Cadro núm. 17

Principais operadores maioristas en Galicia. Ano 2015

| | Enseña | C. Compras | Núm. de establecementos | SUO (m ²) | % |
|------------------------------------|--------------|------------|-------------------------|-----------------------|--------------|
| Comercial Martínez Sanchez, S. L. | Cash Galicia | Euromadi | 14 | 26.800 | 27,3 |
| Grupo Eroski | Cash Record | Gredisa | 18 | 22.710 | 23,1 |
| Gadisa Grupo | Cash Ifa | Grupo Ifa | 10 | 20.800 | 21,2 |
| Ignacio de las Cuevas, S. A. | CUEVAS Cash | Euromadi | 11 | 10.415 | 10,6 |
| Grupo Froiz | Eurocash | Euromadi | 8 | 9.750 | 9,9 |
| Makro Autservicio Mayorista, S. A. | Makro | Indep. | 1 | 6.929 | 7,0 |
| J. Miguel Diéguez Rivas | Cash Diéguez | Ungras | 1 | 600 | 0,6 |
| Independente Distribución | - | - | 1 | 300 | 0,3 |
| Total | - | - | 64 | 98.304 | 100,0 |

Fonte: Alimarket.

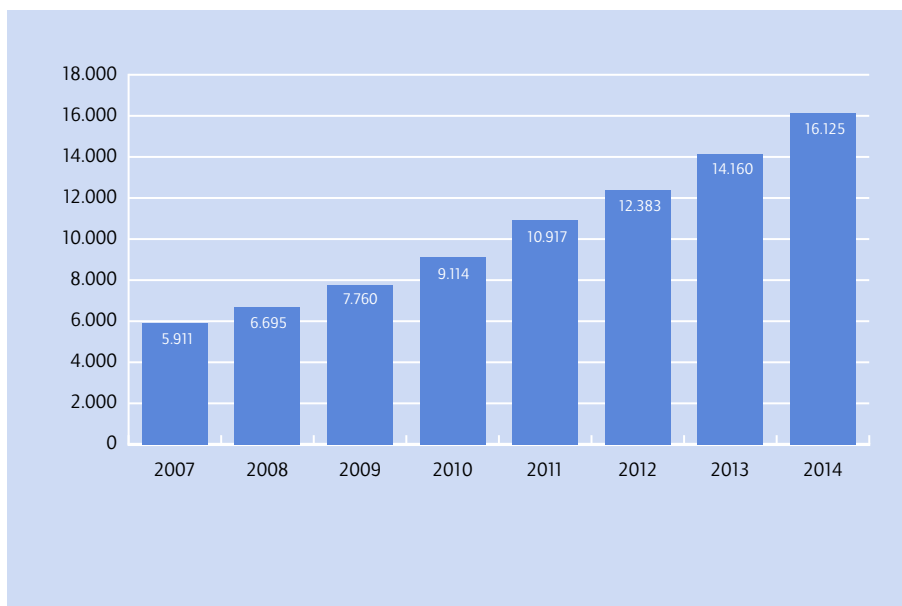
Galicia tiña ao rematar 2015 un total de 64 establecementos cunha superficie de vendas de 98.034 m² que operan no segmento da distribución maiorista dos PGC. Segundo Alimarket neste segmento apenas houbo movementos ao longo do exercicio, agás a apertura dun novo Cuevas Cash de 2000 m² na provincia de Pontevedra. Con este novo establecemento este operador ourensán aumentou a súa presenza neste segmento ata o 10,4%. O resto de operadores maioristas mantiveron as súas posicións en 2015, liderando este sector a empresa Comercial Martínez Sánchez, co 27,3%, EROSKI (23,1%) e GADISA (21,2%). Son as que conforman o grupo dos principais operadores na venda maiorista dos PGC na nosa comunidade autónoma.

O comercio en liña aumenta a súa cota de mercado no 2015

O aumento dos usuarios habituais da rede, unha maior confianza na seguridade e a oferta dispoñible impulsan as compras en liña que, segundo as estimacións superaron no ano 2014 en España os 16.000 millóns de euros. Os últimos datos publicados, referidos ao primeiro semestre de 2015, falan dun volume de vendas de 9.041,5 millóns de euros, cunha taxa de crecemento do 25,8% sobre o mesmo período do ano anterior. Este crecemento vén provocado pola evolución positiva das tres variables principais que interveñen no desenvolvemento do B2C: o número de usuarios de Internet, a proporción destes que realiza compras en liña e finalmente o gasto medio por comprador. De aí que esta evolución positiva destes tres compoñentes, xunto aos progresos na tecnoloxía, explique como o comercio electrónico en España está protagonizando unhas taxas de crecemento verdadeiramente espectaculares, tal e como se pode ver no gráfico 21.

Gráfico 21

Cifras de venda no comercio electrónico en España (en millóns de euros correntes)



Nos últimos anos a poboación de internautas habituais mantén un crecemento sostido, reducíndose notablemente a brecha tecnolóxica existente entre Galicia e o promedio español. Segundo os datos subministrados polo Observatorio Nacional das Telecomunicacións e a Sociedade da Información (ONTSI) no ano 2015 a porcentaxe de persoas que utilizaron internet nos últimos tres meses foi do 71,7% en Galicia; cun diferencial de sete pp inferior ao promedio de España, que na mesma data tiña unha proporción do 78,7%. Para apreciar a dimensión do salto que no uso de Internet se deu nestes anos, basta comparar esas cifras coas existentes ao comezo da crise no ano 2008, que foron do 46,5% en Galicia e do 55,9% en España.

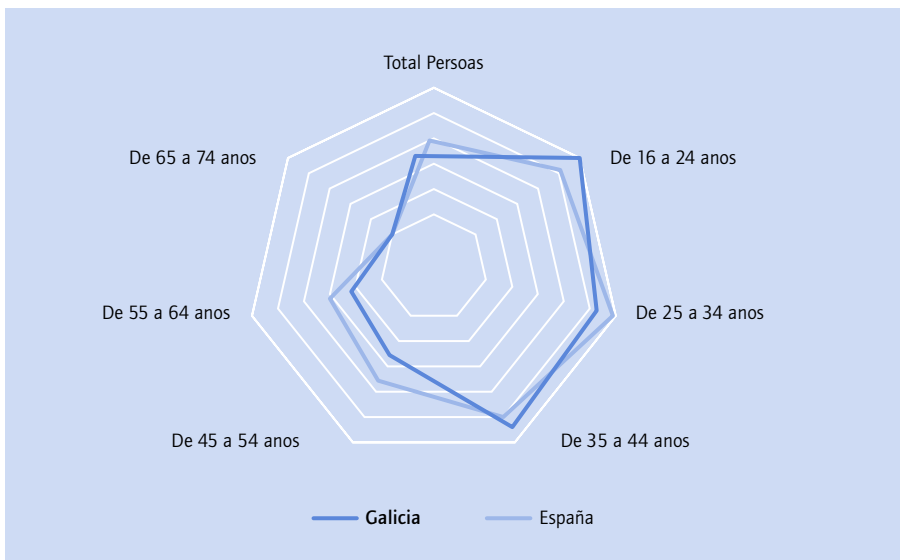
No gráfico 22, extraído da mesma fonte, obsérvase como tamén os perfís sociodemográficos de ambos os espazos xa son moi semellantes. Mesmo en Galicia, os máis novos superan en case 10 pp a media española no valor que neste grupo de idade, de 16 a 24 anos, representan os compradores. Algo que non ocorre, por exemplo, nos grupos de idades intermedias. Outro tanto se pode dicir dos compradores que residen en municipios intermedios con poboación de 20.000 a 100.000 habitantes, nos que a proporción de compradores residentes en Galicia supera tamén os resultados do conxunto de España, algo que non sucede nin nas poboacións máis pequenas nin nas máis grandes.

O citado informe revela como as pautas de comportamento dos compradores en liña teñen algunhas características que diferencian o uso deste canal da compra da que se fai nos establecementos convencionais. A diferenza do que ocorre no conxunto

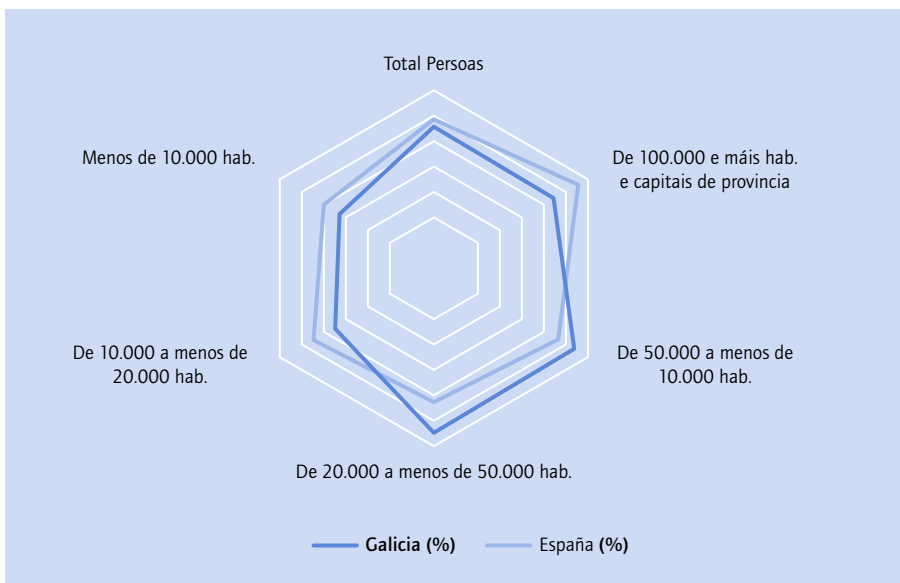
Gráfico 22

Perfil sociodemográfico dos compradores por Internet
(% de persoas que compraron algunha vez)

a) Segundo a idade



b) Segundo o tamaño do concello onde residen



de España, o perfil do comprador en Galicia é moi semellante nos dous sexos. En ambos os territorios coincide que son os grupos de idade media de 25 a 49 anos, os que manifestan unha maior preferencia polo uso desta canle. O comprador por Internet mantén un alto grao de fidelidade ás webs (92%) que visita. É un comprador irregular, xa que o 63,2% dos compradores declaran facelo sen unha periodicidade fixa, mentres que, no outro extremo, só un 10% de persoas afirman facer polo menos unha compra mensual; e menos do 2% o fan semanalmente. Baixa o número de compradores que devolven algún artigo (14% en 2014 fronte ao 17,8% no 2013). E para un 40% dos compradores é importante que o provedor conte con algunha certificación de confianza en Internet.

O seu lugar preferido para facer a compra é o domicilio, aínda que son cada vez máis os que utilizan o móbil ou as tabletas. Esta opción de compra mantén unha tendencia crecente en relación coa serie histórica dispoñible, acadando o 17,8% dos compradores en liña actuais. Canto á modalidade de pagamento preferida, o 64,1% manifestan unha preferencia para pagar as súas compras con tarxeta de crédito ou débito. Un 25,3% prefire utilizar sistemas de pago como PayPal. Como terceira opción de pagamento preferida, o 14,4% declaran o contra reembolso. E finalmente, o pagamento vía teléfono móbil hoxe ten unha presenza case simbólica (0,4%).

Segundo datos da consultora Nielsen a penetración do comercio en liña no segmento de PGC é moi pequena se a comparamos co que ocorre noutros segmentos, como as compras de téxtil, moda ou electrónica. No obstante, este dato está cambiando rapidamente, como pon de manifesto que no primeiro semestre do ano 2015 a cifra de familias que en España abasteceron a súa despensa a través do comercio en liña aumentase un 25% en relación co mesmo período do 2014. Esta maior penetración do comercio electrónico explica que as vendas a través desta canle aumentasen un 12% neste período.

Os resultados desta enquisa tamén permiten observar un notable aumento das vendas en liña dalgúns produtos, nomeadamente os alimentos para mascotas, que xa supoñen o 7% do total das vendas no mercado español, así como outros produtos (alimentos conxelados, embutidos...) sobre os que existían certas reticencias. Tamén advirte Nielsen como as compras en liña se concentran nos primeiros días de cada mes, o que suxire que algunhas familias están recorrendo a esta canle para facer a compra de reposición que antes facían no hipermercado. A súa previsión é que esta modalidade de compra siga aumentando no 2016, sobre todo polos progresos tecnolóxicos que incorpora a última xeración dos teléfonos móbiles para facilitar tanto o acto da compra, como o seu pagamento.

En cambio, as compras en liña de téxtil e moda aumentaron de forma espectacular no 2015. Segundo o INE, no último ano, 7,2 millóns de consumidores españois compraron roupa, calzado ou material deportivo a través de Internet, o que supón unha taxa de crecemento do 30% nos últimos 12 meses. Esta modalidade de compra xa representa o 2,5% do total de vendas deste sector, 0,5 pp máis que o ano anterior. Semellante cota de mercado aínda está lonxe do nivel que xa ten en países que estaban máis habituados ás compras por catálogos como Francia (111%) ou Alemaña (25%).

VIII. Sector financeiro

- O sistema financeiro español suavizou durante o ano 2015 o proceso de axuste de capacidade que iniciou no ano 2009, tal e como se desprende da evolución de indicadores como a rede de oficinas (-2,8%), o emprego (-2,7%) ou o volume de negocio (-2,4%). Esta tendencia mantense tamén na actividade en Galicia, onde os axustes son aínda inferiores (-1,4% en oficinas e -1,5% en negocio).
- Diversos factores suxiren que este proceso empezou a tocar fin en Galicia: a caída do saldo de crédito é lixeiramente inferior que en España, os volumes de novas formalizacións medran por primeira vez (22% en hipotecas), a redución de oficinas é a menor desde 2009 e gáñase cota de mercado en volume de negocio dentro do sistema financeiro español (catro puntos básicos).
- Pola súa parte, foi un ano en que a xestión financeira continuou enfrontándose a un contexto de baixos tipos de xuro, que presionan sobre as marxes e condicionan a sostibilidade do modelo actual de negocio, que se enfronta a grandes desafíos derivados fundamentalmente do impacto da dixitalización na forma de relacionarse cos seus clientes e na incorporación de novos competidores.
- As dificultades para render o diñeiro nun contorno de baixos xuros provocou a entrada de aforro en fondos de investimento e de pensións, apostando pola renda variable e os investimentos alternativos.
- O investimento en capital risco recobrou o pulo perdido nos últimos tres anos e Galicia situouse entre as principais rexións con preto de 60 operacións e máis de 200 millóns investidos.
- A mellora da economía traducíuse nun maior investimento, que tivo o seu reflexo no crecemento de todos os produtos asociados ao crédito, con especial efecto na actividade de *leasing*.
- Galicia tivo un mellor comportamento que a media española no sector asegurador, o capital risco e na concesión de avais, perdendo posicións no *leasing* e *factoring*.

Introdución

O sistema financeiro en Galicia xestiona a decembro de 2015 un volume de negocio de 101.000 millóns de euros (suma de depósitos e créditos), o que representa un 4% do conxunto do negocio do sistema en España, porcentaxe que practicamente iguala a cifra que tiña unha década antes. Este negocio é xestionado a través dunha rede de 1700 oficinas, que supoñen un 5,5% do total da de España, o que pon de manifesto a maior capilaridade da rede galega derivada da maior dispersión de núcleos poboacionais.

A crise que viviu desde 2007 o sistema financeiro español, e o galego en particular, tivo como principal derivación un profundo proceso de reestruturación que impactou significativamente na súa dimensión. Do mesmo xeito que no resto de España, en Galicia supuxo unha redución en termos de negocio, oficinas ou emprego, así como tamén no número de entidades con centros de decisión na comunidade.

O ano 2015 pódese definir como un ano de continuidade neste proceso de reestruturación e axuste, aínda que é certo que en Galicia se pode albiscar un cambio de tendencia a partir da análise de indicadores como o volume de novo financiamento concedido (valores estimados en taxas positivas), a variación da rede de oficinas (dáse a menor redución desde 2009) ou o lixeiro aumento do peso do sistema galego dentro do conxunto estatal (catro puntos básicos).

Esta reestruturación entrelázase no tempo cos profundos retos aos que se enfrontará o sistema financeiro nos próximos anos, os cales están fundamentalmente vinculados coa sustentabilidade do modelo actual de negocio nun contexto de tipos en mínimos, a adaptación a un marco regulatorio e supervisor cada vez máis esixente ou ao mantemento do seu statu quo dentro das novas tendencias no ámbito da dixitalización. Todo iso analízase a continuación.

Contexto económico da actividade financeira

A contorna económica na que desenvolveu a súa actividade o sistema financeiro en 2015 estivo caracterizada por unha senda de progresiva consolidación da recuperación, tanto no ámbito europeo como especialmente en España.

A Eurozona, cun crecemento do 1,7% (o maior desde 2011), continúa avanzando lentamente na consolidación da recuperación económica iniciada no segundo trimestre de 2013. A pesar da debilidade da contorna exterior, os países da zona euro viron favorecido o seu crecemento por un conxunto de factores alén dos que se derivan das reformas estruturais que cada país puxo en marcha. En concreto, as medidas expansivas implantadas polo Banco Central Europeo, a redución do prezo do petróleo, que se situou un 32% por baixo do peche de 2014, e a menor fortaleza do euro, que finalizou o ano cunha depreciación do 10% no seu tipo de cambio fronte ao dólar.

Durante o ano, rexistráronse períodos de volatilidade que impactaron en xeral no sistema financeiro europeo e que tiveron a súa orixe en Grecia, China e, en menor medida, en Estados Unidos. No primeiro caso, debido ás prolongadas negociacións do terceiro rescate financeiro do país durante o primeiro semestre do ano; en China, derivado das dúbidas sobre a súa fortaleza e a acusada corrección experimentada polo seu mercado bolsista no mes de agosto, que, dalgún modo, se trasladaron tamén a dúbidas sobre o crecemento mundial. Por último, en Estados Unidos, vinculado coa magnitude e o impacto do cambio de tendencia na súa política monetaria.

Con relación ao contexto económico no que desenvolveu a súa actividade o sistema financeiro de España e Galicia, a situación foi favorable tras o prolongado período de dificultades vivido desde a crise de 2007. As economías española e galega rexistraron taxas por encima da práctica totalidade dos países da Eurozona, o que tivo a súa translación ao mercado de traballo, que continuou a súa recuperación con crecementos no emprego a ritmos do 3% no cuarto trimestre do ano.

A pesar do maior dinamismo da actividade, a inflación na zona euro (índice harmonizado de prezos ao consumo-IHPC) mantívose durante 2015 en niveis moi baixos, mesmo negativos, pechando o ano cunha taxa media do 0% (0,4% en 2014). A corrección dos prezos enerxéticos está detrás desta situación (a súa taxa de variación estivo en negativo durante todo o ano), aínda que a inflación subxacente (a que elimina o impacto de elementos elaborados e enerxía), se mantivo nun exiguo 0,8%.

Contexto financeiro

Nesta contorna descrita de baixa inflación, baixos tipos e moderado crecemento, o Banco Central Europeo (BCE) adoptou medidas de política monetaria non convencionais adicionais que tiveron un importante impacto sobre a contorna económica e, particularmente, sobre o sistema financeiro.

Unha vez que os tipos de xuro das operacións de mercado aberto se manteñen en niveis próximos a cero e as expectativas sobre a inflación se moven en contextos negativos, o BCE considerou que non resultaba suficiente a política monetaria tradicional para alcanzar o estímulo monetario que permitise retornar a inflación ao nivel próximo ao 2% que garanta a sustentabilidade do euro.

Deste xeito, profundando nas medidas xa iniciadas en outubro de 2014, nos meses de xaneiro e decembro de 2015 o BCE acometeu unha serie de medidas non convencionais en distintas fronteas:

- Programa de compras de activos (APP), prolongando o seu prazo de aplicación ata marzo de 2017 como mínimo, ampliando o abano de activos susceptibles de seren comprados (sector público, incluíndo Administración autonómica e local), e reinvestindo os importes reembolsados a medida que vaian vencendo.
- Operacións de financiamento a longo prazo con obxectivo específico (TLTRO), introducindo modificacións nos seus prezos.
- Profundando nos valores negativos do tipo de xuro da facilidade de depósito.

Iniciativas que tamén contribúen a reforzar a estratexia de comunicación sobre a evolución futura dos tipos (*forward guidance*) que xa viña aplicando o BCE.

Trátase, por tanto, dun amplo abano de medidas, a través das cales o BCE busca mellorar as condicións de financiamento das empresas e os fogares, o que permitirá impulsar a demanda de financiamento e incentivar as entidades financeiras a expandiren a súa oferta crediticia na medida en que se reduce a rendibilidade unitaria das operacións; iso fomentará o investimento e o gasto, o que acaba traducíndose nun maior crecemento do PIB e sostemento da inflación. A súa translación non sempre é inmediata en todas as fronteas, aínda que, tal e como se menciona nos parágrafos seguintes, en 2015 xa se puido percibir unha significativa redución das tensións financeiras, unha translación da caída de tipos a familias e empresas, un cambio de tendencia na variación dos volumes de financiamento e unha moi lixeira corrección na tendencia da inflación.

A acción do BCE resultou decisiva en 2015 para atenuar as puntuais etapas de tensionamiento rexistradas nos mercados, fundamentalmente na parte central do ano ao redor da complexa xestión do terceiro rescate grego, onde a TIR do bono español a 10 anos chegou a alcanzar un 2,42%, despois de rexistrar un mínimo do 1,15% en marzo, aos poucos días de iniciarse a aplicación do Quantitative Easing (QE) europeo. Deste xeito, a principios de xullo, a prima de risco alcanzou os 162 puntos básicos (pb), máximo anual que posteriormente se foi corrixindo ata pechar o ano en 117 (10 pb por enriba do peche de 2014), en paralelo coas segundas medidas non convencionais impulsadas polo BCE en decembro.

Esta maior laxitude da autoridade monetaria europea tivo un destacado impacto na evolución dos tipos de xuro a curto prazo, levando o Euribor a 12 meses a pechar o ano no 0,06% (un descenso do 82% respecto de peche de 2014). As referencias a menor prazo foron mergullando progresivamente en terreo negativo a medida que transcorría o ano (-0,13% en decembro o Euribor a tres meses), comportamento en

vermello que foi secundado posteriormente xa en 2016 polo Euribor a 12 meses. Esta translación tamén se reflicte na caída de tipos de financiamento ás familias e empresas, as cales manteñen esta tendencia desde os anos de inicio da crise (4,37 puntos porcentuais desde 2008) e que tamén se reflectiu en 2015 (18 pb), tal e como se detallará máis adiante ao analizar o comportamento do sistema en España e Galicia.

Do mesmo xeito, tamén se analizará o comportamento da evolución do volume de financiamento ao sector privado en España, que en 2015 rexistrou un substancial cambio de tendencia no novo financiamento concedido (incrementouse un 12,3%). En todo caso, este volume non foi aínda suficiente para contrarrestar na evolución dos saldos as elevadas amortizacións rexistradas como consecuencia dos altos volumes de financiamento concedidos nos anos previos á crise, os pasés a fallidos, adxudicados e as compras de carteiras de activos que se rexistraron no ano. Deste xeito, o saldo de financiamento caeu un 4,3% en España e un 4,2% en Galicia.

Contexto normativo. Nova política de supervisión

O impacto na economía real da crise financeira vivida desde 2007 supuxo un revulsivo para tomar conciencia da necesidade de avanzar na definitiva articulación dunha verdadeira unión económica e monetaria, onde unha peza esencial sería lograr unha maior integración financeira. A folla de ruta fixada definía tres alicerces básicos para avanzar nesta unión bancaria: a creación do Mecanismo Único de Supervisión (MUS), o Mecanismo Único de Resolución (MUR) e un sistema de garantía de depósitos homoxéneo. En 2015 deuse un importante fito dentro desta folla de ruta que se considera necesario detallar para entender o novo marco de regulación no que operan as entidades financeiras españolas e galegas, as cales, ata esa data estaban, a estes efectos, unicamente baixo a supervisión do Banco de España.

Trátase da implantación do MUS que, aínda que se puxo en funcionamento en novembro de 2014, foi precisamente 2015 o primeiro ano completo da súa implantación. A súa finalidade é a de promover un marco normativo único, como base para unha supervisión prudencial das entidades de crédito que permita potenciar a solidez das entidades da zona euro. A supervisión lévaa a cabo o BCE conxuntamente coas autoridades nacionais de supervisión (Banco de España).

Para garantir a supervisión, divídense as entidades entre significativas, as cales son directamente supervisadas polo BCE (aínda que con equipos de supervisión conxuntos) e as menos significativas, cuxa supervisión corresponde en España ao Banco de España. No primeiro grupo están os 129 grupos bancarios máis relevantes da UE, entre os que se atopa o galego ABANCA, representativos do 85% dos activos bancarios da zona euro (agrupan unhas 1200 entidades dun total de 4900 que estarán baixo a supervisión do MUS).

Dentro destas tarefas de supervisión encomendadas, en 2015 levou a cabo por primeira vez o Proceso de Revisión e Avaliación Supervisora (SREP) entre as entidades financeiras da UE. Trátase dun proceso de supervisión moi exhaustivo, na medida en que se avalían aspectos como o modelo de negocio, a capacidade dos órganos de goberno, os niveis e controis de riscos (risco de crédito, de mercado, operacional, liquidez e financiamento, etc.), para, posteriormente e en función das avaliacións efectuadas, cuantificar as necesidades de capital e liquidez que se lles esixirán a cada unha delas. Por tanto, xa non hai un cociente común para todas as entidades, senón uns específicos para cada unha delas derivados dos resultados deste exercicio de supervisión.

A finais de decembro de 2015, as distintas entidades españolas presentaron como feito relevante na CNMV, a decisión do BCE con relación aos requisitos mínimos prudenciais de capital derivados do SREP. Como referencia, os requirimentos de capital para 2016 en termos de Common Equity Tier 1 Phased-in para o BBVA, Santander ou ABANCA foron do 9,75%, presentando estas entidades, do mesmo xeito que o resto das españolas, folgura de capital con relación á súa situación real.

Adicionalmente, a principios de 2015 estableceuse o segundo alicerce da Unión Bancaria, o Mecanismo Único de Resolución (MUR), que ten por obxecto regular os procesos de actuación temperá e resolución de entidades de crédito. A Comisión Europea presentou xa a finais de ano a folla de ruta do que será o terceiro alicerce, a posta en marcha dun sistema europeo de garantía de depósitos. Por iso, as entidades víronse obrigadas a realizar continuas adaptacións aos requirimentos normativos no que a gobernanza e ámbito de control se refire, resaltando, a modo de exemplo, a necesidade de definir un marco de apetito ao risco que estableza a estratexia de riscos de cada entidade.

Por último, cómpre mencionar que durante o ano se avanzou en múltiples materias no ámbito da regulación da actividade e servizos bancarios, tratando aspectos como a mellora do financiamento bancario ás pemes, as obrigas de información e clasificación de produtos financeiros, o establecemento de mecanismos de segunda oportunidade e redución de carga financeira, as comisións pola retirada de efectivo nos caixeiros automáticos en territorio nacional ou o tratamento fiscal dos activos fiscais diferidos.

Principais magnitudes do sistema financeiro

Tipos de xuro

Tal como se veu comentado, a política monetaria expansiva que vén aplicando o BCE nos últimos anos tivo a súa translación aos tipos de referencia do sistema, algún dos cales se situou por primeira vez en taxas negativas ao longo de 2015, o cal beneficiou especialmente o sector privado con endebedamento financeiro.

Gráfico 1

Evolución dos tipos de xuro de referencia (en %)

Dato correspondente ao último día do ano

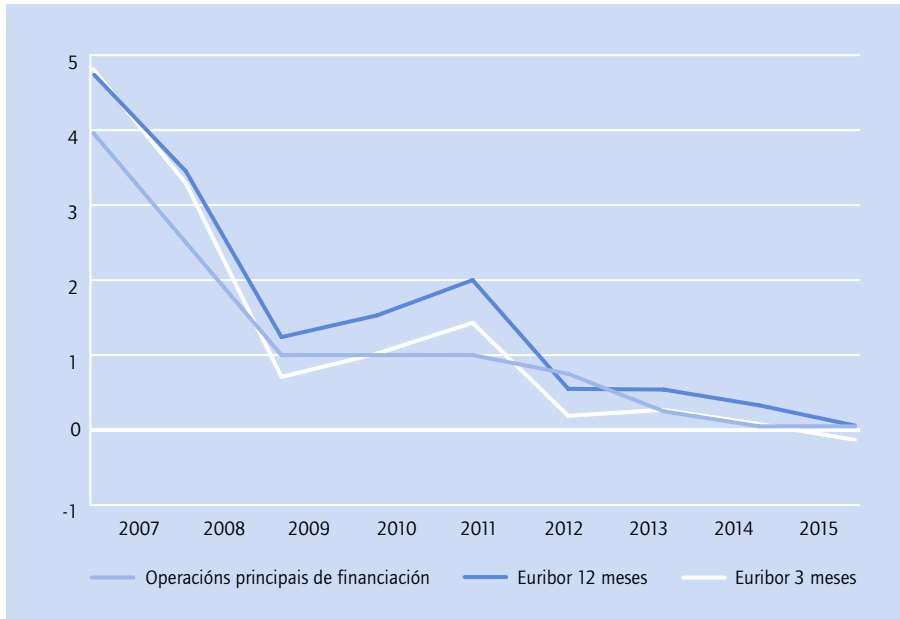
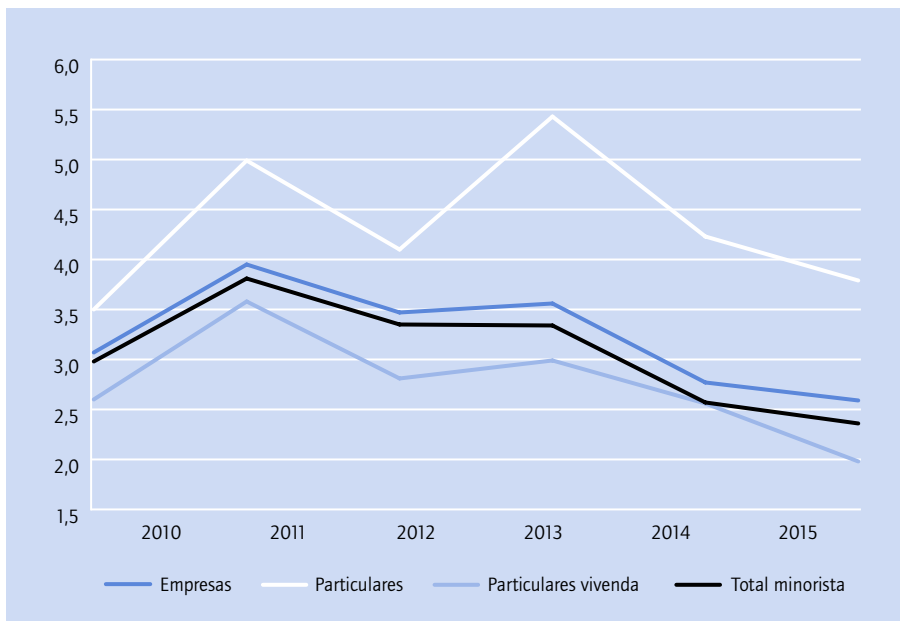


Gráfico 2

Evolución dos tipos de xuro de novas operacións (en %)



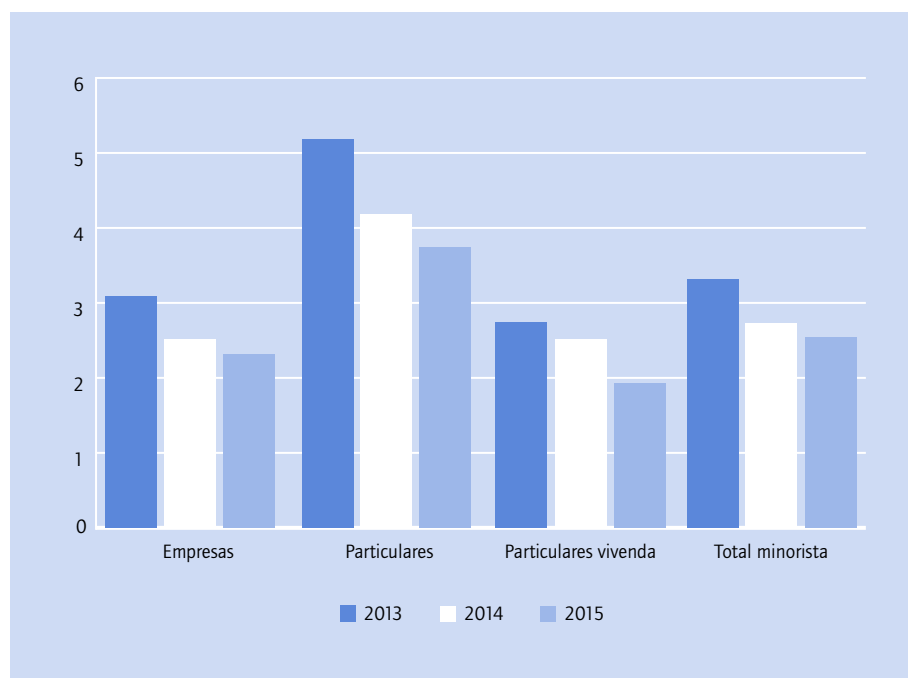
No gráfico 1 pódese apreciar como o tipo das operacións principais de financiamento se mantiveron no 0,05% durante 2015 (0% en marzo de 2016), o que se traduciu nunha caída no ano de 21 pb no Euribor a tres meses (pechou en -0,13%) e de 27 pb no Euribor a un ano. É a primeira vez que se dá esta circunstancia de tipos negativos na súa serie histórica.

Os tipos de xuro das formalizacións de crédito das familias e empresas en España tamén experimentaron unha caída superior á rexistrada polo tipo oficial do BCE, tal como se pode apreciar no gráfico 2, que recolle os de novas operacións de préstamos e créditos publicados polo Banco de España (non existen estados do BdE que faciliten esta información exclusivamente para Galicia), o tipo das operacións destinadas a empresas caeu 21 pb (un 8%) en 2015, e o destinado a familias, 43 pb (pasou dun 4,23% en 2014, a un 3,79% a peche de 2015). Máis acusada foi a caída nos tipos das formalizacións de hipotecas, que se reduciron un 22,8% (pasaron dun 2,56% en 2014 a un 1,98% en 2015).

No gráfico 3 pódese apreciar a caída que vén rexistrando nos últimos anos o diferencial dos tipos de xuro de novas operacións de familias e empresas, fronte ao tipo oficial do BCE.

Gráfico 3

Diferencial dos tipos de xuro de novas operacións fronte ao tipo do Banco Central Europeo (en %)



Esta evolución reflicte en boa medida, ademais do impacto da política monetaria, o elevado nivel de competencia existente entre as entidades financeiras por incrementaren os volumes de financiamento que lles permitan manter os seus ingresos financeiros, e así non penalizar as marxes das súas contas de resultados. É este un tema sobre o que o Banco de España quixo poñer foco ante o temor de que os niveis de competencia leven a que os prezos das operacións non estean a rexistrar os seus custos totais. É por iso que a inicios de 2016, o BdE incorporou na Circular 4/2016 novas disposicións sobre a fixación dos prezos das operacións, segundo as cales os prezos deberán estar orientados a cubrir, polo menos, os custos de financiamento, os de estrutura e os do risco inherente a cada operación, sen que estes poidan ser compensados con outras operacións formalizadas co titular. Nos supostos nos que as operacións non cubran os custos fixados segundo a metodoloxía que establece a circular, trasladarase unha penalización vía rexistro de gasto na conta de perdas e ganancias da entidade financeira.

De igual modo, os tipos de xuro que retribúen as contas de prazo dos clientes das entidades financeiras rexistraron unha substancial diminución no último ano. En concreto, en 2015 a caída experimentada foi de 24 pb, finalizando o ano cunha retribución media do 0,36% nas novas operacións a prazo de particulares e empresas.

Saldos e formalizacións de crédito

A evolución do saldo de crédito mantivo en 2015 a súa tendencia de caída, a cal mostra o mesmo comportamento ininterrompidamente no conxunto de España desde o ano 2011 e en Galicia desde 2010. Neste caso, a evolución estivo influenciada polas condicións restritivas en termos de balance que lle impuxeron no seu día a NCG Banco no marco da folla de ruta fixada pola Comisión Europea. En total, en 2015, os saldos de crédito caeron un 4,3% interanual en España e un 4,2% en Galicia (4% se se exclúe o sector público), onde se pechou o ano superando lixeiramente os 43.000 millóns de euros (gráfico 4).

Esta caída de saldos (cadro 1) non se poderá corrixir ata que os volumes de novas formalizacións non contrarresten as diminucións que se derivan das elevadas amortizacións dos préstamos concedidos na época de bonanza económica (máximos en 2008 en España e 2009 en Galicia), os pasas a errados de préstamos dubiosos (ao redor de 25.000 millóns en 2015), as vendas de carteiras de activos

Cadro núm. 1

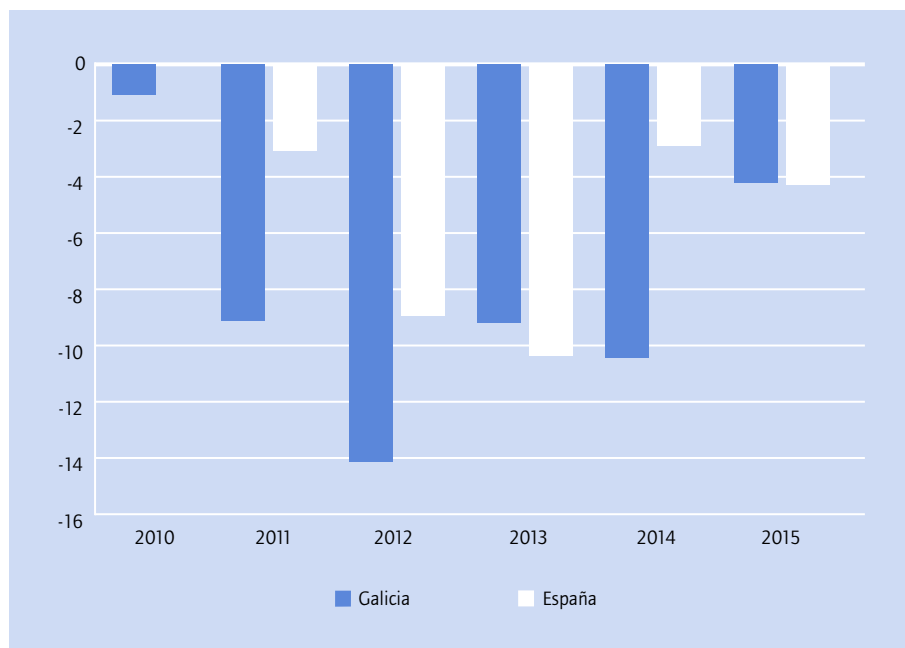
Evolución dos saldos de crédito do sistema financeiro
(en millóns de euros)

| | Galicia | España |
|------|---------|-----------|
| 2010 | 70.509 | 1.826.909 |
| 2011 | 64.076 | 1.770.367 |
| 2012 | 55.021 | 1.607.238 |
| 2013 | 50.104 | 1.439.651 |
| 2014 | 44.912 | 1.397.805 |
| 2015 | 43.020 | 1.337.718 |

Fonte: Banco de España.

Gráfico 4

Variación anual dos saldos de crédito do sistema financeiro (en %)



normalmente dubidosos que están a acometer as entidades financeiras e as adjudicacións coas que quedan as entidades (84.000 millóns de saldo en 2015). Os tres últimos factores son especialmente relevantes nun contexto de saneamento como o que estiveron vivindo nos últimos anos; só a variación de errados de 2015 supoñería unha caída do 1,8% dos saldos de créditos a decembro de 2014.

Esta é unha tendencia que tamén se mantén na zona euro onde, a pesar de que a crise económica non tivo a virulencia que rexistrou en España, a taxa de variación do financiamento ás empresas permaneceu inamovible ao peche de 2015 (datos BCE), rexistrando taxas negativas na primeira metade do ano, as cales se repiten nos primeiros meses de 2016. Non sucede así co financiamento a familias que, a pesar das caídas rexistradas nos primeiros meses de 2015, a peche de ano xa crecía un 2%.

En todo caso, 2015 supuxo un punto de inflexión nos volumes de financiamento concedidos polas entidades financeiras en España, na medida en que o total de novas formalizacións minoristas romperon a tendencia de caída dos últimos anos, ata alcanzar un crecemento do 12,3%. Tal como se pode apreciar no gráfico 5, este cambio de tendencia dáse tanto nas formalizacións con destino a empresas como a particulares, superando a suma das dúas os importes alcanzados en 2013 e 2014.

O Banco de España non publica detalle por comunidades autónomas dos novos volumes de financiamento. Como aproximación, un indicador que permite obter

información territorializada do dinamismo do mercado, é a análise das hipotecas sobre vivendas inscritas nos rexistros da propiedade. Neste sentido, segundo os datos publicados polo INE (obtidos do Colegio de Registradores), durante 2015 produciuse unha importante reactivación do financiamento ao incrementarse nun 22% o importe de novas hipotecas formalizadas en Galicia, variación significativa se se considera que un ano antes se rexistrara unha caída do 7,5%.

En Galicia, o comportamento da caída dos saldos de crédito do sector privado mantense máis ou menos homoxéneo nas catro provincias. Tal como se pode apreciar no gráfico 6, as variacións interanuais a decembro van desde o -2,9% en Ourense ao -4,8% de Lugo, sendo en todas as provincias

Gráfico 5

Evolución das novas operacións de préstamos e créditos do sistema financeiro de España (en millóns de euros)

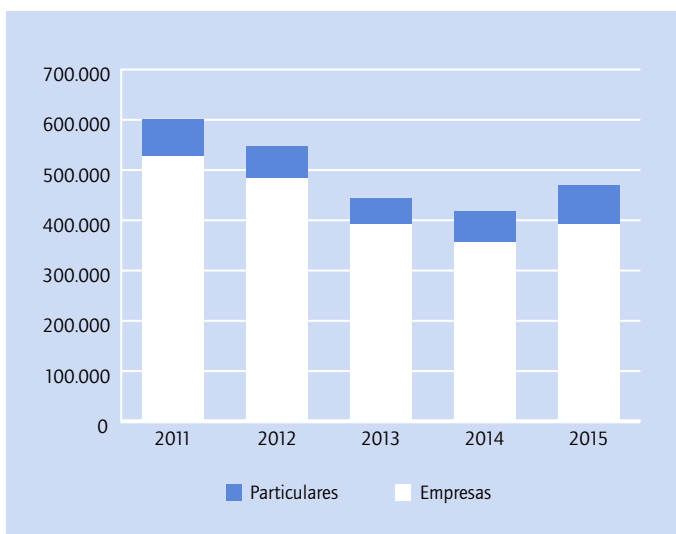


Gráfico 6

Variación anual dos saldos de crédito en Galicia (en %)

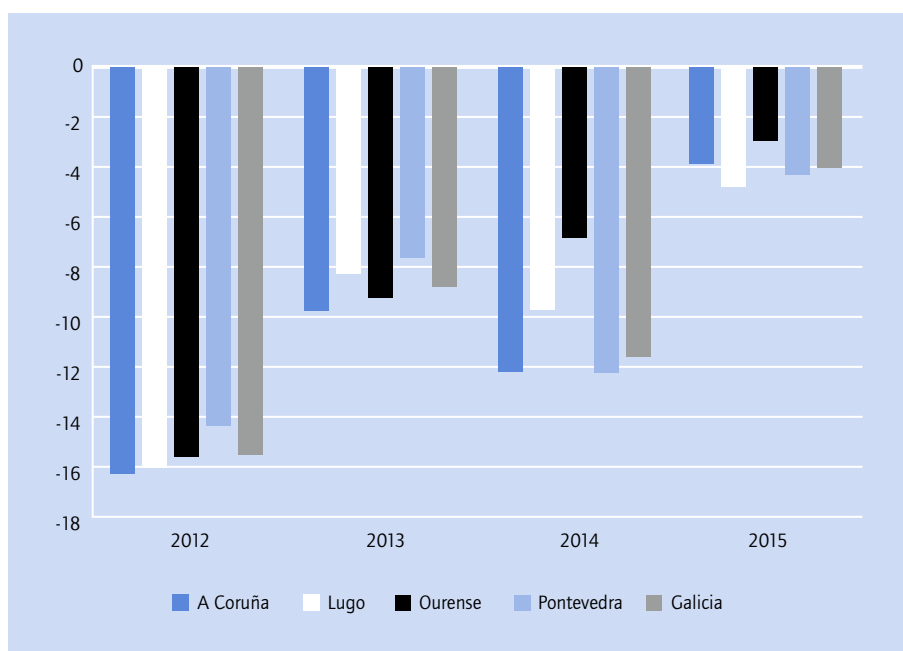
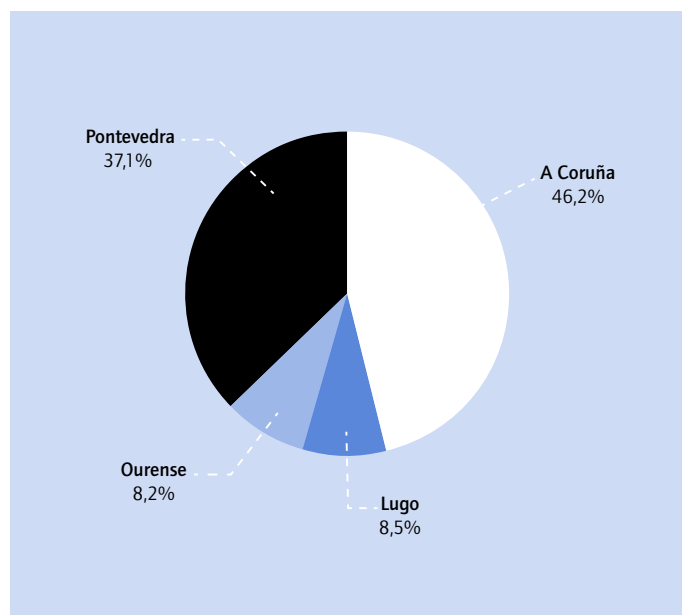


Gráfico 7

Estrutura de financiación en Galicia



a menor taxa de caída de polo menos os últimos catro anos.

Analizando o peso desta estrutura de financiamento ao sector privado por provincias, o maior peso empresarial e po- boacional da Coruña e Pontevedra fai que acaparen o 83,3% do crédito total con- cedido ao sector privado. Esta estrutura mantén unha similitude bastante estreita co peso das provincias en termos de PIB ou de emprego e apenas variou mesmo desde os anos previos á crise. Como referencia, desde 2006, a provincia de Pontevedra in- crementou o seu peso no conxunto do fi- nanciamento en Galicia, en apenas 82 pb (Pontevedra representa en 2015 o 37,1% do financiamento); aumento que se produ- ciu en detrimento fundamentalmente da Coruña, permanecendo practicamente es- tables o resto de provincias galegas. No gráfico 7 pódese observar o peso do finan- ciamiento por provincias.

En todo caso, o grao de endebedamento financeiro en Galicia é substancialmente máis reducido que no conxunto de España. Mentres o volume de crédito no sistema financeiro representa un 77% do PIB, en España este cociente elévase ao 124%. En ambos os casos rexístrase un severo proceso de desapalancamento, que supera os 45 pp, desde o máximo tras o inicio da última crise económica, o cal responde en boa medida ao axuste levado a cabo no sector da vivenda (responsable do 72% do incre- mento do crédito en España durante a fase expansiva).

Morosidade

A taxa de morosidade en Galicia e España presenta unha similar evolución nos últimos anos, sendo sempre lixeiramente máis reducida en Galicia. En 2015, a taxa na comunidade autónoma situouse no 9,3%, fronte a un 9,5% no conxunto de España. Trátase da máis baixa dos últimos tres anos, tras a alza máxima experimentada en 2013 (13,1% en España e 11,7% en Galicia), data na que emerxeron unha boa parte dos préstamos dubidosos vinculados co período álxido de financiamento previo á crise financeira de 2007 (entre 2011 e 2013, o incremento dos saldos dubidosos en España aproximouse a 90.000 millóns de euros).

Volume de depósitos

A evolución do volume de depósitos no sistema financeiro vén condicionada por múltiples factores que están estreitamente relacionados coas rendas que perciben os axentes económicos, as súas expectativas, o nivel de consumo e investimento que efectúen ou a retribución en termos de tipos de xuro que perciben por eses depósitos. Estes tipos condicionarán tamén o transvasamento dos depósitos entre as diferentes alternativas de aforro, e mesmo a gasto e investimento.

En 2015, ano no que segundo a contabilidade nacional de España a renda dispoñible dos fogares creceu un 2,3% e o gasto final un 2,5% (que fixo que a súa taxa de aforro diminuíse en 0,2 pp), o volume de depósitos no sistema financeiro español segundo os datos facilitados polo Banco de España experimentou unha leve caída do 0,1%, tras dous anos de moderadas taxas de crecemento. En Galicia, a taxa de variación dos depósitos no sistema financeiro foi do 0,7% (0,4% se se exclúen ás

Cadro núm. 2

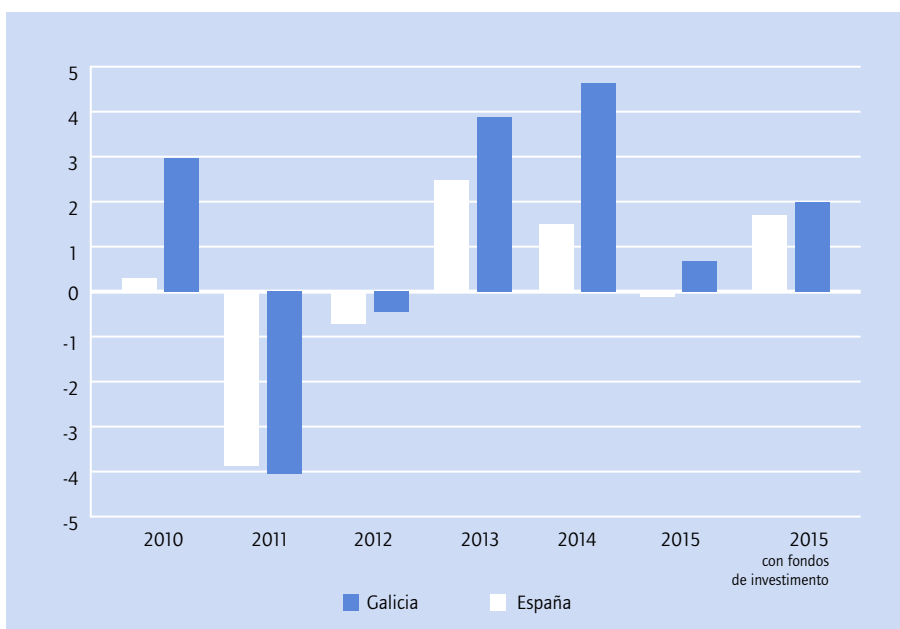
Evolución dos saldos de depósitos do sistema financeiro
(en millóns de euros)

| | Galicia | España |
|------|---------|-----------|
| 2010 | 55.470 | 1.223.496 |
| 2011 | 53.224 | 1.176.126 |
| 2012 | 52.979 | 1.167.785 |
| 2013 | 55.027 | 1.196.711 |
| 2014 | 57.510 | 1.213.205 |
| 2015 | 57.899 | 1.211.817 |

Fonte: Banco de España.

Gráfico 8

Variación anual dos saldos de depósitos do sistema financeiro (en %)



administracións públicas), aínda que moderando tamén os ritmos de anos anteriores. No cadro 2 pódese visualizar a evolución dos saldos dos depósitos, que en 2015 alcanzaron en Galicia un récord histórico de 57.899 millóns de euros.

A estrutura de depósitos ao sector privado por provincias é similar á de crédito (maior aforro na Coruña e Pontevedra), aínda que cun maior peso comparativo de Lugo e Ourense (entre as dúas acaparan o 29% dos depósitos, fronte ao 17% dos créditos). Considerando a evolución en 2015, todas rexistraron crecemento salvo A Coruña (caída do 1,8%), sendo especialmente significativo o crecemento de Pontevedra (3,3%), que lle permite manter a senda de crecemento que xa vén rexistrando nos últimos tres anos.

En todo caso, a continuada caída de tipos e, en particular, as retribucións que percibían os axentes polos seus depósitos, incentivou nestes anos o transvasamento de depósitos cara a outros produtos rexistrados fóra do balance das entidades financeiras, en particular aos fondos de investimento, nos que se estiveron obtendo retribucións superiores ás dos depósitos tradicionais. Deste xeito, efectuando a agregación dos depósitos e fondos de investimento (para estes produtos considerando os datos facilitados por Inverco), rexístrase no total de España unha taxa de crecemento da captación de 1,7%, que en Galicia se eleva ao 2%. A súa evolución pódese observar no gráfico 8.

Entidades e rede de oficinas

Diversos foron os factores responsables da crise financeira que viviu nos últimos anos a banca española; ademais do elevado crecemento do crédito vinculado co sector da vivenda e o seu maior apalancamento nos mercados maioristas (en oito anos multiplicouse por 10), xerouse un exceso de capacidade derivado da apertura en 10 anos de 6700 oficinas e a creación de 33.800 novos empregos. A reestruturación tras a crise supuxo a desaparición en España de 40 entidades (de 112 en 2008 a 72 en 2015) e un elevado adelgazamento da súa estrutura. Desde 2008 pecháronse case 15.000 oficinas e destruíronse 73.000 postos de traballo. A peche de 2015, o sistema financeiro español confórmao unha rede de 30.921 oficinas e 198.000 empregados.

En Galicia, a magnitude do proceso foi similar. Por unha banda, ABANCA Holding Financiero adquiriu ao FROB a porcentaxe que posuía na entidade resultante da fusión de Caixa Galicia e Caixanova (NCG Banco), que integrou posteriormente co Banco Etcheverría; o Banco Popular adquiriu o Banco Pastor, e o Banco Sabadell comprou o Banco Gallego. Todo iso supuxo un adelgazamento no número de entidades con centros de decisión en Galicia. Ademais, o número de entidades que operan na comunidade tamén se viu reducido polos procesos de integración rexistrados (Bancaja e Caja Madrid en Bankia, Catalunya Caixa en BBVA, etc.).

Nos últimos sete anos pecháronse en Galicia 800 oficinas, o que supón unha taxa de redución superior ao 30%, magnitude que sería similar no número de empregos, segundo estimacións efectuadas a partir da distinta información remitida polas entidades. En 2015 houbo ao redor de 20 peches, retardándose considerablemente o

ritmo dos últimos anos, que superaba sobradamente os 100 de media. Supón, ademais, o menor rexistro desde 2009, data de inicio do proceso de axustes na rede. A peche de 2015, o número total de oficinas en Galicia é de 1700 (gráfico 9).

Efectuando a análise da rede de oficinas das principais entidades financeiras que operan en Galicia, compróbase como tras o importante axuste derivado dos procesos de fusión de Caixa Galicia e Caixanova (en 2010, ano da súa fusión, tiñan unha cota do 36,5% das oficinas) e as do Pastor co Popular, as cotas permaneceron bastante estables nos últimos anos, na medida en que a práctica totalidade das entidades acometeron procesos de reestruturación de similar magnitude. Neste sentido, como se

Gráfico 9
Evolución do número de oficinas de entidades financeiras en Galicia

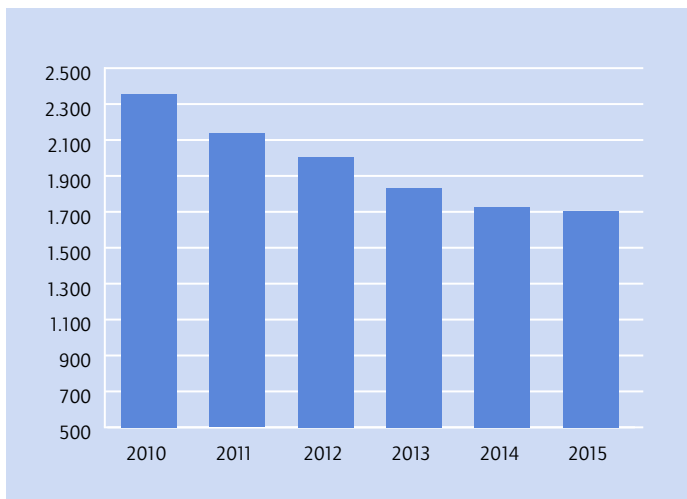
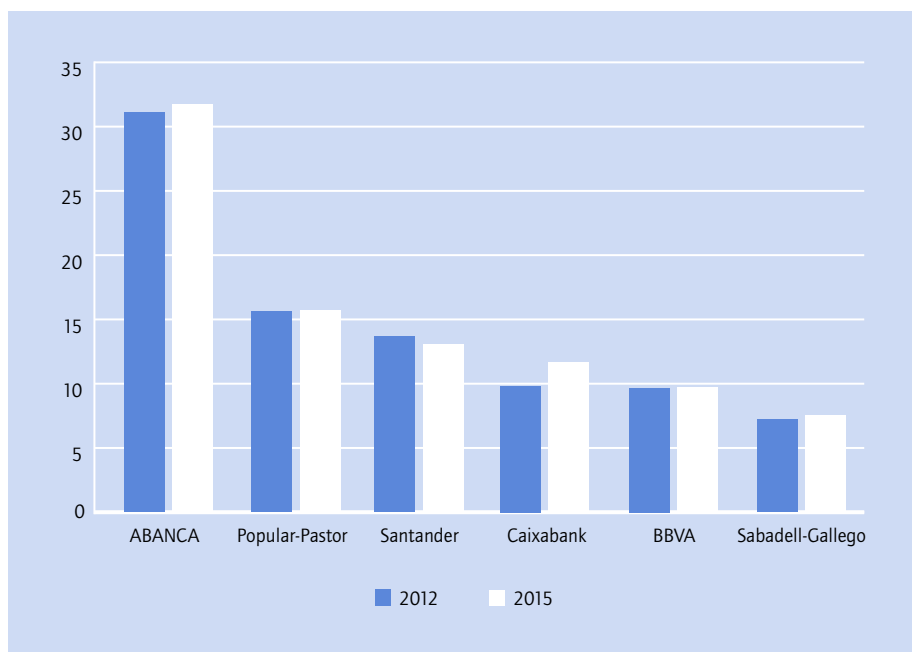


Gráfico 10
Evolución da cota de oficinas de entidades financeiras en Galicia



observa no gráfico 10, nos últimos anos non houbo correccións significativas no *ránking* de cotas entre entidades.

Se se analiza o grao de bancarización en Galicia, en termos de accesibilidade nos municipios aos servizos financeiros, dos 314 municipios existentes, en 280 presta servizos algunha entidade financeira, dando cobertura directa ao 98,3% da poboación da comunidade.

Do total destes municipios con servizos financeiros, só é unha entidade a prestataria do servizo en 101 concellos, os cales teñen unha dimensión media de 1950 habitantes. Nos 34 municipios nos que non presta servizo ningunha entidade, residen 45.597 persoas e teñen un tamaño medio de 1341 habitantes.

Eixes estratéxicos de futuro

O profundo proceso de reestruturación que está a vivir o sistema financeiro como consecuencia da crise, continuará impactando na xestión do negocio nos próximos anos. A adaptación ao endurecemento do marco regulatorio e supervisor será unha clara consecuencia diso. Tamén a adaptabilidade a un contexto de baixos tipos de xuro que perdurará no medio prazo e que obrigará, entre outras opcións, á procura da prestación de novos servizos de valor ao cliente, á variación de escala ou á exploración de novos mercados.

Outro reto será articular novas fórmulas de relación co cliente, nas que aínda que a oficina seguirá xogando un rol decisivo, será importante ofrecer unha resposta omnicanal de tal modo que atenda as súas necesidades financeiras como queira e desde a plataforma que considere. Hoxe preto do 40% dos españois utiliza a banca electrónica e a irrupción do smartphone, no que España é o país europeo con maior penetración (próximo ao 90%), converterá o móbil nunha das canles prioritarias de interlocución nun breve espazo de tempo.

Esta disrupción dixital expón á súa vez grandes desafíos no marco do posicionamento competitivo fronte a novos competidores. As tradicionais barreiras de entrada na prestación de servizos financeiros vanse diluíndo nalgunhas fronteas e xorden con forza novos operadores como os grandes da rede, as plataformas de financiamento ou novas formas de operar en banca, como as capitaneadas polas *fintech*. Todas elas poñerán unha vez máis a proba a capacidade de adaptación e de aproveitamento das oportunidades que xurdan nestes ámbitos, sempre coa finalidade última de mellorar a experiencia dos seus clientes.

Nesta mesma liña, tamén se están incorporando tendencias como o *big data* ou o *cloud computing*, que impactan directamente nos modelos de xestión das entidades financeiras, que as orientarán cara a modelos de negocio máis eficientes, automatizados e con información máis precisa e de maior calidade, nos que presumiblemente será máis fácil controlar o proceso de toma de decisións e prestar tamén servizos de valor aos clientes.

A innovación tecnolóxica e a capacidade de adaptación a contornas cambiantes foi un dos grandes impulsores das entidades financeiras nos últimos anos, os retos dos próximos anos son claros e, neste sentido, as declaracións dos principais directivos do sector trasladan que a maior parte das entidades financeiras están a traballar con estes escenarios e que con esa visión están a desenvolver as súas estratexias.

Os intermediarios financeiros non bancarios

A actividade dos intermediarios financeiros viuse afectada por un conxunto variado de factores tanto internos como externos que condicionou a súa evolución e rendibilidade. Por un lado, o crecemento económico impulsou o gasto e reduciu a taxa de aforo ata o 9,2% da renda bruta dispoñible. Tamén continuou o proceso de redución de débeda, de modo que, segundo Inverco, a finais de 2015 se situou no 115% do PIB. Por outra banda, o Banco Central Europeo continuou cunha política expansiva e reduciu o tipo de xuro, condicionando os rendementos dos activos de renda fixa. Fronte a esta situación, a Reserva Federal subiu por primeira vez o xuro oficial e drenou liquidez, o que afectou de forma significativa o comportamento de moitos mercados emerxentes. Algúns destes mercados xa estaban inmersos na recesión, como o de Brasil, e outros, como China, experimentaron unha importante contracción, coa conseguinte caída nos prezos das materias primas. Ante este contexto, o comportamento dos mercados financeiros foi heteroxéneo, xa que en Europa se colectaron bos resultados, con subas na bolsa italiana do 12,7% e do 8,5% no CAC 40 francés, excepto no mercado español (-4,9%), afectado pola situación política e o sector financeiro, e o londiniense (-4,9%). En Estados Unidos o sector tecnolóxico recollido no Nasdaq tivo un bo comportamento (8,4%), mentres que o Dow Jones quedou en terreo negativo (-2,2%). O resto de índices relativos a mercados emerxentes situáronse en xeral en números vermellos. A renda fixa europea viuse afectada pola política monetaria e situou os xuros da maior parte da débeda pública a curto prazo en terreo negativo.

Ante as dificultades para render o diñeiro, os fondos de investimento rexistraron un importante fluxo de cartos, situación que tamén afectou os fondos de pensións. En xeral, os investidores fuxiron da renda fixa a longo e curto prazos e apostaron por estratexias máis arriscadas, cunha maior presenza de renda variable e investimentos alternativos. O capital risco reduciu o volume de investimento, pero nas operacións de tamaño mediano e de *venture capital* creceu de forma considerable. Canto ás institucións ligadas ao crédito a empresas, a mellora da economía traducíuse nun maior investimento, que tivo o seu reflexo no crecemento de todos os produtos financeiros, con especial efecto na actividade de *leasing*.

As expectativas para 2016 en xeral son positivas para todos os intermediarios, se ben o crecemento do patrimonio dos fondos de pensións e de investimento se sustentará máis nas novas achegas que na obtención de rendementos.

O sector asegurador

A actividade aseguradora volveu de novo á senda de crecemento en 2015, situando o seu volume de negocio preto dos 57.000 millóns de euros, cifra un 2,16% superior á do ano anterior. A diferenza do acontecido en 2014, practicamente todos os ramos rexistraron unha evolución positiva. En concreto, o de autos recadou un 2,67% máis, impulsado pola suba dos prezos e do número de pólizas ligado ás maiores vendas de vehículos. A guerra de prezos parece que chega ao seu fin, impulsada polos maiores custos inherentes ao novo baremo, que incrementará as indemnizacións por morte (50%) e invalidez (35%), e o maior custo da sinistralidade prevista. Neste último caso, detéctase o maior uso do automóbil, que incrementará o número de sinistros e o aumento do custo das reparacións.

O seguro de vida tamén contribuíu ao crecemento do sector, pero a unha taxa inferior ao promedio (1,82%). Novamente, o seguro de aforro tivo máis dificultades para crecer afectado por un contorno de baixos rendementos nos activos de investimento que impediu ofertar condicións atractivas aos aforradores. Aínda así, logrou crecer preto do 1%. Dito crecemento reflectiuse no volume de recursos investidos para facer fronte aos compromisos futuros, que xa supera os 167.000 millóns de euros.

Cadro núm. 3

Evolución do sector asegurador español (en millóns de euros)

| | Total primas | % variación |
|--------|--------------|-------------|
| 2004 | 45.217 | 8,3 |
| 2005 | 48.782 | 7,9 |
| 2006 | 52.607 | 7,8 |
| 2007 | 54.920 | 4,4 |
| 2008 | 59.203 | 7,8 |
| 2009 | 59.783 | 1,0 |
| 2010 | 58.188 | -2,7 |
| 2011 | 60.590 | 4,1 |
| 2012 | 57.384 | -5,3 |
| 2013 | 55.773 | -2,8 |
| 2014 | 55.699 | -0,1 |
| 2015 * | 56.904 | 2,2 |

* Datos estimados.
Fonte: ICEA.

A boa evolución no volume de negocio non se reflectiu no resultado acadado, que continuou reducíndose desde o 12,2% das primas ata o 8,7% en 2015. Todo iso, a pesar de que continuou o proceso de concentración do negocio, onde os cinco principais operadores xa representan preto do 50% do volume de vendas. Aínda así, a marxe de solvencia continúa sendo moi ampla, e as compañías aseguradoras contan cun excedente do 197,7% respecto ao mínimo legal.

A evolución esperada para o 2016 sitúase lixeiramente por enriba do crecemento constatado en 2015, con aumentos en torno ao 3,5%, impulsado polo aumento do prezo do seguro de autos.

Os seguros de saúde cun 3,23% volveron ser, xunto ao resto de seguros xerais, os que máis creceron, sendo os de reembolso de gastos os que rexistraron o mellor comportamento (3,45%). Dentro

dos ramos de non-vida destacou particularmente o ramo de caución, ao experimentar unha suba de máis do 40%, evolución que tamén compartiu cos seguros de transporte (4,25%), decesos (4,12%) ou perdas pecuniarias (18%). No ámbito do seguro de vida,

Cadro núm. 4

Evolución dos ramos do seguro en España (en millóns de euros)

| | 2014 | 2015* | % variación |
|--------------------|---------------|---------------|-------------|
| Vida | 25.110 | 25.567 | 1,82 |
| Non-vida | 30.589 | 31.337 | 2,45 |
| Automóviles | 9.878 | 10.045 | 1,69 |
| Multirriscos | 6.551 | 6.659 | 1,64 |
| Saúde | 7.138 | 7.369 | 3,23 |
| Resto de non-vida | 7.021 | 7.264 | 3,46 |
| Total ramos | 55.699 | 56.904 | 2,16 |

* Datos estimados.

Fonte: ICEA.

Cadro núm. 5

Volume de negocio dos ramos do seguro por comunidades autónomas. Ano 2015

| | Volume das primas (millóns de euros) | % sobre o total nacional | % variación 2014/2013 |
|------------------|---|-----------------------------|--------------------------|
| Andalucía | 6.236,5 | 3,58 | 13,09 |
| Aragón | 1.656,1 | 8,83 | 3,47 |
| Asturias | 854,1 | -9,81 | 1,79 |
| Baleares | 1.326,1 | 6,95 | 2,78 |
| Canarias | 1.367,3 | 8,16 | 2,87 |
| Cantabria | 503,1 | 7,95 | 1,06 |
| Castela-A Mancha | 1.704,6 | -2,50 | 3,58 |
| Castela e León | 2.482,5 | 5,44 | 5,21 |
| Cataluña | 10.121,3 | -0,11 | 21,24 |
| C. Valenciana | 4.058,6 | -3,23 | 8,52 |
| Estremadura | 798,9 | 5,36 | 1,68 |
| Galicia | 2.278,5 | 5,67 | 4,78 |
| Madrid | 9.421,9 | 3,27 | 19,77 |
| Murcia | 1.063,4 | 1,57 | 2,23 |
| Navarra | 952,2 | -5,60 | 2,00 |
| País Vasco | 2.394,2 | 2,70 | 5,02 |
| A Rioxa | 344,7 | 8,31 | 0,72 |
| Ceuta e Melilla | 97,1 | -0,74 | 0,20 |

Fonte: ICEA.

o crecemento procedeu principalmente da modalidade de risco (7,55%), xa que os de aforro apenas creceron un 1%. Por tipoloxías, os seguros de vida aforro perderon moitos asegurados nos seguros ligados a activos (-9,28%) e nas rendas vitalicias (-6,74%), e tan só creceron con forza (36,20%) os plans individuais de aforro sistemático (PIAS).

A análise dos diferentes mercados rexionais mostra como o crecemento do sector asegurador foi heteroxéneo, xa que cinco comunidades autónomas presentaron taxas de crecemento negativas, fronte a outras oito que creceron por riba do 5%. Neste último grupo inclúese Galicia que, tras incrementar nun 5,7% o volume de primas, elevou a súa participación no mercado nacional ata o 4,8%.

Os plans de pensións

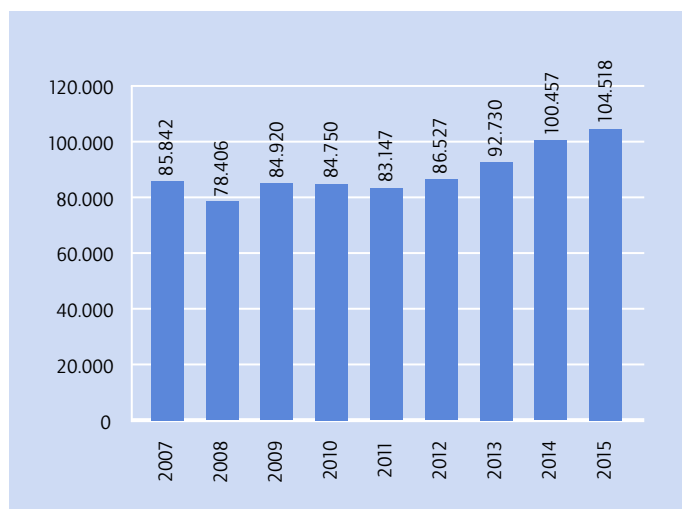
Durante 2015 cumpríronse as previsións e o patrimonio xestionado polos fondos de pensións volveu rexistrar un crecemento do 4%, superando os 104.000 millóns de euros. O sistema individual foi novamente o impulsor do crecemento, xa que ademais de representar máis do 60% do patrimonio, creceu por riba do 5% e compensou a evolución máis moderada dos sistemas asociado e de emprego. Segundo a información contida no informe anual de Inverco, o 54,2% da poboación ocupada realizou achegas, sendo o tramo de idade comprendido entre os 46 e os 60 anos o que concentrou a metade dos partícipes. Por outra banda, no informe da OCDE *Pension markets in focus 2015* recóllese que o gasto en pensións en España subirá nun 35% no horizonte do 2060. É preciso recordar que o gasto en pensións está relacionado coa taxa de substitución, que no caso de España ascende ao 73,9%, a maior do mundo

xunto á de Austria. Este feito condiciona moito o aforro a través de instrumentos de previsión privada, e fai que o aforro apenas acade o 10% do PIB.

O crecemento do patrimonio no 2015 explícase tanto polo incremento neto das achegas, que aumentaron en máis de 500 millóns de euros, como polo aumento do valor de mercado das participacións. A mellora da situación económica tamén se reflectiu nas prestacións por supostos especiais de liquidez (enfermidade e desemprego de longa duración), que segundo Inverco se reduciron nun 13%, ata os 400 millóns de euros. Os últimos datos dispoñibles reflecten que as prestacións foron dedicadas, nun 84,2% á continxencia de xubilación, nun 5,7% á cobertura de incapacidade, e o 10% ao falecemento.

Gráfico 11

Evolución do patrimonio dos fondos de pensións en España
(en millóns de euros) (datos do 31 de decembro de cada ano)



Para o ano 2016, as previsións de Inverco asumen un crecemento do patrimonio dos fondos do 1,9%, sustentado tanto nas achegas netas como na rendibilidade media esperada, en torno ao 1,5%.

A evolución dos fondos de pensións variou segundo o tipo de sistema. O individual creceu preto do 6%, fronte aos de emprego e asociado, que o fixeron a taxas máis reducidas do 0,8% e 1,9%, respectivamente. Por categorías, obsérvase un traspaso desde a renda fixa a longo prazo e os garantidos, que perden máis do 20%, ata os de renda variable e, principalmente, os mixtos que creceon preto do 50%.

A estrutura da carteira segue experimentando cambios, cun incremento das posicións de risco, xa que os plans de renda variable e os mixtos xa representan máis do 55% do total investido. Ante a dificultade para obter rendementos libres de risco e a elevada volatilidade dos mercados, os investidores apostaron principalmente polos fondos mixtos e pola renda variable. Tamén se observou unha fuxida de posicións de renda fixa a longo prazo, xa que o baixo rendemento ofrecido parece non compensar o risco de posibles subas nos xuros a longo prazo. Así, o patrimonio dos fondos de pensións investidos en renda variable ou en activos mixtos supoñía máis do 55% a finais de 2015. Aínda así, un 63,7% dos activos segue investido en renda fixa ou en tesourería, mentres que a renda variable supón o 22,6%.

A diferenza do acontecido en anos precedentes, o rendemento dos fondos de pensións reduciuse considerablemente ata o 1,78%. O esgotamento da baixada de xuros deixou sen percorrido a suba de prezos na renda fixa. Tampouco axudou a baixada de xuros a curto prazo, que levou a terreo negativo o rendemento das carteiras (-0,2%). A renda variable foi a que tivo o mellor comportamento (5,58%) no último ano, e tamén cando se avalía o rendemento a longo prazo. A clasificación por xestoras permite observar como a xestión do aforro dedicado ás pensións está practicamente en mans de nove entidades financeiras, por tan só unha compañía de seguros.

Cadro núm. 6

Evolución do patrimonio dos fondos de pensións por tipo de plan en España (en millóns de euros)

| | Individual | Emprego | Asociado |
|--------------------|------------|------------|------------|
| 2014 | 64.254 | 35.262 | 940 |
| 2015 | 68.012 | 35.548 | 958 |
| % variación | 5,8 | 0,8 | 1,9 |

Fonte: Inverco.

Cadro núm. 7

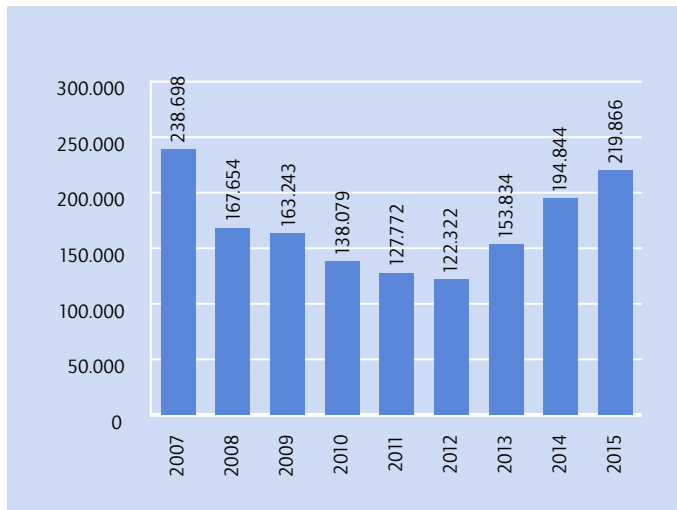
Clasificación española dos plans de pensións (datos do 31 de decembro de 2015)

| Nome | Cota de mercado (en %) | Patrimonio (millóns de euros) |
|-------------------|------------------------|-------------------------------|
| 1 Caixabank | 21,50 | 22.473 |
| 2 BBVA | 20,28 | 21.197 |
| 3 Santander | 9,38 | 9.801 |
| 4 Bankia | 6,51 | 6.809 |
| 5 Ibercaja | 5,67 | 5.930 |
| 6 Allianz Popular | 5,25 | 5.484 |
| 7 Mapfre | 4,76 | 4.978 |
| 8 Sabadell | 3,64 | 3.803 |
| 9 Fonditel | 3,60 | 3.762 |
| 10 Aviva | 2,74 | 2.864 |

Fonte: Inverco.

Gráfico 12

Evolución do patrimonio dos fondos de investimento mobiliario en España (en millóns de euros) (datos do 31 de decembro de cada ano)

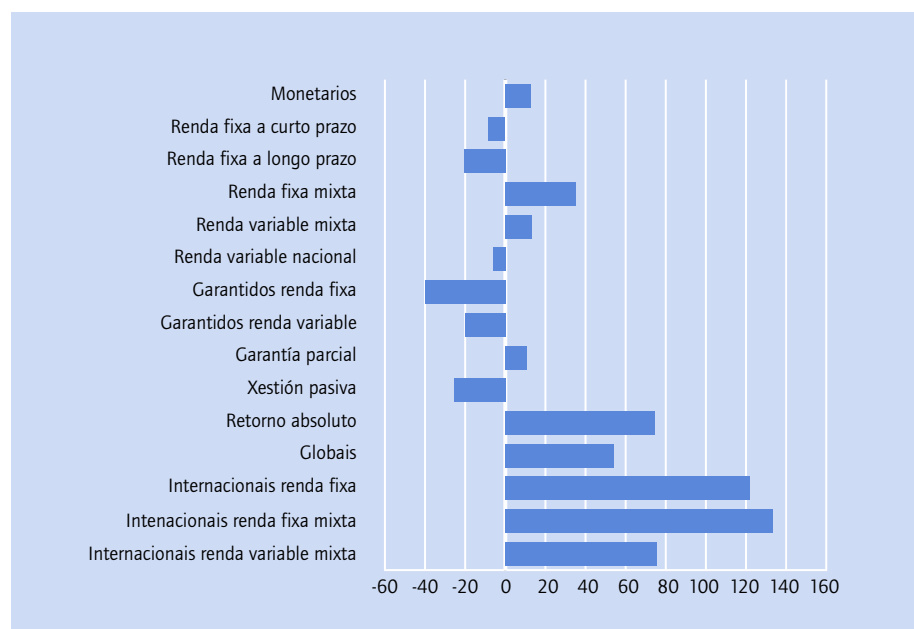


As institucións de investimento colectivo

A falta de activos atractivos para o aforro e as vantaxes fiscais destes produtos, que permiten efectuar traspasos entre fondos sen que tribute a plusvalía, serviron para favorecer o crecemento do patrimonio do investimento colectivo durante 2015. En concreto, os fondos investidos superaron os 373.000 millóns, contía un 16,6% superior á do ano precedente. O contorno de elevada incerteza e de dificultade para render o aforro parece ser un bo aliado destes instrumentos, que practicamente duplicaron os recursos xestionados no derradeiro trienio. De feito, máis de 1,5 millóns de novos partícipes contribuíron a unha expansión sen precedentes.

Gráfico 13

Evolución do patrimonio dos fondos de investimento en España por modalidades
Taxas de variación interanuais (en %). Ano 2015



Esta evolución non é atribuíble a todas as categorías, destacando no lado positivo a renda variable e a renda fixa internacional, fronte á renda fixa a longo e curto prazos. As SICAV tamén presentaron unha boa evolución a pesar das ameazas xurdidas no ámbito político sobre a intención de eliminar os actuais privilexios fiscais. Os fondos inmobiliarios, no entanto, parecen seguir nun proceso que pode levarlos á extinción definitiva, cunha caída do 78% do patrimonio.

As expectativas para 2016 confían nun crecemento máis moderado (7,7%) asentado na captación de novos partícipes, xa que a rendibilidade media poderá situarse entre o 1% e 1,5%, segundo Inverco.

De feito, o diñeiro fuxiu da renda fixa a curto prazo (-8,3%), pola dificultade para obter rendementos positivos, e a de longo prazo (-20,5%), polo risco asociado a unha curva de xuros tan baixa. Os monetarios incrementáronse nun 12% debido á necesidade de reducir a exposición ao risco de mercado da maior parte das carteiras que, en xeral, están asumindo unha exposición maior á desexada. Tamén tiveron un bo comportamento os fondos de retorno absoluto (74,3%) e de investimento libre (33,7%), que buscan rendementos a partir de estratexias menos convencionais aproveitando a volatilidade do mercado onde os rendementos están menos correlacionados cos activos tradicionais. Os investidores tamén apostaron fortemente pola renda variable europea (67,1%) fronte á americana (-2%), que sufriu certo esgotamento despois de varios anos de suba continua. Aínda así, os fondos mixtos (133,5%) foron o produto estrela, sendo especialmente demandados os mixtos flexibles ao consideralos axeitados para un contexto de alta incerteza.

A análise da rendibilidade permite observar a dificultade para obter resultados positivos, xa que, en promedio, os investidores tiveron que conformarse co 1%. Certo é que a maior parte das categorías presentaron valores positivos, aínda que practicamente nulos no caso dos monetarios, da renda fixa a longo prazo

Cadro núm. 8

Rendibilidade dos fondos de investimento (en %)
(datos do 31 de decembro de 2015)

| Tipo de fondo | 1 ano |
|---|-------------|
| Monetarios | 0,01 |
| FIM renda fixa curto prazo | -0,11 |
| FIM renda fixa longo prazo | 0,07 |
| FIM renda fixa mixta | 0,17 |
| FIM renda variable mixta | 1,81 |
| FIM renda variable nacional | 1,37 |
| FIM renda fixa internacional | 4,06 |
| FIM renda fixa mixta internacional | 0,17 |
| FIM renda variable mixta internacional | -0,30 |
| FIM renda variable euro | 7,72 |
| FIM renda variable internacional Europa | 9,29 |
| FIM renda variable internacional Estados Unidos | 5,11 |
| FIM renda variable internacional Xapón | 14,42 |
| FIM renda variable internacional emerxentes | -5,88 |
| FIM renda variable internacional resto | 8,26 |
| FIM globais | 4,44 |
| Garantidos renda fixa | 0,28 |
| Garantidos renda variable | 1,17 |
| De garantía parcial | 2,91 |
| De xestión pasiva | 0,64 |
| Retorno absoluto | 0,14 |
| Fondos de investimento libre (FIL) | 5,38 |
| Fondos de FIL | 1,70 |
| Total fondos | 0,99 |

Fonte: Inverco.

Cadro núm. 9

Clasificación de entidades xestoras de fondos de investimento
(datos do 31 de decembro de 2015)

| Núm. | Entidade xestora | Patrimonio (millóns de euros) |
|------|----------------------------|----------------------------------|
| 1 | Santander Asset Management | 38.873 |
| 2 | Caixabank | 42.761 |
| 3 | BBVA | 35.152 |
| 4 | Blackrock | 21.797 |
| 5 | Bankia Fondos | 12.235 |
| 6 | Banco Sabadell | 15.091 |
| 7 | JP Morgan | 12.589 |
| 8 | Allianz Popular | 12.233 |
| 9 | Kutxabank | 11.945 |
| 10 | Deutsche Bank | 11.602 |

Fonte: Inverco.

(0,07%) ou dos garantidos (0,28%). O mellor comportamento foi para a renda variable europea (9,29%) e para a xaponesa (14,42%). Tampouco tiveron un mal comportamento os fondos de investimento libre (5,38%), mentres que os de retorno absoluto foron moi recomendados aos aforradores, pero tiveron un resultado decepcionante (0,14%).

En relación ás entidades xestoras de fondos de investimento mobiliario, o *ranking* de fondos español está a experimentar certos cambios coa irrupción con forza de xestoras estranxeiras coma BlackRock ou JP Morgan. O feito de que as xestoras estranxeiras non vinculadas a unha entidade teñan produtos en moitos casos moi

atractivos, está afectando de xeito relevante a estrutura do sector. De feito, cada vez son máis os bancos que ofertan a posibilidade de contratar un abano amplo de activos diferentes aos da propia entidade. Este feito pode transformar o sector a través da redución de prezos e a expulsión de produtos pouco rendibles que se comercializan en canles bancarias a clientes pouco formados.

O capital risco

Durante 2015 o capital risco experimentou unha caída de preto do 20% no volume de investimento ata situarse nos 2790 millóns de euros, nun total de 632 operacións financiadas. Non obstante, a Asociación Española de Entidades de Capital Risco (ASCRI) e Webcapitalriesgo consideran que os datos globais non reflicten a realidade vivida no sector, xa que 2014 foi un ano excepcional, sobre todo no que atinxe aos grandes investimentos ou *megadeals* (máis de 100 millóns de euros), 11 fronte aos catro de 2015. Por este motivo, se excluímos este tipo de investimento, tanto as operacións de tamaño medio, como as de *venture capital*, superaron de lonxe as rexistradas en 2014.

A maior parte dos investimentos concentrouse en operacións inferiores aos 5 millóns de euros, polo que o capital risco favoreceu principalmente o financiamento das pemes. En concreto, as operacións en fase de semente ou arranque practicamente triplicaron os recursos captados, sendo particularmente relevante que se acadase o máximo histórico e que boa parte dos recursos fosen internacionais. Tamén se observou a recuperación das operacións de tamaño medio (entre 10 e 100 millóns de euros).

Cadro núm. 10

As cifras de capital risco en España

| | Investimento (millóns de euros) | Núm. de operacións | Contía media (millóns de euros)** |
|-------|------------------------------------|-----------------------|--------------------------------------|
| 2003 | 1.337 | 488 | 3,26 |
| 2004 | 1.967 | 474 | 4,70 |
| 2005 | 4.200 | 482 | 8,30 |
| 2006 | 2.715 | 612 | 4,40 |
| 2007 | 4.329 | 840 | 5,15 |
| 2008 | 3.026 | 912 | 3,32 |
| 2009 | 1.593 | 939 | 1,70 |
| 2010 | 3.522 | 904 | 3,90 |
| 2011 | 3.233 | 967 | 3,34 |
| 2012 | 2.472 | 543 | 4,55 |
| 2013 | 2.357 | 543 | 4,34 |
| 2014 | 3.465 | 580 | 5,97 |
| 2015* | 2.790 | 632 | 4,41 |

* Datos estimados.

** Un investimento pode realizarse a través dunha ou máis operacións, xa que a operación é o número de intervencións que un xestor fai nunha empresa. De aí que a contía media dos investimentos difira da resultante da división dos datos do cadro.

Fonte: Ascí e www.webcapitalriesgo.com.

Pola contra, as operacións de compra con débeda (LBO) caeron nun 43%. O impulso das operacións de pequena contía viuse favorecido polos fondos públicos postos á disposición dos investidores a través do ICO e do CDTI. Por sectores de actividade, a informática, medicina e produtos de consumo, concentraron o 60% do investimento, sendo o maior número de operacións o correspondente á informática (269) e á biotecnoloxía (54). Tamén foi un ano propicio para os desinvestimentos, e os xestores aproveitaron a boa conxuntura para realizar 389 operacións, correspondendo un 53% a venda a terceiros e un 28% a saída a bolsa. As perspectivas para 2016 apostan pola consolidación do sector tanto en termos de captación de fondos como de investimento.

Durante 2015 leváronse a cabo investimentos relevantes nas empresas galegas. Así, a empresa Oncostellae recibiu financiamento por parte de diversos fondos especializados en biotecnoloxía para afrontar a fase preclínica dos fármacos desenvolvidos para o tratamento do cancro. Tamén se realizaron operacións de *middle market*, como foi o caso da adquisición pola xestora de fondos Portobello Capital do 55% de Iberconsa, a terceira empresa pesqueira de España, valorada en máis de 160 millóns de euros. Desde o punto de vista cuantitativo, a venda de R a Euskaltel por 1190 millóns de euros foi unha das maiores operacións do mercado español. Finalmente, XesGalicia tomou unha participación do 25% do capital na empresa especializada no cultivo de orella de mar Galician Marine Aquaculture (GMA).

No ano 2015 Galicia recobrou o pulo investidor do capital risco situándose entre as comunidades con maior volume investido e número de operacións, sendo tan só superada por Madrid e Cataluña. A contía investida superou os 200 millóns de euros impulsada por operacións de tamaño mediano e polo maior dinamismo da actividade, que con 58 operacións bateu o récord na serie histórica. A entrada de operadores internacionais no capital das empresas galegas pode supoñer un cambio nos patróns de financiamento, ata o de agora moi vinculados a operadores locais.

Cadro núm. 11

Distribución territorial do investimento en capital risco

| | Millóns de euros | | | % | Número de operacións | | | % |
|------------------|------------------|----------------|----------------|--------------|----------------------|--------------|--------------|--------------|
| | 2013 | 2014 | 2015 | 2015 | 2013 | 2014 | 2015 | 2015 |
| Madrid | 810,5 | 1.202,9 | 1.028,6 | 37,9 | 89,0 | 126,0 | 151,0 | 23,4 |
| Cataluña | 415,9 | 740,9 | 879,5 | 32,4 | 149,0 | 170,0 | 188,0 | 29,1 |
| Andalucía | 20,0 | 249,3 | 50,5 | 1,9 | 40,0 | 33,0 | 34,0 | 5,3 |
| País Vasco | 639,2 | 234,0 | 95,3 | 3,5 | 24,0 | 23,0 | 52,0 | 8,0 |
| Galicia | 48,6 | 15,1 | 213,1 | 7,8 | 24,0 | 21,0 | 58,0 | 9,0 |
| Castela e León | 18,7 | 14,0 | 100,9 | 3,7 | 28,0 | 17,0 | 13,0 | 2,0 |
| Castela-A Mancha | 8,1 | 5,4 | 5,2 | 0,2 | 11,0 | 14,0 | 27,0 | 4,2 |
| Aragón | 1,1 | 5,5 | 39,2 | 1,4 | 5,0 | 3,0 | 4,0 | 0,6 |
| Estremadura | 8,8 | 229,7 | 19,0 | 0,7 | 25,0 | 14,0 | 13,0 | 2,0 |
| Canarias | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,0 | 1,0 | 3,0 | 2,0 | 0,3 |
| Navarra | 14,5 | 129,9 | 71,0 | 2,6 | 20,0 | 19,0 | 28,0 | 4,3 |
| Asturias | 6,9 | 14,0 | 2,8 | 0,1 | 22,0 | 20,0 | 12,0 | 1,9 |
| C. Valenciana | 51,7 | 373,3 | 112,2 | 4,1 | 48,0 | 30,0 | 35,0 | 5,4 |
| Baleares | 5,9 | 4,6 | 12,3 | 0,5 | 5,0 | 4,0 | 22,0 | 3,4 |
| Murcia | 58,0 | 2,3 | 0,6 | 0,0 | 6,0 | 4,0 | 4,0 | 0,6 |
| Cantabria | 0,4 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 2,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 |
| A Rioxa | 0,3 | 0,0 | 85,3 | 3,1 | 1,0 | 0,0 | 3,0 | 0,5 |
| Ceuta e Melilla | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 |
| Total | 2.108,7 | 3.221,1 | 2.715,7 | 100,0 | 500,0 | 501,0 | 646,0 | 100,0 |

Fonte: Ascri e www.webcapitalriesgo.com.

As sociedades de garantía recíproca

Durante 2015 a concesión de crédito aumentou en termos interanuais, reducindo o ritmo de caída do saldo vivo. Segundo a enquisa sobre préstamos bancarios do Banco de España, as principais entidades financeiras españolas non cambiaron os criterios de concesión de crédito, fronte á maior laxitude do promedio da UEM. Iso si, as marxes

Cadro núm. 12

As sociedades de garantía recíproca en España (en millóns de euros)

| | Avais formalizados | Avais formalizados acumulado | Risco vivo | % variación |
|------|--------------------|------------------------------|------------|-------------|
| 2004 | 1.494 | 10.488 | 3.307 | 16,90 |
| 2005 | 1.808 | 12.297 | 3.945 | 19,29 |
| 2006 | 2.258 | 14.556 | 4.826 | 22,33 |
| 2007 | 2.441 | 16.993 | 5.638 | 16,82 |
| 2008 | 2.238 | 19.230 | 5.938 | 5,30 |
| 2009 | 2.515 | 21.753 | 6.524 | 9,86 |
| 2010 | 1.765 | 23.518 | 6.533 | 0,15 |
| 2011 | 1.283 | 24.801 | 6.200 | -0,05 |
| 2012 | 966 | 25.768 | 5.527 | -0,10 |
| 2013 | 837 | 26.605 | 4.704 | -14,90 |
| 2014 | 901 | 27.506 | 4.350 | -14,90 |
| 2015 | 974 | 28.481 | 4.073 | -6,36 |

Fonte: Cesgar.

reducíronse e melloraron lixeiramente as condicións do financiamento, o que implicou un aumento das solicitudes de préstamo en todas as modalidades. Ante este contexto, as sociedades de garantía recíproca sacaron proveito incrementando a formalización de avais nun 8%, taxa similar á de 2014, pero lonxe do volume de principios da década.

As pemes financiadas en 2015 empregaron máis de 118.000 traballadores e a maior parte do financiamento concedido foi a longo prazo (91%). O sector aborda con optimismo a evolución para 2016, xa que se espera unha mellora nas condicións de acceso ao crédito e a economía continuará nunha fase expansiva.

Novamente, os avais formalizados polas sociedades de garantía recíproca galegas creceron por riba do 22%, triplicando o promedio español. Deste xeito,

Cadro núm. 13

Actividade das sociedades de garantía recíproca galegas (en euros)

| | Avais formalizados | Risco vivo |
|----------------------|--------------------|--------------------|
| 2013 | | |
| Afigal | 28.560.501 | 216.954.989 |
| Sogarpo | 13.185.148 | 100.961.290 |
| Total Galicia | 41.745.649 | 317.916.279 |
| 2014 | | |
| Afigal | 35.170.049 | 190.567.537 |
| Sogarpo | 15.681.221 | 84.388.743 |
| Total Galicia | 50.851.270 | 274.956.280 |
| 2015 | | |
| Afigal | 40.051.540 | 174.319.206 |
| Sogarpo | 22.331.392 | 80.323.507 |
| Total Galicia | 62.382.932 | 254.642.713 |

Fonte: Cesgar.

o volume total concedido superou os 62 millóns de euros, pero foi incapaz de compensar as cancelacións e o saldo vivo reduciuse ata os 254 millóns. Canto ás características das operacións formalizadas, máis do 70% se realizaron a prazos superiores aos cinco anos, sendo o principal destino o circulante e o investimento produtivo dos sectores servizos e comercial. A maior parte das operacións avaladas tiveron que chegar garantías complementarias reais ou persoais.

As entidades de «leasing»

O investimento financiado mediante o arrendamento financeiro creceu de novo con forza en 2015 ata acadar os 6510 millóns de euros, o que supón un 25% máis que no ano anterior. Neste sentido, as cifras aproxímanse ás de 2009, pero aínda están moi lonxe dos valores precise. En todo caso, ditos valores non parece que vaian ser unha referencia nun contorno onde as empresas deberán financiarse en maior medida con recursos propios. O investimento vivo creceu por mor da finalización dos contratos formalizados en anos de moi pouca actividade. As vantaxes fiscais e as posibilidades

de financiar o 100% do investimento sen chegar garantías son os principais motivos polos que as empresas están recorrendo a este produto para renovar e mellorar as súas estruturas produtivas.

O *leasing* mobiliario concentrou máis do 82,3% das operacións como é habitual nestes anos, deixando o resto para o *leasing* inmobiliario, centrado no financiamento de naves industriais (62%), oficinas (7%) e hoteis (6,4%).

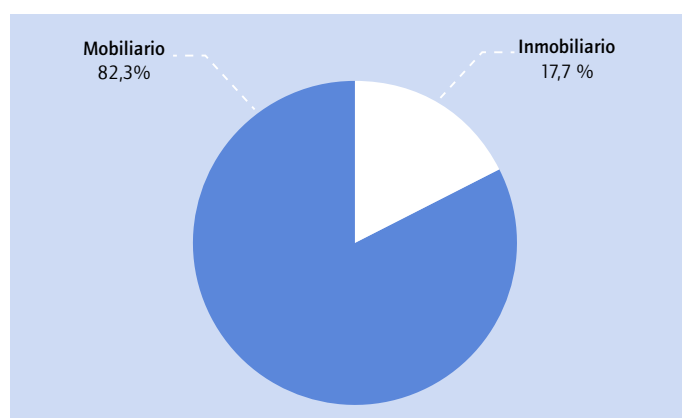
O *leasing* mobiliario tivo como destino principal o financiamento de elementos de transporte, crecendo de forma especial o investimento en camións e autobuses, que duplicaron a contía do ano anterior. Os elementos de transporte son o principal destino do *leasing*, representando case o

50% cando se consideran os turismos, transporte terrestre, marítimo e aéreo. Durante 2015 tamén se impulsou de xeito considerable o investimento en maquinaria destinada a obras públicas, que representa o 9% do total investido.

A nivel territorial a maior parte das rexións tiveron unha evolución moi favorable, con crecementos de dous díxitos, destacando o caso particular de Cantabria e Aragón, onde se aproximaron ao 80%. Galicia foi das poucas rexións cunha evolución negativa (-24%), se ben é certo que o crecemento do ano anterior, dun 149,3%, moi superior á media, puido condicionar o volume de contratos formalizados en 2015.

Gráfico 14

Destino das operacións de «leasing»
(datos do 31 de decembro de 2015)



Cadro núm. 14

As cifras do «leasing» en España

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|--------------------------------------|---------|---------|--------|--------|--------|--------|---------|
| Investimento novo (millóns de euros) | 7.054 | 7.545 | 5.233 | 3.962 | 3.921 | 5.196 | 6.510 |
| % variación | -50,35 | 6,96 | -30,64 | -24,29 | -1,03 | 32,52 | 25,29 |
| Novos contratos | 110.406 | 112.877 | 93.369 | 69.622 | 71.809 | 84.817 | 106.199 |
| Investimento vivo (millóns de euros) | 36.945 | 31.349 | 26.541 | 19.309 | 17.734 | 18.091 | 18.275 |

Fonte: Asociación Española de Leasing.

Cadro núm. 15

As cifras do «leasing» por comunidades autónomas. Ano 2015

| | Investimento novo (miles de euros) | % sobre o total | % variación 2014/2013 |
|------------------|---------------------------------------|--------------------|--------------------------|
| Andalucía | 716.642,28 | 11,01 | 41,83 |
| Aragón | 263.013,98 | 4,04 | 79,16 |
| Asturias | 70.965,87 | 1,09 | -21,61 |
| Baleares | 369.355,41 | 5,67 | 62,42 |
| Canarias | 268.471,80 | 4,12 | 49,87 |
| Cantabria | 71.512,79 | 1,10 | 78,68 |
| Castela-A Mancha | 197.197,20 | 3,03 | 27,02 |
| Castela e León | 378.842,79 | 5,82 | 15,03 |
| Cataluña | 1.393.921,08 | 21,41 | 38,53 |
| Extremadura | 80.719,10 | 1,24 | 26,19 |
| Galicia | 224.874,15 | 3,45 | -24,75 |
| A Coruña | 94.485,87 | 1,45 | -47,47 |
| Lugo | 46.527,63 | 0,71 | -18,56 |
| Ourense | 23.839,46 | 0,37 | 55,93 |
| Pontevedra | 60.021,19 | 0,92 | 28,93 |
| Madrid | 1.320.861,53 | 20,29 | 23,41 |
| Murcia | 179.648,73 | 2,76 | -14,46 |
| Navarra | 105.151,25 | 1,62 | 76,88 |
| A Rioxa | 53.404,52 | 0,82 | 65,09 |
| C. Valenciana | 482.271,29 | 7,41 | 22,71 |
| País Vasco | 328.683,62 | 5,05 | 53,39 |
| Ceuta e Melilla | 5.002,59 | 0,08 | -0,15 |
| Total | 6.510.539,99 | 100,00 | 29,50 |

Fonte: Asociación Española de Leasing.

Cadro núm. 16

Evolución do sector de «renting» en España

| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|--------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Frota | 521.124 | 491.056 | 470.223 | 433.294 | 401.190 | 408.095 | 447.623 |
| % variación | -8,8 | -5,7 | -4,2 | -7,9 | -7,4 | 1,7 | 9,6 |
| Facturación (millóns de euros) | 4.475 | 4.286 | 4.115 | 3.817 | 3.556 | 3.625 | 3.979 |
| % variación | -6,2 | -4,2 | -3,9 | -7,2 | -6,8 | 2,0 | 9,7 |
| Compras de vehículos | 96.306 | 119.660 | 123.333 | 106.016 | 119.836 | 143.027 | 172.321 |
| % variación | -47,0 | 24,3 | 3,1 | -14,0 | 13,0 | 19,4 | 20,5 |

Fonte: Asociación Española de Renting.

Cadro núm. 17

Distribución xeográfica da frota de «renting» en España. Ano 2015

| | % |
|------------------|-------|
| Andalucía | 7,55 |
| Aragón | 2,2 |
| Asturias | 0,8 |
| Baleares | 0,73 |
| Canarias | 1,18 |
| Cantabria | 0,5 |
| Castela-A Mancha | 1,51 |
| Castela e León | 1,91 |
| Cataluña | 26,97 |
| Ceuta | 0,01 |
| Estremadura | 0,45 |
| Galicia | 3,24 |
| A Ríoxa | 0,29 |
| Madrid | 37,09 |
| Melilla | 0,01 |
| Murcia | 1,3 |
| Navarra | 0,82 |
| País Vasco | 5,69 |
| C. Valenciana | 7,75 |

Fonte: Asociación Española de Renting.

As entidades de «renting»

O *renting* destinado ao financiamento de vehículos rompeu coas previsións iniciais e creceu con forza no ano 2015. Segundo a información proporcionada pola Asociación Española de Renting de Vehículos, a frota financiada mediante este instrumento financeiro ascendeu a 447.623 unidades, e a facturación rozou os 4000 millóns de euros. Isto implica un crecemento do 9,69% fronte ao 3% previsto o ano anterior. As novas matriculacións superaron as 172.000 unidades, sendo as pemes as que sustentaron este crecemento. Así, a frota de vehículos financiada polas pequenas e medianas empresas xa ascende ás 139.000 unidades e representa o 31% do parque de vehículos. Non obstante, as persoas físicas apenas recorren a esta fórmula, posiblemente debido a que non teñen as vantaxes fiscais das sociedades.

As expectativas para 2016 son máis moderadas debido a que 2015 se considera un ano excepcional que non se repetirá; as novas matriculacións aumentarán nun 10% e a frota roldará os 465.000 vehículos.

Respecto dos vehículos comprados, Renault volveu repetir o primeiro posto, seguido de Volkswagen, Peugeot e Opel, mentres que Ford se situou no quinto posto. Os vehículos diésel seguen representando o 88% das novas adquisicións, mentres que os híbridos e eléctricos non chegan ao 1%. O prazo medio do contrato

Cadro núm. 18

Evolución do volume de negocio de «factoring» en España (en millóns de euros)

| | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|--------------------------|---------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| Internacional | 4.208 | 8.147 | 9.588 | 11.112 | 13.042 | 12.616 | 14.750 | 15.568 | 16.422 |
| Nacional | 45.391 | 49.244 | 46.031 | 48.420 | 51.358 | 49.966 | 44.150 | 42.982 | 42.328 |
| Factoring a provedores | 33.303 | 48.179 | 48.603 | 53.375 | 57.725 | 61.174 | 57.646 | 54.426 | 56.470 |
| Volume de cesións | 82.902 | 105.570 | 104.223 | 112.907 | 122.125 | 123.756 | 116.546 | 112.976 | 115.220 |
| % variación | 22,9 | 27,3 | -1,3 | 8,3 | 8,1 | 1,3 | -5,8 | -3,1 | 5,6 |

Fonte: Asociación Española de Factoring.

situouse en 46,7 meses, sendo os sectores farmacéutico e químico, xunto ao comercio, os que concentraron a maior parte do investimento novo.

A distribución territorial da frota permaneceu bastante estable, e Madrid e Cataluña continuaron cunha cota de mercado do 64%. Pola súa banda, Galicia mellorou lixeiramente o seu peso ata o 3,22%, sendo o sexto mercado máis relevante.

As entidades de «factoring»

O *factoring* experimentou unha reactivación en 2015 cun crecemento no volume de cesións dun 5,6%, ata acadar os 115.220 millóns. Esta evolución foi acompañada dunha redución da taxa de morosidade, que se situou no 4,5%. Por modalidades, a mellor evolución foi rexistrada polo *confirming*, que xa está a piques de ser a principal actividade, con crecementos próximos o 7%. Dentro do *factoring*, a modalidade sen recurso, que non cobre o risco de impago, foi a que creceu máis, se ben a modalidade con recurso segue sendo a máis importante. A boa evolución do sector exterior tamén está detrás do maior crecemento do *factoring* internacional, particularmente o de exportación (8,95%).

As expectativas para 2016 segundo a AEF seguen na liña do ano anterior, esperando un crecemento das cesións en torno ao 6%, fundamentadas no bo comportamento do sector exterior e da propia economía española.

A distribución sectorial mostra que as industrias manufactureiras (30%), o comercio (19%) e o transporte e comunicación (11,5%) son as actividades principais, se ben os sectores cun maior crecemento en 2015 foron outros servizos (42,99%) e as industrias extractivas (16,14%).

A análise por comunidades mostra unha maior actividade en Cataluña que en Madrid, chegando a primeira ao 20% de cota de mercado. Galicia continúa na sexta posición a moita distancia de rexións como País Vasco ou Valencia, e perdendo posicións ao baixar a súa cota de mercado ata o 2,88%.

IX. Sector público

- No exercicio de 2014 confirmase no sector público autonómico galego o cambio de tendencia iniciado no ano anterior, incrementándose de novo o gasto un 3,5%. Aínda así, se facemos unha comparación co gasto executado nos exercicios de 2008 e 2009, cando se acadou o teito do gasto autonómico, e eliminamos dos devanditos orzamentos as transferencias ás corporacións locais —agora non incluídas— e as amortizacións de pasivos financeiros, os recursos xestionados pola Administración autonómica diminuíron uns 1400 millóns de euros.
- Os investimentos da Administración autonómica galega son a partida de gasto máis afectada polo proceso de consolidación fiscal ao que assistimos nos últimos anos, continuando a súa redución no exercicio de 2014, principalmente no que a Administración xeral se refire.
- Se ben no exercicio de 2013 se recuperara a nivel autonómico un aforro bruto positivo, tras dous anos en negativo, de novo no ano 2014 volve a cifras negativas que, xunto aos menores ingresos de capital, reduciron a capacidade de investimento en 251 millóns de euros. O equilibrio final dos ingresos e gastos requiriron dun endebedamento neto final de 760 millóns de euros.
- O sector público local galego segue a presentar as mesmas características diferenciais respecto dos seus homólogos do resto do Estado: raquitismo orzamentario derivado, en gran medida, da súa inhibición fiscal.
- Os investimentos da Administración central en Galicia, a pesares dos grandes proxectos de infraestruturas en marcha, diminuíron considerablemente nos últimos anos, representando no 2014 o 25% do investido en 2009, situándonos na media do resto de comunidades autónomas en euros por habitante.
- A evolución dos gastos da Seguridade Social en Galicia, ligados ao pago das pensións, presenta un forte incremento nos últimos anos que non ten a súa correspondencia nos ingresos por cotizacións, dando lugar a un saldo negativo, sen imputar ingresos centralizados, de 3342 millóns de euros no exercicio 2014, case o dobre que no ano 2009.

Introdución

A análise do sector público galego realizámola centrándonos principalmente na actividade da Administración autonómica, en correspondencia coa información dispoñible e co debate e interese que de forma continuada se produce respecto da mesma, tanto no tocante ao seu financiamento, como á utilización dos recursos dispoñibles. Recollemos tamén, coas limitacións derivadas da falta de datos suficientemente desagregados e actualizados, a información máis relevante do sector público local galego e das principais actuacións da Administración central en Galicia, principalmente no tocante á recadación por tributos, os investimentos da Administración central e os ingresos e gastos da Seguridade Social.

A información utilizada para esta análise procede das liquidacións orzamentarias da Administración xeral da Comunidade Autónoma de Galicia, dos seus organismos autónomos e das axencias públicas, correspondentes ao exercicio de 2014 e anteriores, así como dos orzamentos do ano 2015 aprobados polo Parlamento de Galicia. Para a información do ámbito municipal e estatal recollemos os datos subministrados polo Ministerio de Facenda e Administracións Públicas, Ministerio de Economía e Competitividade e o Ministerio de Emprego e Seguridade Social.

O sector público autonómico galego

Nos cadros 1 e 2 recóllese, de forma desagregada para os diferentes capítulos da clasificación económica, a liquidación do orzamento de ingresos e gastos da Administración autonómica galega e dos organismos autónomos e axencias públicas dependentes dela, correspondentes ao exercicio 2014.

Cadro núm. 1

Ingresos: dereitos recoñecidos da Administración autonómica galega (en miles de euros). Ano 2014

| Capítulos | Admón. xeral | SERGAS | Org. autón. admin. | Org. autón. comerciais | Axencias autonómicas | Total | Transferen. internas | Total consolidado | % |
|---------------------------------------|------------------|------------------|--------------------|------------------------|----------------------|-------------------|----------------------|-------------------|--------------|
| Impostos directos | 1.999.416 | - | - | - | - | 1.999.416 | - | 1.999.416 | 19,8 |
| Impostos indirectos | 3.141.436 | - | - | - | - | 3.141.436 | - | 3.141.436 | 31,1 |
| Taxas e outros ingresos | 105.491 | 63.287 | 3.098 | 1.099 | 13.816 | 186.790 | - | 186.790 | 1,8 |
| Transferencias correntes | 1.810.982 | 3.235.281 | 19.668 | 14.195 | 104.704 | 5.184.829 | 3.251.734 | 1.933.095 | 19,1 |
| Ingresos patrimoniais | 19.468 | 156 | 40 | 4.505 | 4.348 | 28.516 | - | 28.516 | 0,3 |
| Total ingresos correntes | 7.076.792 | 3.298.723 | 22.806 | 19.799 | 122.868 | 10.540.988 | 3.251.734 | 7.289.254 | 72,2 |
| Alleamento investimentos reais | 2.095 | - | 10 | 8.305 | 145 | 10.555 | - | 10.555 | 0,1 |
| Transferencias de capital | 535.718 | 59.738 | 2.166 | 228.008 | 415.200 | 1.240.830 | 686.549 | 554.281 | 5,5 |
| Total ingresos de capital | 537.813 | 59.738 | 2.176 | 236.313 | 415.345 | 1.251.385 | 686.549 | 564.836 | 5,6 |
| Total ingresos non-financeiros | 7.614.605 | 3.358.461 | 24.982 | 256.112 | 538.213 | 11.792.373 | 3.938.282 | 7.854.090 | 77,8 |
| Variación de activos financeiros | 13.744 | 403 | - | 4 | 11.686 | 25.836 | - | 25.836 | 0,3 |
| Variación de pasivos financeiros | 2.198.129 | 23.068 | - | - | - | 2.221.197 | - | 2.221.197 | 22,0 |
| Total ingresos financeiros | 2.211.873 | 23.470 | - | 4 | 11.686 | 2.247.033 | - | 2.247.033 | 22,2 |
| Total ingresos | 9.826.478 | 3.381.931 | 24.982 | 256.116 | 549.899 | 14.039.406 | 3.938.282 | 10.101.124 | 100,0 |

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

O orzamento liquidado pola Administración autonómica acadou no ano 2014 un volume de obrigas recoñecidas de 10.124,6 millóns de euros, que representan un 3,55% máis que no exercicio anterior, fronte a uns dereitos recoñecidos de 10.101,1 millóns de euros, o que supuxo un saldo orzamentario negativo de 21 millóns de euros. Este incremento no gasto do ano 2014, ao igual que xa ocorrera no exercicio anterior, hai que valoralo no contexto da forte redución que experimentaron os recursos xestionados pola Administración autonómica desde finais da década pasada, representando agora soamente o 88% do gastado no ano 2008. Como se pode apreciar, a meirande parte da actividade do sector público autonómico galego canalízase a través da Administración xeral, que xestiona o groso dos recursos autonómicos, ao tempo que actúa como fonte de financiamento principal dos organismos autónomos e das sociedades públicas. Así, do total do gasto autonómico, a Administración xeral xestionou directamente un 68,8%, o Sergas, un 25,3%, e o resto de organismos autónomos e axencias públicas, un 6% aproximadamente. Este volume de obrigas representa un gasto por habitante da Administración galega, no ano 2014, de 3683 euros.

Co obxecto de poder visualizar mellor a realidade do gasto da Administración autonómica galega, no cadro 3 recolleemos a evolución desde o ano 2000 das obrigas recoñecidas por capítulos da Administración xeral, xunto á previsión orzamentaria para o 2015. Ao analizar as cifras debemos ter en conta que desde o ano 2011 non se

Cadro núm. 2

Gastos: obrigas recoñecidas da Administración autonómica galega (en miles de euros). Ano 2014

| Capítulos | Admón. xeral | SERGAS | Org. autón. admin. | Org. autón. comerciais | Axencias autonómicas | Total | Transferen. internas | Total consolidado | % |
|-------------------------------------|------------------|------------------|--------------------|------------------------|----------------------|-------------------|----------------------|-------------------|--------------|
| Gastos de persoal | 1.794.233 | 1.561.730 | 14.692 | 12.115 | 67.201 | 3.449.971 | - | 3.449.971 | 34,1 |
| Compras de bens e servizos | 480.967 | 1.054.088 | 4.754 | 3.537 | 23.355 | 1.566.701 | - | 1.566.701 | 15,5 |
| Xuros | 349.567 | 14.349 | - | - | 626 | 364.542 | - | 364.542 | 3,6 |
| Transferencias correntes | 4.355.488 | 864.252 | 722 | 2.618 | 21.187 | 5.244.267 | 3.251.734 | 1.992.533 | 19,7 |
| Fondo de continxencia | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| Total gastos correntes | 6.980.255 | 3.494.420 | 20.168 | 18.289 | 112.369 | 10.625.481 | 3.251.734 | 7.373.748 | 72,8 |
| Investimentos reais | 179.403 | 54.250 | 2.221 | 23.640 | 266.084 | 525.598 | - | 525.598 | 5,2 |
| Transferencias de capital | 977.026 | 2.167 | 0 | 181.347 | 122.393 | 1.282.932 | 686.549 | 596.384 | 5,9 |
| Total gastos de capital | 1.156.429 | 56.417 | 2.221 | 204.987 | 388.477 | 1.808.531 | 686.549 | 1.121.982 | 11,1 |
| Total gastos non-financeiros | 8.136.683 | 3.550.837 | 22.389 | 223.276 | 500.846 | 12.434.012 | 3.938.282 | 8.495.730 | 83,9 |
| Variación de activos financeiros | 121.498 | 502 | - | 32.224 | 13.978 | 168.202 | - | 168.202 | 1,7 |
| Variación de pasivos financeiros | 1.417.582 | 14.904 | - | - | 28.234 | 1.460.719 | - | 1.460.719 | 14,4 |
| Total gastos financeiros | 1.539.080 | 15.406 | - | 32.224 | 42.212 | 1.628.922 | - | 1.628.922 | 16,1 |
| Total gastos | 9.675.764 | 3.566.242 | 22.389 | 255.500 | 543.058 | 14.062.934 | 3.938.282 | 10.124.651 | 100,0 |

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

integran nos orzamentos, nin nas correspondentes liquidacións, as cantidades relativas á participación das entidades locais nos ingresos do Estado, que ata o ano 2010 se incluían nas contas da Administración xeral como ingresos por transferencias finalistas coa correspondente contrapartida nos gastos. Estas cantidades ascendían a uns 800 millóns de euros, polo que, descontando o efecto deste cambio na operativa, as obrigas recoñecidas no ano 2014 situáronse, en termos correntes, aproximadamente na contía gastada nos exercicios 2005-2006. Máis significativa é a evolución de determinadas partidas, como acontece cos investimentos que, tras a nova diminución experimentada no exercicio de 2014, representan unha sexta parte do investido no ano 2008, situándose nos niveis de hai vinte anos.

Se relacionamos os recursos administrados polas diferentes comunidades autónomas do Estado español co produto interior bruto (PIB), podemos valorar de maneira máis apropiada o seu peso relativo respecto da economía de cada territorio. No gráfico 1 recóllese para o exercicio de 2014 o gasto das diferentes comunidades autónomas en termos de porcentaxe do seu PIB rexional. O gasto autonómico galego representou nese exercicio o 18,5% do PIB, porcentaxe superior á media do conxunto do Estado español, situada ao redor do 16,2%. Superan a Galicia en gasto, en termos do PIB, as comunidades autónomas de Estremadura co 25,1%, Navarra co 21,6%, Castela-A Mancha co 20%, Valencia co 19,7% e Cantabria co 18,9%.

Cadro núm. 3

Gastos: obrigas recoñecidas da Administración xeral de Galicia (en millóns de euros)

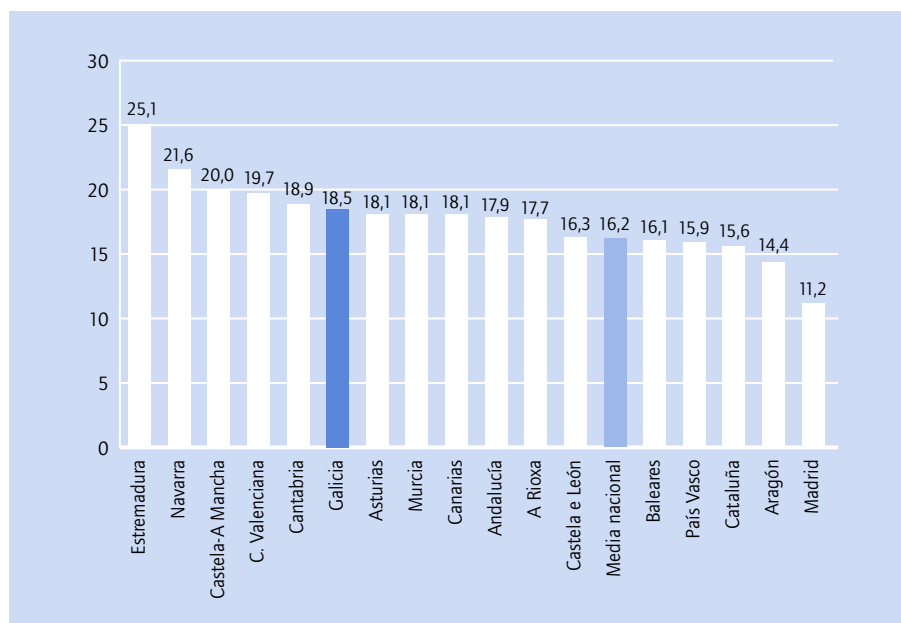
| Capítulos | 2000 | 2002 | 2004 | 2006 | 2008 | 2010 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015* |
|-------------------------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|-----------------|-----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| Gastos de persoal | 1.259,8 | 1.415,7 | 1.516,5 | 1.710,5 | 2.007,6 | 2.082,7 | 1.805,2 | 1.792,7 | 1.794,2 | 1.806,2 |
| Compras de bens e servizos | 255,0 | 304,1 | 353,2 | 420,0 | 490,8 | 474,9 | 508,4 | 499,6 | 481,0 | 488,7 |
| Xuros | 173,8 | 152,4 | 124,7 | 135,0 | 134,5 | 121,6 | 255,7 | 298,6 | 349,6 | 334,7 |
| Transferencias correntes | 1.351,9 | 3.524,6 | 3.992,0 | 5.051,4 | 5.825,0 | 5.747,6 | 4.740,3 | 4.556,3 | 4.355,5 | 4.284,0 |
| Fondo de continxencia | - | - | - | - | - | - | - | - | - | 52,4 |
| Total gastos correntes | 3.040,5 | 5.396,9 | 5.986,5 | 7.317,0 | 8.457,9 | 8.426,8 | 7.309,7 | 7.147,3 | 6.980,3 | 6.966,0 |
| Investimentos reais | 440,8 | 549,9 | 772,6 | 902,3 | 1.097,3 | 740,5 | 293,3 | 246,5 | 179,4 | 245,4 |
| Transferencias de capital | 713,1 | 826,1 | 1.111,2 | 1.217,4 | 1.446,5 | 1.068,3 | 1.095,7 | 1.017,3 | 977,0 | 1.017,3 |
| Total gastos de capital | 1.153,9 | 1.376,0 | 1.883,8 | 2.119,7 | 2.543,8 | 1.808,8 | 1.389,7 | 1.263,8 | 1.156,4 | 1.262,7 |
| Total gastos non-financieros | 4.194,5 | 6.772,9 | 7.870,2 | 9.436,7 | 11.001,7 | 10.235,6 | 8.698,7 | 8.411,1 | 8.136,7 | 8.228,8 |
| Variación de activos financeiros | 41,1 | 166,6 | 120,4 | 151,1 | 131,0 | 125,0 | 192,1 | 104,0 | 121,5 | 95,8 |
| Variación de pasivos financeiros | 199,4 | 210,9 | 223,0 | 377,6 | 347,7 | 516,0 | 498,2 | 1.006,7 | 1.417,6 | 1.182,6 |
| Total gastos financeiros | 240,5 | 377,5 | 343,4 | 528,6 | 478,7 | 641,0 | 690,3 | 1.110,7 | 1.539,1 | 1.278,3 |
| Total gastos | 4.435,0 | 7.150,4 | 8.213,6 | 9.965,3 | 11.480,4 | 10.876,6 | 9.389,1 | 9.521,8 | 9.675,8 | 9.507,1 |

* Orzamentos iniciais.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Gráfico 1

Gasto autonómico por comunidades autónomas (en % sobre o PIB rexional). Ano 2014



Estructura e dinámica dos ingresos

Os ingresos consolidados da Administración galega (excluídas as empresas públicas, consorcios, fundacións e sociedades mercantís) ascenderon no exercicio 2014 a 10.101,1 millóns de euros, dos que un 52,7% tiveron a súa orixe nos tributos propios ou cedidos, un 24,6% mediante transferencias, tanto correntes como de capital procedentes principalmente da Administración central, un 22% mediante o recurso ao endebedamento e o resto por ingresos patrimoniais e variación de activos. Estudando de forma desagregada as diferentes partidas de ingreso, así como a súa evolución recente, confirmase a tendencia iniciada nos últimos anos de incremento do peso dos ingresos tributarios, aínda que de novo no ano 2014 foi necesario recorrer de forma importante ao endebedamento para cubrir os gastos executados.

Ao afondar na análise dos ingresos da comunidade autónoma galega temos que ter en conta que pertence ás comunidades de réxime común e, polo tanto, o seu financiamento provén de dous grandes bloques:

- O financiamento incondicionado, constituído principalmente polas transferencias da Administración xeral do Estado no ámbito do sistema de financiamento en vigor, os ingresos por tributos e todos aqueloutros recursos non vinculados directamente a unha finalidade determinada. O financiamento incondicionado debe garantir ás comunidades de réxime común os ingresos necesarios para a prestación dos servizos asumidos, cubrindo adecuadamente o seu custo. As comunidades autónomas dispoñen deles con total autonomía.
- O financiamento condicionado, composto polas achegas procedentes principalmente da Administración central, da Administración europea, da Seguridade Social e doutras administracións, ou do sector privado da economía para finalidades específicas e predeterminadas.

O estudo diferenciado destes ingresos autonómicos debe poñerse en relación co marco establecido no vixente sistema de financiamento das comunidades autónomas que iniciou a súa andadura no ano 2009, tras a entrada en vigor da Lei 22/2009,

Cadro núm. 4

Evolución dos ingresos autonómicos en Galicia (en miles de euros)

| Conceptos | 2010 | 2012 | 2013 | 2014 | Variación 2014/2013 | | TVI (%) |
|----------------------------|-------------------|------------------|-------------------|-------------------|---------------------|-----------------|------------|
| | | | | | Absoluta | Repartición (%) | 2014/2013 |
| Tributos cedidos e propios | 3.508.380 | 4.920.192 | 5.094.665 | 5.327.643 | 232.977 | 265,4 | 4,6 |
| Transferencias | 5.968.795 | 3.038.252 | 2.924.807 | 2.487.376 | -437.431 | -498,4 | -15,0 |
| Endebedamento | 1.822.277 | 1.624.450 | 1.909.068 | 2.221.197 | 312.129 | 355,6 | 16,3 |
| Outros ingresos | 48.387 | 73.738 | 84.816 | 64.908 | -19.908 | -22,7 | -23,5 |
| Total | 11.347.839 | 9.656.632 | 10.013.356 | 10.101.124 | 87.767 | 100,0 | 0,9 |

de 18 de decembro, pola que se regula o sistema de financiamento das comunidades autónomas de réxime común. O actual sistema está integrado por catro grandes bloques de recursos que pasamos a describir brevemente: os recursos tributarios, o fondo de garantía de servizos públicos fundamentais, o fondo de suficiencia e os fondos de converxencia.

Recursos tributarios

A capacidade tributaria das comunidades autónomas vén dada polos seguintes recursos:

- a. A recadación dos tributos cedidos: imposto sobre transmisións patrimoniais e actos xurídicos documentados, imposto sobre sucesións e doazóns, imposto especial sobre determinados medios de transporte, imposto sobre as vendas retalistas de determinados hidrocarburos, os tributos sobre o xogo e as taxas afectas aos servizos transferidos.
- b. A tarifa autonómica do imposto sobre a renda das persoas físicas (IRPF) dos residentes na comunidade autónoma, cifrada no 50% do rendemento deste imposto.
- c. A cesión do 50% da recadación líquida acadada polo imposto sobre o valor engadido (IVE) correspondente a cada comunidade autónoma, calculado segundo o índice de consumo elaborado polo Instituto Nacional de Estatística (INE).
- d. A cesión do 58% da recadación líquida dos impostos especiais sobre a cervexa, produtos intermedios, alcohol e bebidas derivadas e sobre hidrocarburos e do imposto sobre os elaborados do tabaco.
- e. A cesión do 100% da recadación líquida do imposto especial sobre a electricidade.

Nestes tributos cedidos parcialmente, as comunidades autónomas contan con competencias normativas, principalmente no IRPF, no que poden tomar decisións sobre os mínimos persoais familiares, a escala autonómica do imposto e as deducións na cota. Tamén está reforzada a participación e colaboración entre as administracións tributarias, prevéndose incluso, cando os estatutos de autonomía así o permitan, competencias de revisión económico-administrativa dos actos emanados dos propios órganos de xestión sobre tributos cedidos totalmente, sen prexuízo da competencia estatal para manter a unidade de criterio.

Fondo de garantía

O fondo de garantía de servizos públicos fundamentais ten por obxecto asegurar que cada comunidade autónoma recibe os mesmos recursos por habitante axustado para financiar os servizos públicos fundamentais. Configúrase como un mecanismo de garantía e o seu montante vén dado polo 75% dos recursos tributarios cedidos ás comunidades autónomas, en termos normativos e debidamente homoxeneizados, xunto a unha achega adicional por parte do Estado calculada aplicando ao importe

establecido para o ano base (2007), o índice de evolución dos ingresos tributarios do Estado (ITE) entre ese ano e o correspondente. No fondo tamén se integran determinados recursos adicionais a achegar polo Estado segundo os acordos de aprobación do sistema de financiamento.

Determinada a contía global do fondo, realízase un reparto previo entre as comunidades autónomas en función dunha serie de variables que determinan a súa poboación axustada ou *unidade de necesidade*: poboación, superficie, dispersión, insularidade, poboación protexida equivalente distribuída en sete grupos de idade, poboación maior de 65 anos e poboación entre 0 e 16 anos. Feito o reparto, a transferencia que corresponde a cada comunidade autónoma por este fondo de garantía defínese como a diferenza positiva ou negativa entre o importe da participación da comunidade autónoma no total do fondo e o 75% dos seus recursos tributarios en termos normativos.

Fondo de suficiencia global

Configúrase como un mecanismo de peche do sistema de financiamento, co obxecto de garantir o financiamento de todas as competencias transferidas, cubrindo a diferenza entre as necesidades de financiamento de cada comunidade autónoma e a suma da súa capacidade tributaria e as achegas do fondo de garantía, tendo en conta a realidade do ano 2007, ano base do sistema. O obxectivo último é garantir que non poida haber territorios prexudicados respecto dos recursos obtidos baixo o modelo anterior, consonte o principio do statu quo. Determinada a diferenza para cada comunidade autónoma, a súa evolución lígase á dos correspondentes ITE.

Fondos de converxencia autonómica

Coa finalidade de avanzar na converxencia entre as comunidades autónomas e o desenvolvemento daquelas que teñen unha menor renda *per cápita*, o sistema contempla dous fondos de converxencia dotados con achegas estatais adicionais:

- a. O fondo de competitividade, que ten por obxecto o de reforzar a equidade e eficiencia no financiamento das necesidades dos cidadáns, reducindo as diferenzas de financiamento *per cápita* entre comunidades autónomas.
- b. O fondo de cooperación, que busca cumprir o obxectivo de facilitar a converxencia nos niveis de vida dos cidadáns con independencia do lugar de residencia, incrementando os recursos das comunidades autónomas de menor renda *per cápita* e que, ademais, rexistren unha dinámica poboacional especialmente negativa que poida comprometer o seu desenvolvemento futuro.

Polas súas características, Galicia soamente participa no fondo de cooperación.

Na actualidade xa están dispoñibles as liquidacións do sistema de financiamento autonómico para os exercicios 2009 a 2013, así como un avance da do 2014, polo que podemos valorar o seu resultado tendo en conta as magnitudes e a evolución dos seus principais compoñentes.

Recollemos no cadro 5 as achegas ás comunidades autónomas dos diferentes recursos do sistema para o exercicio 2013 xunto ao seu peso relativo, así como os resultados da súa liquidación. Para Galicia, o 71,7% dos recursos achegados polo sistema teñen unha orixe tributaria e o 28,3% restante son transferencias estatais. Soamente Canarias, Estremadura e A Ríoxa presentan menores porcentaxes de recursos tributarios e unha maior dependencia das transferencias dos fondos do sistema. En todo caso, de novo no ano 2013 se produce, en case todas as comunidades autónomas e en especial en Galicia, un avance do peso relativo dos ingresos tributarios respecto das transferencias derivadas dos fondos, por mor das subas nos diferentes impostos, principalmente IVE e IRPF, e o mantemento das transferencias estatais.

Para unha mellor valoración do resultado do actual modelo de financiamento desde a perspectiva de Galicia, cuantificamos no cadro 6 a participación porcentual das diferentes comunidades autónomas no total dos recursos do sistema, así como a súa evolución para o período 1999-2013. A pesares de que as previsións iniciais anticipaban que Galicia recuperaría a porcentaxe de recursos perdida co anterior modelo desde o ano 1999 ao 2008, no que pasou de recibir o 7,72% do total dos recursos ao 7,2%, a realidade é que nos primeiros anos de aplicación do novo modelo o peso relativo de Galicia diminuíu aínda máis, amosando un lixeiro incremento neste no ano 2013, no que os ingresos recibidos representan o 7,09% do total de recursos do sistema. De manter Galicia o seu peso relativo no total dos recursos do sistema que tiña no ano 1999, os ingresos no ano 2013 sería duns 577 millóns de euros máis.

Esta evolución da participación das diferentes comunidades autónomas no total dos recursos do sistema explícase polo mellor comportamento que ata o ano 2009 tiveron os recursos por tributos cedidos, que medraron durante o devandito período, descontado o efecto do incremento da porcentaxe cedida, moito máis que as transferencias estatais. Esta situación muda desde o ano 2010, cando os ingresos tributarios diminúen significativamente, comportándose mellor as transferencias do sistema. Deste xeito, as comunidades máis dependentes das transferencias, como é o caso de Galicia, Andalucía, Estremadura e Castela e León, entre outras, perderon peso relativo ata o ano 2009 fronte a Madrid, Cataluña e Valencia, que son as comunidades que máis incrementaron a súa participación nos devanditos recursos, recuperando parte desa perda, aínda que de forma moi limitada, nos exercicios seguintes.

Finalmente, xunto aos recursos definitivos achegados polo sistema de financiamento, resulta tamén importante o resultado anual das liquidacións do sistema e as compensacións a practicar. Nas derradeiras columnas do cadro 5 resumimos o importe total das liquidacións dos recursos do sistema con cifras xa definitivas para o ano 2013 e o avance das previsións para o 2014. O resultado global da liquidación do exercicio 2013 foi positivo en 1782 millóns de euros, dos que a Galicia lle corresponden 91,82 millóns, estimándose provisionalmente que no ano 2014 a liquidación do sistema para Galicia halle supoñer contar cuns recursos adicionais de 363 millóns de euros. Estas cifras deben poñerse en relación co feito de que nos anos 2008 e 2009 os resultados das liquidacións foron negativos na contía de 573 e 1600 millóns de euros respectivamente, cantidades que inicialmente estaba previsto descontar das entregas á conta, en

Cadro núm. 5

Recursos achegados polo sistema de financiamento ás comunidades autónomas. Ano 2013

| Comunidades autónomas | Recursos tributarios | % Tributos sobre total recursos | Fondo de garantía | Fondo de suficiencia global | Fondos de converxencia autonómica | % Fondos sobre total recursos | Total recursos do sistema | Total recursos sistema % sobre o total | Liquidación global sistema | Previsión liquidación 2013 |
|--|----------------------|---------------------------------|-------------------|-----------------------------|-----------------------------------|-------------------------------|---------------------------|--|----------------------------|----------------------------|
| Réxime común | | | | | | | | | | |
| Andalucía | 12.679,8 | 74,0 | 3.546,1 | 494,0 | 420,0 | 26,0 | 17139,9 | 18,1 | -265,3 | 959,0 |
| Aragón | 2.775,3 | 87,3 | 111,7 | 250,0 | 42,3 | 12,7 | 3.179,3 | 3,4 | -20,8 | 174,3 |
| Asturias | 2.149,2 | 82,6 | 184,1 | 169,9 | 100,2 | 17,4 | 2.603,5 | 2,8 | 49,5 | 147,9 |
| Baleares | 2.539,6 | 104,3 | -104,1 | -586,1 | 586,1 | -4,3 | 2.435,5 | 2,6 | 553,9 | 659,3 |
| Canarias | 1.581,0 | 38,9 | 2.195,3 | 80,5 | 202,3 | 61,1 | 4.059,1 | 4,3 | 9,1 | 164,1 |
| Cantabria | 1.231,6 | 72,6 | -13,2 | 424,1 | 54,5 | 27,4 | 1.696,9 | 1,8 | 0,4 | 34,4 |
| Castela e León | 4.723,5 | 77,4 | 756,5 | 395,8 | 230,4 | 22,6 | 6.106,3 | 6,5 | 28,5 | 318,3 |
| Castela-A Mancha | 3.366,0 | 72,4 | 985,2 | 87,9 | 207,4 | 27,6 | 4.646,4 | 4,9 | 49,2 | 212,5 |
| Cataluña | 16.397,9 | 96,6 | -839,3 | 734,6 | 684,4 | 3,4 | 16.977,6 | 17,9 | 269,3 | 1.407,4 |
| Extremadura | 1.578,3 | 56,6 | 703,5 | 391,1 | 115,6 | 43,4 | 2.788,5 | 2,9 | 25,9 | 172,2 |
| Galicia | 4.805,4 | 71,7 | 1.097,8 | 537,3 | 262,3 | 28,3 | 6.702,8 | 7,1 | 91,8 | 363,2 |
| Madrid | 16.084,5 | 122,9 | -2.654,1 | -584,4 | 239,5 | -22,9 | 13.085,6 | 13,8 | 238,1 | 769,4 |
| Murcia | 2.277,5 | 81,4 | 548,9 | -158,0 | 130,8 | 18,6 | 2.799,2 | 3,0 | 55,2 | 220,9 |
| A Rioxa | 607,4 | 69,8 | 51,0 | 184,4 | 27,1 | 30,2 | 869,9 | 0,9 | 0,2 | 49,7 |
| C. Valenciana | 8.432,1 | 89,3 | 1.111,0 | -1.186,2 | 1.080,7 | 10,7 | 9.437,6 | 10,0 | 684,4 | 1.245,2 |
| Total | 81.229,0 | 85,9 | 7.680,4 | 1.234,9 | 4.383,7 | 14,1 | 94.528,1 | 99,9 | 1.769,5 | 6.897,8 |
| Cidades con Estatuto de Autonomía | | | | | | | | | | |
| Ceuta | - | 0,0 | - | 30,2 | 8,5 | 100,0 | 38,7 | 0,0 | 6,8 | 11,1 |
| Melilla | - | 0,0 | - | 24,2 | 9,5 | 100,0 | 33,7 | 0,0 | 6,4 | 9,9 |
| Total | - | 0,0 | - | 54,4 | 18,0 | 100,0 | 72,4 | 0,1 | 13,2 | 21,0 |
| TOTAL | 81.229,0 | 85,9 | 7.680,4 | 1.289,3 | 4.401,8 | 14,1 | 94.600,5 | 100,0 | 1.782,7 | 6.918,8 |

Fonte: Secretaría Xeral de Coordinación Autonómica e Local e elaboración propia.

Cadro núm. 6

Recursos do sistema de financiamento autonómico. Participación porcentual e evolución

| Comunidades autónomas | % participación recursos sistema 1999 | % participación recursos sistema 2008 | % participación recursos sistema 2010 | % participación recursos sistema 2013 | % participación recursos sistema 2013 | Evolución recursos sistema 2013 1999=100 |
|--|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|--|
| Réxime común | | | | | | |
| Andalucía | 19,31 | 18,92 | 18,02 | 18,26 | 18,12 | 159,22 |
| Aragón | 3,46 | 3,43 | 3,34 | 3,39 | 3,36 | 164,96 |
| Asturias | 3,00 | 2,78 | 2,75 | 2,72 | 2,75 | 155,86 |
| Baleares | 2,02 | 2,10 | 2,50 | 2,56 | 2,57 | 216,08 |
| Canarias | 4,67 | 4,33 | 4,22 | 4,29 | 4,29 | 155,78 |
| Cantabria | 1,67 | 1,66 | 1,64 | 1,65 | 1,79 | 182,79 |
| Castela e León | 7,18 | 6,69 | 6,47 | 6,40 | 6,45 | 152,43 |
| Castela-A Mancha | 4,82 | 4,99 | 4,79 | 4,81 | 4,91 | 172,95 |
| Cataluña | 16,65 | 17,20 | 18,26 | 18,20 | 17,95 | 182,83 |
| Estremadura | 3,23 | 2,96 | 2,87 | 2,85 | 2,95 | 154,74 |
| Galicia | 7,72 | 7,20 | 7,04 | 7,01 | 7,09 | 155,66 |
| Madrid | 12,62 | 13,91 | 14,01 | 13,67 | 13,83 | 185,98 |
| Murcia | 2,78 | 3,00 | 2,95 | 2,96 | 2,96 | 180,63 |
| A Rioxa | 0,88 | 0,88 | 0,86 | 0,87 | 0,92 | 176,33 |
| C. Valenciana | 9,95 | 9,93 | 10,22 | 10,29 | 9,98 | 170,07 |
| Total | 99,97 | 99,97 | 99,93 | 99,93 | 99,92 | 169,59 |
| Cidades con Estatuto de Autonomía | | | | | | |
| Ceuta | 0,02 | 0,01 | 0,04 | 0,04 | 0,03 | 437,59 |
| Melilla | 0,01 | 0,01 | 0,03 | 0,03 | 0,04 | 428,65 |
| Total | 0,03 | 0,03 | 0,07 | 0,07 | 0,08 | 433,64 |
| TOTAL | 100,00 | 100,00 | 100,00 | 100,00 | 100,00 | 169,67 |

Fonte: Secretaría Xeral de Coordinación Autonómica e Local e elaboración propia.

dez anos desde os exercicios 2011 e 2012, pero no ano 2014, no marco das medidas para dotar de liquidez as comunidades autónomas, o prazo amplíase a 20 anos, 240 mensualidades a contar desde o 2012.

Ingresos incondicionados

Os ingresos de carácter incondicionado cos que contan as comunidades autónomas teñen a súa orixe principal nos conceptos achegados polo sistema de financiamento en vigor en cada un dos exercicios analizados e concrétnanse en tres grandes bloques: os de orixe tributaria –tanto tributos propios como cedidos–, a participación nos fondos do sistema de financiamento e os ingresos patrimoniais ou os obtidos mediante prezos

Cadro núm. 7

Ingresos autonómicos incondicionados da Administración xeral de Galicia (en miles de euros)

| Conceptos | 2000 | 2010 | 2012 | 2013 | 2014* | 2014 | Diferenza Liq./Orz. | TVI (%) 2014/2013 | 2015* |
|--|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------------|----------------------|------------------|
| IRPF (tarifa autonómica) | 297.214 | 1.203.388 | 1.763.252 | 1.759.109 | 1.717.220 | 1.680.633 | -36.587,3 | -4,5 | 1.766.702 |
| Imposto sobre o patrimonio | 39.925 | 1.121 | 43.482 | 90.141 | 47.154 | 67.831 | 20.677,4 | -24,7 | 58.660 |
| Imposto sobre sucesións e doazóns | 82.385 | 180.817 | 213.231 | 174.163 | 173.070 | 250.952 | 77.881,6 | 44,1 | 177.490 |
| Imposto sobre os depósitos entidades crédito | - | - | - | - | - | - | - | - | 17.000 |
| Impostos directos | 419.524 | 1.385.326 | 2.019.966 | 2.023.413 | 1.937.444 | 1.999.416 | 61.971,7 | -1,2 | 2.019.852 |
| Imposto sobre transmisións patrimoniais | 143.971 | 151.290 | 126.560 | 129.010 | 138.467 | 150.397 | 11.929,5 | 16,6 | 144.281 |
| Imposto sobre actos xurídicos documentados | 80.692 | 159.506 | 97.896 | 79.651 | 89.736 | 75.039 | -14.697,1 | -5,8 | 78.935 |
| Impostos autonómicos sobre o xogo | 13.661 | 3.289 | 5.437 | 4.917 | 3.000 | 2.646 | -354,5 | -46,2 | 3.000 |
| Imposto sobre a contaminación atmosférica | 4.724 | 2.132 | 3.557 | 2.922 | 3.145 | 2.908 | -236,6 | -0,5 | 3.219 |
| Imposto sobre o valor engadido | - | 790.207 | 1.572.427 | 1.748.186 | 1.834.208 | 1.844.343 | 10.135,0 | 5,5 | 1.835.468 |
| Impostos especiais | - | 646.531 | 760.695 | 820.555 | 970.643 | 991.676 | 21.033,0 | 20,9 | 955.475 |
| Imposto minorista hidrocarburos | - | 88.509 | 80.232 | 21.608 | 0 | 497 | 497,5 | -97,7 | 0 |
| Imposto dano ambiental auga encorada | - | 10.632 | 10.623 | 11.408 | 14.171 | 11.951 | -2.219,7 | 4,8 | 17.003 |
| Canon eólico | - | 22.645 | 22.836 | 22.932 | 22.916 | 23.179 | 263,4 | 1,1 | 22.945 |
| Impostos indirectos | 243.049 | 1.874.742 | 2.680.263 | 2.841.188 | 3.076.285 | 3.102.636 | 26.350,5 | 9,2 | 3.060.325 |
| Taxas sobre o xogo | 56.696 | 66.878 | 53.133 | 51.058 | 57.132 | 38.800 | -18.331,6 | -24,0 | 57.222 |
| Resto das taxas | 54.767 | 93.697 | 104.990 | 114.366 | 92.192 | 105.491 | 13.299,0 | -7,8 | 87.809 |
| Total dos tributos propios e cedidos | 774.036 | 3.420.644 | 4.858.352 | 5.030.024 | 5.163.053 | 5.246.343 | 83.289,5 | 4,3 | 5.225.209 |
| Participación no sistema de financiamento | 1.970.007 | 3.918.257 | 1.998.478 | 1.914.960 | 1.593.200 | 1.571.426 | -21.774,6 | -1,9 | 1.770.191 |
| Ingresos patrimoniais | 9.369 | 12.100 | 15.646 | 33.876 | 17.230 | 19.468 | 2.237,6 | -42,5 | 13.005 |
| Outros ingresos incondicionados | 1.569 | 4.000 | 536 | 1.114 | 75 | 2.095 | 2.020,2 | 88,1 | 150 |
| TOTAL | 2.754.980 | 7.385.338 | 6.873.011 | 6.979.974 | 6.773.559 | 6.839.332 | 65.772,9 | -2,0 | 7.008.555 |

* Orzamentos iniciais.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

públicos. Tamén son ingresos incondicionados os ingresos de carácter financeiro, principalmente o recurso ao endebedamento, que procederemos a analizar de forma separada pola súa importancia e implicacións.

No cadro 7 recóllense, diferenciando por conceptos, a contía e evolución dos ingresos incondicionados recoñecidos correspondentes á Administración xeral da comunidade autónoma galega para o período 2000-2014, así como as previsións para o ano 2015. O incremento destes ingresos durante o período analizado debe relacionarse co carácter global do sistema de financiamento introducido en 2002, no cal os recursos para financiar a sanidade deixan de ter carácter de condicionado —transferíanse directamente pola Administración central ao Sergas— e pasan a integrarse con carácter de incondicionados nos ingresos da Administración xeral da comunidade autónoma, obténdose mediante tributos ou a participación nos fondos do sistema de financiamento en vigor.

Os ingresos totais recoñecidos no exercicio 2014 con carácter incondicionado acadaron a cifra de 6839 millóns de euros, o 69,6% do total de ingresos da Administración xeral, cunha diminución do 2% respecto do exercicio anterior. Debemos destacar, en todo caso, que o volume destes ingresos diminuíu nuns 1648 millóns de euros desde os máximos acadados no exercicio 2008. Aínda que no seu conxunto son 140 millóns de euros menos que o ingresado no anterior, o groso desta redución débese á forte caída das transferencias derivadas dos fondos do sistema de financiamento, con 343 millóns de euros menos recoñecidos que no exercicio anterior, compensando parcialmente esta caída o incremento dos ingresos tributarios, especialmente os derivados do IVE, o imposto sobre sucesións e o imposto sobre o patrimonio.

Ingresos condicionados

Os recursos financeiros condicionados, cun carácter finalista e situados fóra do modelo de financiamento, teñen un peso importante nalgunhas comunidades autónomas, entre elas Galicia, e están constituídos principalmente polos fondos para o desenvolvemento rexional, cos que se pretende facer efectivo o principio de solidariedade e a corrección de desequilibrios económicos interterritoriais —fondo de compensación interterritorial (FCI) e fondos comunitarios—, e aqueloutros a través dos cales se realizan determinados obxectivos de política económica e social do Estado, mediante unha xestión e execución que é levada a cabo polas comunidades autónomas para o que reciben fondos a través de convenios de colaboración, subvencións e contratos-programa.

O total de ingresos condicionados liquidados pola Administración xeral no ano 2014 —incluíndo tamén os ingresos financeiros, aínda que os analizaremos de forma separada—, foi de 2987 millóns de euros, o que supón un 8,2% máis que no ano anterior, debido exclusivamente ao incremento do recurso ao endebedamento, que compensa as caídas no resto de ingresos. Un ano máis debe salientarse a importante diminución dos dereitos recoñecidos en concepto de FCI, que tan só acadaron 43 millóns de euros no ano 2014, fronte aos 160 millóns de media na década iniciada no 2000.

O fondo de compensación interterritorial constituía un dos principais instrumentos de política rexional articulado desde a Administración central. Tras a reforma realizada en paralelo ao sistema de financiamento introducido en 2002, son beneficiarias deste as comunidades autónomas consideradas rexións obxectivo 1 pola Unión Europea

Cadro núm. 8

Ingresos autonómicos condicionados da Administración xeral de Galicia (en miles de euros)

| Conceptos | 2000 | 2008 | 2010 | 2012 | 2013 | 2014 | TVI (%) 2014/2013 | 2015* |
|--|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|----------------------|------------------|
| Ingresos de solidariedade | 505.864 | 678.248 | 677.578 | 636.240 | 633.274 | 574.799 | -9,2 | 553.980 |
| ■ Fondos da Unión Europea | 346.752 | 491.157 | 502.133 | 546.022 | 559.913 | 531.554 | -5,1 | 495.086 |
| ■ Fondo de compensación interterritorial | 159.112 | 187.091 | 175.445 | 90.218 | 73.360 | 43.245 | -41,1 | 58.894 |
| Corporacións locais | 556.791 | 990.934 | 786.813 | - | - | - | - | - |
| Outros ingresos condicionados | 414.693 | 1.183.123 | 2.387.391 | 1.895.050 | 2.127.133 | 2.412.347 | 13,4 | 1.944.568 |
| Total ingresos | 1.477.347 | 2.852.306 | 3.851.783 | 2.531.291 | 2.760.406 | 2.987.146 | 8,2 | 2.498.548 |

* Orzamentos iniciais.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Cadro núm. 9

Execución do fondo de compensación interterritorial. Situación a 31 de decembro de 2014

| Comunidades autónomas | Fondo 2006 | | Fondo 2008 | | Fondo 2010 | | Fondo 2012 | | Fondo 2014 | |
|-----------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| | Dotación | Recoñecido | Dotación | Recoñecido | Dotación | Recoñecido | Dotación | Recoñecido | Dotación | Recoñecido |
| Andalucía | 449.328 | 449.328 | 481.618 | 481.618 | 436.918 | 436.918 | 236.870 | 236.870 | 159.350 | 159.350 |
| Asturias | 51.525 | 51.525 | 56.565 | 56.565 | 43.965 | 43.965 | 20.297 | 20.297 | 13.065 | 13.065 |
| Canarias | 62.431 | 62.431 | 90.564 | 90.564 | 102.556 | 102.556 | 78.610 | 78.610 | 44.689 | 44.689 |
| Cantabria | 9.627 | 9.627 | 10.631 | 10.631 | 7.989 | 7.989 | 5.264 | 5.264 | 3.904 | 3.904 |
| Castela A Mancha | 92.762 | 92.762 | 114.342 | 114.342 | 107.661 | 107.661 | 54.672 | 54.672 | 37.716 | 37.716 |
| Castela e León | 75.301 | 75.301 | 85.058 | 85.058 | 66.387 | 66.387 | 31.795 | 31.795 | 20.886 | 20.886 |
| Estremadura | 87.794 | 87.794 | 97.204 | 97.204 | 82.148 | 82.148 | 41.027 | 41.027 | 26.898 | 26.898 |
| Galicia | 183.536 | 183.515 | 203.299 | 200.899 | 169.607 | 169.133 | 76.992 | 73.592 | 44.550 | 37.709 |
| Murcia | 47.254 | 47.254 | 61.136 | 61.136 | 59.521 | 59.521 | 33.189 | 33.189 | 20.886 | 20.886 |
| C. Valenciana | 82.404 | 82.404 | 116.884 | 116.884 | 130.071 | 130.071 | 82.584 | 82.584 | 53.967 | 53.867 |
| Ceuta | 8.964 | 8.964 | 10.341 | 10.341 | 9.474 | 9.474 | 5.140 | 5.140 | 3.310 | 3.310 |
| Melilla | 8.964 | 8.761 | 10.341 | 10.245 | 9.474 | 8.684 | 5.140 | 5.108 | 3.310 | 1.385 |
| Total nacional | 1.159.891 | 1.159.666 | 1.337.982 | 1.335.486 | 1.225.770 | 1.224.507 | 671.580 | 668.148 | 432.530 | 423.664 |

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións Públicas.

—aquelas que teñen unha renda por habitante inferior ao 75% da media comunitaria, sendo obxectivo de converxencia— así como as cidades autónomas. Os criterios de repartición do FCI toman en conta cinco variables coas seguintes ponderacións: poboación relativa (87,5%), superficie (3%), paro (1%), saldo migratorio (1,6%) e dispersión da poboación (6,9%). O resultado da aplicación destas ponderacións corríxese en función da inversa da renda por habitante de cada territorio, de forma que as comunidades cuxa renda *per cápita* sexa superior á media do grupo perden recursos a prol daquelas de renda por habitante inferior.

No cadro 9 recóllense as dotacións deste fondo por comunidades autónomas para os anos 2006 a 2014, así como o volume de dereitos recoñecidos a 31 de decembro do ano 2014 en relación con cada unha das anualidades. Á marxe de que a execución dos fondos nalgunhas comunidades se realiza con certo retraso, é salientable a forte diminución que por mor das medidas de consolidación orzamentaria experimentaron os recursos totais a repartir, representando no ano 2014 tan só o 32% da dotación do exercicio 2008, perdendo con iso practicamente o seu potencial como instrumento de reequilibrio territorial. Asemade, tamén debemos destacar que a Comunidade Autónoma de Galicia pasou de recibir o 15% do total dos fondos repartidos nos anos 2006 a 2008 ao 10% dos fondos nos últimos anos, debido á perda de posición relativa das variables que se teñen en conta para o seu reparto.

Para ampliar a análise dos ingresos condicionados recollemos de forma desagregada no cadro 10 a contía e evolución dos ingresos procedentes da Unión Europea, que ascenderon no ano 2014 a 531 millóns de euros, 28 millóns de euros menos que no ano anterior. Destaca a diminución do IFOP e do FEOGA, manténdose o resto de fondos nas contías do exercicio anterior, debendo ter en conta que parte destas diferenzas entre exercicios teñen a súa orixe en que o seu recoñecemento se fai en función

Cadro núm. 10

Ingresos liquidados de solidariedade. Fondos europeos en Galicia (en miles de euros)

| Tipo de fondo | 2002 | 2010 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015* |
|--------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|
| FSE | 59.659,6 | 11.412,9 | 62.096,6 | 59.591,9 | 61.960,6 | 53.143,1 |
| FEDER | 180.445,0 | 118.944,5 | 142.972,5 | 162.664,7 | 164.142,3 | 175.707,0 |
| IFOP/FEP | 57.549,0 | 50.264,2 | 71.623,4 | 55.002,2 | 34.156,5 | 23.259,7 |
| Fondo de cohesión | 35.902,5 | 9.464,9 | 771,2 | - | - | - |
| FEOGA/FEADER/FEAGA | 200.710,5 | 309.442,5 | 264.673,4 | 276.612,2 | 264.805,9 | 223.749,4 |
| INTERREG | - | 2.456,6 | 3.176,0 | 4.008,5 | 3.266,7 | 793,0 |
| Iniciativa pesca | 868,2 | - | - | - | - | - |
| Outros | 1.611,8 | 147,3 | 709,2 | 2.033,9 | 3.222,5 | 18.433,3 |
| Total | 536.746,6 | 502.132,9 | 546.022,4 | 559.913,4 | 531.554,5 | 495.085,6 |

* Orzamentos iniciais.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

da súa execución real. De novo, ao igual que viña acontecendo nos últimos anos, as previsións de diminución recollidas nos orzamentos, cousa que tamén acontece para o 2015, non se veñen materializando finalmente nos dereitos recoñecidos que manteñen e a súa contía.

Ingresos financeiros

Os ingresos financeiros do orzamento consolidado ascenderon no exercicio 2014 á cantidade de 2221 millóns de euros, o que representa o 22% do total, correspondéndose case na súa totalidade co recurso tradicional á débeda que realiza a Administración xeral, que de novo volve incrementarse case un 15% respecto do ano anterior. En

Cadro núm. 11

Endebemento das comunidades autónomas

| Comunidades autónomas | Pasivos financeiros 2006* | Pasivos financeiros 2010* | Pasivos financeiros 2012* | Pasivos financeiros 2014* | Pasivos financeiros 2015* | Índice 2015 (2006=100) | Euros/Habitante 2015 | % PIB 2010 | % PIB 2015 |
|-----------------------|---------------------------|---------------------------|---------------------------|---------------------------|---------------------------|------------------------|----------------------|-------------|-------------|
| Réxime común | | | | | | | | | |
| Andalucía | 7.314 | 12.562 | 21.064 | 29.101 | 31.365 | 428,8 | 3.734,4 | 8,6 | 21,6 |
| Aragón | 1.163 | 2.901 | 4.607 | 6.010 | 6.930 | 595,9 | 5.258,6 | 8,4 | 20,5 |
| Asturias | 729 | 1.701 | 2.675 | 3.479 | 3.876 | 531,7 | 3.687,1 | 7,4 | 18,0 |
| Baleares | 1.635 | 4.458 | 6.130 | 7.777 | 8.306 | 508,0 | 7.520,3 | 17,0 | 30,2 |
| Canarias | 1.563 | 3.298 | 4.687 | 6.034 | 6.649 | 425,4 | 3.165,7 | 8,0 | 15,7 |
| Cantabria | 398 | 992 | 2.032 | 2.428 | 2.678 | 672,9 | 4.576,4 | 7,7 | 22,0 |
| Castela e León | 1.798 | 4.630 | 7.933 | 9.359 | 10.557 | 587,2 | 4.270,5 | 8,3 | 19,5 |
| Castela-A Mancha | 1.543 | 6.110 | 10.190 | 12.858 | 13.426 | 870,1 | 6.520,0 | 15,6 | 35,6 |
| Cataluña | 14.043 | 35.616 | 52.355 | 64.466 | 72.274 | 514,7 | 9.626,1 | 17,5 | 35,3 |
| Extremadura | 784 | 1.747 | 2.436 | 3.092 | 3.576 | 456,1 | 3.271,7 | 9,7 | 20,3 |
| Galicia | 3.535 | 6.189 | 8.324 | 9.961 | 10.375 | 293,5 | 3.797,1 | 10,9 | 18,6 |
| Madrid | 10.073 | 13.503 | 20.130 | 24.632 | 27.646 | 274,5 | 4.294,9 | 6,8 | 13,6 |
| Murcia | 686 | 2.107 | 4.628 | 6.838 | 7.601 | 1.108,0 | 5.180,3 | 7,5 | 27,4 |
| A Rioxa | 184 | 726 | 1.045 | 1.296 | 1.436 | 780,4 | 4.529,2 | 9,1 | 18,0 |
| C. Valenciana | 10.936 | 20.119 | 30.065 | 37.376 | 41.953 | 383,6 | 8.423,1 | 19,7 | 41,3 |
| Total | 56.384 | 116.659 | 178.301 | 224.707 | 248.648 | 441,0 | 5.699,7 | - | - |
| Réxime foral | | | | | | | | | |
| Navarra | 647 | 1.691 | 2.847 | 3.197 | 3.322 | 513,4 | 5.186,8 | 9,3 | 18,2 |
| País Vasco | 929 | 5.070 | 7.259 | 8.915 | 9.486 | 1.021,1 | 4.333,0 | 7,7 | 14,4 |
| Total | 1.576 | 6.761 | 10.106 | 12.112 | 12.808 | 812,7 | 4.526,2 | - | - |
| TOTAL | 57.960 | 123.420 | 188.407 | 236.819 | 261.456 | 451,1 | 5.607,7 | 11,4 | 24,2 |

Nota: Incluídos os organismos autónomos administrativos e similares, entes, empresas públicas e sanidade segundo sectorización da Base 2000 da CNE.

* Millóns de euros a 31 de decembro.
Fonte: Banco de España.

relación coa débeda viva acumulada, no ano 2014 amortizáronse 1460 millóns de euros que, fronte ao novo endebedamento subscrito, dan lugar a un incremento neto de 760 millóns de euros.

O endebedamento acumulado da Comunidade Autónoma de Galicia a día 31 de decembro de 2015 ascendía á contía de 10.375 millóns de euros, un 4,1% máis que ao remate do exercicio anterior, representando o 18,6% do PIB galego. No cadro 11 recóllese a evolución do endebedamento autonómico, tanto en termos absolutos como en porcentaxe do PIB e en euros por habitante, situándose Galicia moi por debaixo da media estatal. Destaca o forte incremento que nos últimos anos teñen experimentado no seu endebedamento as comunidades de Murcia, Castela-A Mancha e A Ríoxa, aínda que as de maior *ratio* de débeda en relación ao PIB son a Comunidade Valenciana, Cataluña e Castela-A Mancha.

En relación cos ingresos financeiros, desde o ano 2012 o Goberno central vén articulando medidas de apoio financeiro ás comunidades autónomas, principalmente mediante o coñecido fondo de liquidez autonómica (FLA), que ampliou durante o ano 2014 contemplando que as comunidades que cumpran os obxectivos de estabilidade orzamentaria, débeda pública e período medio de pago a provedores poidan financiarse mediante o mecanismo de facilidade financeira polo que o Estado lles presta recursos ao tipo de xuro do 0% durante tres anos. Galicia está acollida a este mecanismo de financiamento desde o ano 2015, podendo así diminuír a súa carga financeira ao reducir o custo do financiamento da débeda.

Estrutura e dinámica dos gastos

Os gastos consolidados da Administración autonómica galega xunto aos dos organismos autónomos e axencias públicas dela dependentes acadaron a cifra de 10.124,6 millóns de euros no ano 2014 (cadro 2), o que supón un incremento do 3,5% respecto do ano anterior. Aínda que se afianza no ano 2014 a recuperación do gasto autonómico, se facemos unha comparación co gasto executado nos exercicios 2008 e 2009, onde se acadou o teito do gasto autonómico, e eliminamos dos devanditos orzamentos as transferencias ás corporacións locais —agora non incluídas—, e as amortizacións de pasivos financeiros —como gasto non empregado na prestación directa de servizos ou investimentos—, os recursos xestionados pola Administración autonómica diminuíron uns 1400 millóns de euros. Do conxunto de obrigas, un 72,8% teñen carácter de gasto corrente, un 11% son gastos de capital e o 16,1% restante son gastos financeiros.

Recollemos no cadro 12 a distribución do gasto da Administración xeral segundo a súa clasificación orgánica para os exercicios 2011 a 2014. Destacan dentro do gasto autonómico as consellerías de Sanidade e de Educación e Ordenación Universitaria, que xestionan o 33,3% e o 21,9% respectivamente do total de gasto, seguidas en importancia, aínda que con moito menor volume de gasto, pola Débeda Pública (18,2%), Tráballo e Benestar (7,5%), Medio Rural e Mar (6,3%) e Medio Ambiente, Territorio e

Cadro núm. 12

Estrutura do gasto. Distribución orgánica da Administración xeral de Galicia (en miles de euros)

| Seccións | 2011 | | 2012 | | 2013 | | 2014 | | TVI (%) 2014/2013 |
|--|------------------|--------------|------------------|--------------|------------------|--------------|------------------|--------------|----------------------|
| | Total | % | Total | % | Total | % | Total | % | |
| 01 Parlamento | 16.579 | 0,2 | 16.655 | 0,2 | 18.464 | 0,2 | 17.924 | 0,2 | -2,9 |
| 02 Consello de Contas | 5.814 | 0,1 | 5.823 | 0,1 | 5.295 | 0,1 | 5.233 | 0,1 | -1,2 |
| 03 Consello da Cultura Galega | 2.295 | 0,0 | 2.229 | 0,0 | 2.278 | 0,0 | 2.246 | 0,0 | -1,4 |
| 04 Presidencia da Xunta | 197.077 | 2,1 | 267.924 | 2,9 | 265.867 | 2,8 | 239.748 | 2,5 | -9,8 |
| 05 Consellería de Presidencia, Administracións Públicas e Xustiza | 220.203 | 2,4 | 220.943 | 2,4 | 219.063 | 2,3 | 231.217 | 2,4 | 5,5 |
| 06 Consellería de Facenda | 62.855 | 0,7 | 113.571 | 1,2 | 57.785 | 0,6 | 80.454 | 0,8 | 39,2 |
| 07 Consellería do Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas | 446.412 | 4,8 | 442.410 | 4,7 | 416.895 | 4,4 | 379.525 | 3,9 | -9,0 |
| 08 Consellería de Economía e Industria | 111.002 | 1,2 | 141.628 | 1,5 | 140.167 | 1,5 | 130.517 | 1,3 | -6,9 |
| 09 Consellería de Cultura Educación e Ordenación Universitaria | 2.225.393 | 24,0 | 2.163.461 | 23,0 | 2.143.423 | 22,5 | 2.122.557 | 21,9 | -1,0 |
| 10 Consellería de Sanidade | 3.391.031 | 36,6 | 3.574.661 | 38,1 | 3.440.958 | 36,1 | 3.223.483 | 33,3 | -6,3 |
| 11 Consellería de Cultura e Turismo | 112.778 | 1,2 | - | - | - | - | - | - | - |
| 12 Consellería de Traballo e Benestar | 900.350 | 9,7 | 799.600 | 8,5 | 719.085 | 7,6 | 722.306 | 7,5 | 0,4 |
| 13 Consellería de Medio Rural e Mar | 674.804 | 7,3 | 706.224 | 7,5 | 639.176 | 6,7 | 613.060 | 6,3 | -4,1 |
| 14 Consellería do Mar | 113.619 | 1,2 | - | - | - | - | - | - | - |
| 20 Consello Consultivo de Galicia | 1.947 | 0,0 | 1.824 | 0,0 | 1.788 | 0,0 | 1.620 | 0,0 | -9,4 |
| 21 Transferencias a corporacións locais | 114.324 | 1,2 | 116.589 | 1,2 | 114.068 | 1,2 | 112.973 | 1,2 | -1,0 |
| 22 Débeda pública | 633.363 | 6,8 | 753.242 | 8,0 | 1.303.885 | 13,7 | 1.765.075 | 18,2 | 35,4 |
| 23 Gastos de diversas consellerías | 34.149 | 0,4 | 62.287 | 0,7 | 33.600 | 0,4 | 27.825 | 0,3 | -17,2 |
| Total | 9.263.995 | 100,0 | 9.389.071 | 100,0 | 9.521.797 | 100,0 | 9.675.764 | 100,0 | 1,6 |

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Cadro núm. 13

Estrutura e crecemento do gasto en Galicia (en miles de euros)

| Conceptos | 2010 | 2012 | 2013 | 2014 | Variación 2014/2013 | | |
|----------------------------------|-------------------|------------------|------------------|-------------------|---------------------|------------|-----------------|
| | | | | | Absoluta | % | Repartición (%) |
| Consumo público | 5.180.480 | 5.033.425 | 4.986.064 | 5.016.672 | 30.608 | 0,6 | 8,8 |
| Transferencias correntes | 3.345.486 | 2.178.667 | 2.059.378 | 1.992.533 | -66.845 | -3,2 | -19,2 |
| Gastos de capital | 1.830.934 | 1.419.953 | 1.274.871 | 1.121.982 | -152.889 | -12,0 | -44,0 |
| Carga financeira | 642.026 | 765.142 | 1.327.319 | 1.825.262 | 497.942 | 37,5 | 143,3 |
| Variación de activos financeiros | 131.684 | 196.126 | 129.625 | 168.202 | 38.577 | 29,8 | 11,1 |
| Total | 11.130.610 | 9.593.313 | 9.777.258 | 10.124.651 | 347.393 | 3,6 | 100,0 |

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Infraestruturas (3,9%). Na análise da distribución orgánica do gasto da Administración xeral debe terse en conta a desaparición das consellerías de Mar e Cultura e Turismo, cuxas funcións se integraron en Medio Rural e Mar, Educación e Presidencia da Xunta. No tocante á evolución do gasto segundo a súa clasificación orgánica, é de salientar o importante incremento do gasto en débeda pública, que se ve parcialmente compensado coa diminución do gasto na totalidade das consellerías, de forma especial en termos porcentuais na de Traballo e Benestar e Medio Rural e Mar e, en termos absolutos, un ano máis, na de Sanidade.

Se agregamos por grandes conceptos o gasto autonómico para os exercicios 2010 a 2014 (como se recolle no cadro 13), temos que o consumo público representa o 49,5% do total do gasto consolidado de 2014, as transferencias correntes o 19,6%, os gastos de capital o 11% e a amortización de débeda un 18%. Polo que respecta a comparativa do ano 2014 cos anteriores, de novo destaca unha vez máis a diminución dos gastos de capital —un 12% menos que no exercicio anterior—, das transferencias correntes —un 3,2% menos—, e a forte suba da carga financeira, cun 37,5% máis de importe que no ano 2013.

Consumo público

O consumo público cuantifícase habitualmente considerando soamente os gastos de persoal e a compra de bens e servizos, capítulos de gastos facilmente identificables, o que supón deixar sen imputar a este o consumo de capital fixo ou os posibles ingresos asociados á adquisición de bens e servizos correntes, de máis difícil identificación. No exercicio 2014 representou case a metade total do gasto consolidado, experimentando nos últimos exercicios unha pequena diminución, froito da caída dos gastos de persoal por mor das políticas salariais e de redución de efectivos. Nas funcións de sanidade e educación é onde se concentra a meirande parte dos gastos en consumo público, representando case o 80% dos gastos de persoal e dos gastos en compra de bens e servizos do total do orzamento consolidado da comunidade autónoma.

Transferencias correntes e de capital

Os gastos recoñecidos en concepto de transferencias pola comunidade autónoma, reflicten os recursos que non son directamente administrados por ela ao achegarse estes a outras administracións ou ao sector privado da economía. Unha vez consolidados os importes transferidos entre a Administración xeral e os organismos autónomos e axencias dependentes dela, de contía significativa ao actuar aquela como entidade financiadora destes, as transferencias correntes e de capital ascenderon no ano 2014 a 2.588,9 millóns de euros, o que representa o 30,5% do gasto non financeiro consolidado.

No cadro 14 recolleemos as transferencias recoñecidas pola Administración xeral da comunidade autónoma, segundo as entidades receptoras, que acadaron a contía de 5.332,5 millóns de euros, o que supuxo o 55,1% do total do seu gasto, cunha

diminución do 4,3% respecto do exercicio anterior. Deixando á marxe as transferencias destinadas aos organismos autónomos e axencias públicas dependentes —a maior parte son recursos transferidos pola Administración xeral ao Sergas—, os máis beneficiados das transferencias da Administración xeral son as familias e institucións non lucrativas, con 478 millóns de euros, seguido das sociedades e entes públicos dependentes da comunidade autónoma, que recibiron 458 millóns de euros, as corporacións locais, con 264 millóns de euros, e as empresas privadas, con 188 millóns de euros.

Cadro núm. 14

Gastos en transferencias correntes e de capital. Administración xeral de Galicia (en miles de euros)

| Entidades receptoras | 2013 | | | 2014 | | |
|---|------------------|------------------|------------------|------------------|----------------|------------------|
| | Correntes | De capital | Total | Correntes | De capital | Total |
| Administración do Estado | 3.294 | 3.123 | 6.418 | 2.430 | 3.061 | 5.490 |
| Organismos autónomos e axencias | 3.463.161 | 711.816 | 4.174.976 | 3.248.362 | 686.373 | 3.934.735 |
| Sociedades públicas e outros entes | 364.898 | 108.772 | 473.670 | 367.107 | 90.927 | 458.033 |
| Corporacións locais | 210.385 | 41.773 | 252.158 | 217.364 | 46.864 | 264.228 |
| Empresas privadas* | 69.165 | 112.224 | 181.389 | 73.691 | 114.706 | 188.397 |
| Familias e institucións non lucrativas | 442.605 | 38.673 | 481.278 | 443.985 | 34.409 | 478.394 |
| Exterior | 2.794 | 921 | 3.716 | 2.550 | 686 | 3.237 |
| Total | 4.556.302 | 1.017.302 | 5.573.604 | 4.355.488 | 977.026 | 5.332.514 |
| % sobre o total do gasto Administración xeral | - | - | 57,6 | - | - | 55,1 |

* Inclúe os centros educativos concertados.
Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Investimentos

No relativo aos investimentos, unha adecuada avaliación do esforzo investidor realizado polo sector público autonómico require ter en conta o volume de obrigas recoñecidas tanto no capítulo de investimentos reais como no das transferencias de capital. Os investimentos reais ascenderon no exercicio 2014 a 525 millóns de euros, o que supón un 6,1% do total de gastos non financeiros, destacando a forte redución dos investimentos da Administración xeral, que no ano 2014 tan só executou 179 millóns de euros, menos da quinta parte do que viña investindo ata o ano 2010, constatándose un trasladado do esforzo investidor ás axencias autonómicas. A cifra de investimentos directos representa o 0,98% do PIB galego, porcentaxe que se incrementa ao 2,1% se engadimos os 596 millóns de euros de transferencias de capital. Son estes os gastos que máis se teñen resentindo por mor da situación económica das administracións públicas en xeral e do sector público autonómico galego en particular, situándose nos anos 2013 e 2014 nunha contía similar, en termos correntes, á que se investía nos anos finais da década dos noventa.

Carga financeira

A carga financeira vén dada polos gastos en xuros e amortizacións derivados do endebedamento da Administración. Para a súa axeitada valoración debe terse en conta que parte da amortización da débeda está relacionada cos procesos de refinanciamento, polo que temos que poñela en correspondencia cos ingresos recoñecidos por endebedamento durante o exercicio. No cadro 15 recóllese a evolución da carga financeira da Administración autonómica galega para o período 1995-2015, constando de novo no exercicio 2014 que volven incrementarse os gastos financeiros, principalmente polo importante incremento na amortización de débeda, observándose unha caída do gasto en intereses que, aínda acadando os 349,5 millóns de euros, reduciuse en 130 millóns respecto do ano anterior. Debemos ter en conta que, se ben Galicia non é das comunidades autónomas máis endebedadas, nos anos 2009 a 2015 a débeda neta incrementouse nuns 5516 millóns de euros.

Conta financeira

Para afondar na análise da operativa económico-financieira do sector público autonómico galego resulta de interese poñer en relación as principais magnitudes de ingresos e gastos, cuantificando os diferentes conceptos que integran a conta financeira e o cálculo dos saldos orzamentarios. Nos cadros 16 a 18 recollemos as cifras relativas á conta financeira dos exercicios 2010 a 2014, a evolución do aforro e déficit orzamentario para o período 2000-2014 e os estados de liquidación do orzamento consolidado do exercicio 2014.

Na conta financeira derivada da liquidación do orzamento consolidado (cadro 16), destaca o feito de que o aforro bruto, ou aforro por operacións correntes –diferenza positiva entre os ingresos e os gastos correntes–, volva presentar unha magnitude negativa de 84 millóns de euros no ano 2014, en liña co acontecido nos anos 2011 e 2012, despois de que no ano 2013 recuperase un saldo positivo de 77 millóns de euros. Este aforro negativo implica, cuns ingresos de capital inferiores aos do ano anterior en 90 millóns de euros, unha dispoñibilidade de recursos non financeiros para afrontar os gastos de capital de tan só 480,3 millóns de euros, 251 millóns menos que no exercicio anterior. Aínda que os gastos de capital tamén se reduciron nuns 152 millóns de euros, as necesidades financeiras incrementáronse en 98 millóns de euros.

Cadro núm. 15

Carga financeira da Administración autonómica galega (en miles de euros)

| | Xuros | Amortizacións | Carga financeira |
|-------|---------|---------------|------------------|
| 1995 | 203.202 | 119.073 | 322.275 |
| 1996 | 229.956 | 117.708 | 347.664 |
| 1997 | 197.731 | 122.637 | 320.368 |
| 1998 | 185.987 | 130.708 | 316.696 |
| 1999 | 178.230 | 137.433 | 315.662 |
| 2000 | 175.227 | 199.446 | 374.673 |
| 2001 | 177.506 | 215.524 | 393.029 |
| 2002 | 155.407 | 210.948 | 366.355 |
| 2003 | 144.762 | 413.648 | 558.410 |
| 2004 | 124.747 | 222.985 | 347.732 |
| 2005 | 119.417 | 390.021 | 509.439 |
| 2006 | 149.957 | 457.103 | 607.060 |
| 2007 | 142.251 | 457.103 | 599.354 |
| 2008 | 134.510 | 347.730 | 482.240 |
| 2009 | 110.081 | 245.931 | 356.012 |
| 2010 | 121.617 | 515.981 | 637.598 |
| 2011 | 214.055 | 419.660 | 633.715 |
| 2012 | 255.727 | 498.181 | 753.908 |
| 2013 | 298.629 | 1.006.713 | 1.305.341 |
| 2014 | 349.567 | 1.417.582 | 1.767.149 |
| 2015* | 350.421 | 1.722.771 | 2.073.192 |

* Orzamentos iniciais.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Ademais, esta necesidade financeira aumenta co saldo da variación de activos financeiros por importe de 142 millóns de euros, dando lugar a un resultado orzamentario do exercicio negativo de 784 millóns de euros, o cal, posto en relación cun endebedamento neto de 760,5 millóns de euros, transfórmase nun saldo final do orzamento liquidado do exercicio 2014 negativo de 23,5 millóns de euros.

Pechamos a análise da situación financeira do sector público galego recollendo no cadro 19 a evolución do déficit das comunidades autónomas para os anos 2010

Cadro núm. 16

Conta financeira. Orzamento liquidado consolidado de Galicia

| | Miles de euros | | | | Variación 2014/2013 | |
|---|------------------|------------------|----------------|----------------|---------------------|----------------|
| | 2010 | 2012 | 2013 | 2014 | Absoluta | % |
| Aforro bruto¹ | 30.962 | -123.576 | 77.029 | -84.493 | -161.523 | -209,69 |
| Recursos dispoñibles non financeiros ² | 870.215 | 529.892 | 731.343 | 480.343 | -251.001 | -34,32 |
| Gastos de capital ³ | 1.830.934 | 1.419.953 | 1.274.871 | 1.121.982 | -152.889 | -11,99 |
| Capacidade (-) / Necesidade (+) de financiamento⁴ | 960.719 | 890.061 | 543.528 | 641.639 | 98.112 | 18,05 |
| Variación de activos financeiros ⁵ | 124.390 | 163.253 | 103.909 | 142.366 | 38.457 | 37,01 |
| Amortizacións ⁶ | 519.939 | 507.817 | 1.025.534 | 1.460.719 | 435.186 | 42,44 |
| Endebemento bruto ⁷ | 1.822.277 | 1.624.450 | 1.909.068 | 2.221.197 | 312.129 | 16,35 |
| Endebemento neto⁸ | 1.302.338 | 1.116.633 | 883.534 | 760.477 | -123.057 | -13,93 |

Obtención da capacidade (-) / necesidade (+) de financiamento:

¹ Ingresos correntes menos gastos correntes. Capítulos 1 a 5 do orzamento de ingresos e gastos.

² Ingresos de capital máis aforro bruto. Capítulos 6 e 7 de ingresos máis (1).

³ Comprende os capítulos 6 e 7 do orzamento de gastos, é dicir, investimentos reais e transferencias de capital.

⁴ Gastos de capital menos recursos dispoñibles. Capítulos 6 e 7 de gastos menos (2). É o déficit non financeiro.

⁵ Diferenza neta entre os gastos e ingresos de activos financeiros. Capítulo 8 de gastos e ingresos.

⁶ Comprende o capítulo 9 de gastos. Pago anual de anualidades por capital debido.

⁷ Ingresos obtidos por endebedamento.

⁸ Correspóndese co endebedamento bruto menos as amortizacións.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Cadro núm. 17

Aforro e déficit orzamentario. Orzamento liquidado consolidado de Galicia (en miles de euros)

| Concepto | 2000 | 2002 | 2004 | 2006 | 2008 | 2010 | 2012 | 2013 | 2014 |
|-----------------------------|----------|----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|----------|------------|
| Aforro bruto | 658.326 | 784.374 | 1.300.633 | 1.543.125 | 1.607.868 | 30.962 | -123.576 | 77.029 | -84.493 |
| Aforro neto | 458.880 | 573.426 | 1.077.648 | 1.165.567 | 1.260.138 | -488.977 | -631.394 | -948.504 | -1.545.213 |
| Necesidade de financiamento | 2.427 | -87.797 | -185.031 | -86.799 | 202.140 | 960.719 | 890.061 | 543.528 | 641.639 |
| Déficit primario | -172.799 | -243.204 | -311.086 | -223.891 | 67.228 | 838.631 | 632.736 | 241.742 | 277.097 |
| Necesidade de endebedamento | 19.439 | 47.097 | -87.288 | 79.548 | 319.515 | 1.085.109 | 1.053.314 | 647.436 | 784.005 |
| Débeda neta | 60.101 | 65.000 | 69.133 | 10.442 | 240.208 | 1.302.338 | 1.116.633 | 883.534 | 760.477 |

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Cadro núm. 18

Estado de liquidación do orzamento. Orzamento liquidado consolidado de Galicia (en miles de euros)
Ano 2014

| Concepto | Dereitos recoñecidos netos | Obrigas recoñecidas netas | Importes |
|--|----------------------------|---------------------------|-----------------|
| (+) Operacións correntes | 7.289.254 | 7.373.748 | -84.493 |
| (+) Operacións de capital | 564.836 | 1.121.982 | -557.146 |
| 1. (+) Operacións non financeiras | 7.854.090 | 8.495.730 | -641.639 |
| 2. (+) Operacións con activos financeiros | 25.836 | 168.202 | -142.366 |
| I. Resultado presupostario do exercicio (1+2) | 7.879.927 | 8.663.932 | -784.005 |
| II. Variación neta de pasivos financeiros | 2.221.197 | 1.460.719 | 760.477 |
| III. Saldo presupostario do exercicio (I+II) | - | - | -23.528 |

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Cadro núm. 19

Capacidade/necesidade de financiamento das comunidades autónomas
(en % do PIB rexional). Inclúe saldo da liquidación do sistema de financiación

| Comunidades autónomas | 2010 | 2012 | 2013 | 2014 | Obxectivo 2015 |
|-----------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|----------------|
| Réxime común | | | | | |
| Andalucía | -4,16 | -2,10 | -1,57 | -1,35 | -1,13 |
| Aragón | -3,40 | -1,67 | -2,21 | -1,80 | -2,13 |
| Asturias | -3,52 | -1,02 | -1,04 | -1,29 | -1,53 |
| Baleares | -5,00 | -2,00 | -1,22 | -1,75 | -1,52 |
| Canarias | -4,09 | -1,13 | -1,06 | -0,93 | -0,54 |
| Cantabria | -4,87 | -1,91 | -1,31 | -1,67 | -1,38 |
| Castela e León | -3,39 | -1,49 | -1,21 | -1,14 | -1,33 |
| Castela-A Mancha | -6,97 | -1,31 | -2,05 | -1,83 | -1,67 |
| Cataluña | -4,82 | -2,26 | -2,13 | -2,74 | -2,70 |
| Estremadura | -3,87 | -1,05 | -0,98 | -2,51 | -2,64 |
| Galicia | -3,32 | -1,35 | -1,14 | -1,00 | -0,57 |
| Madrid | -1,02 | -1,01 | -0,94 | -1,37 | -1,36 |
| Murcia | -5,52 | -3,26 | -3,19 | -2,87 | -2,52 |
| A Ríoxa | -4,40 | -1,16 | -1,07 | -1,26 | -1,13 |
| C. Valenciana | -5,21 | -3,84 | -2,17 | -2,49 | -2,51 |
| Réxime foral | | | | | |
| Navarra | -3,79 | -1,77 | -1,46 | -0,85 | -1,28 |
| País Vasco | -2,44 | -1,46 | -1,24 | -1,01 | -0,69 |
| Total | -3,72 | -1,86 | -1,57 | -1,75 | -1,66 |

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións Públicas.

a 2014 e o avance do exercicio 2015. Ditas magnitudes de déficit deben poñerse en relación cos obxectivos de estabilidade orzamentaria pactados entre as comunidades autónomas e o Goberno central, que se estableceron no 1,3% do PIB para o ano 2013 e no 1% do PIB para o 2014, e o 0,7% para o 2015. Destaca o comportamento de Galicia no cumprimento das súas obrigas en relación coa estabilidade orzamentaria, sendo das poucas comunidades nas que a súas necesidades financeiras se situaron por debaixo das porcentaxes esixidas.

Organismos autónomos, axencias e empresas públicas

Aínda que as cifras agregadas dos orzamentos liquidados dos organismos autónomos e axencias públicas dependentes da Administración autonómica foron analizadas parcialmente nos epígrafes anteriores, ao incluílas dentro do orzamento consolidado, recollemos nos cadros 20 a 22 os seus orzamentos liquidados de ingresos e gastos, diferenciando para os organismos autónomos segundo o seu carácter administrativo ou comercial.

No referente aos organismos autónomos administrativos, destaca pola contía dos recursos administrados o Servizo Galego de Saúde, que é o instrumento co que a comunidade autónoma exerce a función sanitaria. O total de obrigas liquidadas polo Sergas no ano 2013 ascendeu a 3566 millóns de euros, importe similar ao do exercicio anterior, que se financiaron no 90% mediante transferencias correntes da Administración xeral da comunidade autónoma.

Dentro dos organismos autónomos de carácter comercial inclúense o fondo galego de garantía agraria (FOGGA), que recoñeceu obrigas por importe de 182 millóns de euros, dos que 177 os transferiu ao sector agroalimentario como gastos de capital, e o Instituto Galego da Vivenda e o Solo (IGVS), que é o órgano a través do cal a comunidade autónoma galega exerce a súa política de vivenda, que liquidou gasto por importe de 72,9 millóns de euros, dos cales 22 foron investimentos directos, 4,5 transferencias de capital e 32 variación de activos financeiros.

Polo que respecta ás axencias públicas autonómicas, sobresaen a Axencia Galega de Investimentos (AGI), cun gasto total executado de 229 millóns de euros, dos cales 180 se corresponden con investimentos reais en correspondencia coa súa finalidade de canalizar a meirande parte dos investimentos da Administración autonómica, a Axencia para a Modernización Tecnolóxica de Galicia (AMTEGA), con 74,4 millóns de euros destinados principalmente a investimentos e transferencias de capital relacionadas coas súas competencias no ámbito das tecnoloxías da información e a comunicación (TIC), e o Instituto Galego de Promoción Económica (IGAPE), cun gasto obrigado no ano 2014 de 55,1 millóns de euros destinados á promoción da actividade económica en Galicia.

Recollemos finalmente no cadro 23 as cifras globais para os anos 2012 a 2015 dos orzamentos iniciais das entidades públicas empresariais, consorcios, sociedades mercantís e fundacións dependentes da Administración autonómica. Os gastos orzados por estas entidades pasaron dos 1066 millóns de euros no ano 2012 aos 609 millóns

Cadro núm. 20

Ingresos/gastos dos organismos autónomos administrativos (en miles de euros). Ano 2014

| | SERGAS | EGAP | IGE | AGASP | IGC ¹ | CCC ² | ISSGA | LET ³ | Total |
|---------------------------------------|------------------|--------------|--------------|--------------|------------------|------------------|--------------|------------------|------------------|
| Ingresos | | | | | | | | | |
| Taxas e outros ingresos | 63.287 | 78 | 2 | 64 | 2.886 | 35 | 10 | 23 | 66.385 |
| Transferencias correntes | 3.235.281 | 2.911 | 2.927 | 2.171 | 4.391 | 310 | 4.790 | 2.168 | 3.254.949 |
| Ingresos patrimoniais | 156 | 1 | 1 | 23 | 11 | 0 | 3 | 1 | 196 |
| Total ingresos correntes | 3.298.723 | 2.990 | 2.930 | 2.258 | 7.288 | 346 | 4.803 | 2.192 | 3.321.530 |
| Alleamento investimentos reais | - | 0 | 0 | 10 | 0 | 0 | 0 | - | - |
| Transferencias de capital | 59.738 | 103 | 889 | 24 | 436 | 0 | 471 | 243 | 61.904 |
| Total ingresos de capital | 59.738 | 103 | 889 | 34 | 436 | 0 | 471 | 243 | 61.914 |
| Total ingresos non financeiros | 3.358.461 | 3.093 | 3.819 | 2.292 | 7.724 | 346 | 5.274 | 2.435 | 3.383.444 |
| Variación de activos financeiros | 403 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | - | 403 |
| Variación de pasivos financeiros | 23.068 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | - | - |
| Total ingresos financeiros | 23.470 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 23.470 |
| TOTAL INGRESOS | 3.381.931 | 3.093 | 3.819 | 2.292 | 7.725 | 346 | 5.274 | 2.435 | 3.406.915 |
| Gastos | | | | | | | | | |
| Gastos de persoal | 1.561.730 | 974 | 2.420 | 620 | 4.141 | 262 | 4.208 | 2.067 | 1.576.422 |
| Compras de bens e servizos | 1.054.088 | 1.522 | 312 | 1.598 | 648 | 35 | 578 | 61 | 1.058.842 |
| Xuros | 14.349 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 14.349 |
| Transferencias correntes | 864.252 | 296 | 0 | 155 | 174 | 46 | 0 | 51 | 864.974 |
| Fondo de continxencia | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| Total gastos correntes | 3.494.420 | 2.792 | 2.732 | 2.373 | 4.963 | 344 | 4.786 | 2.179 | 3.514.589 |
| Investimentos reais | 54.250 | 108 | 889 | 24 | 486 | 0 | 471 | 243 | 56.471 |
| Transferencias de capital | 2.167 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 2.167 |
| Total gastos de capital | 56.417 | 108 | 889 | 24 | 486 | 0 | 471 | 243 | 58.638 |
| Total gastos non financeiros | 3.550.837 | 2.900 | 3.621 | 2.397 | 5.449 | 344 | 5.257 | 2.422 | 3.573.227 |
| Variación de activos financeiros | 502 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 502 |
| Variación de pasivos financeiros | 14.904 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | - |
| Total gastos financeiros | 15.406 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 15.406 |
| TOTAL GASTOS | 3.566.242 | 2.901 | 3.621 | 2.397 | 5.448 | 344 | 5.257 | 2.422 | 3.588.632 |

¹ Instituto Galego de Consumo.³ Instituto de Estudos do Territorio.² Consello Galego da Competencia.
Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Cadro núm. 21

Ingresos/gastos dos organismos autónomos comerciais (en miles de euros). Ano 2014

| | IGVS | FOGGA | Total |
|---------------------------------------|---------------|----------------|----------------|
| Ingresos | | | |
| Taxas e outros ingresos | 1.054 | 45 | 1.099 |
| Transferencias correntes | 9.638 | 4.557 | 14.195 |
| Ingresos patrimoniais | 4.498 | 7 | 4.505 |
| Total ingresos correntes | 15.190 | 4.610 | 19.799 |
| Alleamento investimentos reais | 8.245 | 60 | 8.305 |
| Transferencias de capital | 50.143 | 177.865 | 228.008 |
| Total ingresos de capital | 58.388 | 177.925 | 236.313 |
| Total ingresos non financeiros | 73.578 | 182.535 | 256.112 |
| Variación de activos financeiros | 4 | 0 | 4 |
| Variación de pasivos financeiros | 0 | 0 | 0 |
| Total ingresos financeiros | 4 | 0 | 4 |
| TOTAL INGRESOS | 73.581 | 182.535 | 256.116 |
| Gastos | | | |
| Gastos de persoal | 8.055 | 4.060 | 12.115 |
| Compras de bens e servizos | 3.189 | 348 | 3.537 |
| Xuros | 19 | 0 | 19 |
| Transferencias correntes | 2.389 | 229 | 2.618 |
| Fondo de continxencia | - | - | - |
| Total gastos correntes | 13.652 | 4.637 | 18.289 |
| Investimentos reais | 22.599 | 1.041 | 23.640 |
| Transferencias de capital | 4.519 | 176.828 | 181.347 |
| Total gastos de capital | 27.118 | 177.869 | 204.987 |
| Total gastos non financeiros | 40.770 | 182.505 | 223.276 |
| Variación de activos financeiros | 32.224 | 0 | 32.224 |
| Variación de pasivos financeiros | 0 | 0 | 0 |
| Total gastos financeiros | 32.224 | 0 | 32.224 |
| TOTAL GASTOS | 72.994 | 182.505 | 255.500 |

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

no 2015, en liña coa reestruturación e redución do sector público autonómico de Galicia á que antes fixemos referencia. Debe terse en conta, ademais, que o seu financiamento provén principalmente da Administración xeral da comunidade autónoma, que lles transferiu durante o exercicio 2014, en concepto de transferencias correntes e de capital, un total de 458 millóns de euros, o que supón o 75% dos recursos que administraron.

Cadro núm. 22

Ingresos/gastos das axencias públicas autonómicas (en miles de euros). Ano 2014

| Ingresos | AGADIC | AGI ¹ | AMTEGA | GAIN | CIXTEC | IGAPE | INEGA | INGACAL | INTECMAR | AXEGA | AGADER | ATRIGA | ATG ² | Total |
|---------------------------------------|---------------|------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|--------------|--------------|--------------|--------------|---------------|---------------|------------------|----------------|
| Taxas e outros ingresos | 53 | 3.905 | 4 | 672 | - | 1.364 | 420 | 1.165 | 63 | 53 | 3 | 864 | 5.250 | 13.816 |
| Transferencias correntes | 4.065 | 15.180 | 18.587 | 6.633 | 5.885 | 10.361 | 2.223 | 1.052 | 2.184 | 521 | 4.685 | 19.054 | 14.274 | 104.704 |
| Ingresos patrimoniais | 85 | 16 | 12 | 15 | 1 | 3.884 | 125 | 6 | 0 | 131 | 41 | 6 | 26 | 4.348 |
| Total ingresos correntes | 4.203 | 19.101 | 18.603 | 7.320 | 5.886 | 15.609 | 2.768 | 2.222 | 2.248 | 705 | 4.729 | 19.924 | 19.550 | 122.868 |
| Alleamento investimentos reais | 145 | 0 | 0 | 0 | - | - | - | - | - | - | 0 | - | - | 145 |
| Transferencias de capital | 4.838 | 209.886 | 60.095 | 34.283 | 5.492 | 27.630 | 5.973 | 1.444 | 502 | 4.399 | 39.325 | 257 | 21.076 | 415.200 |
| Total ingresos de capital | 4.983 | 209.886 | 60.095 | 34.283 | 5.492 | 27.630 | 5.973 | 1.444 | 502 | 4.399 | 39.325 | 257 | 21.076 | 415.345 |
| Total ingresos non financeiros | 9.186 | 228.987 | 78.698 | 41.603 | 11.378 | 43.239 | 8.742 | 3.666 | 2.750 | 5.105 | 44.054 | 20.181 | 40.626 | 538.213 |
| Variación de activos financeiros | 0 | 0 | 0 | 14 | 0 | 11.672 | 0 | 0 | 0 | - | - | - | 0 | 11.686 |
| Variación de pasivos financeiros | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | - | - | - | - | 0 |
| Total ingresos financeiros | 0 | 0 | 0 | 14 | 0 | 11.672 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 11.686 |
| TOTAL INGRESOS | 9.186 | 228.988 | 78.698 | 41.617 | 11.378 | 54.910 | 8.742 | 3.666 | 2.750 | 5.105 | 44.054 | 20.181 | 40.626 | 549.899 |
| Gastos | | | | | | | | | | | | | | |
| Gastos de persoal | 2.330 | 11.608 | 9.326 | 4.015 | 4.735 | 5.520 | 1.466 | 1.145 | 1.794 | 381 | 3.854 | 11.651 | 9.376 | 67.201 |
| Compras de bens e servizos | 604 | 797 | 6.447 | 474 | 1.002 | 1.344 | 180 | 785 | 339 | 27 | 477 | 7.813 | 3.066 | 23.355 |
| Xuros | 1 | 223 | - | 0 | - | 369 | - | - | - | - | 33 | - | - | 626 |
| Transferencias correntes | 2.417 | 7.647 | 2.567 | 1.947 | 2.21 | 2.547 | 39 | - | - | - | - | - | 3.802 | 21.187 |
| Fondo de continxencia | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| Total gastos correntes | 5.352 | 20.275 | 18.340 | 6.436 | 5.958 | 9.780 | 1.685 | 1.930 | 2.133 | 408 | 4.364 | 19.464 | 16.244 | 112.369 |
| Investimentos reais | 2.378 | 180.408 | 48.698 | 1.162 | 5.492 | 3.896 | 102 | 1.614 | 441 | 3.597 | 47 | 257 | 17.992 | 266.084 |
| Transferencias de capital | 1.963 | 28.349 | 804 | 24.510 | - | 18.485 | 5.920 | - | - | - | 39.278 | 0 | 3.084 | 122.393 |
| Total gastos de capital | 4.341 | 208.757 | 49.502 | 25.672 | 5.492 | 22.381 | 6.022 | 1.614 | 441 | 3.597 | 39.325 | 257 | 21.076 | 388.477 |
| Total gastos non financeiros | 9.693 | 229.032 | 67.842 | 32.108 | 11.449 | 32.161 | 7.707 | 3.544 | 2.574 | 4.005 | 43.688 | 19.720 | 37.320 | 500.846 |
| Variación de activos financeiros | 0 | 0 | - | 7.590 | 0 | 6.388 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 13.978 |
| Variación de pasivos financeiros | 0 | 0 | 10.593 | 1.005 | 0 | 16.636 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 28.234 |
| Total gastos financeiros | 0 | 0 | 10.593 | 8.595 | 0 | 23.024 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 42.212 |
| TOTAL GASTOS | 11.327 | 229.032 | 78.436 | 40.703 | 11.449 | 55.185 | 7.707 | 3.544 | 2.574 | 4.005 | 43.688 | 19.720 | 37.320 | 543.058 |

¹ Axencia Galega de Infraestruturas.² Axencia de Turismo de Galicia.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

Cadro núm. 23

Orzamentos iniciais do resto do sector público autonómico

Total gastos (en miles de euros)

| | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 |
|---|------------------|----------------|----------------|----------------|
| Entidades públicas empresariais | 265.053 | 301.733 | 129.650 | 114.141 |
| Consortios autonómicos | 67.444 | 87.228 | 86.564 | 77.744 |
| Sociedades mercantís públicas autonómicas | 588.942 | 390.484 | 296.313 | 299.887 |
| Fundacións do sector público autonómico | 144.591 | 124.969 | 109.511 | 117.576 |
| Total | 1.066.030 | 904.414 | 622.038 | 609.348 |

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia.

O sector público local galego

Na análise do sector público local galego debemos diferenciar as entidades que o compoñen: 314 concellos, catro deputacións provinciais, 41 mancomunidades, resultado da asociación de municipios —14 na Coruña, tres en Lugo, 12 en Ourense e 12 en Pontevedra—, e nove entidades menores —unha en Ourense e oito en Pontevedra—.

En Galicia os concellos, aínda que con características diferenciais propias, adoecen dunha serie de problemas comúns aos do resto do Estado. Neste senso, os concellos asumiron nos últimos anos un protagonismo en relación coas demandas feitas pola cidadanía ao sector público que non ten correspondencia coa súa organización competencial nin financeira. A súa proximidade aos cidadáns e o principio de subsidiariedade dan lugar a que estas entidades veñan desenvolvendo un número cada vez máis elevado de competencias doutras administracións, o que lles supón un esforzo financeiro e de medios que non poden afrontar cos recursos dispoñibles. Esta realidade tradúcese nunha presenza dentro dos seus orzamentos de cada vez máis gastos que poderíamos denominar impropios, derivados do exercicio de competencias doutras administracións que son asumidas pola propia administración local.

Financeiramente falando, os concellos son a Administración máis dependente, ao elevar o proceso constitucional de forma considerable as súas funcións e importancia na vida pública sen unha correspondencia co desenvolvemento dunha facenda local acorde coas novas funcións. Xunto ao anterior, a crise económica que estamos a vivir e, en especial, a diminución da actividade económica e a paralización do sector inmobiliario, está a afectar de forma moi significativa á recadación dos concellos polas figuras tributarias que lles son propias.

Xunto a esta *confusión competencial* e falta de suficiencia financeira debemos engadir o problema do inframunicipalismo, con moitos concellos cuxo pequeno tamaño magnifica aínda máis os problemas antes descritos.

Para afrontar esta situación, o Goberno do Estado aprobou a lei 27/2013, de 27 de decembro, de Racionalización e Sostibilidade da Administración Local (LRSAL), que entrou en vigor o 1 de xaneiro de 2014, da que debemos destacar como máis salientables os seguintes obxectivos:

- Clarificar o réxime competencial. Principalmente nos ámbitos dos servizos sociais, educación e saúde, nos que restrinxe as competencias municipais traspasándoseas ás comunidades autónomas e, en menor medida, ás deputacións.
- Mudar a planta municipal. Aínda que nalgún momento da tramitación da norma se chegou a propoñer a fusión obrigatoria de concellos, a LRSAL optou por incentivar a fusión voluntaria.
- Novo rol das deputacións provinciais. Establécense mecanismos de xestión cooperativa non voluntarios, principalmente entre concellos de menos de 20.000 habitantes e as deputacións, coa finalidade de que todos os cidadáns, con independencia de onde vivan, poidan ter os mesmos servizos coa mesma calidade e a un custo similar. Na práctica isto pode supoñer a asunción por parte dos entes provinciais de competencias municipais, co pretexto dunha xestión máis eficiente, se as prestan a menor custo.

Aínda que xa transcorreron máis de dous anos desde a entrada en vigor da lei, non estamos en condicións de poder valorar a súa efectividade. A falta de consenso político e territorial na súa aprobación afectou a súa aplicación e interpretación. Na medida en que afecta tamén competencias autonómicas, varios gobernos rexionais aprobaron leis, decretos e outros instrumentos normativos que desactivan parcialmente a súa aplicación. Isto, xunto a cambios normativos complementarios pendentes de desenvolvemento e o feito de que nos atopemos nun momento de transición derivado dos procesos electorais do ano 2015, fai que a súa entrada en vigor real estea sendo demorada. Con todo, consideramos que para conseguir os obxectivos propostos debeuse ser máis ambicioso: quizais a conxuntura permitise impoñer fusiones municipais e eliminar ou limitar o papel das deputacións, xusto o contrario do que se fixo.

Os municipios galegos non son alleos á problemática antes descrita nin á necesidade de medidas para corríxila, ao contrario, as súas características diferenciais fan que esta problemática teña efectos aínda máis acusados. Esta realidade véñse mantendo de forma inalterada nos últimos anos e, conxugada coa falta de información suficiente e actualizada sobre a súa realidade económico-financeira, fai que nesta edición do informe, unha vez máis, tan só poidamos recoller os trazos máis salientables deste sector en Galicia.

Ao obxecto de analizar as variables orzamentarias destas entidades recolleemos no cadro 24, para os exercicios 2009 a 2014, a liquidación dos ingresos e gastos dos municipios galegos e do conxunto do Estado, homoxeneizando as magnitudes en termos de euros por habitante. Como se pode observar, o gasto dos concellos galegos é sobre un 20 ou 25% inferior á media de gasto dos concellos do resto do Estado, estendéndose esa diferenza practicamente a todos os capítulos de gasto, se ben a forte redución do local no conxunto dos municipios españois está acurtando esa diferenza nos últimos anos.

Cadro num. 24

Ingresos e gastos dos concellos. Orzamentos liquidados (euros por habitante)

| Capítulos | Galicia | | | España | | |
|---------------------------------------|--------------|--------------|--------------|----------------|--------------|----------------|
| | 2012 | 2013 | 2014 | 2012 | 2013 | 2014 |
| Ingresos | | | | | | |
| Impostos directos | 264,0 | 276,4 | 267,7 | 391,1 | 400,5 | 436,2 |
| Impostos indirectos | 15,6 | 13,6 | 12,4 | 22,3 | 21,6 | 27,2 |
| Taxas e outros ingresos | 142,2 | 144,5 | 140,2 | 182,6 | 167,6 | 171,4 |
| Transferencias correntes | 264,3 | 287,6 | 275,0 | 315,2 | 298,4 | 314,5 |
| Ingresos patrimoniais | 8,2 | 8,7 | 7,9 | 23,4 | 21,2 | 25,5 |
| Total ingresos correntes | 694,3 | 730,8 | 703,3 | 934,7 | 909,3 | 974,8 |
| Alleamento investimentos reais | 0,6 | 0,7 | 0,6 | 7,9 | 5,3 | 6,0 |
| Transferencias de capital | 43,9 | 41,6 | 34,3 | 34,9 | 29,5 | 33,4 |
| Total ingresos de capital | 44,5 | 42,3 | 34,9 | 42,9 | 34,8 | 39,4 |
| Total ingresos non financeiros | 738,8 | 773,1 | 738,2 | 977,6 | 944,1 | 1.014,2 |
| Variación de activos financeiros | 1,0 | 1,1 | 1,0 | 3,0 | 2,8 | 2,3 |
| Variación de pasivos financeiros | 78,2 | 18,4 | 8,8 | 193,8 | 43,7 | 60,9 |
| Total ingresos financeiros | 79,1 | 19,5 | 9,9 | 196,8 | 46,5 | 63,2 |
| TOTAL INGRESOS | 817,9 | 792,7 | 748,1 | 1.174,4 | 990,6 | 1.077,4 |
| Gastos | | | | | | |
| Gastos de persoal | 234,6 | 246,0 | 240,7 | 326,6 | 311,9 | 335,1 |
| Compras de bens e servizos | 324,4 | 312,6 | 308,1 | 355,6 | 303,6 | 322,1 |
| Xuros | 8,3 | 9,2 | 7,3 | 26,7 | 29,6 | 30,0 |
| Transferencias correntes | 40,0 | 42,7 | 38,3 | 89,9 | 85,0 | 88,4 |
| Total gastos correntes | 607,2 | 610,5 | 594,4 | 798,9 | 730,0 | 775,6 |
| Investimentos reais | 86,1 | 85,5 | 81,4 | 99,3 | 75,4 | 90,7 |
| Transferencias de capital | 9,2 | 8,4 | 5,2 | 10,6 | 8,0 | 11,4 |
| Total gastos de capital | 95,3 | 93,9 | 86,6 | 109,8 | 83,5 | 102,0 |
| Total gastos non financeiros | 702,5 | 704,4 | 681,0 | 908,8 | 813,5 | 877,7 |
| Variación de activos financeiros | 1,0 | 1,3 | 0,8 | 10,2 | 4,6 | 3,1 |
| Variación de pasivos financeiros | 36,1 | 48,2 | 45,7 | 69,7 | 80,4 | 134,7 |
| Total gastos financeiros | 37,0 | 49,5 | 46,5 | 79,8 | 85,0 | 137,9 |
| TOTAL GASTOS | 739,5 | 753,9 | 727,5 | 988,6 | 898,5 | 1.015,5 |

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións Públicas.

Este aspecto diferencial dos municipios galegos con relación aos seus homólogos do resto do Estado español, de contar cun menor volume de recursos administrados, é aínda máis acusado canto menor é o tamaño dos municipios, como xa temos fundamentado en informes anteriores, o que dá lugar, tendo en conta as características dos

concellos galegos, ao que se coñece como raquitismo orzamentario do municipalismo en Galicia.

As diferenzas entre os concellos galegos e os do resto do Estado teñen a súa orixe tanto en factores esóxenos, ao seren discriminados de forma negativa os municipios galegos na repartición da participación nos ingresos do Estado, como en factores endóxenos, ao non exercitaren de forma equivalente a súa capacidade tributaria, sendo estes últimos os responsables principais das diferenzas existentes.

Polo que respecta aos ingresos dos concellos galegos derivados da súa participación nos recursos do Estado, no sistema actualmente vixente, modificado a partir do ano 2004, seguen a primarse os municipios de maior tamaño en detrimento dos máis pequenos, sen ter en conta adecuadamente factores como a dispersión poboacional, o cal resulta moi prexudicial para os concellos galegos que ingresan menos que no conxunto do Estado, explicando en parte as diferenzas anteriores.

Xunto ao anterior, a menor capacidade de gasto dos municipios galegos explícase tamén polo escaso exercicio da súa capacidade tributaria. Como se recolle no cadro 25

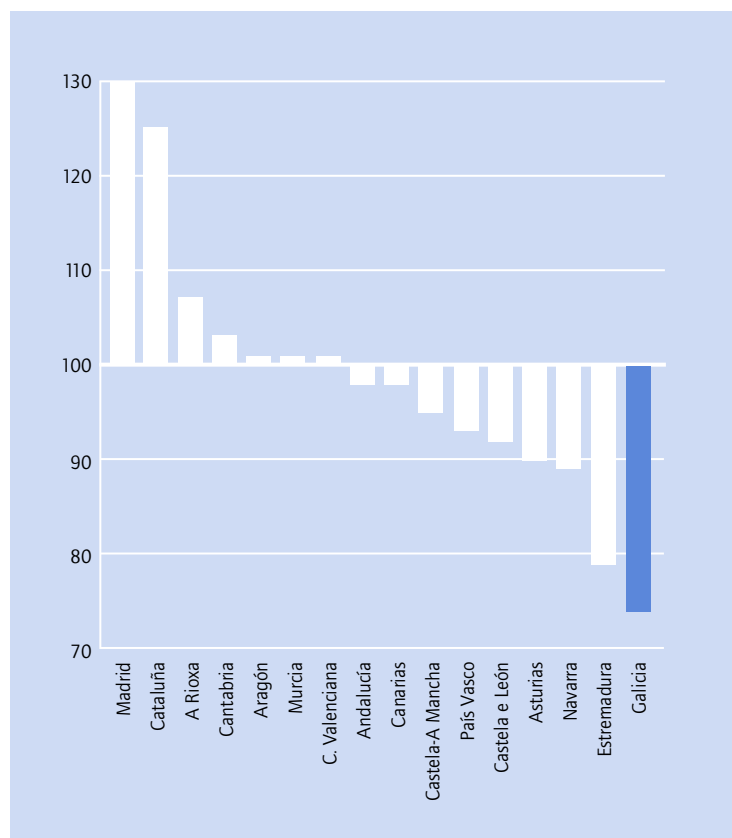
Cadro núm. 25

Ingresos fiscais por comunidades autónomas

| | Total ingresos fiscais (miles euros) | Ingresos fiscais por habitante (euros) | Índice ingresos fiscais | | | |
|------------------|---|---|-------------------------|---------------|---------------|---------------|
| | 2013 | 2013 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 |
| Andalucía | 4.649.173 | 550,83 | 95,46 | 94,56 | 96,58 | 98,48 |
| Aragón | 761.016 | 564,91 | 96,66 | 98,56 | 99,05 | 101,00 |
| Asturias | 537.771 | 503,45 | 86,29 | 84,69 | 88,28 | 90,01 |
| Baleares | 878.616 | 790,35 | 134,25 | 131,08 | 138,58 | 141,30 |
| Canarias | 1.158.343 | 546,17 | 85,73 | 88,46 | 95,77 | 97,75 |
| Cantabria | 340.437 | 575,17 | 92,62 | 95,61 | 100,85 | 102,83 |
| Castela e León | 1.303.441 | 517,26 | 84,91 | 85,52 | 90,70 | 92,48 |
| Castela-A Mancha | 1.115.335 | 530,86 | 89,61 | 87,68 | 93,08 | 94,91 |
| Cataluña | 5.275.770 | 698,44 | 119,59 | 120,01 | 122,46 | 124,87 |
| C. Valenciana | 2.877.361 | 562,66 | 95,81 | 94,86 | 98,66 | 100,60 |
| Extremadura | 486.582 | 440,74 | 78,27 | 76,96 | 77,28 | 78,80 |
| Galicia | 1.144.669 | 413,84 | 66,63 | 70,21 | 72,56 | 73,99 |
| Madrid | 4.716.088 | 726,05 | 117,77 | 117,74 | 127,31 | 129,81 |
| Murcia | 830.030 | 563,86 | 97,85 | 97,31 | 98,87 | 100,81 |
| Navarra | 328.418 | 509,52 | 94,34 | 93,31 | 89,34 | 89,34 |
| País Vasco | 1.163.430 | 530,50 | 98,71 | 98,12 | 93,02 | 93,02 |
| A Rioxa | 192.374 | 597,39 | 103,25 | 104,41 | 104,75 | 106,80 |
| Total | 26.862.290 | 570,32 | 100,00 | 100,00 | 100,00 | 100,00 |

Gráfico 2

Índice de ingresos fiscais dos concellos por comunidades autónomas (total nacional = 100). Ano 2013



e no gráfico 2, os ingresos por tributos propios en termos de recadación en euros por habitante, presentan magnitudes moi inferiores ás dos seus homólogos do conxunto do Estado, acadando os concellos galegos tan só o 74% da media nacional destes ingresos tributarios, a menor porcentaxe de todas as comunidades autónomas, aínda que se constata nos últimos anos unha lixeira aproximación á media. Estes menores ingresos por tributos propios dos municipios en Galicia non se xustifican nas diferenzas de capacidade económica dos seus residentes, na actividade económica desenvolvida no seu territorio ou nos propios servizos municipais prestados. Aínda que nestes factores poidan radicar unha parte das diverxencias existentes, en Galicia prodúcese o que vimos denominando como *inhibición fiscal* respecto do exercicio da autonomía e capacidade que a normativa vixente lles outorga aos concellos en materia tributaria.

Esta menor capacidade económico-financieira dos concellos galegos con respecto aos seus homólogos do

resto do Estado ten o seu reflexo tamén no recurso ao endebedamento. Como se pode observar no cadro 26, os concellos galegos son os menos endebedados do conxunto do Estado en termos *per cápita*, ao representar tan só o 31% da media nacional. Polo que respecta á evolución da súa débeda viva, no ano 2014 constátase de novo unha importante diminución respecto do exercicio anterior, en liña co bo comportamento dos municipios en relación cos obxectivos de consolidación orzamentaria, que os levou a diminuír gasto, reducir a cero o déficit e a amortizar a débeda.

Para completar o sector público local, recollemos no cadro 27 as liquidacións dos orzamentos das deputacións provinciais galegas correspondentes aos exercicios de 2009 a 2014. No que atinxe aos ingresos, constátase a forte dependencia destas administracións das transferencias —75,4% dos ingresos—, e da desaparición desde o ano 2013 do recurso ao endebedamento como fonte de financiamento. Polo que respecta aos gastos, segue sendo importante o esforzo investidor, co 26,6% dos seus recursos destinados a investimentos directos e transferencias de capital, aínda que se constata

Cadro núm. 26

Débeda viva dos concellos por comunidades autónomas (en miles de euros)

Datos a 31 de decembro de cada ano

| | 2008 | 2010 | 2012 | 2014 | | 2014/2008 |
|---------------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|--------------|-------------|
| | | | | Total | Euros/hab. | |
| Andalucía | 3.864.380 | 4.527.802 | 6.832.406 | 6.697.324 | 797,1 | 73,3 |
| Aragón | 988.345 | 1.053.052 | 1.184.891 | 1.055.535 | 796,4 | 6,8 |
| Asturias | 447.047 | 464.251 | 481.232 | 393.223 | 370,4 | -12,0 |
| Baleares | 503.448 | 608.967 | 845.009 | 728.853 | 660,5 | 44,8 |
| Canarias | 719.456 | 842.471 | 1.020.308 | 797.079 | 378,7 | 10,8 |
| Cantabria | 214.308 | 222.887 | 246.352 | 184.333 | 313,1 | -14,0 |
| Castela e León | 912.017 | 1.102.034 | 1.354.971 | 1.112.156 | 445,8 | 21,9 |
| Castela-A Mancha | 634.872 | 718.118 | 1.081.234 | 941.018 | 452,7 | 48,2 |
| Cataluña | 4.049.828 | 5.135.990 | 5.512.269 | 5.069.712 | 674,3 | 25,2 |
| C. Valenciana | 2.532.294 | 3.011.485 | 3.671.989 | 3.110.615 | 621,5 | 22,8 |
| Estremadura | 259.054 | 301.765 | 321.804 | 294.339 | 267,7 | 13,6 |
| Galicia | 637.019 | 641.523 | 773.456 | 583.635 | 212,3 | -8,4 |
| Madrid | 7.822.196 | 7.726.437 | 9.414.696 | 8.242.076 | 1.277,0 | 5,4 |
| Murcia | 630.591 | 729.659 | 968.901 | 915.011 | 623,8 | 45,1 |
| Navarra | 235.765 | 313.160 | 304.140 | 251.339 | 392,2 | 6,6 |
| País Vasco | 494.975 | 640.249 | 647.591 | 562.176 | 256,8 | 13,6 |
| A Rioxa | 122.015 | 123.351 | 118.898 | 86.142 | 270,0 | -29,4 |
| Ceuta | 85.802 | 200.632 | 269.541 | 219.525 | 2.583,8 | 155,9 |
| Melilla | 46.338 | 102.181 | 113.554 | 103.394 | 1.223,5 | 123,1 |
| Sen desagregar/diferenzas | 928.250 | 385.516 | 126.818 | 184.140 | - | - |
| Total | 26.128.000 | 28.851.530 | 35.290.060 | 31.531.625 | 674,2 | 20,7 |

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións Públicas.

unha forte diminución destas actuacións en liña coa redución do gasto executado, o que fai que, en termos proporcionais, gañen peso os gastos en persoal e compra de bens e servizos, co 40,5% do total dos recursos administrados.

As magnitudes superficialmente descritas en relación co sector público local galego, xunto aos efectos da crise económica sobre os ingresos municipais e as restricións normativas que desde o Goberno central se están a impoñer ao conxunto das administracións públicas co obxecto de reducir o déficit público, seguen dando lugar a que moitos concellos galegos teñan serias dificultades económicas para afrontar aspectos básicos da súa actividade, aínda reducindo ao máximo a súa actividade investidora.

Esta situación segue a alimentar o debate reclamando unha racionalización deste sector tanto no conxunto do Estado como en Galicia, e o termo *fusión* é xa empregado

de forma xeneralizada nas análises que se fan ao respecto, pero deixándoa en mans da vontade das partes, o que na práctica fará que sigamos a falar de casos simbólicos, como a fusión de Oza e Cesures, xa materializada, e a agora anunciada fusión de Cotobade e Cerdedo. Con todo, a adaptación das administracións públicas á situación

Cadro núm. 27

Ingresos e gastos das deputacións galegas. Orzamentos liquidados (en miles de euros)

| Capítulos | 2012 | 2013 | 2014 | % sobre o total |
|---------------------------------------|----------------|----------------|----------------|-----------------|
| Ingresos | | | | |
| Impostos directos | 37.029 | 36.531 | 37.304 | 7,4 |
| Impostos indirectos | 21.592 | 31.054 | 31.683 | 6,3 |
| Taxas e outros ingresos | 29.715 | 32.011 | 33.137 | 6,6 |
| Transferencias correntes | 344.152 | 382.095 | 378.069 | 75,4 |
| Ingresos patrimoniais | 7.511 | 7.900 | 5.771 | 1,2 |
| Total ingresos correntes | 440.000 | 489.591 | 485.964 | 97,0 |
| Alleamento investimentos reais | 3.113 | 3.286 | -2.946 | -0,6 |
| Transferencias de capital | 22.691 | 14.977 | 14.445 | 2,9 |
| Total ingresos de capital | 25.805 | 18.263 | 11.499 | 2,3 |
| Total ingresos non financeiros | 465.804 | 507.854 | 497.463 | 99,2 |
| Variación de activos financeiros | 3.339 | 4.630 | 3.787 | 0,8 |
| Variación de pasivos financeiros | 6.243 | 118 | 0 | 0,0 |
| Total ingresos financeiros | 9.581 | 4.748 | 3.787 | 0,8 |
| TOTAL INGRESOS | 475.386 | 512.602 | 501.250 | 100,0 |
| Gastos | | | | |
| Gastos de persoal | 122.683 | 120.223 | 118.765 | 25,9 |
| Compras de bens e servizos | 72.983 | 68.007 | 66.721 | 14,6 |
| Xuros | 4.823 | 2.028 | 1.008 | 0,2 |
| Transferencias correntes | 75.576 | 80.969 | 78.748 | 17,2 |
| Total gastos correntes | 276.065 | 271.227 | 265.242 | 57,9 |
| Investimentos reais | 108.766 | 69.448 | 73.363 | 16,0 |
| Transferencias de capital | 50.265 | 49.266 | 48.528 | 10,6 |
| Total gastos de capital | 159.031 | 118.714 | 121.891 | 26,6 |
| Total gastos non financeiros | 435.096 | 389.941 | 387.133 | 84,5 |
| Variación de activos financeiros | 2.686 | 2.294 | 1.587 | 0,3 |
| Variación de pasivos financeiros | 52.803 | 65.172 | 69.556 | 15,2 |
| Total gastos financeiros | 55.489 | 67.466 | 71.143 | 15,5 |
| TOTAL GASTOS | 490.585 | 457.407 | 458.276 | 100,0 |

económica que estamos a vivir non pode centrarse unicamente nun determinado nivel de administración ou no recorte xeral do gasto, senón que se debe reformular a rede administrativa desenvolvida nos últimos anos, así como as funcións asumidas polo conxunto do sector público, orientando as disponibilidades financeiras cara a aqueles niveis e actuacións que realmente se consideren prioritarios, aínda que iso supoña parar actividades ata o de agora desenvolvidas.

Aínda que se están a levar a cabo reorganizacións parciais dalgúns sectores ou niveis de administracións —como a tocante aos entes instrumentais da comunidade autónoma galega ou a denominada reforma do sector público local, sempre sobre a mesa, pero nunca impulsada de forma real—, falta un enfoque global do conxunto do sector público en España. Necesariamente, isto levaría consigo uns sacrificios e uns custos políticos que requirirían dun consenso que non se albisca doado na situación política actual, e menos na etapa que se abre de procesos electorais.

O sector público estatal en Galicia

Pechamos a análise do sector público facendo referencia á información dispoñible das principais actuacións do sector público estatal en Galicia, para o que recollamos neste informe os datos relativos aos ingresos tributarios da Axencia Estatal da Administración Tributaria (AEAT), os investimentos da Administración central e os ingresos e gastos relacionados coa actuación da Seguridade Social en Galicia e no conxunto do Estado.

Polo que atinxe aos ingresos líquidos da AEAT, recollidos no cadro 28, estes tan só representan o 3,38% do total de ingresos recadados no conxunto do Estado —recorde-mos que o peso da poboación é do 5,86% aproximadamente, e que Galicia representa o 5,2% do PIB nacional—. No ano 2014 os ingresos por tributos medraron no conxunto do Estado un 3,5% respecto do ano anterior, porcentaxe que no caso de Galicia se viu reducida ao 2,1%, podendo relacionar estas diferenzas coas observadas a nivel do crecemento do PIB. Con todo, as cifras de ingresos están aínda moi lonxe das acadadas no teito do ano 2007, ingresándose en Galicia actualmente, en termos correntes, un 12% menos que naquel exercicio, o que representa uns 773 millóns de euros.

Polo que respecta aos investimentos da Administración central en Galicia, xa sexa realizados polo Estado ou polo resto de organismos autónomos, axencias estatais e outros organismos, recollamos nos cadros 29 a, b e c, para os anos 2009 a 2015, o volume de obrigas recoñecidas por comunidades autónomas, en magnitudes absolutas e en euros por habitante, así como os índices da súa evolución.

A primeira conclusión que se extrae da análise das cifras recollidas é a da forte diminución do conxunto de investimentos da Administración central ao longo do período analizado, tendo como resultado que o investido no ano 2014 tan só represente o 40% do executado no ano 2009. No que respecta ás cifras de investimento en

Cadro núm. 28

Recadación por comunidades autónomas dos principais tributos estatais (en miles de euros)

| | 2007 | | | 2013 | | | 2014 | | | 2014/2013 | |
|--|--------------------|--------------------|-------------------|--------------------|-------------------|-------------------|------------------|--------------------|--------------|--------------|--|
| | IRPF | Sociedades | IVE | Impostos especiais | Outros | Total | % sobre o total | % variación | | | |
| Andalucía | 15.127.006 | 10.035.436 | 5.293.994 | 1.063.667 | 2.947.946 | 436.107 | 839.326 | 10.581.040 | 6,2 | 5,4 | |
| Aragón | 4.351.401 | 3.255.300 | 1.607.437 | 412.158 | 1.366.308 | 17.962 | 179.403 | 3.583.268 | 2,1 | 10,1 | |
| Asturias | 2.804.075 | 2.308.753 | 991.071 | 134.392 | 961.379 | 182.692 | 103.262 | 2.372.796 | 1,4 | 2,8 | |
| Baleares | 3.023.721 | 2.541.427 | 1.479.930 | 392.577 | 875.200 | 13.407 | 311.943 | 3.073.057 | 1,8 | 20,9 | |
| Canarias | 2.409.515 | 2.291.489 | 1.526.211 | 324.240 | 398.466 | 41.596 | 257.288 | 2.547.801 | 1,5 | 11,2 | |
| Cantabria | 5.033.042 | 2.675.524 | 1.427.217 | -219.000 | 543.077 | 59.062 | 103.977 | 1.914.333 | 1,1 | -28,5 | |
| Castela e León | 4.989.854 | 3.152.771 | 1.880.716 | 410.411 | 1.016.706 | 35.312 | 122.794 | 3.465.939 | 2,0 | 9,9 | |
| Castela-A Mancha | 3.636.479 | 2.282.532 | 1.256.884 | 271.717 | 617.675 | 161.061 | 108.552 | 2.415.889 | 1,4 | 5,8 | |
| Cataluña | 42.165.475 | 34.102.942 | 14.754.106 | 4.473.664 | 13.986.147 | 1.273.799 | 1.780.163 | 36.267.879 | 21,2 | 6,3 | |
| Extremadura | 1.246.309 | 1.009.995 | 600.836 | 103.870 | 281.222 | -7.671 | 95.205 | 1.073.462 | 0,6 | 6,3 | |
| Galicia | 6.550.134 | 5.657.277 | 2.480.599 | 1.164.526 | 1.795.844 | 32.292 | 303.494 | 5.776.755 | 3,4 | 2,1 | |
| Madrid | 82.675.505 | 80.704.176 | 28.738.522 | 7.922.050 | 27.818.406 | 16.060.887 | 2.672.784 | 83.212.649 | 48,7 | 3,1 | |
| Murcia | 2.938.614 | 1.477.946 | 957.772 | 356.831 | 103.393 | 77.668 | 85.798 | 1.581.462 | 0,9 | 7,0 | |
| A Rioxa | 945.173 | 577.575 | 313.743 | 111.335 | 195.389 | 7.855 | 20.429 | 648.751 | 0,4 | 12,3 | |
| C. Valenciana | 15.992.680 | 9.487.805 | 4.130.171 | 1.353.165 | 3.912.213 | 242.432 | 664.264 | 10.302.245 | 6,0 | 8,6 | |
| CC. AA. de réxime común | 193.888.983 | 161.560.948 | 67.439.209 | 18.275.603 | 56.819.371 | 18.634.461 | 7.648.682 | 168.817.326 | 98,8 | 4,5 | |
| Navarra | 77.980 | -500.051 | 97.728 | 36.112 | -790.695 | 51.843 | 24.820 | -580.192 | -0,3 | 16,0 | |
| País Vasco | 3.737.428 | 3.852.103 | 1.340.499 | 389.449 | 123.668 | 414.298 | 196.614 | 2.464.528 | 1,4 | -36,0 | |
| CC. AA. de réxime foral | 3.815.408 | 3.352.052 | 1.438.227 | 425.561 | -667.027 | 466.141 | 221.434 | 1.884.336 | 1,1 | -43,8 | |
| Ceuta | 72.103 | 48.418 | 28.230 | 6.524 | 2.621 | 1.518 | 8.986 | 47.879 | 0,0 | -1,1 | |
| Melilla | 59.503 | 35.081 | 20.560 | 7.023 | 796 | 1.474 | 7.797 | 37.650 | 0,0 | 7,3 | |
| Cidades con Estatuto de Autonomía | 131.606 | 83.499 | 48.790 | 13.547 | 3.417 | 2.992 | 16.783 | 85.529 | 0,1 | 2,4 | |
| Total (sen servizos centrais) | 197.835.997 | 164.996.499 | 68.926.226 | 18.714.711 | 56.155.761 | 19.103.594 | 7.886.899 | 170.787.191 | 100,0 | 3,5 | |

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións Públicas e Axencia Estatal de Administración Tributaria.

Galicia, constátase unha redución aínda maior que no resto de comunidades autónomas, ao pasar, en termos de investimento por habitante, de cifras que se situaban entre o 160% e o 220% da media nacional nos anos 2009 a 2011, a rematar o ano 2014 practicamente no investimento medio do conxunto do Estado o que, en termos absolutos, representa o 28% do investido no 2009. As cifras constatan que o *plus* de investimento que se viña realizando en Galicia ata o ano 2011, ligado aos grandes proxectos de infraestruturas en marcha, esvaeceu nos últimos anos por mor dos recortes ligados á consolidación fiscal levados a cabo pola Administración central e que tanto afectaron a súa actividade investidora.

Cadro núm. 29

Investimentos da Administración xeral do Estado, outras administracións, axencias estatais e outros organismos. Obrigas recoñecidas

| A. Millóns de euros | | | | | | | | | |
|-----------------------------|-----------------|----------------|-----------------|----------------|--------------|----------------|-------------------|--------------|----------------|
| | 2009 | | | 2014 | | | 2015 ¹ | | |
| | AXE | Resto | Total | AXE | Resto | Total | AXE | Resto | Total |
| Andalucía | 1.314,6 | 261,5 | 1.576,1 | 642,4 | 149,4 | 791,8 | 314,7 | 54,2 | 368,9 |
| Aragón | 590,2 | 72,6 | 662,8 | 325,8 | 19,0 | 344,8 | 48,0 | 6,8 | 54,7 |
| Asturias | 261,8 | 58,4 | 320,2 | 167,4 | 22,5 | 189,9 | 16,6 | 5,7 | 22,4 |
| Baleares | 51,1 | 19,5 | 70,6 | 12,7 | 8,5 | 21,3 | 2,1 | 2,0 | 4,0 |
| Canarias | 136,9 | 46,6 | 183,5 | 31,3 | 6,2 | 37,5 | 3,6 | 1,1 | 4,7 |
| Cantabria | 156,2 | 38,8 | 195,1 | 107,1 | 5,2 | 112,3 | 48,3 | 1,1 | 49,4 |
| Castela e León | 1.394,3 | 94,3 | 1.488,7 | 365,7 | 69,9 | 435,6 | 94,5 | 11,9 | 106,4 |
| Castela-A Mancha | 601,3 | 216,4 | 817,8 | 274,3 | 71,0 | 345,3 | 83,1 | 6,2 | 89,4 |
| Cataluña | 832,4 | 102,3 | 934,6 | 190,8 | 23,0 | 213,7 | 32,0 | 13,6 | 45,5 |
| Estremadura | 313,8 | 105,5 | 419,3 | 106,6 | 34,2 | 140,7 | 16,4 | 7,3 | 23,7 |
| Galicia | 917,4 | 143,4 | 1.060,8 | 219,3 | 42,8 | 262,1 | 54,0 | 13,9 | 68,0 |
| Madrid | 1.113,7 | 806,7 | 1.920,4 | 596,9 | 352,5 | 949,4 | 59,4 | 77,5 | 137,0 |
| Murcia | 202,1 | 85,5 | 287,6 | 57,7 | 40,4 | 98,1 | 14,3 | 16,9 | 31,2 |
| A Rioxa | 113,1 | 6,4 | 119,5 | 69,7 | 4,4 | 74,1 | 34,4 | 0,8 | 35,3 |
| C. Valenciana | 431,6 | 120,5 | 552,0 | 177,4 | 28,0 | 205,4 | 44,0 | 15,9 | 59,9 |
| Navarra | 34,6 | 6,7 | 41,4 | 5,3 | 2,8 | 8,1 | 2,0 | 0,9 | 3,0 |
| País Vasco | 71,5 | 28,4 | 99,9 | 35,7 | 3,2 | 39,0 | 6,0 | 0,4 | 6,4 |
| Ceuta | 17,0 | 3,9 | 20,8 | 6,5 | 4,8 | 11,3 | 4,5 | 0,7 | 5,1 |
| Melilla | 28,5 | 5,1 | 33,6 | 18,2 | 7,9 | 26,0 | 0,8 | 3,0 | 3,8 |
| Total rexionalizable | 8.582,0 | 2.222,5 | 10.804,4 | 3.410,8 | 895,8 | 4.306,6 | 878,8 | 239,8 | 1.118,6 |
| Non rexionalizable e outros | 2.042,8 | 285,9 | 2.328,8 | 1.750,2 | 91,7 | 1.842,0 | 109,4 | 43,7 | 153,0 |
| Total xeral | 10.624,8 | 2.508,4 | 13.133,2 | 5.161,0 | 987,6 | 6.148,6 | 988,1 | 283,5 | 1.271,6 |

¹ Datos a 30 de xuño.

Finalmente, recollemos no cadro 30 os ingresos e gastos da Seguridade Social de forma territorializada para os anos 2009 a 2014, diferenciando nos dous últimos anos entre os distintos conceptos de dereitos e obrigas recoñecidas. Deixando á marxe a forma de cubrir durante o período analizado o resultado global mediante a imputación de ingresos aos servizos centrais correspondentes ao fondo de reserva (coñecido como *peto das pensións*), que dá lugar a que o resultado global varíe dun ano a outro, é de destacar o forte crecemento dos gastos, derivados fundamentalmente do pago das pensións, durante o período analizado. No conxunto do Estado o gasto total da Seguridade Social foi no ano 2014 un 16,3% superior ao do ano 2009, incrementándose a devandita porcentaxe en Galicia ata o 18,2%. Na análise das cifras do cadro 30 debemos ter en conta que desde o ano 2014 os complementos a mínimos das pensións se financian con cargo aos orzamentos do Estado, non figurando xa baixo o epígrafe de «pensións» e incluíndose agora dentro de «outros gastos».

Cadro núm. 29 (continuación)

| B. Euros por habitante | | | | | | | | | |
|-----------------------------|--------------|-------------|--------------|-------------|-------------|-------------|-------------------|------------|-------------|
| | 2009 | | | 2014 | | | 2015 ¹ | | |
| | AGE | Resto | Total | AGE | Resto | Total | AGE | Resto | Total |
| Andalucía | 158,3 | 31,5 | 189,8 | 76,3 | 17,7 | 94,0 | 37,5 | 6,5 | 43,9 |
| Aragón | 438,6 | 54,0 | 492,6 | 242,0 | 14,1 | 256,1 | 36,2 | 5,1 | 41,3 |
| Asturias | 241,2 | 53,8 | 295,0 | 154,8 | 20,8 | 175,6 | 15,7 | 5,4 | 21,1 |
| Baleares | 46,7 | 17,8 | 64,5 | 11,4 | 7,7 | 19,1 | 1,9 | 1,8 | 3,6 |
| Canarias | 65,1 | 22,1 | 87,2 | 14,7 | 2,9 | 17,6 | 1,7 | 0,5 | 2,2 |
| Cantabria | 265,2 | 65,9 | 331,1 | 180,6 | 8,8 | 189,3 | 82,0 | 1,9 | 83,9 |
| Castela e León | 543,9 | 36,8 | 580,7 | 142,9 | 27,3 | 170,3 | 37,9 | 4,8 | 42,7 |
| Castela-A Mancha | 288,9 | 104,0 | 392,9 | 129,7 | 33,6 | 163,3 | 40,0 | 3,0 | 43,0 |
| Cataluña | 111,3 | 13,7 | 125,0 | 25,3 | 3,0 | 28,4 | 4,2 | 1,8 | 6,1 |
| Estremadura | 284,7 | 95,7 | 380,3 | 96,1 | 30,8 | 126,9 | 14,9 | 6,7 | 21,6 |
| Galicia | 328,1 | 51,3 | 379,4 | 78,4 | 15,3 | 93,8 | 19,7 | 5,1 | 24,7 |
| Madrid | 174,4 | 126,3 | 300,7 | 92,0 | 54,3 | 146,3 | 9,2 | 12,0 | 21,2 |
| Murcia | 139,7 | 59,1 | 198,8 | 39,3 | 27,5 | 66,7 | 9,7 | 11,5 | 21,2 |
| A Rioxa | 351,5 | 19,9 | 371,3 | 215,8 | 13,7 | 229,5 | 107,9 | 2,6 | 110,5 |
| C. Valenciana | 84,7 | 23,6 | 108,4 | 34,7 | 5,5 | 40,1 | 8,8 | 3,2 | 12,0 |
| Navarra | 54,9 | 10,7 | 65,6 | 8,2 | 4,4 | 12,6 | 3,2 | 1,5 | 4,6 |
| País Vasco | 32,9 | 13,1 | 46,0 | 16,3 | 1,5 | 17,8 | 2,7 | 0,2 | 2,9 |
| Ceuta | 215,5 | 49,1 | 264,6 | 79,4 | 58,3 | 137,7 | 52,7 | 7,7 | 60,4 |
| Melilla | 387,3 | 70,1 | 457,4 | 231,6 | 100,3 | 331,9 | 9,4 | 35,1 | 44,5 |
| Total rexionalizable | 183,6 | 47,5 | 231,1 | 72,3 | 19,0 | 91,3 | 18,8 | 5,1 | 23,9 |

¹ Datos a 30 de xuño.

Cadro núm. 29 (continuación)

| C. 2009 = 100 | | | | | | | | | |
|-----------------------------|--------------|--------------|--------------|-------------|-------------|-------------|-------------------|------------|-------------|
| | 2009 | | | 2014 | | | 2015 ¹ | | |
| | AGE | Resto | Total | AGE | Resto | Total | AGE | Resto | Total |
| Andalucía | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 48,9 | 11,4 | 60,2 | 23,9 | 4,1 | 28,1 |
| Aragón | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 55,2 | 3,2 | 58,4 | 8,1 | 1,1 | 9,3 |
| Asturias | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 63,9 | 8,6 | 72,5 | 6,4 | 2,2 | 8,5 |
| Baleares | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 24,9 | 16,7 | 41,6 | 4,0 | 3,8 | 7,9 |
| Canarias | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 22,8 | 4,5 | 27,4 | 2,6 | 0,8 | 3,4 |
| Cantabria | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 68,5 | 3,3 | 71,9 | 30,9 | 0,7 | 31,6 |
| Castela e León | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 26,2 | 5,0 | 31,2 | 6,8 | 0,9 | 7,6 |
| Castela-A Mancha | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 45,6 | 11,8 | 57,4 | 13,8 | 1,0 | 14,9 |
| Cataluña | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 22,9 | 2,8 | 25,7 | 3,8 | 1,6 | 5,5 |
| Estremadura | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 34,0 | 10,9 | 44,8 | 5,2 | 2,3 | 7,6 |
| Galicia | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 23,9 | 4,7 | 28,6 | 5,9 | 1,5 | 7,4 |
| Madrid | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 53,6 | 31,7 | 85,2 | 5,3 | 7,0 | 12,3 |
| Murcia | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 28,6 | 20,0 | 48,6 | 7,1 | 8,4 | 15,4 |
| A Rioja | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 61,6 | 3,9 | 65,5 | 30,4 | 0,7 | 31,2 |
| C. Valenciana | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 41,1 | 6,5 | 47,6 | 10,2 | 3,7 | 13,9 |
| Navarra | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 15,2 | 8,2 | 23,4 | 5,8 | 2,7 | 8,6 |
| País Vasco | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 50,0 | 4,5 | 54,5 | 8,4 | 0,5 | 8,9 |
| Ceuta | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 38,6 | 28,3 | 66,9 | 26,4 | 3,9 | 30,3 |
| Melilla | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 63,9 | 27,7 | 91,5 | 2,8 | 10,4 | 13,2 |
| Total rexionalizable | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 39,7 | 10,4 | 50,2 | 10,2 | 2,8 | 13,0 |
| Non rexionalizable e outros | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 85,7 | 4,5 | 90,2 | 5,4 | 2,1 | 7,5 |
| Total xeral | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 48,6 | 9,3 | 57,9 | 9,3 | 2,7 | 12,0 |

¹ Datos a 30 de xuño.

Fonte: Intervención Xeral da Administración do Estado e elaboración propia.

Se poñemos en relación os gastos cos ingresos e obtemos o correspondente saldo en cada unha das comunidades autónomas, as cifras do ano 2014 reflicten saldos negativos en todas elas, agás en Madrid e Baleares, ascendendo en Galicia a 3342 millóns de euros fronte aos 1777 millóns de euros de desequilibrio que presentaba no ano 2009. Estes desequilibrios tan importantes do sistema de pensións da Seguridade Social evidencian un problema estrutural ligado á dinámica demográfica, que vai máis aló da actual conxuntura económica, realidade esta que constatamos claramente cando analizamos as cifras relacionadas co sistema público de pensións en Galicia.

Cadro núm. 30

Ingresos e gastos da Seguridade Social territorializados (en millóns de euros)

| | 2009 | | | | | 2014 | | | | | Saldo |
|-------------------|---------------------------|--------------------------|-----------------|---------------------|-----------------|------------------|------------------|--------------------------------|-----------------|------------------|-----------------|
| | Dereitos reconfeccionados | Obrigas reconfeccionadas | Saldo | Cotizacións sociais | Resto ingresos | Total | Pensións | Subsidios e outras prestacións | Resto gastos | Total | |
| Andalucía | 13.499,7 | 14.475,3 | -975,6 | 12.030,4 | 191,3 | 12.221,7 | 14.688,2 | 594,6 | 2.088,9 | 17.371,7 | -5.150,0 |
| Aragón | 2.930,9 | 3.238,8 | -307,8 | 2.714,0 | 23,5 | 2.737,6 | 3.485,2 | 108,8 | 319,2 | 3.913,2 | -1.175,6 |
| Asturias | 2.234,9 | 3.934,9 | -1.700,1 | 2.026,3 | 20,2 | 2.046,5 | 4.155,1 | 107,8 | 233,4 | 4.496,3 | -2.449,8 |
| Baleares | 2.265,0 | 1.710,4 | 554,5 | 2.213,9 | 26,5 | 2.240,4 | 1.884,5 | 74,1 | 167,6 | 2.126,2 | 114,2 |
| Canarias | 3.653,7 | 2.804,5 | 849,2 | 3.323,6 | 48,6 | 3.372,2 | 2.933,4 | 137,0 | 436,0 | 3.506,4 | -134,2 |
| Cantabria | 1.154,4 | 1.533,1 | -378,7 | 1.064,2 | 11,3 | 1.075,5 | 1.645,1 | 51,4 | 123,5 | 1.820,0 | -744,5 |
| Castela e León | 4.696,5 | 6.336,9 | -1.640,4 | 4.367,4 | 46,1 | 4.413,5 | 6.547,1 | 165,5 | 796,8 | 7.509,4 | -3.095,9 |
| Castela-A Mancha | 3.516,6 | 3.596,4 | -79,8 | 3.000,6 | 38,4 | 3.039,0 | 3.543,2 | 122,4 | 630,9 | 4.296,5 | -1.257,5 |
| Cataluña | 18.580,3 | 17.813,1 | 767,3 | 17.192,7 | 149,7 | 17.342,4 | 19.972,0 | 669,9 | 1.244,6 | 21.886,5 | -4.544,1 |
| Estremadura | 1.639,7 | 2.007,3 | -367,6 | 1.506,0 | 19,0 | 1.525,0 | 1.867,4 | 81,9 | 437,5 | 2.386,8 | -861,8 |
| Galicia | 5.104,8 | 6.881,9 | -1.777,1 | 4.737,6 | 57,9 | 4.795,5 | 6.891,9 | 250,3 | 995,2 | 8.137,4 | -3.342,0 |
| Madrid | 17.334,3 | 12.795,6 | 4.538,7 | 16.849,7 | 145,8 | 16.995,5 | 14.809,4 | 606,0 | 848,8 | 16.264,2 | 731,3 |
| Murcia | 2.531,8 | 2.300,7 | 231,1 | 2.219,6 | 32,7 | 2.252,4 | 2.313,6 | 131,6 | 327,7 | 2.773,0 | -520,6 |
| A Riixa | 645,5 | 677,9 | -32,4 | 599,3 | 5,8 | 605,1 | 720,6 | 18,9 | 80,4 | 820,0 | -214,9 |
| C. Valenciana | 9.152,6 | 9.094,1 | 58,4 | 8.147,4 | 127,4 | 8.274,8 | 9.690,6 | 320,9 | 1.144,5 | 11.156,0 | -2.881,2 |
| Navarra | 1.607,9 | 1.506,1 | 101,9 | 1.537,0 | 10,4 | 1.547,4 | 1.680,7 | 73,3 | 122,9 | 1.876,9 | -329,5 |
| País Vasco | 5.932,6 | 6.964,5 | -1.031,9 | 5.881,9 | 41,9 | 5.923,8 | 7.685,3 | 345,7 | 340,6 | 8.371,6 | -2.447,8 |
| Ceuta | 115,4 | 208,3 | -92,9 | 117,8 | 1,1 | 119,0 | 94,9 | 5,3 | 128,0 | 228,2 | -109,2 |
| Melilla | 105,3 | 197,4 | -92,1 | 110,0 | 2,4 | 112,5 | 80,2 | 5,9 | 128,3 | 214,4 | -101,9 |
| Servizos centrais | 15.951,9 | 8.315,2 | 7.636,7 | 89,9 | 31.352,3 | 31.442,2 | . | 0,3 | 4.617,8 | 4.618,2 | 26.824,1 |
| Total | 112.653,7 | 106.392,2 | 6.261,5 | 89.729,3 | 32.352,6 | 122.081,9 | 104.688,4 | 3.871,8 | 15.212,8 | 123.772,9 | -1.691,1 |

Fonte: Secretaría de Estado da Seguridade Social e elaboración propia.

